เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่
Chiang Mai Provincial Public Health Office

คู่มือเวชปฏิบัติแพทย์แผนไทย ๕ กลุ่มอาการ

ภายใต้โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองสุขภาพ
ของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่
สมาพันธ์การแพทย์แผนไทยล้านนา

เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่
Chiang Mai Provincial Public Health Office

คู่มือเวชปฏิบัติแพทย์แผนไทย ๕ กลุ่มอาการ

ภายใต้โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองสุขภาพ
ของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่
สมาพันธ์การแพทย์แผนไทยล้านนา

คู่มือเวชปฏิบัติแพทย์แผนไทย ๕ กลุ่มอาการ

ที่ปรึกษา

นายแพทย์จตุชัย มณีรัตน์	นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่

คณะผู้นิพนธ์

อาจารย์วัลลภ เผ่าพนัส	สมาพันธ์การแพทย์แผนไทยล้านนา
อาจารย์กิตติ กิตติจารุวงศ์	สมาคมแพทย์แผนไทยลำพูน (หริภุญชัย)
อาจารย์ชายณรงค์ ณ เชียงใหม่	ชายณรงค์คลินิกแพทย์แผนไทย
อาจารย์เนตรดาว ยวงศรี	คลินิกแพทย์แผนไทยเนตรดาว
อาจารย์ปณิตา ถนอมวงษ์	ปณิตาเมตตาคลินิกแพทย์แผนไทย

กองบรรณาธิการ

ผศ.ดร. ไชยวัฒน์ ไชยสุต	คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ภก.อิศรา นานาวิชิต	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่
ภก.พลแก้ว วัชระชัยสุรพล	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่
ภญ.อัญชญา ดุจจานุทัศน์	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่
อาจารย์ศรีสมัย คัมภีรธัมโม	เตชสิทธิ์คลินิกการแพทย์แผนไทย
อาจารย์ปรัชญาพร ประทีปกุลวงศ์	สมาคมแพทย์แผนไทยจังหวัดเชียงใหม่
นายรักศักดิ์ อิทธิเดช	เตชสิทธิ์คลินิกการแพทย์แผนไทย

พิมพ์ครั้งแรก	มิถุนายน ๒๕๖๒
จำนวน	๕๐๐ เล่ม
ออกแบบรูปเล่ม	เกวลีพริ้นติ้ง
จัดพิมพ์โดย	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่

ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ ภายใต้โครงการส่งเสริมและยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑

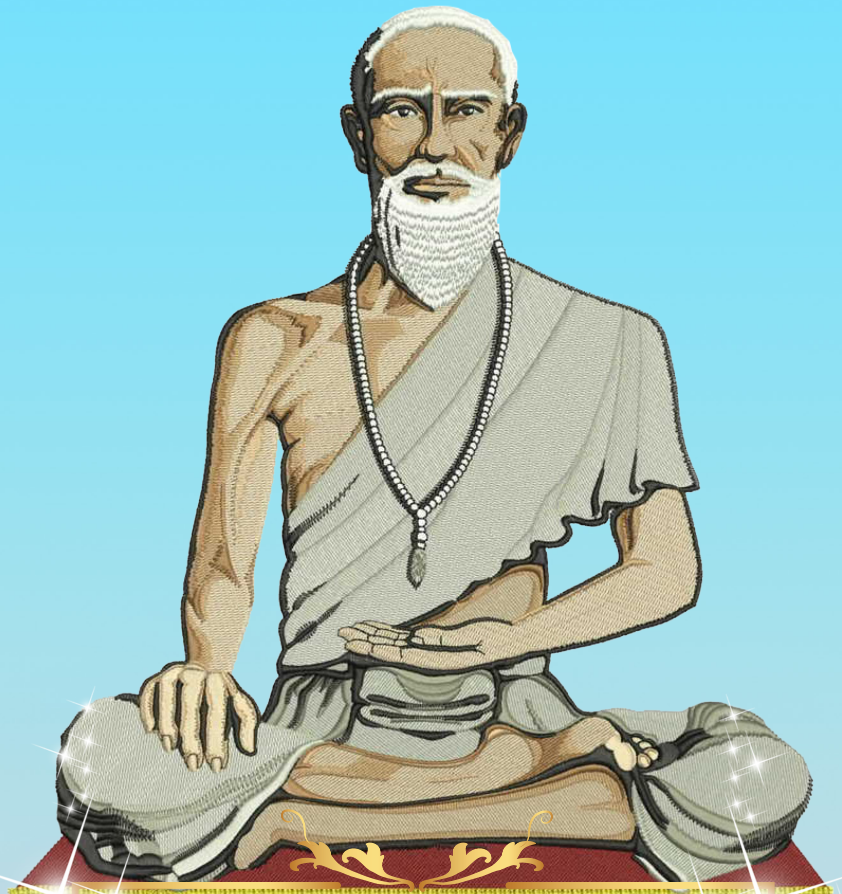

คาถาบูชาพระบรมครูแพทย์ชีวกโกมารภัจจ์
(แพทย์ประจำองค์พระสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า)

นะโมตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
(กล่าว ๓ จบ)
โอม นะโม ชีวะโก สิระสา อะหัง กะรุณิโก สัพพะสัตตานัง
โอสะถะ ทิพพะมันตัง ปะภาโส สุริยาจันทัง กุมาระภัจโจ (กุมาระวัตโต)
ปะกาเสสิ วันทามิ บัณฑิโต สุเมธะโส อะโรคา สุมะนา โหมิ
(กล่าว ๓ จบ)
ปิโยเทวะ มนุษย์สานัง ปิโยพรหมมา นะมุตตะโม ปิโยนาคะ สุปันนานัง
ปินินทรียัง นะมามิหัง นะโมพุทธายะ นะวะ นะเวียน นะสถิต นะเสถียร เอหิมามา
นะเวียน นะแวะ นะไปทางเวียน นะเวียนมาหากู เอหิมามา ปิยังมะมะ นะโมพึทธายะ
(กล่าว ๑ จบ)
นะมะพะทพ นะโมพุทธายะ (กล่าว ๓ จบ)
นะอะ นะวะ โรคา พยาธิ วินาสสันติ (กล่าว ๓ จบ)
มหาลาภา ปิยามะมะ (กล่าว ๓ จบ)
สาธุโนภันเต... (ปรบมือ ๙ ครั้ง)

พระบิดาแห่งการแพทย์แผนไทย
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓)

พระยาพิศณุประสาทเวช (คง ถาวรเวช)

ท่านพระอาจารย์หม่อมเจ้าเจียก ทินกร

อัญเชิญมาจากหนังสือ หลักการพื้นฐานของการแพทย์แผนไทย
โดย ... อ.คมสัน ทินกร ณ อยุธยา

คำนำ

ปัจจุบันกระแสความสนใจของประชาชนที่หันมาใช้บริการด้านการแพทย์แผนไทย กำลังได้รับความนิยมและมีแนวโน้มที่จะได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ ภาครัฐโดยกระทรวงสาธารณสุขมีนโยบายให้โรงพยาบาลของรัฐทุกแห่งต้องมีบริการด้านการแพทย์แผนไทย เช่น มีการใช้ยาสมุนไพรในการรักษาโรค การนวดแผนไทย การอบสมุนไพร การดูแลมารดาหลังคลอด เป็นต้น และยังมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน เพื่อผลักดันและยกระดับให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน เพื่อให้ประชาชนได้มีสิทธิเลือกใช้และเข้าถึงการแพทย์ระบบต่าง ๆ ได้อย่างเท่าเทียมเพื่อการดูแลสุขภาพของตนเองและครอบครัว

กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และแม่ฮ่องสอน ได้ตอบสนองนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงสาธารณสุข โดยการจัดทำแผนยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดที่มุ่งเน้นการพัฒนาสุขภาพเพื่อส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจ มีการพัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจสุขภาพในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการแพทย์แผนไทย เพื่อนำมาใช้เป็นจุดเด่น ด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ภูมิปัญญาไทย มีการพัฒนาสถานพยาบาลที่มีบริการด้านการแพทย์แผนไทย ให้มีระบบระเบียบแบบแผน ให้เป็นที่ยอมรับของประชาชน รวมทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มที่นิยมใช้บริการด้านการแพทย์แผนไทย กิจกรรมหนึ่งที่สำคัญ คือ การจัดทำคู่มือเวชปฏิบัติด้านการแพทย์แผนไทย สำหรับการปฏิบัติงานในสถานพยาบาลที่มีบริการด้านการแพทย์แผนไทย เนื้อหาประกอบด้วย หลักการวินิจฉัยโรค หลักการวางยารักษาโรค แนวทางเวชปฏิบัติการตรวจโรคตามแบบแพทย์แผนไทย สำหรับโรคต่าง ๆ ๕ กลุ่มโรค ได้แก่ ๑.กลุ่มโรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน ไขมันสูง ๒.กลุ่มโรคอาการเวียนศีรษะ บ้านหมุนเนื่องจากน้ำในหูไม่เท่ากัน ๓.กลุ่มโรคไทรอยด์เป็นพิษ ไทรอยด์ต่ำ ๔.กลุ่มโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ ภูมิแพ้ผิวหนัง ๕.กลุ่มโรคเริม งูสวัด ซึ่งทั้ง ๕ กลุ่มโรค เป็นโรคซึ่งพบได้บ่อย ทั้งคนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวที่เป็นผู้สูงอายุ

การจัดทำคู่มือเวชปฏิบัติแพทย์แผนไทยเล่มนี้ได้รับความร่วมมือจากคณาจารย์ด้านการแพทย์แผนไทยที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีประสบการณ์รักษาโรคหลาย ๆท่าน มาช่วยกันร้อยเรียงบอกเล่าประสบการณ์ วิธีการ และขั้นตอนการรักษาโรคทั้ง ๕ กลุ่มโรค ให้ชัดเจนและเข้าใจง่ายขึ้น คู่มือเล่มนี้จึงเหมาะสำหรับ ผู้ประกอบวิชาชีพด้านการแพทย์แผนไทย นักศึกษาแพทย์แผนไทย และนักวิชาการผู้มีพื้นฐานการตรวจวินิจฉัยโรคทางการแพทย์แผนไทย ที่ต้องการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมให้แตกฉาน อันจะทำให้เกิดการยกระดับคุณภาพ มาตรฐาน การวินิจฉัยการรักษาโรคด้วยการแพทย์แผนไทยให้ได้รับความน่าเชื่อถือและได้รับความนิยมอย่างยั่งยืนต่อไป

คณะผู้จัดทำหวังว่าคู่มือเวชปฏิบัติสำหรับแพทย์แผนไทยในสถานพยาบาลเล่มนี้ จะใช้เป็นประโยชน์ต่อวงการแพทย์แผนไทยได้อย่างแพร่หลาย และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนทั่วไป หากมีข้อบกพร่องหรือผิดพลาดประการใด คณะผู้จัดทำขอน้อมรับคำแนะนำติเตียนไว้ด้วยความยินดี เพื่อจะได้ทำการปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

คณะผู้จัดทำ

การแพทย์แผนไทยเป็นการแพทย์วิถีพุทธที่มีประวัติความเป็นมายาวนานนับพันปี มีแนวคิด ปรัชญาที่สอดคล้อง กับวิถีของคนไทย ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย มีทั้งการส่งเสริม รักษา ป้องกัน และฟื้นฟู เป็นการแพทย์ที่เป็นแบบสุขภาพ องค์รวม แต่ในอดีตที่ผ่านมาถูกละเลย ทำให้วิชาการต่าง ๆ ไม่ต่อเนื่อง ปัจจุบันรัฐบาลมีการฟื้นฟูระบบการ แพทย์แผนไทย โดยให้กระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานหลักในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และต่อยอดการแพทย์แผนไทย ซึ่งกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดลำปาง และ จังหวัดลำพูน มียุทธศาสตร์ที่สอดคล้องและส่งเสริมให้เกิดมาตรฐานทางการแพทย์แผนไทยเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการยกระดับ มาตรฐานโดยเฉพาะอย่างยิ่งการตรวจวินิจฉัยที่มีประสิทธิภาพของแพทย์แผนไทยซึ่งจำเป็นต้องมีคู่มือเวชปฏิบัติแพทย์แผนไทย ที่ชัดเจน มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับของวงการการแพทย์แผนไทย

ขอขอบคุณอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน สมาพันธ์การแพทย์แผนไทยล้านนา สมาคมแพทย์แผนไทยจังหวัดเชียงใหม่ สมาคมแพทย์แผนไทยลำพูน (หริภุญชัย) และสถานพยาบาลคลินิกแพทย์แผนไทย ที่ได้ร่วมมือ ร่วมใจในการ เรียบเรียง จัดทำคู่มือจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คู่มือเวชปฏิบัติแพทย์แผนไทยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ ต่อแพทย์แผนไทยและประชาชน ต่อไป

(นายจตุชัย มณีรัตน์)
นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่

ศาสตร์แห่งการแพทย์แผนไทย เป็นมรดกอันล้ำค่า เป็นภูมิปัญญาของคนไทย ที่ศึกษาเรียนรู้และพัฒนาสืบต่อกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง ปัจจุบันภาคประชาชนและสหวิชาชีพอื่นยังขาดความเข้าใจ ความเชื่อมั่น ความศรัทธา และความมั่นใจในศาสตร์การแพทย์แผนไทย ทั้งนี้เนื่องจากศาสตร์การแพทย์แผนไทยได้ถูกถอดออกจากระบบบริการสุขภาพภาครัฐมาเกือบ ๑๐๐ ปี และเพิ่งมีการนำกลับมาใช้ใหม่ในเวลาไม่นานนักทำให้องค์ความรู้ขาดการพัฒนาและยังไม่ได้รับการบูรณาการอย่างสมบูรณ์ บริการที่การแพทย์แผนไทยได้รับมอบหมายให้บริการผู้ป่วยส่วนใหญ่ คือ การนวด แพทย์แผนไทยในประเทศถูกจำกัดบทบาทเป็นเพียงแค่หมอนวด ทั้งที่การแพทย์แผนไทยเป็นการแพทย์องค์รวม เน้นการดูแลสุขภาพครบทุกมิติทั้งร่างกายและจิตใจ กระบวนการรักษาโรคต้องมีทั้งการตรวจวินิจฉัยเพื่อหาสมุฏฐานของโรค การจ่ายยาสมุนไพร การนวด การอบ การประคบสมุนไพร การให้คำแนะนำในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมก่อโรค รวมทั้งการป้องกัน ส่งเสริม ฟื้นฟูและบำบัดรักษาสุขภาพแบบองค์รวม

สมาพันธ์การแพทย์แผนไทยล้านนา ได้รับความไว้วางใจจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ให้จัดทำคู่มือเวชปฏิบัติสำหรับแพทย์แผนไทย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตรวจวินิจฉัย และรักษาโรคในสถานพยาบาลที่มีบริการด้านการแพทย์แผนไทยให้มีรูปแบบมาตรฐานใกล้เคียงกัน โดยเนื้อหาในเล่มมี ๕ กลุ่มอาการของโรคก่อให้เกิดรูปแบบการบริการสุขภาพแพทย์แผนไทยที่เป็นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้ โดยมีเป้าหมายให้สถานพยาบาลที่มีบริการด้านการแพทย์แผนไทยในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ อันประกอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง และจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีบริการด้านการแพทย์แผนไทยที่ได้มาตรฐาน สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีคุณภาพและมีความปลอดภัย และเพื่อใช้ขับเคลื่อนและพัฒนาวิชาชีพการแพทย์แผนไทย ทำให้ภาคประชาชนและสหวิชาชีพอื่นเข้าใจ เชื่อมั่น ศรัทธา มั่นใจและยอมรับในศาสตร์การแพทย์แผนไทย ทำให้แพทย์แผนไทยเติบโตอย่างยั่งยืนสืบไป

(นายวัลลภ เผ่าพนัส)
ประธานสมาพันธ์การแพทย์แผนไทยล้านนา

สารบัญ

หน้า

คำนำ	จ
สารนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่	ฉ
สารประธานสมาพันธ์การแพทย์แผนไทยล้านนา	ช
บทที่ ๑ บทนำ	
ว่าด้วยธาตุอภิญญาณกับอสุรินทญาณธาตุ	๑
ธาตุอภิญญาณ	๑
อสุรินทญาณธาตุ	๗
ลักษณะสมุฏฐาน	๗
สยามรัฐเวชศาสตร์	๘
หลักการแพทย์แผนไทย ๑๐ ประการ	๙
ธาตุทั้ง ๔ และองค์ประกอบ	๑๓
องค์ประกอบธาตุดิน ๒๐ กอง ๔ ชั้น	๑๔
องค์ประกอบธาตุน้ำ ๑๒ ประการ มี ๒ ชั้น	๑๖
องค์ประกอบธาตุลม ๖ มี ๓ ชั้น	๑๗
องค์ประกอบธาตุไฟ ๔ มี ๒ มิติ	๑๗
พัทธะปิตตะ	๒๐
พลังงาน ๕ พลังงาน	๒๑
กำเดา	๒๒
ธาตุลม	๒๓
ธาตุน้ำ	๒๕
ธาตุ ๔ ตรีสมุฏฐาน	๒๗
ความสัมพันธ์อสุรินธัญญาณธาตุและอภิญญาณธาตุ	๓๐
ความสัมพันธ์ของธาตุ ๔	๓๓
อภิญญานธาตุ และกลไกการเกิดโรคตามหลักตรีธาตุ	๓๕

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ลักษณะอาการธาตุทั้ง ๔ ให้โทษ ๓๗

จักราศี อภิญญานธาตุ ตรีธาตุ สมุฏฐานธาตุ ๔ กำเริบ หย่อน พิการ ๔๑

บทที่ ๒ เวชปฏิบัติแพทย์แผนไทย กลุ่มโรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน ไขมันสูง

สมุฏฐานเหตุเบาหวาน ๔๖

ปฐมเหตุแลลำดับแห่งอาการ ๔๗

การบรรเทาแลรักษา ๕๐

เมื่อมีอาการปรากฏชัดแล้ว ๕๒

การรุล้างวางยา ๕๒

เบาหวานกับการแพทย์แผนไทย ๖๐

การควบคุมน้ำหนัก ๖๒

สมุฏฐานเหตุความดันโลหิตสูง ๖๓

๙ จันทรา ๗ แก้ว ชาวหินฟ้า (ลดเบาหวาน ไขมัน ความดัน) ๖๔

แนวทางเวชปฏิบัติแผนไทยรักษาโรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน และไขมันสูง โดย อ.วัลลภ เผ่าพนัส ๖๕

ความดันโลหิตคืออะไร ๖๕

การวัดความดันโลหิต ๖๕

การประเมินความรุนแรงของโรคความดันโลหิตสูง ๖๖

สาเหตุของโรคความดันโลหิตสูงของการแพทย์แผนปัจจุบัน ๖๖

โรคความดันโลหิตสูงในทัศนะของการแพทย์แผนไทย ๖๗

การรักษาโรคความดันโลหิตสูงในเวชปฏิบัติแผนไทย ๖๘

การรักษาโดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ๖๘

ปฏิบัติการรักษาโดยการใช้ยาสมุนไพร ๖๙

บอกเล่าประสบการณ์การรักษาโรคความดันโลหิตสูงด้วยการแพทย์แผนไทย ๗๑

บอกเล่าประสบการณ์การรักษาโรคเบาหวานและไขมันสูงด้วยการแพทย์แผนไทย ๗๘

เบาหวาน โดย พท.ชายณรงค์ ณ เชียงใหม่ ๘๑

ลักษณะของปัสสาวะที่ผิดปกติและมีพยาธิสภาพ ๘๑

เบาหวานชนิดต้องพึ่งอินซูลิน ๘๒

เบาหวานชนิดไม่ต้องพึ่งอินซูลิน ๘๒

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

สาเหตุของโรคเบาหวาน ๘๒
การตรวจหาเบาหวานของแผนปัจจุบัน ๘๓
อาการผิดปกติที่มักพบในผู้เป็นเบาหวาน ๘๓
อาการสำคัญของผู้ป่วยเบาหวาน ๘๔
โรคแทรกซ้อนในผู้ป่วยเบาหวาน ๘๔
การป้องกันเบาหวาน ๘๔
การรักษาเบาหวานของแผนปัจจุบัน ๘๔
การตรวจแบบแพทย์แผนไทย/อายุรเวท ๘๕
การวิเคราะห์โรคแบบแพทย์แผนไทย ๘๗
การวินิจฉัยแบบแผนไทย/อายุรเวท ๘๗
ความดันโลหิตสูง โดย พท.ชายณรงค์ ณ เชียงใหม่ ๘๘
สาเหตุ ๘๘
อาการสำคัญ ๘๘
การตรวจแบบแผนไทย/อายุรเวท ๘๙
ไขมันในเลือดสูง โดย พท.ชายณรงค์ ณ เชียงใหม่ ๙๑
สาเหตุของค่าไขมันรวมผิดปกติ ๙๑
การปรับสมดุล ๙๒
อภิปรายโรคเบาหวาน ไขมัน ความดันโลหิตสูง โดย อ.ปณิตา ถนอมวงษ์ ๙๔
กรอบแนวคิดเวชกรรมไทย ๙๔
ลักษณะอภิญญาณธาตุ ๔ ๙๖
ลักษณะอสุรินธัญญาณธาตุ ๔ ๙๖
ตำรับยา ๙๗
เบาหวาน ๙๘
สาเหตุ ๙๘
อาการ ๙๘
การรักษา ๙๘
ไขมันในเลือดสูง ๙๙

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

อาการ ๙๙
สาเหตุ ๙๙
การรักษา ๙๙
ความดันโลหิตสูง ๑๐๐
ความดันโลหิตจากความเครียด ๑๐๐
สาเหตุ ๑๐๐
การรักษา ๑๐๐
ความดันโลหิตจากกองอชิน ๑๐๑
สาเหตุ ๑๐๑
การรักษา ๑๐๑
บทที่ ๓ เวชปฏิบัติแพทย์แผนไทย กลุ่มโรคอาการเวียนศีรษะ บ้านหมุนเนื่องจากน้ำในหูไม่เท่ากัน
ลมวิงเวียน ลมสะแกเวียน บ้านหมุน โดย อ.กิตติ กิตติจารุวงศ์ ๑๐๓
โรคเวียนศรีษะจากหินปูนในหูชั้นในเสื่อม ๑๐๔
โรคมีเนียร์ โรคน้ำในหูชั้นในผิดปกติหรือโรคน้ำในหูไม่เท่ากัน ๑๐๕
โรคเวียนศรีษะหมุนจากประสาทหูเสื่อมเฉียบพลัน ๑๐๕
โรคเส้นประสาททรงตัวอักเสบ ๑๐๕
วิธีแก้บ้านหมุนจากหินปูนในหูชั้นในเสื่อม ๑๐๖
แผนผังการเกิดลมสะแกเวียน ๑๐๗
สาเหตุแห่งโรคลมสะแกเวียน ๑๐๘
ตำรับยาแก้โรคชาติวาโยพรรดึกในกองปัตฆาตและรัตตฆาตระคนกัน ๑๐๙
สมุฏฐานลมสี่จำพวก ๑๑๑
ตำรับยาแก้ลมขึ้นเบื้องสูง ๑๑๒
ตำรับยาแก้วาโยซึ่งมีพิษอันละเอียด ๑๑๔
ลักษณะแผนหงาย-แผนคว่ำ ๑๑๗
แนวทางการรักษา ๑๒๓
บอกเล่าประสบการณ์การรักษาโรคบ้านหมุนด้วยการแพทย์แผนไทย โดย อ.วัลลภ เผ่าพนัส ๑๒๔
โรคเมเนียส์ โดย พท.ชายณรงค์ ณ เชียงใหม่ ๑๒๖
สาเหตุ ๑๒๖

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

อาการ	๑๒๖
การตรวจแบบแผนไทย/อายุรเวท	๑๒๗
อาการเวียนหัวบ้านหมุน โดย อ.ปณิตา ถนอมวงษ์	๑๒๘
เวียนหัวบ้านหมุน	๑๒๙
เวียนหัวบ้านหมุนจากหินปูนหลุดลอก	๑๒๙
สาเหตุ	๑๒๙
อาการ	๑๒๙
การรักษา	๑๒๙
บทที่ ๔ เวชปฏิบัติแพทย์แผนไทย กลุ่มโรคเริม งูสวัด	
โรคผิวหนัง โดย พท.ชายณรงค์ ณ เชียงใหม่	๑๓๑
เริม	๑๓๑
สาเหตุ	๑๓๒
อาการ	๑๓๒
การตรวจแบบแผนไทย/อายุรเวท	๑๓๓
งูสวัด	๑๓๕
อาการ	๑๓๕
การตรวจแบบแผนไทย/อายุรเวท	๑๓๖
บอกเล่าประสบการณ์การรักษาโรคเริมและงูสวัดด้วยการแพทย์แผนไทย โดย อ.วัลลภ เผ่าพนัส	๑๓๗
โรคเริมและงูสวัด	๑๓๗
บทที่ ๕ เวชปฏิบัติแพทย์แผนไทย กลุ่มโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ ภูมิแพ้ผิวหนัง	
ภูมิแพ้หวัด ภูมิแพ้ผิวหนัง โดย อ.กิตติ กิตติจารุวงศ์	๑๔๑
อาการ	๑๔๑
สมุฏฐาน	๑๔๒
ฆานะโรค : ริดสีดวงจมูก	๑๔๓
ตำรับยา	๑๔๓
การดูแลรักษาโรคภูมิแพ้ (อาสาทิยอชินชวร)	๑๕๓
โรคภูมิแพ้ โดย พท.ชายณรงค์ ณ เชียงใหม่	๑๕๔
ปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญต่อการเกิดโรคภูมิแพ้	๑๕๔

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
สาเหตุ	๑๕๕
สารที่ก่อให้เกิดภูมิแพ้	๑๕๕
การรักษาผู้ป่วย	๑๕๖
โรคหอบหืด	๑๕๖
สาเหตุ	๑๕๖
อาการ	๑๕๗
การรักษา	๑๕๗
ลมพิษ	๑๕๘
สาเหตุ	๑๕๘
อาการ	๑๕๘
การรักษา	๑๕๙
ไซนัสอักเสบ	๑๕๙
อาการ	๑๖๐
การรักษา	๑๖๐
หวัดจากการแพ้	๑๖๐
สาเหตุ	๑๖๐
อาการ	๑๖๐
การรักษา	๑๖๐
การตรวจทางแผนไทย/อายุรเวท	๑๖๑
อาการภูมิแพ้ทางเดินหายใจ โดย อ.ปณิตา ถนอมวงษ์	๑๖๖
ภูมิแพ้ทางเดินหายใจ	๑๖๖
สาเหตุ	๑๖๖
อาการ	๑๖๖
การรักษา	๑๖๖
อาการหนังแข็ง	๑๖๖
สาเหตุ	๑๖๗
การรักษา	๑๖๗
บอกเล่าประสบการณ์การรักษาโรคภูมิแพ้ด้วยการแพทย์แผนไทย โดย อ.วัลลภ เผ่าพนัส	๑๖๙

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

โรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ ๑๖๙
สาเหตุการเกิดโรค ๑๖๙
อาการโรคหวัดภูมิแพ้ ๑๖๙
โรคภูมิแพ้ทางผิวหนัง ๑๗๑

บทที่ ๖ เวชปฏิบัติติแพทย์แผนไทย กลุ่มโรคไทรอยด์เป็นพิษ ไทรอยด์ต่ำ

โรคไทรอยด์ กับ กษัยกล่อนไฟ โดย อ.กิตติ กิตติจารุวงศ์ ๑๗๓
ต่อมไทรอยด์ ๑๗๓
โรคของต่อมไทรอยด์ ๑๗๔
ต่อมไทรอยด์อักเสบกับกษัยกล่อนไฟ ๑๗๗
สมุฏฐาน ๑๗๗
ยาแก้ไทรอยด์เป็นพิษ (ตำรับหมอชาวบ้าน) ๑๗๘
กลไกการเกิดกษัยเพลิง Hyperthyroid ๑๗๙
กษัยกล่อนไฟ Hypothyroid ๑๘๐
การวินิจฉัย ๑๘๐
การดูแลรักษา ๑๘๐
กลไกการเกิดกษัยกล่อนไฟ ๑๘๑
ตำรับยา ๑๘๒
การปฏิบัติตนในผู้ป่วยไทรอยด์ ๑๘๘
แนวทางการรักษาโรคไทรอยด์ กษัยกล่อนไฟแบบหย่อน กษัยกล่อนไฟแบบกำเริบ ๑๘๙
ไทรอยด์เป็นพิษ โดย อ.ปณิตา ถนอมวงษ์ ๑๙๐
สาเหตุ ๑๙๐
อาการ ๑๙๐
การรักษา ๑๙๑
ไทรอยด์ต่ำ ๑๙๑
สาเหตุ ๑๙๑
อาการ ๑๙๑
การรักษา ๑๙๑
โรคของต่อมไทรอยด์ โดย พท.ชายณรงค์ ณ เชียงใหม่ ๑๙๒

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

กายวิภาคของต่อมไทรอยด์	๑๙๒
คอพอก	๑๙๒
คอพอกเป็นพิษ	๑๙๓
สาเหตุ	๑๙๓
อาการ	๑๙๓
การตรวจพบ	๑๙๓
ต่อมไทรอยด์อักเสบ	๑๙๔
สาเหตุ	๑๙๔
มะเร็งต่อมไทรอยด์	๑๙๔
สาเหตุ	๑๙๔
อาการ	๑๙๔
ต่อมไทรอยด์ทำงานน้อย	๑๙๔
สาเหตุ	๑๙๕
อาการ	๑๙๕
การตรวจทางแผนไทย/อายุรเวท	๑๙๕
การวินิจฉัย	๑๙๙
การรักษา	๑๙๙
บอกเล่าประสบการณ์การรักษาโรคไทรอยด์ด้วยการแพทย์แผนไทย โดย อ.วัลลภ เผ่าพนัส	๒๐๐
โรคไทรอยด์เกิน (ไทรอยด์เป็นพิษ)	๒๐๐
โรคไทรอยด์ขาด (ไฮโปไทรอยด์)	๒๐๓
ตำรับยาโดย สถาบันการแพทย์แผนไทยเนตรดาว	๒๐๔
บรรณานุกรม	**๒๕๑**

บทที่ 1 บทนำ

ว่าด้วยธาตุอภิญญาณกับอสุรินทญาณธาตุ

เรียบเรียงตามฉบับของหม่อมเจ้าเจียก กับหม่อมเจ้าปราณี

ธาตุอภิญญาณ

๑. ธาตุอภิญญาณมีประเภท ๓ ประการ คือ

๒. ชาติ โรคอันบังเกิดขึ้นในกองธาตุ

๓. จะละนะ โรคที่บังเกิดในกองธาตุอันหนึ่ง ไหวกระทบให้ธาตุอันหนึ่งกำเริบขึ้นมา

๔. ภินนะ โรคที่บังเกิดขึ้นในกองธาตุ ทำให้ธาตุนั้นแตกระส่ำระส่าย รวมเป็น ๓ ประเภท โดยมีการอธิบายดังนี้

กองเตโชธาตุ

๑. ชาติเตโช คือ จตุกาลเตโช ๔ กอง ในกองหนึ่งกองใดกำเริบขึ้นเกินกว่าปกติ ทำให้เกิดความไข้ขึ้นต่าง ๆ อย่างนี้เรียก เอกโทษ

๒. จะละนะเตโช คือ ไข้จรมาแต่กองวาโย กองอาโป กองปถวี ธาตุทั้ง ๓ กองนี้ ในกองหนึ่งกองใดกระทบให้จตุกาลเตโช ๔ กำเริบ ให้มีอาการยิ่งขึ้น อย่างนี้เรียกว่าเป็น ทุวรรณโทษ

๓. ภินนะเตโช คือ จตุกาลเตโช ๔ กองแตก อย่างนี้เรียกว่าเป็น ตรีโทษ

กองวาโยธาตุ

๑. ชาติวาโย คือ วาโยธาตุ ๖ กอง ในกองหนึ่งกองใดกำเริบเกินขึ้นกว่าปกติ ทำให้เกิดความไข้ขึ้นต่าง ๆ อย่างนี้เรียกว่า เอกโทษ

๒. จะละนะวาโย คือ ไข้จรมาแต่กองอาโป กองปถวี กองเตโช ธาตุทั้ง ๓ กองนี้ ในกองหนึ่งกองใดกระทบให้วาโยธาตุ ๖ กำเริบให้มีอาการยิ่งขึ้น อย่างนี้เรียกว่าเป็น ทุวรรณโทษ

๓. ภินนะวาโย คือ วาโย ๖ กองแตก อย่างนี้เรียกว่าเป็น ตรีโทษ

กองอาโปธาตุ

๑. ชาติอาโป คือ อาโปทั้ง ๑๒ กอง ในกองหนึ่งกองใดกำเริบเกินขึ้นกว่าปกติ ทำให้เกิดความไข้ขึ้นต่าง ๆ อย่างนี้เรียกว่า เอกโทษ

๒. จะละนะอาโป คือ ไข้จรมาแต่กองวาโย กองปถวี กองเตโช ธาตุทั้ง ๓ กองนี้ ในกองหนึ่งกองใดกระทบให้อาโปธาตุ ๑๒ กอง กำเริบให้มีอาการยิ่งขึ้น อย่างนี้เรียกว่าเป็น ทุวรรณโทษ

๓. ภินนะอาโป คือ อาโป ๑๒ กองแตก อย่างนี้เรียกว่าเป็น ตรีโทษ

กองปถวีธาตุ

๑. ชาติปถวีธาตุ คือ ๑ปถวีทั้ง ๒๐ กอง ในกองหนึ่งกองใดกำเริบเกินขึ้นกว่าปกติ ทำให้เกิดความไข้ขึ้นต่าง ๆ อย่างนี้เรียกว่า เอกโทษ

๒. จะละนะปถวี คือ ไข้จรมาแต่กองเตโช กองวาโย กองอาโป ธาตุทั้ง ๓ กองนี้ในกองหนึ่งกองใดกระทบให้ปถวีธาตุ ๒๐ กอง กำเริบให้มีอาการยิ่งขึ้น อย่างนี้เรียกว่าเป็น ทุวรรณโทษ

๓. ภินนะปถวี คือ ปถวีธาตุ ๒๐ กองแตก อย่างนี้เรียกว่าเป็น ตรีโทษ

จำแนกอาการโรค

อนึ่งลักษณะอาการธาตุทั้ง ๔ ให้เป็นโทษนั้นให้สังเกตอาการ สีอุจจาระ อาเจียน ท้องขึ้น ตามผิวหนัง จักษุ ดังนี้

ชาติ เอกโทษ

๑. เตโชธาตุให้เป็นโทษนั้น อาการให้ลงท้องหรืออาเจียนมีสีอันแดง ถ้าท้องขึ้น อาการให้ผิวกายแดงและจักษุแดง

๒. วาโยธาตุให้เป็นโทษนั้น อาการให้ลงท้องหรืออาเจียนมีสีเขียว ถ้าท้องขึ้น อาการให้ผิวกายเขียวและจักษุเขียว

๓. อาโปธาตุให้เป็นโทษนั้น อาการให้ลงท้องหรืออาเจียนมีสีขาว ถ้าท้องขึ้น อาการให้ผิวกายขาวและจักษุขาว

๔. ปถวีธาตุให้โทษนั้น อาการให้ลงท้องหรืออาเจียนมีสีอันดำ สีแดง ขาว เหลือง เขียว ระคนกัน ถ้าท้องขึ้นให้ผิวกายและจักษุมีสีดำ แดง ขาว เขียว เหลือง ระคนกัน ถ้าอาการปถวีธาตุให้โทษแล้ว ไข้ผู้นั้นเป็นไข้หนัก ถ้ารักษาก็หายโดยยาก รวมเป็นธาตุ ๔ กองด้วยกันดังนี้ คือ ธาตุทั้ง ๔ ให้เป็นโทษ

จะละนะ ทุวรรณโทษ

อนึ่งลักษณะอาการธาตุทั้ง ๔ กำเริบขึ้นให้เป็นโทษนั้น มีประเภทต่าง ๆ กันดังนี้

๑. เตโชธาตุกำเริบนั้น มีประเภท ๑๓ ประการ คือ

๑. ปวดศีรษะ
๒. จักษุมืดมัว
๓. น้ำจักษุตกเกินปกติ
๔. ปากแห้งคอแห้ง
๕. ให้ไอ
๖. ให้อิ่มท้องไม่อยากอาหาร
๗. อยากกินของที่ร้อนจัดและเย็นจัด
๘. ให้นิ่งอยู่มิใคร่เจรจา
๙. เจรจาแล้วลืมไป
๑๐. ให้ดวงจิตระส่ำระส่าย
๑๑. ให้เจ็บตามกระดูกสันหลัง

๑๒. ให้เจ็บตามผิวหนังทั่วร่างกาย
๑๓. นอนแล้วไม่อยากจะลุกขึ้น

๒. วาโยธาตุกำเริบ มีทั้งหมด ๑๕ ประการ คือ

๑. ให้ขนพองสยองเกล้า
๒. ให้เขม่นจักษุ
๓. จักษุขุ่นเขียว
๔. คัดนาสิก
๕. ให้ไอ
๖. เจ็บในปาก
๗. ปากแห้งคอแห้ง
๘. ให้กระหายน้ำ
๙. ให้โทษะมาก
๑๐. ให้อยากอยู่ที่สงัด
๑๑ หนาวตะครั่นตะครอ
๑๒. จิตง่วงเหงาเกียจคร้าน
๑๓. ให้มือเย็นเท้าเย็นเป็นเหน็บชา
๑๔. อิ่มท้องไม่อยากอาหาร
๑๕. อยากกินของเปรี้ยวและของที่เย็น

รวมเป็น ๑๕ ประการ ดังนี้ คือวาโยธาตุกำเริบให้เป็นโทษ

๓. อาโปธาตุกำเริบ มีประเภท ๑๕ ประการ คือ

๑. ให้ปวดศีรษะ
๒. ให้จักษุมืดมัว
๓. ให้น้ำจักษุตก
๔. ให้ไอ
๕. สะอึก
๖. กินอาหารไม่รู้รส
๗. ตัวสั่น
๘. วิงเวียน
๙. หนาวคร้านน้ำ
๑๐. กระหายน้ำ
๑๑. คำนึงถึงแต่ของหอม
๑๒. ตรึกแต่การเมถุน
๑๓. หาวนอนและนอนมิใคร่จะหลับ
๑๔. นอนหลับแล้วให้สะดุ้งหวาดเสียว

๑๕. ให้เมื่อยปวดตามข้อมือข้อเท้า

รวมเป็น ๑๕ ประการดังนี้ คืออาโปธาตุกำเริบให้เป็นโทษ

๔. ปัถวีธาตุกำเริบขึ้น มีประเภท ๑๓ ประการ คือ

๑. ให้ปวดศีรษะ
๒. ให้ปากหวาน
๓. น้ำเขฬะไหล
๔. กระหายน้ำ
๕. เจ็บอุระ
๖. นอนมิหลับ
๗. โทษะมาก
๘. ท้องลั่น
๙. เสียดแทง ๒ ราวข้าง
๑๐. หนักตัว
๑๑. ข้อกระดูกลั่นและเมื่อยตามข้อตามกระดูก
๑๒. อุจจาระปัสสาวะออกมิสะดวก
๑๓. ทำกิริยาดั่งคนเสียจริต

รวมเป็น ๑๓ ประการดังนี้ คือปัถวีธาตุกำเริบให้เป็นโทษ

ภินนะ ตรีโทษ

อันลักษณะธาตุแตกทั้ง ๕ กองนั้น คือ เตโชธาตุ ๑ วาโยธาตุ ๑ อาโปธาตุ ๑ ปัถวีธาตุ ๑ อากาศธาตุ ๑ รวมเป็น ๕ กองด้วยกัน

๑. เตโชธาตุแตกนั้น มีประเภท ๔ ประการ คือ

- หายใจดุจสะอึก
- ริมฝีปากปลิ้น
- ดูคนไม่รู้จักหน้า
- เสโทตกตั้งแต่หน้าถึงคอ

รวมเป็น ๔ ประการดังนี้ คือเตโชธาตุแตก อนึ่งมีอาการให้หน้าเย็น คือเตโชธาตุจะออกจากกาย

๒. วาโยธาตุแตกนั้น มีประเภท ๓ ประการ คือ

- ให้เสโทตกทั่วตัวมากเกินปกติ
- หายใจเข้าออกมากน้อย
- และดูในกลางหาวเห็นเป็นฝ้าเป็นแผ่น

รวมเป็น ๓ ประการดังนี้ คือ วาโยธาตุแตก อนึ่ง มีอาการเรียกมิได้ยิน วาโยธาตุนั้นจะออกจากกาย

๓. อาโปธาตุแตกนั้น มีประเภท ๔ ประการ คือ

- ลิ้นแห้ง
- ให้แลบลิ้นมิออก
- เจรจามิมีเสียง
- หน้าเย็น

รวมเป็น ๔ ประการดังนี้ คืออาโปธาตุแตก อนึ่งมีอาการให้อุจจาระ ปัสสาวะมิออก มิรู้จักรส และกลิ่น คืออาโปธาตุนั้นจะออกจากกาย

๔. ปถวีธาตุแตกนั้น มีประเภท ๓ ประการ คือ

- โสตประสาทมิได้ยินสำเนียง
- จักษุประสาทมิได้เห็นใด ๆ
- ให้เนื้อดำดานเป็นท่อนไม้

รวมเป็น ๓ ประการดั่งนี้ คือ ปัถวีธาตุแตก อนึ่ง บริโภคอาหารสิ่งใด ๆ ให้มีรสอันเค็มไป หวานไป เปรี้ยวไป คือ ปัถวีธาตุนั้นจะออกจากกาย

๕. อากาศธาตุแตกนั้น มีประเภท ๒ ประการ คือ

- โสตประสาทดังครอก ๆ
- และดูไม่เห็นนิ้วมือของตน

รวมเป็น ๒ ประการ ถ้ามีลักษณะดังนี้ จะขาดใน ๒ – ๓ วัน

รวมเป็นธาตุแตก ๕ กอง

อนึ่ง บุคคลทำจะละนะด้วยโบราณโรคนั้น ธาตุทั้ง ๔ ก็เป็นอันตรธานสูญขาดเป็นลำดับไป จะขาดพร้อมกันทีเดียว ๔ ธาตุนั้นก็หามิได้ ย่อมสูญขาดไปแต่ทีละ ๑, ๒, ๓, ๔, ๕ สิ่ง บางทีธาตุ ลม, ไฟ, น้ำ, ดิน ขาดก่อน แต่จะสิ้นชีวิตนั้น เตโชธาตุ ๔ ขาดไป ๓ ยังสันตัปปัคคี คือไฟที่ทำให้กายอุ่น ๑ วาโยธาตุ ๖ ขาดไป ๕ แต่ยังปัสสาสะ อัสสาสะวาตา คือลมหายใจเข้าออก ๑ อาโปธาตุ ๑๒ แตกไป ๑๑ ยังเขโฬ คือน้ำลาย ๑ ปัตถวีธาตุ ๒๐ ขาดไป ๑๙ ยังแต่หทยัง ๑ ถ้าธาตุทั้งหลายสิ้นสูญไปดังกล่าวมานี้ พยาบาลสืบไปไม่ได้ เป็นอาการตาย

มูลแห่งมรณะกรรม

อนึ่ง คนที่จะมรณะเป็นปัจจุบันโรคและปัจจุบันกรรมนั้น เหตุด้วยโอปักกามิกาพาธ คือ หกล้ม หรือถูกชกถองโบยตีให้บวมช้ำหรือต้องราชอาญาด้วยคมหอกคมดาบปืนไฟ เป็นต้น หรือเป็นโรคต่าง ๆ ที่พอรักษาพยาบาลได้ แต่มาถึงแก่มรณะเสียนั้น เป็นเพราะโทษแห่งบุคคล ๔ จำพวก คือ

๑. โทษผู้อาพาธจำพวกหนึ่ง
๒. โทษแห่งเจ้าของคนไข้จำพวกหนึ่ง
๓. โทษคนพยาบาลจำพวกหนึ่ง
๔. โทษแพทย์จำพวกหนึ่ง

รวมเป็น ๔ จำพวกด้วยกัน

๑. โทษผู้อาพาธมี ๓ จำพวก

๑.๑ ผู้ที่อาพาธนั้นมีทิฏฐิเห็นผิด ถือว่าถึงที่ตายจึงตายไม่ถึงที่ตายแล้วไม่ตาย ไม่ขวนขวายรักษาตัว โรคนั้นกำเริบขึ้นเหลือกำลังให้ถึงแก่มรณะ

๑.๒ ผู้ที่อาพาธนั้นกินยายากบิดเบือนไป ไม่ได้กินยาบ้างและกินบ้างก็คลาดเคลื่อนตามเวลาและสมุฏฐาน โรคนั้นจึงกำเริบมากขึ้นเหลือกำลังให้ถึงแก่มรณะ

๑.๓ ผู้ที่อาพาธนั้นมีความละโมบอาหาร บริโภคแต่ของที่แสลงต่าง ๆ โรคนั้นจึงกำเริบขึ้นเหลือกำลังให้ถึงแก่มรณะ

๒. โทษแห่งเจ้าของคนไข้นั้นมี ๒ ประการ

๒.๑ ผู้เจ้าของไข้นั้นมีความรักคนเจ็บเกินประมาณตามใจในเหตุที่ไม่สมควร โทษนั้นจึงกำเริบขึ้นเหลือกำลัง ให้ถึงแก่มรณะ

๒.๒ ผู้เจ้าของไข้นั้น ประกอบด้วยมัจฉริย ความตระหนี่จะหาแพทย์รู้ชำนาญในคัมภีร์ในการใช้ยาให้ถูกต้องตามลักษณะโรคก็กลัวว่าจะเสียบำเหน็จขวัญข้าวนั้นมากไป หาแต่ยาเกร็ดตามชาวบ้านและเชื่อหมอที่กล่าวเท็จ อยากจะเสียบำเหน็จค่ายานั้นแต่น้อยโรคจึงกำเริบขึ้นเหลือกำลังให้ถึงแก่มรณะ

๓. โทษแห่งผู้พยาบาลนั้นมี ๒ ประการ

๓.๑ ผู้ที่พยาบาลนั้นมิได้รักผู้ที่อาพาธโดยปกติ อยากจะให้ผู้ที่อาพาธถึงแก่ความมรณะโดยเร็ว กระทำพยาบาลต่าง ๆ โดยวิปริต หรือประกอบยาพิษให้กิน โรคนั้นกำเริบขึ้นเหลือกำลังให้ถึงแก่มรณะ

๓.๒ ผู้พยาบาลนั้นมิได้รักผู้ที่อาพาธโดยแท้ แต่เป็นเสียไม่ได้จำใจพยาบาลบังเกิด ถินนะมิทธให้ง่วงเหงาหาวนอนมิได้ดูอาการให้ถ้วนถี่ บอกอาการแก่แพทย์ถูก ๆ ผิด ๆ โดยวิปริตฟั่นเฝือ โรคนั้นจึงกำเริบขึ้นให้ถึงแก่มรณะ

๔. โทษแห่งแพทย์นั้นมี ๓ ประการ

๔.๑ คือแพทย์ไม่มีความเมตตาจิต คิดแต่โลภในสันดานถ้าเกิดลาภสการพูลประโยชน์ในตัวผู้ใดก็เอาผลประโยชน์ด้วยตนนั้นมิได้ตั้งเมตตาจิตช่วยชีวิตมนุษย์ ทำอุบายแสวงหา ทำผลประโยชน์ของตนฝ่ายเดียว โรคนั้นจึงกำเริบขึ้นให้ถึงแก่มรณะ

๔.๒ แพทย์ผู้รู้ในลักษณะไข้ว่าไข้นั้นเป็นเพื่อสิ่งนั้นโดยแท้แน่นอน แต่หารู้จักสรรพยาและโอสถที่จะประกอบแก้ไม่ โรคนั้นจึงกำเริบขึ้นเหลือกำลังให้ถึงแก่มรณะ

๔.๓ อนึ่งไข้นั้นเป็นไข้มากก็มี ไข้น้อยก็มี แพทย์นั้นมีรู้จักโรคและสมุฏฐาน ธาตุ ฤดู ดูอาการไข้ไม่รู้จักไข้ ให้กินยาผิดยานั้นจึงกลับให้เป็นพิษขึ้นต่าง ๆ โรคนั้นจึงกำเริบขึ้นเหลือกำลังให้ถึงแก่มรณะ

รวมเป็นบุคคล ๔ จำพวกด้วยกัน อันเหตุที่กล่าวมานี้แล้วเรียกว่า (อกาลมรณะ) ตายอันใช่กาลไม่มิได้สิ้นอายุแห่งบุคคลผู้นั้น

อันว่าลักษณะธาตุอภิญญาณนี้ ถ้าตกถึงสันนิบาตและตรีโทษแล้ว ให้วางยาที่มีรสอันสุขุมแก่ธาตุอันยิ่งและหย่อนให้คลายธาตุตรีโทษก่อน แล้วจึงประกอบยาให้ต้องตามสถานธาตุและฤดูต่อไป

อสุรินทญาณธาตุ

อสุรินทญาณธาตุนั้นมีลักษณะ ๔ ประการ คือ

- สะมาธาตุ
- วิสะมาธาตุ
- ติกะธาตุ
- มันทธาตุ

รวม ๔ ประการ

๑. ลักษณะสะมาธาตุนั้นคือ เตโชธาตุชื่อปริณามัคคีนั้นน้อยไปหรือหย่อนไป มิได้ทำอาหารที่บริโภคเข้าไปนั้น ให้หย่อนไปได้ตามปกติ มีอาการมิให้อยากอาหาร ให้ลืมเฟ้อแน่นผะอืดผะอม อาการอย่างนี้ควรจะใช้ยาบำรุงเตโชธาตุให้กินก่อน และจึงประกอบยาให้ต้องตามสถานธาตุฤดูให้กินต่อไป

๒. ลักษณะวิสะมาธาตุนั้น เตโชธาตุชื่อชิรัคคีนั้นกำเริบขึ้นทำให้ร่างกายแปรปรวน มีอาการให้แน่นอุจจาระคับอุทรและหนักตัวให้อุจจาระนั้นลงไป ให้อยากกินอาหารบ่อย ๆ เมื่ออาหารตกเข้าไปแล้วก็ให้อุจจาระนั้นลงไป ทำให้ในท้องเป็นก้อนเป็นลำขึ้นลงอยู่เสมอ อาการอย่างนี้ควรจะให้ยาแก้ในกองวาโยธาตุให้กินก่อนแล้วจึงประกอบยาแก้ในกองเตโชธาตุให้ต้องตามสมุฏฐานและฤดูให้กินต่อไป

๓. ลักษณะติกะธาตุนั้นคือเตโชธาตุปริณามัคคีนั้นกำเริบแรงกล้ายิ่งขึ้น ให้อาหารที่ควรบริโภคนั้นให้ย่อยแหลกละเอียดเหลวไปโดยเร็ว ให้อยากอาหารบ่อย ๆ กินมิรู้จักอิ่ม ให้ร้อนใน ให้อ่อนเพลียสวิงสวาย อาการอย่างนี้ควรจะให้ยามีรสเค็มขมกิน และให้สิ่งที่เป็นอาหารนั้นควรให้ของที่เย็นกิน คือกล้วยหรือแตงโม แตงกวา เป็นต้น แล้วให้ยาที่เย็นชโลมเสมอ ๆ

๔. ลักษณะมันทธาตุนั้น เสมหะสมุฏฐานเกิดแรงกล้าขึ้นก่อน ทำให้เตโชธาตุในกองสันตะปัคคี ๑ ปริณามัคคี ๑ ทั้ง ๒ กองนี้ลดถอยอ่อนลง ทำให้อุจจาระเหลวลงวันละ ๓ – ๔ ครั้ง ให้ท้องขึ้นท้องเฟ้อเสียดแทงขึ้นลงอยู่เสมอ ให้เบื่ออาหาร ถอยกำลังและหอบหนัก อาการอย่างนี้ควรให้ยามีรสอันสุขุมกินแก้เหนื่อยหอบและชูกำลัง และยาที่รสเผ็ดกินแก้เตโชธาตุ แก้ท้องขึ้นเฟ้อเสียดแทง กว่าอาการจะทุเลาลงแล้ว จึงประกอบยาแก้ในกองเตโชธาตุให้ต้องตามสมุฏฐาน และฤดูให้กินต่อไป

ลักษณะสมุฏฐาน

ว่าด้วยเอกโทษนั้น คือ ปิตตะสมุฏฐาน ๑ เสมหะสมุฏฐาน ๑ วาตะสมุฏฐาน ๑ รวม ๓ ประการ มีอธิบายดังนี้

๑. ถ้าไข้นั้นเกิดแต่กองปิตตะสมุฏฐาน คือ ไข้ที่มีพิษทำให้ผิวกายและจักษุเหลือง ให้ร้อนกระวนกระวายจับเชื่อมซึมตัวร้อน เป็นต้น ควรห้ามของที่จะบริโภคนั้น คือ โอสถและอาหารต่าง ๆ ที่มีรสอันเผ็ดร้อน

๒. ถ้าไข้นั้นเกิดแต่กองเสมหะสมุฏฐาน คือไข้ที่มีพิษพอประมาณตัวไม่สู้ร้อนจัดนัก ให้คร้านน้ำหนาวสะท้าน ขนพองแสยง อุจจาระไม่ผูกนักให้มือเย็นเท้าเย็น ฝ่ามือฝ่าเท้าขาวเผือดซีด บางทีให้อาเจียนเป็นเสมหะ เช่นอย่างโรคบิดเป็นต้น ควรห้ามของที่บริโภคนั้นคือ โอสถและของต่าง ๆ ที่มีรสหวาน

๓. ไข้นั้นเกิดแต่วาตะสมุฏฐาน คือไข้ที่ตัวไม่ร้อนแต่มึนมัววิงเวียนศีรษะ ให้ดวงจิตวิบ ๆ หวิว ๆ ให้หาวเรอ บางทีให้แน่นเสียดแทงและอาเจียนเป็นต้น ควรห้ามของที่จะบริโภคนั้นคือ โอสถและอาหารต่าง ๆ ที่มีรสอันเปรี้ยว เช่นอย่างของดองของหมักเป็นต้น อันของที่ห้ามดังกล่าวมานี้ ถ้าบริโภคแล้วไข้นั้นก็จะทวีขึ้นยิ่งกว่าเก่าเรียกว่าทุวรรณโทษ หรือตรีโทษ หรืออสุรินทญาณธาตุ

สยามรัฐเวชศาสตร์

การเกิดขึ้น : คัมภีร์ปฐมจินดา

ตั้งอยู่ : สมุฏฐานวินิจฉัย, ธาตุวิวรณ์, ธาตุวิภังค์, โรคนิทาน, ธาตุวินิจฉัย

ดับสูญไป : คัมภีร์มรณญาณสูตร

หลักการแพทย์แผนไทย คือตราชูแห่งการวินิจฉัย

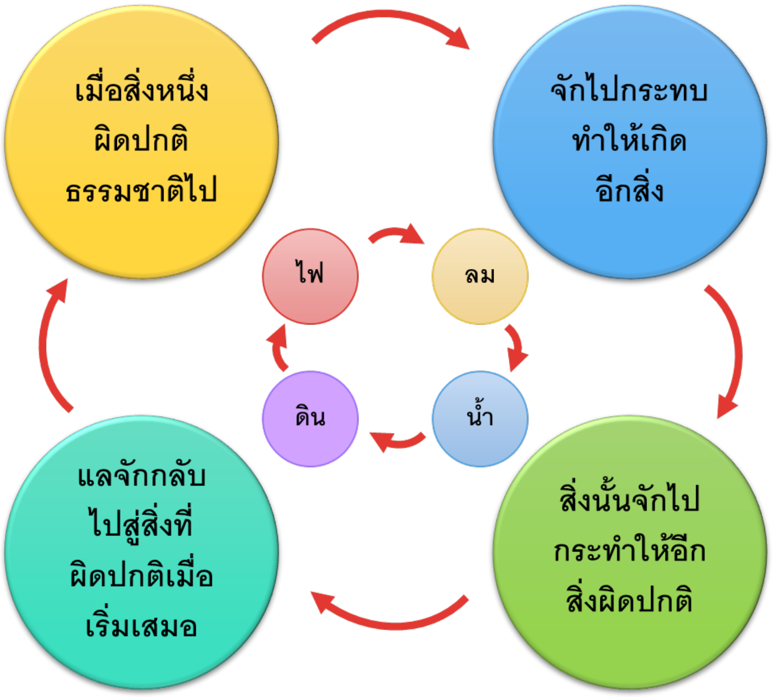

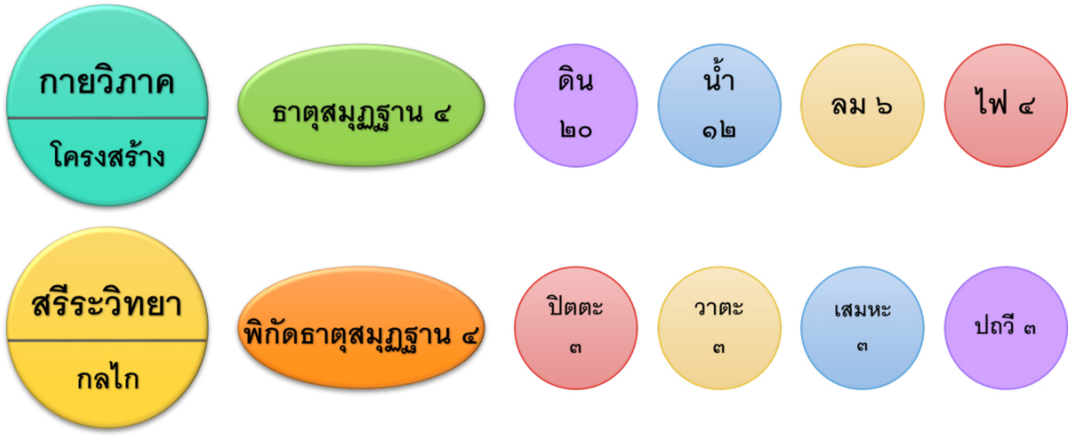

หลักการแพทย์แผนไทย ๑๐ ประการ

๑. รูปธาตุ : ประกอบด้วยธาตุทั้ง ๔ มีธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ มีปกติเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป โดยมีเหตุปัจจัยให้เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ซึ่งเป็นผลมาจากเหตุปัจจัยนั้น

๒. ธาตุทั้ง ๔ นั้นมีเชื่อมโยงกันและเกื้อกูลกัน เพื่อดำรงธาตุไว้ได้ เพื่อเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป แลมีการกระทบกัน มีขัดแย้งกัน ทำให้รูปธาตุนั้นไม่บริบูรณ์เป็นปกติได้

๓. ธาตุดินกับธาตุน้ำ ธาตุลมกับธาตุไฟ นั้นเชื่อมโยงเกื้อกูลกัน ซึ่งในแต่ละธาตุนั้นมีครบทั้ง ๔ ธาตุ เป็นองค์ประกอบร่วมกัน

๔. กลไกการขับเคลื่อนของแต่ละธาตุ ประกอบไปด้วยตรีธาตุ ปิตตะ วาตะ เสมหะ เป็นปกติ

๕. หากตรีธาตุที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เกิดกระทบกันขัดแย้งกัน จักเกิดสภาวะกำเริบหรือหย่อน ดังนี้

ปิตตะ ↑ ปิตตะ ↓	วาตะ ↑ วาตะ ↓	เสมหะ ↓ เสมหะ ↑
วาตะ ↑ วาตะ ↓	เสมหะ ↓ เสมหะ ↑	ปิตตะ ↑ ปิตตะ ↓
เสมหะ ↑ เสมหะ ↓	ปิตตะ ↓ ปิตตะ ↑	วาตะ ↓ วาตะ ↑

เป็นกฎตายตัว 6 ข้อ แห่งกลไกการทำงานของตรีธาตุ

๖. กลไกของธาตุ ๔ นั้นมีเครื่องขับเคลื่อนระบบตรีธาตุ ดังนี้

ธาตุ ๔	เหตุกระทบต่อ	ผลคือ	ตรีธาตุ
ธาตุไฟ	พัทธะปิตตะ + อพัทธะปิตตะ	กำเดา	ปิตตะ
ธาตุลม	หทัยวาตะ + สัตถกะวาตะ	สุมนาวาตะ	วาตะ
ธาตุน้ำ	ศอเสมหะ + อุระเสมหะ	คูถเสมหะ	เสมหะ
ธาตุดิน	หทยังวัตถุ + อุทริยัง	กรีสัง	ปถวี

ในธาตุทั้ง ๔ มีระบบตรีธาตุเป็นกลไกการขับเคลื่อน โดยในแต่ละระบบของตรีธาตุจะมีพิกัดละ ๓ ทำงานตามกลไกแห่งระบบตรีธาตุโดยระบบปิตตะจะไปขับเคลื่อนระบบวาตะ และจะทำงานร่วมกันในระบบเสมหะเพื่อให้ธาตุดินทรงอยู่ ตั้งอยู่

๗. รูปปรกติธาตุประกอบไปด้วย ธาตุดิน ๒๐ ธาตุน้ำ ๑๒ ธาตุลม ๖ ธาตุไฟ ๔ เป็นปรกติธาตุ ๔๒ ส่วน มีตรีธาตุเป็นกลไกการขับเคลื่อน

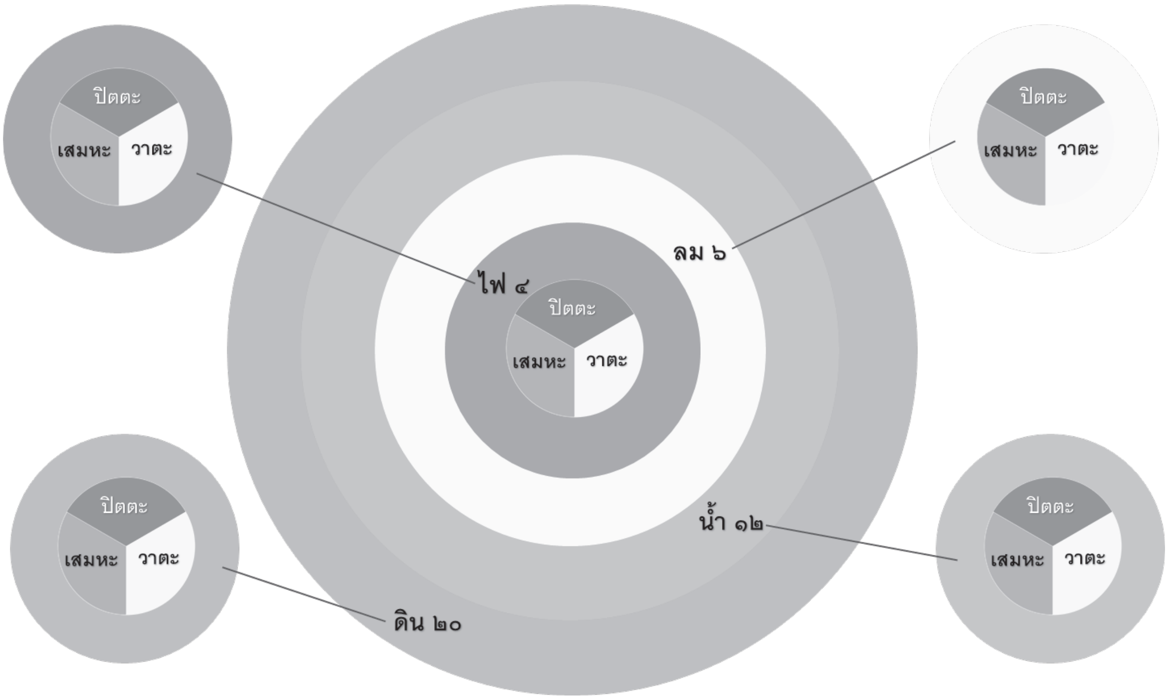

๘. หากตรีธาตุ ในส่วนของธาตุ ๔ ใด ผิดจากส่วนปรกติ ย่อมมีเหตุให้ธาตุ ๔ นั้นผิดจากส่วนปรกติตาม และย่อมเกิดกระทบให้อีกธาตุผิดจากส่วนปรกติตามไปด้วย

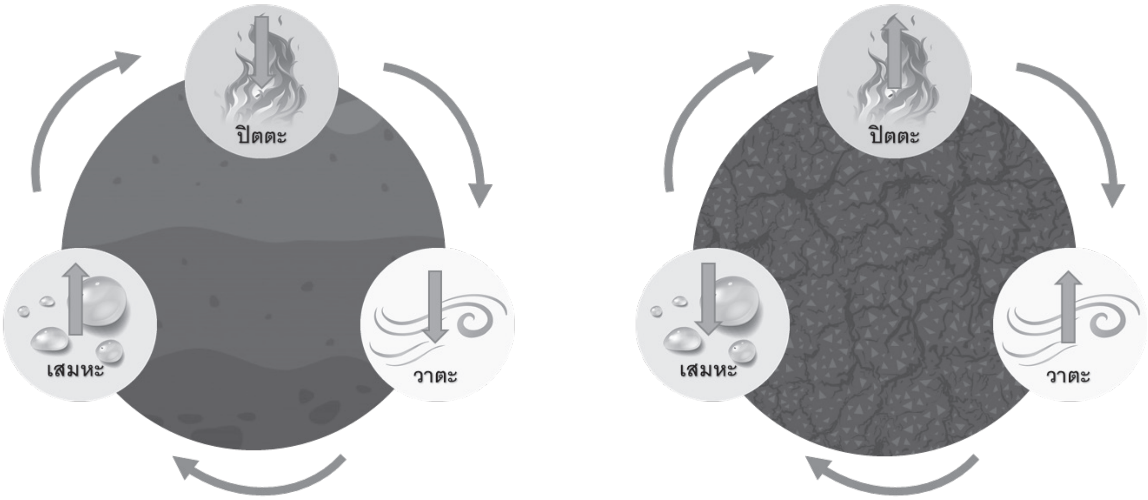

๙. ธาตุทั้ง ๔ มีคุณลักษณะเฉพาะ ธาตุดินแข็ง ธาตุน้ำเหลว ธาตุลมเบา ธาตุไฟร้อน และหากกระทบกันขัดแย้งกัน จะแปรลักษณะเฉพาะไปเป็นอีกธาตุหนึ่งได้ หรือทำให้ลักษณะเฉพาะนั้นมากขึ้นก็ได้ (กำเริบ) น้อยลงก็ได้ (หย่อน) จนถึงระดับที่เสียคุณลักษณะเดิมไป (พิการ)

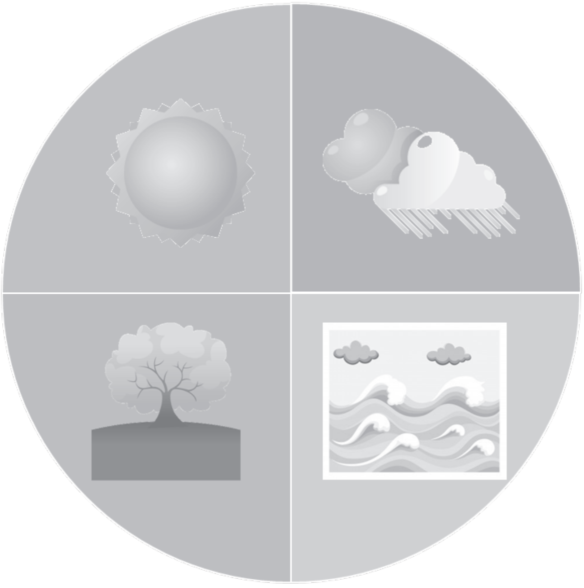

๑๐. เหตุที่ทำให้ตรีธาตุนั้นเกิดกระทบกัน จนธาตุทั้ง ๔ เกิดขัดแย้งกันนั้น ก็ด้วยผลแห่ง กำเดา, สุมนาวาตะ, คูถเสมหะ, กรีสัง

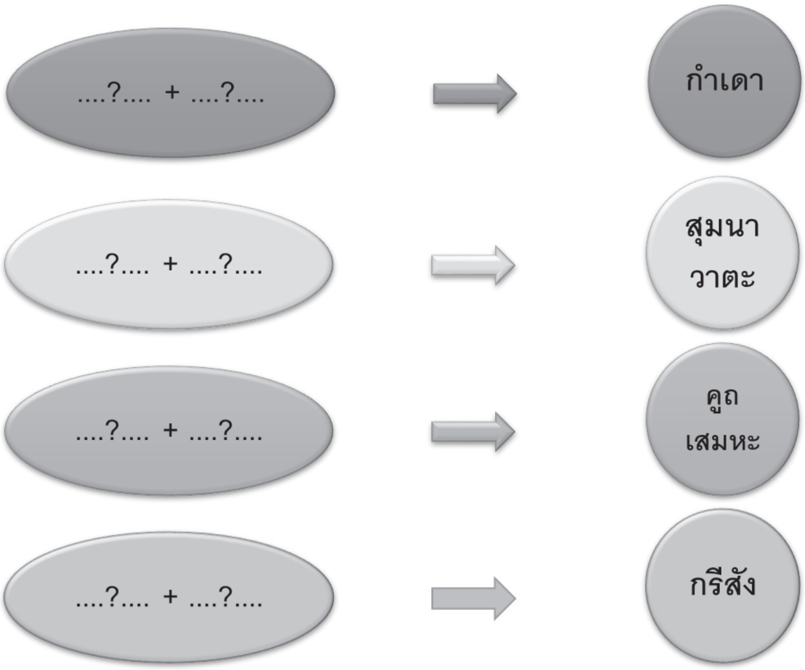

ธาตุทั้ง ๔

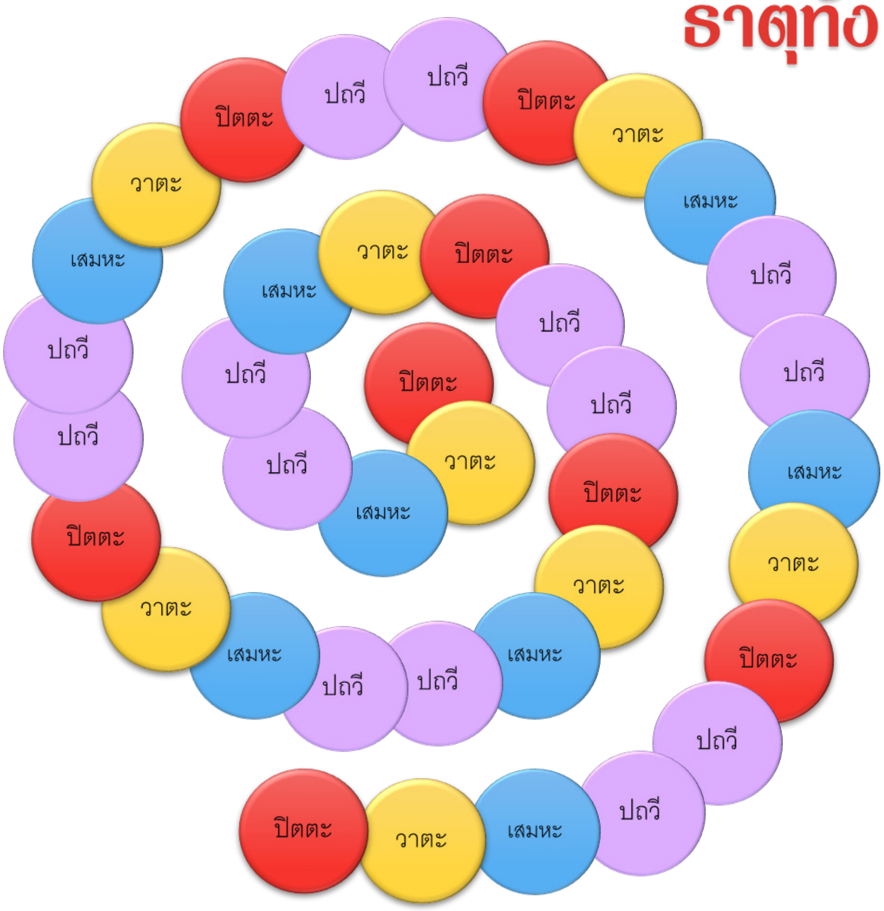

องค์ประกอบแห่งธาตุทั้ง ๔

ธาตุไฟ ๔	ธาตุลม ๖	ธาตุน้ำ ๑๒	ธาตุดิน ๒๐	
๑. ไฟย่อยอาหาร	๑. ลมพัดในไส้	๑. น้ำดี	๑. ผม	๑๓. พังผืด
๒. ไฟอุ่นกาย	๒. ลมพัดนอกไส้	๒. เสมหะ	๒. ขน	๑๔. ไต
๓. ไฟระส่ำระสาย	๓. ลมพัดขึ้น	๓. น้ำเหลือง	๓. เล็บ	๑๕. ปอด
๔. ไฟเสื่อม	๔. ลมพัดลง	๔. น้ำเลือด	๔. ฟัน	๑๖. ไส้ใหญ่
	๕. ลมพัดทั่วกาย	๕. น้ำเหงื่อ	๕. หนัง	๑๗. ไส้น้อย
	๖. ลมหายใจเข้าออก	๖. น้ำมันข้น	๖. เนื้อ	๑๘. อาหารใหม่
		๗. น้ำตา	๗. เอ็น	๑๙. อาหารเก่า
		๘. น้ำมันเหลว	๘. กระดูก	๒๐. มันสมองและระบบประสาทสมอง
		๙. น้ำลาย	๙. เยื่อในกระดูก	
		๑๐. น้ำมูก	๑๐.ม้าม	
		๑๑. น้ำไขข้อ	๑๑.หัวใจ	
		๑๒. น้ำมูตร	๑๒.ตับ	

ธาตุดิน ๒๐ กอง ๔ ชั้น

๑. ตจปัญจกะ (ตโจคุม)		๒. วักกปัญจกะ (ไตคุม)		๓. ปับผาสปัญจกะ (ปอดคุม)		๔. มัตถลุงคังปัญจกะ (สมองคุม)	
เกสา	ผม ท.	มังสัง	เนื้อ	หทยัง	หัวใจ	อันตัง	ไส้ใหญ่
โลมา	ขน ท.	นหารู	เอ็น	ยกนัง	ตับ	อันตคุณัง	ไส้น้อย
นขา	เล็บ ท.	อัฏฐิ	กระดูก	กิโลมกัง	พังผืด	อุทริยัง	อาหารใหม่
ทันตา	ฟัน ท.	อัฏฐิมิญชัง	เยื่อในกระดูก	ปิหกัง	ไต	กรีสัง	อาหารเก่า
ตโจ	หนัง ท.	วักกัง	ม้าม	ปัปผาสัง	ปอด	มัตถลุงคัง	มันสมอง

ตรีธาตุในปถวีธาตุ ยากำกับ

ปิตตะ	วาตะ	เสมหะ	ตำรับยา
สมอง	สมองกระดูก	ม้าม	ยาตรีวาสัง
พังผืดตับ	พังผืดปอด	พังผืดไต	ยาปถวีธาตุ ๓
ตับ	หทัยวัตถุ	ปอด	ยาประสะพิมเสน
ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก			ยาปถวีธาตุ ๘

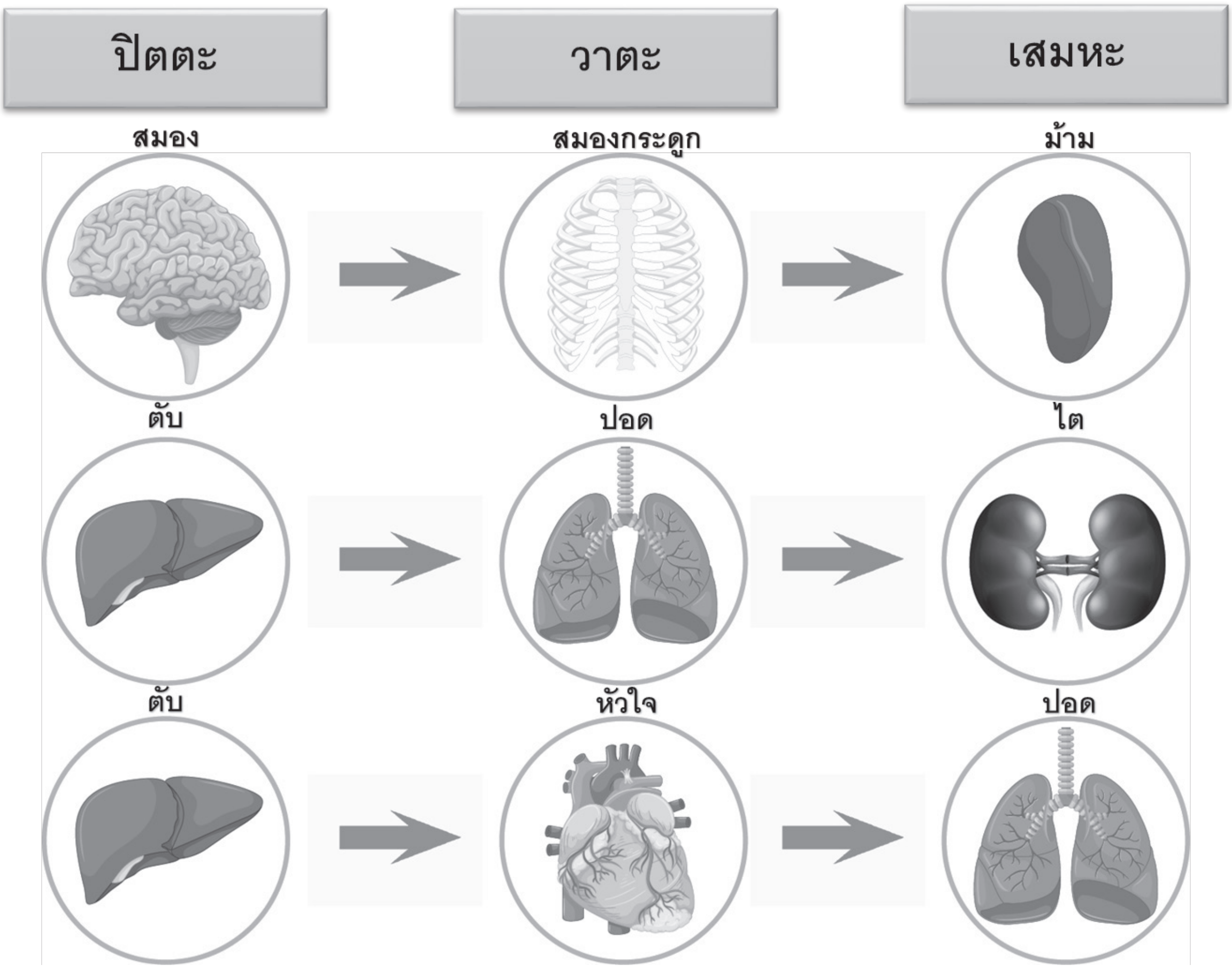

ธาตุน้ำในธาตุดิน

เมทะฉักกะ (อุณหัง คือไฟร้อน)	มุตตะฉักกะ (สีตัง คือไฟเย็น)
๑. ปิตตัง (ลมในไส้)	๗. อัสสุ (ลมพัดขึ้นบน)
๒. เสมหัง (ลมพัดทั่วกาย)	๘. วสา (ลมพัดทั่วกาย)
๓. บุพโพ (ลมพัดทั่วกาย)	๙. เขโฬ (ลมพัดขึ้นบน)
๔. โลหิตตัง (ลมพัดทั่วกาย)	๑๐. สิงฆาณิกา (ลมพัดขึ้นบน)
๕. เสโท (ลมพัดทั่วกาย)	๑๑. ลสิกา (ลมพัดทั่วกาย)
๖. เมโท (ลมพัดทั่วกาย)	๑๒. มุตตัง (ลมพัดลงล่าง)
อุทริยัง	กรีสัง

องค์ประกอบธาตุน้ำ ๑๒ ประการ มี ๒ ชั้น

เสมหะดี			เสมหะเน่าเสีย		
ปิตตัง	เสมหัง	อุทริยัง	เสมหัง	บุพโพ	อุทริยัง
บุพโพ	เขโฬ	กรีสัง	สิงฆาณิกา	มุตตัง	กรีสัง
โลหิตตัง	วสา		เสโท		
อัสสุ	เมโท				

อุทริยัง → ไม่ใสเกินไป ไม่ข้นเกินไป ไฟย่อยสามารถย่อยได้

กรีสัง → เหนียว ข้น หนืด ย่อยไม่ได้ สะสมทำให้เกิดความร้อน

การทำหน้าที่ของอาโปธาตุ ๑๒

ใช้อยู่ภายใน	โลหิตตัง	เมโท	วสา	ลสิกา	นำเข้า (อุทริยัง)
ขับออก ทำหน้าที่	ปิตตัง	เสมหัง	เขโฬ	อัสสุ	นำออก
ขับออก ภายนอก	บุพโพ	เสโท	สังฆาณิกา	มุตตัง	ของเสีย (กรีสัง)

องค์ประกอบธาตุลม ๖ มี ๓ ชั้น

ลมชั้นที่ ๑	ลมชั้นที่ ๒	ลมชั้นที่ ๓
อุทธังคมาวาตา ↑↑↑	โกฏฐาสยาวาตา	อังคมังคานุสารีวาตา
อโธคมาวาตา ↓↓↓	กุจฉิสยาวาตา	อัสสาสะ ปัสสาสะ

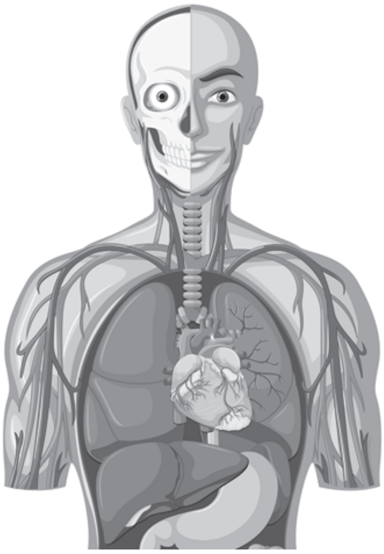

องค์ประกอบธาตุไฟ ๔ มี ๒ มิติ

มิติที่ ๑ ทำให้เกิดขึ้น ตั้งอยู่	
ปริณามัคคี (ไฟย่อยอาหาร) สันตัปปัคคี (ไฟอุ่นกาย)	อุทริยัง

มิติที่ ๒ ทำให้ดับไป	
ปริทัยหัคคี (ไฟระส่ำระสาย) ชิรณัคคี (ไฟเสื่อม)	กรีสัง

ธาตุไฟ

ธาตุไฟ ๔ กอง

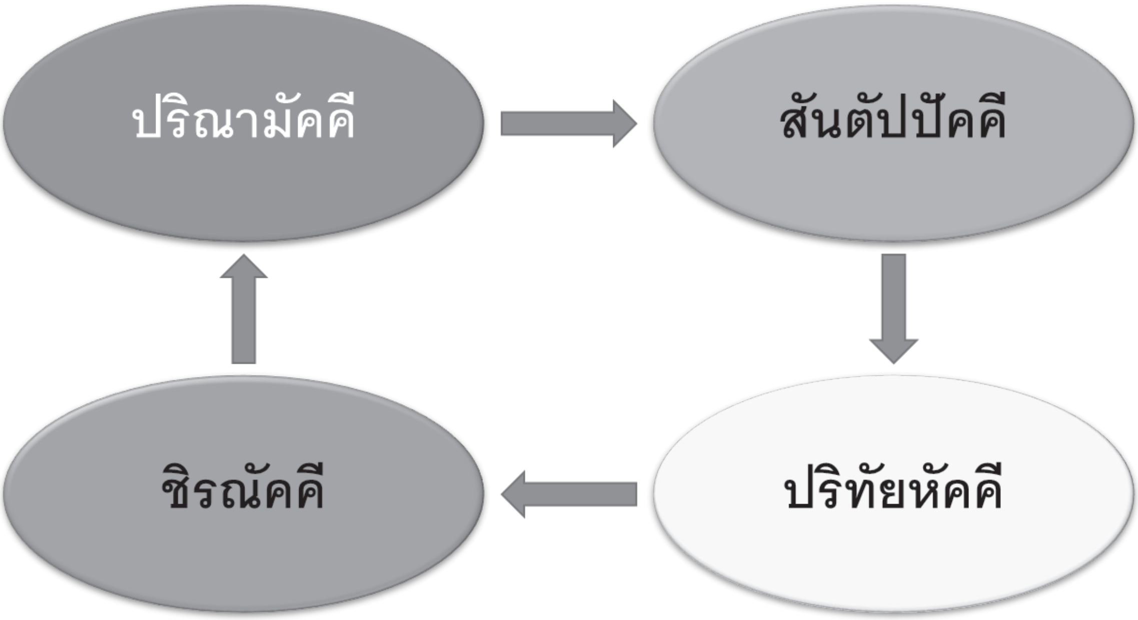

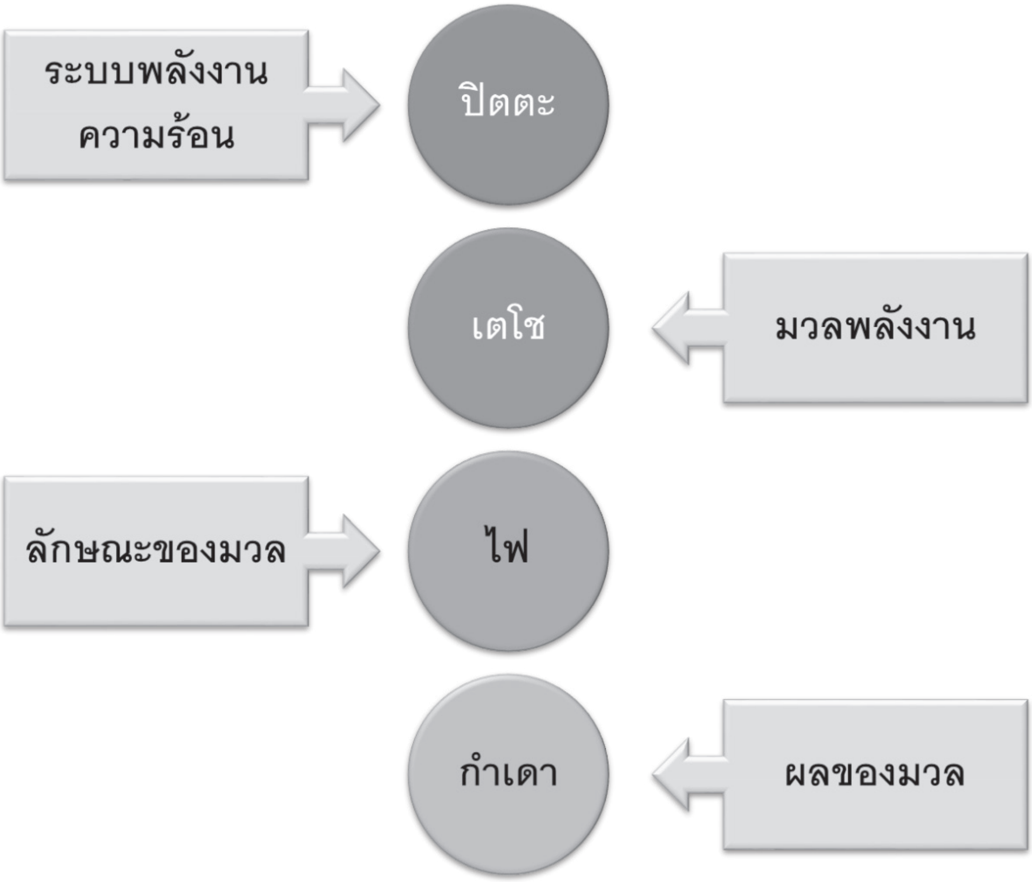
ระบบพลังงาน
ความร้อน
ปิตตะ
เตโช
มวลพลังงาน
ลักษณะของมวล
ไฟ
กำเดา
ผลของมวล

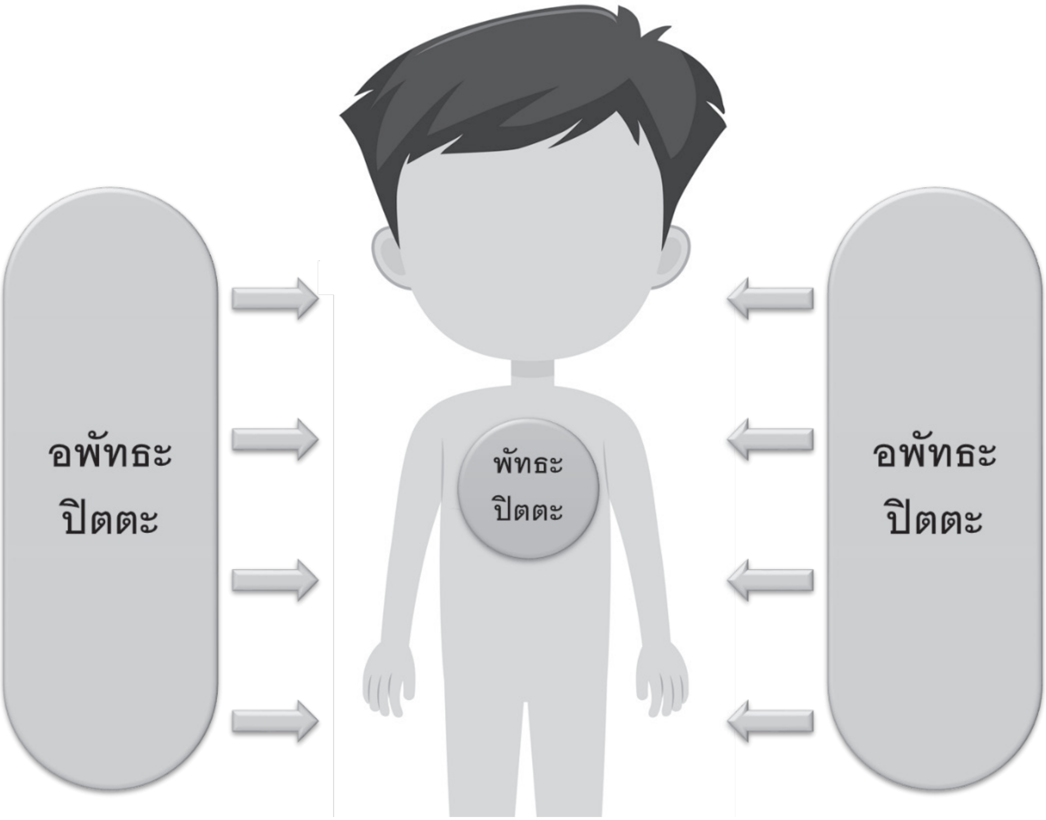
อพัทธะ
ปิตตะ
พัทธะ
ปิตตะ
อพัทธะ
ปิตตะ

พัทธะปิตตะ

๑.	ระบบยกนัง	รุ ล้าง สร้าง เสริม เก็บ
๒.	ระบบอันตัง - กรีสัง	ระบบการย่อยนับแต่ปากสุดทวาร
๓.	ระบบอันตะคุณัง - อุทริยัง	ระบบการขับเคลื่อนอุทริยัง
๔.	ระบบหทยัง	การเกิดไฟ เกิดลม แบบต่อเนื่อง

ระบบยกนังมีหน้าที่?

๕ หน้าที่

รุ
มีเกินกว่าที่เก็บ
ของตับ จึงขับออก

ล้าง
มีของที่เป็นพิษ
ทำลายทิ้งแล้วขับออก

สร้าง
สร้างพลังงาน
๕ พลังงาน

เสริม
ส่งพลังงานที่เก็บ
ไปเสริมทั่วกาย

เก็บ
เก็บสะสมพลังงาน
ทั้ง ๕ ไว้ที่ระบบยกนัง

พลังงาน ๕ พลังงาน

พลังงานน้ำตาล	พลังงานน้ำมัน	พลังงานเกลือแร่	พลังงานป้องกันโรค	พลังงานความร้อน
เป็นอาหารให้ร่างกายมีกำลังทำงานได้	เป็นอาหารให้ร่างกายสามารถเก็บกักความร้อนได้	เครื่องหล่อเลี้ยงชีวิตเสริมสร้างร่างกาย	เครื่องคุ้มกันปกป้องรักษาชีวิต	เครื่องหล่อเลี้ยงชีวิต

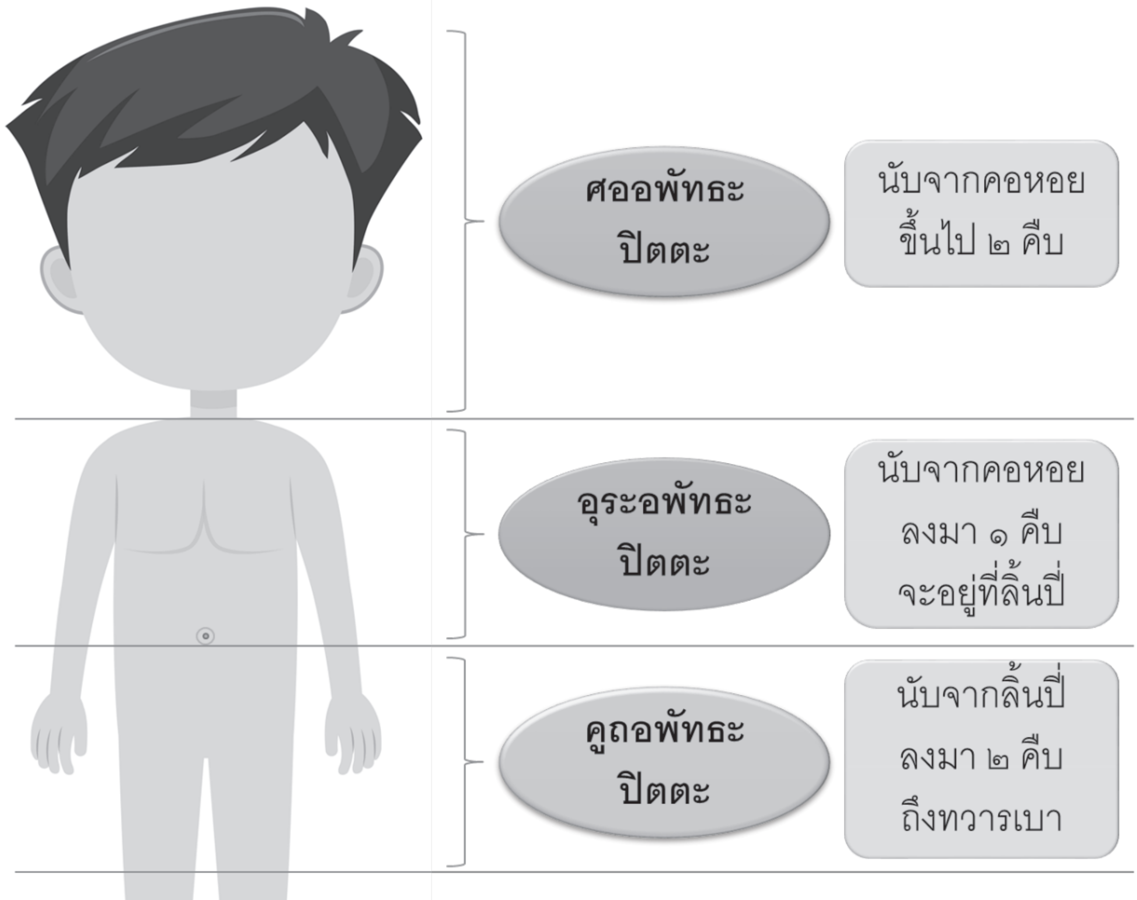

กำเดา

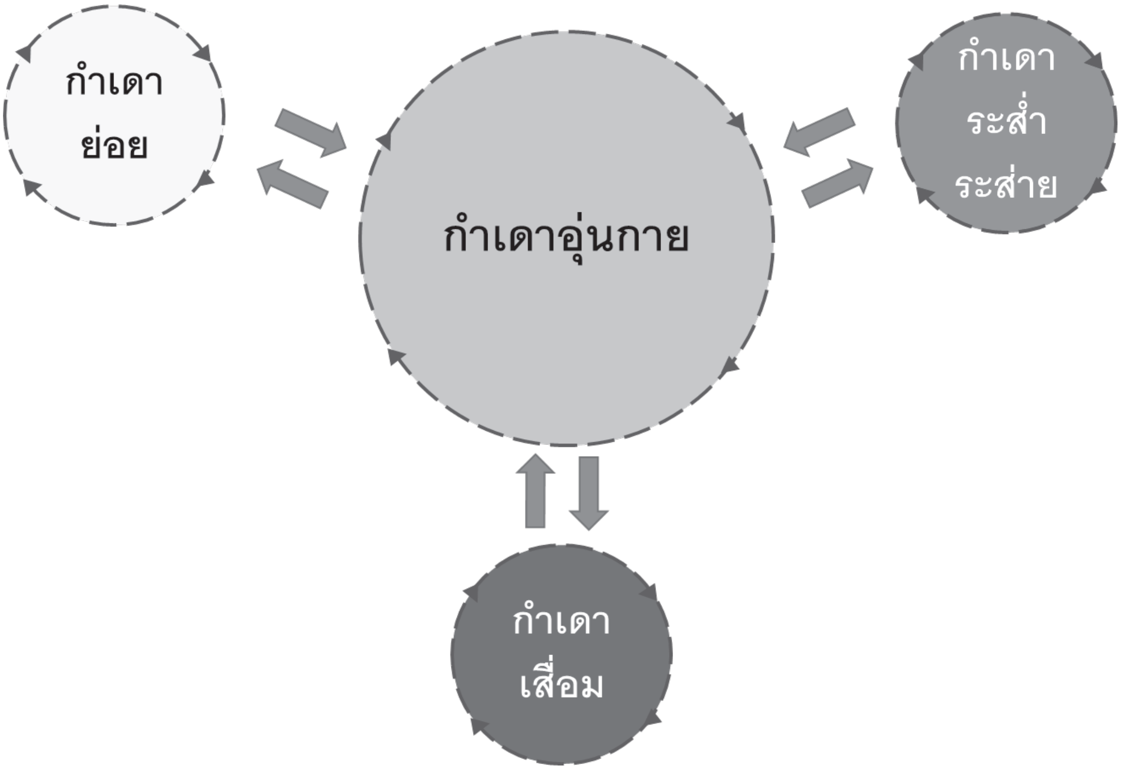
กำเดาย่อย
กำเดาอุ่นกาย
กำเดาระส่ำระส่าย
กำเดาเสื่อม

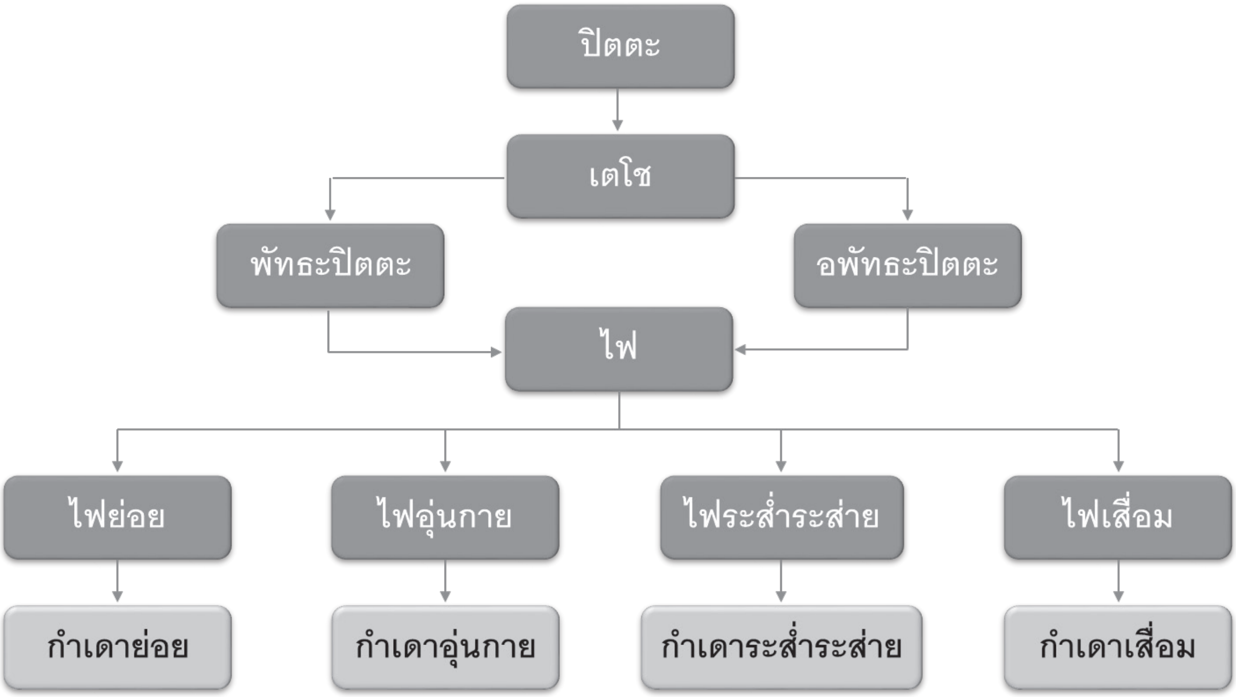
ปิตตะ
เตโช
พัทธะปิตตะ
อพัทธะปิตตะ
ไฟ
ไฟย่อย
ไฟอุ่นกาย
ไฟระส่ำระส่าย
ไฟเสื่อม
กำเดาย่อย
กำเดาอุ่นกาย
กำเดาระส่ำระส่าย
กำเดาเสื่อม

ธาตุลม

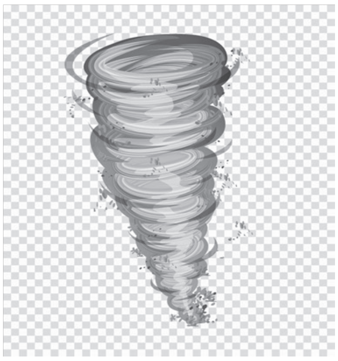

ธาตุลม ๖ เรียงลำดับ

๑.	ลมหายใจเข้าออก	คู่กับ	ลมพัดทั่วกาย
๒.	ลมพัดในไส้	คู่กับ	ลมพัดนอกไส้
๓.	ลมพัดขึ้นบน	คู่กับ	ลมพัดลงล่าง

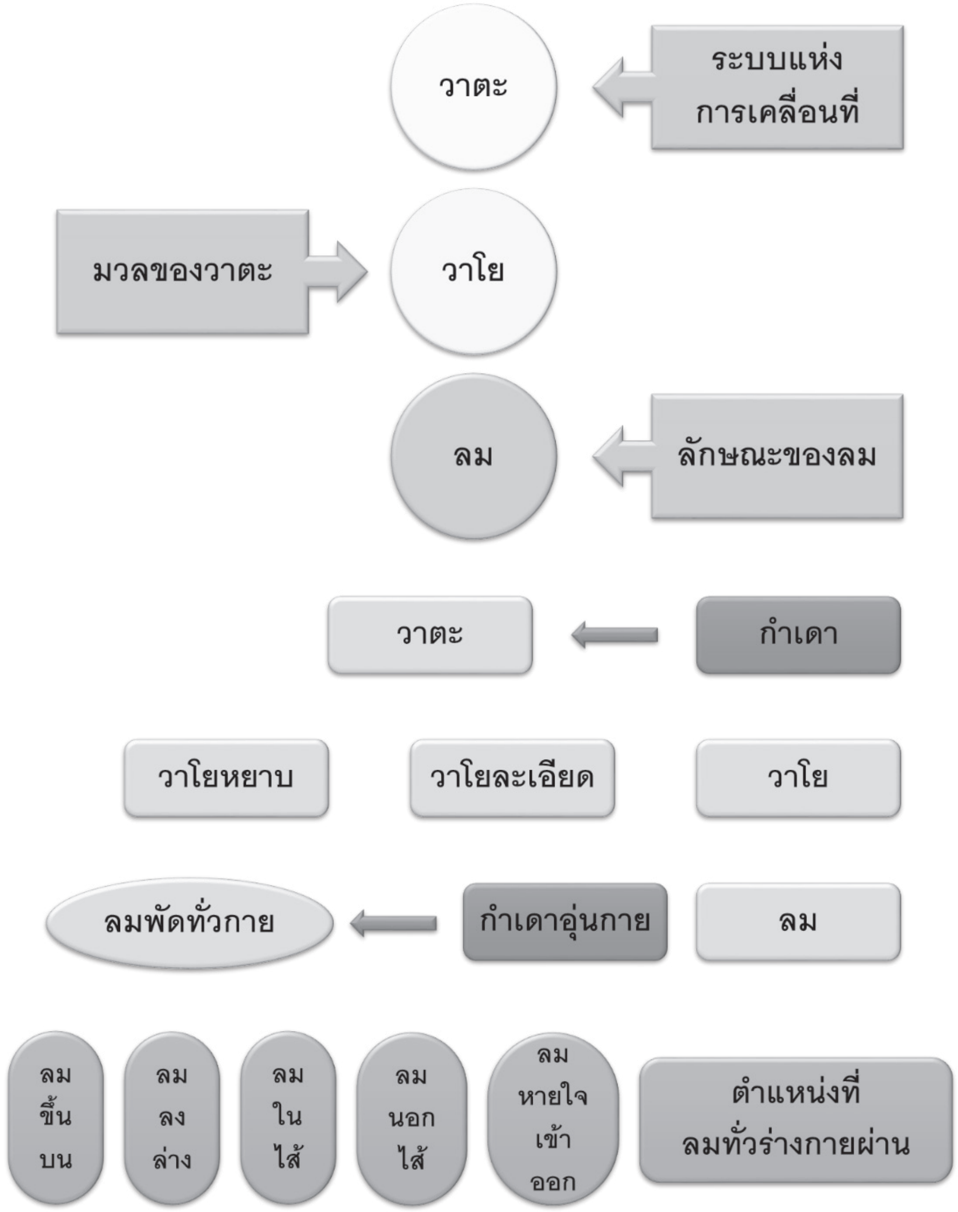
วาตะ
ระบบแห่งการเคลื่อนที่
มวลของวาตะ
วาโย
ลม
ลักษณะของลม
วาตะ
กำเดา
วาโยหยาบ
วาโยละเอียด
วาโย
ลมพัดทั่วกาย
กำเดาอุ่นกาย
ลม
ลมขึ้นบน
ลมลงล่าง
ลมในไส้
ลมนอกไส้
ลมหายใจเข้าออก
ตำแหน่งที่ลมทั่วร่างกายผ่าน

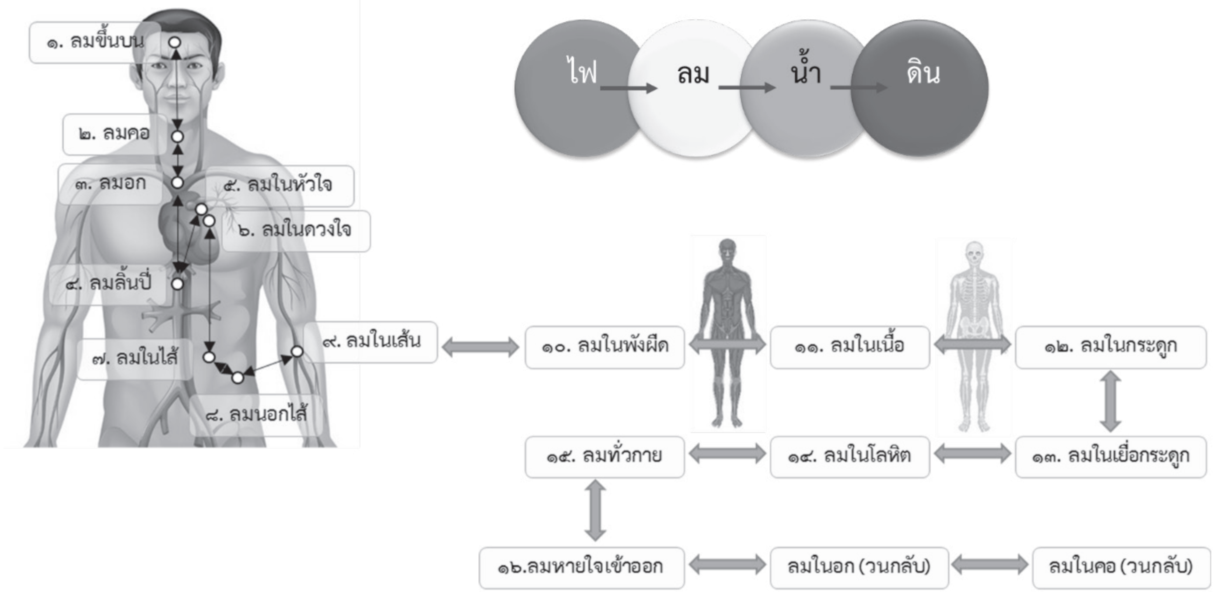
๑. ลมขึ้นบน
๒. ลมคอ
๓. ลมอก
๕. ลมในหัวใจ
๖. ลมในดวงใจ
๔. ลมลิ้นปี่
๗. ลมในไส้
๘. ลมนอกไส้
๙. ลมในเส้น
ไฟ
ลม
น้ำ
ดิน
๑๐. ลมในพังผืด
๑๑. ลมในเนื้อ
๑๒. ลมในกระดูก
๑๓. ลมในเยื่อกระดูก
๑๔. ลมในโลหิต
๑๕. ลมทั่วกาย
๑๖.ลมหายใจเข้าออก
ลมในอก (วนกลับ)
ลมในคอ (วนกลับ)

ธาตุน้ำ

ระบบเสมหะแยกตามตำแหน่ง

น้ำในระบบศอเสมหะ	น้ำในระบบอุระเสมหะ	น้ำในระบบคูถเสมหะ
๑. น้ำตา	๑. น้ำมูก	๑. น้ำดี
๒. น้ำลาย	๒. น้ำลาย	๒. น้ำปัสสาวะ
๓. น้ำมูก	๓. น้ำโลหิต	๓. น้ำคูถเสลด
๔. น้ำโลหิต	๔. น้ำมันเหลวและข้น	๔. น้ำเหลือง
๕. น้ำมันเหลวและข้น	๕. น้ำเสลดดอก	๕. น้ำมูก
๖. น้ำเสลดคอ	๖. น้ำเหลือง	๖. น้ำลาย
๗. น้ำเหลือง	๗. น้ำเหงื่อ	๗. น้ำโลหิต
๘. น้ำเหงื่อ	๘. น้ำไขข้อ	๘. น้ำมันเหลวและข้น

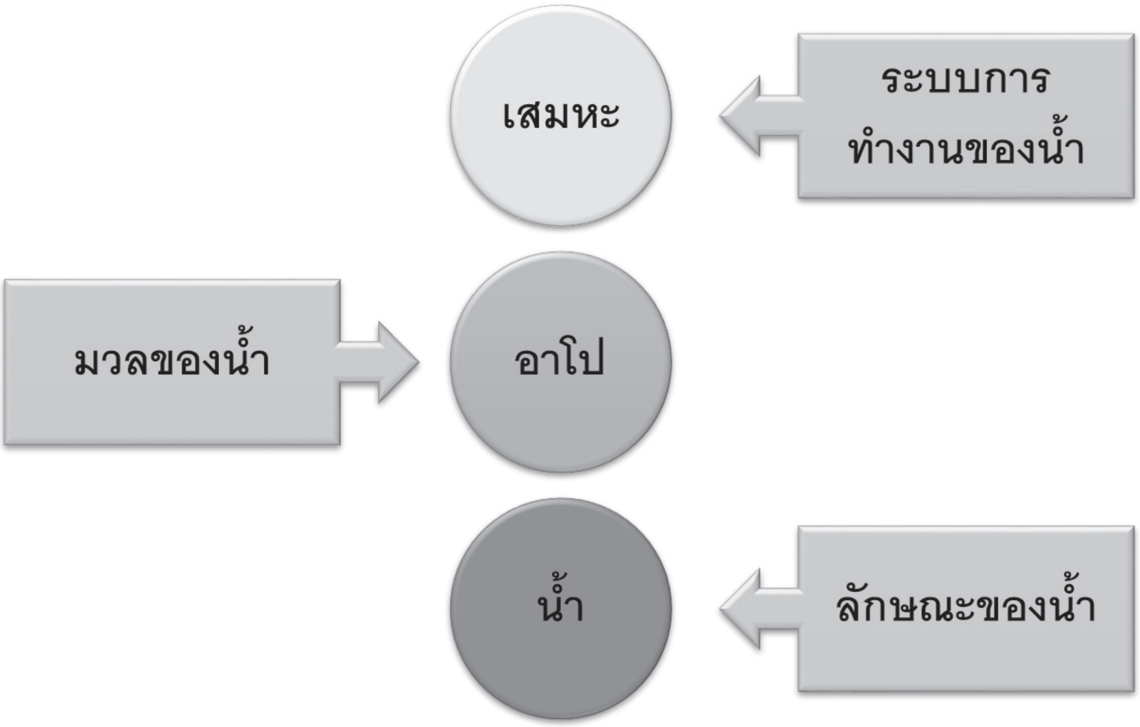
เสมหะ
ระบบการทำงานของน้ำ
มวลของน้ำ
อาโป
น้ำ
ลักษณะของน้ำ

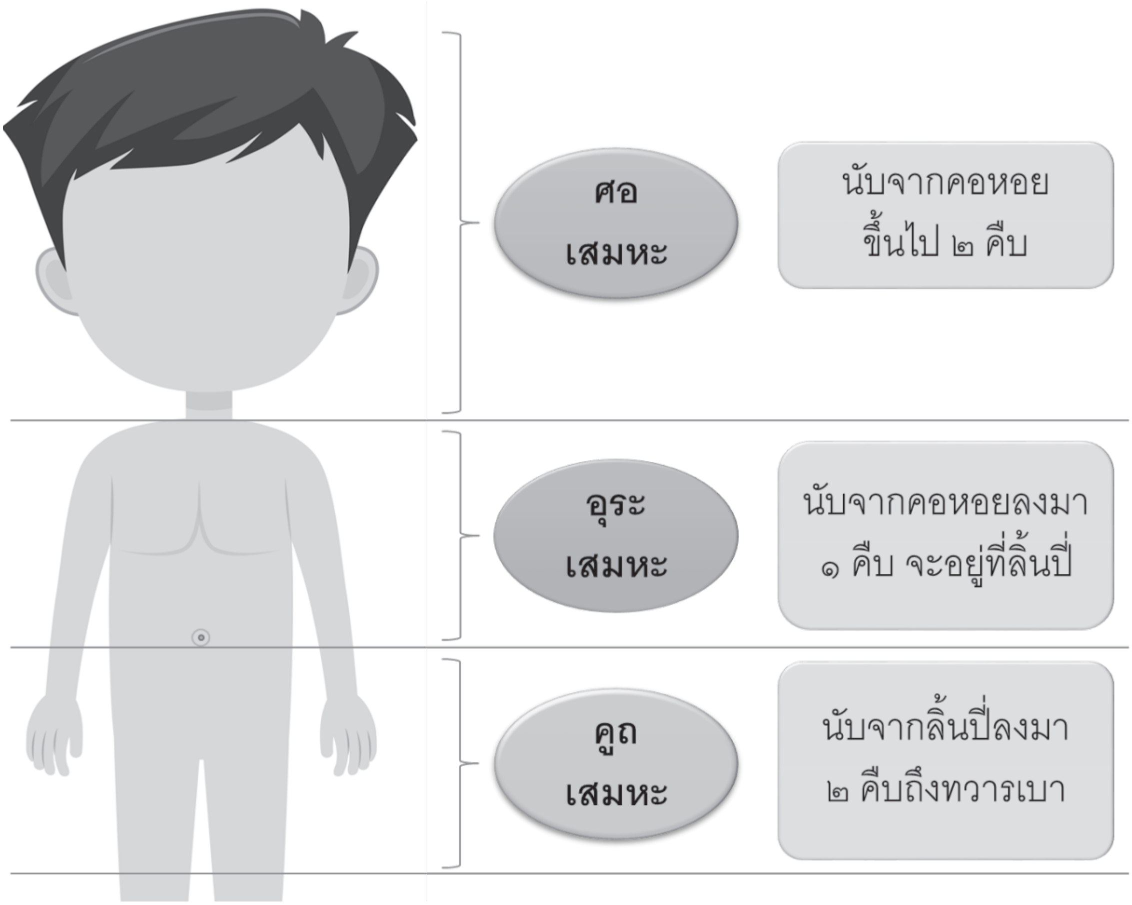
ศอเสมหะ
นับจากคอหอยขึ้นไป ๒ คืบ
อุระเสมหะ
นับจากคอหอยลงมา ๑ คืบ จะอยู่ที่ลิ้นปี่
คูถเสมหะ
นับจากลิ้นปี่ลงมา ๒ คืบถึงทวารเบา

ธาตุ ๔ ตรีสมุฏฐาน

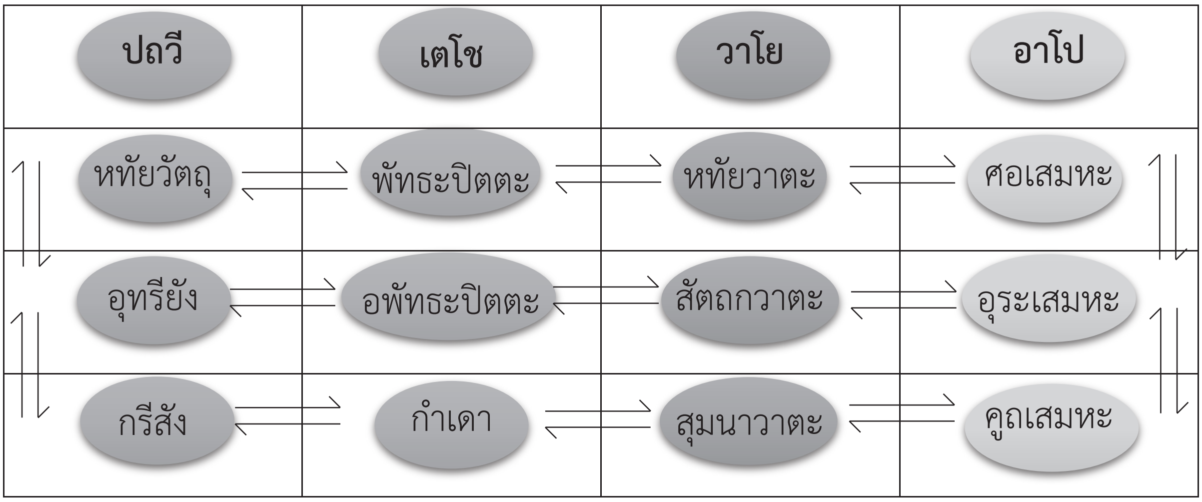

กองธาตุใดกองธาตุหนึ่งไหวกระทบให้ธาตุอันหนึ่งกำเริบขึ้นมา การไหวกระทบนั้นได้ทั้งแนวตั้งและแนวนอน จะกระทบทางกำเริบ หย่อนไปพิการ หรือหย่อน กำเริบไปพิการก็ได้

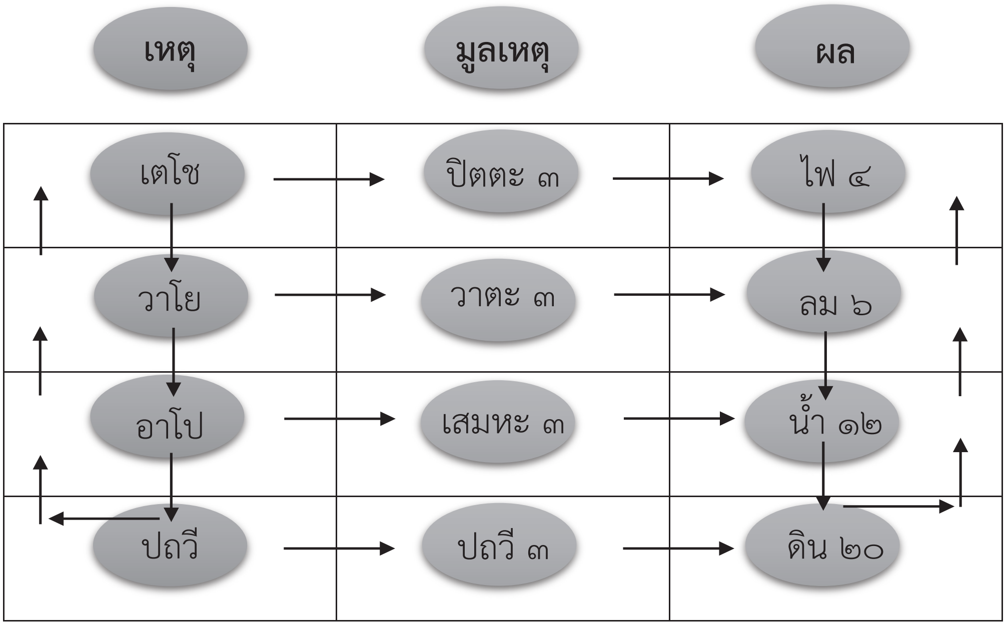

มูลเหตุมาแต่การกระทำของตรีธาตุ คือระบบปิตตะ ระบบวาตะ ระบบเสมหะ กระทำต่อธาตุทั้ง ๔ คือ เตโชธาตุ (ไฟ ๔ กอง) วาโยธาตุ (ลม ๖ กอง) อาโปธาตุ (น้ำ ๑๒ กอง) และปถวีธาตุ (ดิน ๒๐ กอง ให้มีอาการกำเริบ หย่อน พิการ เป็น ชาติ จะละนะ ภินนะ

กลไกตรีธาตุผ่านอสุรินธัญญาณธาตุ กระทบธาตุทั้ง ๔ ผ่านอภิญญาณธาตุ

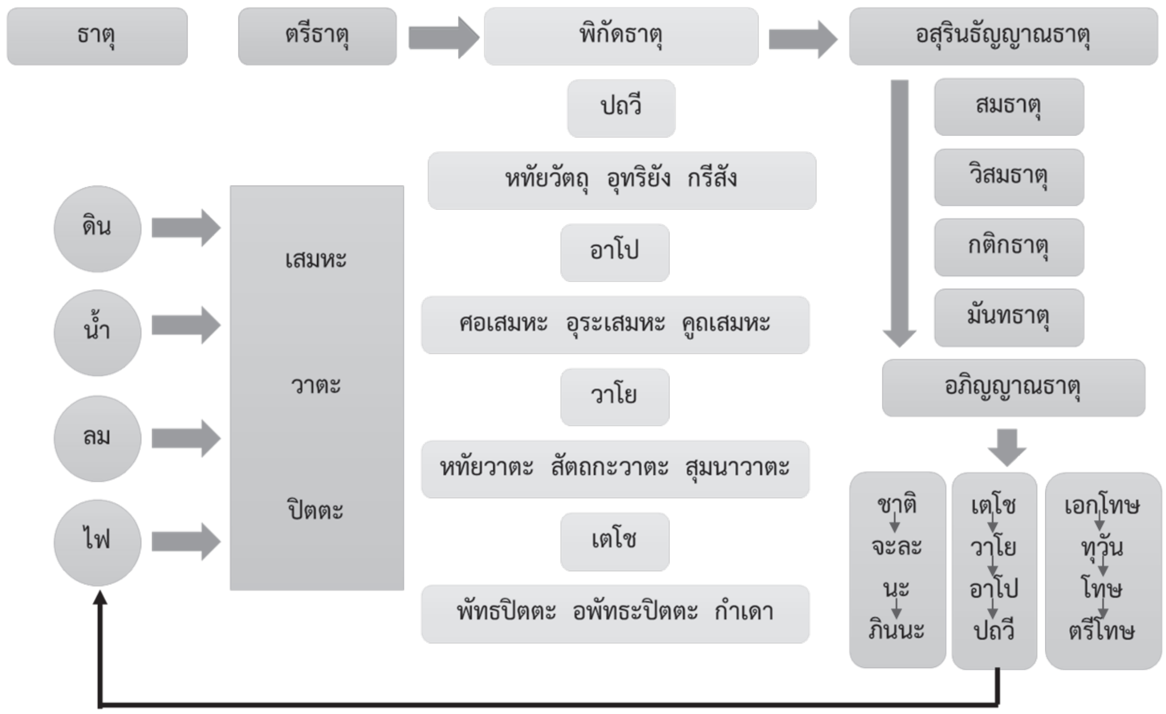

กลไกตรีธาตุผ่านอสุรินธัญญาณธาตุ (ไฟย่อยปริณามัคคี) ในธาตุทั้ง ๔ ผ่านอภิญญาณธาตุ กระทบให้ธาตุทั้ง ๔ เกิดชาติ จะละนะ ภินนะ และให้ตรีธาตุเกิดเอกโทษ ทุวันโทษ ตรีโทษ ตามลำดับ เป็นรหัสนัยให้เสฎฐญาณแพทย์ได้เข้าใจกลไกการทำงานของตรีธาตุในธาตุ ๔ ของผู้ไข้ และทำการรักษาโดยรุ (ตรีโทษ) ล้อม (ทุวันโทษ) รักษา (เอกโทษ) บำรุงดิน

๑. กองไฟ ๔
๒. แต่ไฟนั้นตั้งอยู่ในลมไฟพัทธะและไฟอพัทธะ สำแดงเป็นกำเดาสถิตในวาตะเป็นฉกาละวาโย ฉะนั้น
๓. จักแก้ไฟย่อยให้พิศลมในไส้
๔. จักแก้ไฟอุ่นกายให้พิศลมนอกไส้
๕. จักแก้ไฟระส่ำให้พิศลมระส่าย
๖. จักแก้ไฟชราให้พิศลมทั่วกาย
๗. จักแก้ไฟตับให้พิศลมในไส้
๘. จักแก้ไฟม้ามให้พิษลมนอกไส้
๙. จักแก้ไฟหัวใจให้พิศลมหทัย
๑๐. จักแก้ไฟที่ไตให้พิศลมลงล่าง
๑๑. จักแก้ไฟไส้น้อยไส้ใหญ่ให้พิศลมในไส้
๑๒. จักแก้ไฟอาหารใหม่ไฟอาหารเก่าให้พิศลมในไส้
๑๓. จักแก้ไฟขึ้นบนให้พิศลมขึ้นบน
๑๔. ไฟในไฟมากใช้ยากระสายตับเข้าปิตตะ
๑๕. ไฟในลมมากใช้ยาเขียวประสะพิมเสนเข้าวาตะ
๑๖. ไฟในน้ำมากใช้ยาแดงดับพิษเข้าเสมหะ
๑๗. ไฟในดินมากใช้ยาชักตับเข้ายกนัง
๑๘. ไฟในไฟน้อยใช้ยานภากาศเข้าไฟย่อยทั้งสี่
๑๙. ไฟในลมน้อยใช้ยาอากาศบริรักษ์เข้าไปย่อยคูถ
๒๐. ไฟในน้ำน้อยใช้ยาโลหิตาธิคุณเข้าไฟย่อยในโลหิต
๒๑. ไฟในดินน้อยใช้ยาอัฏฐารมณ์เข้าไฟย่อยในน้ำไขข้อ

การพิศธาตุสี่

- ไฟนั้นสถิตตั้งอยู่ในลม แลลมนั้นกลับสถิตตั้งอยู่ในน้ำ ส่วนน้ำนั้นมีดินเป็นที่อาศัย
- จักแก้ไฟให้พิศลม จักแก้ลมให้พิศน้ำ จักแก้น้ำให้พิศดิน จักแก้ดินให้พิศน้ำ

กองลม ๖

- แลด้วยมีลมเพียงลมเดียว จักแก้ลมหลักต้องแก้ลมพ่วงเสมอ
- ยาฐานแก้ลมต้องพ่วงไฟเสมอ จงจำไว้อย่าขาด
- ไฟมากกำเดามากลมเคลื่อนแต่กำเดาในลมนั้นมากนัก ต้องทำให้ไฟนั้นหย่อนลงลมบนจึงลงได้
- แต่ไฟอยู่ในลมต้องลงทั้งลมและทั้งไฟ
- ไฟน้อยกำเดาน้อย ลมไม่เคลื่อนต้องจุดไฟธาตุ ไฟติดลมติดเคลื่อนไปได้
- อาการทางลมล้วนมาแต่ไฟ หมอต้องพิศให้ชัดว่าไฟมากไฟน้อย เหตุด้วยอาการเช่นกันต่างกันที่ไฟ
- ในยาลมรสร้อนใช้จุดไฟธาตุไปกระจายกองลม
- ในยาลมรสเย็นใช้หย่อนไฟธาตุทำให้ลมลงล่าง
- ลมไต่ขึ้นบนนับแต่สะดือล้วนกำเดามาก
- ลมหน่วงลงล่างนับจากสะดือมีกำเดาน้อยกว่า
- ยาลมขึ้นบนจึงต้องเย็น ยาลมลงล่างจึงต้องร้อน
- ยาลมที่ดีพึงสุขุมร้อน

กองน้ำ ๑๒

- ธาตุน้ำนั้นมีที่ตั้งอยู่ในธาตุดิน เพราะเหตุดินนั้นสร้างน้ำให้บังเกิดน้ำจักกำเริบจักหย่อน มีดินเป็นที่เกิดในทางสวนกันธาตุดินนั้นพร่องไปก็ด้วยน้ำเป็นเกณฑ์กำหนด ดินจักดีบริบูรณ์น้ำต้องชุ่ม ดินแห้งไปน้ำแห้งตาม น้ำแห้งไปดินแห้งตาม จักพิศน้ำให้แลดิน จักพิศดินให้แลน้ำ
- จักแก้ปิตตังให้พิศยกนัง
- จักแก้คูถเสมหังให้พิศปัปผาสัง
- จักแก้ศอเสมหังให้พิศมัตถเก
- จักแก้บุพโพให้พิศอัฏฐิ
- จักแก้โลหิตตังให้พิศอัฏฐิมิชฌัง
- จักแก้เสโทให้พิศวักกัง
- จักแก้อัสสุให้พิศมัตถเก – มัตถลุงคัง
- จักแก้น้ำมันข้นและน้ำมันเหลวให้พิศอังตังและอันตคุณัง
- จักแก้น้ำลายแลน้ำมูกให้พิศช่วงศอ อุระเลยเข้าดินที่อันตังแลอันตคุณังเป็นช่องคูถ
- จักแก้ลสิกาให้พิศอัฐิมิชฌัง
- จักแก้มูตรให้พิศปิหกัง

กองดิน ๒๐

- ธาตุดินนั้นเป็นที่ชุมนุมของธาตุ ๔ มีสภาพแห่งความเสื่อมเป็นที่ตั้งนับท้ายจนดับไป มีเพียงนั้น ธาตุดินจักเกิดไฟเสื่อมได้นั้นนอกจากชราแล้วยังมีเหตุแต่ไฟแต่ลมแต่น้ำ หมอพึงพิศเหตุแห่งโทษเป็นสำคัญว่าชาติใด จะละนะใด ภินนะใด มาก่อนเหตุเป็นลำดับ ให้แก้ที่เหตุนั้นมาตามขึ้นจากนั้นให้เข้าธาตุดินเพื่อบำรุง
- จักแก้วักกังให้พิศคูถเสลด ใช้เครื่องยาฝาดมัน ฝาดเปรี้ยว
- จักแก้หทยังให้พิศอุระเสลดใช้เครื่องยาฝาดขม ฝาดหอมเย็น ขมหอมเย็น
- จักแก้ยกนังให้พิศปิตตัง เข้าเครื่องยาขมฝาด เป็นหลัก
- จักแก้กิโลมกัง ให้พิศน้ำมูตร ต้องรสฝาดเปรี้ยว
- จักแก้ปับผาสังให้พิศอุระเสลดต้องรสเปรี้ยวฝาด ฝาดร้อน ฝาดขม
- จักไปอันตคุณังให้พิศคูถเสลด ใช้ฝาดขม ฝาดเปรี้ยว เค็มขม
- จักไปอันตังให้พิศคูถเสลด ใช้เปรี้ยวฝาด ฝาดเค็ม
- จักแก้มังสัง แก้นหารู แก้อัฏฐิ แก้อัฏฐิมิชฌัง ให้พิศลสิกา ใช้รสหวานมัน
- จักแก้มัตถเกมัตถลุงคัง ให้พิศศอเสลดใช้รสฝาดมัน ฝาดหวาน

ความสัมพันธ์ อสุรินธัญญาณธาตุ และอภิญญาณธาตุ

อสุรินธัญญาณธาตุ	อภิญญาณธาตุ	ชาติ	จะละนะ	ภินนะ
สมธาตุ	เตโช / วาโย / อาโป	ปถวี	เตโช	วาโย
		ปถวี	วาโย	อาโป
		ปถวี	อาโป	เตโช
วิสมธาตุ	วาโย	อาโป	เตโช	วาโย
กติกธาตุ	เตโช	วาโย	อาโป	เตโช
มันทธาตุ	อาโป	เตโช	วาโย	อาโป

อภิญญาณธาตุสำแดงให้รู้ ชาติ (เอกโทษ) จะละนะ (ทุวันโทษ) ภินนะ (ตรีโทษ) ดังนั้น ผู้เป็นแพทย์เมื่อรู้ตรีโทษ จึงรู้ทุวันโทษ และเอกโทษ ตามลำดับกลไกตรีธาตุ และหมอไทยให้หลักการวางยา ดังนี้ รุตรีโทษ ล้อมทุวันโทษ และไปรักษาเอกโทษ ส่วนหลักอสุรินธัญญาณธาตุนั้น ท่านให้ความสำคัญกับไฟย่อย (ปริณามัคคี) เป็นเหตุให้ธาตุทั้ง ๔ เสียสมดุล คือกำเริบ หย่อน พิการไป

การวางยาตามหลักอสุรินธัญญาณธาตุ

สมธาตุ (ดิน) ดำ	ปริณามัคคีหย่อน →	บำรุงเตโชธาตุ →	ยาแก้ตามสถานธาตุ ฤดู (ตาม)
วิสมธาตุ (ลม) เขียว	ชิรณัคคีกำเริบ →	ยาแก้กองวาโยธาตุ (ก่อน) →	ยาแก้กองเตโชธาตุ (ตาม)
กติกธาตุ (ไฟ) แดง	ปริณามัคคีกำเริบ →	ยารสเค็มขมและอาหารฤทธิ์เย็น →	ยาเย็นชะโลม
มันทธาตุ (น้ำ) ขาว	เสมหะกล้า สันตัปปัคคี และปริณามัคคีหย่อน →	ยาสุขุมซูกำลังและรสเผ็ดร้อนแก้กองเตโชธาตุ →	ยาแก้กองเตโชธาตุ (ตาม)

อสุรินธัญญาณธาตุนั้นว่าด้วยระบบไฟย่อยของรูปธาตุ ๔ อันมีอุทริยังเป็นต้น กรีสังเป็นที่สุด

ส่วนของอุทริยัง	ปถวี	อาโป	วาโย	เตโช
ระบบปิตตะ	ยกนัง	ปิตตัง	โกฏฐาสยาวาตา	กติกธาตุ
พิกัดปิตตะ		พัทธะปิตตะ	อพัทธปิตตะ	กำเดา
ระบบวาตะ	หทยัง	อุระเสมหะ	อัสสาสะ-ปัสสาสะ	วิสมธาตุ
พิกัดวาตะ		หทัยวาตะ	สัตถกวาตะ	สุมนาวาตะ
ระบบเสมหะ	วักกัง	ศอ-อุระ-คูถเสมหะ	อังคมังคานุสารีวาตา	มันทธาตุ
พิกัดเสมหะ		ศอเสมหะ	อุระเสมหะ	คูถเสมหะ

ระบบปถวี								
ปถวีธาตุ	วักกัง	หทยัง	ยกนัง	กิโลมกัง	ปิหกัง	ปัปผาสัง	อันตัง	อันตคุณัง
อาโปธาตุ	ปิตตัง							
วาโยธาตุ	โกฏฐาสยาวาตา	กุจฉิสยาวาตา						
เตโชธาตุ	สมธาตุ							

ส่วนของกรีสัง		
รูปธาตุดิน	กิโลมกัง	นำไฟย่อยออกจากยกนัง
รูปธาตุน้ำ	ปิหกัง	นำไฟย่อยออกจากวักกัง
รูปธาตุลม	ปัปผาสัง	นำไฟย่อยออกจากหทยัง
รูปธาตุไฟ	อันตคุณัง	นำไฟย่อยออกจากอุทริยัง
	อันตัง	นำไฟย่อยออกจากกรีสัง

ความสัมพันธ์ของธาตุ ๔

ธาตุดิน	ธาตุน้ำ	ธาตุลม	ธาตุไฟ
เกศา	โลหิตตัง	อุทธังคมาวาตา	กำเดาอุ่นกาย
โลมา	โลหิตตัง	อังคมังคานุสารีวาตา	ไฟอุ่นกาย
นขา	โลหิตตัง	อังคมังคานุสารีวาตา	ไฟอุ่นกาย
ทันตา	เขโฬ	อุทธังคมาวาตา	กำเดาย่อย
ตะโจ	โลหิตตัง	อังคมังคานุสารีวาตา	ไฟอุ่นกาย
มังสัง	โลหิตตัง	อังคมังคานุสารีวาตา	ไฟอุ่นกาย
นราหู	โลหิตตัง	อังคมังคานุสารีวาตา	ไฟอุ่นกาย
อัฐิ	โลหิตตัง	อังคมังคานุสารีวาตา	ไฟอุ่นกาย
อัฐิมิญชัง	โลหิตตัง	อังคมังคานุสารีวาตา	ไฟอุ่นกาย

ในธาตุมีธาตุ มีดิน น้ำ ลม ไฟ ในดิน น้ำ ลม ไฟ มีกลไกตรีธาตุของแต่ละธาตุ ในธาตุมีปิตตะ วาตะ เสมหะ ในดิน น้ำ ลม ไฟ ที่อยู่ในดิน น้ำ ลม ไฟ อีกที เพื่อขับเคลื่อนธาตุที่อยู่ในธาตุ ให้ธาตุนั้นมีเกิดขึ้น มีตั้งอยู่ มีดับไป

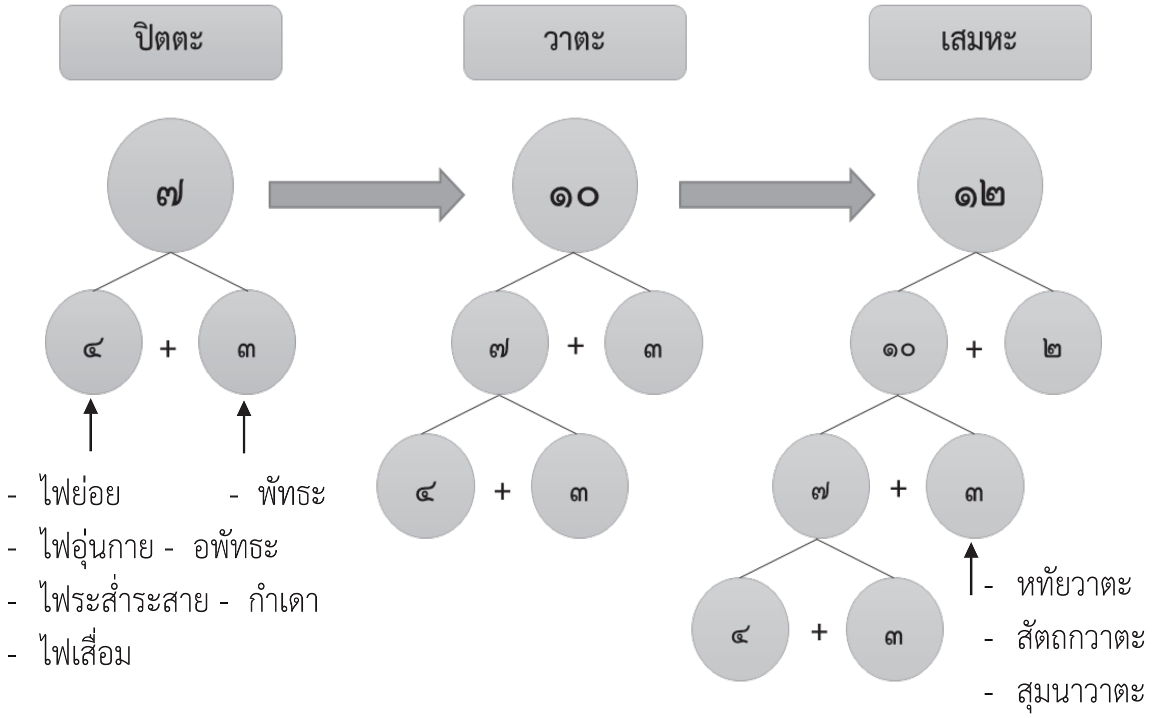

หากกาลไกตรีธาตุใดให้โทษกำเริบแลหย่อน จะกระทบต่อรูปธาตุใดรูปธาตุหนึ่งในธาตุนั้นให้พิการ แล้วกระทบต่อกันไปจนครบเป็นเอกโทษ ทุวันโทษ ตรีโทษ สำแดงอาการออกมาเป็นผล เพราะรูปธาตุทั้งสี่เกิดกระทบกันมีผลมาแต่ธาตุ อันมีเหตุมาแต่ธาตุในธาตุ ซึ่งมีมูลเหตุมาแต่ตรีธาตุในธาตุอีกที เป็นชาติจะละนะภินนะ

สรรพสิ่งคือ "รูปธาตุ สรรพชีวิตคือ "มหาภูตรูป" สรรพชีวิตอาศัยอยู่ในสรรพสิ่ง มหาภูตรูปในรูปธาตุ การเข้าใจรูปธาตุ คือ ต้องเข้าใจในธาตุทั้งสี่ ซึ่งเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันด้วยสมานกันด้วยขัดแย้งกัน มีพลังงานการขับเคลื่อนธาตุไปสู่การเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป เป็นวัฏฏะปกติของธรรมชาติ

การขาดสภาวะปกติธรรมชาตินั้นเกิดแต่รูปธาตุให้โทษขึ้นมา กระทบตรีธาตุให้กำเริบ ให้หย่อนเป็นชาติ จะละนะ ภินนะ ด้วยมูลเหตุปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ ฤดู อุตุ อายุ กาล ประเทศ อุทริยัง กรีสัง โบราณโรค ปัจจุบันโรค จากนั้นจึงกระทบอสุรินธัญญาณธาตุ แล้วจึงเข้ากระทบอภิญญาณธาตุทั้งสี่ เกิดเป็นเอกโทษ ทุวันโทษ ตรีโทษ เรียงไปตามลำดับดังกล่าวมาแต่ต้นเพียงเท่าฉะนี้แล

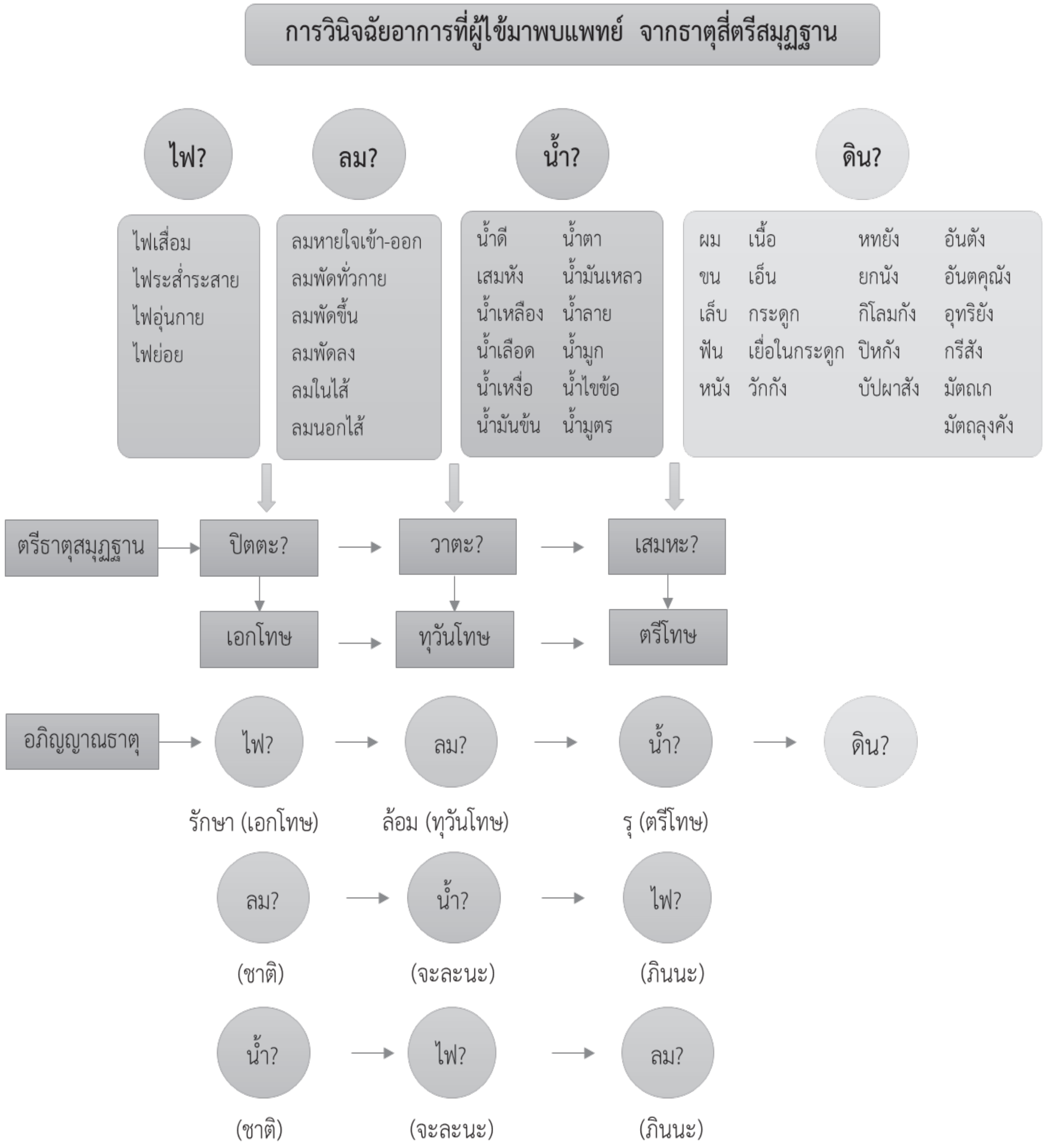

อภิญญานธาตุ และกลไกการเกิดโรคตามหลักตรีธาตุ

๑. ตรีโทษลงวาโยธาตุ : ลมกำเริบ↑ / ไฟกำเริบ↑ / เสมหะหย่อน↓

ปวดหัวไมเกรน (ลมปะกัง)

(ภินนะ)	(จะละนะ)	(ชาติ)
สุมนาวาตะ↑ ←	กำเดา↑ ←	คูถเสมหะ↓

รุ (ตรีโทษ) (รุ : อุทธังคมาวาตะ↑) (ยารสสุขุมเย็น) ๑. ยาหอมเทพจิตรารมณ์ ๒. ยาหอมเศียรสมุทร (เอาลมบนลงล่าง)	ล้อม (ทุวันโทษ) (ล้อม : กำเดาอุ่นกาย↑) (ยารสเย็นสุขุม) ๑. ยาเขียวประสะพิมเสน ๒. ยาเขียวหอม (เอาไฟในลมลง)	รักษา (เอกโทษ) (รักษา : คูถเสมหะนอกไส้, ในไส้) (ยารสสุขุม) ๑. ยาตรีผลาใหญ่ (เอากรีสะออกจากคูถในไส้) ๒. ยาดาวดึงสา (เอากรีสะออกจากคูถนอกไส้) (เอากรีสะออกจากคูถ)

๑. ตรีโทษลงวาโยธาตุ : ลมหย่อน↓ / ไฟหย่อน↓ / เสมหะกำเริบ↑

เหน็บชา ตะคริว

(ภินนะ)	(จะละนะ)	(ชาติ)
สุมนาวาตะ↓ ←	กำเดา↓ ←	คูถเสมหะ↑

รุ (ตรีโทษ) (รุ : อุทธังคมาวาตะ↓) (ยารสร้อนสุขุม) ๑. ยาปราบชมพูทวีป ๒. ยาสหัสธารา (จุดไฟย่อยเพิ่มลมในไส้)	ล้อม (ทุวันโทษ) (ล้อม : กำเดาอุ่นกาย↓) (ยารสสุขุมร้อน) ๑. ยาหอมอินทจักร์ ๒. ยาบำรุงโลหิต (จุดไฟอุ่นกาย เพิ่มลมพัดทั่วกาย)	รักษา (เอกโทษ) (รักษา : คูถเสมหะในไส้, นอกไส้) (ยารสร้อนสุขุม) ๑. ยาธรณีสัณฑฆาต (น้ำกระสายยากรีสัง) ๒. ยาพรหมภักตร์ (น้ำกระสายยาเปลือกมะรุม) (เอากรีสะออกจากคูถเสมหะ)

กลไกตรีธาตุกษัยจุก

พฤติกรรมการก่อโรค (เนื่องจากการรับประทาน/อารมณ์)

↓

ปริณามัคคี (ไฟย่อยกำเริบ) ↑

↓

ลมโกฏฐาสยาวาตา (ลมในไส้กำเริบ)

↓

ลมกุจฉิสยาวาตา (ลมนอกไส้กำเริบ)

↓

ลมดานตะคุณ

↓

ลมแน่นอก

↓

ลมจุกคอ

↓

ลมสุมนา

(แลให้เส้นพองขึ้นในท้อง ให้จุกให้แดกดังจะขาดใจ)

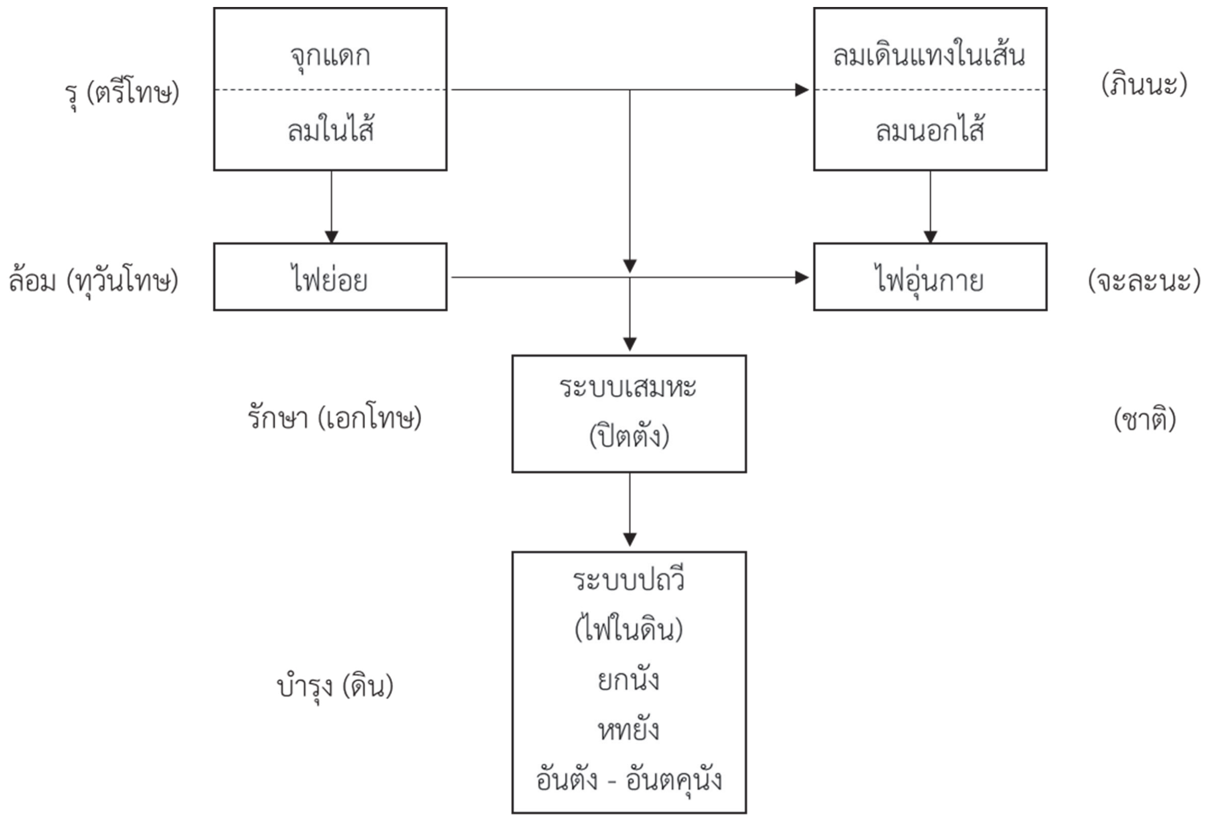

การจำแนกโรค ชาติเอกโทษ

ลักษณะอาการธาตุทั้ง ๔ ให้โทษ นั้นให้สังเกต

อาการ	สีอุจจาระ	อาเจียน	ท้องขึ้น	ผิวหนัง	จักษุ
เตโชธาตุ	แดง	แดง	มีอาการ	แดง	แดง
วาโยธาตุ	เขียว	เขียว	มีอาการ	เขียว	เขียว
อาโปธาตุ	ขาว	ขาว	มีอาการ	ขาว	ขาว
ปถวีธาตุ	ดำ แดง ขาว เหลือง เขียว	ดำ แดง ขาว เหลือง เขียว	มีอาการ	ดำ แดง ขาว เหลือง เขียว	ดำ แดง ขาว เหลือง เขียว

ท้องขึ้น (ไฟย่อยเสีย) → จักษุ

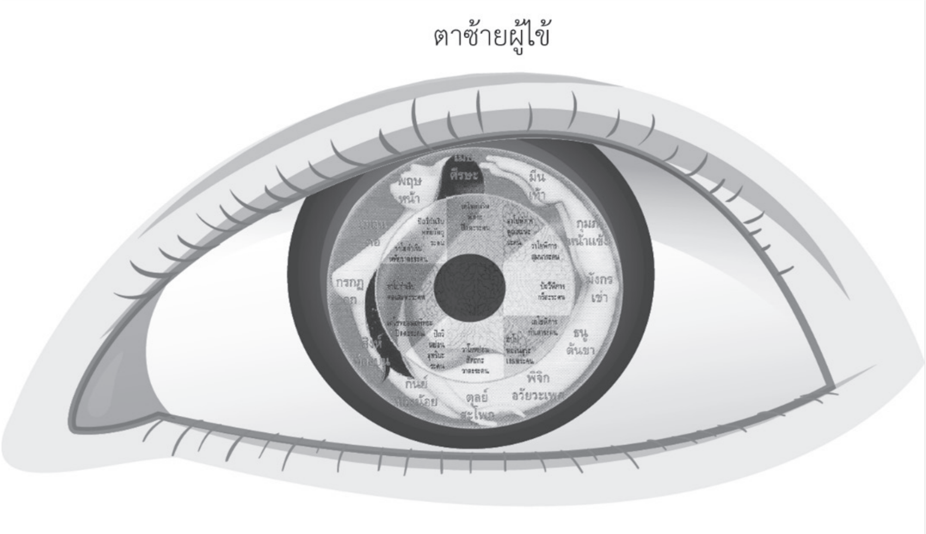

ตาดำ : บอกโรคใจ ตาขาว : บอกโรคกาย

การจำแนกโรคตามหลักการอภิญญาณธาตุนั้น สำแดงภินนะที่ตรีโทษ ลงที่ธาตุใดด้วยสีอุจจาระ สีอาเจียน และอาการท้องขึ้นเรื้อรัง (ระบบไฟย่อยคือปริณามัคคีพิการ) ส่งผลกระทบกลไกการทำงานของตรีธาตุไปสำแดงที่ผิวหนัง ซึ่งเป็นตัวคุมปถวีธาตุชั้นที่ ๑ ประกอบด้วย เกศา โลมา นขา ทันตา ตะโจ ทำให้เสฏฐญาณแพทย์วินิจฉัยกลไกการทำงานของอสุรินธัญญาณธาตุ ผ่านตรีธาตุ และมาปรากฏที่อภิญญาณธาตุทั้งประเภท ๓ ประการ คือ ชาติ จะละนะ ภินนะ รวมทั้งสีลิ้น สีตาขาว (จักษุ) จัดเข้าในตะโจเช่นกัน จึงขอยกตัวอย่างการตรวจวินิจฉัยโรคจากปถวีชั้นที่ ๑ มาพอสังเขป ถ้าเราทราบถึงอาการกำเริบ หย่อน พิการ ของปถวีธาตุในชั้นที่ ๑ ก็ทำให้พอทำนายโรคของปถวีธาตุในชั้นที่ ๒ ได้ ซึ่งชั้นนี้มีม้ามเป็นตัวคุม และสามารถวินิจฉัยชั้นที่ ๓, ๔ ได้ เพราะการทำงานเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ซึ่งจะเป็นการง่ายที่จะวางแผนการรักษาและตั้งยารุ (ตรีโทษ) ล้อม (ทุวันโทษ) รักษา (เอกโทษ)

ท้องขึ้น (ไฟย่อยเสีย) → จักษุ

ตาซ้ายผู้ไข้

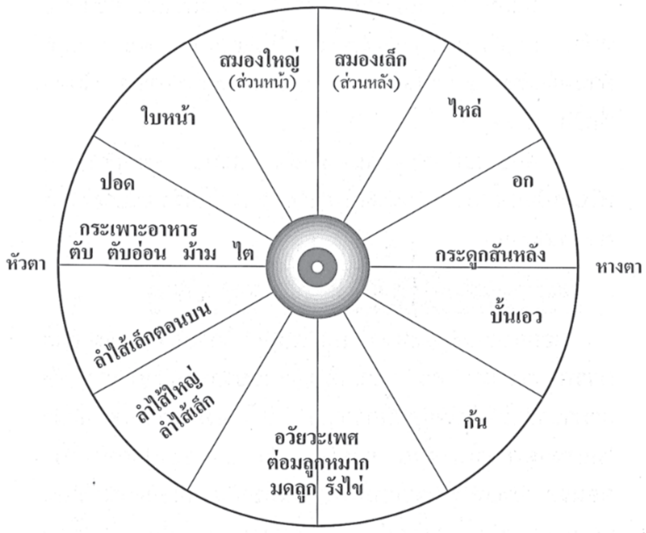

ท้องขึ้น (ไฟย่อยเสีย) → ผิวหนัง

ท้องขึ้น (ไฟย่อยเสีย) → ลิ้น (ผิวหนังชั้นใน)

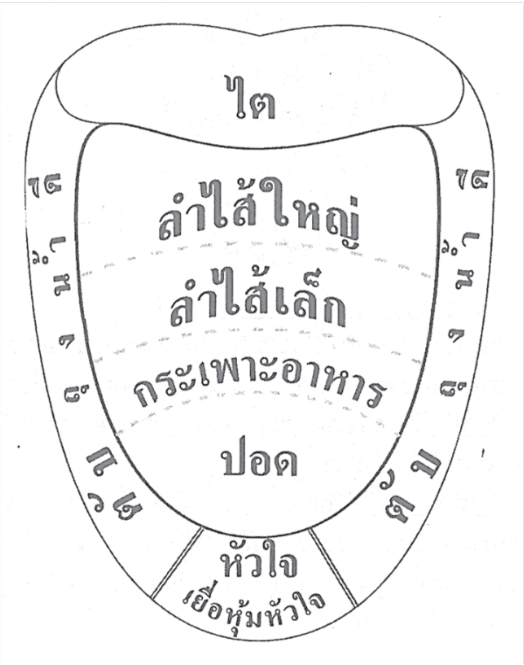

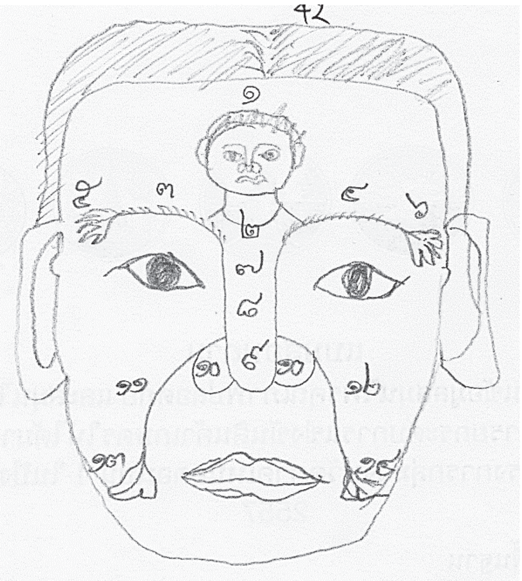

การอ่านอวัยวะร่างกายของเพศชาย

๑. กลางหน้าผากแทนศีรษะ
๒. เนินชีวิตแทนลำคอ
๓. คิ้วขวาแทนแขนขวา
๔. คิ้วซ้ายแทนแขนซ้าย
๕. ปลายคิ้วขวาแทนมือขวา
๖. ปลายคิ้วซ้ายแทนมือซ้าย
๗. เนินสุขภาพแทนหน้าอก
๘. ปล้องจมูกแทนช่องท้อง
๙. ปลายจมูกแทนอวัยวะเพศ
๑๐. ปีกจมูกขวาและซ้ายแทนลูกอัณฑะ
๑๑. เส้นฮวยเหล็งด้านขวาแทนขาขวา
๑๒. เส้นฮวยเหล็งด้านซ้ายแทนขาซ้าย
๑๓. ปลายเส้นฮวยเหล็งด้านขวาแทนเท้าขวา
๑๔. ปลายเส้นฮวยเหล็งด้านซ้ายแทนเท้าซ้าย

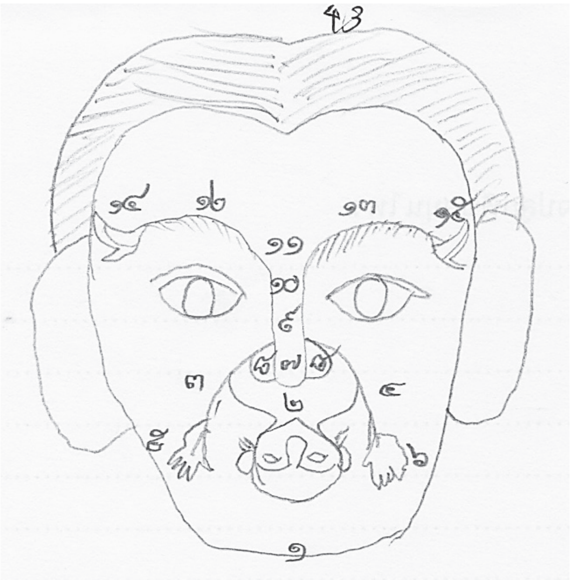

การอ่านตำหนิไฝของเพศหญิง

๑. ริมฝีปากแทนศีรษะ
๒. ร่องหยิ่งตงแทนลำคอ
๓. เส้นฮวยเหล็งด้านขวาแทน แทนขวา
๔. เส้นฮวยเหล็งด้านซ้ายแทนแขนซ้าย
๕. ปลายเส้นฮวยเหล็งด้านขวาแทนมือขวา
๖. ปลายเส้นฮวยเหล็งด้านซ้ายแทนมือซ้าย
๗. ปลายติ่งจมูกแทนกลางอก
๘. ปีกจมูกทั้งสองข้างแทนปทุมถันทั้งสองข้าง
๙. ปล้องจมูกแทนลำตัวและหลัง
๑๐. เนินสุขภาพแทนช่องท้อง
๑๑. เนินชีวิตแทนอวัยวะเพศ
๑๒. คิ้วขวาแทนขาขวา
๑๓. คิ้วซ้ายแทนขาซ้าย
๑๔. ปลายคิ้วขวาแทนเท้าขวา
๑๕. ปลายคิ้วซ้ายแทนเท้าซ้าย

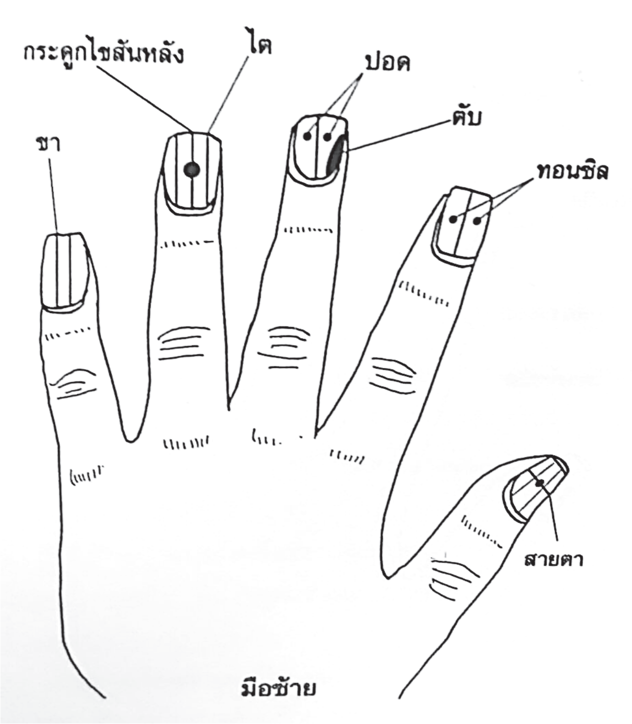

การดูสีสันที่ปรากฏบนเล็บมือ

๑. สีดำ หมายถึง ระบบเลือดเป็นพิษ ระบบทางเดินเลือดไม่สมบูรณ์ หรือเส้นเลือดตีบตัน

๒. สีน้ำตาลอ่อน หมายถึง สภาพร่างกายได้เกิดบาดแผลขึ้นตามส่วนต่างๆ เป็นแผลเรื้อรังหรือเป็นบาดแผลเก่า อาจจะเป็นสภาวะของเนื้อร้าย หรือรอยช้ำภายในร่างกายของเรา

๓. สีแดง หมายถึง การอักเสบขั้นรุนแรง เช่น เพิ่งจะไปประสบอุบัติเหตุมาสดๆ ร้อนๆ ถ้าสีต่างๆ จางลงหรืออ่อนลง แสดงว่าสภาวะความหนักของโรค เริ่มเบาบางลงไปแล้ว สุดแล้วแต่สภาพของเล็บมือในแต่ละคน

ความหมายของเล็บมือแต่ละเล็บ

๑. หัวแม่มือทางด้านซ้าย ใช้ตรวจอาการโรคของสมองซีกขวา หัวแม่มือด้านขวาจะตรวจอาการโรคสมองด้านซ้าย

๒. นิ้วชี้ซ้าย ตรวจอาการโรคในช่องคอซีกขวา นิ้วชี้ขวา ใช้ตรวจอาการของโรคในช่องคอซีกซ้าย

๓. นิ้วกลางซ้าย จะใช้ตรวจอาการของโรคช่องอกส่วนบนด้านขวา ได้แก่ ตับ ปอด นิ้วกลางขวา จะใช้ตรวจอาการของโรคช่วงอกส่วนบนด้านซ้าย ได้แก่ ม้าม ตับ ลำไส้ และปอดซีกขวา

๔. นิ้วนางซ้าย จะใช้ตรวจอาการของโรคในช่องท้องส่วนล่างทางด้านขวา ได้แก่ ลำไส้เล็กลำไส้ใหญ่ รังไข่ มดลูก รวมถึงกระเพาะปัสสาวะ สลับกันไประหว่างนิ้วนางซ้ายและนิ้วนางขวา

๕. นิ้วก้อยซ้าย จะใช้ตรวจอาการของโรคที่เกี่ยวกับขาขวา นิ้วก้อยขวาจะใช้ตรวจอาการของโรคเกี่ยวกับขาซ้าย

จักราศี อภิญญานธาตุ ตรีธาตุ สมุฏฐานธาตุ ๔ กำเริบ หย่อน พิการ

อาโปธาตุ	วาโยธาตุ	ปถวีธาตุ	เตโชธาตุ	
ศอเสมหะ กรกฎ ลม	หทัยวาตะ เมถุน ไฟ	หทัยวัตถุ พฤษ ไฟ	พัทธปิตตะ เมษ ไฟ	กำเริบ
อุระเสมหะ พิจิก น้ำ	สัตถกวาตะ ตุลย์ น้ำ	อุทริยะ กันย์ ลม	อพัทธปิตตะ สิงห์ ลม	หย่อน
คูถเสมหะ มีน ดิน	สุมนาวาตะ กุมภ์ ดิน	กรีสะ มังกร ดิน	กำเดา ธนู น้ำ	พิการ

ให้ผู้เป็นแพทย์หากลไกตรีธาตุที่ก่อให้เกิดโรคหรือกลุ่มอาการมาอย่างละ ๕ พร้อมแสดงกลไกตรีธาตุ

๑. เตโชธาตุกำเริบ / พันธะปิตตะระคน / กระทบเข้ารูปธาตุไฟ เช่น กรดไหลย้อน ....?
๒. ปถวีธาตุกำเริบ / หทัยวัตถุระคน / กระทบเข้ารูปธาตุไฟ เช่น มือเท้าเย็นจากหัวใจโต ....?
๓. วาโยธาตุกำเริบ / หทัยวาตะระคน / กระทบเข้ารูปธาตุไฟ เช่น วัยทอง ....?
๔. เตโชธาตุกำเริบ / ศอเสมหะระคน / กระทบเข้ารูปธาตุลม เช่น ไอมีเสลด ....?
๕. เตโชธาตุหย่อน / อะพัทธะปิตตะระคน / กระทบเข้ารูปธาตุลม เช่น นกเขาไม่ขัน ....?
๖. ปถวีธาตุหย่อน / อุทริยะระคน / กระทบเข้ารูปธาตุลม เช่น ท้องอืดท้องเฟ้อ ....?
๗. วาโยธาตุหย่อน / สัตถกวาตะระคน / กระทบเข้ารูปธาตุน้ำ เช่น ขาบวมน้ำ ....?
๘. อาโปธาตุหย่อน / อุระเสมหะระคน / กระทบเข้ารูปธาตุน้ำ เช่น มีเสมหะในปอด ....?
๙. เตโชธาตุพิการ / กำเดาระคน / กระทบเข้ารูปธาตุน้ำ เช่น ตาแห้ง ....?
๑๐. ปถวีธาตุพิการ / กรีสะระคน / กระทบเข้ารูปธาตุดิน เช่น ริดสีดวงทวาร ....?
๑๑. วาโยธาตุพิการ / สุมนาวาตะระคน / กระทบเข้ารูปธาตุดิน เช่น อัมพฤกษ์-อัมพาต ....?
๑๒. อาโปธาตุพิการ / คูถเสมหะระคน / กระทบเข้ารูปธาตุดิน เช่น นิ่วไต ....?

อาโปธาตุพิการ เตโชธาตุพิการ

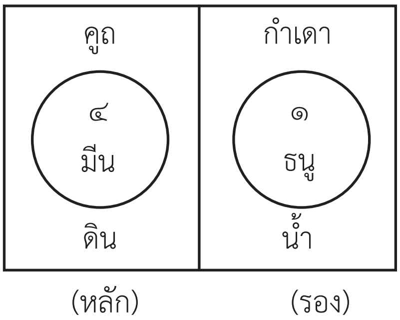

เกิด 10 ธันวาคม 2502
(ขึ้น 10 ค่ำ เดือนอ้าย (1) ปีกุน (12))

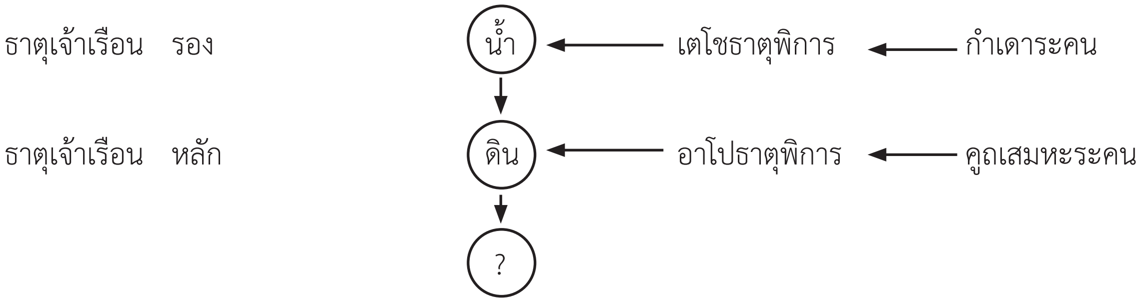

อายุ	เสมหะ/เสมหะ, เสมหะ/ปิตตะ, ปิตตะ/ปิตตะ, ปิตตะ/วาตะ, วาตะ/วาตะ, วาตะ/เสมหะ
อาชีพ	ดูอิริยาบถ ยืน ดิน นั่ง นอน ที่กว้าง ที่แคบ อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
กาล	เสมหะ / ปิตตะ / วาตะ
ประเทศ	เสมหะ / ปิตตะ / วาตะ
มูลเหตุ 8	....

ตัวอย่าง ภูมิแพ้หวัด / ภูมิแพ้ผิวหนัง / หูน้ำหนวก / ไซนัสเรื้อรัง / หอบหืด / สะเก็ดเงิน / ริดสีดวงทวาร / ไตวายเรื้อรัง / มดลูกเคลื่อน / มีบุตรยากเป็นหมัน / นิ่วไต / Cyst ที่มดลูกรังไข่ / เส้นเลือดขอด / SLE / ต้อหิน / ต้อกระจก / กระดูกเสื่อม / ต่อมลูกหมากโต / ไส้เลื่อน / เนื้องอกมดลูก / ข้อเสื่อม

(การทำนายโรคจากจุดอ่อนสุขภาพ ให้สัมพันธ์กับธาตุเจ้าเรือนหลัก – รอง อายุ อาชีพ กาล ประเทศ สมุฏฐาน และมูลเหตุ ๘ ประการ นำมาประมวลแล้วทำนายออกมาเป็นโรคหรือกลุ่มอาการ)

๑. ราศีมังกร

กำเนิดในราศีมังกร(เดือนยี่) สถิตในครรภ์มารดา ๙ เดือน ครบถ้วนทศมาสนับแต่ปฏิสนธิ

ธาตุเจ้าเรือนกำเนิด

- ราศีมังกร นับแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑ ถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๒
- เป็นธาตุเจ้าเรือนรอง ดิน
- พิกัดปถวีธาตุพิการ กรีสะระคน

ธาตุเจ้าเรือนปฏิสนธิ

- ราศีเมษ นับแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๔ ถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๕
- เป็นธาตุเจ้าเรือนหลัก ไฟ
- พิกัดเตโชธาตุกำเริบ พัทธะปิตตะระคน

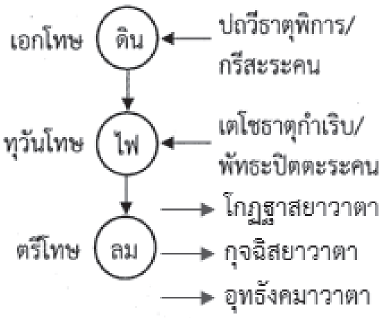

กลไกสมุฏฐานวินิจฉัย

- มวลของปริณามัคคีจะกำเริบจากปถวีธาตุยกนังและกิโลมกังเป็นเหตุ อันมีมูลเหตุมาแต่กรีสะเข้ามาระคนในมวลปถวีธาตุนั้น
- ส่งผลให้ตรีธาตุพัทธะปิตตะกำเริบ สมุนาวาตะกำเริบ คูถเสมหะหย่อน
- กระทบอภิญญาณโทษ เอกโทษยกนังและกิโลมกัง ทุวันโทษปริณามัคคี ตรีโทษโกฎฐาสยาวาตา
- เข้าหลักตามพระคัมภีร์สมุฏฐานวินิจฉัย ปิตตะเป็นต้นเสมหะเป็นที่สุด กระทบเข้าที่รูปธาตุดิน

กลไกการกระทบกันของรูปธาตุจากตรีธาตุ

รูปธาตุดิน : ระบบยกนังร้อนจนแลบให้หย่อนลง ระบบกิโลมกังจะหย่อนลงตามในที่สุด

รูปธาตุน้ำ : ปิตตังจะกำเริบด้วยปริณามัคคี ส่งผลต่อให้ระบบเสมหะหย่อนลงข้นหนืดมีกรีสะในมวลเสมหะนั้นกำเริบ

รูปธาตุลม : โกฎฐาสยาวาตาจักกำเริบแล้วแปรเป็นกุจฉิสยาวาตาแปรต่อเป็นอุธังคมาวาตาในที่สุด

รูปธาตุไฟ : ปริณามัคคีจักกำเริบส่งผลให้เกิดปริทัยหัคคีกระทบชีรณัคคีแปรส่งผลให้สันตัปปัคคีกำเริบ

ลักษณะอาการปรากฎของรูปธาตุ

รูปธาตุดิน

- ปถวีธาตุจักร้อนไปทั่วสำแดงผลให้ร้อนตามตะโจให้แห้งแตกเป็นขุยเนืองๆ ให้ตัวรุมๆเหมือนมีไข้ในกาลปิตตะหรือวาตะ จักขัดแข้งขัดขาไม่สบายเนื้อไม่สบายตัว ท้องมักผูกมีกล่อนเถาดินด้วยกรีสะในระบบอันตคุณัง อันตังกำเริบให้หิวโหยแต่หาแรงไม่ได้ อุทริยังพลันย่อยให้แหลกเร็ว

รูปธาตุน้ำ

- มักมีเสโทหลั่งให้มากนัก บางครั้งให้ตัวเย็น โลหิตังข้นหนืดไม่บริบูรณ์ บุพโพไม่บริบูรณ์ ปิตตังมีปริณามัคคีกำเริบ อัสสุแลเขโฬมักแห้งเหือด

รูปธาตุลม

- เกิดอาการอุธังคมาวาตากำเริบ มักมีอาการโลหิตตีขึ้นบนร่วมด้วย

รูปธาตุไฟ

- ปริณามัคคีจะระส่ำให้สันตัปปัคคีระส่าย มีอาการมือเท้าเย็น แต่มีอาการกำเดากำเริบขึ้น

บทที่ ๒ เวชปฏิบัติแพทย์แผนไทย

กลุ่มโรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน ไขมันสูง

เบาหวาน ไขมันสูง ความดันสูง

น้ำตาล —มา→ น้ำมัน —ตาม→ กำเดา —เกิด→ ลม —พา→ ปถวีพิการ (ไตวาย)

๓ สหาย : ต้อหิน ไตวาย หัวใจวาย อัมพฤกษ์-อัมพาต

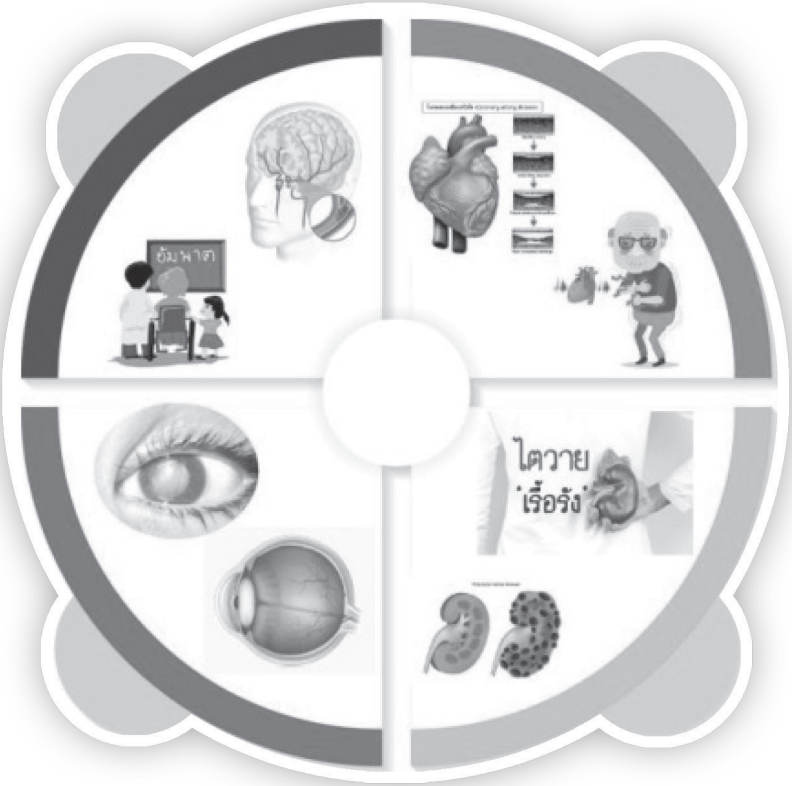

รุ : รุกล่อนเถาในไส้-นอกไส้, รุกรีสังจากบุพโพ – โลหิต

ล้อม : ล้อมลมในไส้ – นอกไส้, ล้อมลมตีขึ้นเบื้อง

รักษา : รักษาตับ (พัทธะปิตตะอุระ), ไทรอยด์ (อพัทธะปิตตะศอ), ไต (อพัทธะปิตตะคูถ)

๑. สมุฏฐานเหตุ

(โดย... อ.คมสัน ทินกร ณ อยุธยา)

เบาหวาน ไขมันสูง ความดันสูง

โบราณว่า "หวานซาบเนื้อ มันนั้นซาบเอ็น" โบราณว่าไว้อีก "กลมกล่อม ครบรส เปรี้ยว หวาน มัน เค็ม" ยังว่าอีกว่า "หวานเป็นลม ขมเป็นยา" ต่อด้วยว่า "หากเบาแล้วหวานมดจักขึ้น" "หากอ้วนท้วนมันจักจุกอกตาย"

คำกล่าวเหล่านี้จริงแท้ไซร้ ในการแพทย์แผนไทยนั้นเบาหวานแลไขมันสูง มิใช่โรค แต่เป็นอาการ คำสองคำนี้ "โรคเบาหวาน, โรคไขมันสูง" ไม่เคยปรากฏในทุกคัมภีร์แพทย์ของคนฝั่งตะวันออก ไม่ว่าจะเป็นแผนอินเดียหรือแผนจีน ในแผนไทยมีกล่าวไว้เพียงไฟชนิดหนึ่งชื่อ "ปาจะปากะคะนีเตโช" ซึ่งพออนุมานได้กับสารอินซูลินในปัจจุบันนี้เท่านั้น เหตุที่ไม่มีปรากฏไม่ใช่เพราะคนสมัยก่อนไม่เป็น ๆ แน่นอน เพียงแต่เป็นกันน้อย ในองค์ความรู้การแพทย์ของคนฝั่งตะวันออกเรียกเป็นอาการกำเริบของไฟธาตุชนิดหนึ่ง อันเนื่องด้วยระบบพัทธะปิตตะเป็นเหตุต้น เป็นอาการตามจากอาการหลัก และยังบอกเหตุต้นไว้อีกว่า พัทธะปิตตะนั้นทำงานเชื่อมโยงกับระบบอพัทธะปิตตะที่คูถหมายต่อมไต (ต่อหมวกไต) หากระบบใดระบบหนึ่งทำงานหย่อนไป กำเริบไป ย่อมกระทบอีกระบบหนึ่งเสมอ ผลของการกำเริบไป หย่อนไป ทำให้ระบบปิตตะทั้งหมดกำเริบ หย่อนตาม ส่งผลต่อถึงระบบวาตะให้แปรปรวนมิปกติ แลระบบวาตะจะส่งผลเชื่อมไปที่ระบบเสมหะเกิดกำเริบหย่อนได้ในที่สุด ดังคำสอนของหมอไทยที่ว่า "น้ำตาลมา น้ำมันตาม ร้อนจักมาลมจักเกิด ไตจักพัง"

น้ำตาลมาต้น น้ำมันจึ่งตาม ในกายวิภาคศาสตร์แผนไทยกล่าวว่า ทั้งน้ำตาลและน้ำมันสร้างโดยระบบพัทธะปิตตะ หมายถึงระบบการทำงานของยกนัง (ตับ) นั่นเอง ทั้งน้ำตาลและน้ำมันมิใช่มาจากยกนังประการเดียว ยังมาจากอุทริยังส่วนของอาหารใหม่ด้วย คือมาจากทั้งภายในและภายนอก แลทั้งน้ำตาล น้ำมันนั้นยังเป็นส่วนต้นของพลังงานในการสร้างโลหิตัง เพื่อหล่อเลี้ยงธาตุดิน หมายทั้งอวัยวะภายนอกและภายในให้ดำรงอยู่ได้เป็นปกติสุข ฉะนั้นทั้งน้ำมันและน้ำตาลนั้นแล่นรวมอยู่ในโลหิตทั่วกาย หากมากไปน้อยไปย่อมส่งผลต่อธาตุดินให้กำเริบ ให้หย่อนได้เช่นกัน ดังคำกล่าวที่ว่า "เมื่อเกิดสิ่งหนึ่งจักทำให้เกิดอีกสิ่งหนึ่งไปกระทบอีกสิ่งหนึ่ง ทำให้เกิดอาการอีกสิ่งหนึ่ง" นั่นเอง

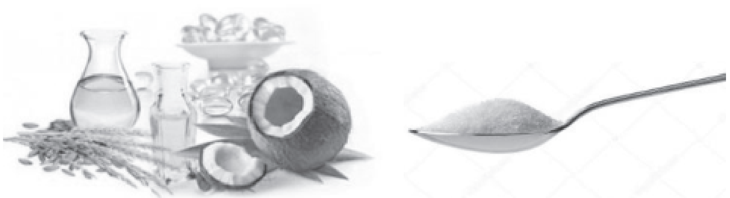

ยกนัง หน้าที่หนึ่งคือสร้างน้ำตาล น้ำมัน ไปเสริมที่ขาดไป เก็บเมื่อเกิน แต่หากมากก็จะรุ (ขับออกเสีย) เป็นระบบหน้าที่ปกติของยกนัง มิได้แค่นั้นหากร่างกายได้รับทั้งน้ำตาล น้ำมันมามากเกินไป ยกนังมิได้รุ แต่ล้างออกไปเลย

ในส่วนของการล้างนั้นทำหน้าที่โดยทั้งตับ ทั้งไต ด้วยเป็นระบบที่เชื่อมกันอยู่เพราะเป็นระบบปิตตะเดียวกัน คือ พัทธะปิตตะ และอพัทธะปิตตะ เพื่อนำส่วนที่เสียออกไปจากระบบโดยทางการถ่ายเบา ถ้าถ่ายเบาแล้วออกมาหวานก็เนื่องจากเหตุหน้าที่นี้ทำงานได้ไม่ดีเท่าที่ควร

ส่วนไขมันส่วนเกินก็จักตีกลับเข้าโลหิต แล้วจะไปพอกพูนที่เนื้อตับนั่นอีกทีหนึ่ง เมื่อถึงเพียงนี้แล้วระบบคูถอพัทธะหมายที่ต่อมไตจะทำงานมากขึ้นๆ จนพิการได้ในที่สุด โลหิตตังเองก็จะเต็มไปด้วยน้ำตาลทั้งน้ำมัน มีความหนืดความข้นกำเนิดตามมาด้วยความร้อน ลมก็เกิดตามมา พัดพาโลหิตให้วิ่งขึ้นบนมากกว่าจักลงล่าง เป็นภาวะเลือดตีขึ้นบน ซึ่งใกล้เคียงกับภาวะความดันโลหิตสูง

๒. ปฐมเหตุแลลำดับแห่งอาการ

เหตุที่ทำให้น้ำตาลมา

- **เกิดแต่ภายใน**
  ๑. พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย หมอไทยเรียกว่า ชาติสัมพันธ์ตระกูล เดี๋ยวนี้เรียกกรรมพันธุ์ คือการสืบสายโลหิต หากมีเบาหวานที่ปู่ ย่า ตา หรือยาย จะเกิดที่พ่อหรือแม่ แลตกทอดมาที่ลูก
  ๒. ด้วยอายุที่มากขึ้น เกิดกระษัย ความเสื่อมไป

- **เกิดแต่ภายนอก**

    ๑. กินรสผิดสำแดง หวาน มัน เค็ม มากๆ

    ๒. ใช้ชีวิตด้วยความกลัดกลุ้ม หิวไม่กิน กินไม่หิว กินไม่เลือก เหล้ายาปลาปิ้ง สูบยา เที่ยวเตร่ ทำงานมาก ทำงานหนัก

เหตุที่น้ำมันตาม

- **เกิดแต่ภายใน**

    ๑. เกิดแต่น้ำตาลเป็นเหตุนำมาก่อน ทำให้พัทธะปิตตะทำงานหย่อนลง ไขมันที่สร้าง เสริม เก็บ ตีกลับเข้าโลหิตัง แลพอกพูนไปที่เนื้อตับ แลตับรุล้างเผาผลาญไขมันได้น้อยลง เกิดการพอกพูนตามมา

    ๒. ด้วยความหย่อนไปของไฟย่อยตามอายุที่มากขึ้น แลด้วยความเสื่อมถอยไปจากมูลเหตุก่อโรค

- **เกิดแต่ภายนอก**

    ๓. กินแต่ของมัน กินแต่ของทอด กินแต่ของผัด เพิ่มไขมันในร่างกาย ตับไตทำหน้าที่หนักในการขับออกจนเกิดเป็นกษัย เป็นเหตุให้หย่อน เกิดอาการกำเริบขึ้นมา

    ๔. อิริยาบถสี่ไม่สมดุล ได้แต่นั่งแต่นอน ทำอาชีพอยู่ติดที่ เคลื่อนไหวน้อย ได้แต่กินแล้วนั่งทำงานต่อ การเผาผลาญไขมันน้อย เกิดพอกพูนตามลำดับ

เหตุที่เลือดตีกลับขึ้นบน (ความดันโลหิตสูง)

- **เกิดแต่ภายใน**

    ๑. เกิดกำเดาในโลหิตสูงจากน้ำตาล น้ำมันในเนื้อโลหิตนั้นเกิดเป็นลมแล่นวิปริตไปทั่วกาย แลพัดตีขึ้นบน นำโลหิตตีขึ้นบนตาม แต่จักพัดเป็นระยะๆ ตามแรงกำเดาที่เกิดนั้นเป็นเหตุต้น

    ๒. ความหนืดข้นของโลหิตที่เจือด้วยน้ำตาล น้ำมันนั้นทำให้การไหลเวียนไม่สะดวกจากความข้นความหนืดนั้นเป็นเหตุ มีการรวมตัวกันเป็นตะกรัน น้ำตาลจับกัน น้ำมันจับกันเป็นพวกๆ เหล่าๆ แขวนลอยอยู่ทั่วไป หทยัง (เนื้อหัวใจ) ต้องทำงานหนักในการสูบฉีดโลหิต เกิดความร้อนสูง เกิดลมผลักเลือดให้ตีขึ้นบนได้ ไตซึ่งมีหน้าที่กรองและกำกับของเสียกรีสังในน้ำขาดภาวะสมดุลไป จึงส่งผลให้มีกรีสังมาก เกิดกำเดา เกิดลมตามไปดันโลหิตตีขึ้นบนก็ได้

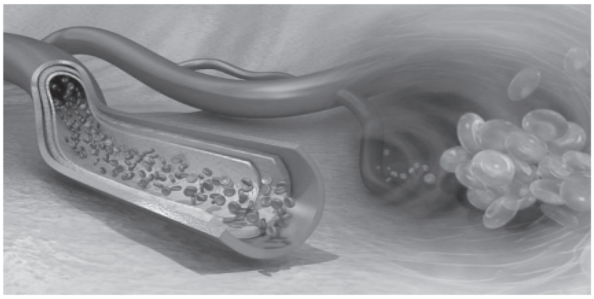

- **เกิดแต่ภายนอก**

  ๑. กินแต่ของเค็ม ของมัน ของหวาน ทำให้ความร้อนภายในหรือกำเดาอุ่นกายจักสูงขึ้น เกิดลมตีขึ้นบน นำโลหิตตีขึ้นบน

  ๒. ทำงานหนัก ทำงานเหนื่อย ต้องนอนแต่นอนไม่ได้ ทำงานในที่สูง ใช้ร่างกายเปลืองจากงาน จากการใช้ชีวิต เกิดความเสื่อมถอยไปของอวัยวะน้อยใหญ่ ความวิตกกังวลเป็นอาจิณ เหล่านี้ล้วนเป็นเหตุสิ้น

เหตุที่ไตเสื่อมไป

- **เกิดแต่ภายใน** : ภาวะกษัยไตนั้นเกิดเป็นปลายทางของอาการต่างๆ ที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้ เช่น ภาวะอาการเบาหวาน ภาวะไขมันพอกพูน ภาวะโลหิตตีขึ้นบน ภาวะที่ระบบพัทธะปิตตะเกิดกษัย เหล่านี้ล้วนเป็นเหตุให้ไตทำหน้าที่ทดแทนเพื่อรักษาภาวะสมดุลของระบบเสมหะ กำจัดกรีสังที่จับกับระบบเสมหะออก เมื่อทำงานหนักมากขึ้นเรื่อยๆ จึงเกิดอาการกษัยไตพิการในที่สุด

๑. กษัยล้น
๒. กษัยราก
๓. กษัยเหล็ก
๔. กษัยปู
๕. กษัยจุก
๖. กษัยปลาไหล
๗. กษัยปลาหมอ
๘. กษัยปลาดุก
๙. กษัยปลวก
๑๐. กษัยลิ้นกระบือ

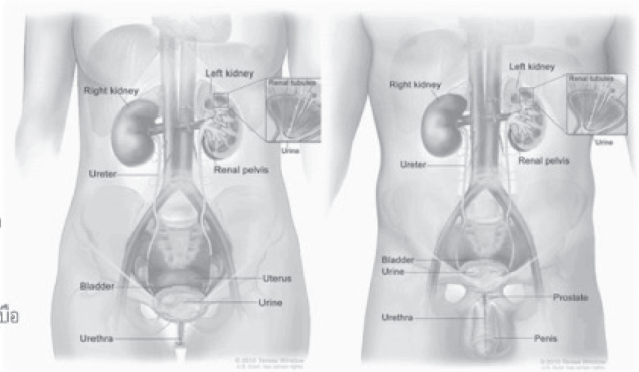

๑๑.กษัยเต่า
๑๒.กษัยดาน
๑๓.กษัยท้น
๑๔.กษัยเสียด
๑๕.กษัยเพลิง
๑๖.กษัยน้ำ
๑๗.กษัยเชือก
๑๘.กษัยลม
และกษัยกล่อน
๘ จำพวก

- **เกิดแต่ภายนอก** : กินสารเค็มจากอุตสาหกรรมการผลิตอาหารและเครื่องดื่มเนืองๆ ติดเค็มจากสิ่งปรุงรส ล้วนมาแต่อุทริยัง กินผ่านอาหาร ดื่มผ่านเครื่องดื่ม ยังไม่นับรวมสารเคมีนานาชนิดจากผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมยาขนาดใหญ่ ผลข้างเคียงจากผลิตภัณฑ์เหล่านั้น สเตียรอยด์ผสมนานานาผลิตภัณฑ์ ฯลฯ

เมื่อทราบเหตุแล้วให้แก้ไปตามเหตุนั้น เบาหวาน ไขมันสูง ความดันสูง ล้วนเป็นเหตุปลาย จากเหตุนำให้แก้ที่เหตุนำ บรรเทาที่เหตุปลาย หากผู้ไข้แจ้งเพียงว่า ไขมันสูง น้ำตาลปกติ หรือน้ำตาลสูง แต่ไขมันปกติให้แพทย์ยึดหลักน้ำตาลต้องมาก่อนน้ำมันเสมอ ถึงแม้ผู้ไข้จักแจงว่าน้ำตาลปกติมีแต่ไขมันสูงก็ตาม หากน้ำตาลลง น้ำมันจักลง ความดันจะลงตาม ไตจะดีขึ้นในที่สุด

พัทธะแลอพัทธะปิตตะ เป็นต้นทางแห่งน้ำมัน และน้ำตาล ฉะนั้นการบรรเทา การรักษา ต้องดำเนินที่ระบบปิตตะ นั่นไม่ใช่เพียงแต่ไปนำกรีสัง น้ำตาล หรือน้ำมันออกจากโลหิตเพียงประการเดียวเท่านั้น เมื่อพัทธะดี อพัทธะดี ภาวะเลือดดีขึ้นจักดีตาม ระบบกลับเข้าสู่ภาวะปกติ ทำหน้าที่รุล้างกรีสังได้ดังเดิม

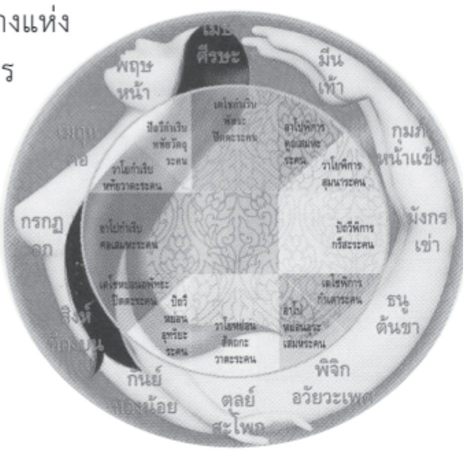

๓. การบรรเทาแลรักษา

การดูแลผู้มีอัตราส่วน

ก่อนจะบรรเทาก่อนจะรักษา หมอไทยมิได้เริ่มที่ตรงนี้แต่เริ่มจากการวินิจฉัยผู้มีโอกาสจักสำแดงอาการนี่ในวันหน้า ศาสตร์แพทย์แผนไทยมิได้รอวันพิการ แต่เริ่มที่กำเริบ หย่อนก่อนพิการ และเริ่มดูแลแต่ปฐมวัย เข้ามัชฌิมวัย ไม่รอจนถึงปัจฉิมวัย ด้วยการตั้งเหตุแห่งชาติสัมพันธ์ตระกูลเป็นเบื้องต้น ธาตุปฏิสนธิ ธาตุกำเนิดเป็นเบื้องรอง นำมาบรรจบสัมพันธ์กัน แล้ววินิจฉัยประมาณอาการเบื้องหน้าที่จักเกิดในชีวิตของผู้ไข้นั้น ช่างเป็นองค์ปัญญาความรู้ที่ประเสริฐยิ่ง

หากผู้ไข้เข้าเขตมัชฌิมวัย ปัจฉิมวัยแล้วก็ตาม หมอไทยยังใช้ความรู้ในการเสาะหาสมุฏฐานของอาการได้อีก ด้วยย้อนขึ้นก็ได้ ย้อนลงก็ได้ ย้อนขึ้นเพื่อป้องกันวันหน้า ย้อนลงเพื่อหาเหตุที่เกิดขึ้น ช่างล้ำลึกในปัญญาแห่งครูท่านั้น

อาการในทุกๆ อาการมักเกิดแต่ปัจฉิมวัยเสียส่วนมาก เหตุที่เป็นเช่นนี้ได้ด้วยความเสื่อมถอยไปแห่งธาตุดิน ด้วยไฟธาตุเริ่มหย่อนลง ปัจฉิม ทุกสิ่งจึงหย่อนตามเป็นวงจรธรรมชาติปกติ เมื่อยามปฐมวัย ปิตตะยังมิบังเกิด เสมหะนั่นมากนัก เข้ามัชฌิมวัยไฟธาตุลุกโชนเต็มเปี่ยมสุกสว่างปรากฏ เข้าปัจฉิมวัยไฟธาตุหย่อนไปตามลำดับ แลดับสนิทเมื่อสิ้นอายุขัย และเป็นวัฏฏะดั่งนี้เอง

เบาหวาน ไขมันสูง ความดันโลหิตสูง ก็เนื่องด้วยวัฏฏะนี้เช่นกันกับอาการปรากฏอื่นๆ มิแปลกปลอมไปจากนี้แล้ว หมอไทยตั้งต้นทุกสิ่งนี้แต่ก่อนกำเนิดของผู้ไข้ด้วยซ้ำ ด้วยพิจารณาจาก ๒ ปัจจัย

๑. จากชาติสัมพันธ์ตระกูล ฝ่ายข้างพ่อฝ่ายข้างแม่ถอยขึ้นไปสามชั่วอายุคน รวม ๑๒ คน แล้วพิจารณาโรคหรืออาการที่บังเกิดมากที่สุด หากย้อนได้ไม่ถึงจักพิจารณาเท่าที่ย้อนตรวจได้เท่านั้น หากลงที่พ่อแลแม่แล้วโอกาสที่จักเกิดแต่ลูกนั้นสูงนัก หมอไทยจักเริ่มดูแลนับแต่นั้นด้วยการวางอาหารเหมาะ ห้ามอาหารไม่เหมาะ ปรับตรีธาตุให้ปกติที่สุด

๒. คำนวณจากธาตุปฏิสนธิ จากธาตุเมื่อคลอดว่ากระทำให้สิ่งใดกำเริบหย่อน พิการบ้าง จักเพ่งไปที่พัทธะปิตตะและอพัทธะปิตตะก่อนอื่น เมื่อเริ่มเข้ามัชฌิมวัยจักพิจารณาไปที่อาชีพที่ทำ อาหารที่กิน เครื่องดื่มที่ชอบ การใช้ชีวิตที่เหมาะควร เพื่อประเมินอาการที่บังเกิดต่อนี้ไปแลจักบอกได้ถึงภาวะกษัยชนิดต่างๆ ที่จะบังเกิดในวันหน้าและสมุฏฐานต้นที่ทำให้เกิดอาการแลความหนักเบาของอาการที่เป็นนั้น

แลเมื่อเข้าเขตปัจฉิมวัย อาการจึงเริ่มปรากฏขึ้นด้วยปัจจัยเหตุจากปฐมวัยและมัชฌิมวัย กษัยแลภาวะความมอดลงแห่งไฟธาตุ ปรากฏขึ้นชัดสำแดงอาการด้วยความหย่อนไป ของพัทธะปิตตะและอพัทธะปิตตะนั้น ชาติ ปฏิสนธิ มัชฌิม (การดื่ม การใช้ชีวิต) เป็นเครื่องกำหนดว่าจักไปเกิดแต่ผู้ใดบ้าง

หากอาการยังมิลงแต่มีโอกาสในวันหน้า หมอไทยจักกระทำเวชกรรมดังนี้ตามลำดับ

รุ

๑. รุกล่อนเถาจากไส้ใหญ่ รุกรีสังจากโลหิตและบุพโพ รุกรีสังระบบทางเดินปัสสาวะ ใช้ตำรับยา “ธรณีสัณฑฆาต” ทุกเดือนเว้นเดือนๆ ละ ๒-๓ หนเพียงนั้น

น้ำกระสายยาขับปัสสาวะ

- ตะไคร้ต้น รากหญ้าคา ก้านต้นมะละกอ สิ่งละ ๑ ส่วน
- แกนสับปะรด หญ้าหนวดแมว ลำอ้อยแดง ขลู่ สิ่งละ ๑ ส่วน

วิธีทำ นำทั้งหมดเท่าที่หาได้ต้มน้ำดื่ม (ห้ามเคี่ยว)

วิธีใช้ ให้ดื่มต่างน้ำ ช่วงแรกจะถ่ายปัสสาวะเป็นสีเข้ม แล้วจะค่อยๆ อ่อนลง จนเป็นสีเหลืองใสปกติ

ล้อม

๒. ล้อมลมในไส้ ลมนอกไส้ มิให้แปรตีขึ้นบน ใช้ตำรับยาขับลมทานหลังอาหารทุกมื้อ เดือนเดียวกับที่ทานตำรับยาธรณีสัณฑฆาต

บำรุง

๓. บำรุงยกนั่งและไต

น้ำกระสายยากล่อมตับ

- นมผักกระเฉด ใบบัวบก รากบัวไทย ลูกใต้ใบ สิ่งละ ๑ ส่วน
- ใบย่านาง ลูกสมอไทย ลูกสมอพิเภก ลูกมะขามป้อม สิ่งละ ๑ ส่วน

วิธีทำ ใส่น้ำมากน้อยแล้วแต่ส่วนประกอบ นำต้มไฟให้เดือด แล้วลดไฟลง ใส่ส่วนผสมทั้งหมด ต้มต่ออีก ๓๐ นาที เอากรองแล้วขึ้นไฟใหม่

วิธีดื่ม ทานอุ่นยามสองเช้า-ค่ำ หัวยามครั้งละ ๑ แก้ว

น้ำกระสายยากล่อมไต

- ผลหม่อน หนวดและซังข้าวโพด รากเตยหอม สิ่งละ ๑ ส่วน
- ดอกบานไม่รู้โรยสีขาว หญ้าใต้ใบทั้งต้น ลูดเดือย ใบข่อย สิ่งละ ๑ ส่วน

วิธีทำ ใส่น้ำมากน้อยแล้วแต่ส่วนประกอบ นำต้มไฟให้เดือด แล้วลดไฟลง ใส่ส่วนผสมทั้งหมด ต้มต่ออีก ๓๐ นาที เอากรองแล้วขึ้นไฟใหม่

วิธีดื่ม ทานอุ่นยามสองเช้า-ค่ำ หัวยามครั้งละ ๑ แก้ว

*** ทานพร้อมกันทั้งน้ำกระสายยาเข้าตับ เข้าไต แต่คนละยาม

๕. เมื่อมีอาการปรากฏชัดแล้ว

๑. น้ำตาลมาไม่มีน้ำมัน
๒. น้ำมันมาไม่มีน้ำตาล
๓. น้ำตาลและน้ำมัน
๔. มาพร้อมสาม น้ำตาล น้ำมัน ความดัน

ขั้นตอนการรุล้างวางยา

๑. น้ำตาลมาไม่มีน้ำมัน

- อบเชยเทศ กานพลู หนวดข้าวโพด เมล็ดทับทิม สิ่งละ ๑ ส่วน
- กลีบดอกบัว ทองพันชั่ง พญายา สิ่งละ ๑ ส่วน

วิธีทำ ทั้งหมดนำต้มห้ามเคี่ยว

วิธีใช้ ดื่มต่างน้ำ จิบต่างน้ำชา ทำให้ระดับน้ำตาลลดลง (และให้ต้มน้ำกระสายยาตรีผลาเจือรากเตยหอมกิน ๑ แก้วกาแฟ เช้า-เย็น)

๒. น้ำมันมาไม่มีน้ำตาล

- สมอไทย สมอพิเภก มะขามป้อม	สิ่งละ	๑	ส่วน
- ส้มมะขามเปียก ขิงสด ใบขี้เหล็ก	สิ่งละ	๑	ส่วน

วิธีทำ ทั้งหมดนำลงต้มน้ำแล้วกรอง

วิธีใช้ ก่อนกินน้ำกระสายา ๑๕ นาที ให้กินกล้วยน้ำว้า ๒ ผล เม็ดแมงลักแช่น้ำผสมน้ำผึ้ง ๑ ถ้วยเล็ก แล้วนำดีเกลือ ๒-๓ ร้ำหัดเติมในน้ำกระสายยา ๑ แก้ว แล้วดื่ม หากไซร้ท้องให้กินยาหอมช่วยลดอาการได้ ให้ทานก่อนนอนเวลาเดียว
(ให้ต้มน้ำเบญจผลาเจือรากเตยหอมกิน ๑ แก้วเช้า-เย็น)

๓. มีทั้งน้ำตาลและน้ำมัน

- ให้ต้มน้ำกระสายทั้ง ๒ ข้างต้น

วิธีกิน ขนานที่ ๑ ให้กินยามหนึ่งเช้า (๖.๐๐ – ๑๐.๐๐ น.) และยามหนึ่งค่ำ (๑๘.๐๐ – ๒๒.๐๐ น.) ครั้งละ ๑ แก้ว

ขนานที่ ๒ให้กินเฉพาะก่อนนอนเวลาเดียว ระหว่างวันให้ต้มน้ำกระสายยาตรีผลาเจือรากเตยหอมจิบทีละนิดไปเรื่อยๆ

ขนานที่ ๒ให้กินเฉพาะก่อนนอนเวลาเดียว ระหว่างวันให้ต้มน้ำกระสายยาตรีผลาเจือรากเตยหอมจิบทีละนิดไปเรื่อยๆ

๔. น้ำตาล น้ำมัน ความดันมาพร้อมกัน

ให้กินแบบวิธีที่สาม ให้เมยาหอมเทพจิตร และยาหอมทิพย์โอสถ แบ่งกินเป็นสามเวลายามท้องว่าง และเพิ่มยาขับลมให้กินทันทีหลังอาหารทุกมื้อ หากผู้ไข้มีปิตตะ กำเดาร่วมให้วางยาเขียวหอมเพิ่มอีกขนานหนึ่ง

ขั้นตอนการรักษาวางยา

เมื่อน้ำตาลหรือน้ำมัน หรือทั้ง ๒ อาการลดลงหนึ่งในสามส่วนแล้ว พึงเริ่มวางยารักษาต่อไป

๑. ตั้งน้ำกระสายยาเสียก่อน เพื่อเข้าไปบำรุงตับแลไตตามดังกล่าวข้างต้น

๒. เจียดตำรับยากล่อมนางนอน โดยให้ทานพร้อมกับน้ำกระสายยาข้างต้น ครั้งละ ๕ แคปซูล ๕๐๐ มล. หรือปั้นลูกกลอน ท้องว่าง ๓-๔ เวลา

๓. เจียดตำรับยาบำรุงโลหิตพร้อมตำรับยาเขียวหอม ให้ทานขนานละ ๕ แคปซูล ๕๐๐ มล. หรือปั้นลูกกลอนวันละครั้งก่อนนอนเท่านั้นพอ

หากน้ำตาลแลน้ำมันกลับมากำเริบอีก ให้เปลี่ยนเป็นน้ำกระสายยา ลดน้ำตาลหรือลดน้ำมันแทนน้ำกระสายยา บำรุงจนภาวะเสถียรขึ้น จึงกลับมากินน้ำกระสายยาบำรุงใหม่ ให้แพทย์ชักยาเข้าชักยาออกดุจนี้แล

เหตุแต่พัทธะปิตตะผู้สร้าง "ปาจะปากะคะนีเตโช" แลพัทธะปิตตะ ผู้รุล้าง "ปาจะปากะคะนีเตโช" หากเกิดมากผู้สร้างนำออกแลสร้างทบเป็นวัฏฏะสมดุล เมื่อใด ต้นทางดี กลางทางดี ปลายทางหายเมื่อนั้น เป็นดั่งฉะนี้แลสิ้น

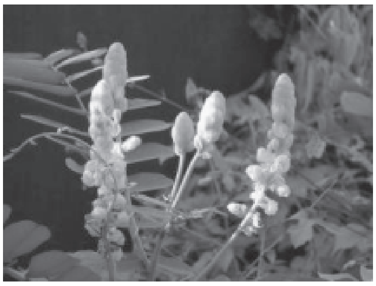

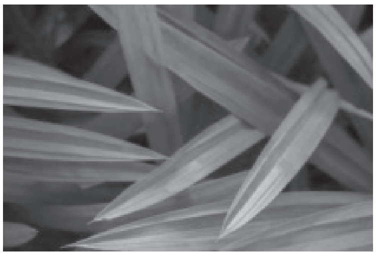

ชาชงชุมเห็ดเทศ

วิธีทำ นำชุมเห็ดเทศทั้งห้า (ใบ ดอก ผล ต้น ราก) สับเป็นชิ้นเล็ก แล้วนำมาผึ่งแดดให้แห้ง ตั้งกระทะไฟอ่อนๆ นำมาคั่วร่วมกับใบเตยจนเหลืองหอมหรือพอใบเตยแห้งกรอบนำเก็บไว้ในภาชนะในขวดโหลก็ได้

วิธีใช้ นำมาต้มให้เดือด แล้วปิดไฟอุ่นๆ นำมาดื่มหรือจิบต่างน้ำชา เป็นเวลา ๓-๔ สัปดาห์ เมื่อน้ำตาลในเลือดลดลงสู่ระดับปกติแล้วให้ดื่มใบยอตัดรากเบาหวานต่อไป

สรรพคุณ ลดเบาหวาน ความดัน ไขมัน ช่วยให้นอนหลับ ช่วยขับถ่าย บำรุงหัวใจ

ใบยอบำรุงตับ + มะตูมบำรุงธาตุ

วิธีทำ นำใบยอเพสลาด (ใบหนุ่มๆ) มาสัก ๙ ใบ มะตูมอ่อนปิ้งไฟสัก ๓ ชิ้น ต้มไฟจนเดือด แล้วปิดไฟ ใส่เกลือตัดสัก ๑-๓ เม็ด

วิธีใช้ ดื่มครั้งละ ๑ แก้วกาแฟ ก่อนอาหาร ๓ เวลา หรือจิบต่างน้ำชา เวลาท้องว่าง บำรุงตับ บำรุงไต ตัดรากเบาหวาน ทำกิน ๓-๔ สัปดาห์

ใบยอผักบุ้งไฟแดง

วิธีทำ นำใบยอใบหนุ่มมาตามต้องการ ตั้งน้ำให้เดือดใส่เกลือตัดสักหยิบมือ นำใบยอลงลวกจนใบตาย ปิดไฟ นำขึ้นมาหั่นให้เล็กลง แล้วนำไปผัดเครื่องผักบุ้งไฟแดง ทานกับข้าวสวยหรือข้าวต้มก็ได้ ทำกินบ่อยๆ แก้เบาหวานได้

สมุนไพรทำชาชงแก้เบาหวาน ไขมัน ความดัน

ช้าพลู

ใบหม่อน

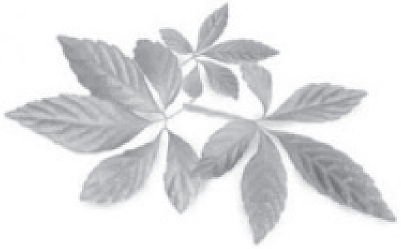
เจียวกู้หลาน

ใบอินทนิลน้ำ

เมล็ดชุมเห็ดไทย

ผักเชียงดา

กระเจี๊ยบแดง

บัวหลวง

หญ้าหนวดแมว

หญ้าใต้ใบ

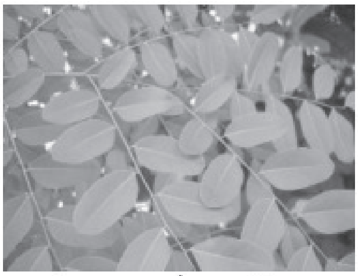
ใบมะกล่ำตาช้าง

มะขามป้อม

ยาอินทรีย์ธาตุประชุม

๑.	โกฐทั้ง ๕ เทียนทั้ง ๕	หนักสิ่งละ	๑	ส่วน
๒.	ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ กระวาน กานพลู	หนักสิ่งละ	๒	ส่วน
๓.	เปลือกอบเชย ชะเอม แก่นกันเกรา	หนักสิ่งละ	๔	ส่วน
๔.	กระทือ ไพล ข่า พริกไทยล่อน หัวกกลังกา	หนักสิ่งละ	๕	ส่วน
๕.	ผลมะตูมอ่อน เปลือกโมกมัน รากส้มกุ้ง หัวแห้วหมู บอระเพ็ด	หนักสิ่งละ	๗	ส่วน
๖.	ชุมเห็ดไทย		๑๐	ส่วน
๗.	เบญจกูล หนักตามมหาพิกัด (เจตมูลเพลิง ๔ เถาสะค้าน ๖ ขิงแห้ง ๑๐ รากช้าพลู ๑๒ ดีปลี ๒๐ ส่วน)			
๘.	กะเพราแห้งทั้ง ๒ (หนักเท่ายา หรือกึ่งยาทั้งหลาย)		๕๒	ส่วน

วิธีทำ บดผงละเอียด บรรจุแคปซูลเบอร์ ๐ กินครั้งละ ๓ แคปซูล หลังอาหาร ๓ เวลา

สรรพคุณ แก้มหาภูตรูป สมุฏฐานรูปมิให้วิปริต แก้ธาตุโรค แลธาตุกำเนิดบรรจบ แก้โรคธาตุเกิดแต่ฤดู ๓ ฤดู ๖

ยาตรีผลาธิคุณ ๒ (แก้ลมวารยักษ์วาโย)

๑.	โกฐทั้ง ๕ เทียนทั้ง ๕	หนักสิ่งละ	๑	ส่วน
๒.	ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ กานพลู ผักแพวแดง	หนักสิ่งละ	๑	ส่วน
๓.	ดองดึง กัญชา รากจิงจ้อ	หนักสิ่งละ	๒	ส่วน
๔.	น้ำประสานทอง การบูร มหาหิงคุ์	หนักสิ่งละ	๒	ส่วน
๕.	พริกไทย ขิงแห้ง ดีปลี รากส้มกุ้งทั้ง ๒	หนักสิ่งละ	๑๐	ส่วน
๖.	กระเทียม ผิวมะกรูด เทพธาโร เปล้าน้อย	หนักสิ่งละ	๑๒	ส่วน
๗.	สมอพิเภก		๑๖	ส่วน
๘.	มะขามป้อม		๓๒	ส่วน
๙.	สมอไทย		๔๘	ส่วน

วิธีทำ ทำเป็นจุณ ละลายน้ำกระสายอันควรแก่โรค กินหนัก 1 สลึง

สรรพคุณ แก้ลมวารยักษวาโย อันบังเกิดแต่กองอชิณวาตวิเศษนักฯ (มักกระทำให้อยากคาวหวานแลเนื้อ ปลา ปู หอย ครั้นบริโภคเข้าไป ทำให้เสียดชายโครงทั้งสองข้าง และให้จุกอก แล้วแล่นมาจับเอาองคชาต กระทำให้ตีนมือตาย หิวโหยหาแรงมิได้ ลมจำพวกนี้บังเกิดขึ้นกับผู้ใดถึงปี 1 จะทำให้มือตีนทั้งสองนั้นเสีย ดังกล่าวมานี้ฯ พระฤาษีธรณางค์แต่งยาแก้ดังนี้

ยาดาวดึงสา (ลมตะคริว, ลมละอองเพลิง)

๑.	การบูร		๓	สลึง
๒.	โกฐสอ โกฐเขมา โกฐกักกรา	หนักสิ่งละ	๑	บาท
๓.	เทียนดำ เทียนแดง เทียนขาว เทียนตาตั๊กแตน	หนักสิ่งละ	๑	บาท
๔.	กานพลู ดีปลี สหัสคุณเทศ มหาหิงคุ์ ยาดำ	หนักสิ่งละ	๑	บาท
๕.	พริกไทย		๕	บาท ๒ สลึง
๖.	เจตมูลเพลิง สมอไทย รากตองแตก	หนักสิ่งละ	๖	บาท
๗.	จิงจ้อ		๘	บาท

วิธีทำ บดเป็นผงละลายน้ำผึ้ง น้ำร้อน น้ำมะกรูด น้ำมะนาว น้ำส้มซ่า ก็ได้

สรรพคุณ แก้สารพัดกษัย สารพัดโรคทั้งปวงแล ยานี้ชื่อดาวดึงสา พระอินทราเธอให้ทานแก่คนทั้งหลาย ตีค่าไว้แสนตำลึงทอง 1 แล

น้ำกระสายยาลดไขมัน ๑

๑.	ชะเอมจีน		๑๒๐	กรัม
๒.	ดอกคำฝอย เก๊กฮวย เกสรบัวหลวง	สิ่งละ	๒๐๐	กรัม
๓.	ดอกสายน้ำผึ้ง เมล็ดผักกาดน้ำ	สิ่งละ	๒๓๐	กรัม
๔.	เม็ดชุมเห็ดไทยคั่วไฟ	สิ่งละ	๒๘๐	กรัม

วิธีทำ บดเป็นผง ชงน้ำร้อนกินครั้งละ 1 ช้อนโต๊ะ ก่อนอาหาร 2-3 เวลา

สรรพคุณ ลดไขมันไตรกรีเซอร์ไรด์ ลดความดันโลหิตสูง เวียนหัว ปวดหัว เส้นตึง ปวดเมื่อยกาย มือเท้าชา ลืมง่าย ท้องผูกประจำ

น้ำกระสายยาลดไขมัน ๒

๑.	ดอกคำฝอย เกสรบัวหลวง ใบมะขามแขก	สิ่งละ	๓	ส่วน
๒.	ดอกสายน้ำผึ้ง เม็ดชุมเห็ดเทศ	สิ่งละ	๔	ส่วน

วิธีทำ บดเป็นผง ชงน้ำร้อนกินครั้งละ 1 ช้อนโต๊ะ ก่อนอาหาร 2-3 เวลา

ยาแก้สมองพิการ (ยามหาปัญโญ ๒)

๑. พริกไทยล่อน	๑	ส่วน
๒. เหง้าขิง	๒	ส่วน๐
๓. เถาสะค้าน	๓	ส่วน
๔. รากช้าพลู	๔	ส่วน
๕. รากเจตมูลเพลิง	๘	ส่วน
๖. เกสรบัวหลวง เปลือกมูกหลวง	๑๐	ส่วน
๗. หัวกกลังกา ขมิ้นอ้อย	๑๐	ส่วน
๘. เถาบอระเพ็ด	๑๒	ส่วน
๙. ดอกดีปลี	๑๖	ส่วน
๑๐. หัวแห้วหมู	๒๐	ส่วน
๑๑. เปลือกต้นไข่เน่า	๒๐	ส่วน
๑๒. ดอกบุนนาค	๒๐	ส่วน

วิธีทำ บดเป็นผง ปั้นลูกกลอน น้ำผึ้งเป็นกระสายขนาดเม็ดมะแว้ง

รับประทาน ครั้งละ 5 เม็ด ก่อนอาหารเช้า-เย็น

สรรพคุณ กินชำระปถวีธาตุ คือ มัตถเก-มัตถลุงคัง (แก้ลมตีขึ้นเบื้องสูง)

เบาหวานกับการแพทย์แผนไทย

หลักการรักษา

ตับเป็นสมุฏฐานแห่งโรคเบาหวาน แพทย์แผนไทยจะแก้อาการที่ตับ เพื่อให้ระบบไฟตับกลับมาทำหน้าที่ได้ตามปกติ น้ำตาลจะลดลง ถ้าจะส่งผลให้ระบบต่างๆ ของร่างกายทำงานได้ดังเดิม แพทย์แผนไทยมีหลักการรักษาเบาหวานดังนี้

๑. รุ - รุระบบทางเดินอาหาร
- รุตะกรันน้ำตาลในโลหิต
- รุตะกรันในตับไต

๒. ล้อม
- ล้อมตับดับพิษ ล้อมเลือดให้สะอาดใส ล้อมกำเดาไม่ให้กำเริบ

๓. บำรุงรักษา
- พัทธะปิตตะ เลือดเนื้อ ให้บริบูรณ์

- **เบาหวานผอม** (ปิตตะ, วาตะ) ให้ยาบำรุงโลหิต และยาเขียวหอมร่วม
- **เบาหวานอ้วน** (เสมหะ) ให้ตรีผลาสลับกับยาเพิ่มไฟธาตุ
- **และให้ยาล้อมไปตามอาการ** ถ้ามีเหตุแห่งกษัยต้องไปแก้กษัยนั้นๆ

๑. - ใช้ยาอินทรีย์ธาตุประชุม
- ยาตรีผลาธิคุณ ๒
- ยาดาวดึงสา

๒. ใช้ยากล่อมนางนอน ใช้น้ำกระสายยาขับนิ่ว ขับปัสสาวะ เช่น รากหมากผู้ รากหมากเมีย รากต่อไส้ ฝางเสน

๓. ใช้ยาประสะพิมเสน ยาบำรุงโลหิต ยาปถวีธาตุ ๘ ประการ เมื่อธาตุทั้ง ๔ เข้าสู่ปกติแล้วให้หยุดยา และให้ปฏิบัติตนป้องกันเบาหวาน

หลักปฏิบัติป้องกันเบาหวาน

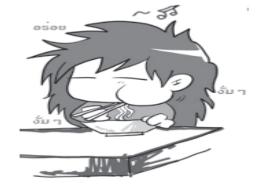

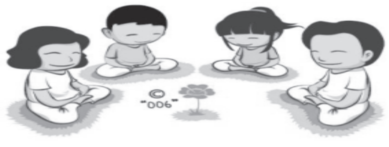

๑. กินอาหารรสจืด รสเย็น รสขม เช่น หัวปลี ผักบุ้ง ผักกระเฉด ยอดข้าวโพด ขี้เหล็ก มะระ ดอกสะเดา ผักเชียงดา ใบยอ ลูกหว้า กล้วยน้ำว้า ฝรั่ง มะละกอดีปลากั้ง ป่าช้างหมอง
ใบไม้ที่ลดน้ำตาลในเลือด เช่น ใบกะเพรา ใบชา ใบปอ ใบชะพลู ใบทองหลาง ใบน้ำเต้า ใบฟักข้าว ใบมะยม ใบมะรุม ใบมะม่วง
๒. หลีกเลี่ยงอาหารรสหวาน มัน เค็ม อาหารที่แสลงต่อโรคกษัย โรคเก๊า เช่น ของหมัก ของดอง หน่อไม้ เครื่องในสัตว์
๓. ไม่กินเกินกำลังไฟธาตุ กินล้นเกิน
๔. ออกกำลังกาย เดินเร็วอย่างน้อยวันละ ๓๐ นาที และไม่ทำงานเกินกำลัง
๕. หลีกเลี่ยงความเครียด นอนก่อน ๔ ทุ่ม สวดมนต์ไหว้พระก่อนนอน อุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร นั่งสมาธิ หายใจเข้ายาวออกยาว ฮอร์โมนหนุ่มสาวจะหลั่งมาซ่อมแซมดูแลร่างกายให้สมดุล การหายใจเข้ายาว-ออกยาว ช่วยควบคุมไฟอุ่นกายให้ปกติ จะส่งผลต่ออพัทธะปิตตะ (ฮอร์โมน) และพัทธะปิตตะ (ตับ)

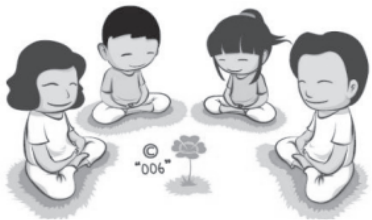

กะเพรา ใบชา ใบปอ ใบชะพลู ใบทองหลาง ใบน้ำเต้า ใบฟักข้าว ใบมะยม ใบมะรุม ใบมะม่วง

๒. หลีกเลี่ยงอาหารรสหวาน มัน เค็ม อาหารที่แสลงต่อโรคกษัย โรคเก๊า เช่น ของหมัก ของดอง หน่อไม้ เครื่องในสัตว์
๓. ไม่กินเกินกำลังไฟธาตุ กินล้นเกิน
๔. ออกกำลังกาย เดินเร็วอย่างน้อยวันละ ๓๐ นาที และไม่ทำงานเกินกำลัง
๕. หลีกเลี่ยงความเครียด นอนก่อน ๔ ทุ่ม สวดมนต์ไหว้พระก่อนนอน อุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร นั่งสมาธิ หายใจเข้ายาวออกยาว ฮอร์โมนหนุ่มสาวจะหลั่งมาซ่อมแซมดูแลร่างกายให้สมดุล การหายใจเข้ายาว-ออกยาว ช่วยควบคุมไฟอุ่นกายให้ปกติ จะส่งผลต่ออพัทธะปิตตะ (ฮอร์โมน) และพัทธะปิตตะ (ตับ)

อ้วนไขมันเหลว

การแพทย์แผนไทยกล่าวไว้ว่า คนที่ปฏิสนธิเป็นธาตุน้ำ จะมีรูปร่างอวบอ้วน เจ้าเนื้อ เป็นพื้นปกติของเขา หรือผู้แรกเกิดมาเจ้าเนื้อ เมื่อเจริญเติบโตขึ้นมักจะอ้วน ซึ่งเป็นปกติของธาตุเขา ถ้าผอมจะผิดปกติจากธาตุ ก็จะเจ็บป่วยง่าย ส่วนคนปฏิสนธิธาตุไฟ จะมีรูปร่างผอมไม่ค่อยอ้วน แต่ถ้าอ้วนจะทำให้เจ็บป่วยง่าย ดังนั้นการลดน้ำหนักของคนอ้วนจึงต้องดูธาตุปฏิสนธิที่เป็นธาตุเดิมของเขาประกอบด้วย อย่าให้ผิดไปจากลักษณะปกตินัก

ปฐมวัย : เสมหะ

มัชฌิมวัย : ปิตตะ

ปัจฉิมวัย : วาตะ

สมุฏฐานเหตุของความอ้วน

- เกิดแต่ภายใน : คือจากพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ชาติสัมพันธ์ตระกูล ธาตุเจ้าเรือน และจากอายุที่เปลี่ยนไป ระบบเผาผลาญร่างกายลดลง ตอนวัยรุ่นปิตตะกำเริบร่างกายเผาผลาญดี พออายุมากขึ้นปิตตะหย่อน การเผาผลาญลดลง เกิดมันเหลวพอกพูน
- เกิดแต่ภายนอก : กินอาหารไม่เหมาะสม กินล้นเกิน กินของหวาน ของมัน เนื้อ นม ไข่ อีกทั้งระบบการใช้ชีวิต เคลื่อนไหวน้อย ไม่ออกกำลังกาย กินแล้วนอน

การควบคุมน้ำหนัก

๑. ให้ถ่ายท้องเพื่อระบายขยะในลำไส้โดยถ่ายยาอาทิตย์ละ ๑ ครั้ง ทำประมาณ ๔-๕ ครั้ง เพื่อให้ท้องไส้สะอาด หรือจะทำน้ำกระสายยากินเป็นยาถ่ายด้วยตนเอง ประกอบด้วย เม็ดแมงลักแช่น้ำผสมน้ำส้มมะขามเปียก น้ำมะนาว น้ำส้มแขก ต้มดื่มก่อนนอน ตอนเช้าจะถ่ายสะดวก โดยให้ดื่มอาทิตย์ละครั้ง

๒. เดือนที่ ๑ ต่อจากนั้นให้ต้มน้ำตรีผลา (ลูกสมอไทย สมอพิเภก มะขามป้อม) ผสมกับน้ำเตยหอม และน้ำผึ้งเล็กน้อย กินเช้า+เย็น ครั้งละ ๑ แก้ว กินทุกวันประมาณ ๑ เดือน จะช่วยให้ร่างกายแข็งแรง น้ำหนักจะค่อยๆ ลด ๒-๕ กิโล

๓. เดือนที่ ๒ ให้ต้มน้ำเบญจกูล ประกอบด้วย ดอกดีปลี เถาสะค้าน รากช้าพลู รากเจตมูลเพลิง เหง้าขิงแห้ง ต้มดื่มเช้า-เย็น ครั้งละ ๑ แก้ว จะช่วยขับมันเหลว ข้อควรระวังยานี้มีรสร้อน ห้ามใช้ในคนมีไข้ หรือร่างกายร้อนอยู่

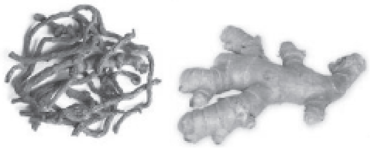

๔. เมื่อน้ำหนักลดลง สอดคล้องกับลักษณะของตนแล้ว ให้หยุดน้ำกระสายยาทั้งหมด เพราะไม่มีสิ่งใดดีต่อร่างกาย ถ้ากินมากเกินไปหรือกินต่อเนื่องนานๆ

หากเราลดอาการอ้วนไขมันเหลวได้ ก็จะช่วยลดการเกิดไขมันในเลือดสูง ลดการเกิดความดันโลหิตสูง ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงในการเกิดอัมพฤกษ์ อัมพาต หัวใจวาย ไตวาย ได้ต่อไป

๕. จิบชาเขียวน้ำหนึ่งต่างน้ำตลอดวัน ช่วยลดไขมันในเลือดและไขมันพอกตับได้

สมุฏฐานเหตุ : ความดันโลหิตสูง

ไฟ

พัทธะปิตตะ ⇆ อะพัทธะปิตตะ
ตับอักเสบ ⇆ ไทรอยด์อักเสบ
ไฟสุมทรวง ⇆ เครียด

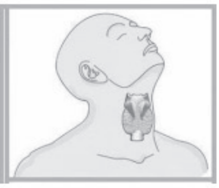

ลม

- หลอดเลือดตีบ มีตะกรันในหลอดเลือด
- เลือดข้นด้วยน้ำตาล น้ำมัน สารเคมี

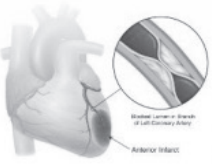

น้ำ

- ต่อมหมวกไต ไตอักเสบ
- มีนิ่วในกรวยไต ไตมีตะกรัน

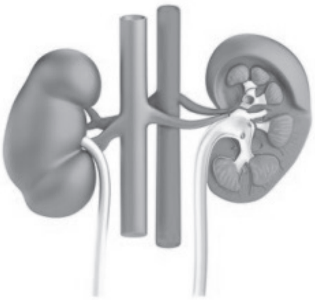

ดิน

- กระดูกคอเอียงทับเส้นประสาท
- กล้ามเนื้อคอบ่าไหล่แข็งตึง มีพังผืด

หลักการวางยาความดันโลหิตสูง (ลมตีขึ้นเบื้องสูง)

๑ รุ - รุกล่อนเถาจากไส้ใหญ่, รุกรีสังจากบุพโพโลหิต รุกรีสังระบบทางเดินปัสสาวะ

๒ ล้อม - ล้อมลมในไส้ นอกไส้ มิให้แปรขึ้นบน
- ล้อมลมตีขึ้นเบื้องสูง

๓ รักษา - รักษาพัทธะปิตตะ
- รักษาพัทธะปิตตะศอ
- รักษาอพัทธะปิตตะคูถ

๑ ยารุ - ยาธรณีสัณฑฆาต ยาตรีผลาใหญ่ ยาตรีผลาธิคุณ ๒ ยาดาวดึงสา ยามหานทีคุณ

๒ ยาล้อม -ยาอินทรีย์ธาตุประชุม ยามหาปัญโญ ๑ ยาธาตุอบเชย ยามหาวัฒโนทัย ยาระย่อมหอม

๓ ยารักษา - ยากล่อมนางนอน ยาเขียวหอม + ยาบำรุงโลหิต ยามหาปัญโญ ๒ ยาตรีวาสังข์ ยาเจ็ดกำลังช้างสาร ยาเสาธงเหล็ก ยาอายุวัฒนะ

๙ จันทรา ๗ แก้ว ชาวหินฟ้า (ลดเบาหวาน ไขมัน ความดัน)

๑. จันทรานมัสการ นอนตัวตรง เหยียดมือเท้างุ้ม หายใจเข้ายาวแล้วเป่าลมออกทางปาก ทำ ๑๐ ครั้ง

๒. นอนตะแคงขวา มือขวากดเข่าซ้าย มือซ้ายยืดสุดตัว กลั้นหายใจแล้วเป่าลมออกทางปาก ๕ ครั้ง

๓. นั่งท่าเทพธิดา มือทั้งสองกำวางห่างสะดือข้างละ ๒ นิ้ว แล้วก้มตัวลงหน้าผากติดพื้น ทำสลับกัน

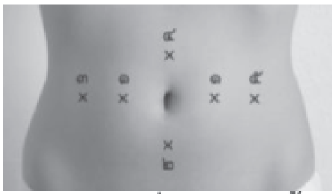

๓.๑ ตำแหน่งที่วางมือ กำปั้นซ้อนกัน แล้วก้มตัวทั้งหมด ๕ ครั้ง

๓.๒ ก้มตัวลงหน้าผากแตะพื้น คางติดพื้น แก้มซ้ายติดพื้น แก้มขวาติดพื้น ก้มทั้งหมด ๕ ครั้ง

๔. ฤาษีดัดตน ขาซ้ายงอ ขาขวาไขว้ขาซ้ายบิดตัวไปข้างหลัง หายใจเข้ายาว-เป่าลมออก ทำ ๕ ครั้ง แล้วสลับขา

๕. ขัดสมาธิเพชร ยืดตัวหายใจเข้ายาวๆ แล้วเป่าลมออก

๕.๑ หายใจเข้าลึกๆ เป่าลมออก บิดตัวทางซ้าย-ขวา สลับกัน

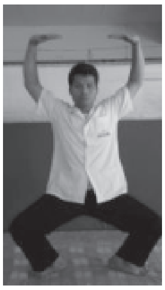

๖. หนุมานแบกจันทรา แบะขาออกมือแบกพระจันทร์ ย่อตัวลง หายใจเข้ายาว-ออกเป่าลม ๑๐ ครั้ง

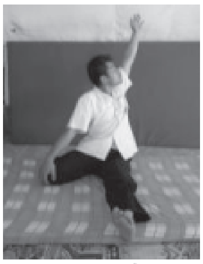

๗. นั่งปิรามิด ๓ เหลี่ยม เท้าซ้ายยื่นไปข้างหน้า เท้าขวาพับเข้าไปด้านหลัง ชูแขนซ้ายสุดตัว หายใจเข้าเอนตัวไปข้างหลัง – เป่าลมออก

๘. ท่าหงส์เหิร ทำท่าคลาน ยกตัวขึ้น หายใจเข้ายาว บิดตัวเป่าลมออก

๙. ท่าอสุภะ นอนคว่ำมือแนบลำตัว ยกเท้าซ้าย ตามองเท้าซ้าย ไม่ยกคอ ทำสลับกัน

แนวทางเวชปฏิบัติแผนไทย รักษาโรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน และไขมันสูง

(โดย อาจารย์วัลลภ เผ่าพนัส)

ความดันโลหิต คืออะไร

หัวใจของคนเราทำหน้าที่สูบฉีดเลือดให้ไหลเวียนอยู่ในหลอดเลือดทั่วร่างกาย ทำให้เกิดแรงดันขึ้นภายในหลอดเลือดแดง ซึ่งสามารถใช้เครื่องวัดความดัน ทำการตรวจวัดได้ โดยนิยมวัดที่บริเวณต้นแขนและมีหน่วยของค่าความดันเป็น"มิลลิเมตรปรอท"

ความดันเลือดมีค่าที่วัดได้ ๒ ค่า ได้แก่ ความดันช่วงบน (Systolic) ซึ่งเป็นค่าความดันเลือดที่วัดได้ขณะหัวใจบีบตัว และความดันช่วงล่าง (Diastolic) ซึ่งเป็นค่าความดันเลือดที่วัดได้ขณะหัวใจคลายตัว ความดันช่วงบนจะมีค่าสูงกว่าความดันช่วงล่าง โดยปกติจะแตกต่างกันอยู่ประมาณ ๓๐-๕๐ มิลลิเมตรปรอท

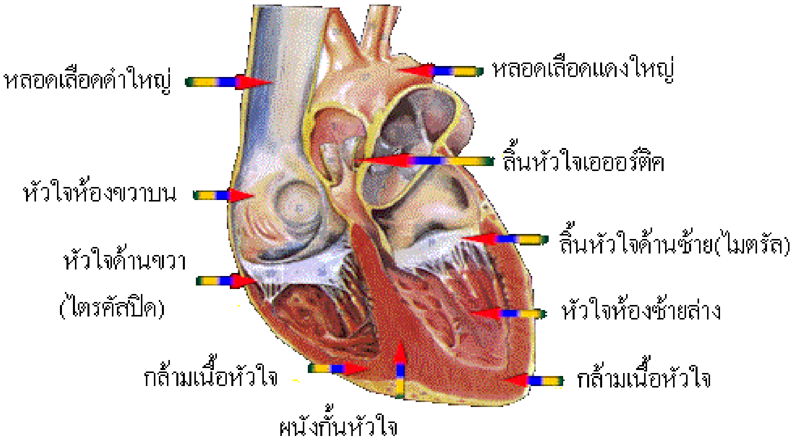

ภาพประกอบจากอินเตอร์เน็ต

การวัดความดันโลหิต

บุคคลากรทางการแพทย์ควรได้รับการฝึกฝนในการวัดความดันโลหิตให้ถูกต้องดังนี้

การเตรียมวัดความดัน โลหิต ไม่ควรรับประทานชา กาแฟ และไม่สูบบุหรี่ ก่อนทำการวัด ๓๐ นาที พร้อมกับถ่ายปัสสาวะให้เรียบร้อย ให้คนไข้นั่งพักในที่เงียบสงบเป็นเวลา ๕ นาที หลังพิงพนักเก้าอี้เพื่อจะได้ไม่เกร็งหลัง เท้าวางราบกับพื้น ห้ามนั่งไขว่ห้าง ไม่พูดคุยขณะวัดแขนข้างที่ทำการวัดวางอยู่บนโต๊ะ ไม่กำมือ

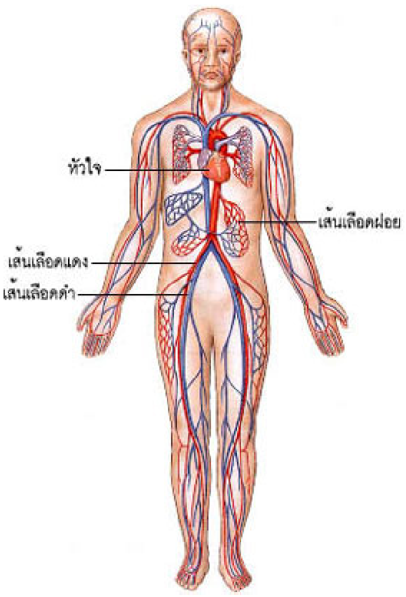

การเตรียมเครื่องมือ เครื่องวัดความดันโลหิตชนิดปรอท หรือเครื่องวัดความดันโลหิตชนิดอัตโนมัติ จะต้องได้รับการตรวจเช็คมาตรฐาน และการใช้ถุงลมรัดแขนขนาดต้องเหมาะสมกับแขนของคนไข้ กล่าวคือ ส่วนที่เป็นถุงลมจะต้องครอบคลุมวงแขนคนไข้ได้ร้อยละ ๘๐

วิธีการวัด ให้ทำการวัด ๓ ครั้ง ห่างกันครั้งละ ๑-๒ นาที จากแขนเดียวกัน และท่าเดียวกัน นำ ๒ ค่าหลังที่วัดได้มาเฉลี่ยกัน

- ในการวัดความดันโลหิตครั้งแรก ให้วัดที่แขนทั้ง ๒ ข้าง หากต่างกันเกิน ๒๐/๑๐ มม.ปรอท แสดงถึงความผิดปกติของหลอดเลือด ให้ส่งคนไข้ให้ผู้เชี่ยวชาญต่อไป
- หากความดันโลหิตของแขนทั้ง ๒ ข้างไม่เท่ากัน โดยเฉพาะในผู้สูงอายุ การติดตามความดันโลหิตให้ใช้ข้างที่มีค่าสูงกว่า

การประเมินความรุนแรงของโรคความดันโลหิตสูง

จำแนกในผู้ใหญ่อายุ ๑๘ ปีขึ้นไป

ระดับความดันโลหิต	ความดันตัวบน (มม.ปรอท)	ความดันตัวล่าง (มม.ปรอท)
ค่าความดันโลหิตปกติ	$\leq$ 120	$\leq$ 80
ระดับ 1 ความดันโลหิตสูงอย่างอ่อน	140-159	90-99
ระดับ 2 ความดันโลหิตสูงปานกลาง	160-179	100-109
ระดับ 3 ความดันโลหิตสูงรุนแรง	$\geq$ 180	$\geq$ 109
ความดันโลหิตสูงเฉพาะตัวบน	$\geq$ 140	$\leq$ 90

สาเหตุของโรคความดันโลหิตสูงในทัศนะของการแพทย์แผนปัจจุบัน

สาเหตุของความดันโลหิตสูง อาจแบ่งได้เป็น ๒ กลุ่มใหญ่ ดังนี้

๑. **พวกที่หาสาเหตุได้** ซึ่งสาเหตุต่าง ๆ มีดังนี้

๑.๑ **โรคไต** ได้แก่ ไตพิการเรื้อรัง หรือหลอดเลือดแดงของไตตีบตัน ซึ่งการตรวจร่างกายจะต้องตรวจหาร่องรอยของไตพิการ และต้องฟังที่ท้องและเอวว่ามีเสียงฟู่ของหลอดเลือดตีบหรือไม่ ต้องตรวจเลือด ตรวจปัสสาวะ และตรวจไตด้วยวิธีพิเศษ เช่น อัลตราซาวนด์ เอกซเรย์คอมพิวเตอร์หรือตรวจด้วยสนามแม่เหล็ก

๑.๒ **โรคของต่อมไร้ท่อ** โดยเฉพาะต่อมหมวกไต ซึ่งจะผลิตฮอร์โมนบางอย่างทำให้เกิดความดันโลหิตสูง ผู้ป่วยมักจะมีความดันโลหิตสูงมากเป็นพัก ๆ หรือมีความดันโลหิตสูงร่วมกับภาวะโพแทสเซียมในเลือดต่ำ ทำให้กล้ามเนื้ออ่อนกำลังเป็น ๆ หาย ๆ การตรวจวินิจฉัย คือการตรวจฮอร์โมนและการใช้อัลตราซาวนด์เอกซเรย์คอมพิวเตอร์หรือการตรวจด้วยสนามแม่เหล็ก

นอกจากนี้ ผู้ที่มีโรคของต่อมหมวกไตอาจเกิดอาการผิดปกติที่มีลักษณะพิเศษ คือ ความดันโลหิตสูง อ้วนบางส่วน คือหน้ากลมคล้ายดวงจันทร์ ท้องโต หลังนูนเป็นหนอก แต่แขนขาลีบเล็กลงอ่อนกำลัง มีหนวดขึ้นหรือมีขนที่ใบหน้ามากขึ้น บวมทั้งตัวแต่ไม่มาก ท้องลายเป็นสีม่วงจาง ๆต่างจากคนตั้งครรภ์หรือคนอ้วนทั่วไปที่ลายซีด ๆ

๑.๓ **โรคหลอดเลือดแดงใหญ่ในอกตีบแคบมาแต่กำเนิด หรือหลอดเลือดขนาดใหญ่อักเสบเรื้อรังจนตีบตัน** ตรวจร่างกายพบชีพจรแขนขาแรงไม่เท่ากัน หรือชีพจรบางแห่งเบาผิดปกติการวัดความดันโลหิตจึงต้องวัดเทียบกันทั้งแขนขวากับแขนซ้ายและแขนกับขา

๑.๔ **สาเหตุจากยา** ได้แก่ ยากลุ่มสตีรอยด์ ยาต้านการอักเสบ (เช่น ยาแก้ปวดข้อ ข้ออักเสบ) ยาที่มีฤทธิ์หดหลอดเลือด (เช่น ยาแก้คัดจมูก และยาที่กระตุ้นระบบประสาทอัตโนมัติบางอย่าง) จึงต้องตรวจสอบการใช้ยาของผู้ป่วยด้วย

๒. **พวกที่หาสาเหตุไม่ได้** ผู้ป่วยความดันโลหิตส่วนมากมักจะเป็นชนิดนี้ **บุคคลประเภทใดที่มักจะเป็นความดันโลหิตสูง**

๒.๑ ส่วนมากมักพบได้ในผู้สูงอายุโดยเฉพาะอายุตั้งแต่ ๔๐-๕๐ ปีขึ้นไป

๒.๒ พบในผู้หญิงมากกว่าผู้ชายเล็กน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังวัยหมดประจำเดือนพบได้บ่อย

๒.๓ พบมากในคนอ้วนแต่คนผอมก็พบบ้างเหมือนกัน

๒.๔ อาจเนื่องจากกรรมพันธุ์ ประมาณ ๓๐-๔๐ %

๒.๕ ในบุคคลที่มีอารมณ์รุนแรง เคร่งเครียด ตื่นเต้น ตกใจง่าย ดีใจง่าย เสียใจง่าย อารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วอาจจะกระตุ้นให้ความดันโลหิตสูงขึ้นชั่วคราวในตอนแรก แล้วจะค่อยลดลงเอง แต่ถ้าเกิดบ่อยและนานเข้าความดันโลหิตก็จะสูงอย่างถาวรเลยซึ่งถ้าสูงมาก ก็เป็นอันตรายได้

อาการ

ผู้ป่วยด้วยความดันโลหิตสูงระยะเริ่มแรกส่วนใหญ่จะไม่มีอาการอาจตรวจพบโดยการตรวจเช็ค สุขภาพประจำปี หรือเจ็บป่วยด้วยโรคอื่นแล้วแพทย์วัดความดันของเลือดพบว่าผิดปกติ สำหรับรายที่มีอาการจะมีอาการมึนงง ตาพร่ามัว ปวดศีรษะตรงท้ายทอย มักจะปวด ตอนตื่นนอน เหนื่อยง่าย แน่นหน้าอก นอนไม่หลับ อ่อนเพลียบางราย เลือดกำเดา ออกบ่อย ๆ อาการดังกล่าว อาจเกิดจากโรคอื่น ได้อีกหลายโรคและที่สำคัญที่สุดความดันโลหิตสูงบางราย อาจไม่มีอาการใดเลยก็ได้ นอกจากตรวจวัดด้วย เครื่องมือแพทย์จึงจะทราบ ฉะนั้นถ้าท่านสงสัยว่าเป็นโรคนี้หรือท่านที่มี อายุเกิน ๓๕ ปี การตรวจวัดความดันโลหิตอย่างน้อยปีละ ๑-๒ ครั้ง

โรคความดันโลหิตสูงในทัศนะของการแพทย์แผนไทย

ในทฤษฎีการแพทย์แผนไทย จะบอกว่าผู้ป่วยจะมีอาการเกิดขึ้นได้เพราะเป็นไข้สันนิบาตปะกัง โดยเริ่มแรกจะมีอาการปวดศีรษะเมื่อพระอาทิตย์ขึ้นตอนเช้า และจะปวดมากขึ้นตามดวงอาทิตย์ที่เคลื่อนไปจนถึงบ่ายแล้วค่อยเบาบางลงเมื่อพระอาทิตย์ตกดิน และจะเริ่มปวดขึ้นใหม่อีกเมื่อพระอาทิตย์ขึ้นในตอนเช้า อาการปวดจะทวีความรุนแรงขึ้นตามพระอาทิตย์เคลื่อนตัวไปจนค่ำลงจึงสงบและจะค่อย ๆ สงบลงในเวลากลางคืน เดิมจะเรียกว่าโรค **"ลมสันนิบาตปะกัง"** หรือบางทีแพทย์แผนไทยก็จะเรียกว่าโรค **"ลมตีขึ้นเบื้องสูง"** ซึ่งจะมีตำรับยาไว้สำหรับรักษาโรคนี้อยู่หลายตำหรับ

โรคลมสันนิบาตปะกังหรือโรคลมตีขึ้นเบื้องสูงนี้ เกิดจากสาเหตุ ๓ ประการ คือ ปิตตะ (พลังร้อน) วาตะ (พลังการขับเคลื่อน) และ เสมหะ (พลังเย็น) มาประชุมกันและเกิดการติดขัดของพลังทั้ง ๓ ขึ้นภายในร่างกายของเรา โดยเฉพาะที่หัวใจ ตับ ไต และหลอดเลือด เกิดภาวะตีบอุดตันของลิ่มเลือด และ/หรือไขมัน (เสมหะ) ทำให้การไหลเวียนของเลือดและลมเดินสะดุดเดินไม่สะดวกติดขัดอุดกลั้น สะสมนานวันจึงเกิดความร้อนสะสม (ปิตตะ) ในร่างกายเพิ่มมากขึ้นเป็นเหตุทำให้เลือดและลมในร่างกายร้อนขึ้นด้วย เมื่อเลือดลมในร่างกายร้อนขึ้นจึงเกิดแรงดันของเลือดลมเพิ่มมากขึ้น อุปมาเหมือนกับกาต้มน้ำที่เดือดก็จะมีแรงดันของลมและน้ำพัดขึ้นสู่เบื้องบน ซึ่งในร่างกายเมื่อเกิดภาวะการติดขัดของพลังทั้ง ๓ ไหลเวียนไม่สะดวก ทำให้หัวใจต้องออกแรงมากขึ้นเพื่อที่จะสูบฉีดโลหิตให้แรงขึ้น ภาวะความดันโลหิตสูงจึงเกิดขึ้น ซึ่งแพทย์แผนไทยเรียกว่าโรคลมสันนิบาตปะกังหรือโรคลมตีขึ้นเบื้องสูง

สำหรับสาเหตุที่ทำให้ ปิตตะ วาตะ เสมหะ มาประชุมกันและเกิดการติดขัดของพลังทั้ง ๓ ขึ้นภายในร่างกายส่วนใหญ่ก็เกิดจากผู้ป่วยมีพฤติกรรมก่อโรคซึ่งตามทฤษฎีแพทย์แผนไทยระบุไว้ว่าเกิดจากมูลเหตุของการเกิดโรค ๘ ประการ คือ ๑. อาหาร ๒. อิริยาบท ๓. ความร้อนและเย็น ๔. อดข้าว อดนอน อดน้ำ ๕. กลั้นอุจาระ ปัสสาวะ ๖. ทำการเกินกำลังกาย ๗. ความเศร้าโศกเสียใจ ๘. โทสะ และต้องพิจารณาประกอบกับเรื่องที่ตั้งแรกเกิดของโรค คือ สมุฐานต่าง ๆ อันประกอบไปด้วย ๑. ธาตุสมุฐาน ๒. อุตุสมุฐาน ๓. อายุสมุฐาน ๔. กาลสมุฐาน ๕. ประเทศสมุฐาน

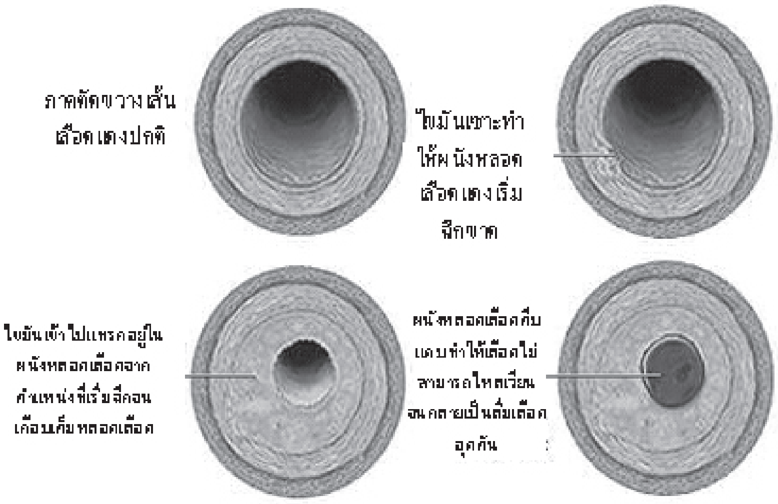

ภาพประกอบจากอินเตอร์เน็ต

การรักษาโรคความดันโลหิตสูง ในเวชปฏิบัติแผนไทย

หลักของการรักษาโรคความดันโลหิตสูง ในเวชปฏิบัติแผนไทย คือ การปรับสมดุลร่างกายให้ปิตตะ (พลังร้อน) วาตะ (พลังการขับเคลื่อน) และเสมหะ (พลังเย็น) กลับคืนสู่ความสมดุล ซึ่งมีหลักการรักษาอยู่ ๒ หลักใหญ่ ดังนี้ คือ

๑. รักษาโดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและวิถีชีวิต
๒. รักษาโดยการใช้ยาสมุนไพร

การรักษาต้องใช้หลักการทั้ง ๒ หลัก ผสมผสานกันจึงจะสามารถรักษาโรคความดันโลหิตสูงให้หายขาดได้อย่างถาวร ผู้ป่วยไม่จำเป็นต้องกินยาไปตลอดชีวิต สามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้เหมือนคนปกติทั่วไป เมื่อร่างกายปรับกลับคืนสู่ความสมดุล

๑. การรักษาโดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

๑.๑ ตื่นนอนตอนเช้าไม่ต้องแปรงฟันให้ดื่มน้ำสะอาดประมาณ ๓ - ๕ แก้ว ถ้าไม่ได้เป็นโรคกระเพาะ ให้บีบน้ำมะนาวลงไปด้วยจะช่วยล้างไขมันในลำไส้เล็กถึงลำไส้ใหญ่ทำให้ลำไส้สะอาดขึ้น ระบบดูดซึมสารอาหารจะดีขึ้น ขับถ่ายง่ายท้องไม่ผูก ระบบการไหลเวียนของเลือดจะดีขึ้น เลือดไม่ข้น

การดื่มน้ำให้ถูกวิธี ให้ปฏิบัติดังนี้ ก่อนและระหว่างการรับประทานอาหารไม่ควรดื่มน้ำเพราะจะไปเจือจางน้ำย่อยทำให้ตับต้องทำงานหนักขึ้น (ไฟปริณามัคคีจะหย่อน) แต่สามารถรับประทานน้ำซุปที่ผ่านการหุงต้มมาแล้วได้จะไม่รบกวนระบบการย่อย รับประทานอาหารเสร็จใหม่ ๆ ไม่ควรดื่มน้ำมากให้ดื่มประมาณไม่เกิน ๑ แก้ว เพื่อไม่ให้อาหารติดคอก็พอ หลังจากรับประทานอาหารแล้วประมาณ ๑ ชั่วโมง ให้ทยอยดื่มน้ำ ภายใน ๑ วัน ควรดื่มน้ำสะอาดให้ได้ประมาณ ๒.๕ – ๓ ลิตร ก่อนนอนไม่ควรดื่มน้ำมาก เพราะจะทำให้ต้องลุกขึ้นปัสสาวะตอนดึก

๑.๒ ลดการบริโภคอาหารที่มี รสหวาน รสมัน และรสเค็ม

รสหวาน ได้แก่ น้ำตาลทุกชนิด ผลไม้ที่มีรสหวานทุกชนิด เช่น ทุเรียน ลำไย ลิ้นจี่ เงาะ มะม่วงสุก มะละกอสุก เป็นต้น เป็นสาเหตุให้ไตรกลีเซอร์ไรด์ ในเลือดสูง

รสมัน ได้แก่ เนื้อสัตว์ติดมัน เครื่องในสัตว์ หนังเป็ด หนังไก่ หัวกุ้ง ปลาหมึก ของทอด น้ำมันทุกชนิด เป็นต้น เป็นสาเหตุให้ไขมันแอลดีแอลและคลอเลสเตอร์รอล ในเลือดสูง

รสเค็ม ได้แก่ เกลือ น้ำปลา กะปิ ปลาร้า ปลาเค็ม เนื้อเค็ม หัวไช้โป้ เป็นต้น เป็นสาเหตุ ให้โซเดียม (เกลือ) ในเลือดสูง ไตต้องทำงานหนักในการขับโซเดียมออกทางปัสสาวะ ควรบริโภคอาหารที่มีรส เปรี้ยว ขม ฝาด และรสจืด-หอมเย็น เป็นประจำ

รสเปรี้ยว ได้แก่ มะนาว มะขามเปรี้ยว มะกรูด มะขามป้อม มะเขือเทศ กระเจี๊ยบ เป็นต้น ช่วยล้างไขมันในลำไส้และร่างกาย (ยกเว้นรสเปรี้ยวจากของหมักดอง)

รสขม ได้แก่ มะระ มะระขี้นก ผักเชียงดา ผักง้วนหมู มะเขือพวง ใบยอ ฝักเพกา (มะริดไม้) ใบบัวบก เป็นต้น ช่วยบำรุงเลือด บำรุงตับและน้ำดี

รสฝาด ได้แก่ มะขามป้อม สมอไทย สมอพิเภก ฝรั่งดิบ ยอดจิก ยอดกระโดน ใบมะกอก ยอดมะม่วง เป็นต้น ช่วยล้างไขมันในลำไส้ (รับประทานมากทำให้ท้องผูก)

รสจืด-หอมเย็น ได้แก่ ใบเตย ดอกขจร ดอกโสน สายบัว ผักบุ้งไทย ดอกแค ผักกาดหอม ผักกาดขาว ดอกมะลิ ดอกพิกุล เป็นต้น ช่วยบำรุงหัวใจ บำรุงกำลังทำให้สดชื่น

๑.๓ งดสูบบุหรี่ งดบริโภค เหล้า เบียร์ ไวน์ ชา กาแฟ เครื่องดื่มชูกำลัง ของหมักดองทุกชนิด น้ำอัดลม นม นมเปรี้ยว เนย ครีม ครีมเทียม น้ำตาลเทียม ช็อคโกแลต งดบริโภคอาหารที่ใส่หรือปนเปื้อนสารเคมี เช่น ผงชูรส สารกันบูด ยาฆ่าแมลง สารบอแร็กซ์ สารสังเคราะห์เพื่อปรุงรสแต่งกลิ่น สีสังเคราะห์ ดินประสิว สารฟอกขาว ยากันเชื้อรา เป็นต้น (ส่วนใหญ่จะมีในอาหารและขนมสำเร็จรูป)

๑.๕ ควรรับประทานข้าวกล้อง ผักสด ผลไม้และธัญพืชไร้สารพิษให้พอเพียงต่อความต้องการของร่างกายในแต่ละวัน บำรุงร่างกายด้วยสารอาหารจากธรรมชาติ (ต้านอนุมูลอิสระ)

๑.๖ ควรรับประทานน้ำเอ็นไซน์จากพืชผักผลไม้ เพื่อบำรุงร่างกายเสริมสร้างภูมิต้านทาน เช่น น้ำใบบัวบก น้ำเก๊กฮวย น้ำใบย่านาง น้ำแครอท น้ำแอปเปิ้ลเขียว น้ำฝรั่ง (ไม่ใส่น้ำตาล) ฯลฯ

๑.๗ ออกกำลังกายเบา ๆ สม่ำเสมอ ตามที่ตนเองชอบ ถ้าสามารถฝึกโยคะ หรือชี่กงจะดีมาก ได้ทั้งการออกกำลังกาย ฝึกสมาธิ และฝึกการหายใจที่ถูกต้องในคราวเดียวกัน ฝึกนั่งสมาธิเพื่อควบคุมอารมตนเอง ปล่อยวางไม่เครียด ไม่โกรธ ไม่น้อยใจ ไม่เสียใจ ไม่เอาแต่ใจตนเอง ไม่จู้จี้ขี้บ่น ฟังเพลงเบา ๆ ไปเที่ยวชมธรรมชาติตามที่ชอบ มองโลกในแง่ดี คิดในแง่บวก หัวเราะยิ้มแย้มแจ่มใส สงสารเห็นใจคนอื่น แผ่เมตตา ให้อภัย วางใจเป็นกลาง ไม่ยึดมั่นถือมั่น

๑.๘ พักผ่อนให้เพียงพอ ไม่ควรนอนห้องปรับอากาศเพราะอากาศไม่ถ่ายเท ไม่ควรเข้านอนเกิน ๒๒.๐๐ น

๒. ปฏิบัติการรักษาโดยการใช้ยาสมุนไพร

การรักษาโรคความดันโลหิตสูงโดยใช้ยาสมุนไพร แพทย์แผนไทยนิยมใช้ยาสมุนไพรที่ปรุงเป็นตำหรับเพื่อใช้ในการรักษา ซึ่งการรักษาอาการเจ็บป่วยของผู้ป่วย นอกจากหมอจะต้องตรวจวินิจฉัยเพื่อหาสมุฏฐานของโรคให้ถูกต้องแม่นยำแล้ว หมอจะต้องวางยารักษาให้ตรงกับโรคและอาการข้างเคียงของโรคที่ผู้ป่วยเป็นอยู่ ผลการรักษาจึงจะทำให้ผู้ป่วยหายจากโรคได้ ซึ่งหลักการวางยาที่แพทย์แผนไทยควรศึกษาและทำความเข้าใจให้ท่องแท้มีอยู่ ๔ หลัก คือ

๒.๑ ยารุ หมายถึง การใช้ยาถ่ายของเสียออกจากร่างกาย ถ่ายดี ลม เสลด (ปิตตะ วาตะ เสมหะ)

๒.๒ ยาล้อม หมายถึง การใช้ยารักษาอาการข้างเคียงของโรคที่เกิดขึ้นจากอาการหลัก

๒.๓ ยารักษา หมายถึง การใช้ยารักษาอาการของโรคที่เป็นอาการหลัก

๒.๔ ยาตัดราก หมายถึง การใช้ยาบำรุงอวัยวะที่ป่วยเป็นโรคให้ฟื้นคืนสภาพคืนสู่ความสมดุล ไม่ให้กลับมาเป็นอีก

โรคความดันโลหิตสูงเป็นโรคที่เกิดจาก ปิตตะ วาตะ และเสมหะ ระคนกัน ซึ่งถือว่าเป็นโรคที่มีความซับซ้อนมากแล้ว การรักษาความดันโลหิตสูง ด้วยยาสมุนไพรไทย ควรรักษาตามขั้นตอนดังนี้ จึงจะได้ผลดี

๒.๑.๑ ให้ยารุเพื่อถ่ายของเสียชำระมูกมันที่ตกค้างในลำไส้เล็กและลำไส้ใหญ่ออกเสียก่อนโดยใช้ตำหรับยาประเภทยาถ่ายไขมัน

๒.๑.๒ ให้ยารักษาเพื่อลดความดันโลหิตสูง ควบคุมความดันโลหิตให้อยู่ในเกณฑ์ปกติ

๒.๑.๓ ให้ยาล้อมอาการข้างเคียง ผู้ป่วยที่เป็นโรคความดันโลหิตสูงหากมีอาการนอนไม่หลับ หรือนอนหลับไม่สนิท ควรให้ยาหอมประเภทบำรุงหัวใจ ทำให้ผู้ป่วยนอนหลับได้ดีขึ้น

๒.๑.๔ ให้ยาตัดราก คือ บำรุงตับ บำรุงไต ฟื้นฟูหลอดเลือด ให้ฟื้นคืนสภาพ กลับมาทำหน้าที่ได้อย่างสมดุลตามปกติ

ผู้ป่วยที่เป็นโรคความดันโลหิตสูง และไม่เคยทานยาเคมีมาก่อนเลย จะตอบสนองต่อยาสมุนไพรได้ค่อนข้างดี สามารถควบคุมและทำให้ความดันโลหิตลดลงมาอยู่ในเกณฑ์ปกติได้อย่างรวดเร็ว ระยะเวลาการรักษาจะสั้นและหายขาดจากโรคได้เร็วกว่าผู้ที่เคยทานยาเคมีมาก่อน ส่วนใหญ่จะใช้เวลาอยู่ประมาณ ๒-๓ เดือน โดยใช้ยาสมุนไพรควบคู่กับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและวิถีชีวิตควบคู่กันไปทั้ง ๒ ทางจะเห็นผลการรักษาอย่างชัดเจน

ผู้ป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูงมานานและทานยาเคมีควบคุมความดันฯอยู่เป็นประจำ ยังไม่แนะนำให้ผู้ป่วยหยุดยาเคมีในทันที โดยเฉพาะผู้สูงอายุซึ่งมักจะมีปัญหาเส้นเลือดฝอยเปราะแตกง่ายอาจเป็นอันตรายได้ ในระยะแรกผู้ป่วยควรทานยาสมุนไพรร่วมกับยาเคมีเพื่อควบคุมความดันโลหิตของแพทย์แผนปัจจุบันไปพลางก่อนและคอยสังเกตุอาการดูว่าความดันโลหิตเป็นอย่างไร โดยระยะ ๑-๒ สัปดาห์แรกต้องเฝ้าระวังตรวจวัดความดันฯอย่างสม่ำเสมอ จะพบว่าความดันโลหิตจะค่อย ๆ ลดลงจากที่เคยวัดตามปกติ เช่น เดิมทานยาเคมีอยู่วัดความดันโลหิตได้ ๑๔๐/๙๐ มม.ปรอท พอทานยาสมุนไพรควบคู่กันไป ๑ สัปดาห์ความดันฯ อาจลดลงเหลือ ๑๒๐/๘๐ มม.ปรอท ก็ให้ค่อย ๆ ลดยาเคมีลงทีละน้อย เช่น เคยทานยาเคมีอยู่ ๒ เม็ด ก็ให้ลดลงเหลือ ๑ เม็ด อย่างนี้เป็นต้น ช่วงนี้ต้องเฝ้าระวังตรวจวัดความดันโลหิตทุกวัน และค่อย ๆ ลดยาเคมีลงจนหยุดกินยาเคมีในที่สุด ใช้ยาสมุนไพรในการรักษาเพียงอย่างเดียว โดยการรักษาโรคความดันโลหิตสูงนี้ ผู้ป่วยจำเป็นจะต้องปฏิบัติการรักษาโดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและวิถีชีวิต ตามหลักการรักษาในข้อ ๑. ร่วมไปด้วย และประเมินผลโดยการตรวจวัดค่าความดันโลหิตอยู่เป็นประจำ ซึ่งเมื่อเห็นว่าความดันโลหิตเริ่มคงที่อย่างมีเสถียรภาพแล้ว คือ ความดันโลหิตอยู่ในเกณฑ์ปกติไม่สูงแล้ว ก็ค่อย ๆ ลดยาสมุนไพรลง จนหยุดกินยาในที่สุดและความดันโลหิตยังเป็นปกติดีอยู่ก็ถือว่าสิ้นสุดกระบวนการรักษาถือว่าหายขาดจากโรคนี้แล้วซึ่งจากประสบการณ์ของผู้เขียนที่ได้เคยรักษาโรคความดันโลหิตสูงมานานหลายปี โดยใช้ยาสมุนไพรไทยควบคู่กับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและวิถีชีวิตของผู้ป่วยไปด้วยกันปรากฏว่าได้ผลดี ผู้ป่วยสามารถหายขาดจากการเป็นโรคความดันโลหิตสูงได้อย่างถาวร ซึ่งระยะเวลาการรักษาก็ขึ้นอยู่กับผู้ป่วยแต่ละรายว่าจะสามารถเปลี่ยนวิถีชีวิต และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้มากน้อยเพียงใด บางรายก็ใช้เวลาเพียง ๒-๓ เดือน บางราย ๖ เดือน บางรายก็ ๑ ปี ถึงจะยุติการรักษาได้ แต่รายที่ไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและวิถีชีวิตเลย ก็จะรักษาไม่หายขาดอย่างถาวร

บอกเล่าประสบการณ์การรักษาโรคความดันโลหิตสูงด้วยการแพทย์แผนไทย

(โดย อาจารย์วัลลภ เผ่าพนัส)

แบ่งกลุ่มคนไข้ออกเป็น ๒ กลุ่ม

กลุ่มแรก เป็นกรณีคนไข้ที่ตรวจพบว่ามีอาการเป็นโรคความดันโลหิตสูง และยังไม่เคยกินยาเคมีมาก่อน อาจพบผู้ป่วยที่เป็นโรคความดันโลหิตสูงทั้งในระยะเริ่มแรก ระยะปานกลาง และระยะรุนแรง ซึ่งต้องดูช่วงอายุของผู้ป่วยด้วยว่าอายุเท่าไร อายุมากหรือน้อย เช่น อายุ ๔๐ ๕๐ ๖๐ ๗๐ ๘๐ ปี ในแต่ละช่วงอายุก็จะมีผลต่อการรักษา แนวทางการรักษา และข้อควรระวังในการรักษาแตกต่างกัน

ก่อนการรักษาจะต้องทำการซักประวัติและตรวจร่างกายคนไข้อย่างละเอียด เพื่อหาต้นเหตุของการเกิดโรคว่าเกิดจากอะไร มีอะไรเป็นมูลเหตุของการเกิดโรคซึ่งในแต่กลุ่มช่วงอายุจะไม่เหมือนกัน พฤติกรรมก่อโรคมาจากเหตุใดต้องซักอย่างละเอียดหาสาเหตุให้เจอ อยู่ในมูลเหตุของการเกิดโรค ๘ ประการข้อใด ๑. อาหาร ๒. อิริยาบท ๓. ความร้อนและเย็น ๔. อดข้าว อดนอน อดน้ำ ๕. กลั้นอุจาระ ปัสสาวะ ๖. ทำการเกินกำลังกาย ๗. ความเศร้าโศกเสียใจ ๘. โทสะ และต้องพิจารณาประกอบกับเรื่องที่ตั้งแรกเกิดของโรค คือ สมุฏฐานต่าง ๆ อันประกอบไปด้วย ๑. ธาตุสมุฏฐาน ๒. อุตุสมุฏฐาน ๓. อายุสมุฏฐาน ๔. กาลสมุฏฐาน ๕. ประเทศสมุฏฐาน ซึ่งคนไข้ส่วนใหญ่จะป่วยมาจากพฤติกรรมการกินอาหารจำพวกหวาน มัน เค็ม เป็นประจำมาเป็นเวลานาน แต่ก็ไม่เสมอไปมูลเหตุที่ไม่ใช่อาหารก็มี คนไข้บางคนกินอาหารสุขภาพ แต่ก็ป่วยเป็นความดันฯ เนื่องจากการกินน้ำน้อย บางคนกินน้ำแค่วันละ ๒ แก้ว ก็เป็นความดันโลหิตสูงได้ เพราะเลือดจะหนืดข้น หรือบางคนมีภาวะความเครียดสูงมาก ความเครียดก็ทำให้เกิดภาวะความดันฯสูงได้ เมื่อเลือด หนืด ข้น ก็จะเลือดไหลเวียนไม่ดี หัวใจต้องทำงานหนักขึ้นเพื่อสูบฉีดเลือดไปเลี้ยงร่างกาย ความดันฯก็จะสูงขึ้น บางคนป่วยเพราะมีหลาย ๆองค์ประกอบรวมกันทำให้ป่วย แต่ส่วนใหญ่อาหารเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เลือดหนืดข้น ผู้ป่วยที่เป็นโรคนี้จะชอบรับประทานอาหาร อาหารที่เป็นเนื้อสัตว์มีไขมันสูง ชอบทานของหวาน ชอบทานแป้ง ซึ่งอาหารเหล่านี้จะแปรสภาพเป็นไขมันอุดตันในเส้นเลือดเป็นตัวต้นเหตุที่ทำให้เกิดโรคความดันโลหิตสูง

ดังนั้นเมื่อเวลาเราซักประวัติคนไข้ จะต้องซักทุกเรื่อง แล้วก็จะประมวลผลว่ามันเกิดจากอะไร เพราะบางคนเมื่อเราซักประวัติ ปรากฏว่าเขาไม่ได้กินหวาน ไม่ได้กินมัน แต่กินเค็ม การกินเค็มซึ่งเป็นเกลือที่ทำให้ไตทำงานหนัก เมื่อไตทำงานหนักไตก็จะร้อน ไตทำงานเยอะขึ้น มันก็จะกรองเลือดได้ไม่ค่อยดี ระบบหมุนเวียนเลือดผ่านไตก็จะทำได้ไม่คอยดี การดื่มแอลกอฮอล์เป็นประจำก็มีส่วนที่ทำให้เกิดความดันฯด้วย ต้องหาสาเหตุ ต้นเหตุ ของโรคความดันฯนี้ให้เจอ มุ่งเป้าเลยว่าอะไรที่ทำให้เลือดคนไข้หนืดข้น มีไขมันในเลือดสูง มีปะระเมหะ มีกรีสังในโลหิตตังเยอะ คิดจินตนาการไปเลยว่ามันจะต้องมีสาเหตุมาจากสิ่งเหล่านี้สะสม หมักหมมอยู่ระบบกระแสเลือดต้องหาให้เจอในการซักประวัติโดยรวม แล้วก็แก้ที่ต้นเหตุ แก้ที่ต้นเหตุก็คือ ต้องแก้ทำอย่างไรให้เลือดเขาหมุนเวียนดีไม่ให้เลือดข้น ความเครียดก็มีส่วนด้วย เพราะฉะนั้น เมื่อเราซักประวัติ นอกจากอาหาร เราก็ต้องวัดสภาวะทางอารมณ์ บางครั้งสภาวะทางอารมณ์อาจดูจากอาชีพก็ได้ จากอาชีพก็พอที่จะคาดเดาสภาวะทางอารมณ์ที่เกิดจากอาชีพนั้น ๆ ได้ สภาวะทางอารมณ์บางเรื่องก็เป็นเรื่องละเอียดอ่อน บางเรื่องคนไข้ไม่อยากเล่าให้เราฟัง เราอาจต้องมีเทคนิคในการพูดคุยกับเขาว่าให้เขาวัดระดับสภาวะทางอารมณ์ของตัวเอง บอกระดับความเครียดของเขาออกมา อธิบายให้เขาฟังว่าเขามีความเครียดสะสมระดับมากน้อยขนาดไหน บางเรื่องเป็นความเครียดที่เป็นความลับที่เขาบอกเราไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องส่วนตัว เราไม่ต้องไปถามเขา แต่เราให้เขาประเมินตัวเองว่าระดับความเครียด

เขาอยู่ในระดับไหน ๑ น้อยสุด ๑๐ เยอะสุด ๕ อยู่ตรงกลาง ระดับความเครียดเขาอยู่ตรงไหน มันก็จะเป็นตัวบ่งชี้ตัวหนึ่งว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้เป็นโรคความดันโลหิตสูงได้ แต่ต้องไปผนวกกับเรื่องอื่นร่วมด้วย

ย้อนกลับมายังสาเหตุว่า อะไรทำให้เลือดหนืดข้น อันนี้คือพฤติกรรมก่อโรคต้องแก้ที่ต้นเหตุ การซักประวัติถ้าพบว่ามาจากการกินน้ำน้อย เราจะต้องอธิบายให้คนไข้ฟังและเข้าใจว่า สาเหตุที่กินน้ำน้อยทำให้เลือดข้นเขาจะต้องปรับพฤติกรรมเรื่องกินน้ำ รวมถึงสาเหตุที่มาจากอาหาร สมมุติว่าเขากินหวาน หวานคือน้ำตาลคือพลังงานเมื่อใช้ไม่หมดร่างกายจะเป็นไขมันไตรกรีเซอร์ไรด์ แต่บางคนบอกไม่กินหวาน แต่กินข้าวกินแป้งเยอะอันนี้เวลาเราอธิบายเราจะต้องให้เขาใจหลักการทางวิทยาศาสตร์ด้วย ประเภทกินแล้วก็นอนพลังงานไม่ได้ใช้แป้งเปลี่ยนเป็นน้ำตาลและน้ำตาลเปลี่ยนเป็นไขมัน ก็เป็นสาเหตุของการโรคความดันโลหิตสูง อธิบายให้เขาฟังอย่างละเอียดว่าเขามีพฤติกรรมก่อโรคอะไรบ้างให้เขาเข้าใจ แม้แต่วิธีการกินน้ำที่ถูกต้อง ที่ทำให้เลือดไม่ข้น คือต้องกินเฉลี่ยตลอดทั้งวัน ไม่ใช่บอกกินน้ำเยอะบางคนบอกกินน้ำวันละ ๓ ลิตร ช่วงเช้ากินหมดแล้ว ๓ ลิตร ตอนบ่ายไม่ได้กิน อันนี้ไม่ถูกต้อง เคยมีเคสแบบนี้เหมือนกัน บางคนกินข้าวเสร็จใหม่ ๆ กินน้ำ ๑ ลิตร ถือว่าไม่ถูกวิธีการกินที่ถูกต้อง ต้องกินเฉลี่ยทั้งวัน คือ เช้าตื่นมาควรต้องกินน้ำเพื่อกระตุ้นการหมุนเวียนของเลือด การแพทย์แผนจีนบอกกินน้ำ ๕ แก้วไม่ต้องแปรงฟัน คือ ภูมิปัญญาของจีน ปกติทุกคนเมื่อตื่นขึ้นมาต้องปัสสาวะก่อนเมื่อปัสสาวะก็คือเสียน้ำ ดังนั้นต้องกินน้ำเข้าไปใหม่ กินเท่าที่เรากินได้ ต้องเฉลี่ยกับน้ำหนักตัว ตัวใหญ่ ตัวเล็กโดยเฉลี่ย ๒-๓ แก้ว ใครกินได้ ๕ แก้วก็ดี ที่บอกว่ายังไม่ต้องแปรงฟันคือในปากเรามีแบคทีเรียและจุลินทรีย์ต่าง ๆ ทั้งดีและไม่ดี ให้กินเข้าไปด้วย แบคทีเรียไม่ดี แต่จุลินทรีย์มีประโยชน์ แบคทีเรีย คือ เชื้อโรค เมื่อเรากินเข้าไปเหมือนเซรุ่ม คือเมื่อกินแบคทีเรียเข้าไปมันจะเข้าไปกระตุ้นภูมิต้านทานของเรา โดยเฉพาะในไส้ติ่งของเรา ไส้ติ่งของเราจะเป็นตัวผลิตภูมิต้านทาน ผลิตเม็ดเลือดขาวออกมาฆ่าเชื้อโรคคือคล้าย ๆอุปมาเหมือนฝึกทหารซ้อมรบผลิตออกมาเพื่อฆ่าเชื้อโรคให้มันตาย จุลินทรีย์ที่เรากินเข้าไปจะช่วยย่อยสลายอุจจาระในลำไส้ ทำความสะอาดในลำไส้ ทำให้เราท้องไม่ผูก ทำให้ถ่ายง่ายในวันถัดไป ก็จะไม่เป็นริดสีดวง กินน้ำให้ถูกวิธี ก่อนกินข้าวไม่ควรกินน้ำ เพราะว่าเมื่อเรากินข้าวระบบธาตุไฟปริณามัคคี (ไฟย่อยอาหาร)จะทำงาน ระบบอัติโนมัติมันจะกระตุ้นให้ตับหลั่งเอนไซม์ คือ น้ำย่อยออกมา รวมทั้งกระตุ้นน้ำย่อยในกระเพาะอาหารให้หลั่งออกมาด้วย ตับทำหน้าที่เหมือน CPU ในเครื่องคอมพิวเตอร์ในการประมวลผล จะรู้ว่าเมื่อกินอะไรเข้าไประบบอัตโนมัติจะคำนวณว่ากินอะไรเข้าไปแล้วต้องหลั่งน้ำย่อยอะไรออกมาให้พอดีกับอาหารที่เรากินเข้าไป พอเราหิวมันจะเตือนให้เรากิน พอกินเข้าไปตับจะประมวลผลอัตโนมัติว่าเป็นโปรตีน คาร์โบไฮเดรต เกลือแร่ วิตามิน แม้กระทั่งสารพิษ กินเนื้อสัตว์เยอะก็จะหลั่งน้ำย่อยออกมาเยอะเพื่อย่อย ถ้าตับเราแข็งแรงก็จะไม่มีปัญหา กินข้าวเหนียว กินเนื้อสัตว์ก็จะไม่มีปัญหาแต่ถ้าเราใช้ตับทำงานเยอะ บางคนกินข้าวด้วยกินน้ำด้วยประเภทกินข้าวคำน้ำคำ น้ำเป็นธาตุน้ำ มันจะไปเจือจางธาตุไฟ (ไฟปริณามัคคี) คือเอนไซม์ที่ตับเรากำลังทำงานที่หลั่งออกมา มันก็จะทำให้ตับเราต้องผลิตธาตุไฟเพิ่มผลิตไฟปริณามัคคีเพิ่ม ทำให้ตับทำงานหนักขึ้น ตับจึงเสื่อมเร็ว เพราะฉะนั้น ระหว่างมื้ออาหารไม่ควรกินน้ำคนที่เป็นกรดไหลย้อนก็จะเป็นคนประเภทกินข้าวคำน้ำคำ ดังนั้นเราจึงต้องบอกเขาว่าไม่ให้กินน้ำระหว่างกินข้าวระหว่างมื้ออาหารไม่ควรกินน้ำโดยเฉพาะน้ำแข็ง น้ำเย็น เพราะเป็นธาตุน้ำที่ไปเจือจางธาตุไฟ แต่ระหว่างกินข้าวสามารถกินน้ำซุป น้ำแกงที่ผ่านการหุงต้มแล้ว ผ่านไฟแล้วไม่เป็นไร ไม่รบกวนระบบการย่อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก้งส้ม ต้มยำ แกงเลียง ที่ใส่ ขิง ข่า ตะไคร้ ใบมะกรูด อันนี้เป็นธาตุไฟช่วยย่อยอาหาร กินแล้วท้องไม่อืด กินข้าวเสร็จใหม่ ๆ กินน้ำเพื่อไม่ให้ติดคอ ไม่ควรกินน้ำเกิน ๑ แก้ว (๑/๒ – ๑แก้ว) ล้างสิงที่ติดอยู่ในลำคอลงไปให้หมดถ้ากินเป็นน้ำอุ่นได้ยิ่งดี ไม่ควรกินน้ำแข็ง หรือ น้ำแช่เย็นเป็นอันขาด เพราะจะไปรบกวนระบบธาตุไฟ หลังจากนั้นประมาณ ๑ ชั่วโมงขึ้นไปค่อยทยอยกินน้ำ ทำอย่างนี้ เช้า กลางวัน เย็น แบ่งเป็นช่วงเช้า ๕ แก้ว กลางวัน ๕ แก้วช่วงเย็น ๕ แก้ว ก็จะได้ ๑๕ แก้ว ประมาณ ๓ ลิตร ทั้งนี้ทั้งนั้นขึ้นอยู่กับสรีระร่างกายของแต่ละคนว่าน้ำหนักตัว

เท่าไร น้ำหนักตัวเยอะเลือดในตัวก็เยอะ ก็จะต้องกินน้ำเยอะขึ้น น้ำหนักตัวน้อย เลือดในตัวน้อย ก็ต้องกินน้ำน้อยลง ประมาณการไว้ว่า น้ำหนักตัว ๒๕ กิโลกรัม ต่อน้ำ ๑ ลิตร ถ้าถามว่ากินเยอะกว่าได้ไหม คำตอบคือ ได้ อันนี้เป็นศิลปะของแพทย์แผนไทย คือธาตุเจ้าเรือนของแต่ละคนไม่เหมือนกัน บางคนธาตุแข็งต้องกินเพิ่ม เขากินน้ำเท่าไรถึงจะเหมาะเราต้องประเมินผลโดยการทดลองให้เขากินปรับเปลี่ยนไปตามสภาพ อันนี้คือการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของการกินน้ำที่ทำให้เลือดไม่หนืดไม่ข้น ไหลเวียนได้ดีทั้งวัน เมื่อเลือดไม่หนืดไม่ข้นเลือดก็ไม่ตกตะกอนนอนก้น ไม่จับตัวเป็นประระเมหะไปอุดตันในหลอดเลือดและอุดตันตามอวัยวะต่าง ๆของร่างกาย

พฤติกรรมการกินอาหารของคนไข้ ต้องซักให้ละเอียดว่าคนไข้ชอบกินอาหารประเภทไหน บางคนชอบกินเนื้อสัตว์ อันนี้ชัดเจน คือ ไขมันคลอเรสเตอรอล ถ้าคนไข้นำผลตรวจเลือดมาด้วยก็จะบ่งชี้ได้ชัดเจนว่า คลอเรสเตอรอล ไตรกรีเซอร์ไรด์เขาเป็นอย่างไร หรือถามเขาเลยว่าตรวจสุขภาพประจำปีหรือเปล่า เช่น คนไข้ที่ชอบกินแป้งและไม่ออกกำลังกาย เขาเพิ่งไปตรวจสุขภาพประจำปีมา แล้วเขามาบอกเองว่า ไขมันคลอเรสเตอรอลประมาณ ๒๐๐ แต่ไตรกรีเซอร์ไรด์ ๔๐๐ กว่า มันก็สอดคล้องกับที่เขาบอกว่าไม่ชอบกินเนื้อสัตว์ แต่กินข้าวขาวเยอะโดยเฉพาะมื้อเย็น กินแล้วก็นอนหลับ ก็สอดคล้องว่าทำให้ไตรกรีเซอร์ไรด์สูง เรื่องอาหารต้องตัดวงจรให้เขา อธิบายให้เขาฟังว่า อันไหนควรกิน อันไหนไม่ควรกิน และวิธีกินอาหารที่ถูกต้องเป็นอย่างไร วิธีกินอาหารที่ถูกต้องโดยธรรมชาติ ถ้าแผนปัจจุบันก็คือ กินเช้า กลางวัน เย็น ถ้าเป็นพระสงฆ์ฉันท์อาหารเช้ากับกลางวัน ไม่ฉันท์มื้อเย็นเพราะกล่าวกันว่าจะไปบำรุงกาม การกินอาหารของแผนไทยก็คือกินตามธรรมชาติ คือ หิวแล้วค่อยกิน บางทีเราถูกบังคับว่าเมื่อทำงาน ต้องกินอาหาร ๓ มื้อ เช้า กลางวัน เย็น ถามว่ามันถูกธรรมชาติไหม ถ้าไม่หิวแล้วไปฝืนกิน คือ ตับยังไม่พร้อมจะทำงาน ยังไม่พร้อมที่จะหลั่งเอนไซม์ คือ ให้เรารู้สึกหิวแล้วค่อยกิน โดยหลักการแพทย์แผนไทย คนไทยตอนเช้าจะไม่กินอาหารหนัก ๆ กินแต่อาหารเบา ๆ

เราต้องค้นหาสาเหตุของการเกิดโรคความดันโลหิตสูงให้เจอ เพราะบริบทของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ต้องซักประวัติให้เจอว่ามันมาจากอาหาร น้ำ หรือความเครียด หรือสาเหตุอื่น ๆ ที่ทำให้เลือดเขาหนืด ข้น แล้วเป็นความดันฯ ต้องแก้ไขที่บริบทนั้น ต้องปรับพฤติกรรม การรักษาโรคความดันฯต้องปรับพฤติกรรม เพราะการปรับพฤติกรรมเป็นตัวตัดรากให้คนไข้หายขาดจากโรค เราจะใช้ยาสมุนไพรรักษาอย่างเดียวไม่ได้ ถ้าไม่ตัดรากโดยการเปลี่ยนพฤติกรรมก็จะไม่หายขาด พอเรารู้แล้วว่าสาเหตุของการเกิดโรคความดันฯมาจากพฤติกรรมของเขาชี้ให้เขาเห็น อธิบายให้เขาเข้าใจ ต้องให้เขาเปลี่ยน ถ้าไม่เปลี่ยนไม่มีทางหายขาด ต้องให้เขาเปลี่ยนให้ได้ คนไข้ต้องให้ความร่วมมือ ถ้าเขาอยากหาย ยาสมุนไพรไม่ใช่ยาวิเศษกินแล้วรักษาหายในทันที อันนี้อาจจะต้องใช้เวลาอธิบายคนไข้ให้เข้าใจและต้องทำ บอกวิธีปฏิบัติให้เขาทราบทั้งหมดก่อน จะทำได้หรือไม่ได้ค่อยมาคุยกัน ไม่มีคนไข้คนไหนทำได้ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ตามที่เราบอกส่วนมากประมาณ ๖๐ เปอร์เซ็นต์ ก็เห็นผลดีแล้ว ถ้ารายไหนทำได้ ๑๐๐ เปอร์เซนต์ ไม่ต้องใช้ยาสมุนไพรเลย ถ้าใครเปลี่ยนพฤติกรรมได้ ๑๐๐ เปอร์เซนต์ ยาก็ไม่ต้องใช้ ใช้อาหารเป็นยาอย่างเดียวได้ แต่ในทางปฏิบัติยังไม่เคยเจอใครสามารถทำได้ เพราะว่ามันเป็นความเคยชินจนกลายเป็นอนุสัย คือละเอียดมากตกตะกอนนอนก้นจนกลายเป็นนิสัยถาวร ต้องแก้แบบใช้กำลังใจอย่างมาก แบบพลิกหน้ามือเป็นหลังมือ บางทีเป็นแบบเดิมพันชีวิตเลย ซึ่งมันจะทำยาก แต่ถ้าสามารถทำได้ จะสามารถหายได้ทุกโรค

การรักษาโรคความดันฯต้องคำนึงถึงระยะของโรคว่า เป็นมานานหรือไม่นานถ้ายังไม่เคยรักษากับแพทย์แผนปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะเป็นไม่นาน แต่ก็มีบางรายที่เป็นมานานและไม่เคยรักษา เพราะฉะนั้น การประเมินผลเราต้องเอาข้อมูลพวกนี้มาประกอบในการประเมินผลด้วย ว่าเราจะประเมินผลอย่างไร ตัวชี้วัดจะต่างกัน ถ้าเราเก็บในเชิงสถิติ ข้อมูลพวกนี้เราต้องบันทึกอย่างละเอียดลงในประวัติคนไข้ว่าก่อนรักษาประวัติเขามีความเป็นมาอย่างไร อาการป่วยมานานเท่าไหร่ เคยรักษาวิธีไหนมาบ้าง เคยกินยาอะไรมาบ้าง มีพฤติกรรมอะไรบ้างก่อโรคอาหารการกิน การกินน้ำ สภาวะทางอารมณ์ อาชีพ อิริยาบท วิถีชีวิตที่ผ่านมาและที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน บันทึกลง

ไปโดยละเอียด เสร็จแล้วก็บอกวิธีปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ทำให้เขาเกิดโรคในทุกประเด็นอย่างละเอียด ซึ่งเขาจะต้องนำไปปฏิบัติเอง เป็นหน้าที่หลักของหมอแผนไทย หน้าที่อีกอย่างหนึ่งคือการใช้ยาสมุนไพรจ่ายให้แก่คนไข้ การติดตามประเมินผลว่าคนไข้มีอาการเป็นอย่างไรดีขึ้นหรือไม่ และการให้คำแนะนำข้อปฏิบัติอื่น ๆให้คนไข้เข้าใจ เรามีส่วนในการรักษาคนไข้ประมาณ ๓๐ เปอร์เซ็นต์ คนไข้ต้องปฏิบัติเองประมาณ ๗๐ เปอร์เซ็นต์ หน้าที่แพทย์แผนไทยคือ วางแผนให้เขาเหมือนเป็นโค้ชให้เขา บอกวิธีเขา เขาต้องลงมือเป็นผู้ปฏิบัติเอง เราอำนวยความสะดวกให้เขา คือการจ่ายยาสมุนไพรและบอกเขาด้วยว่าใช้ยาอย่างไรให้ปลอดภัย การใช้ยาของเราจะต้องใช้ยาอะไร มันต้องใช้หลักวิชาที่เราเรียนตั้งแต่เภสัชกรรมไทยและเวชกรรมไทย

หลักการใช้ยาของแพทย์แผนไทยในการรักษาโรคความดันโลหิตสูง คือ ต้องมีหลักการวางยา แบบ รุ ล้อม รักษา แล้วก็ตัดรากให้หายขาดไม่กลับมาเป็นซ้ำ แต่มันมีความซับซ้อน ระหว่าง รุ ล้อม รักษา ตัดราก ไม่จำเป็นต้องเรียงลำดับ อยู่ที่คนไข้แต่ละเคส แต่ละราย ที่เราจะต้องดำเนินวางแผนการรักษา บางรายรุยังไม่ได้ เพราะความดันฯสูงมาก มันต้องล้อมก่อน คนไข้ที่มีอาการทุกข์ทรมาน ทำอย่างไรที่จะทำให้อาการทุกข์ทรมานของเขาที่เป็นอยู่มันลดลงให้ได้โดยเร็วที่สุด ยกตัวอย่าง คนไข้ที่เป็นความดันฯจะมีอาการปวดหัว เพราะความดันฯขึ้น มีอาการตึงท้ายทอย ส่วนใหญ่เวลาตื่นนอนจะตึงท้ายทอยแล้วมึนหัว ความดันโลหิตสูงนี้เราต้องมีความรู้ว่าถ้าสูงเกิน ๒๐๐ มล.ปรอท ระบบเส้นเลือดในสมองอาจแตกได้ ระเบิดได้ อันตรายมาก วางระดับของโรคความดันเป็น ๓ ระยะ คือ ระยะต้น ระยะกลาง ระยะสูง ระยะสูง ๑๘๐ ขึ้นไปถือว่าเป็นระยะสูง อันนี้คือเส้นแดงแล้ว อันตรายแล้ว ต้องลดมันให้ได้ก่อน เคสแบบนี้ต้องล้อมอาการลดความดันฯให้ได้ก่อน

ยาหอมทุกตำรับเป็นยาที่ทำให้เลือดไม่หนืด ไม่ข้น ในตำรับจะมีตัวยาทั้งยาร้อน ยาเย็น ผสมอยู่ในนั้น ยาหอมมี ๕๐๐ กว่าชนิด แต่ที่มีในท้องตลาดมีขายอยู่ไม่กี่ชนิด ยาหอมเป็นยาปรับระบบการหมุนเวียนของเลือด ถ้าความดันฯสูงมากเราควรเลือกยาหอมที่มีฤทธิ์สุขุมเย็น มีเคสคนไข้มาหามาวัดความดัน ๑๗๐-๑๘๐ มล.ปรอท ให้นั่งพัก ๒๐ นาที วัดความดันอีกที ยังอยู่ ๑๗๐-๑๘๐ มล.ปรอท เช่นเดิมไม่ลง ให้กินยาสมุนไพรลดความดันฯที่เข้ารากระย่อม ๑๐ นาที วัดความดันฯก็ยังไม่ลง ให้กินยาหอมฤทธิ์สุขุมเย็นกินแบบผงชงในน้ำให้สัมผัสลิ้น ๑๐ นาที วัดความดันฯอีกครั้งลดลงเลย ยาแคปซูลกว่าจะแตกตัวในกระเพาะอาหารและกว่าจะออกฤทธิ์ซึมเข้าสู่กระแสเลือด อย่างน้อยต้องใช้เวลาครึ่งชั่วโมงถึงจะออกฤทธิ์ แต่การกินยาหอมแบบผงจึงจะออกฤทธิ์เร็ว เทียบเคียงของแผนปัจจุบันเขาใช้เป็นยาอมใต้ลิ้นลดความดันโลหิตสูงให้กับคนไข้ ดังนั้นถ้ามีเคสคนไข้ความดัน สูง ๆ เราใช้ยาหอมที่มีฤทธิ์สุขุมเย็น ชงน้ำอุ่น หรือไม่ต้องชงให้คนไข้ตักใส่ปากอมไว้ใต้ลิ้น ดื่มน้ำอมไว้สักพักแล้วค่อย ๆ กลืน สัก ๑๐ นาที ความดันฯจะลง เพราะมันไปสัมผัสประสาทใต้ลิ้น ยาหอมเกรดสูงจะเข้าพิมเสนปล้องไม้ไผ่ที่มีฤทธิ์เย็น ยาหอมอมไว้ใต้ลิ้นแล้วจะไปสัมผัสประสาทใต้ลิ้น แล้วมันจะส่งไปที่ระบบประสาทควบคุมการเต้นของหัวใจทำให้หัวใจเต้นช้าลง ความดันฯก็จะลงได้อย่างรวดเร็ว แต่ก็คงฤทธิ์ไม่นาน อันนี้เป็นประสบการณ์เรียนรู้จากคนไข้ พอเรามาเทียบกับแผนปัจจุบันก็มียาอมใต้ลิ้นก็หลักการเดียวกัน ใช้ยาหอมมีความปลอดภัยสูง ยาหอมช่วยขยายเส้นเลือดด้วย ช่วยให้เลือดไม่หนืด แต่ต้องกินแบบสัมผัสลิ้น ถ้ากินแบบเม็ดหรือแคปซูลแล้วกลืนจะให้ผลช้า เคสลักษณะนี้ได้จากประสบการณ์ตรงจากคนไข้และจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับแพทย์แผนไทยทั้งหลาย ได้ผลจริงและไม่มีอันตรายกับคนไข้ พอควบคุมความดันฯลงได้แล้วถึงค่อยมาใช้ยารุ

การรุ คือ การล้างพิษที่เป็นประระเมหะเป็นเมือกมันที่ตกตะกอนนอนก้นตกค้างอยู่ในร่างกายออกไป แต่การที่จะล้างไขมันที่อุดตันในเส้นเลือดและที่พอกอยู่ในร่างกายออก จำเป็นต้องล้างตะกรันเมือกมันที่ตกค้างในลำไส้ออกเสียก่อน คนไข้ที่เป็นโรคความดันโลหิตสูงจะมีตะกรันเมือกมันตกค้างอยู่ในลำไส้อยู่เยอะ ถึงแม้จะถ่ายอุจจาระทุกวัน ตะกรันก็จะไม่ออก มันเกาะเหนียวแน่นอยู่ในลำไส้ ลำไส้เราขดไปขดมาและมีซอกหลืบ แล้วตะกรันและเมือกมันเข้าไปเกาะอยู่ในซอก ถ้าไม่ล้างออกหรือเอาออก มันเน่า อาจจะเป็นมะเร็งลำใส้ได้ นี่เป็นการป้องกัน

มะเร็งลำไส้อีกทางหนึ่ง ยาที่รุที่ล้างเมือกมันในลำไส้มีหลายตำรับ จะต้องมีตัวขัดเมือกมันที่สามารถไปครูดเมือกมันนี้ออกมา ตัวที่ขัดดี ๆ จะออกรสฝาด ฝาดก็คือกวาดขยะ รสฝาดก็คือลดไขมันได้เหมือนกัน ถ้ากินมากท้องผูก แต่ถ้าเราใช้เป็นตำรับยา มันจะมียาธรณีสันฑฆาต ในตำรับจะมี หัวบุก หัวกลอย กระดาษขาว กระดาษแดง ฯลฯ กวาดขยะ แล้วมีพริกไทยเป็นตัวละลายไขมัน พริกไทยเป็นตัวยาคุมพิษแก้อาการไซร้ท้อง เมื่อกินแล้วจะถ่ายจนกระทั่งถ่ายเป็นน้ำโจ๊ก ๆ เมื่อหมดแล้วก็คือหมดจะหยุดเองไม่ถ่ายทั้งวันเหมือนท้องเสีย การกินยารุนี้ตอนเช้าจะถ่าย ๓-๔ ครั้ง เต็มที่ ๕ ครั้ง ก็จะหมดแล้ว คนที่ไม่เคยกินเมื่อกินครั้งแรก ถ่ายออกมาจะมีกลิ่นเหม็นมาก บางคนจะถ่ายออกมาดำเลย นั่นคือการล้างสิ่งสกปรกที่หมักหมมอยู่ในลำไส้ออกมาทำให้ลำไส้สะอาดขึ้น

เมื่อใช้ยาล้อมและรุมาแล้ว ทีนี้ก็ใช้ยาสมุนไพรรักษา การรักษาคือต้องทำให้ไขมันที่อุดตันอยู่ในร่างกาย ในหลอดเลือด ที่ทำให้เลือดเราหมุนเวียนไม่ดีออกให้หมด ก็คือต้องล้างไขมันในเลือด ล้างไขมันพอกตับแต่จริง ๆ แล้ว ยารุและยารักษาจะทำงานต่อเนื่องกัน ต้องมียาอีกตัวในการล้างไขมันในเลือด แผนปัจจุบันใช้พวกยากลุ่มสตาติน แผนไทยใช้ยาตรีผลาหรือตำรับอื่นๆ ในยาล้อมบางทีก็มีตัวยาลดไขมันอยู่ด้วยแล้ว เช่น พวกดอกคำฝอย ฯลฯ ดังนั้น ยาล้อม ยารักษา อาจอยู่ในตำรับเดียวกันก็ได้ไม่ต้องกินหลายตำรับ แต่ถ้าเรามีตำรับเสริมก็ทำให้โรคหายเร็วขึ้น ผนวกด้วยให้คนไข้ใช้อาหารเป็นยาร่วมด้วย เขาก็ต้องไปกินอาหารรสฝาด เปรี้ยว จืด หอมเผ็ด ขม กินได้หมด ยกเว้น หวาน มัน เค็ม รักษาคือการทำให้ทุกอย่างในร่างกายสะอาด หลอดเลือดสะอาด ตับสะอาด การหลั่งเอนไซม์ก็กลับมาทำได้ตามปกติรวดเร็วขึ้น เป็นฟื้นฟูระบบเซลล์ใหม่ ให้เซลล์ที่เกิดใหม่เข็งแรงเป็นการชะลอวัย คือ การฟื้นเซลล์ให้กลับมาทำงานปกติ คือกลับมาแข็งแรงตามปกติ นี่คือการรักษา และสุดท้ายต้องตัดรากไม่ให้กลับมาเป็นซ้ำ คือ พฤติกรรมถ้าเขาเปลี่ยนตามที่เราแนะนำ ถ้าเขาทำได้เรื่องควบคุม อาหารหวาน มัน เค็ม ออกกำลังกาย กินน้ำให้ถูกวิธี ความเครียดไม่สะสม ก็คือตัวตัดรากที่ไม่กลับมาเป็นอีก และป้องกันทุกโรคด้วยซ้ำไป ไม่เฉพาะแต่โรคความดันฯ จะไม่กลับมาเป็นอีกเลยจนสิ้นอายุขัย หลักการรักษาสามารถใช้ได้กับโรคความดันฯทุกระยะ

กลุ่มที่สอง คือกลุ่มที่คนไข้เป็นโรคความดันโลหิตสูงและกินยาเคมีมาแล้ว ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจว่ายาเคมีที่เขากิน มีกี่ชนิด มีกี่ขนาน กินยาอะไรบ้าง กลุ่มลดความดันฯ กลุ่มขับปัสสาวะ กลุ่มลดไขมันประเภทกลุ่มยาสตาตินทั้งหลาย แต่เดี๋ยวนี้กลุ่มขับปัสสาวะไม่ค่อยได้ใช้แล้ว ก็จะมียาลดความดันฯ และยาลดไขมันเป็นหลักถ้าคนไข้เป็นเส้นเลือดสมองตีบแล้วก็ต้องมียาจำพวกแอสไพรินเข้ามา เบบี้แอสไพริน แล้วก็ยาขยายหลอดเลือดซึ่งเราต้องศึกษาเกี่ยวกับยาพวกนี้ด้วยว่าเขาใช้อย่างไร ใช้มานานแค่ไหน ช่วงอายุของคนไข้ คนไข้กลุ่มนี้การรักษาต้องค่อย ๆรุกค่อย ๆถอย ยังต้องให้คนไข้กินยาเคมีไปตามปกติก่อน เราซักประวัติตรวจร่างกายคนไข้เพื่อหาสาเหตุการเกิดโรคและอธิบายให้เขาเข้าใจเหมือนคนไข้กลุ่มแรก เราแนะนำให้เขาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมก่อโรคและใช้ยาสมุนไพรเข้าไปเสริม ทำการประเมินผลเป็นระยะ ๆ ถ้าอาการดีขึ้นแล้วให้คนไข้ค่อย ๆ ปรับลดยาเคมีลงด้วยตนเองถ้าเรายังไม่ชำนาญ ต้องดูผลกระทบที่ตามมาด้วย ถ้าเกิดมีปัญหาอะไรเกิดขึ้นเราจะต้องรับผิดชอบ ถ้าเรายังไม่มั่นใจ ยิ่งถ้าเป็นคนไข้ที่มีอายุ และกินยาเคมีมานาน ๆ ต้องระมัดระวังมาก เว้นแต่คนไข้บางรายที่เพิ่งเป็น และความดันฯไม่ค่อยสูงมาก และเขาไม่อยากกินยาเคมี อันนี้ต้องอยู่กับความสมัครใจของคนไข้ด้วย ถ้าเป็นคนที่กินยาเคมีมาแล้ว ๒-๓ ปีแล้วจะไม่แนะนำให้หยุดยาเคมีในทันที เพราะเราไม่อยากรับความเสี่ยง เพราะว่าถ้าคนไข้เกิดเป็นอะไรไป เราต้องรับผิดชอบ บางทีเขาอาจจะเป็นอยู่แล้ว บังเอิญเราเข้าไปเกี่ยวข้องตรงนั้นแล้วเขาเกิดเหตุพอดี กลายเป็นเส้นเลือดอุดตัน กลายเป็นอัมพฤกษ์-อัมพาต ญาติเขาจะเอาผิดกับเรา กลุ่มคนไข้ที่เป็นโรคความดันฯและกินยาเคมีแล้ว ในระยะแรกไม่ควรให้คนไข้เลิกยาเคมีในทันที ต้องมีการประเมินโดยตัวชี้วัดว่า ขณะเขากินยาเคมีความดันฯเขาอยู่เท่าไร สมมุติว่า บางรายกินยาเคมี ความดันก็ไม่ลงหรือไม่ค่อยลงหรือลงก็ปริ่ม ๆ หรืออยู่ประมาณ ๑๔๐-๑๕๐ มล.ปรอท ลงก็ปริ่ม ๆ การประเมินผลของเราคือ เราจะใช้ยาสมุนไพรเข้าไปเสริม

เสริมได้ทันที ก็คือยาล้อม ๆ รักษา อยู่ที่ความต้องการของคนไข้ ความสมัครใจของคนไข้ หลักการก็คือ เอายาสมุนไพรเข้าไปกินร่วมกับยาเคมี แล้วประเมินผลโดยการวัดความดันฯ ถ้าคนไข้มีศักยภาพในการตรวจเลือดจากแล็ปด้วยก็ยิ่งดีที่เขาสามารถจ่ายได้ โดยการประเมินผลโดยเอาผลแล็ปมาให้เราดู ถ้าเขาตรวจมาแล้วก็จะดีมาก ถ้ายังไม่ตรวจแนะนำให้ไปตรวจ เพราะคนไข้จะมีคำถามกับเราว่ากินยาสมุนไพรแล้วมีพิษต่อตับต่อไตไหม เราอาจบอกให้คนไข้เขาไปตรวจมาก่อน ไปตรวจแล็ปมา ไม่ต้องไปตรวจที่โรงพยาบาลก็ได้ โดยไปตรวจกับแล็ปเอกชน ซึ่งคล่องตัวและถูกกว่า ตรวจดู คลอเรสเตอรอล ไตรกรีเซอรไรด์ ไขมันดี ไขมันเลว ค่าน้ำตาล ค่าเอนไซม์ตับ ค่าไต ฯลฯ ตรวจมาเลย อันนี้เป็นตัวชี้วัดก่อนรักษา บางรายถือผลแล็ปมาด้วยยิ่งดี แล้วก็รักษาด้วยการให้คนไข้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม แล้วก็ใช้ยาสมุนไพรเข้าไปกินร่วม แล้วก็ประเมินผล อยู่ที่การตอบสนองต่อตัวยาสมุนไพรของคนไข้แต่ละรายด้วย ช่วงแรกต้องประเมินทุกวันโดยให้คนไข้วัดความดันฯเองและจดบันทึกไว้ แล้วเอาผลมาให้เราดูในการนัดหมาย ส่วนใหญ่แล้วเราจะนัดคนไข้ประมาณ ๑๕ วัน จากประสบการณ์ ๑๕ วันนี้มันลงแน่นอน แต่ว่ามันจะไม่เสถียร สมมุติเดิมกินยาเคมี วัดความดันมีอยู่ ๑๔๐ มล.ปรอท มันไม่เคยต่ำกว่า ๑๔๐ สักที แต่พอเราเอาสมุนไพรเสริมมันจะลงมา ๑๓๐ ๑๒๐ ๑๑๐ มล.ปรอท ก็มี มันลงแต่มันจะไม่เสถียร คือระยะแรกต้องกินคู่กันก็จะเป็นภาระคนไข้หน่อย เพราะเขาต้องกินทั้งยาเคมีบวกสมุนไพร แล้วประเมินผลว่า ๒ สัปดาห์ มันจะเริ่มเสถียรขึ้น มันจะแกว่งน้อยลง เราจะประเมินว่าถ้าความดันฯเท่าไรจากการกินยาคู่กัน วัดได้ต่ำกว่า ๑๒๐ มล.ปรอท ทุกทีอันนี้ต้องลดยาแล้ว คือลดยาเคมี ต้องลดยาเคมีเท่านั้น อย่าลดยาสมุนไพร วิธีการลดก็คือว่า ดูจากเริ่มต้นว่า เริ่มต้นเขากินอะไร ถ้าเขากินยาความดันฯอย่างเดียวจะง่ายหน่อย ส่วนใหญ่จะกินยาลดความดันฯกับยาลดไขมัน คือยาลดความดันฯกับพวกกลุ่มสตาตินทั้งหลาย ถ้าคนไข้อายุไม่เยอะ และกินยาไม่นานจะให้หยุดพวกสตาติน เพราะเราใช้ตรีผลาแทน ถ้าเราจะรัดกุมหน่อยก็จ่ายยาหอมให้คนไข้กินเช้าเย็นจะไม่มีลิ่มเลือดมาติด ขึ้นอยู่กับคนไข้แต่ละราย เพราะคนไข้บางรายไม่กินยาหอม เขาเหม็น มันมีปัจจัยเยอะมาก

ถ้าคนที่เป็นมานาน ๆเรื้อรัง ต้องระวังเรื่องการถอย ต้องทำแบบค่อยเป็นค่อยไป ต้องดูระยะโรค ช่วงอายุ โรคแทรกซ้อนที่เขาเป็นอยู่ว่ามีอะไรบ้าง ต้องประเมินผลเป็นระยะ ๆ สำหรับคนไข้ที่เป็นความดันฯมาไม่นาน ส่วนใหญ่จะได้รับยาเคมีมา ๒ ตัว และตัวที่จะสามารถลดได้อันดับแรกคือ กลุ่มยาสตาติน โดยใช้ตรีผลาเข้าไปแทน คนไข้บางคนจะเจาะเลือดตรวจทุกเดือนเลย แบบนี้ต้องอธิบายให้เขาฟังว่า ถ้าหยุดกลุ่มสตาตินเมื่อไหร่แล้วใช้ตรีผลาแทน ในช่วงเดือนแรกเมื่อเจาะเลือดตรวจค่าไขมันจะขึ้นอย่าตกใจ ถ้าไม่ได้อธิบายให้คนไข้ให้เข้าใจก่อนคนไข้จะตกใจ ไขมันจะขึ้นในช่วงแรก ๆที่หยุดยาสตาติน เพราะฉะนั้นควรแนะนำให้คนไข้ไปตรวจเลือด หลังที่ได้หยุดสตาตินและได้ใช้ตรีผลาแทนแล้วประมาณ ๒ เดือน ค่าไขมันจะลดลงและลดลงต่ำกว่าเดิม เว้นแต่คนไข้ไปกินอาหารที่ไม่ควรกิน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเขาด้วย แต่ถ้าคนไข้คุมอาหารได้ดีแล้วเราใช้ตรีผลาลดไขมันแทน ไขมันจะลงทุกราย คลอเรสเตอรอล ไตรกรีเซอร์ไรด์ ลงทุกตัวจากที่เขาเคยเป็นโดยประเมินจากผลแล็ปก่อนและหลังรักษา

ถ้าความดันฯเขาลงมาต่ำกว่า ๑๒๐ มล.ปรอท แล้ว สมมุติเดิมเขากินยาความดัน เช้า ๑ เม็ด เย็น ๑ เม็ด แต่บางคนอาจกินยาเพียงวันละ ๑ เม็ด เราก็ให้ลดการกินยาลงมาทีละครึ่ง คือถ้ากิน ๑ เม็ด ให้ลดลงเหลือครึ่งเม็ด เป็นเวลา ๒ สัปดาห์ คนไข้ต้องมีการวัดความดันฯทุกวันหรือวันเว้นวัน ต้องวัดถี่ ๆ เพื่อดูค่าของมันแล้วจดบันทึกไว้ เราจะดูความแกว่งของความดันฯว่าขึ้นลงขนาดไหน ถ้าแกว่งขึ้นไป ๑๖๐ ๑๗๐ มล.ปรอท น่าจะมีอะไรผิดปกติหรือไม่ แต่ถ้าไม่แกว่ง แสดงว่าความดันฯเริ่มเสถียร ถ้าความดันฯแกว่งต้องซักถามคนไข้ว่าไปทำอะไรมาหรือเปล่า ซึ่งก็จะมีตัวชี้วัดบอก ถ้าทำตัวตามข้อปฏิบัติส่วนใหญ่จะไม่แกว่ง

สมมุติครึ่งเดือนยังกินยาเคมีเหมือนเดิมครึ่งเดือนหลังให้ลดยาเคมีลงครึ่งหนึ่ง นัดคนไข้มาพบหากความดันฯไม่มีนัยยะว่าเกิน ๑๒๐ มล.ปรอท คนไข้เริ่มมั่นใจ ถ้าเป็นกรณีที่คนไข้เป็นความดันฯมาไม่นาน สามารถหยุดยาเคมีได้เลย แต่ในช่วงที่หยุดยาเคมีนี้ ให้วัดความดันฯ เช้า เย็น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับในตอนแรกที่เป็นความดันว่าสูง

เท่าไร ถ้าครั้งแรกที่เป็นความดัน ๑๘๐ -๑๙๐ มล.ปรอท ตรงนี้ต้องเพิ่มความระมัดระวังให้มากขึ้น ถ้าครั้งแรกที่เป็นความดัน ๑๔๐ มล.ปรอท แสดงว่าคนไข้เป็นความดันฯในระยะต้นจะไม่ค่อยอันตราย เพราะฉะนั้นขึ้นอยู่กับระดับความดันฯครั้งแรกที่ตรวจ เพราะโดยปกติถ้าความดันฯอยู่ที่ ๑๔๐ มล.ปรอท แพทย์ก็จะจ่ายยาให้แล้ว อันนี้บางทีจะเป็นเคสต่อเคส เราต้องดูถึงเรื่องความปลอดภัย เพราะฉะนั้นบางทีเดือนหนึ่งก็หยุดยาเคมีได้ แล้วต่อจากนั้นก็ใช้สมุนไพรอย่างเดียว แล้วก็ทำแบบนี้วัดแบบนี้ ๑๕ วัน กินสมุนไพรอย่างเดียวความดันฯก็ไม่เกิน ๑๒๐ มล.ปรอท พออีก ๑๕ วันหลัง ก็ค่อย ๆลดยาสมุนไพร มีเคสที่คนไข้ตอบสนองต่อยาดีมาก และเขาทำพฤติกรรมได้เคร่งมาก ใช้เวลา ๒ เดือน ความดันฯกลับมาเป็นปกติ พอเดือนที่ ๓ ก็หยุดยาสมุนไพรได้ทั้งหมด

ระยะเวลาในการรักษาคนไข้แต่ละรายใช้เวลาไม่เท่ากัน อยู่ที่การปรับพฤติกรรมและวิถีชีวิตของคนไข้ มีเคสที่รักษาหายได้ในเวลา ๒ เดือน ๓ เดือน ๖ เดือน ๑ ปี ๒ ปี แล้วแต่การปรับพฤติกรรมและวิถีชีวิตของเขา แต่คุณภาพชีวิตเขานี้จะดีขึ้นแน่นอนทุกราย

กรณีที่กินยาเคมีมานาน ๕ ปี ๑๐ ปี ๑๕ ปี สูงสุดเคยเจอ ๒๐ปี แต่กรณี ๒๐ ปี เขาดูแลตัวเองดีมากปกติแล้วไม่ค่อยเจอ ส่วนใหญ่จะเสียชีวิตก่อน ทุกระยะนั้นก็ต้องมาดูถึงเรื่องของ ช่วงอายุ ความเสื่อมถอยของร่างกาย พฤติกรรม ความดันฯครั้งแรกที่กินยาเคมีมาว่าสูงระดับไหน ความดันแบ่งเป็นระดับต้น ระดับกลางและระดับสูง ดูคนไข้อยู่ในระดับใด ตัวนี้จะเป็นตัวที่เราจะต้องประเมินผล ถ้าเป็นระดับต้นความระมัดระวังจะน้อยหน่อย ความระมัดระวังจะเป็นไปตามอาการของระยะที่เป็น ถ้าเป็นระดับสูงจะต้องระมัดระวังอย่างมาก เพราะว่ามันสามารถระเบิดได้ ฉะนั้นการประเมินความระมัดระวัง ความถี่ในการวัดในการประเมินคนไข้ขึ้นอยู่กับระยะของโรค แล้วก็อายุ ระยะที่เป็น ต้องนำเอาทั้งหมดนี้มาประมวลเพื่อประเมินผลในการรักษา หลักในการรักษาจะเหมือนกัน การรุกการถอยเหมือนกัน วิธีการเหมือนกัน แต่การประเมินผล ความระมัดระวังต้องมีมากกว่าคนที่เป็นน้อย อายุน้อย อายุของคนไข้ยิ่งเยอะเส้นเลือดจะเปราะและแตกได้ง่าย ก็ต้องระมัดระวังมากขึ้น และในช่วงที่ถอยการประเมินการรักษาก็จะต้องเพิ่มความถี่มากขึ้นช่วงแรกอาจเป็น ๑ สัปดาห์ต้องนัดคนไข้มาตรวจซ้ำ เพราะว่ายา ๑ กระปุก จะกินได้ประมาณ ๑๕-๑๖ วัน แต่โดยเฉลี่ยทั่วไปจะนัดประมาณ ๒ สัปดาห์ แต่ถ้าเป็นเคสที่ต้องระมัดระวังมากจะนัดเพียง ๑ สัปดาห์ ต้องกลับมาพบ เพราะว่ามีปัจจัยเสี่ยงพอเริ่มคุ้นเคย ความดันฯเริ่มเสถียร แล้วก็จะเริ่มนัดให้ห่างขึ้น ต้องบอกคนไข้ให้รู้ว่าการที่จะหายหรือไม่หายขึ้นอยู่กับตัวคนไข้เองล้วน ๆ ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อตัดรากให้หายขาด

เมื่อคนไข้ได้รับการรักษาไปแล้วกลับมาพบตามนัด เราต้องสอบถามสิ่งที่เราได้แนะนำคนไข้ไปทั้งหมดว่าทำอะไรได้บ้าง อะไรไม่ได้บ้าง สมมุติว่าความดันฯยังคงแกว่ง ต้องทำการสอบถามซักอาการ ใหม่หมดเลย เพราะคนไข้บางคนอาจลืมสิ่งที่เราได้แนะนำไป โดยเฉพาะคนไข้ที่เป็นผู้สูงอายุที่เป็นนาน ๆ ระบบความจำสมองไม่ค่อยดี เพราะฉะนั้นสิ่งที่เราได้แนะนำไปคนไข้อาจลืม ดังนั้นจึงต้องทำคู่มือการปฏิบัติตนให้คนไข้ไปว่าจะต้องทำแบบไหน อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ อะไรควรกิน อะไรไม่ควรกิน

การประเมินผลการรักษาควรทำเป็นระยะตามความเหมาะสมของเราและของผู้ป่วยด้วย เพราะคนไข้บางรายอาจอยู่ต่างจังหวัดหรืออยู่ไกล การประเมินผลจะกระทำได้ยาก อาจใช้การประเมินผ่านระบบการสื่อสารทางไกลแทน เช่น ทางโทรศัพท์ หรือ ทางไลน์ สุดท้ายการที่จะยุติการกินยาทั้งหมดเบ็ดเสร็จ ต้องผ่านการประเมินของแพทย์แผนไทยที่ทำการรักษา การหยุดยาเคมีได้แล้วในช่วงแรกแต่ยังใช้ยาสมุนไพรอยู่ การรุกการถอยนี้ สุดท้ายจะเลิกกินยาสมุนไพร ต้องให้แพทย์แผนไทยที่เป็นผู้รักษาเป็นคนบอกให้ยุติ ตรงนี้อาจจะมีความยากบางประการ เพราะบางทีคนไข้คิดว่าตัวเองหายแล้วก็จะไม่มาตรวจตามนัด โดยขั้นตอนเวชปฏิบัติสุดท้ายจะยุติการใช้ยาสมุนไพรไม่ต้องกินไปตลอดชีวิต เพราะว่าหายแล้ว ก็ยุติการรักษา ควรอธิบายให้คนไข้เข้าใจว่า เขาอาจกลับมาเป็นใหม่ก็ได้หากกลับไปใช้วิถีชีวิตแบบเดิม

บอกเล่าประสบการณ์การรักษาโรคเบาหวานและไขมันสูงด้วยการแพทย์แผนไทย
(โดย อาจารย์วัลลภ เผ่าพนัส)

การรักษาโรคเบาหวานและไขมันสูง

โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง ไขมันสูง เป็นกลุ่มเดียวกัน ทิศทางการรักษาเป็นไปในทางเดียวกัน แต่มีรายละเอียดปลีกย่อย เล็กๆ น้อยๆ ที่ไม่เหมือนกัน พอเราเข้าใจเรื่องการรักษาโรคความดันฯแล้ว การรักษาโรคเบาหวานและไขมันสูงมันก็ง่ายขึ้น แต่ก่อนอื่นเราต้องเข้าใจสาเหตุของการเป็นโรคเบาหวานเสียก่อนมามีสาเหตุจากอะไรบ้าง

โรคเบาหวานสามารถแบ่งประเภทเป็น ๔ ขนิด คือ

โรคเบาหวานชนิดที่ ๑ สาเหตุเกิดจากพันธุกรรมและยังไม่ทราบปัจจัยแน่ชัดทำให้ตับอ่อนไม่สามารถสร้างอินซูลินได้หรือสร้างได้น้อย พบในเด็กหรือผู้ที่มีอายุน้อยส่วนใหญ่น้อยกว่า ๓๐ ปี มักผอม ตับอ่อนไม่สามารถสร้างอินซูลินได้ ต้องรักษาด้วยการฉีดอินซูลินไปตลอดชีวิต

โรคเบาหวานชนิดที่ ๒ สาเหตุเกิดจากพฤติกรรมการใช้ชีวิตที่ทำร้ายตัวเอง ทำให้การสร้างอินซูลินไม่เพียงพอกับความต้องการของร่างกาย พบผู้ป่วยกลุ่มนี้มากที่สุดของผู้เป็นเบาหวานในประเทศไทย ผู้เป็นส่วนใหญ่มักอ้วนอายุมากกว่า ๔๐ แต่ปัจจุบันนี้พบในเด็กมากขึ้น โดยเฉพาะเด็กอ้วนเนื่องจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปมีการรับประทานอาหารที่มีไขมันมาก ขาดการออกกำลังกาย ชอบทานของทอด น้ำหวาน น้ำอัดลม

โรคเบาหวานชนิดชนิดที่ ๓ สาเหตุเกิดจากความผิดปกติทางพันธุกรรม โรคของตับอ่อน ความผิดปกติของฮอร์โมน การได้รับยาบางชนิด เช่น ยากลุ่มสเตียรอยด์ หรือสารเคมี เป็นต้น

โรคเบาหวานชนิดที่ ๔ โรคเบาหวานชนิดนี้ผู้เป็นจะต้องไม่มีประวัติเป็นโรคเบาหวานมาก่อนตั้งครรภ์ ในช่วงระหว่างการตั้งครรภ์จะมีฮอร์โมนจากรกซึ่งมีฤทธิ์ต้านอินซูลินเป็นผลให้ร่างกายตอบ สนองต่ออินซูลินลดลง ถ้าไม่สามารถเพิ่มการสร้างอินซูลินให้เพียงพอจะทำให้เกิดเป็นโรคเบาหวานใน ขณะตั้งครรภ์ได้ หลังคลอดมักจะพบว่าโรคเบาหวานหายไป

เบาหวานชนิดที่ ๑ รักษาไม่ได้เพราะมันมีปัญหาตั้งแต่โครงสร้างของตับอ่อนที่ผลิตอินซูลินไม่ได้หรือผลิตได้น้อย คงไปยุ่งอะไรกับมันไม่ได้ คนไข้ต้องฉีดอินซุลินไปตลอดชีวิต ก็คงไปแก้อะไรไม่ได้ แต่เบาหวานชนิดที่ ๒ ซึ่งเป็นผู้ป่วยกลุ่มใหญ่ของประเทศไทย ก็คือชนิดที่เป็นเพราะมีพฤติกรรมทำร้ายตัวเอง ก็คือเกิดจากไขมันไปพอกตับ ทำให้ตับเสื่อม ก่อนอื่นเราก็ต้องมาทำความเข้าใจว่า ตับส่วนไหนที่มีหน้าที่ในการควบคุมน้ำตาล ตัวตับที่ควบคุมน้ำตาลคือตับอ่อน เบต้าเซลล์ของตับอ่อน ที่มีหน้าที่ในการผลิตอินซูลิน คนที่เป็นเบาหวานเนื่องจากพฤติกรรมทำร้ายตัวเอง ก็มีพฤติกรรมไปทำร้ายตับอ่อน ทำร้ายยังไง วิธีการทำร้ายให้ตับอ่อนเสื่อมมีหลายวิธีแต่ส่วนใหญ่ที่เป็นเยอะๆ ก็คือมีไขมันไปพอกตับ ถ้าหากลองจินตนาการภาพตับอ่อน ในตับอ่อนมีเบต้าเซลล์ที่มีหน้าที่ผลิตอินซูลิน และปล่อยออกสู่กระแสเลือด อินซูลินมีหน้าที่เอาน้ำตาล ไปเลี้ยงเซลล์ก่อให้เกิดพลังงาน สมมุติเราจะขึ้นบันได เลือดเราต้องไปเลี้ยงกล้ามเนื้อส่วนที่เคลื่อนไหว ส่วนไหนที่เคลื่อนไหวมันก็ต้องมีเลือดไปเลี้ยง ตัวที่จะก่อให้เกิดพลังงานมันก็ต้องมีเลือดไปเลี้ยงเซลล์ ตัวที่จะเอาน้ำตาลไปเลี้ยงเซลล์ได้ ก็คือตัวอินซูลิน อินซูลินทำหน้าที่เป็นคล้ายๆรถบรรทุกที่จะเอาน้ำตาลไปเลี้ยงเซลล์ ทีนี้ถ้าไม่มีอินซูลินเหมือนไม่มียานพาหนะคือตัวรถบรรทุก น้ำตาลจะไปเลี้ยงเซลล์ไม่ได้ เพราะตัวตับอ่อน เบต้าเซลล์ มันถูกไขมันไปพอกเอาไว้ ลองนึกภาพคนที่จะเป็นเบาหวานก็จะมีไขมันไปพอกตับ เขาจะมีภาวะไขมันในเลือดสูงมาก่อน มีไขมันไปพอกตับ ทำให้ตับ

หลั่งอินซูลินออกมาได้น้อย ไม่สมดุลย์กับน้ำตาลที่กินเข้าไป น้ำตาลมันก็จะเหลือตกค้างในกระแสเลือด ก็เป็นน้ำตาลส่วนเกินมันก็หมุนเวียนไปผ่านไต ไตก็ต้องขับออกทางปัสสาวะ ปัสสาวะมันเลยหวาน ก็เรียกเป็นเบาหวาน หลักการรักษาแบบแผนปัจจุบัน เขาก็จะต้องใช้อินซูลินเทียม ก็มีทั้งกินและฉีด แล้วแต่ระยะของโรค ซึ่งมันไม่ใช่การรักษา เป็นการดูแลอาการของโรคแบบประคับประคอง คล้ายๆการควบคุมโรคความดันฯ ยาความดันฯ ก็ไม่ใช่ยารักษา เป็นยาควบคุมความดันฯ เป็นการประคับประคองอาการ เพราะฉะนั้นยาเคมีทุกชนิดส่วนหนึ่งมีประโยชน์ แต่มันก็มีโทษคือพิษของมันที่ตกค้างในกระแสเลือด มันก็ถูกวนกลับมาที่ตับ ขับออกทางไต ไตก็จะรับภาระหนักในการทำงานขับพิษ นานๆเข้าไตก็เสื่อม คนที่เป็นเบาหวานส่วนใหญ่ก็จะมีปัญหาเรื่องไตเสื่อม สาเหตุที่เป็นเบาหวานอีกอันหนึ่ง นอกจากที่มีไขมันพอกตับแล้ว อีกส่วนที่เป็นปัจจัยทำให้ป็นเบาหวานก็คือพันธุกรรม ก็อาจจะมีบรรพบุรุษ มีพันธุกรรมเป็นเบาหวานก็มีส่วนหนึ่ง แต่ให้น้ำหนักไม่มาก พันธุกรรมก็ตัวโครงสร้างตับอ่อนอาจมีโครงสร้างที่อ่อนแอในการผลิตอินซูลิน นี่ก็คือเป็นพันธุกรรมที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ก็มีส่วนทำให้เป็นโรคเบาหวานง่ายกว่าคนอื่น แต่สาเหตุที่ก่อให้เกิดโรคเบาหวานมาจากพฤติกรรมของคนไข้ที่ทำร้ายตนเองนั้นมีปัจจัยมากกว่า คนไข้กลุ่มนี้ชอบกินหวาน ชอบกินมัน ชอบกินแป้ง ไม่ชอบกินพืชผักผลไม้ที่มีรสขม จากการซักประวัติคนไข้ที่เป็นเบาหวานกว่าร้อยละ ๙๐ ไม่ชอบกินรสขม มีน้อยรายที่กินขมตามปรกติแล้วเป็นเบาหวาน แต่จะบอกว่าสาเหตุที่เป็นเบาหวานไม่ใช่มาจากไขมันพอกตับอย่างเดียว พันธุกรรมมีส่วน หรืออีกอันคือกินยาเคมีอื่นๆนานๆ เพื่อรักษาโรคอื่น ก็เป็นเบาหวานได้เหมือนกัน ส่วนใหญ่ก็เช่นเป็นโรคความดันฯนานๆ ก็จะกลายเป็นเบาหวาน อันนี้มันเป็นของแถมที่ไม่อยากได้ เพราะฉะนั้นพฤติกรรมของคนไข้ เราก็ต้องดูว่าบริบทของแต่ละคนไม่เหมือนกัน แต่ส่วนใหญ่ถ้าเป็นโรคเบาหวานอย่างเดียว แล้วไม่มีโรคความดันฯก็ฟันธงเลย จากการซักประวัติ สาเหตุมาจากพฤติกรรมกินหวาน กินมัน กินแป้ง ไม่ค่อยออกกำลังกาย แล้วก็ไม่กินขม รสขมไม่ชอบไม่อร่อย

ตามหลักการแพทย์แผนไทย รสขมมีสรรพคุณบำรุงโลหิตและดี ก็คือบำรุงตับด้วย ตัวที่แก้ยากคือถ้าคนไข้กินรสขมไม่ได้ก็จะไม่หายขาด เพราะกินอาหารเป็นยาไม่ได้ แต่คนไข้ที่กินรสขมได้ บางรายแค่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการกินอาหารก็คุมน้ำตาลได้ ก็หายได้ การซักประวัติ เราก็ต้องหาสาเหตุให้เจอ ว่าสาเหตุที่เขาเป็นเบาหวานมาจากอะไร ต้องซักให้ละเอียด มาจากพฤติกรรมก่อโรคข้อไหน มาจากอาหารชนิดไหน มีพันธุกรรมหรือไม่ มีโรคเดิมอะไรมาก่อน กินยาเคมีอะไรมาก่อน ระยะของโรคเป็นอย่างไร หมายถึงเป็นความดันฯมาเท่าไรแล้วถึงกลายมาเป็นเบาหวาน เป็นข้อมูลที่เราจะมาประมวลผลในการรักษา ในการรักษาโรคความดันฯ และโรคเบาหวานคือหลักเดียวกัน เพียงแต่มียาเบาหวานเข้าไปเสริม ถ้าคนไข้เป็นไม่มากเบาหวานยังไม่สูง ไม่ต้องใช้ยาสมุนไพรก็ยังได้ ใช้อาหารอย่างเดียว เราต้องอธิบายให้คนไข้เข้าใจว่าสาเหตุที่เขาเป็นเนื่องจากอะไร คือบริบทแต่ละคนมันไม่เหมือนกัน ก็ต้องซักประวัติว่ามาจากพฤติกรรมการกินการอยู่ของเขาข้อไหน ต้องชี้ให้เขาเห็นว่าที่ป่วยเพราะชอบกินแป้ง ชอบกินหวาน บางคนบอกตอนนี้ไม่กินแล้ว แต่สิบปีที่แล้วกินมาเยอะเลย ป่วยแล้วหมอไม่ให้กินก็เลยไม่กิน การกินยาลดเบาหวานอย่างเดียวมันเอาไม่อยู่แล้ว ถ้าจะให้หายให้หายขาดก็คือต้องฟื้นฟูตับอ่อน หลักการรักษาโรคเบาหวานให้หายขาดคือการฟื้นฟูตับอ่อน ทีนี้เราต้องดูสาเหตุที่ตับอ่อนผลิตอินซูลินไม่ได้มาจากอะไร ถ้ามาจากไขมันพอกตับ ทำยังไง ก็ต้องล้างไขมันพอกตับที่ปิดกั้นการหลั่งอินซูลิออกให้หมด เพราะฉะนั้น ถ้ามีคนบอกว่ากินสมุนไพรสูตรไหน ๗ วันหายขาดไม่มีทางเป็นไปได้ ไม่ต้องไปเชื่อ ไม่เป็นความจริงอย่างแน่นอน

เราต้องหาสาเหตุของพฤติกรรมก่อโรคที่ทำให้คนไข้เป็นเบาหวาน คนไข้ส่วนใหญ่จะเป็นจากไขมันไปเกาะตับแล้วเป็นเบาหวาน การรักษาคือต้องล้างไขมันพอกตับ ถ้าเป็นเบาหวานอย่างเดียวไม่มีโรคแทรก ไม่โรคอื่น เราก็มุ่งเป้าไปที่ล้างไขมันพอกตับ ช่วงที่รักษาก็คือล้อมด้วยอินซูลินธรรมชาติ การที่จะล้างไขมันพอกตับก็คือต้องล้างลำไส้ก่อน ก็คือหลักการเหมือนโรคความดันฯ เพราะลำไส้สกปรก แล้วถึงล้างในเลือด ใช้ยาลดไขมันในเลือดก็มีหลากหลายตำรับ ตรีผลา หรือตำรับอื่นก็ได้ มีเยอะแยะที่ลดไขมัน ยานวหอยก็ลดไขมันดีเพราะมีฤทธิ์

เป็นด่าง คือใช้วิธีไหนก็ได้ที่จะล้างไขมันในเลือดให้สะอาด เมื่อเลือดสะอาดแล้วถึงจะดึงไขมันจากตับอ่อนออกมา หลักการก็คือว่า คนไข้ต้องหยุดพฤติกรรมที่จะเติมไขมันใหม่เข้าไป ก็คือต้องลดอาหารรสหวาน รสมัน แป้ง น้ำตาล ไขมันโดยเฉพาะไขมันทรานส์ ตัวร้ายที่คนเป็นเบาหวานต้องเลิก ไม่กินพิษใหม่หรือไขมันใหม่เข้าไป และถ่ายพิษไขมันเก่าออก ซึ่งมันก็ออกได้ ๓ ทาง คือ ทางอุจจาระ ปัสสาวะ เหงื่อ คนไข้ส่วนใหญ่ที่เป็นเบาหวานไม่ออกกำลังกาย ก็ไม่สามารถเผาผลาญไขมัน ไม่เอาไขมันเก่าที่เกาะออกมาใช้ ไม่ออกกำลังกาย มันจะช้า อันนี้เขาต้องทำเอง คือต้องล้างไขมันออกจากร่างกาย ล้างจากลำไส้ก่อน แล้วทำให้เลือดสะอาด ทำให้ตับสะอาด เอาออกทางอุจจาระ ปัสสาวะ เหงื่อ แล้วก็ฟื้นฟูบำรุงตับ

สมุนไพรรสฝาด รสขม รสเปรี้ยว มีอยู่ในพิกัดตรีผลาซึ่งมีสรรพคุณบำรุงตับ คนไข้ต้องกินอาหารหรือสมุนไพรที่มีรสขมไปบำรุงตับอ่อน ถ้าคนไข้กินอาหารรสขมไม่ได้ ก็ต้องใช้ยาที่ใส่แค็ปซูล ไม่สัมผัสลิ้น แต่ถ้าคนไข้สามารถกินอาหารที่มีรสขมเป็นยาได้ เขาอาจจะไม่ต้องใช้ยาสมุนไพรเลยก็ได้ เช่น คนไข้มีภาวะน้ำตาลในเลือดสูงประมาณ ๔๐๐ มก./ดล. กินยาเคมีน้ำตาลไม่ลงด้วยซ้ำไป เราใช้ยาแก้เบาหวานที่เป็นตำรับ พอดีกับที่บ้านเขาปลูกมะเขือพวง ซึ่งเป็นพืชตระกูลเดียวกับมะแว้ง มะเขือพวงจะมีรสขมอ่อน ๆ ไข้บอกว่ากินมะเขือพวงได้ ก็ให้เขากินมะเขือพวงทุกวัน ประมาณ ๑ เดือน จากน้ำตาล ๔๐๐ เหลือ ๑๐๗ การกินแต่ละครั้งก็ประมาณ ๑ กำมือ เอามาจิ้มน้ำพริกบ้าง อุ๊บมะเขือพวงบ้าง จะกินดิบหรือลวกก็ได้ ชงเป็นชาก็ได้ สมุนไพรที่มีรสขมมีเยอะมาก รสขมบำรุงตับ มะเขือพวง มะริดไม้ มะระขี้นก ผักเชียงดา ใบยอ ล้วนมีอินซูลินธรรมชาติ เอามาทำห่อหมก ผัดใส่ไข่ ก็อร่อย แกงคั่ว คือคนที่มีพันธุกรรมเบาหวานแล้วกินอาหารพวกนี้เป็นประจำ จะป้องกันไม่ให้เป็นโรคเบาหวานได้ พืชผักผลไม้ที่มีรสขม กินสลับสับเปลี่ยนกันประจำ ใบยอค่อนข้างปลอดภัย เพราะไม่ฉีดยา มะเขือพวงยังเสี่ยงฉีดยาฆ่าแมลง ใบยอห้ามกินดิบ โบราณเขาไม่กินดิบแสดงว่ามันมีพิษ ต้องทำให้สุกก่อน มะเขือพวงกินดิบได้ไม่มีพิษ แต่อาจมียาฆ่าแมลง ควรปลูกเอง

คนเป็นเบาหวานแล้วแก้พฤติกรรมตรงนี้ได้ คือ หลีกเลี่ยงการกินหวาน กินมัน กินแป้ง ไขมันทรานส์ ครีมเทียม กินขม แล้วล้างไขมันออกจากร่างกาย ช่วงแรกอาจใช้ยาตำรับในการควบคุมเบาหวานซึ่งมีหลายตำรับมาก ส่วนใหญ่จะมีรสขมเป็นตัวตั้งสำหรับบำรุงตับ แล้วก็มียาขับปัสสาวะ ที่จะขับน้ำตาลออก น้ำตาลในเลือดก็จะลดลงเร็ว แต่จะให้หายขาดต้องฟื้นฟูตับอ่อนให้สามารถผลิตอินซูลินได้ตามปรกติ

คนไข้ที่เป็นโรคเบาหวานจากการกินยารักษาโรคความดันฯมานาน แล้วมีโรคเบาหวานตามมาในกระบวนการรักษาก็ต้องควบการรักษาไปทีเดียว ทั้งเบาหวานและความดันฯ การซักประวัติ ต้องซักให้ทราบว่าเป็นโรคใดมาก่อน บางคนเป็นความดันฯก่อนแล้วเป็นเบาหวาน บางคนเป็นเบาหวานก่อนแล้วเป็นความดันฯ การซักประวัติต้องซักให้ละเอียด อะไรเป็นก่อนอะไรเป็นหลัง เบาหวานเท่าไร น้ำตาลสูงเท่าไร การรักษาอยู่ที่ระยะของโรคว่าเป็นมานานเท่าไร อายุคนไข้ ช่วงวัย เกี่ยวข้องกันหมด ถ้าอายุน้อยก็ฟื้นฟูเร็ว อายุมากก็ฟื้นฟูช้า ระยะโรคเป็นมานานก็ฟื้นฟูช้า เป็นมาน้อยก็ฟื้นฟูเร็ว กินยามานานเท่าไร หลักการรักษาก็ต้องค่อย ๆรุก ค่อย ๆ ถอย เหมือนกับรักษาโรคความดันฯ มันจะค่อนข้างยุ่งยากหน่อยก็ตรงที่ อย่างโรคความดันฯเราใช้เครื่องวัดความดันฯ วัดเองจะสะดวก แต่เบาหวานต้องเจาะเลือดออกมาตรวจ ซึ่งปัจจุบันก็มีเครื่องเจาะเลือดด้วยตัวเองโดยการเจาะปลายนิ้ว การกินยาสมุนไพรรักษาโรคเบาหวานมีข้อควรระวัง อย่างเช่น เป็นเบาหวานแล้วกินยาสมุนไพรแบบไม่ถูกวิธี ทำให้น้ำตาลในเลือดลดลงไปเยอะเกินไป มันก็มีอันตรายเหมือนกัน คนไข้จะเกิดอาการหวิว ๆใจสั่น ถ้าน้ำตาลตกมากก็เกิดอาการช็อคได้ สมุนไพรเดี่ยวบางชนิด เช่น ป่าช้าหมอง (หนานเฉาเหว่ย) กินแล้วทำให้น้ำตาลลดลงเร็ว คนไข้คิดว่าหายแล้ว แต่ความจริงยังไม่หาย ด้านหลักวิชาการที่อธิบายมาแล้วเป็นไปไม่ได้ กว่าจะมีไขมันพอกตับแล้วกลายเป็นเบาหวาน สะสมไขมันพอกตับมา ๑๐ ปี แล้วอยู่ ๆจะใช้เวลาแค่ ๗ วัน ทำให้ตับกลับมาผลิตอินซูลินได้ปรกติ เป็นไปไม่ได้ เป็นแค่การลดลงชั่วคราว ไม่ใช่ป่าช้าหมองตัวเดียวที่ทำให้น้ำตาลลด

สมุนไพรที่มีฤทธิ์ในการขับปัสสาวะทุกชนิดทำให้ลดน้ำตาลเช่นกัน สมุนไพรเดี่ยวกินนาน ๆ จะไม่ปลอดภัยทำให้ร่างกายเสียสมดุลกลายเป็นโรคอื่นได้ สมุนไพรที่เป็นยาตำรับจะปลอดภัยกว่าเพราะมันมีตัวยาคุมพิษคุมฤทธิ์อยู่ คนโบราณเขาเก่งทำเป็นยาตำรับจะมีตัวยาหลัก ตัวยารอง ตัวยาคุม ซึ่งเราต้องรู้ ในกรณีที่คนไข้กินยาเคมีด้วยกินยาสมุนไพรด้วย แล้วถ้ามีผลข้างเคียงคนไข้ต้องทำอย่างไร เราก็ต้องบอกคนไข้ให้เข้าใจว่า ถ้าภาวะน้ำตาลตกจะเริ่มแสดงอาการออกจะหวิว ๆ ใจสั่น หิวข้าว จะเป็นลม แสดงว่าน้ำตาลในกระแสเลือดตกมากไป คนไข้ที่รู้ตัวเขาจะกินข้าว กินน้ำอัดลม กินของหวานก็จะฟื้น ปกติเราบอกห้ามกินของหวาน คนไข้ก็ไม่กล้ากิน พอน้ำตาลตกเขาก็ไม่รู้ มีเคสตัวอย่างคือ คนไข้กินน้ำต้มใบรางจืด โดยกินต่างน้ำเยอะเกินไป รางจืดมีฤทธิ์ขับปัสสาวะ แล้วเกิดภาวะน้ำตาลตกเหลือประมาณ ๔๐ มก./ดล เกิดภาวะช็อคต้องนำส่งโรงพยาบาลก็คืออันตราย เราต้องมีความเข้าใจว่าจะรักษาอย่างไรให้มันสมดุล ปลอดภัย การใช้ยาสมุนไพรก็ต้องใช้ในปริมาณที่เหมาะสมกับน้ำหนักตัวของคนไข้ โดยทั่วไปยาตำรับปลอดภัยอยู่แล้ว ถ้าไม่ได้ใช้แบบเกินขนาด แต่บางทีคนไข้ใจร้อนอยากหายเร็วใช้เกินขนาดก็อันตรายได้เช่นกัน เป็นเรื่องที่ในเวชปฏิบัติแพทย์แผนไทย คู่มือหมอ ต้องกำชับคนไข้ว่า อย่าไปกินมากกว่าหมอสั่ง เป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ต้องอธิบายให้คนไข้ฟัง ทุกอย่างต้องทางสายกลาง

กรณีเป็นโรคเบาหวานที่เกิดจากการใช้สารเคมีไปทำลายตับ ถึงแม้ไม่เป็นความดันฯแต่เป็นโรคอื่น เช่น ปวดเข่า ปวดข้อ แล้วได้รับสารเคมีเข้าตัวเยอะ ก็มีเคสที่กลายเป็นโรคเบาหวานได้ ส่วนใหญ่จะใช้พวกยาสเตียรอยด์แก้ปวด สารเคมีพอเข้าไปในเลือด เลือดก็กลายเป็นพิษ ก็เข้าไปทำลายอวัยวะทุกส่วน ตับแก่ตับอ่อนก็ถูกทำลาย อาจบังเอิญมีจุดอ่อนพันธุกรรมเบาหวานอยู่แล้ว มีรอยโรคอยู่แล้ว ก็ทำให้เกิดเบาหวานได้ เวลาเราซักประวัติ เราก็ต้องซักอย่างละเอียดทุกส่วน ว่าเขามีพฤติกรรมก่อโรคอะไรบ้าง หลักการรักษาทางเดียวกัน ปรับปลี่ยนพฤติกรรม หลักการวางยา รุ ล้อม รักษา อันเดียวกัน ถ้าน้ำตาลสูงใช้ยาสมุนไพรล้อมน้ำตาลให้ลดลง ถ้าสูงมาก ๆ เราก็อาจให้ตำรับยาบวกกับน้ำกระสายยาขับปัสสาวะก็ได้ ยาขับปัสสาวะจะขับน้ำตาลออกทางปัสสาวะอย่างรวดเร็ว ควรใช้ด้วยความระมัดระวัง

การรักษาโรคเบาหวาน ควรใช้อาหารเป็นยาร่วมด้วย กินอาหารที่มีรสขมสลับสับเปลี่ยน หมุนเวียนกันไป เปลี่ยนจากการกินข้าวขาวเป็นข้าวกล้อง เพราะข้าวกล้องเป็นคาร์โบไฮเดรตเชิงซ้อนร่างกายจะค่อย ๆ ย่อยและเอาไปใช้เป็นพลังงาน จะไม่เหลือเป็นไขมันส่วนเกินตกค้างในร่างกาย ใช้พืชผักผลไม้ที่มีรสขมบำรุงตับ ร่วมกับการปรับพฤติกรรม จะตัดรากเบาหวานให้หายขาดได้ โรคเบาหวานอาจใช้เวลารักษานานกว่าโรคความดันฯ คำว่าหายขาดในที่นี้หมายความว่าคนไข้ไม่ต้องกินยาสมุนไพร แล้วเบาหวานไม่ขึ้นคือหายขาด แต่ถ้าคนไข้กลับไปใช้พฤติกรรมแบบเดิมก็มีโอกาสกลับมาเป็นได้อีก

เบาหวาน (Diabetes Mellitus = DM)
โดย พท.ชายณรงค์ ณ เชียงใหม่

ลักษณะของปัสสาวะที่ผิดปกติหรือมีพยาธิสภาพ

๑. สารบางชนิดถูกขับออกมาเช่น น้ำตาล โปรตีน เลือด
๒. มีน้ำตาลในปัสสาวะเช่นคนเป็นโรคเบาหวาน (ค่าน้ำตาลในเลือดปกติ ๗๐-๑๐๐ มก./ดล.)
๓. มีโปรตีนในปัสสาวะ เช่น ไข่ขาว
๔. มีกรดยูริคในปัสสาวะมากเช่นโรคเก๊าท์
๕. มีน้ำตาล (คีโตนบอดี้) ในปัสสาวะมาก

๖. มีสารสีแดงในปัสสาวะในผู้ป่วยโรคดีซ่าน

๗. มีภาวะเลือดในปัสสาวะมาก

ประเภทของเบาหวานแบ่งตามสาเหตุได้ ๒ กรณีคือ

๑ กรณีตับอ่อนไม่สร้างอินซูลินเลย

๒ กรณีที่ตับอ่อนยังคงผลิตอินซูลินได้อยู่บ้างแต่ไม่เพียงพอต่อความต้องการเรียกตามภาษาการรักษาคือ

๒.๑ เบาหวานชนิดที่ต้องพึ่งอินซูลิน

๒.๒ เบาหวานชนิดไม่ต้องพึ่งอินซูลิน

เบาหวานชนิดต้องพึ่งอินซูลิน

มักเกิดในเด็กและวัยรุ่นเนื่องจากร่างกายไม่สามารถผลิตอินซูลินได้เพราะเซลล์ที่ทำหน้าที่ผลิตอินซูลินผิดปกติซึ่งอาจเกิดการติดเชื้อไวรัสหรือความผิดปกติของภูมิคุ้มกันของร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันต่อต้านกันเองเมื่อขาดอินซูลินทำให้น้ำตาลเกิดตกค้างในเลือดเซลล์จึงขาดพลังงานต้องไปดึงพลังงานสำรองจากไขมันหรือโปรตีนแทนทำให้พลังงานสำรองเกิดสารตกค้างที่เรียกว่า คีโตนซึ่งมีฤทธิ์เป็นกรดและมีพิษต่อร่างกายทำให้เกิดการหายใจหอบลึกหายใจออกมามีกลิ่นผลไม้ชีพจรเต้นเร็วคลื่นไส้อาเจียนความรู้สึกลดลงถ้าไม่ได้รับการรักษาจะเกิดการช็อคหมดสติ

หมายเหตุ คีโตน (KETONE)เป็นสารอินทรีย์ที่มีหมู่ฟังก์ชันเรียกว่า หมู่คาร์บอนิล O

เบาหวานชนิดไม่ต้องพึ่งอินซูลิน

มักจะพบในผู้ใหญ่อายุมากกว่า ๔๐ ปีขึ้นไปคนที่อายุเกิน ๖๐ ปีขึ้นไปมีการป่วยเป็นเบาหวานประมาณ ๑๐% เกิดจากอายุและกรรมพันธุ์ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเป็นเบาหวานโดยเฉพาะผู้ที่มีญาติสายตรงเป็นเบาหวานซึ่งเบาหวานชนิดนี้ร่างกายสามารถสร้างอินซูลินได้แต่ไม่เพียงพอหรืออาจเกิดจากเซลล์ในร่างกายต่อต้านการทำงานของอินซูลิน

เบาหวานชนิดนี้อาจไม่มีอาการมาก่อนแต่ค่อยเป็นค่อยไปเมื่อแสดงอาการจึงค่อนข้างหนักทำให้หมดสติหรือเสียชีวิตสาเหตุการหมดสติเพราะภาวะน้ำตาลในเลือดสูงมากทำให้น้ำตาลถูกขับออกมาทางปัสสาวะทำให้เกิดการเสียน้ำร่างกายก็จะเกิดภาวะขาดน้ำไปก็จะทำงานลดลงทำให้น้ำตาลในเลือดสูงขึ้นอีกเมื่อร่างกายไม่สามารถขับน้ำตาลออกมาได้คนไข้ก็จะค่อย ๆหมดความรู้สึกจนหมดสติไปเบาหวานชนิดนี้มักพบในผู้หญิงมากกว่าผู้ชายหญิงที่มีอายุเกิน ๔๐ ปีที่เป็นเบาหวานบางคนเข้าใจว่าเป็นเพราะหมดประจำเดือนจึงปล่อยปละละเลยกว่าจะรู้ว่าเป็นเบาหวานก็มีอาการมากแล้ว

สาเหตุของโรคเบาหวาน

๑. พันธุกรรมพบว่า ๑ ใน ๓ มีญาติเป็นเบาหวาน

๒. ความอ้วน เนื่องจากเซลล์ของร่างกายตอบสนองต่อฮอร์โมนอินซูลินน้อยลง

๓. อายุ อายุมากทำให้ประสิทธิภาพของตับอ่อนลดลง

๔. ตับอ่อนไม่สมบูรณ์ เช่น อุบัติเหตุหรือตับอ่อนได้รับการกระทบกระเทือน เช่น ดื่มเหล้า

๕. การติดเชื้อไวรัสบางชนิด เช่น ไวรัสคางทูม หัดเยอรมัน

๖. ยาบางชนิด เช่น ยาขับปัสสาวะ ยาคุมกำเนิด เพราะทำให้ระดับน้ำตาลในเลือดสูงขึ้น

๗. การตั้งครรภ์เนื่องจากฮอร์โมนที่รกสังเคราะห์ขึ้นมามีผลยับยั้งการทำงานของอินซูลิน

การตรวจหาเบาหวานของแผนปัจจุบัน

กระทำได้หลายวิธีเพื่อประกอบการวินิจฉัยโดยการตรวจทางห้องปฏิบัติการดังนี้

๑. การตรวจเลือดเพื่อหาค่าน้ำตาลในเลือดค่าน้ำตาลในเลือดคนปกติเท่ากับ ๘๐ ถึง ๑๑๐ มล./ดล. (คนไข้จะต้องงดอาหารก่อนตรวจประมาณ ๘ ชั่วโมงจะได้ค่าประมาณ ๗๐ - ๑๑๕ มล./ดล) .ถ้าค่าระดับน้ำตาลสูงกว่า ๑๔๐ มล./ดล. แสดงว่าเป็นเบาหวาน

๒. การตรวจปัสสาวะหาค่าระดับน้ำตาลในปัสสาวะโดยน้ำยาทางเคมี(เบเนดิกต์)(น้ำยาสีน้ำเงิน) จะมีผลดังนี้

ถ้าสีน้ำเงิน	แสดงว่าไม่มีน้ำตาล (เลือด ๑๐๐%)
ถ้าสีเขียว	แสดงว่ามีน้ำตาล ๑ + (เลือด ๗๕% น้ำตาล ๒๕-๕๐%)
ถ้าสีเหลือง	แสดงว่ามีน้ำตาล ๒ + (เลือด ๕๐% น้ำตาล ๕๐-๗๕%)
ถ้าสีส้ม	แสดงว่ามีน้ำตาล ๓ + (เลือด ๒๕% น้ำตาล ๗๕%)
ถ้าสีแดงสด	แสดงว่ามีน้ำตาล ๔ + (เลือด <๒๐% น้ำตาล >๗๕%)

(การตรวจน้ำตาลในปัสสาวะมี ๓ วิธีคือ ๑ ใช้น้ำยาเบเนดิกต์ ๒ ใช้ยาเม็ด ๓ ใช้แผ่นทดลอง)

๓ การตรวจหาระดับไขมันในเลือดต้องหาค่าคอเลสเตอรอลและไตรกลีเซอไรด์ดังนี้

ชนิดไขมัน	ค่าปกติ	ค่าผิดปกติ
คลอเรสเตอรอลรวม(TC)	<๒๐๐มก./ดล.	>๒๐๐มก./ดล.
ไตรกลีเซอไรด์	<๒๐๐มก./ดล.	>๒๐๐มก./ดล.
คลอเรสเตอรอลร้าย	<๑๓๐มก./ดล.	>๑๓๐-๑๔๐มก./ดล.
คลอเรสเตอรอลดี	>๔๕มก./ดล.	<๔๕มก./ดล.

หมายเหตุ < = น้อยกว่า , > = มากกว่า

อาการผิดปกติที่มักพบในผู้เป็นเบาหวาน

๑. ภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ เกิดขึ้นบ่อยในผู้ป่วยเบาหวานมีอาการหลายลักษณะ

๒. ภาวะเหงื่อออกมากผิดปกติบริเวณใบหน้า ลำตัว แขน ขา เพราะระบบประสาทอัตโนมัติทำงานผิดปกติซึ่งระบบประสาทอัตโนมัติทำหน้าที่ควบคุมการทำงานของหัวใจกล้ามเนื้อเรียบและต่อมต่าง ๆ

๓. ภาวะเสื่อมสมรรถภาพทางเพศของชาย (Erectile Dysfunction = ED)

๔. ภาวะผิดปกติด้านระบบทางเดินอาหาร เช่น แผลในกระเพาะอาหาร ตับอักเสบ เนื้องอกในลำไส้ใหญ่ ถุงน้ำดีอักเสบ ตับอ่อนอักเสบ กระเพาะอาหารบีบตัวผิดปกติ ภาวะกรดคั่งในเลือดจากสารคีโตน

๕. ภาวการณ์ติดเชื้อได้ง่ายปัญหาที่พบคือการติดเชื้อบริเวณใต้ผิวหนัง ภาวะเนื้อเน่าตาย ภาวะหูชั้นนอกติดเชื้ออย่างรุนแรง การติดเชื้อทางเดินปัสสาวะ กรวยไตอักเสบเฉียบพลันเช่นมีอาการไข้หนาวสั่น ปวดหลังปวดเอวอาเจียนการติดเชื้อในปอดเช่นวัณโรคและแผลที่เท้า

การสำคัญของผู้ป่วยเบาหวาน

๑. ปัสสาวะบ่อย มีปริมาณมาก
๒. คอแห้ง กระหายน้ำ
๓. หิวบ่อย กินจุ
๔. ส่วนในระยะต้น ๆ ถ้าเป็นเรื้อรังจะซูบผอม
๕. มือชา เท้าชา
๖. คันหรือเป็นตุ่มหนองตามตัว หญิงจะคันอวัยวะเพศ
๗. ตามัว

โรคแทรกซ้อนในผู้ป่วยเบาหวาน

๑. โรคแทรกซ้อนเฉียบพลัน เนื่องจากเบาหวานคือ
 ๑.๑ น้ำตาลในเลือดสูงเกินไปจนทำให้หมดสติ
 ๑.๒ น้ำตาลในเลือดต่ำจนหมดสติหรือชัก(ค่าปกติของน้ำตาลในเลือดไม่เกิน๑๐๐)
๒. โรคแทรกซ้อนทางตาเช่นตาบอดตามัวต้อกระจก
๓. โรคแทรกซ้อนทางไต เช่น ไตเสื่อม ไตวายเรื้อรัง
๔. โรคแทรกซ้อนทางระบบประสาททำให้สูญเสียกำลังความรู้สึกตามส่วนต่าง ๆของร่างกาย เช่น หัวใจ ลำไส้ สมรรถภาพทางเพศ มือ เท้า กระดูก หรือไม่มีกำลัง กล้ามเนื้อลีบ ปวดปลายประสาทอย่างรุนแรง ปวดศีรษะ หน้ามืด
๕. อาการหลอดเลือดที่ไปเลี้ยงเส้นประสาทอุดตัน เส้นประสาทขาดเลือด
๖. ความดันโลหิตสูง
๗. หลอดเลือดหัวใจตีบ

การป้องกันเบาหวาน

๑. รักษาระดับน้ำตาลในเลือด โดยขจัดเงื่อนไขหรือปัจจัยก่อให้เกิดน้ำตาลในเลือด
๒. รักษาความสะอาดของร่างกาย เท้า แผลตามตัว การสวมใส่รองเท้า
๓. พกลูกอม เช่น ฮอลล์ หรือ ทอฟฟี่ติดตัว
๔. ตรวจร่างกายอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง
๕. ปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์อย่างเคร่งครัด

การรักษาเบาหวานของแผนปัจจุบัน

๑. การฉีดอินซูลินเพื่อควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด
๒. การใช้ยาระยะรักษาเพื่อกระตุ้นตับอ่อนให้ผลิตอินซูลิน

การตรวจแบบแพทย์แผนไทย/อายุเวท

๑ การซักประวัติคนไข้

- ชื่อ สกุล ภูมิลำเนา ปัจจุบัน สถานที่เกิด สถานะทางเพศ เชื้อชาติ ศาสนา อาชีพปัจจุบัน
- อาการปัจจุบัน อาการหลัก อาการร่วม โลหิตระดู(ถ้าเป็นหญิง)
- การดำเนินชีวิตในอดีตและปัจจุบัน การขับถ่าย ปัสสาวะ และ อุจจาระ การนอนหลับ พฤติกรรมอื่นๆ เช่น ดื่มเหล้า สูบบุหรี่
- โรคประจำตัว
- ความดันโลหิต ส่วนสูง น้ำหนัก ดัชนีมวลกาย มวลกระดูก

๒ การดูแลธาตุเจ้าเรือน

- อายุ วัน เดือน ปีเกิด การคำนวณธาตุ จักรราศี อาหารที่ควรรับประทาน
- การสังเกตลักษณะ ท่าทาง สีหน้า สภาวะต่างๆที่ปรากฏ เช่น เซื่องซึม ถามคำตอบคำ ซึมเศร้า

๓ การตรวจชีพจร จะพบการเต้นผิดปกติที่

นิ้วชี้	**วาตะ ๒** กรณีตาเป็นต้อ	**วาตะ ๔** กรณีปัสสาวะบ่อย
	วาตะ ๕ กรณีอ่อนเพลีย การไหลเวียนของโลหิตและไขมันในเส้นเลือด ความดันโลหิต หัวใจอ่อน	
นิ้วกลาง	**ปิตตะ ๒** กรณีเม็ดเลือด ตับ ถุงน้ำดี ม้าม	**ปิตตะ ๓** หัวใจ
	ปิตตะ ๔ กรณีตา	**ปิตตะ ๕** ผิวหนัง กรณีมีแผลตุ่มคัน
นิ้วนาง	**กผะ/เสมหะ ๒** หัวใจ ไต ความดันโลหิต	**กผะ ๓** กรณีหิวบ่อย
	กผะ ๔ กรณีความจำเสื่อม ปวดศีรษะ อวัยวะเสื่อมสภาพ	

4 การดูลายมือ

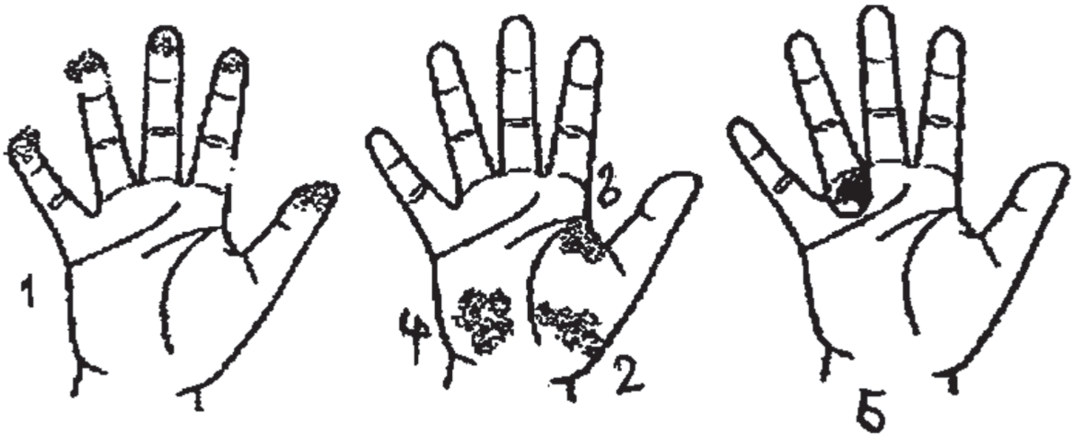

๑. ฝ่ามือแดงโดยเฉพาะปลายนิ้ว
๒. บริเวณเนินศุกร์มีเส้นเลือดปรากฏเป็นตาข่าย
๓. บริเวณเนินอังคารต่ำมีเส้นชีวิตมีจุดเล็กๆสีแดง
๔. บริเวณเนินจันทร์มีจุดแดงเล็กๆ และมีวงแหวนสีขาว
๕. โคนนิ้วนางเป็นสีแดงสดเมื่อถูกกดจะจางหายไป

๖. เนินจันทร์มีเส้นลึกในแนวขวาง ๑-๓ เส้นตามอาการหนักเบาของโรค

๗. บริเวณเนินเนปจูนจะมีเส้นผิดปกติปรากฏ

๘. เส้นชีวิตจะมีเส้นเล็ก ๆตัด

๕ การกดจุดฝ่าเท้าจะพบอาการกดเจ็บที่

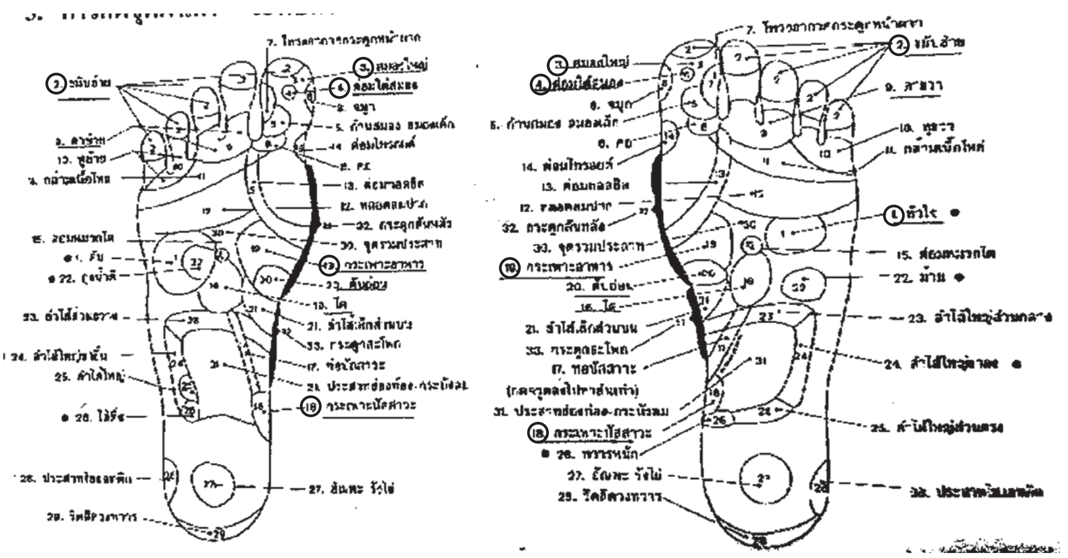

๕.๑ เท้าขวา-ซ้าย จุด ๒-๔ เกี่ยวกับสมอง จุด ๙ เกี่ยวกับตา จุด ๑ เกี่ยวกับหัวใจตีบ
จุด ๑๖ ไต จุด ๑๙ กระเพาะอาหาร จุด ๒๐ ตับอ่อน จุด ๑๘ กระเพาะปัสสาวะอักเสบ

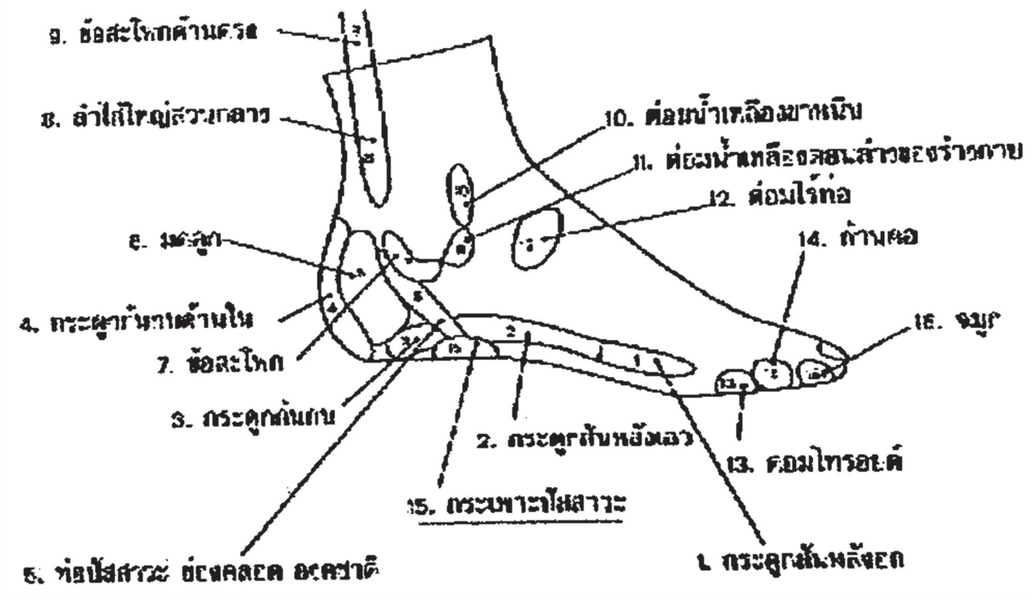

๕.๒ เท้าด้านใน จุด ๑๕ กระเพาะปัสสาวะ

๖ การตรวจ

- การตรวจหัวใจ - การตรวจม้าม - การตรวจปอด - การตรวจตับ - การตรวจท้อง - การตรวจไต

๗ การผูกดวง กรณีจำเป็น

การวิเคราะห์โรคแบบแพทย์แผนไทย

๑. กรณีน้ำตาลในเลือดสูง สมุฏฐานปถวีพิกัดยกนังหย่อนทำให้ สมุฏฐานอาโปพิกัดโลหิตและวาโยพิการ
๒. กรณีไขมันในเส้นเลือดสูง สมุฏฐานอาโปพิกัดลสิกาพิการทำให้ สมุฏฐานปถวีพิกัดนหารูพิการตาม
๓. กรณีมีความดันโลหิตสูงสมุฏฐานปถวีพิกัดนหารูหย่อน ทำให้สมุฏฐานอาโปและวาโยพิการ
๔. กรณีปัสสาวะบ่อย สมุฏฐานอาโปพิกัดมูตตังพิการ
๕. กรณีคันตามผิวหนัง สมุฏฐานอาโปพิกัดโลหิตและวาโยพิการทำให้สมุฏฐานปถวีพิกัดตะโจและมังสังพิการ
๖. กรณีมือเท้าชา สมุฏฐานอาโปพิกัดโลหิตและวาโยพิการ ทำให้สมุฏฐานปถวีพิกัดนหารูพิการ
๗. กรณีกระหายน้ำอ่อนเพลีย สมุฏฐานปถวีพิกัดกิโลมะกังพิการ
๘. กรณีหิวบ่อยกินจุ สมุฏฐานเตโชพิกัดไฟปริณามัคคีกำเริบ

การวินิจฉัยแบบแผนไทย/อายุรเวท

เบาหวานหรือยกนังหย่อนอาโปโลหิตและวาโยพิการ

การรักษาแผนไทย

๑. ยาบำรุงสมองเพื่อกระตุ้นการทำงานของตับอ่อนต่อมไร้ท่อหรือความจำเสื่อม
๒ เม็ด เช้า - ก่อนนอน (พศส๒/๑๑๔)
๒. ยาเบาหวานเพื่อลดน้ำตาลในเลือด ปรับสมดุลธาตุ กระตุ้นการทำงานของตับอ่อน
๔ เม็ด เช้า – ก่อนนอน (ตบ.๓๘)
๓. ยาละลายไขมันเพื่อลดไขมันในเส้นเลือด กรณีไขมันในเส้นเลือดสูง
๔ เม็ด เช้า - ก่อนนอน (ตบ.๙๑)
๔. ยาลดความดันโลหิตเพื่อลดความดันโลหิต กรณีความดันโลหิตสูง
๔ เม็ด เช้า - ก่อนนอน (ตบ.๒๕)
๕. ยาบำรุงไตกรณีปัสสาวะบ่อยและเพิ่มสมรรถนะการทำงานของไต
๒ เม็ด เช้า - เย็น (พศส๑/๒๑๕)
๖. ยาสำหรับโรคเหน็บชา กรณีชาตามปลายมือปลายเท้า
๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร (ตบ.๒๑)
๗. ยาบำรุงกำลัง กรณีอ่อนเพลีย
๒ เม็ด ๓ เวลา หลังอาหาร (ตบ.๓๒)
๘. ยาลมอังคมังคาหรือยาหอมกำจัดลม กรณีหน้ามืดวิงเวียนตาพร่าตาลาย
๒ - ๔ เม็ด ทุก ๔ ชั่วโมง (พศส๒/๑๗)
๙. ยาไฟปริณามัคคีเพื่อลดอาการหิวบ่อย
๒ เม็ด เช้า – เย็น (พศส๒/๑๑๕)
๑๐. ยาอภัยสันตากรณีตาเป็นต้อเนื้อ/ยาทิพย์จักษุกรณีตาเป็นต้อกระจก
๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร (ตล.๑๗๖)
๑๑. กรณีคันตามร่างกายให้ครีมเหลืองแก้คันหรือแผลเน่าเปื่อย ทา เช้า - เย็น

๑๒. ยาบำรุงตับเพื่อช่วยให้ตับทำงานดีขึ้น
 ๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร (พศส๑/๒๓๔)

น้ำกระสายยา

๑. ชาชงสำหรับเบาหวานเพื่อลดน้ำตาลในเลือด กรณีค่าน้ำตาลสูงมาก วันละ ๑ ซอง
๒. ชาชงกำลังเสือโคร่ง กรณีมีอาการอ่อนเพลีย เช้า - เย็น

คำแนะนำ

มูลเหตุแห่งการเกิดโรค ๘ ประการ

๑. นาฬิกาชีวิต
๒. การควบคุมอาหาร งดอาหาร ไขมัน อาหารจำพวกแป้งข้าวเหนียว ก๋วยเตี๋ยว บะหมี่
๓. ลดการกินน้ำตาล ขนมหวาน ผลไม้รสหวานจัด น้ำอัดลม เหล้า บุหรี่ เบียร์
๔. ออกกำลังกายควบคุมน้ำหนัก
๕. หมั่นตรวจดูเท้าเป็นพิเศษ ระวังอย่าให้เกิดบาดแผลที่เท้าหรือสวมรองเท้าคับเกินไป

ความดันโลหิตสูง (Hypertension – ไฮเปอร์เทนชั่น)
โดย พท.ชายณรงค์ ณ เชียงใหม่

สาเหตุ ประมาณ ๙๐ เปอร์เซ็นต์ จะไม่ทราบสาเหตุปัจจัยทางกรรมพันธุ์ ความอ้วน อาการเครียด กินอาหารเค็มจัด สูบบุหรี่จัด อาจเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความดันโลหิตสูง นอกนั้นอาจเกิดจากสาเหตุ

๑. รับประทานยาบางประเภท เช่น คุมกำเนิด สเตอรอยด์ อะดีนาลีน
๒. หญิงตั้งครรภ์ ครรภ์เป็นพิษ
๓. โรคไต
๔. หลอดเลือดแดงตีบตัวหรือแข็งตัว
๕. คอพอกเป็นพิษ โรคของต่อมไร้ท่อ
๖. ภาวะที่หัวใจทำงานหนัก อาการเครียด
๗. อื่นๆ เช่น เนื้องอกในสมอง สมองอักเสบ สารพิษ เช่น ตะกั่ว

อาการสำคัญ

๑. ปกติจะไม่มีอาการแสดงใดๆแต่วัดความดันแล้วได้ค่า ๑๖๐/๙๐ มม.ปรอท
๒. บางคนอาจมีอาการปวดมึนท้ายทอย ตึงต้นคอ วิงเวียน มักเป็นหลังตื่นนอนใหม่ๆ
๓. บางรายอาจมีอาการปวดศีรษะตุ๊บๆแบบไมเกรน
๔. กรณีที่เป็นเรื้อรังอาจมีอาการอ่อนเพลีย เหนื่อยง่าย ใจสั่น นอนไม่หลับ มือเท้าชา ตามัว หรือมีเลือดกำเดาไหล

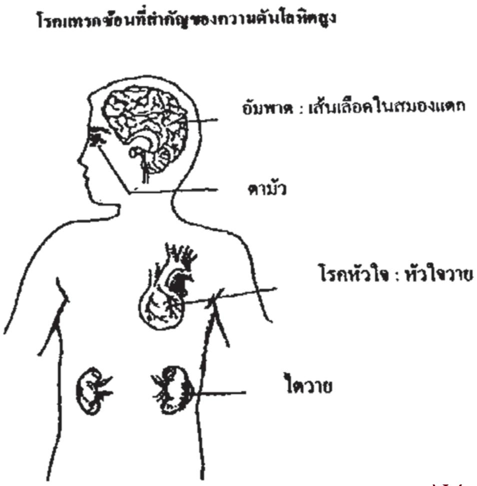

๕. โรคแทรกซ้อนที่จะตามมาคือโรคหัวใจโต หลอดเลือดหัวใจตีบ หลอดเลือดเลี้ยงสมองตีบ อัมพาต ครึ่งซีก ความจำเสื่อม สมาธิลดลง โรคไตวายเรื้อรัง หลอดเลือดแดงภายในตาเสื่อมทำให้ตามัว

การตรวจแบบแพทย์แผนไทย/อายุรเวท

๑. การซักประวัติคนไข้

- ชื่อ-สกุล ภูมิลำเนาปัจจุบัน สถานที่เกิด สถานะ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา อาชีพปัจจุบัน
- อาการปัจจุบัน อาการหนัก อาการร่วม ถ้าเป็นหญิงถามเกี่ยวกับโลหิตระดูสตรีด้วย
- การดำเนินชีวิตในอดีต ปัจจุบัน การขับถ่ายปัสสาวะ อุจจาระ การนอนหลับ อาหารที่รับประทาน พฤติกรรมอื่น เช่น ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ โรคประจำตัว
- การรักษาที่ผ่านมา ที่ไหน ผลการรักษาเป็นอย่างไร
- ความดันโลหิต ส่วนสูง น้ำหนัก ดัชนีมวลกาย มวลกระดูก

๒. การดูธาตุเจ้าเรือน

- อายุ วัน เดือน ปีเกิด การคำนวณธาตุ หมุนจักรราศี อาหารตามธาตุเจ้าเรือน
- การสังเกตลักษณะ ท่าทาง สีหน้า สภาวะต่างๆที่ปรากฏ เซื่องซึม ถามคำตอบคำ ซึมเศร้า

๓. การคำนวณธาตุ คำนวณธาตุดูว่าธาตุใดกำเริบหย่อนหรือพิการ ให้คำแนะนำวิธีการแก้คือ ในปีนี้

๐ ๐ ๒ ๐ ให้ทานอาหารรสเผ็ดเพิ่มขึ้น

๑ ๑ ๓ ๑ ให้ทานอาหารรสเผ็ดลดลง

๒ ๒ ๐ ๒ ให้ทานอาหารรสเผ็ดลดลง

๓ ๓ ๑ ๓ ให้ทานอาหารรสเผ็ดเพิ่มขึ้น

๔. การจับชีพจร จะพบการเต้นผิดปกติที่

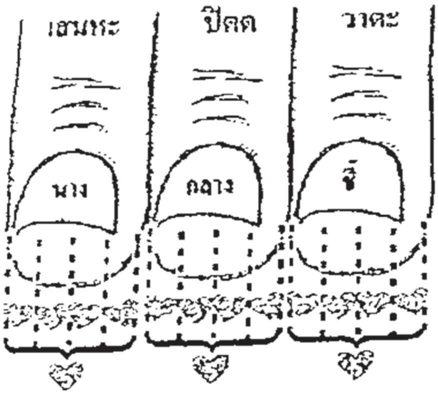

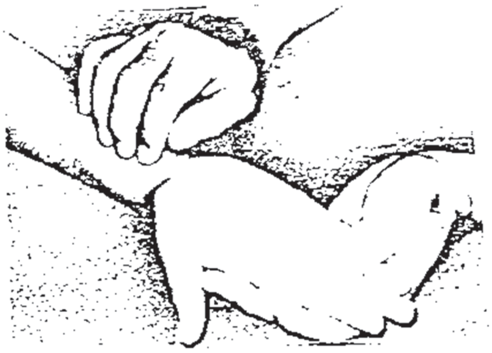

ชีพจร วาตะ ๑ สมองและหัวใจ วาตะ ๕ การไหลเวียนโลหิต

ชีพจร ปิตตะ ๓ หัวใจ ปิตตะ ๔ ตาพร่ามัว

ชีพจร เสมหะ ๔ หัวใจ ปวดหัว เสมหะ ๒ ไต (กรณีไตพิการ)

๕ การกดจุดฝ่าเท้า จะพบอาการกดเจ็บที่

จุด ๓ สมอง จุด ๑๖ กรณีไต จุด ๙ ตาทั้งสองข้าง

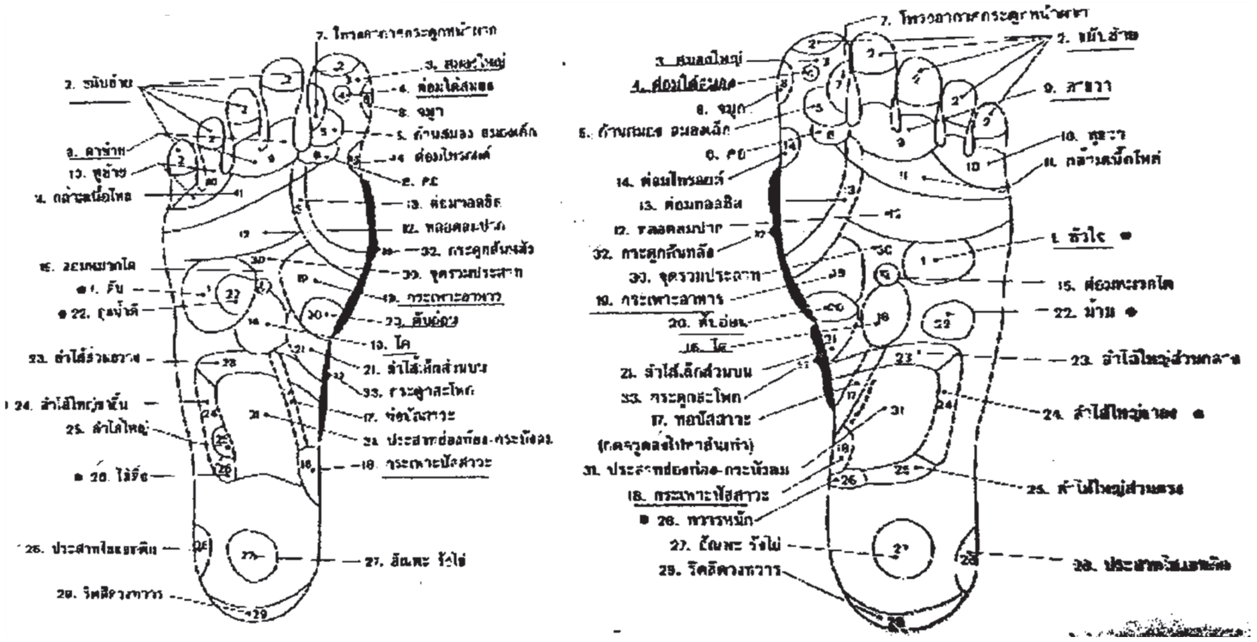

๖ การวิเคราะห์สมุฏฐานโรค

เกิดจาก สมุฏฐานอาโปพิกัดโลหิตและวาโยพิการ

๗ การวินิจฉัย ความดันโลหิตสูง/โลหิตและวาโยพิการ

๘ การรักษา

๑.	ยาลดความดันโลหิต	๔ เม็ด เช้า – ก่อนนอน (ตบ.๒๕)
๒.	ยาบำรุงไต	๒ เม็ด เช้า - เย็น (กรณีไตอักเสบ) (พศส.๑/๒๑๕)
๓.	ยาบำรุงสมอง	๒ เม็ด ก่อนนอน (กรณีมึนศีรษะ นอนไม่หลับ) (พศส.๒/๑๑๔)
๔.	ยาจิตรารมณ์	๑ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร (กรณีใจสั่นหงุดหงิดง่าย) (พศส.๒/๑๙๓)
๕.	ยาหทัยวัตถุ	๒ เม็ด เช้า ก่อนนอน (กรณีมีอาการเสียวแปลบ ๆที่หัว) (ก.๑/๕๖)
๖.	ยาอภัยสันตา	๒ เม็ด ๓ เวลา หลังอาหาร หรือ เช้า - เย็น (กรณีตาพร่ามัว) (ตล.๑๗๖)
๗.	ยามลายโชตรัต(ละลายลิ่มเลือด)	๒ เม็ด เช้า - ก่อนนอน (ตบ.๑๐๙)
๘.	ยาขับปัสสาวะ	๒ เม็ด ๒ เวลา หลังอาหาร เช้า - เย็น หรือ ก่อนนอน กรณีความดันสูงมาก ๆ กรณีมีปัสสาวะพิการ (ตบ.๓๖)

๙ คำแนะนำ

๑. งดอาหารรสเค็มหรือเค็มจัด
๒. งดเหล้า บุหรี่
๓. ออกกำลังกายเสมอ ลดน้ำหนักตัว
๔. ทำจิตใจให้สงบ
๕. สตรีกินยาคุมควรงดกินยาคุม ให้คุมด้วยวิธีอื่น

หมายเหตุ

๑. ค่าความดัน ๑๔๐/๙๐ มล.ปกติ, ๑๔๑-๑๕๙/๙๑-๙๔ ก้ำกึ่ง, ๑๖๐/๙๕ สูง

๒. อายุ ๓๐ ถึง ๓๕ ปีหรือก่อนอายุ ๕๓ ปี

ไขมันในเส้นเลือดสูง (Cholesterol)

โดย พท.ชายณรงค์ ณ เชียงใหม่

เป็นภาวะไขมันในเลือดก่อตัวสะสมเข้าไป จับเป็นปื้นไขมัน (Plaque) บริเวณผนังด้านในของหลอดเลือด ซึ่งจะสร้างความเสียหายที่สำคัญดังนี้

๑. หลอดเลือดเริ่มมีรูตีบแคบลง ทำให้ความจำเสื่อม มือขาสั่น อาการทรงตัวมีปัญหา

๒. หลอดเลือดมีรูตันทำให้เซลล์ของสมองตาย ทำให้เกิดอัมพฤกษ์อัมพาต

๓. หลอดเลือดแตกทำให้เลือดออกมาข้างในกะโหลกศีรษะ กดเนื้อสมองที่ยังดี ทำให้ทำงานไม่ได้อาจร้ายแรงถึงขั้นเสียชีวิต

ไขมันดังกล่าวมาจากไขมันชนิดต่าง ๆที่ลอยปะปนอยู่กับน้ำเลือด ซึ่งแต่ละชนิดจะมีคุณและโทษแก่ร่างกายแตกต่างกันเช่น

๑. ไขมันรวมหรือคอเลสเตอรอลรวม (TC – Total fat cholesterol)

๒. ไตรกลีเซอไรด์ (TG - Triglyceride)

๓. ไขมันชนิดดี (HDL - High density lipoprotein)

๔. ไขมันชนิดร้าย (LDL - Low density lipoprotein)

๕. ไขมันชนิดร้ายมาก (VLDL - Very density lipoprotein)

สาเหตุของค่าไขมันรวมผิดปกติ

๑. เกิดจากกินยากลุ่ม สตาตีน ตัวใดตัวหนึ่งประจำ

๒. ต่อมไทรอยด์อาจทำงานมากเกินไป

๓. ตับอาจเกิดโรคร้าย

๔. อาจเกิดสภาวะผิดปกติทำให้การดูดซึมอาหารผิดปกติ

๕. เกิดจากภาวะทุพโภชนาการ เช่น การอดอาหาร อดข้าว อดน้ำ

๖. อาจเกิดจากพันธุกรรม

๗. เกิดจากการขาดธาตุ แมงกานีส

ค่าปกติของคอเลสเตอรอลรวม (๑๖๐ – ๑๙๙ mg/dl)

- ถ้ามีค่าต่ำกว่า ๑๖๐ mg/dl คนไข้จะเกิดอาการ
    ๑. ซึมเศร้ากังวลกระสับกระส่ายอารมณ์แปรปรวนทำให้เกิดโรคทางจิตประสาท
    ๒. ทำให้เกิดโรคหลอดเลือดในสมอง
    ๓. เสี่ยงต่อการเกิดมะเร็ง

- ถ้ามีค่าสูงกว่า ๒๐๐ mg/dl คนไข้จะเกิดอาการ
    ๑. หลอดเลือดหนาทำให้หลอดเลือดตีบหรืออุดตัน
    ๒. ทำให้เกิดโรคหัวใจ
    ๓. ทำให้สมองขาดเลือดเฉพาะที่
    ๔. ทำให้เกิดโรคเบาหวาน

ค่าของไตรกลีเซอไรด์น้อยกว่า ๑๕๐ mg/dl ไตรกลีเซอไรด์จะมีที่มา ๒ แห่งคือมาจากอาหารที่ลำไส้เล็ก โดยถูกดูดซึมได้จากอาหารประเภทไขมัน หรือตับผลิตขึ้นมาเอง เพื่อเป็นพลังงาน สำรองของร่างกาย นำมาใช้แทนกลูโคส

ค่าไตรกลีเซอไรด์น้อยกว่า ๑๕๐ mg/dl

๑. กินอาหารไขมันน้อยเกินไป
๒. ต่อมไทรอยด์ทำงานมากเกินไป
๓. เกิดภาวะดูดซึมสารอาหารของลำไส้ผิดปกติ
๔. เกิดจากภาวะตามโภชนาการ

ค่าไตรกลีเซอไรด์สูงหรือสูงมาก (๒๐๐ –๔๙๙ mg/dl **หรือมากกว่า** ๕๐๐ mg/dl)

๑. กินโปรตีนน้อยแต่กินข้าวหรือน้ำตาลมาก
๒. ต่อมไทรอยด์ทำงานน้อยเกินไป
๓. ไต อาจเกิดโรค
๔. ภาวะตับแข็ง หรือตับอ่อนอักเสบ ทำให้เอนไซม์ย่อยอาหารไขมันไม่ได้
๕. อาจเกิดโรคเบาหวาน
๖. การใช้ยาเคมีบางตัวอาจทำให้ไตรกลีเซอไรด์ในเลือดสูง เช่น ยาภูมิแพ้ ยาลดความดันโลหิตสูง ยาวัยทอง ยามะเร็งเต้านม ยาคุมกำเนิด

HDL – High density lipoprotein (ดี)

คือคอเลสเตอรอลที่มีองค์ประกอบของโปรตีนเป็นหลักโดยถือว่าเป็นโคเลสเตอรอลดี ค่าปกติควรจะมากกว่า ๖๐ mg/dl เพราะจะช่วยป้องกันโรคหัวใจถ้าชายน้อยกว่า ๔๐ mg/dl หรือหญิงน้อยกว่า ๕๐ mg/dl อาจเสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจ

การปรับสมดุล

๑. ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ๓๐ นาทีต่อวัน
๒. คุมน้ำหนักให้ได้มาตรฐาน BMI (ดัชนีมวลกาย)
๓. งดหรือหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่
๔. ทานอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ
๕. หลีกเลี่ยงอาหารไขมันอิ่มตัวเช่นหนังไก่ นม หรือ ไขมันทรานซ์ เช่น มาการีน

LDL – Low density lipoprotein (ร้าย)

LDL ถูกผลิตโดยตับ เพื่อนำไปให้เซลล์เป้าหมายทั่วร่างกาย เพื่อใช้ประโยชน์ค่าปกติของ LDL ต้องน้อยกว่า ๑๐๐ mg/dl หรือไม่เกิน ๑๐๐ - ๑๒๙ mg/dl ถ้าสูงกว่านี้หรือต่ำกว่านี้ถือว่าอันตราย

ค่าทางต่ำอาจมีผลดังนี้

๑. ต่อมไทรอยด์ทำงานมากเกินไป
๒. การดูดซึมของลำไส้ไม่ดี

ค่าทางสูง

๑. อ้วนเกินไป
๒. อาจเป็นเบาหวานโดยไม่รู้ตัว
๓. ไตอาจเสื่อม
๔. ถ้าต่อมไทรอยด์ทำงานน้อยเกินไป การสะสมอาหารในเลือดจะสูง

๑. การซักประวัติคนไข้

- ชื่อ-สกุล ภูมิลำเนาปัจจุบัน สถานที่เกิด สถานะ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา อาชีพปัจจุบัน
- อาการปัจจุบัน อาการหลัก อาการร่วม เช่น มีอาการมึนศีรษะอยู่ตลอดเวลาบางครั้งมีอาการปวดจี๊ด ๆที่สมองด้านใน
- การดำเนินชีวิตในอดีต ปัจจุบัน การขับถ่ายปัสสาวะ อุจจาระ การนอนหลับ อาหารที่รับประทาน พฤติกรรมอื่น เช่น ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ โรคประจำตัว อาหารประเภทไขมัน เช่น ขาหมู หนังไก่ทอด โรตี ปาท่องโก๋
- การรักษาที่ผ่านมาที่ไหน ผลการรักษาเป็นอย่างไร ค่าไขมันต่าง ๆเป็นอย่างไร ได้ทานยาอะไรประจำบ้าง
- ความดันโลหิต ส่วนสูง น้ำหนัก ดัชนีมวลกาย มวลกระดูก

๒. การดูธาตุเจ้าเรือน

- อายุ วัน เดือน ปีเกิด การคำนวณธาตุ หมุนจักรราศี อาหารตามธาตุเจ้าเรือน
- การสังเกตลักษณะ ท่าทาง สีหน้า สภาวะต่าง ๆที่ปรากฏ เซื่องซึม ถามคำตอบคำ ซึมเศร้า หรือปกปิดความจริงบางอย่าง

๓. การคำนวณธาตุ คำนวณธาตุดูว่าธาตุใดกำเริบหย่อนหรือพิการ ให้คำแนะนำวิธีการแก้ไข

อภิปรายโรคเบาหวาน ไขมัน ความดันโลหิตสูง

(โดย... อ.ปณิตา ถนอมวงษ์)

กรอบแนวคิดเวชกรรมไทย

ความเชื่อเรื่องกายและใจแยกออกจากกันไม่ได้ เมื่อมีความเครียด พฤติกรรมที่ฝืนธรรมชาติในกลุ่มที่แผนไทยเรียกมูลเหตุ ๘ ประการ เมื่อทำซ้ำๆย่อมทำให้เกิดการเจ็บป่วยสะสมเรื้อรังเราเรียก อชิน และอชินนี้มีผลให้เกิดการเสียสมดุลในธาตุทั้ง ๔ เพราะระบบธาตุเดินไม่ได้ เมื่อติดไม่ได้แก้ก็เกิดโรค สมัยนี้เรียก โรคเรื้อรัง มูลเหตุก่อโรค ๘ ประการมีดังนี้

๑. อาหาร

๒. อิริยาบถ

๓. ความร้อนและเย็น

๔. อดนอน อดข้าว อดน้ำ

๕. กลั้นอุจจาระ กลั้นปัสสาวะ

๖. ทำงานเกินกำลัง

๗. ความโศกเศร้าเสียใจ

๘. โทสะมาก

คำอธิบาย

ตั้งแต่ ๑ – ๕ เป็นเรื่องทางกาย

๑. อาหาร

อาหารเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเลี้ยงร่างกาย แต่ถ้าไม่ระวังในการบริโภค ในการบริโภคมากเกินกว่าปกติ โดยไม่รู้ประมาณในอาหารหรือตนเคยบริโภคเพียงไร แต่บริโภคน้อยกว่าที่เคย หรืออาหารนั้นเป็นของบูดของเสียและที่ควรจะทำให้สุกเสียก่อนแต่ไม่ทำให้สุกหรือของที่มีรสแปลกกว่าที่ตนเคยบริโภคก็บริโภคจนเหลือเกิน ไม่ใช่ชิมดูแต่พอรู้รส และบริโภคอาหารไม่ตรงกับเวลาที่เคย เช่น ตอนเช้าเคยบริโภคอาหารไม่ได้บริโภคปล่อยให้ล่วงเลยไปจนเวลา

๒. อิริยาบถ

มนุษย์ทั้งหลายควรใช้อิริยาบถให้ผลัดเปลี่ยนกันตามปกติ ๔ อย่าง คือ นั่ง นอน ยืน เดิน ถ้าอย่างใดอย่างหนึ่งมากไปไม่ให้ร่างกาย เส้นเอ็นได้ผลัดเปลี่ยนไปบ้าง เส้นเอ็นก็จะแปรไปจากเป็นปกติทำให้เกิดโรคได้ทั้งนี้เชื่อว่า โรคเกิดเพราะอิริยาบถ

๓. ความร้อนและเย็น

บุคคลที่เคยอยู่ในที่ร้อน ไปถูกความเย็นมากไปก็ดีหรือเคยอยู่ในที่เย็นไปถูกความร้อนมากไปก็ดี เช่น เคยอยู่ในร่มต้องออกไปกลางแจ้ง เวลาแดดร้อนจัด ไม่มีอะไรกำบังหรือไม่มีพอที่จะกำบังได้ก็ดี เคยอยู่ในที่เปิดเผยต้องไปอยู่ในที่อับบอบอ้าวร้อนมากไปก็ดี หรือผู้ที่ต้องไปถูกฝนถูกน้ำค้างและลงไปแช่อยู่ในน้ำนานๆ ก็ดีเหตุเหล่านี้ย่อมทำให้เกิดโรคได้ จัดได้ชื่อว่าโรคเกิดเพราะความร้อนและเย็น

๔. อดนอน อดข้าว อดน้ำ

เมื่อถึงเวลานอนไม่นอน ต้องทรมานอยู่จนเกินกว่าเวลาอันสมควรหรือถึงเวลากินข้าวแต่ไม่ได้กิน โดยที่มีเหตุจำเป็นต้องอดอยากกินน้ำไม่ได้กินต้องอดต้องทนไป ย่อมเป็นเหตุทำให้เกิดโรคได้ จัดได้ชื่อว่าโรคเกิดเพราะอดนอน อดข้าว อดน้ำ

๕. กลั้นอุจจาระ ปัสสาวะ

ตามธรรมดา อุจจาระ ปัสสาวะเมื่อถึงคราวจะตกแต่กลั้นไว้ไม่ให้ตกปล่อยให้ล่วงเลยเวลาไปมากกว่าสมควร ก็แปรปรวนไปจากความเป็นปกติ ย่อมทำให้ธาตุในกายแปรปรวนไปด้วย เป็นหนทางทำให้เกิดโรคได้ จัดได้ชื่อว่าโรคเกิดเพราะกลั้นอุจจาระ ปัสสาวะ

ข้อ ๖ – ๘ เรื่องทางจิตใจ (ความโลภ ความเศร้าโศกเสียใจ ความโกรธ)

๖. ทำการเกินกำลังกาย

คือ ทำการยกแบกหามหิ้วฉุดลากของที่หนัก เกินกว่ากำลังแรงของตนจะทำได้ก็ดีหรือวิ่งกะโดดด้วยออกกำลังแรงมากเกินไปก็ดี ย่อมทำให้อวัยวะน้อยใหญ่ไหวเคลื่อนผิดปกติ หรือต้องคิดต้องทำงานต่างๆ โดยที่ต้องเหน็ดเหนื่อยเพราะต้องใช้ความคิดและกำลังกายมากเกินกว่าปกติก็ดี เหล่านี้ชื่อว่าทำการเกินกำลังกาย ย่อมทำให้เกิดโรคได้ จัดได้ชื่อว่าโรคเกิดเพราะทำการเกินกำลัง

๗. ความเศร้าโศกเสียใจ

บุคคลที่มีความทุกข์ร้อนมาถึงตัวก็เศร้าโศกเสียใจ จนถึงแก่ลืมความสุขสำราญที่เคยมีเคยเป็นมาแต่ก่อนเสีย ที่สุดอาหารที่บริโภคเคยมีรส ก็เสื่อมถอยหรือละเลยเสียก็มี เมื่อเป็นเช่นนี้น้ำเลี้ยงร่างกายที่ผ่องใสก็ขุ่นมัวเหือดแห้งไปก็ย่อมจะให้เกิดมีโรคขึ้นในกายได้ ชื่อว่าโรคเกิด เพราะความเศร้าโศกเสียใจ

๘. โทสะ

บุคคลที่มีโทสะอยู่เสมอ ไม่มีสติที่จะยึดหน่วงไว้ได้ย่อมทำกิริยาฝ่าฝืนร่างกายละทิ้งความบริหารร่างกายของตนเสียจนถึงทอดทิ้งร่างกาย หรือทุบตีตัวเอง เช่นนี้ก็ทำให้เกิดโรคได้นี้ชื่อว่าโรคเกิดเพราะโทสะ

เมื่อเกิดอาการเหล่านี้ย่อมทำให้ป่วยไข้จากพฤติกรรมการกิน การนอน การทำการงานต่างๆ โดยเฉพาะอาหารที่เรารับประทานเข้าไปมีสารตกค้างที่เข้าไปจากการกินอาหาร เช่น สารฟอกขาว สารกันบูด สารเคมีในผักผลไม้ สารปนเปื้อนโลหะหนัก ทั้งยังเรื่องการชอบในรสอาหารที่หวานจัด เค็มจัด เปรี้ยว และเผ็ดจัด อาหารที่หนักเช่นอาหารขยะมีไขมันทรานส์มาก ของทอด ของค้างคืนไม่สด อาหารกึ่งสำเร็จรูป อาหารกระป๋อง ล้วนก่อโรคให้ป่วย ยิ่งรับประทานซ้ำซากจำเจบ่อยๆและนานๆ ย่อมมีผลให้ร่างกายอ่อนแอ หรือเราเรียนว่า ธาตุเสียสมดุลจาก กองอชิน

ในส่วนอชินนี้มาจาก ธาตุทั้ง ๔ เสียหน้าที่ไปจากปัญหาเรื่องระบบไฟย่อยของเราเองจนเรื้องรังไปมีเหตุให้ร่างกายป่วยไปในระบบ ธาตุทั้ง ๔ เรียกตัวนี้ว่า อสุริญธัญญาณธาตุ(ธาตุสำแดงให้รู้ดุจผีสิ่ง มือสุร และ อาหารธาตุ= ธัญญาธาตุ) เรื่องอาหารธาตุเป็นส่วนของธาตุดินที่ต้องกินต้องเติมเพื่อไปหล่อเลี้ยงธาตุทั้ง๔ ในร่างกายแยกย่อยเป็น อาการ๓๒ เมื่อป่วยก็ขึ้นกับระบบธาตุใดในร่างกายเวลานั้นหย่อนลงไป จึงมีผลให้เกิดอาการไปในทางธาตุต่างๆ เพราะอาหารทำเหตุให้ตัวรู้ที่สั่งการเรียก อภิญญาณธาตุเสียหน้าที่ไปด้วย จึงมีการประเมินโรคไปในทางที่อาจจะเกิดในการข้างหน้าจากสมดุลธาตุเสียไป ออกอาการให้แพทย์ตรวจด้วยการดูของเสียและสารคัดหลั่งจาก อุจจาระ ปัสสาวะ สีของตา ร่วมกับอาการที่แสดงออกมาให้แพทย์ได้รู้ได้ตรวจและรักษาในขณะนั้น การพยากรณ์โรคว่าไปทางธาตุใดให้ดูดังนี้

ลักษณะอภิญญาณธาตุ ๔ มีดังนี้

๑. **ลักษณะชาติธาตุปถวี** คือ ชาติธาตุปถวี กำเริบ หย่อน พิการ มีอาการกระทำให้เสมหะเน่า ให้เจ็บท้อง ท้องขึ้น ให้เสียดแทง และแปรเป็นอัมพฤกษ์ เป็นโรคกระษัย เป็นป้าง ให้เนื้อช้ำใน เล็บมือ เล็บเท้าเขียว ให้โลหิตตกทวารหนักทวารเบา กินอาหารไม่อยู่ท้อง โทษทั้งนี้ เกิดแต่กองปถวีธาตุ กำเริบ หย่อน พิการ
๒. **ลักษณะชาติธาตุอาโป** คือ อาโปธาตุ กำเริบ หย่อน พิการ มีอาการให้ลงท้อง เจ็บหน้าอก แปรเป็นกร่อน ขัดอุจจาระปัสสาวะ นอนไม่หลับ เป็นพรรดึกกลิ้งขึ้นกลิ้งลง ขัดสีข้าง ถ้าหญิงขัดซ้ายเยียวยายากนัก ถ้าแก้มิฟัง ๗ วันตาย มีอาการแปรไปให้ขัดหัวเข่า และน่อง เท้าเย็นให้บังเกิดเสมหะกล้า ผอมแห้ง เจ็บอก ร้อนหน้าตาดังไข้จับ
๓. **ลักษณะชาติธาตุวาโย** คือ วาโยธาตุ กำเริบ หย่อน พิการนั้น มีอาการกระทำให้หนักตา เป็นหิ่งห้อยกระจายออก ให้เมื่อยมือเมื่อยเท้า ให้เป็นตะคริว และลมจับโปง ให้ขัดหัวเข่า และเมื่อยสันหลัง ให้สองเกลียวคอนั้นแข็ง สมมุติว่าเป็นฝีเส้น มีอาเจียนลมเปล่า เจ็บอก ขัดในท้อง หนักตา
๔. **ลักษณะชาติธาตุเตโช** คือเตโชธาตุ กำเริบ หย่อน พิการนั้น มีอาการกระทำให้ร้อยปลายมือปลายเท้า มีพิษเจ็บปวดดุจปลาดุกยัก แปรไปให้หลังมือบวม ให้ผื่นขึ้นทั่วสรรพางค์กาย เป็นดังผด และหัดให้เจ็บท้องให้ตกปุพโพโลหิต ให้มือเท้าตาย

ลักษณะอสุรินธัญญาณธาตุ ๔ มีดังนี้

๑. **สมธาตุ** ลักษณะอาการ สมธาตุยิ่งไปด้วยกองสรรพธาตุ มีอาการกระทำให้จับเป็นเวลา บางทีให้ตัวร้อน เท้าเย็น บางทีให้สวิงสวาย ให้เจ็บในอก บริโภคอาหารไม่รู้รส บางทีให้มึน ให้ทั้งโทษทั้งนี้ กล่าวคือ เสมหะสมุฏฐาน ปิตตะสมุฏฐาน และวาตะสมุฏฐาน ประชุมพร้อมกันในกองวีสติปถวี (กองธาตุดิน ๒๐ อย่าง) ให้เป็นเหตุ
๒. **วิสมธาตุ** ลักษณะอาการ วิสมธาตุยิ่งไปด้วยกองวาโยมีกำลัง คือ ทำให้ท้องลั่นอยู่เป็นนิจ บางวันให้ลง บางวันให้อยากอาหาร บางวันให้คับท้อง แน่นอกคับใจ เพลิงธาตุมิได้เสมอ วาโยเดินไม่สะดวก โทษทั้งนี้เกิดแต่กองฉกาลวาโย (กองธาตุลม ๖ อย่าง) เป็นเหตุ

๓. **กติกธาตุ** (ติกขธาตุ) ลักษณะอาการ กติกธาตุยิ่งไปด้วยสรรพิษทั้งปวง มีพิษดี พิษเสมหะ พิษลม เป็นอาทิพิษอันเศษเป็นที่สุด คือเพลิงธาตุนั้นแรง เผาอาหารฉับพลันยิ่งนัก กระทำให้จับเชื่อมมัว ทั้งกลางวันกลางคืน มิได้เว้นเวลา ให้ปวดศีรษะ ให้ผิวเนื้อแดง ตาแดงให้ขัดอุจจาระปัสสาวะ ให้เป็นพรรดึก โทษทั้งนี้เกิดแต่กองจตุกาลเตโชธาตุ (กองธาตุไฟ ๔ อย่าง) เป็นเหตุ

๔. **มันทธาตุ** ลักษณะอาการ มันทธาตุนั้น ยิ่งไปด้วยเสมหะมีกำลัง คือเพลิงธาตุนั้นหย่อนเผาอาหารมิได้ย่อย กระทำให้ลงไปวันละ ๒ – ๓ เวลา ให้สวิงสวาย ให้ถอยแรงยิ่งนัก กระทำให้ท้องขึ้นมิรู้วาย ให้อุจจาระเป็นเมือกมันเป็นเปลว หยาบ และละเอียดระคนกัน ให้ปวดมวนเป็นกำลัง โทษทั้งนี้เกิดในกองทวาทศอาโป (กองธาตุน้ำ ๑๒ อย่าง) ให้เป็นเหตุ

แต่อาการที่กล่าวนี้ เป็นเพียงการศึกษาในคัมภีร์ที่ภาษาเป็นเรื่องสมัยก่อน อ่านและเข้าใจจึงยากกับการประมวลผล แต่เมื่อหมอแผนไทยมีการเรียนรู้เมื่อทำการรักษาแล้วจะทำให้ทราบว่า อาจไม่มีอาการทั้งหมดขึ้นกับอาการคนไข้ที่มาหาเราว่ามีอาการอะไรบ้างเท่านั้น

การรักษาก็เช่นกันเมื่อธาตุเสียสมดุล ก็ใช้ยาเพื่อหมายมาแก้สมดุลในกองธาตุนั้น แต่ในส่วนนี้ ข้าพเจ้ามองขบวนการเริ่มจาก

๑) กินเข้าไปได้อาหารใหม่ที่เรียกโอชะ ที่เป็นประโยชน์คู่ควรแก่ธาตุทั้ง ๔ ดังนั้นจึงมีเงื่อนไขเรื่องอาหารแสลงที่ต้องงดในขณะรักษาตัว พร้อมคำแนะนำว่าควรเลือกรับประทานอาหารอะไรให้โรคหายไป ร่างกายฟื้นฟูได้

๒) การนำไปใช้ในร่างกายเมื่อระบบสมดุลธาตุติดควรพิจารณาแก้ธาตุใดที่ป่วยหลัก ธาตุใดจะแทรก และธาตุใดที่ตามอยู่ก็จัดยาไปตามองค์รวมแห่งธาตุทั้ง ๔ นั้น อีกเรื่องการนำไปใช้หมายเพื่อให้ร่างกายได้ขยับเคลื่อนกายให้ได้กำลัง เราเชื่อเรื่องปราณหรือพลังชีวิตดังนั้นก็ควรแนะนำให้ได้ออกกำลังการให้ขยับกายสบายชีวี

๓) เรื่องจิตใจมีส่วนให้เจ็บป่วย ถูกระทบง่าย ทั้งเรื่องหน้าที่การงาน กลุ่มเพื่อน และครอบครัว ดังนั้นควรหาทางแก้ไขให้ผู้ป่วยไข้ด้วย ตามจริตของผู้ไข้

๔) การขับถ่ายนี้สำคัญมาก เพราะเป็นการขับสารพิษออกจากร่างกาย ในตำราให้ขับของเสียให้ได้ ๔ แบบเพราะเป็นเหตุของการป่วย คือ อุจจาระ ปัสสาวะ การหายใจ และเหงื่อ

ตำรับยา

๑. ใช้ยาตามคัมภีร์สิทธิสารสงเคราะห์ แต่จะประเมินว่ามาจากอาการโรคใด(ปรับสมดุลธาตุ)
๒. ดูอาการแทรกอาจให้ยาเฉพาะ เช่นยาหอมแก้ลมกองละเอียด(แก้วาตะ ละลายลิ่มเลือด)
๓. ยาแก้ไข้เพื่อโลหิต กรณีเลือดข้น เลือดเหนียว(แก้เสมหะอาโป)
๔. ยาแก้ลมขึ้นเบื้องสูง(แก้กำเดา)

เบาหวาน

เบาหวานเป็นอาการของสภาวะสมดุลน้ำตาลในเลือดมากเกินความต้องการของร่างกาย และร่างกายไม่สามารถขจัดออกทางร่างกายได้หมด ส่วนใหญ่เรามักพบในปัสสาวะ สิ่งที่คนโบราณเราตรวจกันมาคือ ปัสสาวะใส่ในภาชนะแล้วตั้งทิ้งไว้ รอสังเกตดูว่ามีมดมาขึ้นหรือไม่ ถ้ามีมดมาเกาะให้สงสัยว่าเป็นเบาหวาน

สาเหตุ

๑) การรับประทานอาหารที่มีความหวานมากเกินไป เช่น ของเชื่อม แช่อิ่ม ขนมหวานจัด เค้ก เครื่องดื่มที่มีรสหวานและเย็นจัดเกินความต้องการไปสะสมเป็นน้ำตาลในเลือด

๒) นิสัยส่วนตัวไม่ชอบออกกำลังกายมักนั่งๆนอนไม่เคลื่อนไหว ทำงานหนัก นอนน้อย กินมาก โดยเฉพาะการนั่งนานจะทำให้เลือดดำคั่งอยู่เบื้องล่าง เมื่อเทให้ตับตับจะทำงานกรองสารพิษได้ช้าลง เลือดที่ข้นจึงไปจับกับตัวตับนานๆผลให้ตับเสื่อมกำจัดน้ำตาลไม่หมดเป็นเหตุให้เกิดการสะสมน้ำตาลขึ้นในตับ

๓) จากระบบสมดุลตัวธาตุน้ำเสียเองทำงานไม่ได้ ๔ ตัว ปิตตัง เสมหัง บุพโพ โลหิต เหตุเพราะเป็นขบวนการนำอาหารใหม่ที่เรียกโอชะ ซึ่งมีรสธาตุ ๖ รสนำไปเลี้ยงร่างกายนำไปใช้ได้ไม่ดี มีความเหนียวข้นเกาะกันในกล้ามเนื้อแดง ความเหนียวข้นเป็นความร้อนเป็นกรดจากน้ำตาลจึงทำให้เกิดปวดชา เสียวแปลบๆตามปลายเท้าเพราะออกซิเจนไปไม่ถึง เลือดที่ข้นเหนียวไปเลี้ยงร่างกายไม่ได้จึงผอมแห้งแรงน้อยเรียกเบาหวานแห้ง ส่วนคนที่มีเจ้าเรือนเป็นธาตุน้ำย่อมมีรูปร่างตามเจ้าเรือนที่มีน้ำเหลืองในตัวมากอยู่แล้วคอยช่วยให้ร่างกายสมส่วนจึงเป็นเบาหวามเปียก

๔) การดื่มน้ำน้อย การขับถ่าย กลั้นอุจจาระและปัสสาวะบ่อยๆ แผนไทยเชื่อว่าของเสียตกค้างจะกลับเข้าไปในกระแสเลือด ทำให้เลือดเป็นพิษร้อน เลือดข้นเหนียว

๕) จากตัวตับเองทั้งตับใหญ่และตับน้อย ที่เราเรียกไฟกองใหญ่เสียหน้าที่ทำงานไม่ได้มาจากไข้พิษไข้กาฬ (ไวรัสตับอักเสบ) สันนิบาตกะตัดศีรษะด้วน ตับแข็งจากสารพิษโลหะหนัก สุรา กษัยลิ้นกระบือทำให้ผลิตน้ำดี(น้ำดีสีเขียว น้ำดีอินซูลิน)ไม่สมดุล

อาการ

รู้สึกเหนื่อยอ่อนเพลีย ผิวแห้ง เกิดอาการคันบริเวณผิว ตาแห้ง มีอาการชาที่เท้า หรือรู้สึกเจ็บแปลบๆ ที่ปลายเท้า หรือที่เท้า เมื่อเกิดบาดแผลที่บริเวณต่างๆ ของร่างกายมักหายช้ากว่าปกติ โดยเฉพาะแผลที่เกิดกับบริเวณเท้า

ในผู้ชายพบเรื่องอวัยวะเพศไม่ค่อยแข็งตัว ในผู้หญิงมักพบอาการตกขาวคันจากเชื้อรา

ส่วนใหญ่ที่ยังไม่รู้มักพบว่าร่างกายซูบผอมลงผิดปกติ เมื่อเป็นนานเข้าความข้นของเสมหะไปรบกวนจอประสาทตาเป็นเหตุให้อยู่ดีๆก็สายตาพร่ามัวในแบบที่หาสาเหตุไม่ได้

การรักษา

- ให้ยาตำรับที่ปรับสมดุลธาตุ และให้ตำรับลดความร้อนในตับในโลหิต
- ถ้ามีน้ำตาลสูงมากอาจเพิ่ม อบเชยผงก่อนอาหาร ๒-๓ เวลา
- ให้รับประทานอาหารที่ไปเพิ่มการทำงานของน้ำดี เช่น มะระขี้นก มะระจีน กลุ่มมะเขือต่างๆ

- ห้ามเอาสิ่งที่ไปทำให้น้ำตาลมากเกิน เช่นของหวานจัด ขนมหวาน เครื่องดื่ม ไอศกรีม เค้กคุกกี้
- ให้ออกกำลังการเพื่อช่วยการไหลเวียนเลือดและเพิ่ม ลมปราณ เพิ่มกำลังให้เนื้อแดง
- ไม่กินอาหารเกินเวลาในค่ำคืน จุกจิกพร่ำเพรื่อ
- หากิจกรรมคลายเครียด เช่น ดูหนังฟังเพลง ทำสวนหย่อม สวดมนต์ นั่งสมาธิ
- งดนอนดึกเกินสี่ทุ่มเพราะการนอนจะทำให้ตับได้พัก
- ดูแลการขับถ่ายให้เป็นปกติอย่างน้อยวันละครั้งตอนเช้า กินอาหารมีกากใยช่วยระบาย

ไขมันในเลือดสูง

ไขมันในเลือดสูงเป็นสภาวะที่เรียกอาการภัยเงียบเพราะไม่ค่อยก่ออาการใดๆให้สังเกตุ และเป็นสาเหตุให้เส้นเลือดในสมองอุดตันได้ เมื่อเป็นแล้วอาการอาจไม่แสดงออกชัดเจนนัก แต่พอสังเกตุได้

อาการ

- เวียนหัว มึนๆหัวแต่ไม่ชัด
- อาจมีอาการจุกแน่นๆที่อก หายใจเหนื่อยๆ
- ตาสีขุ่น มีรอยคล้ายสิวหิน สิวข้าวสาร ที่เปลือกตาและพับแขน

สาเหตุ

- การกินอาหารที่เลือกแต่สิ่งที่ชอบส่วนตัว กินซ้ำๆ กินมากเกินกำลังตน กินมัน กินขนมอบเค้กคุกกี้ ไอศกรีม ของทอดที่มีแป้งมาก มีมันมาก เครื่องในสัตว์ซ้ำๆบ่อยเป็นอชินธาตุ(CHOL ,TG)
- มีส่วนที่เป็นไขมันจากอาหารใหม่มากเกินกว่าร่างกายนำไปใช้ได้หมด ทำให้เกิดเป็นปะระเมหะไปอยู่ในส่วนของน้ำเลือดน้ำเหลืองเกินจนเป็นเหตุให้เลือดข้นเรียกว่าไขมันในเลือดสูง
- การทำงานหนัก ไม่ขยับเคลื่อนตัว กินแล้วนอน นอนดึก(LDL)
- อารมณ์หงุดหงิด เจ้าโทสะ เครียดง่าย วิตกกังวลมีส่วนให้เกิดไขมันในเลือดสูง
- ร่างกายในส่วนการผลิตดานอุตราคุณทำงานผิดปกติไปสร้างมันข้นและมันเหลวมากเกินไปจนตกเข้าในกระแสเลือด

การรักษา

- ใช้ยากลุ่มอาการปรับสมดุลธาตุ และเสริม อบเชย
- ให้รับประทานอาหารที่ไปเพิ่มการทำงานของน้ำดีเพื่อให้น้ำดีไปช่วยย่อยไขมัน เช่น มะระขี้นก มะระจีน กลุ่มมะเขือต่างๆของมีเมือกลดความข้นในเลือดกลุ่มผักปลัง กระเจี๊ยบเขียว และเพิ่มอาหารรสเปรี้ยวเพื่อฟอกเสมหะอาโป(ไขมัน) เช่น กระเจี๊ยบแดง ส้ม กิน สามเกลอพร้อมมื้ออาหาร(พริก,ขิง,กระเทียมหั่นชิ้นเล็กๆ)เพื่อช่วยย่อยขับลม
- ห้ามเอาสิ่งที่ไปทำให้มีไขมันมากเกิน เช่นของหวานจัด ขนมหวาน เครื่องดื่ม ไอศกรีม เค้กคุกกี้(เพิ่มTG) มันจากสัตว์ที่กินมากไปเช่นมันหมู มันเนย ไขวัว (เพิ่ม CHOL)
- ให้ออกกำลังการเพื่อช่วยการไหลเวียนเลือดและเพิ่ม ลมปราณ เพิ่มกำลังให้เนื้อแดง,ลดการเกิดไขมันเกาะเส้นเลือดเป็นเหตุให้เส้นเลือดแข็ง(HDL)

- ไม่กินอาหารเกินเวลาในค่ำคืน จุกจิกพร่ำเพรื่อ
- หากิจกรรมคลายเครียด เช่น ดูหนังฟังเพลง ทำสวนหย่อม สวดมนต์ นั่งสมาธิ
- งดนอนดึกเกินสี่ทุ่มเพราะการนอนจะทำให้ หัวใจและตับได้พัก
- ดูแลการขับถ่ายให้เป็นปกติอย่างน้อยวันละครั้งตอนเช้า กินอาหารมีกากใยช่วยระบาย

อาการความดันโลหิตสูง

ความดันในเลือดสูงมีหลายเหตุผลและแก้อาจแตกต่างกัน เช่นจากความเครียด จากการกินอาหารที่เรียกอชินมานานจนทำให้สมดุลธาตุเสียจนเกิดสภาวะหลอดเลือดแข็งตัวได้เช่นกัน ทั้ง๒ อย่างต่างกัน

อาการ

- ปวดศีรษะแนวท้ายทอย เวียนหัว เมื่อตื่นนอนสักพักหายไป
- อาการปวดศีรษะ อาการเวียนหัวขณะเปลี่ยนท่าทาง
- ถ้าความดันโลหิตสูงมากอย่างรวดเร็วจะมีอาการคลื่นไส้ และตามัว
- มีอาการเหนื่อยง่าย ใจสั่นเนื่องจากหัวใจต้องทำงาน
- หรือเลือดกำเดาออกมากผิดปกติ

๑)ความดันโลหิตจากความเครียด

สาเหตุ

- จากความเครียดที่ทำงานเกินกำลัง วิตกกังวล
- พักผ่อนไม่เพียงพอ นอนไม่ค่อยหลับ นอนดึก จนเป็นเหตุให้ลมเบื้องสูงทำงานผิดปกติไป ระบบนี้ขับเคลื่อนด้วย หัวใจ ปอด ไต เมื่อเครียดจะเร่งให้หัวใจเต้นเร็ว ปอดจึงรีบฟอกอากาศ ไตก็หดตามเพราะ หัวใจ,ปอด,ไต ทำงานประสานกัน ลมกำเดา(ลมเบื้องสูงจึงกำเริบ)

การรักษา

- ใช้ยาแก้ลมเบื้องสูงกำเริบ (ตามคัมภีร์หรือหมอตั้งยาเอง)
- ให้ยาหอมแก้ลมกองละเอียด
- แนะนำอาหารที่ช่วยให้อารมณ์ดีพวกแก้หรือบำรุงน้ำดีตามที่เคยกล่าวไว้เพราะน้ำดีมีผลให้ลมกำเดากำเริบแล้วจับหัวใจให้อารมณ์หงุดหงิดใจสั่น,นอนไม่หลับ
- ต้มน้ำสมุนไพรที่ช่วยขับลมปัสสาวะเพื่อให้ลดลมเบื้องสูงเช่น น้ำตะไคร้ น้ำใบเตย น้ำเก๊กฮวย
- รับประทานอาหารไม่มีรสหวาน,เผ็ด ,เปรี้ยว,เค็มจัด เพราะไปเพิ่มลมและไฟ
- ออกกำลังกายสม่ำเสมอเช่น การเดิน ขี่จักรยาน
- ลดน้ำหนักเพราะเป็นอีกสาเหตุของความดันโลหิตสูง
- หากิจกรรมคลายเครียด เช่น ดูหนังฟังเพลง ทำสวนหย่อม สวดมนต์ นั่งสมาธิ
- งดนอนดึกเกินสี่ทุ่มเพราะการนอนจะทำให้ หัวใจ,ไตและปอดได้พัก
- ดูแลการขับถ่ายให้เป็นปกติอย่างน้อยวันละครั้งตอนเช้า กินอาหารมีกากใยช่วยระบาย

๒)ความดันโลหิตสูงจากกองอชิน

สาเหตุ

- หมายถึงการใช้ชีวิตที่ผิดไปจากแต่ก่อน เรื่องการกินอาหารที่ไม่ถูกกับธาตุ กินผิดซ้ำซากจำเจ
- กินรสหวาน,เผ็ด ,เปรี้ยว,เค็มจัด เพราะไปเพิ่มลมและไฟ เป็นลมเบื้องสูง กำเดาให้ไฟกำเริบไป เพิ่มธาตุน้ำให้เป็นปะระเมหะคือเลือดข้นไขมันเกาะเส้นเลือด ทำให้ธาตุดินในส่วนหลอดเลือดแข็งตัว หัวใจทำงานหนักจนอาจกลายเป็นหัวใจโตในภายหน้า
- ความเครียดเรื้อรัง เจ้าอารมณ์ ทำงานหนัก พักผ่อนน้อย นอนไม่หลับ
- เป็นโรคเบาหวานและไขมันมาก่อน จนเป็นความดันสูง
- กินอาหารที่มีไขมันมาก เค็มมาก และอาหารแห้งๆ เช่นอาหารสำเร็จรูป ได้รับพิษจากผงชูรส สารกันบูดและสารโลหะปนเปื้อนจากผักผลไม้
- ท้องผูกเรื้อรังไม่ได้แก้ไข มักกลั้นอุจจาระปัสสาวะเป็นประจำ

การรักษา

- ใช้ยาแก้ปรับสมดุลธาตุ ร่วมกับยาแก้ไข้โลหิต
- การปฏิบัติตัวเหมือนการรักษาเบาหวาน,ไขมัน
- เพิ่มอาหารที่ช่วยฟอกเลือดเพื่อไปช่วยลดเส้นที่แข็งเช่น น้ำหมักตรีผลา น้ำกระเจี๊ยบแดงผสมพุทราจีน น้ำตะไคร้ใบเตย
- ถ้ามีอาการใจสั่น,แน่นหน้าอกเพิ่มยาหอมแก้ลมกองละเอียด
- รับประทานอาหารที่ไม่มีรสหวาน,เผ็ด ,เปรี้ยว,เค็มจัด เพราะไปเพิ่มลมและไฟกินปลามีเกร็ดเพื่อเอาน้ำมันในปลามาช่วยเลือดข้น และทำให้เส้นนิ่มลง
- ออกกำลังกายสม่ำเสมอเช่น การเดิน ขี่จักรยาน
- ลดน้ำหนักเพราะเป็นอีกสาเหตุของความดันโลหิตสูง
- หากิจกรรมคลายเครียด เช่น ดูหนังฟังเพลง ทำสวนหย่อม สวดมนต์ นั่งสมาธิ
- งดนอนดึกเกินสี่ทุ่มเพราะการนอนจะทำให้ หัวใจ,ไตและปอดได้พัก
- ดูแลการขับถ่ายให้เป็นปกติอย่างน้อยวันละครั้งตอนเช้า กินอาหารมีกากใยช่วยระบาย

บทที่ ๓ เวชปฏิบัติแพทย์แผนไทย

กลุ่มโรคอาการเวียนศีรษะ
บ้านหมุนเนื่องจากน้ำในหูไม่เท่ากัน

ลมวิงเวียน สมกะแกเวียน บ้านหมุน
โดย อ.กิตติ กิตติจารุวงศ์

อาการ “เวียนศีรษะ” มีสาเหตุจากโรคต่างๆ ได้มากมาย แต่อาการเวียนศีรษะที่พบบ่อยสามอันดับแรกส่วนใหญ่ผู้ป่วยจะมีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป เราแบ่งอาการเวียนศีรษะได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ คือ

๑. กลุ่มที่เกิดจากความผิดปกติทางร่างกาย

๒. กลุ่มที่เกิดจากความผิดปกติทางจิตใจ กลุ่มนี้พบน้อย มักเกิดในผู้ป่วยอายุน้อย เครียด ซึมเศร้า วิตกจริต เป็นโรคประสาท หรือโรคจิต

กลุ่มที่มีสาเหตุมาจากความผิดปกติทางร่างกาย จะแบ่งเป็นสองกลุ่มย่อย คือ

๑. กลุ่มเวียนศีรษะหมุน ซึ่งมีสาเหตุที่หูชั้นใน และเส้นประสาทการทรงตัว (ประสาทสมองส่วนกลาง)
๒. กลุ่มเวียนศีรษะไม่หมุน สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากโรคระบบต่างๆ ของร่างกาย เช่น ระบบหัวใจและหลอดเลือด (ความดันโลหิตสูง) ต่อมไร้ท่อ (เบาหวาน) ระดับไขมันในเลือดสูง ความผิดปกติของสายตา และผลของการใช้ยาบางชนิด เช่น Aspirin Steptomycin Gentamycin Cafeine Alcohol และยาลดความดันโลหิตและยาโรคหัวใจ

เวียนศีรษะ			
ความผิดปกติทางกาย		ความผิดปกติทางใจ	
เวียนศีรษะหมุน		เวียนไม่หมุน	
โรคหูชั้นในและเส้นประสาทหู	โรคทางสมอง		
หินปูนชั้นในเลื่อม	โรคหลอดเลือดตีบ	ความดันโลหิตสูง	โรคจิต
โรคมีเนียร์	ก้อนเลือดอุดตัน	เบาหวาน	โรคประสาท
ประสาทหูเสื่อมเฉียบพลัน	เลือดออกในสมอง	ไขมัน	เครียด
เส้นประสาททรงตัวอักเสบ	ไมเกรน	ผลของยา	ฯลฯ
	เนื้องอก	ความผิดปกติของสายตา	
	โรคลมชัก	ฯลฯ	
	ฯลฯ		

อาการเวียนศีรษะหมุนที่มีสาเหตุจากโรคของหูชั้นใน และเส้นประสาทการทรงตัว

กายวิภาคของหูมนุษย์ แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน

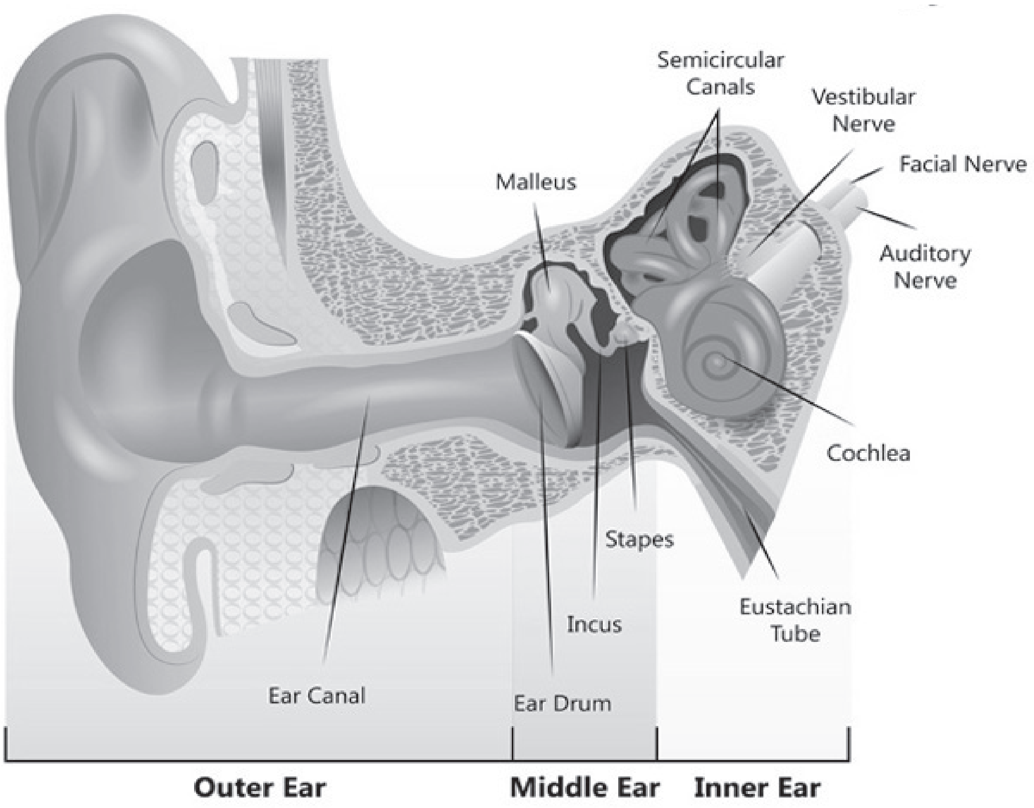

๑. หูชั้นนอก ประกอบด้วย ใบหู ร่องหู และแก้วหู
๒. หูชั้นกลาง เป็นโพรงอากาศอยู่ถัดจากแก้วหูเข้าไป มีกระดูกค้อน ทั่ง โกลน เป็นตัวนำเสียง
๓. หูชั้นใน เป็นปลายประสาทรับเสียงและทรงตัว ส่วนที่เป็นปลายประสาทรับเสียงมีรูปร่างเหมือนหอยโข่ง ภายในมีของเหลวใส และมีเซลล์ประสาทที่มีขนคอยรับสัญญาณเสียงจากหูชั้นนอกและหูชั้นกลาง และส่งเป็นกระแสประสาทไปตามเส้นประสาทหู ไปยังสมองเพื่อการรับรู้ต่อไป

ปลายประสาทการทรงตัวมีรูปร่างเหมือนวงแหวน ๓ วง ที่เชื่อมกันด้วยหัวแหวน และต่อไปยังลูกทรงกลมภายในวงแหวน หัวแหวน และลูกทรงกลมเชื่อมต่อด้วยของเหลวใส ซึ่งอาบปลายประสาททรงตัวการก้มเงยหรือหันศีรษะซ้ายขวา จะกระตุ้นปลายประสาททรงตัวในวงแหวน ทำให้สมองรับรู้ว่ามีการหมุนศีรษะเอียงซ้ายขวา จะทำให้ก้อนหินปูนเม็ดเล็ก ๆ ซึ่งอยู่บริเวณปลายประสาทในหัวแหวนและลูกทรงกลมถูกกระตุ้นและส่งกระแสประสาทไปตามเส้นประสาทการทรงตัวไปยังก้านสมอง สมองน้อย และต่อไปยังสมองใหญ่ ให้รับรู้ว่ามีการเอียงของศีรษะ ในขณะเดียวกันสมองจะสั่งการให้กล้ามเนื้อ ตา คอ แขน และขา ปรับเพื่อให้การมองเห็นสิ่งแวดล้อมชัดเจน และมีการทรงตัวที่สมดุล

๑. โรคเวียนศีรษะจากหินปูนในหูชั้นในเสื่อม (Benign paroxysmal positional vertigo, BPPV)

พบได้บ่อยประมาณร้อยละ ๒๒ ของผู้ป่วยที่มีอาการเวียนศีรษะ ผู้ป่วยหลายรายจะมีประวัติการกระทบกระแทกที่ศีรษะก่อนการเกิดอาการ คาดว่ามีการหลุดลอกของหินปูน จากบริเวณหัวแหวนและลูกทรงกลมของหูชั้นใน เข้าไปแขวนลอยอยู่ในวงแหวน เมื่อมีการก้มเงยหรือพลิกตัวบางท่า หินปูนที่แขวนลอยจะกระตุ้นประสาทการทรงตัวในวงแหวน ทำให้สมองรับรู้ข้อมูลผิดว่ามีการหมุนของศีรษะ เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวเชื่อมโยงไปยังระบบ

ประสาทอัตโนมัติในสมอง นอกจากจะเวียนศีรษะหมุนแล้ว ผู้ป่วยจะรู้สึกคลื่นไส้อาเจียน ปวดอุจจาระ ปัสสาวะ เหงื่อออกและหัวใจเต้นเร็ว ผู้ป่วยโรคนี้จะไม่มีอาการหูอื้อ ไม่พบการสูญเสียการได้ยินหรือเสียงผิดปกติในหู ยกเว้นรายที่เป็นโรคหูอยู่ก่อนแล้ว รวมถึงไม่มีอาการทางระบบประสาท เช่น แขน ขาชา หรืออ่อนแรง

๒. โรคมีเนียร์ (Meniere's disease) โรคน้ำในหูชั้นในผิดปกติหรือโรคน้ำในหูไม่เท่ากัน

เป็นอีกโรคหนึ่งซึ่งพบได้บ่อยประมาณร้อยละ ๑๙ เกิดจากการคั่งของของเหลวในหูชั้นใน ข้างใดข้างหนึ่งหรือสองข้าง แล้วทำให้เกิดอาการ ๔ อาการ คือ มีประสาทหูเสื่อม มีเสียงดังรบกวนในหู แน่นหู ร่วมกับอาการเวียนศีรษะบ้านหมุนซ้ำๆ โดยอาการทั้ง ๔ อาจเกิดพร้อมกัน หรือคนละช่วงเวลา อาการเวียนหมุนจะเกิดนาน ๒๐ นาที ขึ้นไปจนถึงวัน ช่วงเวียนนี้ผู้ป่วยมักต้องนอนพัก เนื่องจากเสียการทรงตัว และมีอาการคลื่นไส้อาเจียนรุนแรง

การรักษาโรคนี้บางส่วนจะคล้ายการรักษาโรคความดันโลหิตสูง คือ การหลีกเลี่ยงความเครียด เลี่ยงการรับประทานอาหารเค็ม งดการดื่มน้ำชากาแฟ แอลกอฮอล์ งดบุหรี่ กรณีที่อาการเวียนศีรษะยังกำเริบ แพทย์จะให้รับประทานยาขับปัสสาวะ ยาขยายหลอดเลือดที่ไปเลี้ยงหูชั้นใน ไวตามิน และยาแก้เวียนศีรษะ ช่วงเวลาที่ต้องรับประทานยาคือ ๖ – ๑๒ สัปดาห์ หากอาการเวียนศีรษะหายจะรอดูอาการไปก่อน หากเป็นใหม่จึงรับประทานยาอีกครั้ง ผู้ป่วยส่วนใหญ่อาการจะหายไปหลายเดือน หลายปี ก่อนจะกำเริบใหม่ แต่มีร้อยละ ๑๐ – ๒๕ ที่เป็นถี่มาก แม้จะควบคุมยานานถึง ๖ เดือนก็ไม่หาย หรือไม่อาจหยุดยาได้ กรณีนี้มักต้องรักษาด้วยการผ่าตัดหูชั้นใน การผ่าตัดมีหลายวิธีมักขึ้นอยู่กับระดับการได้ยินของผู้ป่วย หากการได้ยินเสื่อมไม่มาก มักจะรักษาโดยการเจาะให้ของเหลวในหูชั้นในมีทางระบายออกสู่หูชั้นกลาง หรืออาจตัดเส้นประสาทการทรงตัว แต่ถ้าหูข้างนั้นเสื่อมมาก มักจะผ่าตัดทำลายหูชั้นใน ผลการผ่าตัดพบว่า ควบคุมอาการเวียนศีรษะบ้านหมุนได้ดี

๓. โรคเวียนศีรษะหมุนจากประสาทหูเสื่อมเฉียบพลัน

พบได้บ่อยเป็นอันดับ ๓ รองจากสองโรคแรก ผู้ป่วยจะมีอาการหูเสื่อมทันทีโดยจะสังเกตในตอนเช้าหลังตื่นนอน มักมีเสียงดังในหูร่วมด้วย ประมาณครึ่งของผู้ป่วย จะมีอาการเวียนศีรษะหมุน ยังไม่ทราบสาเหตุที่แท้จริงของโรคนี้ แต่คาดว่าเกิดการติดเชื้อไวรัสบางชนิด ซึ่งรบกวนการทำงานของหูชั้นใน หรือเกิดจากความผิดปกติของหลอดเลือดที่ไปเลี้ยงหูชั้นใน หากเกิดใน ๒ – ๔ สัปดาห์แรก แพทย์มักแนะนำให้ผู้ป่วยนอนพัก รับประทานยา ฉีดยาตามอาการ ติดตามอาการ และตรวจวัดการได้ยิน พบว่าโรคนี้อาจดีขึ้นหรือหายได้ถึงครึ่งหรือสองในสามของผู้ป่วย

กรณีที่เป็นนานเกิน ๑ – ๒ เดือนไปแล้ว การพักหรือรักษาด้วยยาไม่ช่วยให้ดีขึ้น แพทย์อาจเจาะเลือดหรือตรวจพิเศษอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น ตรวจการได้ยินระดับก้านสมอง (Auditory brainstem response, ABS) การตรวจคอมพิวเตอร์สมอง (CT scan) หรือการตรวจคลื่นสนามแม่เหล็กของสมอง (MRI) ฯลฯ กรณีที่แพทย์สงสัยว่าอาการหูเสื่อมและเวียนศีรษะเกี่ยวข้องกับการรั่วซึมของของเหลวในหูชั้นใน เช่น กรณีเกิดอาการหลังอุบัติเหตุที่ศีรษะหรือเกิดหลังการเบ่งออกแรง การนอนพักและการให้ยานาน ๗ – ๑๔ วันแล้วยังไม่ดีขึ้น อาจผ่าตัดหูชั้นกลางเพื่อเข้าไปอุดรอยรั่ว

๔. โรคเส้นประสาททรงตัวอักเสบ (Vestibular Neuronitis)

พบได้น้อย แต่จะกล่าวถึงเนื่องจากมีอาการรุนแรงแต่ไม่ร้ายแรง ยังไม่ทราบสาเหตุแน่นอน แต่เข้าใจว่ามีสาเหตุจากการอักเสบของเส้นประสาททรงตัวจากเชื้อไวรัส ผู้ป่วยจะมีอาการเวียนศีรษะหมุนทันที และเป็นนาน

หลายชั่วโมงหรือวัน แล้วค่อยๆ ดีขึ้น โดยไม่มีอาการทางสมอง ไม่มีการเสื่อม การได้ยิน และไม่มีเสียงรบกวนในหู อาการจะหายเป็นปกติในเวลา ๑ – ๓ สัปดาห์ แต่ผู้ป่วยบางรายอาจใช้เวลานาน ๓ – ๖ เดือน กรณีที่ฟื้นตัวช้ามักเกี่ยวข้องกับการนอนพักบนเตียงนานเกินไป เนื่องจากผู้ป่วยกังวลว่า หากขยับตัวหรือลุกเดินจะทำให้อาการเวียนกำเริบ

นอกจากนี้ผู้ป่วยมักได้รับยาแก้เวียนศีรษะ หรือยาลดอาการคลื่นไส้อาเจียน นานหลายสัปดาห์ ซึ่งทั้งสองกรณีทำให้สมองปรับตัวและฟื้นตัวได้ช้า วิธีรักษาที่ดีที่สุดคือ การใช้ยาเป็นระยะสั้นๆ เช่น ๒ – ๓ วัน เมื่อผู้ป่วยเริ่มดีขึ้นควรกระตุ้นให้มีการลุกเดิน ขยับตัว และแนะนำให้มีการบริหารศีรษะ ตา ลำคอ และกล้ามเนื้อแขนขา

เพื่อส่งข้อมูลการเคลื่อนไหวดังกล่าวเข้าสู่สมองส่วนกลาง เป็นการเร่งให้มีการปรับตัวอย่างรวดเร็ว ผู้ป่วยจะฟื้นตัวได้เร็ว โรคเวียนหมุนอื่นๆ ที่มีเหตุมาจากความผิดปกติของหูชั้นในได้แก่ โรคเวียนหมุนหลังอุบัติเหตุบริเวณศีรษะ หูน้ำหนวก ซิฟิลิสหูชั้นใน การใช้ยาบางชนิดที่รบกวนระบบทรงตัว เนื้องอกของประสาทหู ฯลฯ

๕. อาการเวียนศีรษะหมุนที่มีสาเหตุมาจากประสาทสมองส่วนกลาง

เนื่องจากสมองส่วนกลางที่ควบคุมการทรงตัวโดยส่วนใหญ่อยู่ที่ก้านสมองและสมองน้อย (ซีรีเบลลัม) ความผิดปกติของบริเวณดังกล่าวจึงทำให้เกิดอาการเวียนศีรษะหมุนได้ พบสาเหตุจากสมองในกลุ่มผู้ป่วยเวียนศีรษะ พบไม่บ่อยคือร้อยละ ๔ – ๑๐ เท่านั้น ผู้ป่วยมักจะเป็นผู้สูงอายุ มีโรคของระบบอื่นๆ ร่วมด้วยที่พบบ่อยคือ โรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน ไขมันสูง บางรายเป็นโรคไมเกรน หรือโรคลมชัก เป็นต้น

ผู้ป่วยมักจะมีอาการร่วมอื่นๆ ทางสมองนอกเหนือจากอาการเวียนศีรษะ เช่น อาการปวดศีรษะ ชัก หมดสติ ชาตามใบหน้าและลำตัว อ่อนแรงของแขนขา มีอาการเห็นภาพซ้อน กลืน พูดลำบาก เดินเซ ฯลฯ การตรวจร่างกายจะช่วยบอกความผิดปกติของสมองส่วนกลาง สาเหตุที่พบบ่อยคือ ภาวะอัมพฤกษ์ – อัมพาต จากหลอดเลือดในสมองตันหรือแตก โรคไมเกรน เนื้องอกในสมอง โรคลมชัก เป็นต้น

วิธีแก้บ้านหมุนจากหินปูนในหูชั้นในเสื่อม

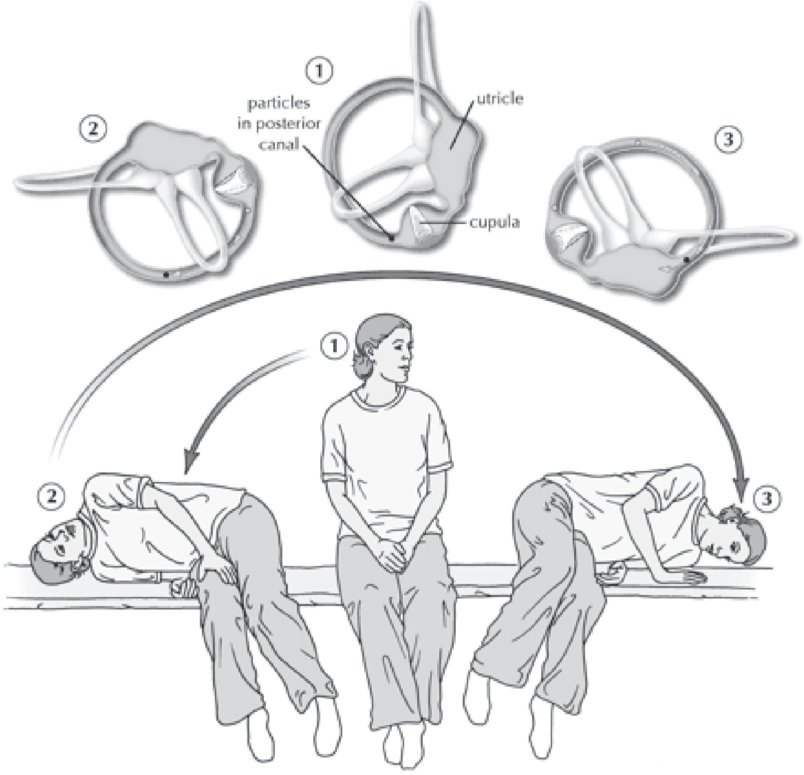

- The Semont maneuver โดยการให้ผู้ป่วยนอนตะแคงด้านหนึ่งแล้วรีบพลิกตัวไปอีกด้านหนึ่งทันที
- The Epley maneuver โดยการเคลื่อนศีรษะไป ๔ ทิศทาง
- การบริหารที่เรียกว่า Brandt-Daroff exercises สามารถทำได้เองที่บ้าน เพื่อทำให้เกิดความสมดุล ทำวันละหลายครั้งทำติดต่อกัน ๒-๓ สัปดาห์

ผู้ป่วยร้อยละ๘๐จะตอบสนองต่อวิธีดังกล่าวและอัตราการเกิดซ้ำเพียงแค่ร้อยละ ๕หลังจากนั้นจะต้องปฏิบัติตัวดังนี้

๑. หลังจากทำให้อยู่เฉยๆ ๑๐ นาทีเพราะอาจจะเกิดอาการบ้านหมุนได้ และไม่ควรขับรถ
๒. เวลาให้หนุนหมอนสูงประมาณ ๔๕ องศาเป็นเวลาสองวัน ระหว่างวันพยายามให้ศีรษะตั้งตรงช่วงนี้ยังไม่ไปทำผมหรือพบหมอฟัน งดการออกกำลังที่ต้องทำให้ศีรษะหันไปมา การโกนหนวดหรือสระผมศีรษะต้องตั้งตรง
๓. ภายในหนึ่งสัปดาห์หลังจากการเกิดเวียนศีรษะต้องหลีกเลียงปัจจัยที่กระตุ้นให้เวียนศีรษะ
    - ใช้หมอนสองใบเวลานอน
    - ห้ามนอนตะแคงข้างที่ทำให้เกิดโรค
    - ห้ามเงยหน้าหรือก้มหน้า
    - หลีกเลี่ยงการหงายหน้าเช่น ท่าที่ใช้ถอนฟัน หรือทำผม งดการทำ sit-up
๔. หลังจากหนึ่งสัปดาห์ให้ดำเนินชีวิตตามปกติ

แผนผังการเกิดลมสะแกเวียน

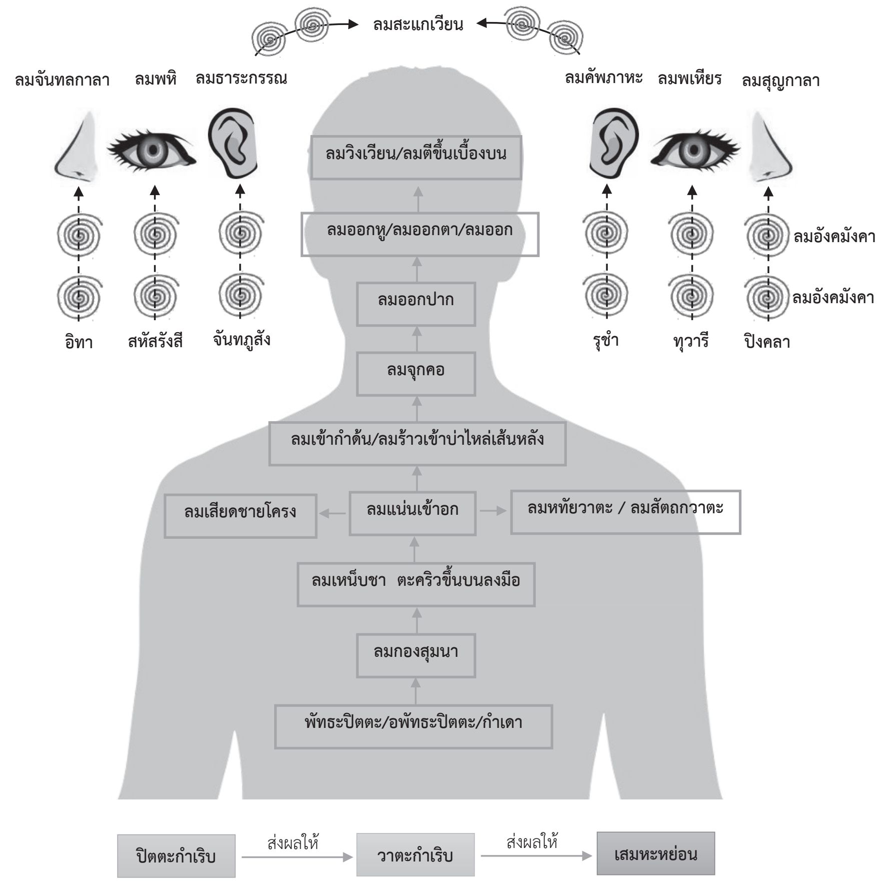

สมุฏฐาน

จากแผนผัง ปิตตะกำเริบส่งผลให้ลมในช่องท้องตีพัดขึ้นเบื้องสูง ทำให้ลมอุทธังคมาวาตพัดกล้า และลมอโธคมาวาตาที่พัดลงกำเริบแรงจากเสมหะหย่อน ทำให้ลมกองละเอียดอันเป็นพิษ ลมอังคมังคานุสารีวาตาอันเป็นพิษไปกระทบเส้นลมปราณ อิทา – ปิงคลา, สหัสรังสี – ทวารี, จันทภูษัง – รุชำ, กาลทารี และเส้นสุมนา ก่อให้เกิดอาการลมวิงเวียน กำเริบหนักเข้ากลายเป็นลมสะแกเวียน (บ้านหมุนเหมือนลูกสะแกหมุนก่อนตกดิน) ดังนั้นจากสมุฏฐานเหตุปิตตะกำเริบส่งผลกระทบให้อุระวาตะกำเริบเป็นลมตีขึ้นเบื้องบน และกลายเป็นลมกองละเอียดอันเป็นพิษ

สาเหตุแห่งโรคลมสะแกเวียน (บ้านหมุน)

๑. ธาตุจุติ (เดือน ๗, ๘, ๙) หรือเกิดในเดือน ๔, ๕, ๖
๒. กินอาหารแห้งไม่มีน้ำมัน อาหารรสเย็น อาหารเบาหรือของว่าง
๓. อาหารรสร้อน รสฝาด รสขม
๔. เสพกามมาก
๕. นอนไม่หลับ ตื่นบ่อยๆ เวลากลางคืน นอนดึก อาบน้ำดึกแล้วนอน นอนห้องแอร์
๖. ฤดูร้อนเข้าฝน ฤดูฝนเข้าหนาว อากาศร้อนจัด – หนาวจัด
๗. ปัจฉิมวัย มักเป็นในอายุเริ่มเข้า ๕๐ ปี
๘. กาลวาตะเข้าเสมหะ, ปิตตะเข้าวาตะ
๙. อารมณ์วิตกกังวล มีความเครียดเรื้อรัง
๑๐. อิริยาบถนั่งมากเกินไป ยืนนานเกินไป นอนมากเกินไป
๑๑. อุบัติเหตุ กระทบกระแทก ตกช้าง ตกม้า ตกจากที่สูง
๑๒. พักผ่อนน้อย ทำงานมากเกินไป ขาดการออกกำลังกาย
๑๓. มีพันธุกรรมโรคเรื้อรัง เช่น โรคทาลัสซีเมีย พาหะทาลัสซีเมีย โรคนิ่ว โรคเก๊า โรคกษัย โรคไทรอยด์ เป็นต้น
๑๔. ดื่มน้ำน้อย ดื่มน้ำเย็น น้ำแข็ง
๑๕. มีปัญหาโรคตับ เช่น ตับอักเสบเรื้อรังจากไวรัส นิ่วยูริก พยาธิ หรือสารเคมี สารโลหะหนัก ดื่มสุราเป็นประจำ
๑๖. มีปัญหาเรื่องไตเสื่อม ฮอร์โมนเพศต่ำ ทำให้ระบบกล้ามเนื้อไม่แข็งแรง ไม่ยืดหยุ่นดังเดิม
๑๗. มีภาวะโลหิตจาง เลือดข้นเลือดหนืดเพราะทานอาหารปนเปื้อน สารเคมี สารกันบูด มากเกินไป
๑๘. ส่วนใหญ่เป็นในผู้สูงอายุประมาณ ๕๐ ปี มีความเครียดสะสม ทำงานมากเกินไป พักผ่อนน้อย นอนไม่ค่อยหลับ ทำงานท่านั่งนานยืนนาน กล้ามเนื้อคอบ่าไหล่แข็งเกร็ง เลือดลมไหลเวียนขึ้นเบื้องบนน้อย กินอาหารที่มีรสเค็ม ผงชูรส สารกันบูด สารเคมีปนเปื้อนมากไป กินน้ำน้อยเกินไป มีการตกตะกอนของนิ่วยูริกในหูชั้นใน ทำให้แรงดันหูชั้นในสูง เป็นเหตุส่วนใหญ่ให้เกิดบ้านหมุน
๑๙. การอดข้าว อดน้ำ จะเป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดอาการ
๒. ระบบไฟย่อยอาหารกำเริบ หย่อน พิการ ทำให้ลมในไส้แปรไปเป็นลมนอกไส้ ไปกระทบกำเดาอุ่นกายที่กำเริบ กลายเป็นลมพัดขึ้นบน กระทบให้เกิดลมสะแกเวียนในที่สุด

รุชัง → สุตัง แปลว่า หู

ลาวุสัง : น้ำท่วมหู ทำให้เกิดลมสะแกเวียน (บ้านหมุน เหมือนลูกสะแกหมุนก่อนตกดิน)

ตำรับยาแก้โรคชาติวาโยพรรดึกในกองปัตฆาตและรัตตฆาตระคนกัน

๑. ยาตรีสวัสดิ์ผลา

๑.	**บอระเพ็ด ขิงแห้ง**	สิ่งละ	๑	ส่วน
๒.	**รากอังกาบ พริกไทย**	สิ่งละ	๔	ส่วน
๓.	**ขมิ้นอ้อย**		๒๐	ส่วน
๔.	**ใบสมอทะเล** (รูดเอาก้านออก)		๓	ส่วน

วิธีทำ ยาทั้งหมดคุลีการเข้าด้วยกัน ใส่หวดนึ่งให้สุก แล้วจึงเอาทำเป็นจุณ บดทำแท่งไว้ละลายน้ำขิง น้ำข่า น้ำส้มซ่าก็ได้ กินให้หนัก ๑ สลึง

สรรพคุณ แก้ลมพรรดึกอันบังเกิดขึ้นในกองปัตฆาตและรัตตฆาต ซึ่งระคนกันกระทำให้กำเริบขึ้นนั้นหายดีนักฯ (รัตตฆาต = ลมในไส้ ปัตฆาต : ลมนอกไส้ / ในเส้น ในกล้ามเนื้อ)

๒. ยาทำลายเมฆ

๑. เอาพญาไร้ใบ ๗ ยอดมาหั่นให้สิ้น

๒. เอาปลาย่างนั้น ๑

๓. เอามะขามเปียก ๓ ฝัก

วิธีทำ ตำให้แหลก แล้วจึงเอาน้ำปลามาเคล้าให้เข้ากัน แล้วจึงให้กินให้หมด

สรรพคุณ แก้ลมในกองพรรดึกให้ตกสิ้นดีนักฯ

๓. ยามหาวายุเวก

๑.	**ผลมะกรูด**	๕	ผล
๒.	**หัวหอม**	๑๐	หัว
๓.	**หัวกระเทียม**	๕	หัว
๔.	**มะขามเปียก**	๑๐	ฝัก
๕.	**สลัดได**	๕	ตำลึง
๖.	**เกลือ**	๒	บาท

วิธีทำ ทำเป็นจุณให้กินเป็นยาสดหนัก ๑ สลึง

สรรพคุณ แก้ลมในกองพรรดึกดีนักฯ

๔. ยาตรีผลาใหญ่

๑. กระเทียม		๑	บาท
๒. สมอไทย สมอเทศ สมอพิเภก สมอทะเล สมอน้ำ	สิ่งละ	๒	บาท
๓. ไพล ว่านน้ำ ผิวมะกรูด ใบกะเพรา มหาหิงคุ์	สิ่งละ	๒	บาท
๔. เกลือสินเธาว์		๓	บาท
๕. มะขามป้อม ดอกชุมเห็ดเทศ	สิ่งละ	๕	ตำลึง

วิธีทำ ทำเป็นจุณบดด้วยน้ำมะกรูดให้กินหนัก ๑ สลึง

สรรพคุณ แก้ลมพรรดึก อันบังเกิดในกองปัตฆาตและรัตฆาตระคนกัน กระทำให้แน่นให้ตึงในนาภี และให้อุจจาระมิออกนั้นหายวิเศษนัก

สรรพยา ๔ ขนานนี้ ของข้าพระพุทธเจ้า ขุนราชโอสถ ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ขอเดชะได้ใช้แล้วฯ

ยาธรณีไหว

๑.	ฝิ่น		๑	สลึง
๒.	ยาดำ สิ่งละ		๑	บาท
๓.	ดีปลี ลูกกระวาน กานพลู ดอกจันทน์	สิ่งละ	๑	บาท
๔.	ลูกจันทน์ เทียนดำ เทียนขาว ขิงแห้ง	สิ่งละ	๒	บาท
๕.	กัญชา การบูร	สิ่งละ	๒	บาท
๖.	เจตมูลเพลิง รงทอง	สิ่งละ	๑	ตำลึง
๗.	โหราตีนหมา		๕	บาท
๘.	พริกไทย		๒	ตำลึง

วิธีทำ ตากทำผงละลายน้ำผึ้ง ธาตุหนักกินหนัก ๑ บาท ธาตุเบากินหนัก ๒ ไพ แก้ลมพรรดึกทั้งปวง ลมราทยักอักคขหมูขี แก้ลมบ้าหมู **ลมสะแกเวียน** ลมหาวเหนียน แก้ลมจับนอนนิ่งจับหัวใจ แก้ลมกะษัยจิตต์ บาทจิตต์ ริดสีดวง แก้ริดสีดวงขึ้นทวารทั้ง ๙ มองคร่อ หืด ไอ ให้ปวดหัว เจ็บท้อง ร้องประดุจขาดใจตาย แก้เสลด แก้มึนหัว เมื่อยขบ จุกเสียด ถ้าผู้ใดได้กินยานี้เหมือนได้กินน้ำอมฤตพระอินทร์ แก้โรคทั้งปวงแลฯ

ยาพระอานนท์

๑.	ลูกจันทน์ ดอกจันทน์	๑	เฟื้อง
๒.	เกลือสินเธาว์	๑	สลึงเฟื้อง
๓.	กานพลู	๒	สลึง

๔.	ดีปลี	๒ สลึงเฟื้อง
๕.	ลูกพิลังกาสา	๓ สลึงเฟื้อง
๖.	ว่านน้ำ	๑ บาท
๗.	โกฐสอ โกฐเขมา	๑ บาทเฟื้อง
๘.	เทียนดำ	๕ สลึงเฟื้อง
๙.	เทียนแดง	๖ สลึง
๑๐.	เทียนขาว	๖ สลึงเฟื้อง
๑๑	เทียนตาตั๊กแตน	๗ สลึง
๑๒.	สมอไทย	๙ สลึง
๑๓.	สมอเทศ	๙ สลึงเฟื้อง
๑๔.	บุกรอ หัสคุณเทศ กัญชา	๑๐ สลึง
๑๕.	ลูกกระวาน	๑ บาท
๑๖.	ขิงแห้ง	๒ บาท
๑๗.	เจตมูลเพลิง	๒ บาทเฟื้อง
๑๘.	พริกไทยล่อน	๖ ตำลึง ๒ บาท ๒ สลึงเฟื้อง
๑๙.	เทียนข้าวเปลือก	๑ ตำลึง ๓ สลึงเฟื้อง

ยา ๒๓ สิ่งนี้ ตำผงละลายน้ำผึ้ง น้ำนมโค น้ำอ้อยแดงกิน

แก้ริดสีดวง ๕๐๐ จำพวก ท้องมาร ๕ จำพวก ไส้เลื่อน ๕ จำพวก แก้กล่อน ๕ จำพวก หืดไอ ๑๘ จำพวก กุฏฐัง ๕ จำพวก แก้เสมหะ ๑๐ จำพวก บาทจิตต์ ๙๐ จำพวก แก้ตามืด ตาฟาง แก้ลมหูหนัก หูตึง ตีขึ้นตีลง ให้เจ็บตะโพก ให้จุกเสียด เมื่อยขบ แก้สลัดอก ขี้เรื้อน คุทราด แก้ฝีในคอและเพดาน แก้ลมให้จาม ให้กะทก ตัวสั่น ลมปัตฆาตราทยักษ์ แก้ลมให้ลงราก สะอึก บาดทะยัก ลมภัณฑยักษ์ แก้ลมจำปราบ กุมหลวง **สะแกเวียน** เกิดโทษ สันนิบาต แก้โทษโลหิตพิการต่างๆ ลมมักให้ทุ่มเถียง ลมมักให้หึงผัวเมีย ลมมักให้ด่าพ่อตีแม่ ลมมักให้วิตกวิจารณ์ แก้ลมให้นอนมิหลับ ให้ง่วงเหงาหาวนอน ให้ขัดในคอพูดจามิออก ให้ปวดมวนไส้พอง แก้ป้างจุกผามม้ามย้อย เป็นง่อยเปลี้ยเสียขา พูดจามิออก กินข้าวน้ำปะทะอก เมื่อได้กินยานี้หายสิ้นแลฯ

สมุฏฐานลมสี่จำพวก

ลมที่จะเกิดหรือเป็นอยู่นั้นแบ่งออกเป็น ๔ จำพวก ซึ่งเรียกกันว่า ลมอัมพฤกษ์ ๔ จำพวก ดังนี้

๑. ลมนั้นเป็นด้วยปถวีธาตุ (ธาตุดิน) อาการที่เป็นแข็งเป็นดานอยู่ในท้อง กดหรือถูกของแข็งไม่ค่อยจะรู้สึกเจ็บ ที่เรียกกันว่าลมดานคุณ
๒. ลมนั้นเป็นด้วยอาโปธาตุ (ธาตุน้ำ) มีอาการตัวซีดขาว จะมีน้ำเหลืองและโลหิตจาง
๓. ลมนั้นเป็นด้วยวาโยธาตุ (ธาตุลม) มีอาการปวดเมื่อยขบไปทั่วตัว และเจ็บตามแถวหน้าท้องอยู่นานๆ และตามส่วนของร่างกายจะมีอาการเย็น และแถมเนื้อตัวจะมีเหงื่อขึ้นตามผิวหนัง
๔. ลมนั้นเป็นด้วยเตโชธาตุ (ธาตุไฟ) จะมีอาการท้องอืดเฟ้อ เรอเหม็นเปรี้ยว อาการอ่อนเพลียให้ตัวเย็นกับเมื่อยขบ และเจ็บตามบริเวณหน้าท้อง

ให้ดูว่าอาการลมที่ปรากฏนั้นมีสมุฏฐานมาจากธาตุกองใด ให้ไปรักษาที่ต้นทางหรือธาตุกองนั้นด้วย เช่น ลมที่บังเกิดนั้นสมุฏฐานเหตุมาแต่

๑. ปถวีธาตุ ให้รุคูถเสมหะ (ท้องผูก ดานเถาที่ท้อง ท้องแข็ง)
๒. อาโปธาตุ ให้รุมูตตัง ปิหกัง และบำรุงบุพโพโลหิต (โลหิตจาง ซีด เย็น น้ำเหลืองเสีย)
๓. วาโยธาตุ รุลมในไส้ ให้จุดไฟย่อย ใช้ยารสร้อน-สุขุม (ปวดเมื่อย ท้องอืดเฟ้อ)
รุลมนอกไส้ ให้จุดไฟอุ่นกายให้ยาสุขุมร้อน
เตโชธาตุ เพิ่มไฟย่อย ใช้ยาที่มีรสร้อน-ร้อน, รสร้อน-สุขุม (ร้อนเนื้อตัว)
เพิ่มไฟอุ่นกาย ใช้ยาที่มีรสสุขุมร้อน
ลดไฟในดิน ใช้ยารสสุขุมเย็น เช่น ยากล่อมนางนอน
ลดไฟในน้ำ ใช้ยารสเย็นสุขุม เช่น ยาประสะจันทน์แดง
ลดไฟในไฟ ใช้ยารสเย็น-สุขุม เช่น ยาเขียวประสะพิมเสน ยาเขียวหอม
ลดไฟในลม ใช้ยารสเย็น-สุขุม เช่น ยาจันทหฤทัย

ตำรับยาแก้ลมขึ้นเบื้องสูง

(ลมกองหยาบแปรเป็นลมกองละเอียดตีขึ้นสูง)

คณะสรรพยาที่จะแก้ซึ่งโรคสรรพลมทั้งปวงอันกำเริบพัดขึ้นเบื้องบนนั้นโดยนัยดังนี้
สรรพยา ๓ ขนานนี้ของข้าพระพุทธเจ้า หลวงทิพย์รักษา ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ขอเดชะ ได้ใช้แล้วฯ
จากศิลาจารึกวัดโพธิ์ฯ เสาระเบียงที่ ๖ บริเวณพระเจดีย์ ในหนังสือศิลาจารึกวัดโพธิ์ฯ หน้า ๒๕๕

๑. ยาแก้ลมขึ้นสูง (รสสุขุม – ร้อน, แก้ทางวาตะ – วาตะ)

๑.	ยาดำ กัญชา อุตพิด ดองดึง	สิ่งละ	๔	ส่วน
๒.	กระเทียม		๖	ส่วน
๓.	ว่านน้ำ ชะเอมเทศ โกฐน้ำเต้า โกฐพุงปลา มหาหิงคุ์	สิ่งละ	๘	ส่วน
๔.	ว่านเปราะ ผลผักชี	สิ่งละ	๑๒	ส่วน
๕.	ขิงแห้ง แก่นแสมทะเล รากส้มกุ้ง สะค้าน	สิ่งละ	๑๖	ส่วน
๖.	พริกไทย เปลือกกันเกรา	สิ่งละ	๒๔	ส่วน

วิธีทำ ทำเป็นจุณ บดละลายน้ำผึ้งรวงให้กิน หนัก ๑ สลึง

สรรพคุณ แก้ลมขึ้นเบื้องสูง หายดีนักฯ แก้สรรพโรคลมทั้งปวง อันกำเริบพัดขึ้นเบื้องบนนั้นโดยนัยดังนี้ (แก้ทางวาตะ – วาตะ คือกองลมแต่อุทรพัดตีขึ้นเบื้องบนทั้งปวง)

๒. ยาแก้ลมขึ้นสูง (รสสุขุม – เย็น, แก้ทางวาตะ – ปิตตะ)

๑.	การบูร		๔	ส่วน
๒.	กระเทียม ขิงแห้ง ดีปลี ขมิ้นอ้อย ไพล ว่านน้ำ	สิ่งละ	๘	ส่วน
๓.	เหง้าหญ้าชันกาด หัวแห้วหมู	สิ่งละ	๑๖	ส่วน
๔.	บอระเพ็ด	สิ่งละ	๒๔	ส่วน
๕.	ใบมะตูม ใบคนทีสอ ใบสะเดา พริกไทย	สิ่งละ	๑๖	ส่วน

วิธีทำ ทำเป็นจุณ บดละลายน้ำผึ้งรวงให้กิน หนัก ๑ สลึง

สรรพคุณ แก้วาโยอันกำเริบกล้าขึ้นเบื้องบนนั้นหายดีนักฯ (แก้ลมตีขึ้นเบื้องสูงอันเกิดแต่ปิตตะกล้า)

๓. ยาแก้ลมขึ้นสูง (รสร้อน – สุขุม, แก้ทางวาตะ – เสมหะ) (ยาพิฆาตวาโย)

๑.	โกฐสอ โกฐเขมา มหาหิงคุ์	สิ่งละ	๔	ส่วน
๒.	การบูร กานพลู ดอกจันทน์ พิลังกาสา กัญชา	สิ่งละ	๖	ส่วน
๓.	โกฐหัวบัว สมอเทศ กระลำพัก จันทน์ชะมด พริกหอม ดีปลี	สิ่งละ	๘	ส่วน
๔.	กระวาน สมอไทย ผลจันทน์	สิ่งละ	๑๐	ส่วน
๕.	กฤษณา ขิงแห้ง	สิ่งละ	๑๒	ส่วน
๖.	พริกไทย		๔๐	ส่วน

วิธีทำ ทำเป็นจุณ บดละลายน้ำผึ้งรวงให้กิน หนัก ๑ สลึง

สรรพคุณ แก้อุทธังคมาวาตากล้า กระทำให้คลุ้มคลั่ง และแก้ลมอันทำให้มือเท้าตายและเป็นเหน็บชา และแก้สรรพลมใหญ่ทั้งปวงอันบังเกิดในกองธาตุนั้นหายวิเศษนักฯ (แก้ลม ๑๘ จำพวก แก้มุตกิดริดสีดวง)

(แก้ลมตีขึ้นเบื้องสูงอันเกิดแต่เสมหะกล้า)

(แก้กล่อน ๕ ประการ แก้เบาเหลือง เจริญธาตุ เบื่ออาหาร นอนสะดุ้ง)

ตำรับยาแก้วาโยซึ่งมีพิษอันละเอียด

๑. ยาทิพย์สำราญ (รสสุขุม – เย็น)

๑.	เทียนทั้ง ๕	สิ่งละ	๑	ส่วน
๒.	ผิวส้ม ๘ ตรีผลา เกสรบุนนาค	สิ่งละ	๒	ส่วน
๓.	ดอกพิกุล ชะลูด	สิ่งละ	๓	ส่วน
๔.	กฤษณา อบเชยเทศ เกสรสารภี โกฐสอ	สิ่งละ	๔	ส่วน
๕.	ดอกพริกไทย จันทน์ชะมด การบูร กระแจะตะนาว	สิ่งละ	๔	ส่วน
๖.	เปราะหอม จันทน์ทั้ง ๒ พิมเสน	สิ่งละ	๖	ส่วน
๗.	ผลสะเดาอ่อน		๘	ส่วน
๘.	ชะเอมเทศ		๑๒	ส่วน
๙.	ดอกมะลิสด		๓๕	ส่วน

วิธีทำ ทำเป็นจุณ น้ำดอกไม้เทศเป็นกระสาย บดทำแท่งไว้ละลายน้ำดอกไม้ แทรกน้ำตาลกรวด ให้กิน

สรรพคุณ แก้ลมสวิงสวาย และตรีโทษอันบังเกิดในหทัยวาตะ และแก้น้ำเลี้ยงดวงใจที่ขุ่นมัวนั้นหายดีนักฯ

๒. ยาเทพอารมณ์ (รสสุขุม – ร้อน)

๑.	ดอกส้ม ๘ ดอกขิง ดอกข่า ดอกขมิ้น ดอกกระทือ	สิ่งละ	๑	ส่วน
๒.	ดอกพิกุล บุนนาค เกสรสารภี ผลผักเสี้ยนผี	สิ่งละ	๑	ส่วน
๓.	เปราะหอม การบูร กานพลู	สิ่งละ	๒	ส่วน
๔.	จันทน์ทั้ง ๒	สิ่งละ	๔	ส่วน
๕.	พิมเสน		๕	ส่วน
๖.	ดอกมะลิ		๓๒	ส่วน

วิธีทำ ทำเป็นจุณบดทำแท่งไว้ ละลายน้ำกระสายอันควรแก่โรค

สรรพคุณ ให้กินแก้ลมหทัยวาตะ ลมสัตถกวาตะ ลมอัศฎากาศ ลมสุมนา ซึ่งกระทำพิษต่างๆ และแก้ลมปัจฉิมที่สุดคือลมตรีโทษ อันบังเกิดดุจหม้อข้าวเดือด และลมทักขิณวิโรธ ตติยะวิโรธ ที่สุดโรคนั้นหายสิ้นวิเศษนักฯ

๓. ยาอินทรประสิทธิ์ (รสสุขุม – สุขุม)

๑.	พิมเสน การบูร ชะมดเชียง	สิ่งละ	๑	ส่วน
๒.	ผิวมะกรูด ผิวมะนาว ผิวส้มซ่า ผิวมะงั่ว	สิ่งละ	๑	ส่วน
๓.	โกฐทั้ง ๙ พิกุล สารภี จันทน์แดง จันทน์เทศ	สิ่งละ	๑	ส่วน
๔.	กฤษณา ขอนดอก กระลำพัก ชะลูด ชะเอมเทศ	สิ่งละ	๑	ส่วน
๕.	กระแจะตะนาว ผลพริกไทยอ่อน	สิ่งละ	๑	ส่วน
๖.	ดอกมะลิ		๔๒	ส่วน

วิธีทำ ทำเป็นจุณบดทำแท่งไว้

สรรพคุณ กินแก้ลมวาโยในกองสมุฏฐานอันมีพิษนั้นหายวิเศษนักฯ

ยา ๓ ขนานนี้ ของข้าพระพุทธเจ้า พระบำเรอราช ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ขอเดชะได้ใช้แล้วฯ

(จากเสาพระระเบียงที่ ๗ แผ่น ๑ บริเวณพระเจดีย์ หนังสือหน้า ๒๕๕, ๒๕๖, ๒๕๗)

ยาตรีวาสัง (แก้ปถวีธาตุ ๒ ประการ คือ สมองกระดูก, ม้ามพิการ)

๑.	หัวกระเทียม ใบคนทีสอ ใบสะเดา	สิ่งละ	๑	ส่วน
๒.	จันทน์ทั้ง ๒ สมอทั้ง ๓	สิ่งละ	๑	ส่วน
๓.	ตรีกฎก เบญจกูล	สิ่งละ	๑	ส่วน
๔.	ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ กระวาน กานพลู	สิ่งละ	๑	ส่วน
๕.	เปลือกตีนเป็ดต้น		๑	ส่วน
๖.	เปลือกกันเกรา		๒	ส่วน
๗.	เปลือกสมุลแว้ง		๓	ส่วน

วิธีทำ ทำเป็นจุณ ละลายน้ำผึ้งกิน

รับประทาน ครั้งละ ๑ – ๒ ช้อนชา ก่อนอาหาร ๓ เวลา และก่อนนอน

สรรพคุณ แก้ปถวีธาตุ ๒ ประการ คือ ระบบประสาทสมองและไขสันหลัง ม้ามพิการ ทำให้นอนหลับลึก

ยาไพสาลี (อายุรเวท ขุนนิทเทส หน้า ๒๒๑ ตำรับที่ ๒๑๓๕)

๑.	ลูกจันทน์ ดอกจันทน์	หนักสิ่งละ	๑	สลึง		
๒.	กระวาน		๑	สลึง	๑	เฟื้อง
๓.	กานพลู		๒	สลึง		
๔.	ดีปลี		๒	สลึง	๑	เฟื้อง
๕.	ลูกพิลังกาสา		๓	สลึง		

๖.	ว่านน้ำ	๓	สลึง	๑	เฟื้อง
๗.	เกลือสินเธาว์	๑	บาท		
๘.	เทียนดำ	๑	บาท	๑	เฟื้อง
๙.	เทียนเยาวพาณี	๖	สลึง	๑	เฟื้อง
๑๐.	การบูร	๗	สลึง		
๑๑.	สมอเทศ	๗	สลึง	๑	เฟื้อง
๑๒.	เทียนข้าวเปลือก	๖	สลึง		
๑๓.	สมอไทย	๒	บาท		
๑๔.	สมอพิเภก	๒	บาท	๑	เฟื้อง
๑๕.	โกฐสอ	๙	สลึง		
๑๖.	โกฐเขมา	๙	สลึง	๑	เฟื้อง
๑๗.	บุกรอ	๗	สลึง		
๑๘.	ขิงแห้ง	๑๐	สลึง	๑	เฟื้อง
๑๙.	เจตมูลเพลิง	๗	สลึง		
๒๐.	หัสคุณเทศ	๕	บาท		
๒๑.	กัญชา	๓๐	บาท		
๒๒.	พริกไทย	๖๐	บาท		

วิธีทำ ยาทั้งนี้ทำเป็นผงละลายน้ำผึ้ง น้ำอ้อยแดง น้ำนมโคก็ได้ กินหนัก ๑ สลึง กิน ๓ เวลา

สรรพคุณ แก้สารพัดโรค ไส้เลื่อนกล่อน หืดไอ กุษฐัง เสมหะ ตามืด ตาฟาง (ลมพหิวาตะ) หูหนวก หูตึง (ลมคัพภาหะ) ลมสติมักหลงลืม เจ็บตะโพก จุกเสียด ลมสลักอก ขี้เรื้อน คุดทะราด เป็นฝีในเพดานและลำคอ ลมมักให้หาวเรอ ให้รากสะอึก ลมสะแกเวียน นอนไม่หลับ ให้ง่วงเหงาหาวนอน (ลมธาระกรรณ) ลมปวดมวนในท้อง เป็นป้างเป็นจุกผามม้ามย้อยหงอย เพ้อ พูดมิชัด

๑. ลักษณะแผนหงายรูปนี้

บอกแก้ในวิสมเตโช ประชมในกองวาตะโรค ตามที่ท่านอาจารย์ได้แนะนำไว้ดังนี้คือ :-

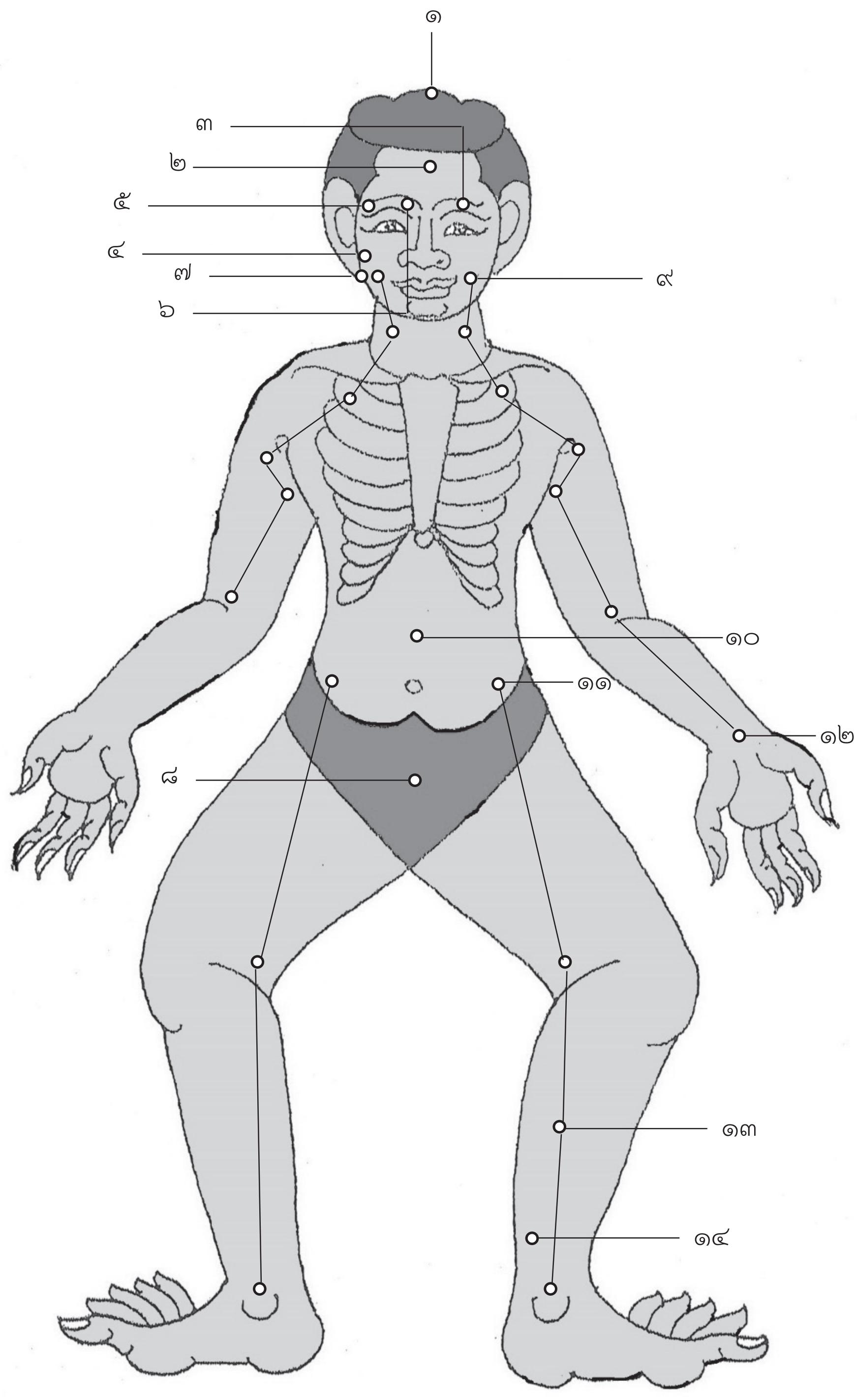

๒. แก้ปวดศีรษะ
๓. แก้ปวดศีรษะ
๔. แก้กระหายน้ำ
๕. แก้ลมเวียนจักษุ
๖. แก้หนักหลังจักษุ
๗. แก้สันนิบาตปวดศีรษะ น้ำตาตก
๘. แก้ลมดังพิษงู
๙. แก้ปากเบี้ยว เพื่อกำเดา และลมระคนกัน
๑๐. แก้เจ็บหลัง
๑๑. แก้ปัตตฆาตตึง
๑๒. แก้ข้อมือตาย
๑๓. แก้เข่าเคล็ดแพลง
๑๔. แก้ลมเหน็บชาฯ

(ภาพวาดได้รับความเอื้อเฟื้อจาก อ.ปัญญาวัฒน์ ตั้งจิตมโนธรรม)

๒. ลักษณะแผนคว่ำรูปนี้

บอกแก้ในวิสมเตโช ประชุมในกองวาตะโรค ตามที่ท่านอาจารย์ได้แนะนำไว้ดังนี้คือ :-

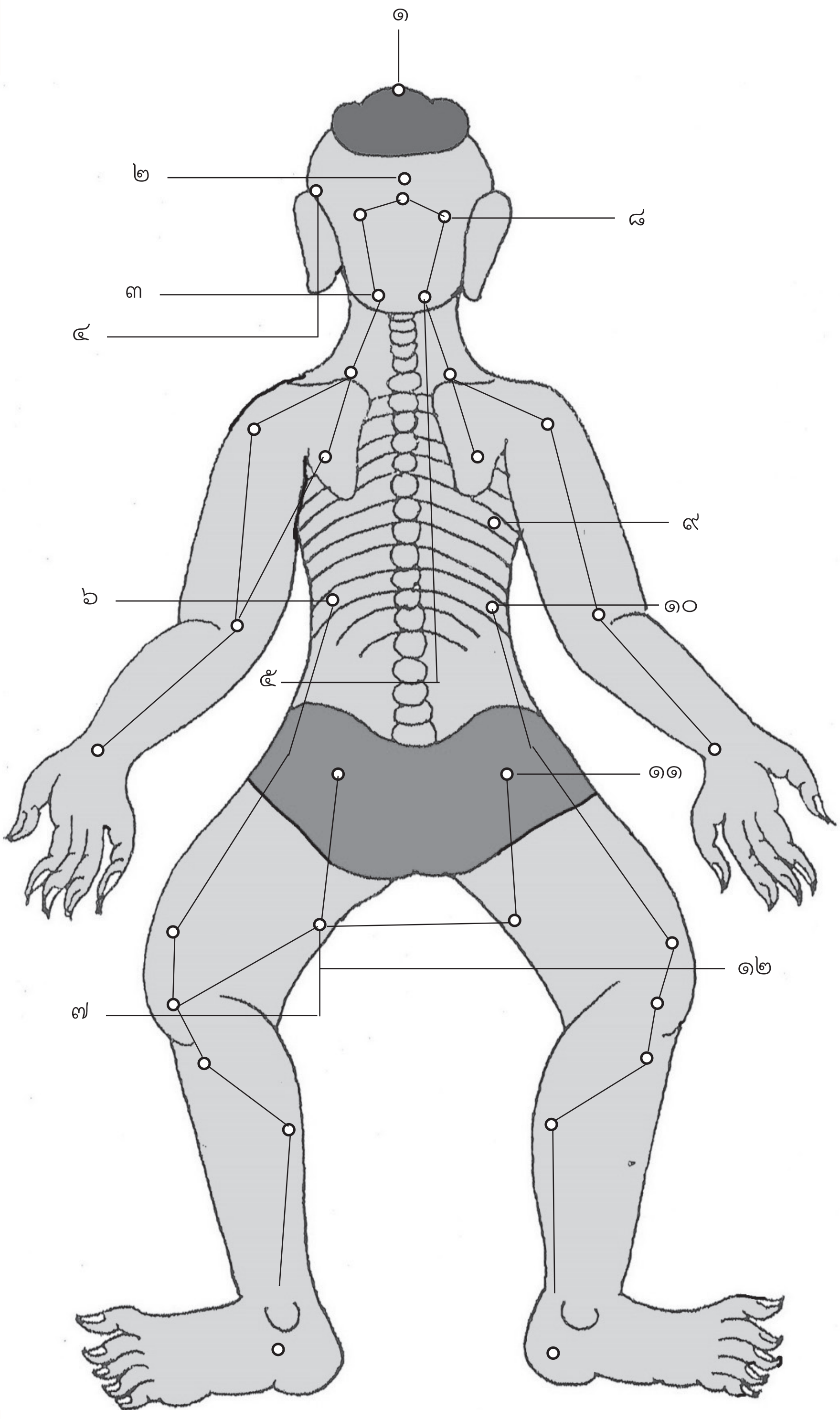

๒. แก้จักษุมัวหมอง
๓. แก้จับในกระบอกจักษุ
๔. แก้โสตตึง
๕. แก้ปวดกระบอกจักษ์
๖. แก้โลหิตตีขึ้น
๗. แก้เสียดตะโพก
๘. แก้ลมให้เวียนศีรษะ
๙. แก้ลมไหล่ตาย
๑๐. แก้ลมแทงสีข้าง
๑๑. แก้กองปัตฆาต
๑๒. แก้ลมขึ้นเบื้องสูง ตลอดกล้ามทั้งสองข้าง

(ภาพวาดได้รับความเอื้อเฟื้อจาก อ.ปัญญวัฒน์ ตั้งจิตมโนธรรม)

๓. ลักษณะแผนหงายรูปนี้

บอกแก้ในวิสมวาโย เกิดแต่อนันทจักวรรดิ์ ตามที่ท่านอาจารย์ได้แนะนำไว้ดังนี้คือ :-

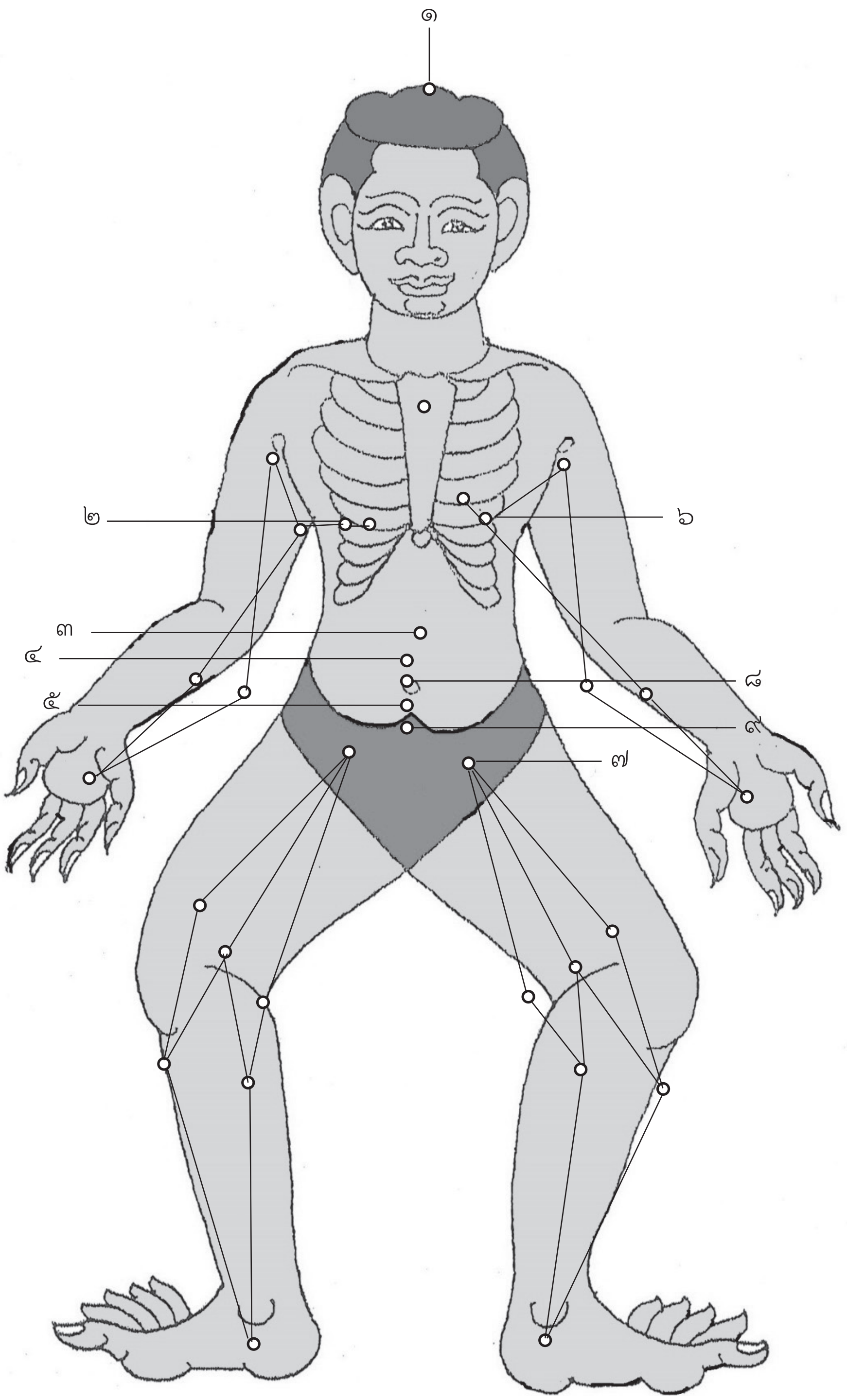

๒. ชื่อเพรำพะวาตะ จับให้ใจหมุนดังกังหัน ให้เหนื่อย

๓. ชื่อหทัยวาตะ จับให้มึนตึง ให้ใจลอยอยู่เป็นนิจ

๔. ชื่ออัศฎากาศ จับหาสติมิได้ เขม่นทั่วกาย – ชาไปทั้งตัว ให้แสยง

๕. ชื่อพยัติวาโยมัคคะ จับที่ระหว่างใจสงัด (๕ อย่างนี้แขนทางซ้ายด้านหน้า)

๖. ชื่อพหิวาตะ (อหิวาตา) จับกระทำพิษร้ายนักดังอสรพิษ

๗. ชื่อจักกวาตา จับให้เจ็บทุกชิ้นเนื้อ

๘. ชื่อสุมนา จับให้อั้นไปทั้งกาย มิได้รู้สึกตน

๙. ชื่อวิปัสสนวาตา จับในระหว่างที่ตั้งนิมิตทั้งปวง (๔ อย่างนี้แขนทางขวาด้านหน้า)

(ภาพวาดได้รับความเอื้อเฟื้อจาก อ.ปัญญวัฒน์ ตั้งจิตมโนธรรม)

๔. ลักษณะแผนคว่ำรูปนี้

บอกแก้ในกองวิสมวาโย ประชุมวาตโรค ตามที่ท่านอาจารย์ได้แนะนำไว้ดังนี้คือ :-

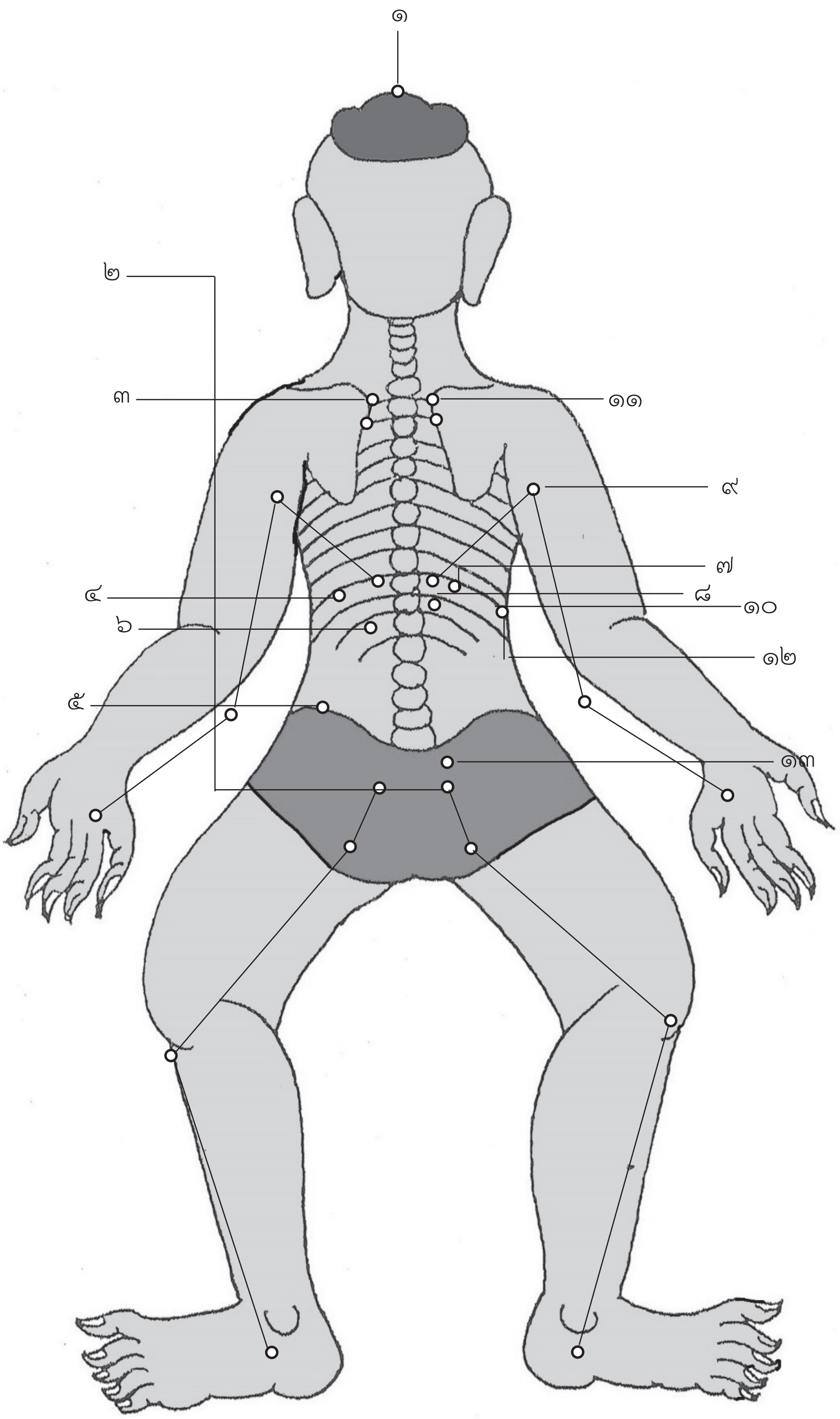

๒. เส้นนี้แก้ปวด

๓. เส้นนี้แก้บริโภคอาหารมิได้

๔. เส้นนี้แก้รากลมเปล่า

๕. เส้นนี้แก้ปวดสีข้างและชายโครงทั้งสอง

๖. เส้นนี้แก้ตัวโก่งอยู่มิได้ให้ตึงตัวได้

๗. เส้นนี้แก้ตัวแข็ง

(๗ อย่างนี้แขนซ้ายด้านหลัง)

๘. เส้นนี้แก้จุกอก

๙. เส้นนี้แก้มือและเท้าทั้งสอง

๑๐. เส้นนี้แก้หิวโหยหาแรงมิได้

๑๑. เส้นนี้แก้คางทูมและหายใจขัดอกสะอื้น

๑๒. เส้นนี้แก้หอบเป็นกำลังมักเกิดแต่ลมพิษ

๑๓. เส้นนี้แก้ร้อนในอก

(๖ อย่างนี้แขนขวาด้านหลัง)

(ภาพวาดได้รับความเอื้อเฟื้อจาก อ.ปัญญูวัฒน์ ตั้งจิตมโนธรรม)

๕. ลักษณะแผนหงายรูปนี้

บอกแก้ในกองวิสมอาโปประชุมกองวาตโรค ตามที่ท่านอาจารย์ได้แนะนำไว้ดังนี้คือ :-

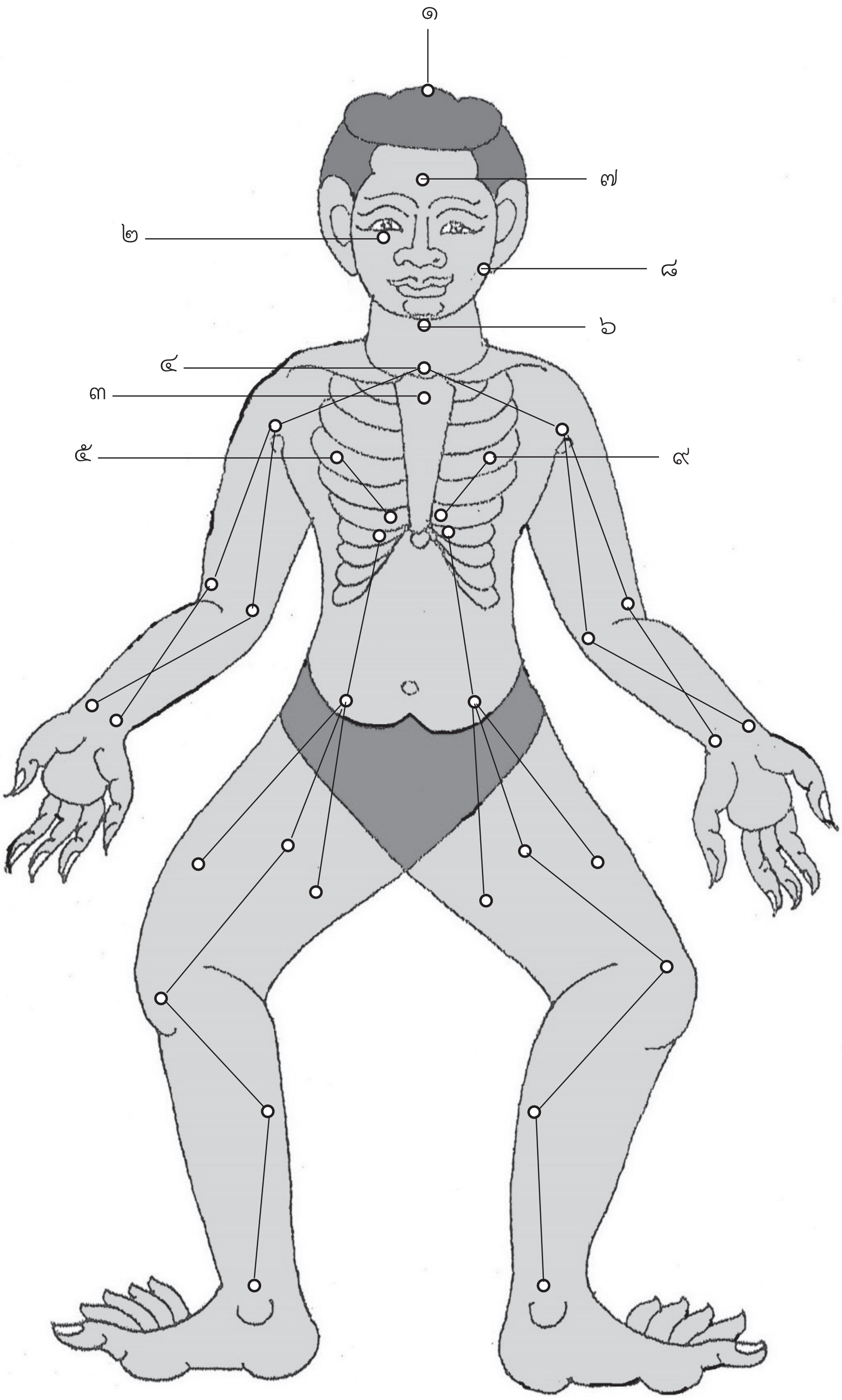

๒. เส้นนี้แก้ชักเขม่นจักษุ

๓. เส้นนี้แก้ริดสีดวงกระทำให้ไอไม่หยุด

๔. เส้นนี้แก้ลมกระทำให้เจรจามิได้ให้ลิ้นหด

๕. เส้นนี้แก้ลมรัตตคุณให้มือตายและเหน็บชา

๖. เส้นนี้แก้ลมจุกคอ

๗. เส้นนี้แก้ลมสันนิบาตขึ้นสูงปวดศีรษะ

๘. เส้นนี้แก้ลมให้คันกระหม่อม มักเกิดรังแค

๙. เส้นนี้แก้ลมมือตายและจุกอกและเจ็บในอกฯ

(ภาพวาดได้รับความเอื้อเฟื้อจาก อ.ปัญญวัฒน์ ตั้งจิตมโนธรรม)

๖. ลักษณะแผนคว่ำรูปนี้

บอกแก้ในกองวิสมอาโป ประชุมวาตโรค ตามที่ท่านอาจารย์ได้แนะนำไว้ดังนี้คือ :-

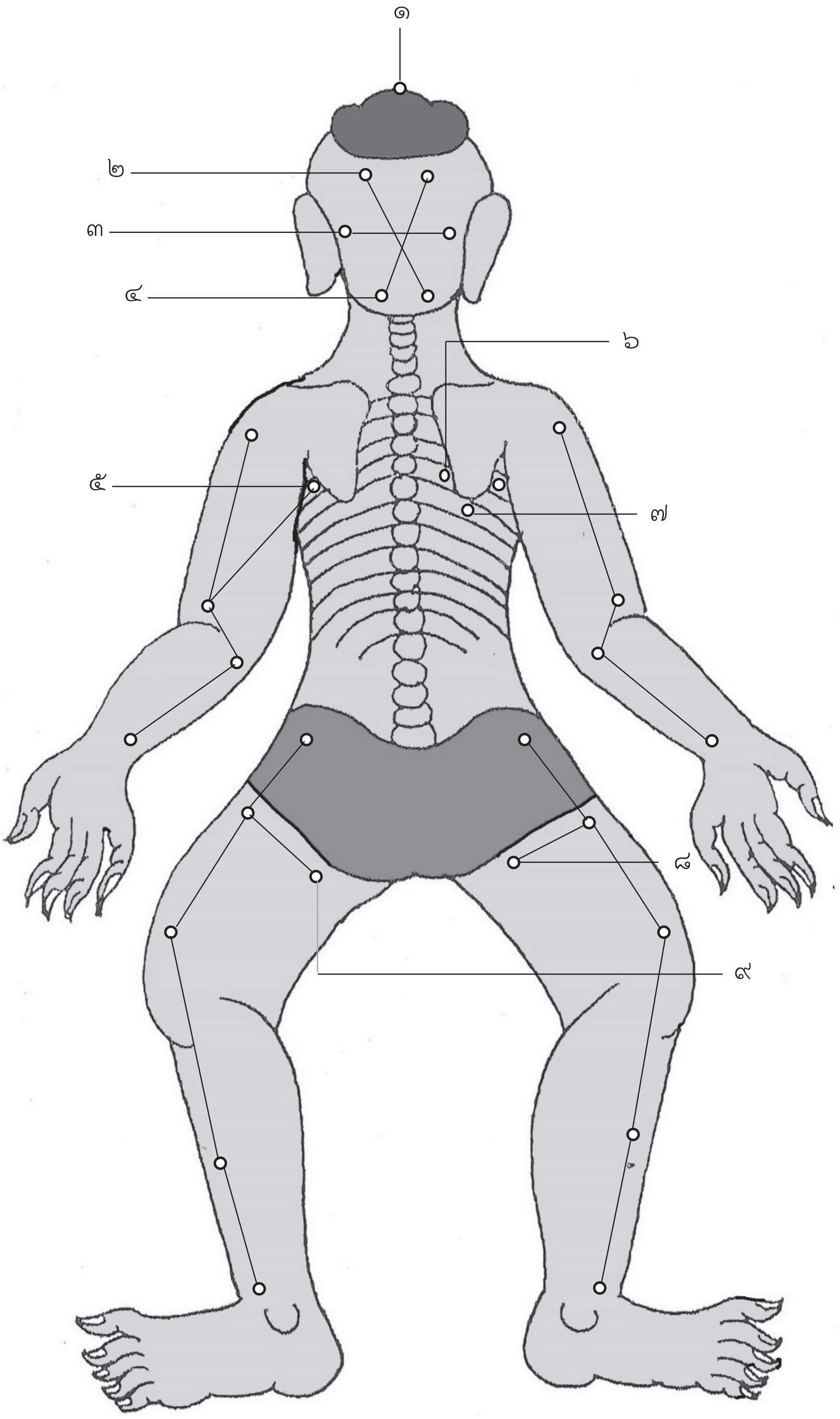

๒. เส้นนี้ แก้จักษุมืด

๓. เส้นนี้แก้เจ็บแก้วโสต

๔. เส้นนี้แก้เจ็บกระบอกจักษุดังมดตานอยต่อย

๕. เส้นนี้แก้ลมชักให้แขนสั่นทั้งสองข้างดุจกัน

๖. เส้นนี้แก้ไหล่ตาย ยกมิได้

๗. เส้นนี้แก้เถาปัตตฆาตนอกให้เจ็บสันหลัง

๘. เส้นนี้แก้โลหิตดีตีขึ้นโดยกำลังลมแก่จัด (กล้ายิ่ง)

๙. เส้นนี้แก้ลมให้เป็น

(ภาพวาดได้รับความเอื้อเฟื้อจาก อ.ปัญญูวัฒน์ ตั้งจิตมโนธรรม)

แนวทางการรักษา

ลมสะแกเวียน (บ้านหมุน) จากการซักประวัติและการตรวจร่างกาย

ลาวุสัง : น้ำท่วมหู

ปถวี (รุซัง : สุตัง : หู)

๑. วาตะ/ปิตตะ (ไฟ)

พัทธะ/อพัทธะ/กำเดา

- ดวงตาขุ่นแห้ง หรือออกแดง
- ริมฝีปากแห้ง แตก สีคล้ำ
- ตัวร้อน
- ชีพจรแรงเร็วไม่เสมอ
- ลิ้นแดง แตกระแหง มีฝ้าขาว-เหลือง
- ผิวหน้าแดง สีคล้ำ
- หินปูนหูชั้นในเสื่อม

๒. วาตะ/วาตะ (ลม)

ลมกองหยาบ/ลมกองละเอียด

- เคาะท้องดูลมในไส้
- กดท้องดูลม ๖ กองและเส้นสิบ
- ตรวจความสมดุลของกล้ามเนื้อคอ/บ่า/ไหล่
- ตรวจลมปัตฆาต/รัตฆาต/สัณฑฆาต
- ตรวจแนวเส้นอิทา-ปิงคลา, สุมนา, สหัสรังษี-ทวารี, จันทภูษัง-รุชำ ทั้งบนและล่าง
- ตรวจดูเส้นสุขุมัง/สิขินีเพื่อดูคูถเสมหะหย่อน
- โรคมีเนียร์ (แรงดันหูชั้นในไม่เท่ากัน)

๓. วาตะ/เสมหะ (น้ำ)

ศอ/อุระ/คูถ

- ประวัติพันธุกรรมโรคนิ่ว, โรคเก๊าทาลัสซีเมีย, โรคกษัย
- ดูต้อลม ต้อเนื้อที่นัยน์ตา
- ถุงใต้ตาคล้ำเพราะเครียดนอนไม่หลับ
- เช็คการพุ่งโชนของปัสสาวะ ดูอพัทธะที่ไต/อัณฑะ/รังไข่
- เช็คการขับถ่ายอุจจาระ
- มีตะกอนนิ่วยูริกที่หูชั้นใน หรือประสาทสมองส่วนกลาง
- เช็คตะกอนนิ่วยูริกในปัสสาวะ

วางยารสสุขุม-เย็น, เย็น-สุขุม

๑. ยากล่อมนางนอน
๒. ยาเขียวประสะพิมเสน
๓. ยาประสะจันทน์แดง
๔. ยาจันทหฤทัย

วางยารสร้อนสุขุม, สุขุมร้อน

๑. ยาแก้ลมขึ้นเบื้องสูง ๑, ๒, ๓
   - ยาไพศาลี
   - ยาปราบชมพูทวีป
   - ยาอภัยสาลี
   - ยานารายณ์พังค่าย
   - ยาสหัสธารา

๒. ยาแก้วาโยซึ่งมีพิษอันละเอียด
   - ยาทิพย์สำราญ (รสสุขุม-เย็น)
   - ยาเทพยารมย์ (รสสุขุม-ร้อน)
   - ยาอินทรประสิทธิ์ (รสสุขุม-สุขุม)
   - ยาหอมอินทจักร์

วางยาทางอาโป-โลหิต

๑. ยาชาติวาโยพรรดึกรัตตฆาต-ปัตฆาต
   - ยาตรีสวัสดิ์ผลา
   - ยามหาวายุเวก
   - ยาตรีผลาใหญ่
   - ยาดาวดึงสา
   - ยาพรหมภักตร์

๒. ยาบำรุงร่างกายบำรุงสมอง
   - ยาบำรุงโลหิต
   - ยาอายุวัฒนะ
   - ยาเสาธงเหล็ก
   - ยาตรีวาสังข์

๒. หัตถการ

- นวดลม ๖ กองบริเวณท้อง
- แนวเส้นอิทา – ปิงคลา
- แนวเส้นสหัสรังสี – ทวารี
- แนวเส้นจันทภูสัง – รุชำ
- แนวเส้นสุมนา
- สอนทำฤาษีดัดตน

๓. การแพทย์พื้นบ้าน

- พอกยา, ทายา
- ประคบยา
- ย่างยา
- อบยา

๔. คำแนะนำ

- อาหารแสลง
- อารมณ์เครียด
- อิริยาบถสมดุล
- ออกกำลังกาย
- พักผ่อนให้เพียงพอ

บอกเล่าประสบการณ์การรักษาโรคบ้านหมุนด้วยการแพทย์แผนไทย
(โดย อ.วัลลภ เผ่าพนัส)

โรคบ้านหมุนมี ๒ สาเหตุ คือ

๑. โรคบ้านหมุนเกิดจากน้ำในหูไม่เท่ากัน

๒. โรคบ้านหมุนเกิดจากนิ่วหินปูนหลุดในหูชั้นใน

โรคบ้านหมุนที่เกิดจากสาเหตุน้ำในหูไม่เท่ากัน ในทางการแพทย์แผนปัจจุบันบอกว่าเป็นโรคที่เกิดจากความผิดปกติของหูชั้นใน โดยยังไม่ทราบสาเหตุที่แน่ชัด แต่พบว่าอาการของโรคเป็นผลจากความผิดปกติของน้ำที่อยู่ภายในหูชั้นใน ซึ่งทำให้ผู้ป่วยเกิดอาการเวียนศีรษะแบบรู้สึกหมุนอย่างรุนแรง ร่วมกับมีอาการคลื่นไส้อาเจียนและสูญเสียสมดุลของร่างกาย ทำให้เดินเซหกล้มได้ง่าย อาการเวียนศีรษะที่เกิดจากโรคนี้อาจนานเป็นนาทีจนถึงหลายชั่วโมง นอกจากนี้ผู้ป่วยยังอาจมีการได้ยินลดลงและมีเสียงดังในหู บางครั้งอาจพบอาการหูอื้อ ด้วยการรักษาของแพทย์แผนปัจจุบันจะให้ยาคลายเครียด ยานอนหลับ หรือยากล่อมประสาท ซึ่งให้ผลการรักษาไม่ค่อยดีนัก

ในทางด้านแพทย์แผนไทยนั้น สาเหตุที่ผู้ป่วยมีอาการบ้านหมุนจากน้ำในหูไม่ท่ากันเกิดจากสมุฐานปิตตะกำเริบ วาตะกำเริบตาม เกาเดาร้อน ลมตีขึ้นเบื้องสูง โดยผู้ป่วยกลุ่มนี้มีผลการตรวจสุขภาพเป็นปกติ ไม่มีปัญหาเรื่องความดันโลหิตสูง หรือไขมันสูงในเส้นเลือด แต่จากการตรวจร่างกายโดยวิธีทางแพทย์แผนไทยนั้น จะพบว่าคนไข้มีเส้นเลือดโปนในตาขาว ลิ้นมีจุดแดง ๆ หรือบางรายมีจุดแดงเต็มแผ่นลิ้นขึ้นอยู่กับอาการของโรค แต่ส่วนใหญ่จะพบที่ปลายลิ้น ซึ่งสอดคล้องกับทางแพทย์แผนจีน คือ ความร้อน ความร้อนเกิดที่ตับส่งผลให้หัวใจร้อนด้วย อวัยวะภายใน หัวใจ ตับ ปอด ม้าม ไต จะทำงานประสานกัน ซึ่งมีสาเหตุมาจากปิตตะกำเริบหรือตับร้อน(ยักนัง) ซึ่งตับเป็นตัวควบคุมธาตุไฟ

จากการซักประวัติของคนไข้กลุ่มนี้พบว่า มักมีอาการนอนไม่หลับ หรือหลับยาก และมีอาการท้องผูก ดื่มน้ำน้อย เช่น ๒-๓ แก้วต่อวัน มีความเครียดสะสม มีความเครียดเกินระดับ ๕ ขึ้นไปหรือประมาณระดับ ๗-๘ และภายในร่างกายมีความร้อนสะสมอั้นอยู่ ทำให้ตับร้อน เส้นเลือดในตาขาวโปนออกมา ถ้าอาการกำเริบมากจะมีเปลือกตาแดงเนื่องจากลมดันออกหู ออกตา ออกปาก ตาจะไม่สู้แสง แสบตา ลืมตาไม่ขึ้น ความดันลูกตาสูง มีเสียงดังในหูซึ่งเกิดจากลมดันออกหูตลอดเวลา หูอื้อ เกิดแรงดันในหูแต่ละข้างมีไม่เท่ากันทำให้เกิดความไม่สมดุลของจุดศูนย์ถ่วงในหู เมื่อเกิดความไม่สมดุลทำให้ศูนย์ควบคุมการทรงตัวเสียศูนย์จึงรู้สึกบ้านหมุน

อีกสาเหตุหนึ่ง คือ พฤติกรรมในการก่อโรคสะสม ทำให้ธาตุไฟในร่างกายกำเริบ ระบบย่อยอาหารไม่ดี หรือมีลมกองหยาบในท้องมาก ลมกองหยาบแทรกซึมเข้าสู่กระแสเลือดแปรเป็นลมกองละเอียด ทำให้ในเลือดมีลม ปิตตะกำเริบ วาตะกำเริบตาม กำเดาร้อน แต่ไม่มีปัญหาเรื่องบุพโพโลหิตพิการจึงไม่พบตุ่มหนองหรืออาการทางผิวหนัง แต่มีลมดันขึ้นข้างบนดันออกตา ออกหู ออกจมูก ออกปาก แต่จมูกและทางปาก ไม่ปรากฏอาการจะรู้สึกได้ที่ตา ตาจะล้า ตาไม่สู้แสง หรือมีน้ำตาไหล มีเสียงออกหู หูอื้อ ตาพร่ามัว

แนวทางการรักษาโรคบ้านหมุนเนื่องจากน้ำในหูไม่เท่ากันทางแพทย์แผนไทย

การรักษาโรคบ้านหมุนทางแพทย์แผนไทย จะรักษาโดยการดับปิตตะหรือดับไฟ ถ้าไฟสงบวาตะก็สงบตาม กำเดาก็หายร้อน ทำให้ไม่มีลมดันขึ้นเบื้องบน เห็นผลเร็วภายใน ๑ วันผู้ป่วยจะมีอาการดีขึ้นชัดเจน แต่ผู้ป่วยต้องปรับพฤติกรรมที่ทำให้ปิตตะกำเริบร่วมด้วยถึงจะหายขาด โดยผู้ป่วยแต่ละรายมีพฤติกรรมไม่เหมือนกัน เช่น บางรายมีความเครียดสูงทำให้เกิดภาวะตับร้อน หรือปิตตะกำเริบ สาเหตุที่ทำให้ปิตตะกำเริบตับร้อนมีหลายสาเหตุ

เช่น ความเครียด ดื่มน้ำน้อย มีภาวะไขมันพอกตับ ได้รับสารเคมีเข้าสู่ร่างกายมากเกินไป ผู้ป่วยกลุ่มนี้จะมีอาการของโรคคล้าย ๆกัน แต่พฤติกรรมการก่อโรคอาจไม่เหมือนกัน ดังนั้น จึงต้องมีการซักประวัติของผู้ป่วยอย่างละเอียดว่ามีพฤติกรรมก่อโรค ๘ ประการข้อใดบ้างและต้องอธิบายให้ผู้ป่วยเข้าใจ เช่น คนไข้บางคนชอบทานของทอดซึ่งเป็นสาเหตุทำให้ตับร้อน ก็ให้ผู้ป่วยลดพฤติกรรมดังกล่าวลงและให้ความร่วมมือในการรักษา อาการถึงจะทุเราหายจากโรคได้

พฤติกรรมที่แก้ยากที่สุด คือ ภาวะทางอารมณ์หรือความเครียดของคนไข้แต่ละบุคคล หรือบางคนมีธาตุเจ้าเรือนเป็นธาตุไฟ ทำให้มีนิสัยใจร้อน โมโหง่าย หงุดหงิดง่าย หรือมีปัญหาจากการทำงาน ปัญหาการใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลต่อภาวะความเครียดหรือภาวะทางอารมณ์ คนไข้กลุ่มนี้ต้องมีการฝึกทางด้านจิตใจร่วมด้วย เช่น ทำใจให้สงบ ปล่อยวาง โรคบ้านหมุนนี้ส่วนใหญ่ที่พบมาในปัจจุบัน จะเป็นกลุ่มบุคคลที่ต้องรับผิดชอบหน้าที่การงานในระดับสูง เช่น ผู้บริหาร คนรุ่นใหม่ที่ทำงานออฟฟิศ และเป็นผู้ที่จริงจังในการใช้ชีวิตมากเกินไป ไม่ค่อยปล่อยวาง

การใช้ยาทางแพทย์แผนไทยนั้น ใช้หลักการ การรุ การล้อม การรักษา ดังนี้

การรุ คือ

การถ่ายพิษร้อนออกจากตับ ใช้กลุ่มยาถ่ายพิษร้อน เช่น ยาเบญจอำมฤตย์ ยาธรณีสัณฑฆาต และกลุ่มยารสเย็นเพื่อล้อมตับดับพิษทำให้ตับเย็นลง เช่น กลุ่มยาหอมที่มีรสสุขุมเย็น

ต้องมีการประเมินผลการรักษาตามระยะเวลา หรืออาการของโรค เพื่อปรับลดการใช้ยา อาจจะนัดคนไข้ทุก ๗ วันหรือ ๑๕ วัน ทั้งนี้หมอที่รักษาต้องแจ้งผลข้างเคียงของการใช้ยานั้น ๆให้ผู้ป่วยทราบด้วยในระหว่างการรักษาแต่ละครั้ง เพื่อให้คนไข้เชื่อมั่นในการใช้ยาและทำให้การรักษาได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ

การล้อมตับ ดับพิษ เพื่อให้หายจากอาการบ้านหมุนหรืออาการทุเลาลง คือ การปรับพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวัน เพื่อไม่ให้ปิตตะกำเริบ ตับกลับมาร้อนอีก ต้องมีการใช้ยาล้อมตับดับพิษ เช่น ยากล่อมนางนอน ยาประสะพิมเสน ยาประสะจันทน์แดง หรือยาหอมรสสุขมเย็น ดับพิษร้อนจากตับ

สิ่งสำคัญที่จะให้การรักษาอาการบ้านหมุนนั้นได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ คือ การปรับพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวันของผู้ป่วย เช่น งดของทอด ของมัน ของหมักดอง หรือของแสลง เข้านอนเร็ว ไม่นอนดึก ออกกำลังกาย ฝึกสมาธิ ฝึกจิตใจให้สงบ สวดมนต์ไหว้พระ รู้จักปล่อยวาง ทานน้ำอย่างน้อยวันละ ๒-๓ ลิตรต่อวัน เมื่อรู้สาเหตุหรือพฤติกรรมใดที่ทำให้โรคหรืออาการกำเริบให้หยุดพฤติกรรมนั้น ๆ ผู้ป่วยต้องให้ความร่วมมือในการรักษาด้วยจึงจะทำให้อาการที่เป็นอยู่นั้นทุเลาลงหรือหายขาดได้

การรักษา คือ การทำให้ตับเย็นลง

การทำให้ตับเย็นลง ใช้ยาบำรุงตับ หรือหาสาเหตุที่ทำให้ตับร้อน เช่น เกิดจากการมีไขมันพอกตับ ต้องล้างไขมันที่พอกตับนออกไป เช่น ใช้ยาตรีผลา หรือตับร้อนที่เกิดจากมีสารเคมีสะสมในตับ สะสมในร่างกาย ใช้สมุนไพรที่ล้างสารพิษนั้นออกจากร่างกายออกจากตับ เช่น ใช้ยารางจืด แต่ถ้าเกิดจากความเครียด ความวิตกกังวลที่มีมากเกินไป ให้ใช้แนวทางการรักษาด้านจิตใจร่วมด้วย

กรณีกลุ่มผู้ป่วยที่มีภาวะความดันต่ำ

เนื่องจากเลือดไปเลี้ยงสมองไม่เพียงพอ คนไข้กลุ่มนี้จะมีอาการ เวียนหัวง่ายเวลาลุกนั่ง การเปลี่ยนอิริยาบถหรือการเคลื่อนไหวของร่างกายเร็ว การใช้ยารักษาจะใช้ยากลุ่มยาหอม เช่น ยาหอมเนาวโกฏ ยาหอมทิพโอสถ เพื่อให้เลือดไปเลี้ยงสมองได้อย่างเพียงพอ

ระยะเวลาการรักษาผู้ป่วยที่มีอาการบ้านหมุนนั้น

ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของโรคและพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวันของผู้ป่วยที่ผ่าน ๆมา บางรายอาการบ้านหมุนอาจทุเลาลงภายใน ๑ – ๓ วันหรือบางรายใช้เวลารักษานานกว่านั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมหรือสาเหตุการก่อโรคของผู้ป่วยด้วย

สำหรับโรคบ้านหมุนเกิดจากนิ่วหินปูนหลุดในหูชั้นใน

โรคบ้านหมุนเกิดจากนิ่วหินปูนหลุดในหูชั้นใน ผู้ป่วยโรคนี้จะไม่มีอาการหูอื้อ ไม่พบการสูญเสียการได้ยินหรือเสียงผิดปกติในหู ทางการแพทย์แผนปัจจุบันสามารถรักษาให้หายได้โดยวิธีทำกายภาพค่อย ๆ หมุนศรีษะให้นิ่วหินปูนที่หลุดเข้าไปในหูชั้นในค่อย ๆ เคลื่อนตัวออกมายังชั้นนอก ไม่ต้องกินยาก็สามารถรักษาให้หายจากโรคได้

โรคโรเมเนียส์ (Menier's Disease) (น้ำในหูไม่เท่ากัน)

โดย... พท.ชายณรงค์ ณ เชียงใหม่

สาเหตุ

เกิดจากมีการเพิ่มความดันของเหลวในหูชั้นในส่วนที่ควบคุมการทรงตัว(ลามิรินท์) ทำให้เซลล์ประสาทส่วนนี้นั้นถูกทำลาย เป็นเหตุให้เสียความรู้สึกเกี่ยวกับการทรงตัวรวมทั้งเซลล์ประสาทส่วนที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการได้ยินในบริเวณใกล้เคียงก็ถูกทำลายด้วย จึงทำให้มีอาการหูตึงร่วมด้วย

ส่วนสาเหตุที่แท้จริงไม่ทราบ แต่บางคนอาจเกิดจากการบาดเจ็บหรือมีอาการอักเสบของหูชั้นกลางและมักจะเป็นหูข้างเดียวมีเพียงประมาณ ๑๐ - ๑๕ เปอร์เซ็นต์ที่มีอาการของหูทั้งสองข้าง โรคนี้พบได้ในคนอายุ ๔๐ ถึง ๖๐ ปีแต่อาจพบในคนหนุ่มสาวได้

อาการ

๑. วิงเวียนศีรษะอย่างรุนแรงจนบางครั้งทำให้ล้มลง
๒. รู้สึกมีอาการพื้นบ้านหรือเพดานหมุน
๓. มีอาการคลื่นไส้อาเจียนรุนแรง
๔. อาจมีอาการตากระตุก
๕. อาการวิงเวียนอาจเป็นครั้งคราวครั้งละไม่กี่นาที หรือหลายชั่วโมงแล้วหายเองได้ แต่จะกำเริบเป็นครั้งคราวอาจเป็นสัปดาห์หรือปี
๖. ผู้ป่วยจะมีอาการหูตึงและแว่วเสียงดังในหู ซึ่งเป็นพร้อมกับอาการวิงเวียนและเสียงดังกล่าวจะยังคงได้ยินอยู่ถึงแม้อาการวิงเวียนจะหายไป เสียงที่ได้ยินมักจะคล้าย ๆเสียงนาฬิกาหรือกริ่งโทรศัพท์

อาการแทรกซ้อน

๑. ถ้าอาการไม่รุนแรงอาจหายเองได้
๒. ถ้าเป็นนาน ๆ อาจทำให้หูตึงจนหูหนวกสนิท อาจเป็นข้างเดียวหรือทั้งสองข้าง
๓. อาการหูหนวกเป็นอติสัยโรค (รักษาไม่หาย)
๔. ผู้ป่วยที่มีอาการรุนแรงอาจเป็นคนวิตกกังวล ไมเกรน และจะหายไปเมื่อหูหนวกสนิท
๕. อาการวิงเวียนดังกล่าวอาจทำให้ประสบอุบัติเหตุได้

การตรวจแบบแพทย์แผนไทย/อายุรเวท

๑. การซักประวัติคนไข้

- ชื่อ-สกุล ภูมิลำเนาปัจจุบัน สถานที่เกิด สถานะ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา อาชีพปัจจุบัน
- อาการปัจจุบัน อาการหลัก อาการร่วม ถ้าเป็นหญิงถามเกี่ยวกับโลหิตระดูสตรีด้วย
- การดำเนินชีวิตในอดีต ปัจจุบัน การขับถ่ายปัสสาวะ อุจจาระ การนอนหลับ อาหารที่รับประทาน พฤติกรรมอื่น เช่น ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ โรคประจำตัว
- การรักษาที่ผ่านมาที่ไหน ผลการรักษาเป็นอย่างไร
- ความดันโลหิต ส่วนสูง น้ำหนัก ดัชนีมวลกาย มวลกระดูก

๒. การดูธาตุเจ้าเรือน

- อายุ วัน เดือน ปีเกิด การคำนวณธาตุ หมุนจักรราศี อาหารตามธาตุเจ้าเรือน
- การสังเกตลักษณะ ท่าทาง สีหน้า สภาวะต่าง ๆ ที่ปรากฏ เซื่องซึม ถามคำตอบคำ ซึมเศร้า

๓. การคำนวณธาตุ คำนวณธาตุดูว่าธาตุใดกำเริบหย่อนหรือพิการ ให้คำแนะนำวิธีการแก้คือ ในปีนี้

๐ ๐ ๒ ๐ ให้ทานอาหารรสเผ็ดเพิ่มขึ้น
๑ ๑ ๓ ๑ ให้ทานอาหารรสเผ็ดลดลง
๒ ๒ ๐ ๒ ให้ทานอาหารรสเผ็ดลดลง
๓ ๓ ๑ ๓ ให้ทานอาหารรสเผ็ดเพิ่มขึ้น

๔. การจับชีพจร จะพบการเต้นผิดปกติที่

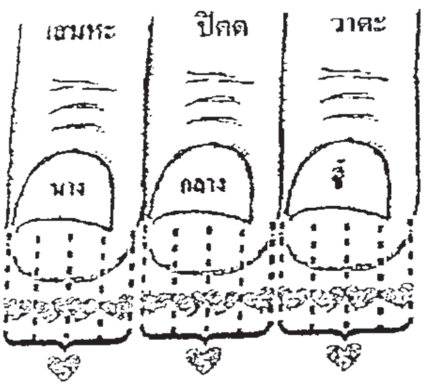

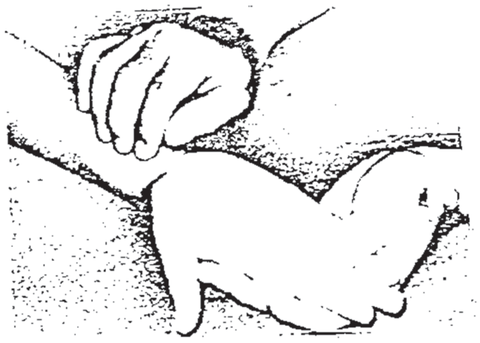

ชีพจร	**วาตะ**	๑ ชีพจรตื้น ขนาดกลางถึงใหญ่ เต้นเร็วไม่เสมอ กรณีหูแว่วเสียง หูตึง
	วาตะ	๕ ชีพจรตื้น ขนาดกลางถึงใหญ่ เต้นเร็วไม่เสมอ เพราะลมอังคมังคาพิการ
ชีพจร	**ปิตตะ**	๑ ชีพจรตื้น ขนาดกลางถึงใหญ่ เต้นเร็วไม่เสมอ กรณีคลื่นไส้อาเจียน
	ปิตตะ	๕ กรณีตากระตุก
ชีพจร	**เสมหะ**	๔ กรณีหูหนวก

๕. สมุฏฐานการเจ็บป่วย

เกิดจาก สมุฏฐานวาโยพิกัดอังคมังคาพิการ

๖. การวินิจฉัย น้ำในหูไม่เท่ากันหรือลมพิการ

๗. การรักษา	**– ยาบำรุงสมอง**	**๒ เม็ด เช้า–ก่อนนอน (พศส. ๒/๑๑๔)**
	- ยาลมอังคมังคานุสารีวาตา	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนนอน (พศส. ๒/๑๗)
	- ยาอภัยสันตา	๒ เม็ด ก่อนอาหาร กรณีตาชักกระตุก (ตล.๑๗๖)
	- ยาอภัยสาลี	๒ เม็ด เช้า-ก่อนนอน (ตช.๓๒)
	- ยาลมพระสุเมร	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร (พศส.๒/๒๖๘)
	- ยาบำรุงโลหิต	๒ เม็ด เช้า-ก่อนนอน (สม.๒๕๔๒)

อาการเวียนหัวบ้านหมุน
(โดย ... อ.ปณิตา ถนอมวงษ์)

ในศาสตร์การแพทย์แผนไทย ถือว่าเรื่องหูเป็นธาตุดิน ไว้ช่วยเรื่องการทรงตัวเนื่องจากเป็นศูนย์รวมช่วยในสมดุลการทรงตัว และเป็นอาการแทรกซ้อนให้เกิดอาการ ๒ แบบของแผนปัจจุบัน คือ

- อาการเวียนหัวบ้านหมุน
- อาการเวียนหัวจากหินปูนหลุดลอก

๑)เวียนหัวบ้านหมุน

เวียนหัวบ้านหมุนที่เราเรียกว่าน้ำในหูไม่เท่ากันนั้น สามารถแก้ไขจากการปฏิบัติตัวเรื่องอาหาร,การออกกำลังกาย แก้ไขด้วยยาไทยและการนวดได้ซึ่งนวดจะตรงกับรูปนวดที่ ๗ ที่เรียกว่าเส้น จันทภูสังและรุชำ ซึ่งเป็นเส้นแก้กลุ่มอาการโรคที่เกิดจาก สมดุลการทรงตัวที่ไม่สมดุลแล้วให้เกิดอาการต่างๆขึ้นและมีแจ้งไว้ในแผนนวด ร.๕ เรียก - ลมอาการ ๓๒ ชื่อว่า กรรณวาต

อาการ

- มีอาการเวียนศีรษะในตอนเช้าอาจหายไปหรือเป็นทั้งวัน
- เหมือนมีเสียงอื้อๆในหูเป็นครั้งๆหรือบ่อยขึ้น
- ทำให้อยากนอนเพราะจะดีขึ้น ถ้าลุกจะเวียนมาก
- เบื่ออาหาร คลื่นไส้
- มีอาการถ่ายไม่สะดวก อาจท้องผูกลมพรรดึก

สาเหตุ

- จากความเครียด อดนอน ทำงานหนักเหตุให้เลือดข้น
- กินอาหารหวานจัด มันจัดจนท้องผูกไม่ถ่าย
- ในแผนนวดร.๕ แจ้งว่าเป็นสันนิบาตจากลมในเส้นรุชำจับให้หูตึงวิงเวียน เพราะกินน้ำมะพร้าวอันหวานมันในวันอังคาร๑) และมีอาการเจ็บตึงในท้องมาก จากไปกินอาหารมันๆในวันอาทิตย์และทำให้เกิดอาการ๒)

การรักษา

- ใช้ยาแก้ลมเบื้องสูง ยาเข้าตรีผลา ยาหอมแก้ลมกองละเอียด
- นวดแก้อาการปวดศีรษะในแผนนวดวัดโพธิ์ หรือแผนนวดร.๕
- ท้องผูกให้ยาระบายถ่ายพิษลงล่าง
- งดเด็ดขาดคืออาหารหวาน,ผลไม้หวานและมันจัด ไม่กินแกงกะทิและของทอด
- ให้รับประทานเผ็ดร้อน เช่น แกงแค แกงเลียง ของขมของเย็น
- โรคนี้ชอบนอน ดังนั้นเมื่อดีขึ้นต้องหัดลุกเดินออกกำลังกายค่อยๆปรับให้ปกติ
- แก้ที่มูลเหตุ การกิน อารมณ์ การนอน ออกกำลังกาย การขับถ่าย

๒)เวียนหัวบ้านหมุนจากหินปูนหลุดลอก

ส่วนใหญ่เป็นเรื่อง สภาวะแห่งความเสื่อมเข้าสู่วัย ๓๐ ปีขึ้นไปที่เรียกว่าวัยชรา ซึ่งเป็นวัยแห่งความเสื่อมระบบลมในร่างกายหย่อนจนทำงานได้ไม่ดีทั้ง ๖ กอง มีส่วนหนึ่งคือลมกำเดาที่ช่วยเรื่องสมดุลทรงตัวและอุทัง-อโธวิ่งระคนกันจนเป็นเหตุให้เป็นไปต่างๆ เรื่องวัยชรากินไม่ได้ ย่อยยากขึ้น นอนน้อย ทำให้ร่างกายไม่ได้รับอาหารธาตุที่เรียกโอชะเพียงพอมีผลให้โลหิตจาง ส่วนหินปูนหลุดลอกเป็นผลมาจากเลือดลมไม่สมดุลเมื่อมีลมระคนกันก็มีเหตุให้หินปูนเล็กๆหลุดออกจากที่ได้ ส่วนการนวดก็ให้ดูแผนนวดแก้ ได้ตามแผนนวดวัดโพธิ์และในแผนนวดร.๕ เรียกลมนี้ในอาการ ๓๒ ว่า โสตวาต

สาเหตุ

- จากความเสื่อมเดิมแล้วไปขยับร่างกายผิดท่าเช่น หมุนตัว ก้มๆเงยแบบเร็วๆ พลิกตัวหันผิดท่า
- เกิดสภาวะโลหิตจาง เลือดไปเลี้ยงสมองไม่พอ
- กินอาหารรสจัด หวาน มัน เปรี้ยว เค็มจัด
- นอนน้อย ไม่ค่อยออกกำลังกาย นั่งๆนอน
- โบราณว่าต้องเย็นเกินไป เช่นอาบน้ำเย็น อาบน้ำยามค่ำคืนอาบนานๆ เป็นเหตุให้เกิดลมวิงเวียนเพราะไปจับที่หัวใจแล้วลมหทัยวาตะให้กำเริบลมในสุมนา- อัศฎากาศวิ่งไปจับในเส้น จันทภูสัง

อาการ

- จับให้หูตึง ปวดอยู่ในหู ปวดหัว ปวดในสมอง
- คลื่นไส้และอาเจียน ไม่อยากอาหารเหม็นเบื่ออาหารไม่กิน
- เหงื่อออก ใจสั่น คอแห้ง
- ปวดมวนในท้องในไส้ และเมื่อยตัว

การรักษา

- ยาปรับสมดุลธาตุ และยาบำรุงโลหิต
- นวดแก้อาการปวดศีรษะในแผนนวดวัดโพธิ์ หรือแผนนวดร.๕
- งดอาหารรสจัดทุกชนิด ให้กินอาหารร้อนอ่อนๆย่อยง่าย
- จิบน้ำต้มตะไคร้ น้ำร้อน น้ำขิง
- งดสิ่งที่กระตุ้นสารพิษเข้าร่างกายตามที่ได้กล่าวไปแล้ว
- พักผ่อนให้เพียงพอ ทำอารมณ์ให้แจ่มใส
- หมั่นลุกเดินบริหารร่างกายจากน้อยไปมาก
- ทำให้ถ่ายทุกวันด้วยการรับประทานอาหารมีกากใย

หมายเหตุ

ลมโสตวาตและลมกรรณวาต สามารถนวดเพื่อลดอาการได้โดยให้ดูรูปนวดที่ ๗ ตามแผนนวดวัดโพธิ์ ได้โดยแก้ทั้งแผนหน้าและแผนหลัง..ตามอาการที่ท่านพบ เช่นปวดหู วิงเวียน นอนไม่หลับ เบื่ออาหาร ท้องผูก

บทที่ ๔ เวชปฏิบัติแพทย์แผนไทย

กลุ่มโรคเริม งูสวัด

โรคผิวหนัง (Skin Disease-สกิน ดีซิส)

โดย พท.ชายณรงค์ ณ เชียงใหม่

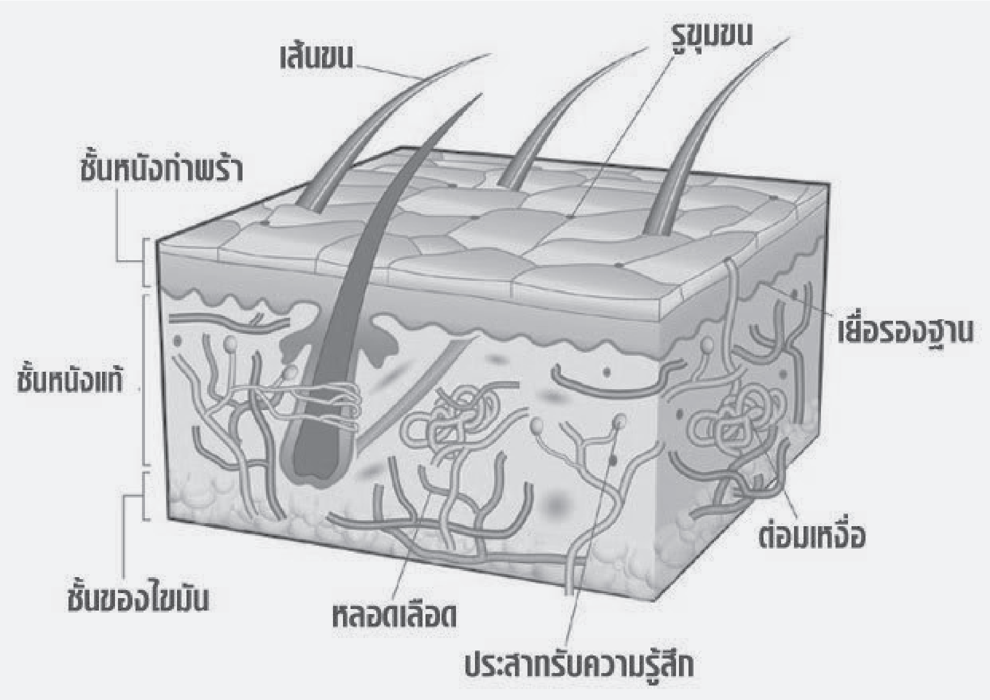

เริม (Herpes Simplex – เฮอเปส ซิมเพล็กซ์)

สาเหตุ

เริมเป็นโรคที่พบได้บ่อยในทุกคนทุกเพศทุกวัย เกิดจากไวรัสที่เรียกว่า เฮอเปส ซิมเพล็กซ์ เชื้อเริมติดต่อโดยการสัมผัส เป็นโรคที่หายเองได้ แต่กลับกำเริบได้อีก ทำให้เป็นๆหายๆเรื้อรัง โดยเฉพาะถ้าเป็นที่อวัยวะเพศทำให้ผู้ป่วยวิตกกังวล สุขภาพจิตเสื่อมโทรม

อาการ

๑. มักแสบๆคันๆ ต่อมาจะมีน้ำใสๆขนาด ๒-๓ มม. ขึ้นเป็นกลุ่ม โดยรวมจะมีสีแดง ต่อมาตุ่มน้ำใสๆนี้จะกลายเป็นสีเหลืองขุ่น แล้วแตกกลายเป็นสะเก็ดหายไปได้เองภายใน ๑-๒ สัปดาห์ ลักษณะของตุ่มใสที่อยู่กับกลุ่มนี้ชาวบ้านเรียกว่า ขยุ้มตีนหมา
๒. ต่อมน้ำเหลืองบริเวณใกล้เคียงมักจะโตและเจ็บ
๓. ตำแหน่งที่พบ ริมฝีปาก แก้ม จมูก หู ตา และอวัยวะสืบพันธุ์
๔. เมื่อหายแล้วเชื้อจะหลงเหลืออยู่ที่ปมประสาท แล้วอาจโผล่ขึ้นมาใหม่ ทำให้เกิดอาการกำเริบบ่อยๆ
๕. มักเกิดหลังมีไข้ ถูกแดดจัด อาหารไม่ย่อย ร่างกายอิดโรย อารมณ์เครียดหรือระหว่างมีประจำเดือนหรือตั้งครรภ์
๖. ถ้าเป็นเริมที่อวัยวะเพศติดต่อโดยการร่วมเพศกับคนอื่นที่เป็นเริม จากนั้น ๔ - ๗ วันจะมีอาการแสบๆคันๆ ต่อมาจะเป็นตุ่มใสๆที่อวัยวะ เพศชายอาจขึ้นที่หนังหุ้มปลายขององคชาติ หรือที่ตัว หรือที่หัวองคชาติ หญิงอาจขึ้นที่ปากช่องคลอด ในช่องคลอด ปากมดลูก ต่อมาตุ่มใสๆก็จะแตกกลายเป็นแผลลึกๆหลายแผลคล้ายแผลจะถลอกและเจ็บ แต่แผลจะค่อยๆหายไปเองได้ภายใน ๑ - ๒ สัปดาห์และจะไม่เป็นแผลเป็น ต่อมาต่อมน้ำเหลืองที่ขาหนีบจะโต(ไข่ดัน)และเจ็บ
๗. เมื่อเป็นครั้งหนึ่งแล้ว อาจกลับมาเป็นอีก ถ้าร่างกายอ่อนเพลีย ทรุดโทรม จนกว่าจะมีภูมิต้านทานจะหายเอง
๘. เริมที่ริมฝีปากอาจพบร่วมไปกับไข้หวัด ปอดบวม มาลาเรีย เยื่อหุ้มสมองอักเสบ ไข้ไทฟัส (โรคที่เกิดจากเชื้อไข้รากสาดใหญ่)

อาการแทรกซ้อน

๑. ส่วนใหญ่มักจะหายเองได้ ส่วนน้อยจึงจะมีอาการแทรกซ้อน
๒. ตุ่มกลายเป็นหนองพุพองจากเชื้อแบคทีเรีย
๓. อาจทำให้สมองอักเสบ
๔. ถ้าเกิดที่ตาจะทำให้ตาอักเสบอาจถึงตาบอดได้
๕. ถ้าเกิดกับหญิงระหว่างตั้งครรภ์อาจทำให้ทารกในครรภ์พิการได้
๖. ถ้าเกิดในช่องคลอด ทารกที่คลอดทางช่องคลอดอาจติดเชื้อกลายเป็นเริมที่รุนแรงและตายได้ ควรผ่าตัดเด็กออกมาทางหน้าท้อง
๗. ถ้าเกิดที่ปากมดลูกอาจทำให้เป็นมะเร็งที่ปากมดลูก

การตรวจแบบแพทย์แผนไทย/อายุรเวท

๑ การซักประวัติคนไข้

- ชื่อ/สกุล ภูมิลำเนาปัจจุบัน สถานที่เกิด สถานะ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา อาชีพปัจจุบัน
- อาการปัจจุบัน อาการหลัก อาการร่วม ถ้าเป็นหญิงถามเกี่ยวกับโลหิตระดูสตรีด้วย
- การดำเนินชีวิตในอดีต ปัจจุบัน การขับถ่ายปัสสาวะ อุจจาระ การนอนหลับ อาหารที่รับประทาน พฤติกรรมอื่นๆ เช่น ดื่มเหล้า สูบบุหรี่
- โรคประจำตัว การรักษาที่ผ่านมา ที่ไหน ผลการรักษาเป็นอย่างไร ความดันโลหิต ส่วนสูง น้ำหนัก ดัชนีมวลกาย มวลกระดูก

๒ การดูธาตุเจ้าเรือน

- อายุ วันเดือนปีเกิด การคำนวณธาตุ หมุนจักรราศี อาหารตามธาตุเจ้าเรือน
- การสังเกตลักษณะท่าทาง สีหน้า สภาวะต่างๆที่ปรากฏ เซื่องซึม ถามคำตอบคำ ซึมเศร้า

๓ การคำนวณธาตุ คำนวนธาตุดูว่าธาตุใดกำเริบหย่อนหรือพิการ ให้คำแนะนำวิธีการแก้คือ ในปีนี้ธาตุใดพิการ

๐ ๐ ๒ ๐ ให้ทานอาหารรสเผ็ดเพิ่มขึ้น

๑ ๑ ๓ ๑ ให้ทานอาหารรสเผ็ดลดลง

๒ ๒ ๐ ๒ ให้ทานอาหารรสเผ็ดลดลง

๓ ๓ ๑ ๓ ให้ทานอาหารเผ็ดเพิ่มขึ้น

4 **การจับชีพจร** จะพบการเต้นผิดปกติที่

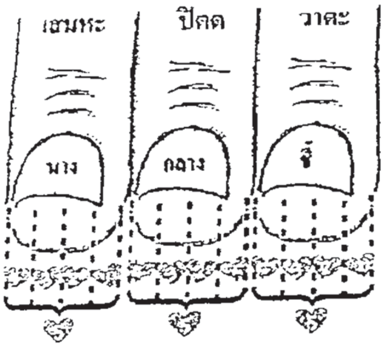

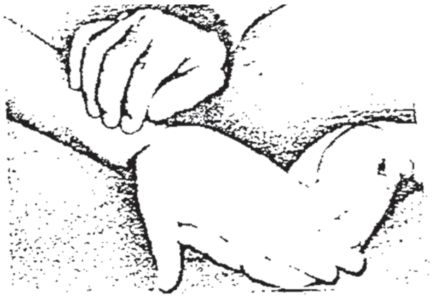

ชีพจร วาตะ จะเด่นในจุดที่เริ่มแสดงอาการที่อวัยวะไหน เช่น ถ้าเป็นที่ปาก หู จมูก หน้า วาตะ ๑ จะเด่น ถ้าเป็นที่อวัยวะเพศ วาตะ ๔ ก็จะเด่น ชีพจรจะเต้นตื้น เม็ดใหญ่ เต้นเสมอ แต่จังหวะการเต้นจะแรงและเร็วมาก

ชีพจร ปิตตะ จะเต้นเต็มเส้น เม็ดใหญ่ เต้นแรง เร็วมาก กรณีมีไข้อาจเต้นไม่เสมอ ปิตตะ ๕ จะเต้นตื้นใหญ่ เต้นแรงและเร็วมาก

ชีพจร เสมหะ ชีพจรเต้นเต็มเส้น เม็ดใหญ่ แรงเร็ว-เร็วมาก

๕ สมุฏฐานการเจ็บป่วย

เกิดจาก สมุฏฐานอาโปพิกัดโลหิตบุพโพและวาโยพิการทำให้สมุฏฐานปถวีพิกัดตะโจ (หนัง) พิการตาม

๖ การวินิจฉัย เริมหรือไข้พิษไข้กาฬ

๗ การรักษา

๑.	ยาห้าราก	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร หรือทุก ๔ ชั่วโมง
๒.	ยาครอบตักศิลา	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร
๓.	ยาแปรไข้	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร หรือทุก ๔ ชั่วโมง
๔.	ยาบำรุงน้ำเหลือง	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร
๕.	ยานารายณ์ปราบโรค	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร
๖.	ยาราชพรหมยาน	๒ เม็ด ๓ เวลา หลังอาหาร
๗.	ยาสัมกรรมฐาน	๒ เม็ด ๓ เวลา หลังอาหาร
๘.	ยาอติเทพ	๒ เม็ด ๓ เวลา หลังอาหาร
๙.	น้ำยาเสลดพังพอน	ทาเช้า - เย็น

๑๐. กรณีมีไข้ให้ยาจันทหฤทัยหรือยาจันทลีลา ๒ - ๔ เม็ดทุก ๔ ชั่วโมง

๘ คำแนะนำ

๑. สามีภรรยาที่เป็นเริมพร้อมกันควรรักษาพร้อมกันเพื่อป้องกันติดต่อเชื้อต่อกัน

๒. หลีกเลี่ยงอาหารแสลงเช่นอาหารสุก ๆดิบ ๆ อาหารหมักดอง ปลาไม่มีเกล็ด

หมายเหตุ

๑. โรคเริมในทัศนะของอายุรเวทหรือแพทย์แผนไทยมี ๒ ชนิดคือ เริมน้ำค้าง กับ เริมน้ำข้าว เริมน้ำค้างตุ่มใส เริมน้ำข้าวตุ่มขุ่น

๒. เมื่อป่วยเป็นเริมไม่ควรจะฉีดยา

๓. การรักษาด้วยยาสมุนไพรสามารถทำให้หายขาดได้โดยใช้ยาตาม ๑-๙ ๒-๓ ชุด ชุดละ ๑๐ วัน

๔. กรณีรักษาใช้ยาแผนปัจจุบัน เริมจะยุบเองได้ จะทำให้เกิดลมสัตถกะวาตะ (เสียดแทงดังอาวุธ) ซ่านทั่วร่างกาย ผู้ป่วยจะมีความรู้สึกเหมือนเข็มทิ่มแทงภายในร่างกายตลอดเวลา

๕. อายุรเวท/แพทย์แผนไทยกล่าวว่า ถ้าไม่รักษาเริม หรือรักษาไม่หาย เชื้อเริมจะลงไปกินตับ กินปอด ทำให้เกิดมะเร็งที่ตับที่ปอดได้

๖. ให้ดูเกี่ยวกับโรคเริมตามคัมภีร์ตักศิลาประกอบ

งูสวัด (herpes zoster – เฮเปส ซอสเตอร์)

(โดย ... พท.ชายณรงค์ ณ เชียงใหม่)

๑. งูสวัดเป็นโรคที่พบได้บ่อยทั้งเด็กและผู้ใหญ่ แต่พบมากในผู้ใหญ่ ผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ส่วนเด็กพบได้น้อยมาก โรคนี้อาการและระยะเวลาจะรุนแรงและนานตามอายุ อายุมากก็จะเป็นรุนแรงและนานกว่าอายุน้อย งูสวัดต่างกับเริมคืองูสวัดจะเป็นครั้งเดียวแล้วหายไปเลย จะไม่กลับมาเป็นอีก แต่เริ่มจะเป็นแล้วเป็นอีกตลอดเวลา

๒. คนที่ไม่เคยเป็นอีสุกอีใสมาก่อนไม่มีความต้านทานในเชื้อนี้ ก็จะแสดงอาการของอีสุกอีใส แต่ถ้ามีการต้านทานมาก่อนก็จะแสดงอาการของงูสวัด

๓. ระยะฟักตัว ๗-๑๒ วัน

อาการ

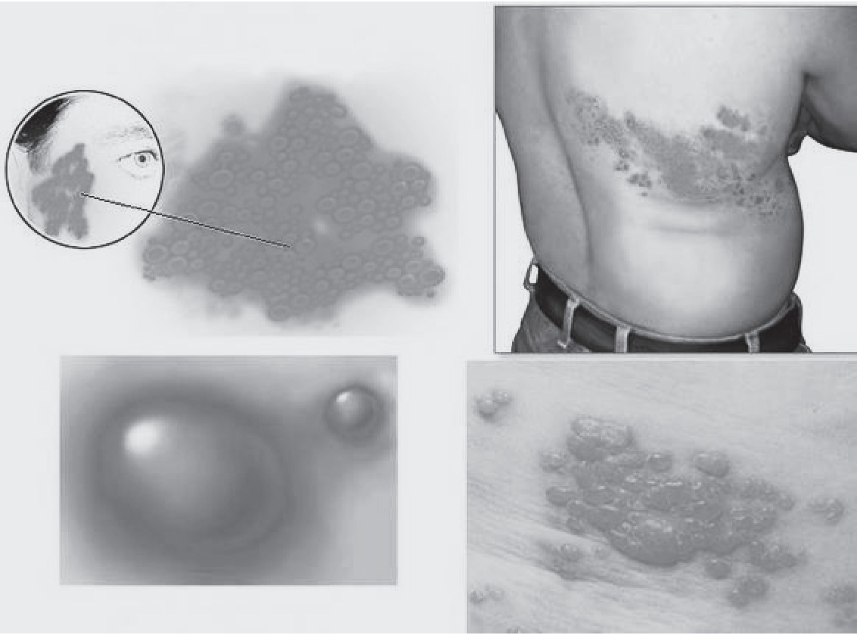

๑. เริ่มแรกจะไม่สบายหรือมีไข้
๒. ปวดตามผิวกาย โดยเฉพาะบริเวณแนวริมประสาทที่เกิดเป็นงูสวัด
๓. บางคนอาจปวดมากหรือปวดแสบปวดร้อนคล้ายถูกไฟไหม้
๔. พบเพียงซีกหนึ่งของทรวงอก ใบหน้า แขน ขา หน้า
๕. ๓-๔ วันจะมีเม็ดผื่นสีแดง ๆ ขึ้นบริเวณที่ปวด แล้วกลายเป็นตุ่มใส ๆ
๖. ๒-๓ วันต่อมาจะเป็นตุ่มสีเหลืองขุ่น
๗. ตุ่มจะเรียงเป็นแถวตามแนวเส้นประสาท ต่อมาจะแตกและค่อย ๆ ยุบไปจนแห้งเป็นสะเก็ด
๘. ต่อมน้ำเหลืองที่รักแร้และคอมักโตและเจ็บ
๙. โรคนี้เป็นแล้วหายเองได้ใน ๒-๓ สัปดาห์ คนอายุมากอาจเป็น ๔-๕ สัปดาห์

อาการแทรกซ้อน

๑. อาจมีการติดเชื้อแบคทีเรียแทรกซ้อน อาจทำให้กลายเป็นตุ่มหนองโดยหายช้าและกลายเป็นแผลเป็น
๒. ถ้าเกิดที่กระจกตา (ตาดำ) อาจทำให้กระจกตาอักเสบเป็นแผลและตาบอดได้
๓. อาจพบอาการปวดประสาท อัมพาตปากเบี้ยวหรือเส้นประสาทเป็น (อัมพาตครั้งคราว)
๔. อาจทำให้สมองอักเสบได้แต่พบน้อยมาก

การตรวจแบบแพทย์แผนไทย/อายุรเวท

๑ การซักประวัติคนไข้

- ชื่อ/สกุล ภูมิลำเนาปัจจุบัน สถานที่เกิด สถานะ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา อาชีพปัจจุบัน
- อาการปัจจุบัน อาการหลัก อาการร่วม ถ้าเป็นหญิงถามเกี่ยวกับโลหิตระดูสตรีด้วย
- การดำเนินชีวิตในอดีต ปัจจุบัน การขับถ่ายปัสสาวะ อุจจาระ การนอนหลับ อาหารที่รับประทาน พฤติกรรมอื่นๆ เช่น ดื่มเหล้า สูบบุหรี่
- โรคประจำตัว การรักษาที่ผ่านมา ที่ไหน ผลการรักษาเป็นอย่างไร ความดันโลหิต ส่วนสูง น้ำหนัก ดัชนีมวลกาย มวลกระดูก ความดันโลหิต ส่วนสูง น้ำหนักดัชนีมวลกาย มวลกระดูก

๒ การดูธาตุเจ้าเรือน

- อายุ วันเดือนปีเกิด การคำนวณธาตุ หมุนจักราศี อาหารตามธาตุเจ้าเรือน
- การสังเกตลักษณะท่าทาง สีหน้า สภาวะต่างๆที่ปรากฏ เซื่องซึม ถามคำตอบคำ ซึมเศร้า

๓ การคำนวณธาตุ คำนวณธาตุดูว่าธาตุใดกำเริบหย่อนหรือพิการ ให้คำแนะนำวิธีการแก้คือ ในปีนี้

๐ ๐ ๒ ๐ ให้ทานอาหารรสเผ็ดเพิ่มขึ้น

๑ ๑ ๓ ๑ ให้ทานอาหารรสเผ็ดลดลง

๒ ๒ ๐ ๒ ให้ทานอาหารรสเผ็ดลดลง

๓ ๓ ๑ ๓ ให้ทานอาหารเผ็ดเพิ่มขึ้น

๔ การจับชีพจร จะพบการเต้นผิดปกติที่

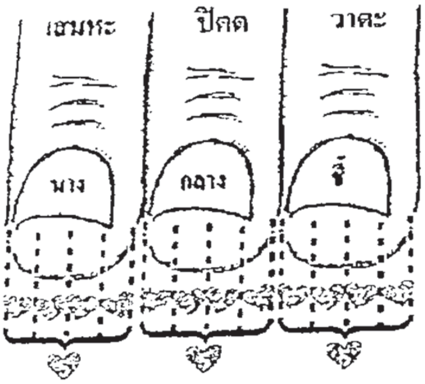

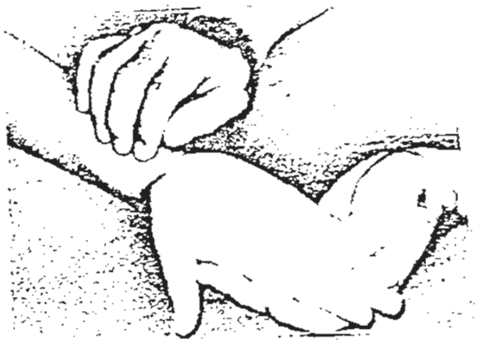

ชีพจร วาตะ ๓,๔ เพราะงูสวัดจะเป็นบริเวณเอวลงมาถึงเชิงกราน คือเต้นตื้น เม็ดใหญ่ เต้นเสมอ แต่จังหวะจะเต้นแรงและเร็วมาก

ชีพจร ปิตตะ จะเต้นเต็มเส้น เม็ดใหญ่ เต้นแรงและเร็วมาก

ชีพจร เสมหะ ชีพจรเต้นเต็มเส้น เม็ดใหญ่ แรงเร็วและเร็วมาก

๕ สมุฏฐานการเจ็บป่วย

เกิดจาก อาโปพิกัดโลหิตบุพโพและวาโยพิการทำให้สมุฏฐานปถวีพิกัดตะโจพิการตาม

การรักษา

๑.	ยาจันทลีลาหรือจันทหฤทัย	๒-๔ เม็ด ทุก ๔ ชม.
๒.	ยาห้าราก	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร
๓.	ยาครอบตักศิลา	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร
๔.	ยาทวิเทพ	๒ เม็ด ๓ เวลา หลังอาหาร
๕.	ยาสัมกรรมฐาน	๒ เม็ด ๓ เวลา หลังอาหาร
๖.	ยาแปรไข้	๒ เม็ด ๓ เวลา หลังอาหาร
๗.	ยานารายณ์ปราบโรค	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร
๘.	ยาอติเทพ	๒ เม็ด ๓ เวลา หลังอาหาร
๙.	ยาบำรุงน้ำเหลือง	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร

หมอต้องรู้

๑ ทุกข์ - เหตุแห่งการเจ็บป่วยของคนไข้
๒ สมุทัย - รู้เหตุแห่งทุกข์ด้วยปฏิจจสมุปบาท
๓ นิโรธ - หมอต้องชี้ทางแห่งการพ้นทุกข์ (รักษา - แนะนำ)
๔ มรรค – การปฏิบัติเพื่อพ้นทุกข์
(คนไข้ต้องกินยาและปฏิบัติตามคำแนะนำ)

บอกเล่าประสบการณ์การรักษาโรคโรคเริมและงูสวัดด้วยการแพทย์แผนไทย
(โดย... อ.วัลลภ เผ่าพนัส)

โรคเริม และ งูสวัด

เริม เป็นโรคที่เกิดจากเชื้อไวรัส มักพบได้บ่อยที่บริเวณริมฝีปาก และ อวัยวะเพศ โรคนี้เกิดจากที่ผู้ป่วยเครียด พักผ่อนไม่เพียงพอ ทำงานหนัก ร่างกายอ่อนแอ ภูมิต้านทานอ่อนแอ ทำให้เชื้อไวรัสกำเริบขึ้นได้ ลักษณะจะเป็นตุ่มน้ำขนาดเล็ก พองใส มีขอบแดง มักขึ้นเป็นกลุ่ม เริมเป็นโรคที่ติดต่อกันได้

ภาพประกอบจากอินเตอร์เน็ต

โรคเริมทางการแพทย์แผนไทย รักษาโดยการใช้ยาประสะผิวภายนอก กับ ยากระทุ้งพิษภายใน ผู้ป่วยที่เป็นโรคเริมส่วนใหญ่เนื่องมาจากมีอาการเครียดจากการทำงาน นอนดึก พักผ่อนน้อย มักจะเป็นเริมที่ริมฝีปากคนที่เคยเป็นจะมีอาการกลับมาเป็นซ้ำบ่อย ๆ เมื่อร่างกายอ่อนแอ โดยเฉพาะช่วงก่อนมีประจำเดือน ส่วนใหญ่ผู้ป่วยจะซื้อยาทาเป็นครีมของแผนปัจจุบันมาทาเอง ก็จะเป็น ๆ หาย ๆ การรักษาทางแพทย์แผนไทยจะใช้ยาประสะผิวภายนอก เช่น ครีมพญายอ พบว่าครีมพญายอ ใช้ทาบริเวณที่เป็นเริม ได้ผลดี ผื่นยุบเร็ว และราคาก็ถูก แต่จะไม่หายขาด ถ้าใช้แต่เฉพาะยาประสะผิวภายนอกมีโอกาสกลับมาเป็นซ้ำได้ แต่ระยะเวลาที่เกิดโรคก็จะห่างออกไป เช่น ปกติผู้ป่วยอาจจะเป็นทุกรอบเดือน อาจยืดระยะเวลาออกไปเป็น ๒ - ๓ เดือนเป็น ๑ ครั้ง ถ้าให้ยาบำรุงเลือดร่วมด้วย พบว่าผู้ป่วย มีอัตราการเกิดโรคซ้ำ ห่างออกไปอีก อาจเป็น ๖ เดือน,๑ ปี หรือ บางปีไม่เป็นเลย แต่ถ้าเมื่อไรร่างกายอ่อนแอ โรคนี้ก็สามารถจะกลับมาเป็นอีกได้ ฉะนั้น การรักษาต้องให้ทานยา ๕ ราก เพื่อกระทุ้งพิษออกมาซึ่งจะเป็นการตัดราก ทำให้หายขาดได้ แต่การกินยา ๕ ราก ช่วงแรกจะทำให้ผื่นออกมามากขึ้น จึงทำให้ผู้ป่วยเลือกที่จะไม่ทานยา ๕ ราก ด้วยเหตุผลในเรื่องของความสวยงาม

ผู้ป่วยที่เป็นเริมที่อวัยวะเพศ ก็ใช้หลักการในการรักษาเช่นเดียว กับเริมที่ริมฝีปาก โดยให้ยา ๕ ราก กระทุ้งพิษ ร่วมกับ ยาบำรุงเลือดเสริมภูมิต้านทาน และ ยาประสะผิวทาภายนอก เราจะใช้ยา ๕ ราก เป็นยากระทุ้งพิษ ส่วนยาประสะผิวภายนอก จะใช้เป็นน้ำมันเขียวสูตรเย็นดับพิษซึ่งจะประกอบไปด้วย เสลดพังพอนตัวผู้ เสลดพังพอนตัวเมีย ลิ้นงูเห่า เถานาคราช และ ว่านหอมดำ น้ำมันเขียวสูตรนี้ ใช้รักษาพิษแมลงสัตว์กัดต่อยทุกชนิด พิษร้อนจากการเป็น เริม งูสวัด ไฟลามทุ่ง ขยุ้มตีนหมา แต่สมุนไพร เถานาคราช กับ ว่านหอมดำ จะหายาก ดังนั้นอาจใช้ ตะขาบหิน และ ตำลึง ทดแทนในสูตรได้เช่นกัน

โรคงูสวัด ก็เป็นโรคที่เกิดจากเชื้อไวรัสเช่นกัน แต่อาการจะรุนแรงกว่า เริม ลักษณะเป็นตุ่มน้ำใส จากนั้นอาจเป็นตุ่มเหลืองขุ่น มักขึ้นเรียงกันเป็นแถวยาวตามแนวเส้นประสาท อาจมีอาการไข้หรือไม่มีก็ได้ ถ้าผู้ป่วยเป็นมาก ๆ ก็อาจมีไข้ได้ เมื่อเริ่มมีผื่นขึ้น ก็จะรักษาโดยให้ กินยา ๕ ราก กระทุ้งพิษออกมาออกมา แล้วก็เริ่มใช้ยาประสะผิวภายนอก เช่น เสลดพังพอนตัวผู้ เสลดพังพอนตัวเมีย ดินสอพองสะตุ ตำทั้งหมดให้เข้ากัน แล้วผสมเหล้าลงไป ใช้ทาผื่นตุ่มน้ำที่ยังไม่แตก หรือใช้น้ำมันเขียว สูตรเย็นดับพิษดังกล่าวข้างต้นทาภายนอก น้ำมันเขียวสูตรเย็นนี้ใช้รักษาผู้ป่วยที่เป็นงูสวัด พบว่าได้ผลดี ดีกว่า ครีมพญายอ ผื่นจะยุบได้เร็วกว่า

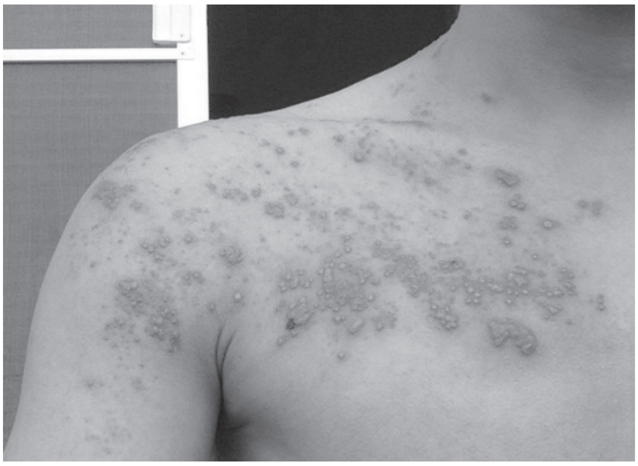

การรักษาโรคงูสวัด เป็นการรักษาโดยใช้ยา ตามหลักการของคัมภีร์ ตักศิลา คือ จะใช้ยากระทุ้งพิษภายในและประสะผิวภายนอก ร่วมกับให้ยาบำรุงเลือดเสริมสร้างภูมิต้านทาน โดยให้ผู้ป่วยกินยา ๕ รากซึ่งเป็นยากระทุ้งพิษภายในร่วมกับ ยาบำรุงเลือด กินต่อไปเรื่อย ๆห้ามหยุด ถ้าผู้ป่วยมีไข้ ให้ใช้ยาจันทลีลา หรือ

ประสะจันทน์แดง ทานร่วมด้วยเพื่อไปลดอาการไข้ การกินยา ๕ ราก อาจทำให้เกิดอาการไข้ขึ้นได้ เพราะยาจะไปกระทุ้งพิษออกมา ให้กินยา ๕ ราก กับยาบำรุงเลือดไปเรื่อย ๆ ห้ามหยุด จะสังเกตเห็นผื่น สีผิวจะเริ่มเปลี่ยน และ ตุ่มน้ำจะเริ่มยุบและแห้ง ให้กินยาต่อไปจนกว่าตุ่มจะยุบหมดหายสนิท ค่อยหยุดยา อาจใช้เวลาประมาณ ๑๕ - ๒๐ วัน อาการปวดแปล๊บ ๆ ที่ปลายประสาทเพราะเชื้อไวรัสไปทำลายปลายประสาท ที่เป็นตอนแรก ๆ ก็จะค่อย ๆ หายไป และไม่มีอาการปวดแปล๊บ ๆที่ปลายประสาทอีกเลย

สิ่งสำคัญต้องอธิบาย ให้ผู้ป่วยทราบเกี่ยวกับการรักษา คือ ผู้ป่วยต้องงดอาหารแสลง ได้แก่อาหารที่มีฤทธิ์ร้อน อาหารที่เป็นธาตุไฟ หรือไปกระตุ้นธาตุไฟ เช่น ของทอด ของมัน อาหารที่ย่อยยาก ผงชูรส สารเคมี ของหมักดอง เหล้าเบียร์ เป็นต้น ควรทานอาหารที่มีฤทธิ์เย็นเป็นหลัก อาหารย่อยง่าย ในช่วงของการรักษา

บทที่ ๕ เวชปฏิบัติแพทย์แผนไทย

กลุ่มโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ
ภูมิแพ้ผิวหนัง

ภูมิแพ้หวัด ภูมิแพ้ผิวหนัง

โดย อ.กิตติ กิตติจารุวงศ์

ภูมิแพ้หวัด – ภูมิแพ้ผิวหนัง

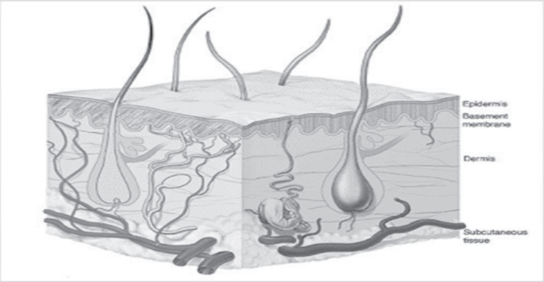

อาการทางอันตโรโค **โรคสำแดงอยู่ภายใน**

- ศอเสมหะ : น้ำมูกไหล ไอ จาม คันคอ คัดจมูก มีเสลดในคอ ไซนัสอักเสบ
- อุระเสมหะ : หายใจขัดอก หายใจไม่สะดวก เกิดอุระเสลด หอบหืด ถุงลมโป่งพอง
- คูถเสมหะ : เกิดเป็นคูถเสลด ถ่ายท้อง ท้องเสีย อุจจาระบ่อย บิด มูกเลือด อาการทางริดสีดวง ลำไส้ ริดสีดวงทวาร

อาการทางพหิทธโรโค **โรคสำแดงออกมาภายนอก ตามผิวหนัง ผิวเนื้อ**

- ลมพิษ หมื่น ขึ้นเป็นปื้นๆ แดงๆ
- ผดผื่นคัน เป็นเม็ดประดง
- แผลพุพอง มีน้ำเหลือง
- คันอยู่ชั้นใต้ผิวหนัง
- เรื้อนกวาง ด่างขาว SLE

อาการภูมิแพ้มักเป็นๆ หายๆ แต่ไม่หายขาด ไม่ตาย แต่เพียงให้ลำบากกายรำคาญใจ โบราณท่านว่ามาแต่ "อาสาทิยอชินชวร" คือเป็นโรคเรื้อรัง รักษายาก เป็นๆ หายๆ ไม่หายขาด เป็นโรคเก่าคร่ำคร่าเรื้อรัง หรือโรคธรรมดาก็ว่า โดยบังเกิดอชินะโทษอยู่เนืองๆ เหตุเพราะบริโภคอาหารไม่ถูกกับธาตุ ไข้นั้นก็กำเริบขึ้น เรียก **อชินะธาตุ** ถ้าให้รับประทานยาไม่ถูกกับไข้ ไข้นั้นไม่หาย ให้ทรงอยู่และกำเริบขึ้น เรียกว่า **อชินะโรค** ทั้งอชินะธาตุและอชินะโรค สำแดงอาการออกมาปรากฏเป็น **อชินะโทษ** ซึ่งมีเหตุมาแต่

สมุฏฐาน

๑. พันธุกรรม หรือชาติสัมพันธ์ตระกูล มาจาก พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย สายโลหิตเดียวกัน เกิดมาค่อนข้างเหมือนใครก็มักได้รับมรดกทางพันธุกรรมจากท่านนั้นมา
๒. ธาตุเจ้าเรือนเกิด และเจ้าเรือนปฏิสนธิ เข้าธาตุน้ำ
๓. ทารกที่ป่วยด้วยโรคหละ ละอองซาง แล้วรักษาไม่สิ้น
๔. เป็นไข้พิษ ไข้กาฬ ไข้ประดง แล้วกระทุ้งออกไม่สิ้น
๕. เด็กที่ดื่มน้ำนมอันเป็นโทษจากแม่
๖. เด็กที่มิได้อยู่ไฟพร้อมแม่
๗. เด็กที่มิได้เกิดเองตามธรรมชาติ
๘. อาหารแสลง เช่น อาหารทะเล หน่อไม้ อาหารแปลกที่ไม่คุ้นเคย อาหารหมักดอง เหล้าเบียร์ อาหารปนเปื้อนสารเคมี ผงชูรส สารกันบูด สารกันรา รวมทั้งยาเคมีที่กินบ่อยๆ รวมถึงน้ำ และอากาศ ที่ปนเปื้อนฝุ่นละออง ยาเคมีที่กินบ่อยๆ รวมถึงน้ำ และอากาศ ที่ปนเปื้อนฝุ่นละออง
๙. ผู้อยู่ในถิ่นที่มีอากาศเสีย สิ่งแวดล้อมสกปรก เกี่ยวข้องกับการใช้สารเคมี หรือทำงานในห้องแอร์เป็นประจำ
๑๐. อารมณ์เครียด หายใจสั้น เป็นเหตุให้เลือดเป็นกรด และมีอาการทางลมพิษได้
๑๑. อิริยาบถเคลื่อนไหวน้อย ระบบไหลเวียนโลหิตติดขัด
๑๒. ขาดการออกกำลังกาย การไหลเวียนเลือดลมติดขัด เกิดการสะสมของเสียภายใน
๑๓. มีภาวะท้องผูกเป็นประจำ ทำให้การขับของเสียไม่หมด ตกค้างในกาย
๑๔. นอนดึก อาบน้ำแล้วนอน เป็นเหตุให้ม้ามชื้น ไตอ่อนแอ มีผลต่อระบบน้ำเหลือง และระบบภูมิคุ้มกัน
๑๕. อากาศร้อน-หนาว การปรับอุณหภูมิของร่างกาย หน้าหนาวมักให้หวัดไอกำเริบง่าย หน้าร้อนผดผื่นคันกำเริบง่าย

ฆานะโรค : ริดสีดวงจมูก

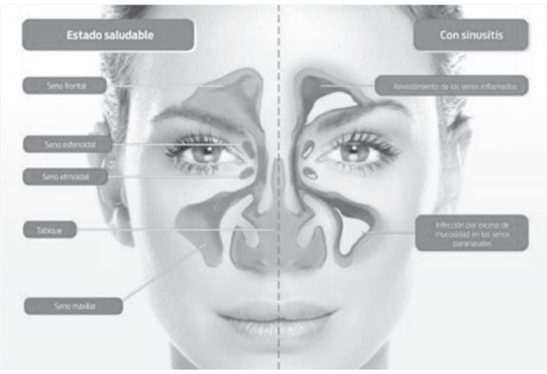

ลักษณะอาการ : หายใจขัด บางทีเป็นเม็ดยอดขึ้นในนาสิก แล้วแตกลำลาบออกเหม็นคาวคอ กระทำพิษให้ปวดแสบปวดร้อนเป็นกำลัง บางทีให้น้ำมูกไหลอยู่เป็นนิจใสดุจน้ำฝน ให้เหม็นคาวคอยิ่งนัก

ยาริดสีดวงจมูก ๒

๑.	ดองดึง บุก กลอย	สิ่งละ ๑	ส่วน
๒.	กระดาดขาว กระดาดแดง อุตพิษ	สิ่งละ ๑	ส่วน
๓.	ขิงแห้ง กระวาน	สิ่งละ ๑	ส่วน
๔.	พริกไทย	สิ่งละ ๘	ส่วน

วิธีทำ บดเป็นผงใส่แคปซูลเบอร์ ๐ (๕๐๐ mg)
รับประทาน ครั้งละ ๒ เม็ด หลังอาหาร ๓ เวลา
สรรพคุณ แก้น้ำมูกตก ไซนัสอักเสบ แก้ริดสีดวงจมูก

ยาริดสีดวงจมูก ๖

๑. บุกรอ ดองดึง	สิ่งละ	๑	ส่วน
๒. เทียนขาว เทียนสัตตบุษย์ เทียนเยาวพาณี	สิ่งละ	๑	ส่วน
๓. กระวาน สมุลแว้ง ชะเอมเทศ	สิ่งละ	๑	ส่วน
๔. โกฐสอ ดีปลี ผลมะกล่ำใหญ่	สิ่งละ	๑	ส่วน
๕. สมอไทย สมอเทศ มะขามป้อม	สิ่งละ	๑	ส่วน
๖. เจตมูลเพลิง		๒	ส่วน

วิธีทำ ทำเป็นจุณปั้นแท่งไว้ ละลายน้ำกระสายยาอันควรแก่โรคกิน

สรรพคุณ แก้ริดสีดวงอันบังเกิดในนาสิก

ยาตัดรากริดสีดวงจมูก

๑. โกฐทั้ง ๕	สิ่งละ	๑	ส่วน
๒. เทียนทั้ง ๕	สิ่งละ	๑	ส่วน
๓. ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ กระวาน กานพลู	สิ่งละ	๑	ส่วน
๔. เร่ว พริกไทย ดีปลี	สิ่งละ	๑	ส่วน

วิธีทำ เอาเสมอภาค บดเป็นผง ละลายน้ำผึ้งกิน

รับประทาน ครั้งละ ๑ ช้อนกาแฟหลังอาหารเย็น

สรรพคุณ เมื่อรักษาริดสีดวงขนานอื่นหายแล้ว ให้ทานยาตัดรากริดสีดวงขนานนี้จะหายตลอดไป

ยาหนุมานประสานกาย (หอบหืด)

๑. เกสรทั้ง ๕ ข่า แสมสาร	สิ่งละ	๕๐	ส่วน
๒. โกฐสอ ผิวมะกรูด แห้วหมู	สิ่งละ	๑๐๐	ส่วน
๓. ไพล ฝางเสน	สิ่งละ	๑๕๐	ส่วน
๔. หนุมานประสานกาย		๓๐๐	ส่วน

วิธีทำ บดเป็นผงใส่แคปซูลเบอร์ ๐ (๕๐๐ mg)

รับประทาน ครั้งละ ๒ เม็ด ก่อนอาหาร ๓ เวลา

สรรพคุณ แก้หอบหืด ภูมิแพ้ แก้ไอ

ยาแก้กษัยปลวก ๑ (หอบหืด)

๑.	ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ กานพลู ดีปลี	สิ่งละ	๑	ส่วน
๒.	เทียนดำ เทียนขาว เทียนแดง เทียนตาตั๊กแตน	สิ่งละ	๑	ส่วน
๓.	โกฐสอ โกฐเขมา โกฐกักกรา	สิ่งละ	๑	ส่วน
๔.	ยาดำ		๔	ส่วน
๕.	การบูร		๙	ส่วน
๖.	สหัสคุณเทศ พริกไทย	สิ่งละ	๕	ส่วน
๗.	รากจิงจ้อ รากทนดี รากเจตมูลเพลิง	สิ่งละ	๖	ส่วน
๘.	สมอไทย		๑๕	ส่วน

วิธีทำ ตำเป็นผง บดด้วยน้ำผึ้ง น้ำมะกรูด น้ำมะนาว น้ำส้มซ่า ก็ได้

สรรพคุณ กินแก้กษัยปลวก ซึ่งกระทำพิษต่างๆ แลสรรพกษัย สรรพโรคทั้งปวง หายวิเศษนัก ท่านตีค่าไว้แสนตำลึงทอง

ยาแก้กษัยปลวก ๒ (หอบหืด)

๑.	โกฐทั้ง ๕ เทียนทั้ง ๕	สิ่งละ	๑	ส่วน
๒.	ตรีผลา ตรีกฎุก กานพลู	สิ่งละ	๑	ส่วน
๓.	รากส้มกุ้งทั้ง ๒ แก่นขี้เหล็ก แก่นแสมทะเล	สิ่งละ	๑	ส่วน
๔.	รากทนดี		๕	ส่วน

วิธีทำ ตำเป็นผง บดละลายน้ำผึ้ง หรือน้ำขิงก็ได้ น้ำส้มซ่าหรือน้ำร้อนก็ได้

สรรพคุณ กินแก้กษัยทั้งปวงหายวิเศษนัก

๕. อัควารันตวาโย

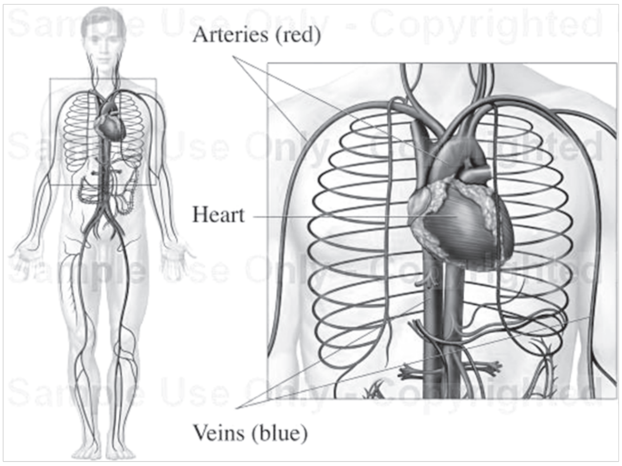

สมุฏฐาน : เกิดแต่กองอัมพฤกษ์และสุมนาระคนกัน

ลักษณะอาการ มักกระทำให้เจ็บทั่วสรรพางค์กาย มักให้นอนมาก มักฝันเห็นและให้พรึงขึ้นทั้งตัว ให้คันเป็นกำลัง ให้ผิวเนื้อชาสากฯ จึงพระฤๅษีไตรภพให้แต่งยานี้กิน

๑. ยาแก้อัควารันตวาโย

๑.	เปลือกตาเสือ ผักเบี้ยหนู รากพุทรา	สิ่งละ	๑	ส่วน
๒.	เปลือกแทงทวย กระทุ่มนา โพกพาย	สิ่งละ	๑	ส่วน
๓.	หอมแดง พันธุ์ผักกาด	สิ่งละ	๑	ส่วน
๔.	ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ ดีปลี	สิ่งละ	๑	ส่วน

วิธีทำ เอาเสมอภาค ทำเป็นจุณ บดละลายน้ำผึ้งกินหนัก ๑ สลึง

สรรพคุณ แก้ลมอัควารันตวาโยนั้นหายดีนักฯ

๒. ยาแก้อัควารันตวาโย

๑.	โกฐสอ โกฐเขมา โกฐก้านพร้าว โกฐพุงปลา โกฐหัวบัว โกฐน้ำเต้า	สิ่งละ	๑	ส่วน
๒.	เทียนดำ เทียนแดง เทียนขาว เทียนตาตั๊กแตน เทียนเยาวภาณี	สิ่งละ	๑	ส่วน
๓.	ลูกจันทน์ กระวาน กานพลู	สิ่งละ	๑	ส่วน
๔.	ตรีกฎุก แก่นสน	สิ่งละ	๒	ส่วน
๕.	พริกไทยล่อน		๒๐	ส่วน

วิธีทำ ทำเป็นจุณ บดละลายน้ำผึ้งให้กิน หนัก ๑ สลึง

สรรพคุณ แก้ลมอัควารันตวาโยนั้นหายวิเศษนักฯ

๖. รามะภานีวาโย

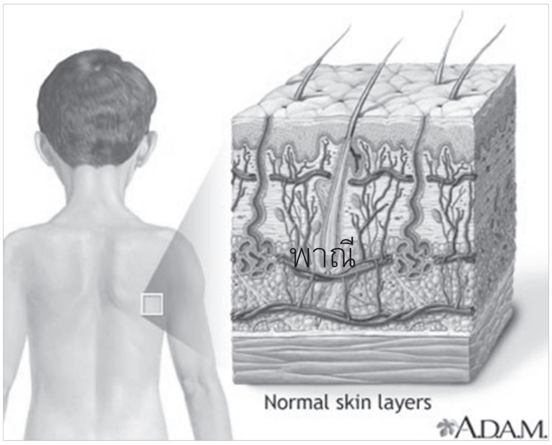

สมุฏฐาน : เกิดแต่กองหทัยขึ้นมาถึงศีรษะ (Wata causing allergy)

ลักษณะอาการ กระทำให้คันหูคันตาเป็นต้น แล้วแล่นซ่านไปทั่วทั้งร่างกายให้คันเป็นกำลัง สมมุติว่าลมมีพิษก็ว่า ประดงก็ว่า และบริโภคอาหารมิได้ฯ จึงพระฤาษีภิญาณให้แต่งยานี้แก้

๑. ยาแก้รามะภานีวาโย

๑.	หัวบุกใหญ่ (มาขุดเป็นหลุม)		๑	หัว
๒.	เหล้ากลั่น		๑	ทะนาน
๓.	ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ กระวาน	สิ่งละ	๑	ส่วน
๔.	สะค้าน ดีปลี เทียนสัตตบุษย์	สิ่งละ	๑	ส่วน
๕.	ดองดึง ชันตะเคียน ลิ้นทะเล	สิ่งละ	๑	ส่วน

วิธีทำ เอาเสมอภาค ทำเป็นจุณแล้วใส่ในหลุมขุด ผลึกให้มิดสุมไฟแกลบ ๑ กระบุง ให้สิ้นแกลบ แล้วจึงเอายากินพอควร

สรรพคุณ แก้ลมรามะภานีวาโยหายดีนักฯ

๒. ยาน้ำมันนารายณ์ฤาษี

๑.	หอมแดง ผักแพวแดง	สิ่งละ	๑	ทะนาน
๒.	เปลือกมะยมตัวผู้ เปลือกตีนเป็ดเครือ	สิ่งละ	๑	ทะนาน
๓.	ชิงช้าชาลี หมูทะลวง	สิ่งละ	๑	ทะนาน
๔.	ใบมะเดื่อดิน ลูกมะเขือขื่น	สิ่งละ	๑	ทะนาน

วิธีทำ ๑ เอาน้ำสิ่งละ ๑ ทะนาน น้ำมันงูเหลือม ๑ ทะนาน หุงให้คงแต่น้ำมันแล้วจึงเอา

๕.	ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ กระวาน กานพลู	สิ่งละ	๑	สลึง
๖.	เทียนดำ เทียนขาว เทียนสัตตบุษย์ เทียนเยาวภาณี	สิ่งละ	๑	สลึง
๗.	การบูร พิมเสน เกลือสมุทร	สิ่งละ	๑	สลึง

วิธีทำ ๒ ทำเป็นจุณปรุงลงในน้ำมัน ทั้งกินทั้งทา

สรรพคุณ แก้ลมรามะภานีวาโยนั้นหายวิเศษนักฯ

๓. ยาแก้รามะภานีวาโย

๑.	โกฐสอ โกฐหัวบัว โกฐพุงปลา โกฐชฎามังสี โกฐจุฬาลัมพา โกฐกระดูก	สิ่งละ	๑	ส่วน
๒.	เทียนดำ เทียนขาว เทียนเยาวภาณี เทียนสัตตบุษย์ เทียนชะมด	สิ่งละ	๑	ส่วน
๓.	กฤษณา ขอนดอก กระลำพัก ชะลูด อบเชย ชะเอม	สิ่งละ	๑	ส่วน
๔.	กระวาน กานพลู ลูกสรรพพิษ เทพทาโร ข่าต้น สุรามฤทธิ์	สิ่งละ	๑	ส่วน
๕.	รากระย่อม ไคร้เครือ จันทน์แดง จันทน์ขาว	สิ่งละ	๑	ส่วน
๖.	เปราะหอม		๔	ส่วน

วิธีทำ ทำเป็นจุณ เอาน้ำดอกไม้เป็นกระสาย แทรกชะมด พิมเสน หญ้าฝรั่น สิ่งละ ๑ เฟื้อง ทำแท่งไว้ละลายน้ำดอกไม้

สรรพคุณ กินแก้ลมรามะภานีวาโย อันบังเกิดแต่ดวงหทัยนั้นหายวิเศษนักฯ

ยาถ่ายน้ำเหลืองเสีย

๑.	ขมิ้นอ้อย	๕	ส่วน
๒.	ไพล	๑๐	ส่วน
๓.	ยาดำ	๕	ส่วน
๔.	มะขามเปียก	๑๐	ส่วน
๕.	เกลือสินเธาว์	๕	ส่วน
๖.	เกลือสมุทร	๕	ส่วน
๗.	ดีเกลือ	๑๐	ส่วน

วิธีทำ นำมะขามเปียกมาละลายน้ำขึ้นตั้งไฟเดือด เคี่ยวให้ข้นใส่ยาผงทั้งหมดลงเคี่ยวจนข้นงวด ใช้น้ำผึ้งปั้นเป็นกระสายยาขนาดเม็ดมะเขือพวง

ขนาดรับประทาน ครั้งละ ๒ – ๓ เม็ด ก่อนอาหารเช้า – เย็น

สรรพคุณ ถ่ายน้ำเหลืองเสีย

ยาแก้อาโป ๑๒ พิการ

๑.	ดอกพิกุล ดอกบุนนาก ดอกสารภี เกสรบัวหลวง	สิ่งละ	๑	ส่วน
๒.	โกฐสอ จันทน์ทั้ง ๒ ผลผักชี	สิ่งละ	๑	ส่วน
๓.	ผลมะตูมอ่อน แห้วหมู กกลังกา รากขัดมอน	สิ่งละ	๑	ส่วน
๔.	ขิงแห้ง ดีปลี เถาสะค้าน รากเจตมูลเพลิง	สิ่งละ	๑	ส่วน

วิธีทำ บดผงปั้นลูกกลอนน้ำผึ้งเป็นกระสายยา ขนาดเม็ดมะแว้ง

รับประทาน ครั้งละ ๒ เม็ด ก่อนอาหาร ๓ เวลา

สรรพคุณ แก้วาโยธาตุ ๑๒ ประการพิการ

ยาขับปัสสาวะ

๑.	รากหญ้าคา รากเตยหอม ผักคาวตอง	สิ่งละ	๑	ส่วน
๒.	รากมะละกอ แกนสับปะรด	สิ่งละ	๑	ส่วน
๓.	มะเดือยหินทั้ง ๕ ดอกงิ้ว	สิ่งละ	๑	ส่วน

วิธีทำ นำทั้งหมดต้มน้ำให้เดือด แล้วหรี่ไฟสัก ๑๐ นาที ดื่มต่างน้ำ

สรรพคุณ ขับนิ่ว ขับปัสสาวะ แก้ตกขาว แก้คันตามผิวหนัง

ยาตรีผลาใหญ่

๑.	น้ำประสานทองสะตุ		๒	สลึง
๒.	โกฐกระดูก เทียนขาว เทียนเยาวพาณี	หนักสิ่งละ	๒	สลึง
๓.	ผลผักชีลา ผลโหรพาคั่ว	หนักสิ่งละ	๒	สลึง
๔.	เปราะหอม รากไคร้เครือ	หนักสิ่งละ	๒	สลึง
๕.	โกฐพุงปลา สมอเทศ สมอพิเภก มะขามป้อม	หนักสิ่งละ	๑	บาท
๖.	ยาดำ มหาหิงคุ์ ว่านน้ำ	หนักสิ่งละ	๖	สลึง
๗.	สมอไทย		๑๐	สลึง
๘.	โกฐน้ำเต้า		๑๒	บาท

วิธีทำ รวมสรรพยา ๑๕ สิ่ง ทำเป็นผง บดด้วยน้ำสมอต้ม หรือมะขามเปียกก็ได้ แทรกเกลือพอควร ปั้นเม็ดขนาดมะเขือพวง กินครั้งละ ๒ เม็ด ก่อนอาหารเช้า หรือก่อนนอน

สรรพคุณ แก้โทษอุจจาระเสีย อุจจาระกลัดแข็งแน่น แก้พิษเสมหะ พิษกำเดา พิษดาน พิษทราง แก้เชื่อมมัว ทุเลาธาตุ (เด็กเล็กห้ามใช้ เด็กโตใช้ได้)

ยาชำระโลหิตเสีย

๑.	สารส้มสะตุแล้ว		๒	กรัม
๒.	ลูกจันทน์ ดอกจันทน์	สิ่งละ	๗.๕	กรัม
๓.	ผิวมะกรูด		๑๕	กรัม
๔.	พริกไทย ดีปลี	สิ่งละ	๓๐	กรัม
๕.	กระทือ กระชาย	สิ่งละ	๓๐	กรัม
๖.	ขมิ้นอ้อย ขมิ้นชัน	สิ่งละ	๓๐	กรัม
๗.	ไพล ขิงแห้ง	สิ่งละ	๖๐	กรัม
๘.	กระเทียม		๓๓๐	กรัม

วิธีทำ บดผง น้ำผึ้งเป็นกระสาย ปั้นลูกกลอนขนาดเม็ดมะแว้ง

ขนาดรับประทาน ครั้งละ ๒ เม็ด ก่อนอาหาร ๓ เวลา

สรรพคุณ ชำระพิษโลหิต แก้โรคผิวหนัง กลากเกลื้อน เรื้อนกวาง

ยาหญ้าใต้ใบ

๑.	ลูกกระดอม บอระเพ็ด ฟ้าทะลายโจร	สิ่งละ	๑๐๐	กรัม
๒.	โกฐจุฬาลัมพา พลูคาว	สิ่งละ	๒๐๐	กรัม
๓.	หญ้าดอกขาว		๓๐๐	กรัม
๔.	หญ้าใต้ใบ		๑๐๐๐	กรัม

วิธีทำ บดเป็นผง บรรจุแคปซูลเบอร์ ๐ (๕๐๐ mg)

รับประทาน ครั้งละ ๒ – ๓ แคปซูล ก่อนอาหาร ๓ เวลา

สรรพคุณ ลดไข้ ขับปัสสาวะ บำรุงน้ำดี บำรุงตับ แก้ไข้พิษ ไข้กาฬ

ยาประดง

๑.	กำมะถันแดง กำมะถันเหลือง	หนักสิ่งละ	๒	บาท
๒.	ขันทองพยาบาท เถาบอระคน	หนักสิ่งละ	๑๕	บาท
๓.	ข้าวเย็นเหนือ ข้าวเย็นใต้	หนักสิ่งละ	๑๐	บาท
๔.	ถ่านไม้ซาก		๑/๒	กำมือ

วิธีทำ ใส่น้ำท่วมยาต้มให้เดือด อุ่นกิน เช้า-เย็นก่อนอาหาร

รับประทาน ครั้งละ ๑/๒ แก้วกาแฟ ก่อนอาหารเช้า-เย็น

สรรพคุณ แก้ประดง น้ำเหลืองเสีย แก้เรื้อนกวาง สะเก็ดเงิน ๒ เทียบหาย

การดูแลรักษาโรคภูมิแพ้ (อาสาทิยอชินชวร)

๑. ดูแล "อุทริยัง" ให้เหมาะสม ทั้งอาหาร (ธาตุดิน) เครื่องดื่ม (ธาตุน้ำ) อากาศ (ธาตุลม) ไม่รับประทานอาหารแสลงโรค แสลงธาตุ

๒. รุ "กรีสัง" ปะระเมหะ ตะกรันตกค้างในลำไส้น้อยใหญ่ ในระบบขับถ่ายปัสสาวะ ในพุพโพ-โลหิต ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์

๓. ล้อม – รักษา "ระบบพัทธะปิตตะ" และ "อพัทธะปิตตะ" อันเป็นพลังแห่งชีวิต ให้บริบูรณ์พร้อม

๔. บำรุง – รักษา "ระบบเสมหะ" ทั้งสามให้บริบูรณ์ดีพร้อม

ตำรับยารุ ยาประจุ	ยาล้อม – รักษา ปิตตะ	ยาบำรุงรักษาระบบเสมหะ
๑. รุกรีสังในไส้น้อย – ใหญ่ - ยาพระธรณีไหว - ยาถ่ายสามัญดีเกลือ - ยาตรีผลาใหญ่ - ยาเบญจอัมฤตย์	**๑. ล้อม - รักษาพัทธะปิตตะ** - ยาเบญจผลา - ยากล่อมนางนอน - ยาหญ้าใต้ใบ - ยาหอมทิพย์โอสถ - ยาธาตุบรรจบ - ยาประสะพิมเสน	**๑. ล้อม - รักษาศอเสมหะ** - ยาริดสีดวงจมูก ๒ - ยาริดสีดวงจมูก ๖ - ยาตัดรากริดสีดวงจมูก
๒. รุกรีสังในบุพโพ – โลหิต - ยาพรหมภักตร์น้อย - ยาพรหมภักตร์กลาง - ยาถ่ายน้ำเหลืองเสีย - ยาชำระโลหิตเสีย - ยาธรณีสัณฑฆาต	**๒. ยาล้อม - รักษาอพัทธะปิตตะ** - ยาอายุวัฒนะ - ยาปราบชมพูทวีป - ยาประสะเปราะใหญ่	**๒. ล้อม - รักษาอุระเสมหะ** - ยาหนุมานประสานกาย - ยาแก้กษัยปลวก ๑ - ยาแก้กษัยปลวก ๒

ตำรับยารุ ยาประจุ	ยาล้อม – รักษา ปิตตะ	ยาบำรุงรักษาระบบเสมหะ
เอากรีสะในปถวีออกใช้ แห้วหมู เปลือกกล้วยดิบ เอากรีสะในอาโปออกใช้ จันทน์แดง เอากรีสะในวาโยออกใช้ ลูกกระวาน เอากรีสะในเตโชออกใช้ ว่านน้ำ เป็นกระสายยา		
๓. ยาขับปัสสาวะ (รุคูถเสมหะ) - ยาขับปัสสาวะ - ยาอัพยาธิคุณ		

โรคภูมิแพ้ (Allergic) (ระบบทางเดินหายใจและโรคติดต่อโดยระบบอื่น ๆ)

(โดย พท.ชายณรงค์ ณ เชียงใหม่)

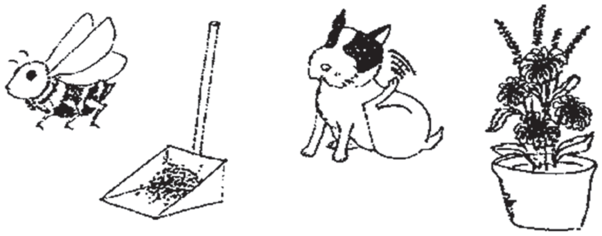

โรคภูมิแพ้เกิดจากร่างกายมีปฏิกิริยาต่อสิ่งที่แพ้แล้วปล่อยสารแพ้ฮิสตามีนออกมา ถ้าสารแพ้นี้มาแสดงปฏิกิริยาที่ผิวหนังจะทำให้เป็นโรคทางผิวหนัง เช่น ลมพิษผื่นคันถ้าแสดงออกที่ตาก็เป็นโรคเยื่อตาขาวอักเสบ ถ้าแสดงออกที่จมูกก็จะเป็นหวัด แพ้อากาศ ถ้าแสดงออกที่หลอดลมก็จะเป็นหอบ

โรคนี้มักมีสาเหตุจากกรรมพันธุ์ คือ มีพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ญาติพี่น้อง เป็นโรคภูมิแพ้อยู่ด้วย นอกจากนี้อารมณ์กับจิตใจก็มีส่วนกระตุ้นให้เกิดอาการได้เช่นกัน ผู้ป่วยภูมิแพ้อาจแสดงอาการเพียงอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างพร้อมกันก็ได้

สิ่งที่แพ้มากได้แก่ความร้อน ความเย็น แดด ฝุ่น ขนสัตว์ ละอองเกสร นุ่น ไหม อาหารทะเล เนื้อสัตว์ ไข่ แมลง เชื้อรา แบคทีเรีย ตัวไร พยาธิ สารเคมี โลหะ เหล้า ยา ควัน ผู้ป่วยมักจะแพ้สารได้หลาย ๆอย่างและมีโอกาสแพ้ยาได้ง่ายกว่าคนที่ไม่ได้เป็นภูมิแพ้ การแพ้อาจแพ้โดยการสูดดมสัมผัสกลิ่นฉีดเข้าร่างกาย คนไทยประมาณ ๓๐% มักจะเป็นภูมิแพ้

โรคภูมิแพ้สามารถพิจารณาแยกออกได้เป็นหลายโรคซึ่งจะมีสาเหตุหรือมีอาการตอบสนองที่แตกต่างกันดังต่อไปนี้

๑. โรคโพรงจมูกอักเสบจากการแพ้หรือโรคแพ้อากาศ
๒. โรคหอบหืด
๓. ลมพิษ
๔. ไซนัสอักเสบ
๕. หวัดจากการแพ้

ปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญต่อการเกิดโรคภูมิแพ้ คือ

๑. พันธุกรรมเด็กที่พ่อแม่มีประวัติเป็นภูมิแพ้ลูกมีโอกาสเป็นภูมิแพ้ได้ถึง ๕๐ เปอร์เซ็นต์ แต่ถ้าทั้งพ่อและแม่มีประวัติภูมิแพ้ ลูกมีโอกาสเป็นภูมิแพ้ได้ถึง ๗๐ เปอร์เซ็นต์
๒. สิ่งแวดล้อมภายในบ้านและนอกบ้าน ในบ้านอาจเป็นพวกไรฝุ่น สัตว์เลี้ยง สัตว์อยู่ในบ้าน เช่น แมลงสาบ อาหารบางชนิด เช่น ผงชูรส นอกบ้าน ได้แก่ หญ้า พืชบางชนิด ต้นไม้บางชนิด เชื้อราในอากาศ
๓. มลภาวะทางอากาศทางแสง ทางเสียง ทางน้ำ
๔. บุหรี่ การแพ้ควันบุหรี่ ควันสารเคมีที่ใช้ในโรงงาน ละอองสารเคมีที่ใช้ในการปราบวัชพืช

๑๒. โรคโพรงจมูกอักเสบจากการแพ้หรือโรคแพ้อากาศ (Allergic rhinitis)

เป็นโรคที่เกิดจากเยื่อบุโพรงจมูกสัมผัสสารก่อภูมิแพ้เป็นระยะเวลานาน ๆจนเกิดอาการของโรคขึ้นผู้ป่วยมักมีอาการคันจมูก คัดจมูก หายใจไม่สะดวก น้ำมูกไหล ทำให้น้ำมูกไหลลงคอจึงเกิดอาการกระแอมบ่อย ๆ โรคแพ้อากาศเป็นโรคหนึ่งที่ถ่ายทอดทางพันธุกรรม

สาเหตุ อาจเกิดจากเหตุต่าง ๆดังนี้

๑. แพ้อากาศ
๒. โพรงจมูกอักเสบจากเชื้อโรค เช่น ไวรัสหรือแบคทีเรีย
๓. โพรงจมูกอักเสบที่เกิดจากการใช้ยาบางชนิด เช่น ฮอร์โมน ยาลดความดันโลหิต
๔. โพรงจมูกอักเสบโดยไม่ทราบสาเหตุ
๕. โพรงจมูกอักเสบจากการนำของโรคร้ายบางโรคได้

สารที่ก่อให้เกิดภูมิแพ้

๑. ตัวไรฝุ่นและของเสียที่ขับออกมาจากตัวไรฝุ่น
๒. เกสรดอกไม้หรือหญ้า
๓. แมลงสาบ
๔. เชื้อราในอากาศหรือในดิน
๕. ขนสัตว์ เช่น แมว สุนัข
๖. ของใช้ที่ทำจากใยสังเคราะห์ เช่น นุ่น ขนเป็ด ใยมะพร้าว
๗. อาหารที่ผ่านกระบวนการต่าง ๆ เช่น แช่แข็ง การปรุงแต่ง สี กลิ่น รส
๘. การบริโภคอาหารจำพวกแป้งและไขมันมากกว่าปกติ
๙. นมวัวหรือนมผสม เด็กที่ดื่มนมวัวสามารถทำให้เกิดการแพ้ได้

หมายเหตุ

ไรฝุ่นเป็นสัตว์ชนิดหนึ่งมี ๘ ขามีขนาดเล็กมาก มองด้วยตาเปล่าไม่เห็น เป็นสัตว์ในตระกูลแมงมุมและเห็บ ชอบอากาศร้อนชื้น การดำรงชีวิตของตัวไรคือการกินสะเก็ดของผิวหนัง ขี้รังแคของคนและสัตว์ ความสามารถพิเศษของตัวไรคือมีอวัยวะพิเศษในการดูดซึมน้ำจากบรรยากาศรอบ ๆตัวได้ อายุของตัวอะไรประมาณ ๓๐ วัน ตัวเมียจะวางไข่ครั้งละ ๒๕ - ๓๐ ฟอง ฝุ่นที่อยู่ในบ้าน ๑ กรัมบางครั้งมีตัวไรฝุ่นถึง ๓,๐๐๐ ตัว ตัวไรไม่สามารถกัดคนได้ ไม่อาศัยอยู่ในตัวคนแต่แพร่เชื้อสู่คนได้ (มีตัวไรที่แผนโบราณ เรียกมะเร็งไรหรือแมงเคียน ไม่แน่ใจว่าจะเป็นตัวเดียวกันหรือไม่)

การวินิจฉัยโรคแพ้อากาศ (แผนปัจจุบัน)

๑. การซักประวัติการเจ็บป่วยอาการระยะเวลาที่เป็นประวัติครอบครัว
๒. การตรวจร่างกายโดยละเอียด เช่น ตา จมูก ปอด ผิวหนังโดยการตรวจในห้องปฏิบัติการเพื่อหาสาเหตุของการแพ้
๓. อาจมีการตรวจเลือดเพิ่มเพื่อยืนยันการแพ้ให้ชัดเจน

การรักษาผู้ป่วย

๑.	ยาริดสีดวงจมูก	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร (กรณีเป็นหวัด) (ตบ.๑๙๑)
๒.	ยาลมริดสีดวง	๒ เม็ด ๓ เวลา หลังอาหาร (ตบ.๑๙๕)
๓.	ยาบรรเทาหวัด	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร (กรณีเป็นหวัด) (พศส.๒/๑๒๑)
๔.	ยาอติเทพ	๒ เม็ด ๓ เวลา หลังอาหาร (ตบ.๑๕๗)
๕.	ยาราชพรหมยานหรือทวิเทพ	๒ เม็ด ๓ เวลา หลังอาหาร (ยาแผนโบราณ)
๖.	ยาบำรุงไขกระดูก	๒ เม็ด ๓ เวลาก่อนอาหาร (พศส.๒/๑๑๓)
๗.	ยาภูมิแพ้	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร หรือทุก ๔ ชั่วโมง (ตบ.๔๕)
๘.	ยาบำรุงปอด	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร (กรณีหอบหืด) (พศส.๑/๒๑๕)
๙.	ครีมเหลือง	ทาบริเวณที่มีอาการคัน

คำแนะนำ

๑. แนะนำคนไข้หลีกเลี่ยงสิ่งที่แพ้หรือสงสัยว่าแพ้
๒. การใช้ยาเม็ดรับประทานแก้แพ้พวกแอนตี้ฮีสตามีน
๓. การใช้ยาพ่นทางจมูกซึ่งบางชนิดจะมีสารสเตอรอยด์ร่วมด้วย
๔. การฉีดสารก่อภูมิแพ้เข้าร่างกายเพื่อเปลี่ยนแปลงระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย

โรคหอบหืด (Asthma)

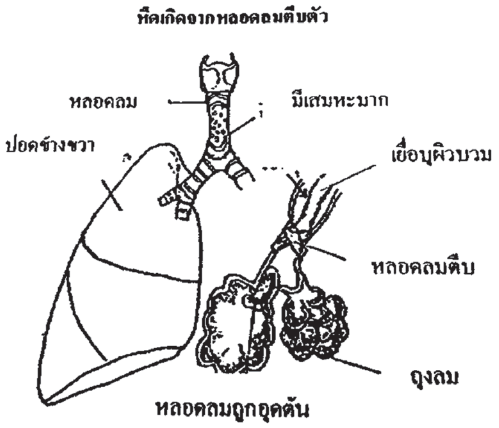

โรคหอบหืดมักพบในคนทุกเพศทุกวัยและมักพบมีอาการครั้งแรกเมื่ออายุต่ำกว่า ๒๐ ปีและพบป่วยในช่วงฤดูฝนฤดูหนาวหรือเมื่ออากาศเย็น

สาเหตุ

๑. เกิดจากการเกร็งตัวของกล้ามเนื้อที่ผนังหลอดลม ทำให้เกิดอาการตีบแคบ ลมผ่านเข้าออกลำบาก
๒. ครอบครัวมีประวัติเป็นหอบหืด หวัดเรื้อรัง ไซนัสอักเสบหรือเป็นลมพิษประจำ
๓. อาจพบในคนไข้บางคนที่มีการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์และจิตใจ
๔. เกิดจากการติดเชื้อในระบบทางเดินหายใจส่วนต้น เช่น ไวรัส แบคทีเรีย
๕. เกิดจากทารกขณะคลอดนอนหงายกลืนก้อนเลือดลงไป

อาการ

๑. แน่นหน้าอก หายใจลำบาก เวลาหายใจออกถ้าเป็นมาก ๆจะลุกนั่งฟุบกับโต๊ะหรือพนักเก้าอี้หอบตัวโยนเสียงหายใจดังฮืด ๆ
๒. ผู้ป่วยจะมีอาการไอมาก มีเสลดเหนียว คันจมูก คันคอ เป็นหวัด จาม
๓. มักเป็นตอนกลางคืนหรืออากาศเย็น
๔. กรณีมีไข้ร่วมด้วย แสดงว่าอาจเป็นไข้หวัดหรือหลอดลมอักเสบร่วมด้วย

การตรวจพบ

๑. คนไข้มีอาการหอบ
๒. ฟังเสียงปอดทั้งสองข้างได้ยินเสียงหวีด
๓. ถ้าพบมีความดันสูง เท้าบวม ฟังปอดเสียงดังกรอบแกรบ อาจมีภาวะหัวใจวายได้

อาการแทรกซ้อนที่อาจตรวจพบ

๑. ถ้าเป็นรุนแรงและหอบติดต่อกันนาน ๆ ซึ่งเรียกว่า Status asthmaticus อาจเป็นอันตรายถึงตายได้
๒. ในรายที่เป็นเรื้อรังอาจมีโรคแทรกซ้อนเหล่านี้เกิดขึ้น คือ ถุงลมพอง หลอดลมอักเสบ ปอดอักเสบ ปอดทะลุ

การรักษา

๑.	ยาภูมิแพ้	๒ เม็ดทุก ๔ ชั่วโมง (ตบ.๔๕)
๒.	ยาหอบหืด	๒ เม็ดทุก ๔ ชั่วโมง (ตบ.๔๔)
๓.	ยาบำรุงปอด	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร (พศส.๑/๒๕๑)
๔.	ยาแก้ไอ	๑-๒ เม็ด เวลาไอ (สม.๒๕๕๖)
๕.	ยาทวิเทพ	๒ เม็ด ๓ เวลา หลังอาหาร (ยาแผนโบราณ)
๖.	ยาเสมหะพิการ	๒ เม็ด ๓ เวลา หลังอาหาร(พศส.๑/๒๒๐)
๗.	ยาบรรเทาหวัด	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร(พศส.๒/๑๒๑)
๘.	ขี้ผึ้งไอระเหยบรรเทาหวัด	ทาเวลามีอาการ
๙.	ยาบำรุงไขกระดูก	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร (พศส.๒/๑๑๓)
๑๐.	ยาขยายหลอดลม	๒ เม็ด ๓ เวลาหลังอาหาร(พศส.๑/๒๓๐)

คำแนะนำ

๑. ขี้ผึ้งไอระเหยบรรเทาหวัดทาหน้าอกก่อนนอนหรือเมื่อมีอาการ
๒. แนะนำให้ผู้ป่วยเอาใบหนุมานประสานกายมาต้มกิน
๓. โรคนี้มักเป็น ๆ หาย ๆ แต่บางรายอาจหายได้ถ้ารู้สาเหตุของการแพ้ที่แน่นอน
๔. อันตรายของโรคนี้เกิดจากการกินยาหรือฉีดยาเกินขนาดหรือใช้สารสเตอรอยด์เป็นประจำ
๕. หลีกเลี่ยงจากสาเหตุของการแพ้
๖. การออกกำลังกายหรือเล่นกายบริหารประจำจะช่วยให้ภูมิต้านทานดีขึ้น
๗. รักษาร่างกายให้อบอุ่นอยู่เสมอ หลีกเลี่ยงอากาศที่เย็น อย่าให้เป็นหวัด

๘. ดื่มน้ำอุ่นให้มาก ๆเพื่อให้ร่างกายอบอุ่น
๙. การปฏิบัติสมาธิเพื่อลดความเครียดและสร้างพลังให้กับร่างกาย เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถทำให้หายขาดได้
๑๐. การฝึกหายใจเข้าออกยาว ๆ ลึก ๆ เป็นประจำ อยู่ในที่อากาศปลอดโปร่ง

ลมพิษ (Urticaria) (ระบบผิวหนัง)

ลมพิษ พบมากในคนทุกเพศทุกวัย ช่วงอายุระหว่าง ๒๐ - ๔๐ ปี พบในหญิงมากกว่าชาย ๓ ต่อ ๒ มีอาการเป็น ๆ หาย ๆ ลมพิษมี ๒ ชนิดคือ

๑. ชนิดเฉียบพลัน จะเป็นไม่เกิน ๑ เดือนอาการก็จะหายไป
๒. ชนิดเรื้อรัง จะเป็นนานเกิน ๒ เดือน

คนที่เป็นลมพิษอาจมีประวัติเคยเป็นภูมิแพ้มาก่อนหรือคนในครอบครัวเป็นภูมิแพ้มาก่อน

สาเหตุ

๑. คนที่เป็นภูมิแพ้ เมื่อร่างกายมีปฏิกิริยาต่อสิ่งที่แพ้จะสร้างสารที่เรียกว่าฮิสตามีนขึ้นมาจากเซลล์ใต้ผิวหนัง ทำให้หลอดเลือดฝอยขยายตัว มีน้ำเหลืองซึมออกมาในผิวหนังทำให้เกิดเป็นผื่นนูนแดง

๒. เกิดจากการแพ้อาหารหรือสิ่งอื่น ๆ เช่น อาหารทะเล กุ้ง ปู ปลา ไข่ เนื้อ สัตว์ ถั่ว มะเขือเทศ ซีอิ๊ว เต้าเจี้ยว อาหารใส่สี อาหารกระป๋อง เหล้า เบียร์ ยาบางชนิด เซรุ่ม วัคซีน พิษแมลงสัตว์กัดต่อย ฝุ่นละออง เกสรดอกไม้ หรือหญ้าขนสัตว์ ที่นอน ไหมพรม สารเคมี เช่น เครื่องสำอาง สเปรย์ ยาฆ่าแมลง ยาย้อมผม บางคนที่เป็นโรคติดเชื้อเช่นทอนซิลอักเสบ หูอักเสบ ท้องเดิน ไซนัสอักเสบ ไตอักเสบ โรคเชื้อรา โรคพยาธิ ก็อาจเกิดเป็นภูมิแพ้ได้

ในรายที่เป็นเรื้อรังจะไม่พบสาเหตุที่แน่ชัดอาจ เป็นความร้อน ความเย็น แสงแดด เหงื่อ การขีดข่วนที่เกิดขึ้นที่ผิวหนัง โรคติดต่อ เชื้อเรื้อรัง เช่น ฟันผุ พยาธิลำไส้ พยาธิตัวจี๊ด หูน้ำหนวก บางคนเกิดร่วมกับโรคอื่น ๆเช่น เอสแอลอี มะเร็ง ความวิตกกังวล ความเครียด อารมณ์ของผู้ป่วยก็เป็นสาเหตุของภูมิแพ้ได้ด้วย

อาการ

๑. มักจะเกิดขึ้นเฉียบพลัน ด้วยอาการขึ้นเป็นวงนูนแดงมีขนาดและรูปร่างต่าง ๆกัน เช่น กลม รี หยัก เนื้อภายในจะนูนหรือสีซีดกว่าขอบเล็กน้อยทำให้เห็นขอบแดง ๆ
๒. มีอาการคันมากเวลาเกา ผื่นแดงก็จะขึ้นตามที่เกา
๓. บางคนอาจมีไข้
๔. วงนูนแดงจะเกิดประมาณ ๓-๔ วันก็ยุบไปเอง แต่อาจเกิดขึ้นใหม่ได้ และอาจเป็นติดต่อกัน ๑-๗ วันก็จะหาย
๕. คนที่เป็นลมพิษรุนแรง เรียกว่าลมพิษยักษ์ จะมีอาการบวมของเนื้อเยื่อชั้นลึกของผิวหนัง มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑ - ๓ นิ้ว กดไม่บุ๋ม มักขึ้นที่ริมฝีปาก หนัง ตา หู ลิ้น หน้ามือ แขน เป็นอยู่ไม่เกิน ๒๔ ชั่วโมงก็จะยุบหายไปเอง ต้องระวังถ้ามีอาการบวมที่กล่องเสียง อาจทำให้หายใจลำบาก ตัวจะเขียวเป็นอันตราย

การรักษา

๑.	ยากินผิด	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร
๒.	ยาภูมิแพ้	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร
๓.	ปราบชมพูทวีปหรือทวิเทพ	๒ เม็ด ๓ เวลา หลังอาหาร
๔.	ยาโลหิตพิการ	๒ เม็ด ๓ เวลา หลังอาหาร
๕.	ยาบำรุงโลหิต	๒ เม็ด เช้า - เย็น
๖.	ยาถอนพิษ	๒ เม็ด ทุก ๔ ชั่วโมง ๒ วัน
๗.	ถ้าเป็นมากอาจต้องให้ยาจตุเทพ	

คำแนะนำ

๑. ให้หลีกเลี่ยงจากสิ่งที่เป็นสาเหตุของการเกิดลมพิษ

๒. ปฏิบัติสมาธิเพื่อหลีกเลี่ยงภาวะเครียดทั้งทางร่างกายและจิตใจ

๓. ควรจะมียาพกติดตัว เมื่อมีอาการให้รีบรับประทาน อาการก็จะไม่รุนแรง

ไซนัสอักเสบ

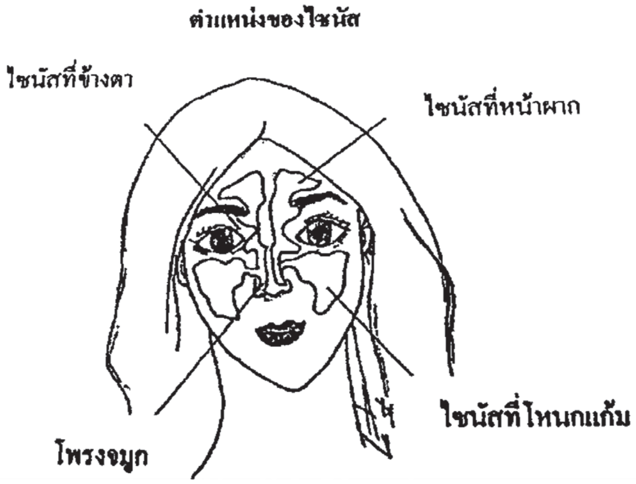

หมายถึงโพรงอากาศเล็ก ๆในกะโหลกศีรษะที่อยู่รอบ ๆจมูกและมีทางเชื่อมต่อกับโพรงจมูก ซึ่งเชื้อโรคอาจลุกลามจากจมูกเข้าไปในโพรงไซนัสได้ โดยปกติทางเชื่อมดังกล่าวจะเปิดโล่งให้มีการระบายของน้ำเมือกที่สร้างขึ้นในโพรงไซนัสได้สะดวกจึงไม่เกิดอักเสบ แต่ถ้าทางเชื่อมดังกล่าวเกิดอุดตันขึ้น เช่น เป็นหวัด ผนังจมูกคดหรือได้รับบาดเจ็บ หรือดำน้ำ น้ำเมือกในโพรงไซนัสจะไม่สามารถไหลออกมาได้ทำให้เชื้อโรคที่อยู่ในโพรงไซนัสก็จะกำเริบ ทำให้เกิดอาการอักเสบ เชื้อโรคที่พบได้บ่อย ๆ คือ เบตาสเตรปโตค็อกคัส สแตฟฟรีโลค็อกคัส นิวโมค็อกคัส ไซนัสอักเสบ มักพบเป็นโรคแทรกซ้อนของไข้หวัดจากการแพ้ เยื่อบุจมูกอักเสบ ผนังจมูกคด รากฟันเป็นหนอง

อาการ

๑. ปวดมึนหนัก ๆบริเวณหัวตา หน้าผาก โหนกแก้ม หรือรอบ ๆกระบอกตา

๒. ปวดบริเวณขากรรไกรบนคล้ายกับปวดฟัน

๓. มักจะปวดเวลาเช้าหรือบ่าย หรือเวลาก้มศีรษะ หรือเปลี่ยนท่า

๔. มีอาการคัดจมูก มีเสียงขึ้นจมูก มีน้ำมูกขับออกมามีสีเหลืองหรือเขียว
๕. เจ็บคอหรือมีเสลดสีเหลืองหรือเขียวในลำคอ
๖. หายใจออกมามีกลิ่นเหม็น

สิ่งที่ตรวจพบ

๑. ในจมูกบวมแดง คอแดงเล็กน้อย
๒. ถ้าเคาะหรือกดแรงบริเวณหัวตา หน้าผากหรือใต้ตาจะรู้สึกเจ็บ
๓. บางรายอาจมีไข้ร่วมด้วย

อาการแทรกซ้อน

๑. อาจทำให้หูชั้นกลางอักเสบ
๒. หลอดลมอักเสบ
๓. เยื่อหุ้มสมองอักเสบหรือฝีในสมอง

การรักษา

๑.	ยาริดสีดวงจมูก	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร (ตบ.๑๙)
๒.	ยาลมริดสีดวง	๒ เม็ด ๓ เวลา หลังอาหาร (ตบ.๑๙๕)
๓.	ยาอติเทพ	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร (ตบ.๑๕๗)
๔.	ยาแก้ปวดหัว	๒-๔ เม็ด เวลามีอาการปวดหรือทุก ๔ ชั่วโมง (พศส.๑/๒๑๗)
๕.	ยาบรรเทาหวัด	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร (พศส.๒/๑๒๑)

หวัดจากการแพ้ (Allergic rhinitis/Hay fever)

หวัดจากการแพ้จัดเป็นภูมิแพ้อีกชนิดหนึ่ง ซึ่งพบได้บ่อยในทุกเพศทุกวัย มีอาการเป็นๆ หายๆ เรื้อรัง น่ารำคาญ นานเป็นเดือนหรืออาจเป็นปี ผู้ป่วยมักมีประวัติครอบครัวเป็นภูมิแพ้ หอบหืด ลมพิษ ผื่นคัน หรือเป็นหวัด จามบ่อยๆ

สาเหตุ เกิดจากการแพ้สิ่งต่างๆโดยมีสาเหตุมาจากกรรมพันธุ์

อาการ

๑. มีอาการเป็นหวัด คัดจมูก จามบ่อยๆ มีน้ำมูกใส
๒. คันจมูก คันคอ คันตา น้ำตาไหล แสบคอ ไอแห้งๆ ระคายคอ
๓. บางรายอาจปวดตื้อๆบริเวณหน้าผากหรือหัวคิ้ว
๔. บางรายอาจเป็นประจำตลอดทั้งปี หรืออาจเป็นมากในบางฤดู
๕. ในรายที่เป็นมากๆ อาจมีอาการหายใจดังหวีดคล้ายหืด

สิ่งที่ตรวจพบ

๑. เยื่อจมูกบวม ซีดหรือเป็นสีม่วงอ่อน(หวัดหรือไซนัสเยื่อจมูกจะบวมแดง)
๒. น้ำมูกมีลักษณะใส(ไซนัสหรือติดเชื้อน้ำมูกสีเหลืองหรือเขียว)

๓. บางรายอาจพบเยื่อตาขาวเป็นสีแดง

อาการแทรกซ้อน ถ้าเป็นนาน ๆอาจเป็นไซนัสหรือเนื้องอกในรูจมูกได้

การรักษา

๑.	ยาบรรเทาหวัด	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร (พศส.๒/๑๒๑)
๒.	ยาภูมิแพ้	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร (ตบ.๔๕)
๓.	ยาแก้ไอ	๒-๔ เม็ด อมเวลาไอ (สม.๒๕๕๖)
๔.	ยาแก้ปวดหัว	๒-๔ เม็ด เวลาปวดทุก ๔ ชั่วโมง (พศส.๑/๒๑๗)
๕.	ยาทวีเทพ	๒ เม็ด ๓ เวลา หลังอาหาร (ยาแผนโบราณ)
๖.	ยาอติเทพ	๒ เม็ด ๓ เวลา หลังอาหาร (ตบ.๑๕๗)
๗.	ยาริดสีดวงจมูก	๒ เม็ด ๓ เวลา หลังอาหาร (กรณีเป็นเนื้องอกในรูจมูก) (ตบ.๑๙๑)

การตรวจทางอายุรเวท

๑. การซักประวัติ ซักประวัติคนไข้ตามแบบฟอร์มประวัติ

๒. การซักเพิ่มเติม

๒.๑ โรคโพรงจมูกอักเสบจากการแพ้หรือโรคแพ้อากาศ

- ประวัติบุคคลในครอบครัว เคยเป็นภูมิแพ้มาก่อนหรือไม่
- การบริโภคอาหาร พฤติกรรมการดำเนินชีวิต
- ที่อยู่อาศัยในบ้าน นอกบ้าน สิ่งแวดล้อม
- ประสบการณ์หรือประวัติการสัมผัสหรือใช้สารเคมี สารพิษ สิ่งแพ้
- ค้นหาสาเหตุของการแพ้หรือการเกิดโรค
- ความถี่ของอาการ ช่วงเวลาที่เป็น อาการเป็นอย่างไรบ้าง
- การรักษาที่ผ่านมา การแก้ไขด้วยตนเอง

๒.๒ โรคหอบหืด

- ซักประวัติเหมือนข้อ ๒.๑
- อาการต่าง ๆที่เกิดขึ้นของการหายใจ ไอ เสลด อาการอื่น ๆ
- เวลาที่เป็น ความถี่ของอาการ ระยะเวลาที่เป็นนานแค่ไหน
- อาการร่วมมีอะไรบ้าง เช่น ไข้ แน่นหน้าอก เหนื่อยง่าย หอบ
- โรคที่เคยเป็น เช่น ปอด ถุงลมปอดโป่งพอง โรคหลอดลม
- การรักษาที่ผ่านมา การแก้ไขด้วยตนเอง

๒.๓ ลมพิษ

- ซักประวัติเหมือนข้อ ๒.๑
- อาการแพ้ที่ปรากฏมีบริเวณไหนบ้าง กว้างหรือเฉพาะที่
- เป็นมานานมากน้อยแค่ไหน เพื่อวิเคราะห์อาการเป็นแบบเฉียบพลันหรือเรื้อรัง
- อาการปัจจุบัน เช่น คัน ไข้ บวม
- อาการรักษาที่ผ่านมา การแก้ไขด้วยตนเอง

๒.๔ ไซนัสอักเสบ

- ซักประวัติเหมือนข้อ ๒.๑
- อาการร่วมอื่นๆ เช่น ปวดหัว ปวดตา คัดจมูก กลิ่นของลมหายใจ
- เวลาที่มีอาการ

๒.๕ หวัดจากการแพ้

- ซักเหมือนข้อ ๒.๑
- อาการที่เป็นอยู่ปัจจุบัน
- เวลาที่มีอาการ เป็นมานานแค่ไหน
- การรักษาที่ผ่านมา การแก้ไขด้วยตนเอง

๓. การตรวจเพิ่มเติม

๓.๑ โพรงจมูกอักเสบจากการแพ้

- ดูในจมูกโพรงจมูก น้ำมูกมีลักษณะผิดปกติอย่างไรบ้าง
- อาการร่วมอื่นๆ

๓.๒ หอบหืด

- ฟังเสียงปอดดูอาการหอบ ความดันโลหิต การหายใจ โรคหัวใจ โรคปอด

๓.๓ ลมพิษอาการคัน

- ลักษณะของผื่น ตำแหน่งที่มีอาการบริเวณของผื่นมากน้อยเพียงใด

๓.๔ ไซนัส

- เยื่อจมูกบวมแดงหรือไม่ คอแดงหรือไม่
- กดบริเวณที่หัวตา หน้าผาก ใต้ตามีอาการเจ็บมากไหม
- มีอาการร่วมอื่นๆหรือไม่ เช่น ไข้ ปวดหัวมาก
- การหายใจออกมามีกลิ่นหรือไม่ (สีแดงบ่งชี้ถึงการอักเสบ)

๓.๕ หวัดจากการแพ้

- เยื่อบุจมูกบวมซีดหรือสีม่วงอ่อนหรือไม่ ลักษณะของน้ำมูกใสหรือข้น สีอะไร
- ตา ดเยื่อตาขาวมีการอักเสบหรือไม่

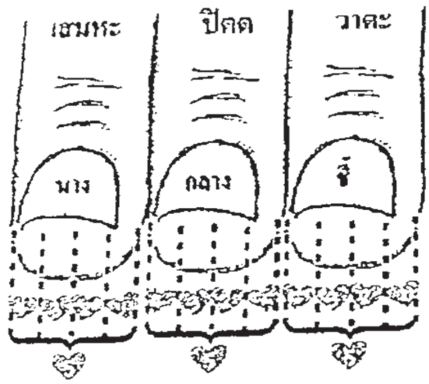

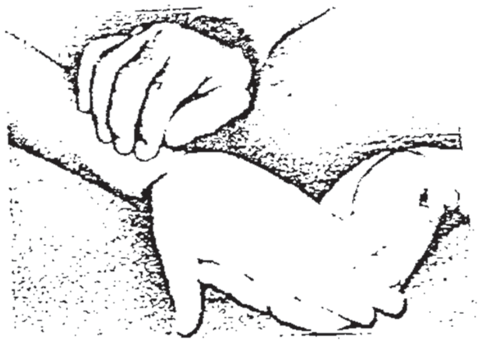

วาตะ 1 และ 2 ปิตตะ 4 และ 5เสมหะ 4

๖ การตรวจลายมือ

โรคกลุ่มภูมิแพ้ ลักษณะของลายมือจะไม่ปรากฏเครื่องหมายผิดปกติ เว้นแต่มีอาการร่วมของโรคแทรกซ้อน เช่น ไข้หวัด ความดันโลหิตสูง ปอดอักเสบ ก็จะปรากฏเครื่องหมายบนลายมือตามลักษณะของโรคนั้นๆ

๗ การกดจุดฝ่าเท้า จะพบอาการกดเจ็บบริเวณดังนี้

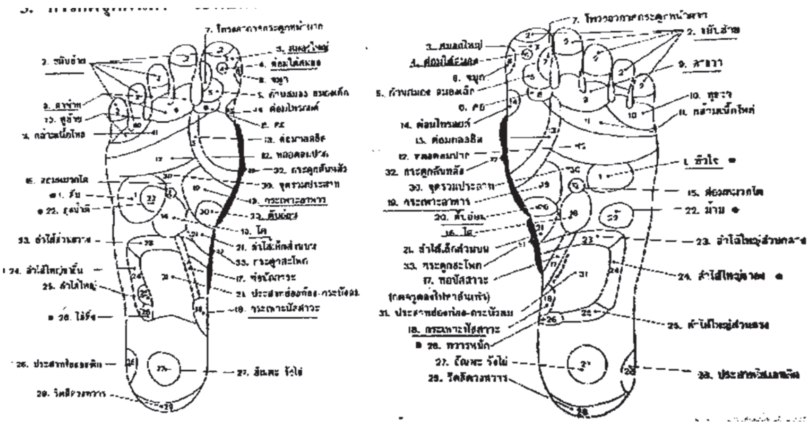

เท้าขวาและซ้าย จุด ๗-๑๐ และ๑๒

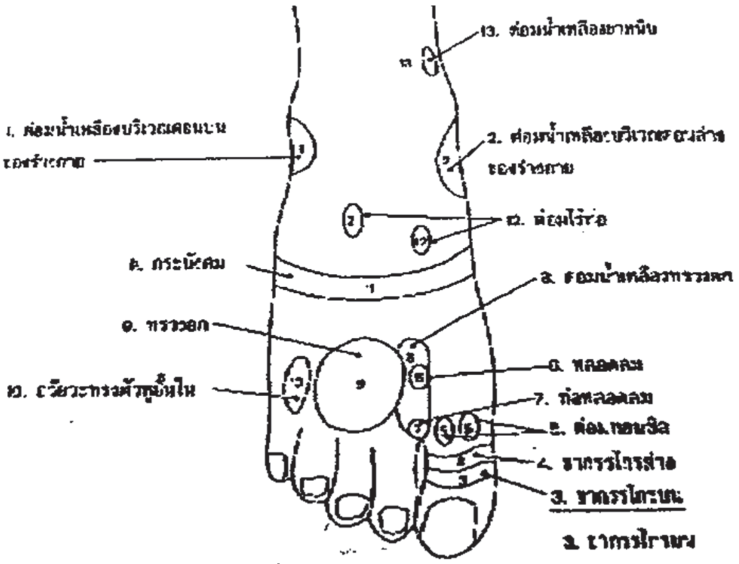

หลังเท้า จุด ๓ กรณีมีการอักเสบของเหงือกร่วมด้วย

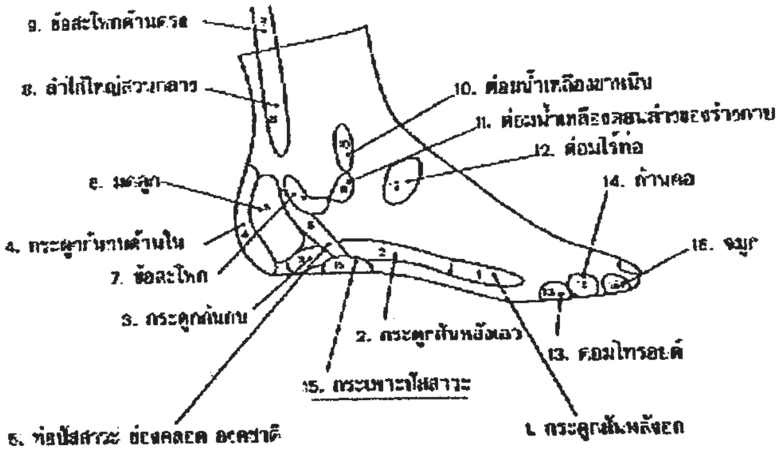

เท้าด้านใน จุด 16 และเท้าด้านนอก

๘ การผูกดวง (กรณีจำเป็น)

๙ การเขียนสมุฏฐาน

๙.๑ อาการเป็นภูมิแพ้ของคนไข้ ถ้ามีประวัติครอบครัวเป็นภูมิแพ้ หอบหืดหรือลมพิษมาก่อนถือว่าเป็นกรรมมิกะโรค หรือ โรคที่เกิดแต่กรรมพันธุ์

๙.๒ กรณีมีอาการเป็นหวัดและอักเสบของโพรงจมูก เกิดจากสมุฏฐานอาโปพิกัดเสมหะพิการทำให้สมุฏฐานปถวีพิกัดมังสังพิการ

๙.๓ กรณีมีอาการอักเสบเป็นหนอง เกิดจากสมุฏฐานอาโปพิกัดบุพโพพิการ ถ้ามีเลือดปนออกมาด้วยจะเป็นสมุฏฐานอาโปพิกัดโลหิตบุพโพและลสิกาพิการ

๙.๔ กรณีมีอาการหอบหืด เกิดจากสมุฏฐานอาโปพิกัดอุระเสมหะพิการทำให้สมุฏฐานปถวีพิกัดปัปผาสังหย่อนหรือพิการ

๙.๕ กรณี หายใจลำบาก แน่นหน้าอก เกิดจากสมุฏฐานวาโยพิกัดอัสสาสะปัสสาสะพิการ

๙.๖ กรณีอาการปวดบริเวณโพรงจมูก คันจมูก มีเสลดเหนียว เกิดจากสมุฏฐานอาโปพิกัดเสมหะและบุพโพพิการทำให้สมุฏฐานปถวีพิการหรือทำให้เกิดฆานะโรโค

๙.๗ กรณีเป็นลมพิษมีผื่นขึ้นตามตัว เกิดจากอาการอาโปโลหิตและวาโยพิการทำให้สมุฏฐานปถวีพิกัดตะโจพิการ ถ้าเป็นลมพิษยักษ์ เป็นสมุฏฐานปถวีพิกัดมังสังพิการ

๙.๘ กรณีมีน้ำตาไหล เกิดจากสมุฏฐานอาโปพิกัดอัสสุพิการ

๙.๙ กรณีหูอักเสบหรือเหงือกอักเสบ เกิดจากสมุฏฐานอาโปพิกัดโลหิตและบุพโพพิการทำให้เกิดโสตะโรโคหรือมุขโรค

๙.๑๐ กรณีมีโรคแทรกซ้อน เช่น ความดันโลหิตสูง ปอดอักเสบ หลอดลมอักเสบ ให้เขียน สมุฏฐานตามอาการของโรคแทรกซ้อน

หมายเหตุ

การเจ็บป่วยใด ๆก็ตาม หากมีอาการเสมหะ เลือดหนอง ถือได้ว่าเกิดจากสมุฏฐานอาโปพิกัดโลหิตและบุพโพโดยมีสมุฏฐานวาโยระคน เพราะอาโปซึ่งเป็นธาตุหลัก การกำเริบหย่อนหรือพิการให้พิจารณาถึงอาโปเป็นหลัก อาการของโรคที่เกี่ยวข้องกับภูมิแพ้ดังกล่าว การรักษาจะต้องพิจารณาถึงอาโปโลหิตและวาโยด้วย นอกจากนั้นแล้วในบางกรณีมัตถเกมัตถลุงคังก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรคไซนัส หูอักเสบ ตาอักเสบ ปวดหัวอย่างรุนแรงนอนไม่หลับ การรักษาจึงให้พิจารณามัตถเกมัตถลุงคังร่วมด้วย

๑๐. การวินิจฉัย แยกพิจารณาได้ดังนี้

๑. ภูมิแพ้หรือหวัดเกิดจากการแพ้หรือเสมหะพิการ

๒. ลมพิษหรือโลหิตและบุพโพพิการ

๓. หอบหืดหรืออุระเสมหะและปัปผาสังพิการ

๔. โพรงจมูกอักเสบหรือไซนัสอักเสบหรือฆานะโรโค

๕. หูอักเสบหรือน้ำตาไหล

๑๑ การรักษา

๑. ยาภูมิแพ้ ๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร หรือทุก ๔ ชั่วโมง
๒. ยาปราบชมพูทวีป ๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร
๓. ยาราชพรหมยานหรือทวิเทพ ๒ เม็ด ๓ เวลา หลังอาหาร
๔. ยาอติเทพ ๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร
๕. ยาบำรุงไขกระดูก ๒ เม็ด ๓ เวลา หลังอาหาร
๖. ยาปัตตฆาต ๒ เม็ดก่อนนอน วันเว้นวัน ๒ หรือ ๓ ครั้งเพื่อถ่ายพิษต่าง ๆ
๗. กรณีเป็นไซนัส ให้ยาริดสีดวงจมูก ๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร และยาบำรุงสมอง ๒ เม็ด เช้า - ก่อนนอน
๘. กรณีหอบหืด ให้ยาบำรุงปอด ๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร ถ้าไอ ให้ยาแก้ไออมฤควาที อมครั้งละ ๑ เม็ด ทุก ๓ ชม. ยาขยายหลอดลม ๒ เม็ด ๓ เวลาก่อนอาหาร
๙. กรณีเป็นลมพิษ ให้ยาถอนพิษ ๒ เม็ด ๓ เวลา ติดต่อกัน ๓ วัน ปัตตฆาต ๒ เม็ด ก่อนนอน วันเว้นวัน ๓ ครั้ง จากนั้นให้ยาบำรุงโลหิตหรือกำลังราชสีห์ ๒ เม็ด เช้า – ก่อนนอน ยาบำรุงไขกระดูก ๒ เม็ด ๓ เวลา กรณีเป็นแผลเรื้อรังมีน้ำเหลือง ให้ครีมเหลืองทาแก้อักเสบ
๑๐. กรณีปวดหัวหรือโพรงจมูกอักเสบ ให้ยาแก้ปวด ๒ เม็ดทุก ๔ ชั่วโมง
๑๑. กรณีมีโรคแทรกซ้อน ต้องรักษาอาการของโรคแทรกซ้อนร่วมด้วย โดยพิจารณาลำดับความเร่งด่วน
๑๒. กรณีผู้ป่วยนอนไม่หลับ ให้ยาบำรุงสมอง ๒ เม็ด เช้า – ก่อนนอน

๑๒ น้ำกระสายยา น้ำลูกยอ ๒ ช้อนโต๊ะ ต่อน้ำ ๑ แก้ว เช้า – เย็น (กรณีอาเจียน)

๑๓ คำแนะนำ

๑. มูลเหตุแห่งการเกิดโรค ๘ ประการ โดยเฉพาะอาหาร การออกกำลังกาย การควบคุมอารมณ์และจิตใจ
๒. พิจารณาถึงสารแพ้ที่อยู่ใกล้ หรือรอบตัว ทั้งในบ้าน นอกบ้าน และที่ทำงาน หลีกเลี่ยงการสัมผัส
๓. นาฬิกาชีวิต
๔. ทำให้ร่างกายอบอุ่นอยู่เสมอ อย่าให้เป็นหวัดบ่อย

อาการภูมิแพ้ทางเดินหายใจ
(โดย ... อ.ปณิตา ถนอมวงษ์)

มาจาก อพัทธะปิตตะเสียหน้าที่ไป ให้กำเริบเกิดในโลหิตร้อน ไประคนกับกำเดา แล้วทำให้เกิดแสบร้อนบริเวณใบหน้า โพรงจมูก จากนั้นความร้อนไปกระตุ้นให้ น้ำเหลือง น้ำมูกพิการเสียหน้าที่ไปดังนี้ น้ำมูก เมื่อพิการแตกนั้น ให้ปวดในสมอง ให้น้ำมูกตก ให้ตามัว ให้ปวดศีรษะ โทษ ๔ ประการ

สาเหตุ

- จากมูลเหตุ ๘ ประการ
- ดื่มน้ำเย็นหลังออกกำลังกายจะไปกระตุ้นหลอดลม ทำให้ไอ แน่นหน้าอก และเกิดอาการหอบหืดได้
- จากกินอาหารและยา ที่ไม่เหมาะกับฤดู กับธาตุ นเข้าสู่อชินโทษ
- มีอาการโลหิตจางมาก่อน จากขาดสารอาหารหรือเลือกรับประทาน
- เปลี่ยนอากาศ เปลี่ยนฤดู สิ่งแวดล้อมที่มีแต่ไรฝุ่น แมลงสาบ ละอองเกสร ขนสัตว์ ควันบุหรี่

อาการ

- คัดจมูก น้ำมูกไหล แต่มีน้ำมูกสีใส จามบ่อย คันในจมูก และมีเสมหะไหลลงคอ
- ไม่มีไข้ร่วม บางครั้งอาจมีอาการคันตา
- มีอาการคันเรื้อรัง เป็นๆ หายๆ จะเป็นหลักและบ่อยขึ้นเมื่อเข้าสู่ฤดูหนาว
- ช่วงเวลาที่มักจะทำให้เกิดโรคได้ง่ายคือช่วงเช้าและกลางคืน ซึ่งจะเป็นอยู่ประมาณ ๒-๓ ชั่วโมง แล้วอาการก็จะดีขึ้น นอกจากนั้นยังต้องระวังโรคแทรกซ้อน อย่างโรคไซนัสและนอนกรนด้วย

การรักษา

- ยาปราบชมพูทวีป ร่วมกับยาแก้ไข้โลหิต
- หาสาเหตุที่มากระตุ้นแล้วแก้ไข
- รับประทานอาหารผัก ผลไม้ที่มีสารต้านอนุมูลและมีวิตามินซีมากๆ
- ออกกำลังกายสม่ำเสมอจะช่วยเรื่องเสริมภูมิคุ้มกัน

อาการหนังแข็ง

มีกล่าวไว้ในคัมภีร์ธาตุวิวรณ์ คำกลอนดังนี้ “จะกล่าวธาตุทั้งสี่ ตามคัมภีร์วิสุทธิมรรค บาฬีมีประจักษ์ พระสรรเพ็ชเทสนา สำแดงธาตุวิกล แห่งนรชนผู้โรคา ธาตุสี่วิการา ภินทนา หากร้าวแรง ให้กายคนผู้ไข้ตึงชา ไปกระด้างแข็ง มังสังหนังเหี่ยวแห้ง แข็งดังขอนก็ปานกัน เปรียบดังอสรพิษ กัฏฐมุข จำพวกนั้น ขบตอดผู้ใดพลันยัง ผู้นั้นนอนกลิ้งแข็ง ดุจไม้ที่คนตัด ถูกแดดจัดให้ไหม้แห้ง โทษธาตุดินสำแดง แพทย์พึงแจ้งดังกล่าวมา”

และเป็นอาการในเรื่องธาตุ ๔ ตกตรีโทษ ในที่นี้พบว่าเป็นเรื่องตรีโทษปถวีดังนี้ ธาตุกำเริบออกจากกาย ผู้แพทย์พึงสังเกต มีประเภทอันมากมาย ประเภทสิบอย่างหลาย ย่อมให้รากทรวงอกแห้ง กายแข็งท่อนไม้ปาน บ่ทราบรสอาหารแรง จืดเค็มก็มิแจ้ง มักเป็นไข้นั้นร่ำไป เจ็บอกเป็นใหญ่หลวง หนึ่งอาหารกินไปใน อุทรประเดี๋ยวใจ พอหยุดกินก็แสบท้อง ในอกดังเพลิงสุม ย่อมร้อนรุ่มเร่งเศร้าหมอง ท้องขึ้นแลท้องพอง ย่อมเขียวช้ำทั่วทั้งกาย

ผิแพทย์จะเยียวยา เอาตรีผลากระเทียมหมาย ว่านน้ำร่อนทองพราย ไพลกะดอมคนทีสอ ตากแห้งตำผงไว้ น้ำร้อนใช้กระสายพอ น้ำขิงเร่งกินหนอ แก้ปถวีในตรีโทษ จะคลายไม่ช้านัก

เมื่อเกิดอาหารจากธาตุดินเข้นแข็ง ทำให้ระบบลมเดินไม่ได้มีผลให้ลมเบื้องต่ำเรียกตรีกูฏตวาต (๑. ลมสันทฆาตจับสลักเพชรให้หลังแข็งยอกไป ๒. ลมปัตคาตทำหน้าที่ขับถ่าย ๓. ลมกัมมัชวาตในหญิงเกิดตอนคลอด ในชายเกิดตอนเบ่งปัสสาวะ) ไม่ทำงานลมนี้เป็นลมขับของเสียทิ้งจึงทำให้ของเสียอันเป็นพิษแล่นเข้าไปในโลหิตและมังสะ ถ้าเข้าคัมภีร์คือกลุ่มผิวหนังในวิถี กุฏฐโรค (อ้างอิงแผนนวดวัดโพธิ์รูปที่ ๒๙)

โรคผิวหนังแข็ง (Systemic scleroderma) เป็นโรคเรื้อรังที่ไม่ติดต่อ จัดอยู่ในกลุ่มโรคที่มีความผิดปกติของระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย ไม่ใช่โรคติดต่อ ปัจจุบันยังไม่ทราบสาเหตุของโรคแน่ชัด ผู้ป่วยจะมีการสะสมของพังผืดเส้นใยคอลลาเจนมากผิดปกติ ที่บริเวณหนังแท้และผนังหลอดเลือด ทำให้อวัยวะภายในร่างกายเกิดการแข็งตัวและหนา ส่งผลให้เกิดอาการผิดปกติ เช่น อาการผิวหนังแข็งตึง ปลายนิ้วเขียวคล้ำเวลาสัมผัสความเย็น ผิวหนังมีสีคล้ำขึ้น ลำไส้หด พังผืดเพิ่มขึ้นในปอด ทำให้เกิดอาการหอบเหนื่อย

แบ่งได้ ๓ ระยะ

ระยะที่ ๑ สังเกต และรับรู้ได้ คือปวดตามข้อ ผิวหนังตึง และบวมที่มือ หลังมือ

ระยะที่ ๒ ผิวหนังเริ่มแข็ง หากถูกความเย็นจะซีดและกลายเป็นสีดำ

ระยะที่ ๓ ถือว่ารุนแรง ปรากฏผิวหนังแข็ง และมีสีดำไปทั่วทั้งตัว ตกสะเก็ด หนังหุ้มกระดูก และไปกระทบต่อการทำงานของระบบอวัยวะต่างๆ ที่สำคัญของร่างกาย

สาเหตุ

- มูลเหตุ ๘ ประการ
- พฤติกรรมที่เข้าอชิน
- โบราณว่าเหตุมาจากเลือดข้น ทำให้ตกตรีโทษในธาตุดิน ๒๐ ค่อยๆ เสียหน้าที่ทำงานขบวนการธาตุภายในทำงานไม่ได้เรียกเข้าธาตุนิราศ (เสื่อมถดถอย) เพราะนานๆ เข้า เกิดอาการในหลอดอาหาร ลำไส้ พังผืด ปอด หัวใจ หลอดเลือด ไต กระดูกและข้อ

การรักษา

- ขั้นตอนที่ ๑
    - ลดพิษ ไข้กำเดาโลหิต ใช้ยา ๕ รากก่อนอาหาร
    - ตรีชวาสังหลังอาหาร
    - รุพิษร้อนให้ยาดีเกลือ ๓-๕ ช้อนชา มือเช้าวันเว้นวันให้ครบ ๗ วัน
    - นวดตามแผนนวดวัดโพธิ์รูปที่ ๒๙ ตามแนวเส้นของรูปและนวดนิ้วมือนิ้วเท้า
- ขั้นตอนที่ ๒
    - เมื่ออาการอักเสบดีขึ้น ร่างกายมีผิวใสขึ้นผิวที่มันเลื่อมๆ ลดลง ให้ยาปรับสมดุลธาตุ และลดไข้เพื่อโลหิต ยาบำรุงโลหิต ยาถ่ายธรณีสัณฑฆาตอาทิตย์ละครั้ง
    - แนะนำอาหารย่อยง่ายแต่ร้อน และฤทธิ์ในทางเย็นไม่กินรสหวาน มัน เปรี้ยว เค็มจัด กลุ่มหมักดอง ผงชูรสเครื่องปรุงรส ผักที่มีพิวรีนสูง

- นวดอาทิตย์ละครั้งตามภาพเดิมและนวดนิ้วมือนิ้วเท้า
- หลีกเลี่ยงอากาศเย็น สวมถุงมือถุงเท้าประจำ
- หลีกเลี่ยงการใช้ผงซักฟอกชนิดกัดผ้ามาก ๆ
- เลือกใช้สบู่อ่อน ๆ เช่น สบู่เด็ก เพื่อไม่ให้ผิวแห้งแตกง่าย
- นวดผิวหนังและนิ้วมือด้วยครีมหรือน้ำมันบำรุงผิวให้อ่อนนุ่มบ่อย ๆ เพื่อเพิ่มความชุ่มชื้น
- หลีกเลี่ยงการจับของเย็น เช่น น้ำแข็ง หรือกระป๋องน้ำอัดลมที่แช่ในถังน้ำแข็ง
- หลีกเลี่ยงการแกะหรือเกาตุ่มใต้ผิวหนัง
- อาบน้ำอุ่นและทาครีมทันทีหลังสัมผัสน้ำ
- ถ้ามือเขียวมากและรู้สึกปวด ให้แช่ในน้ำอุ่น ๕ – ๑๐ นาที

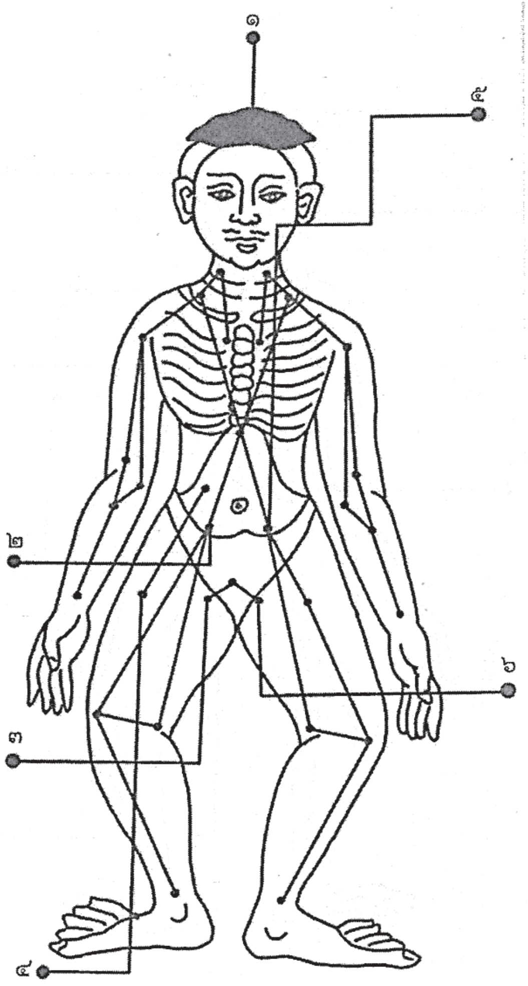

แผนนวดด้านหน้ารูปที่ ๒๙

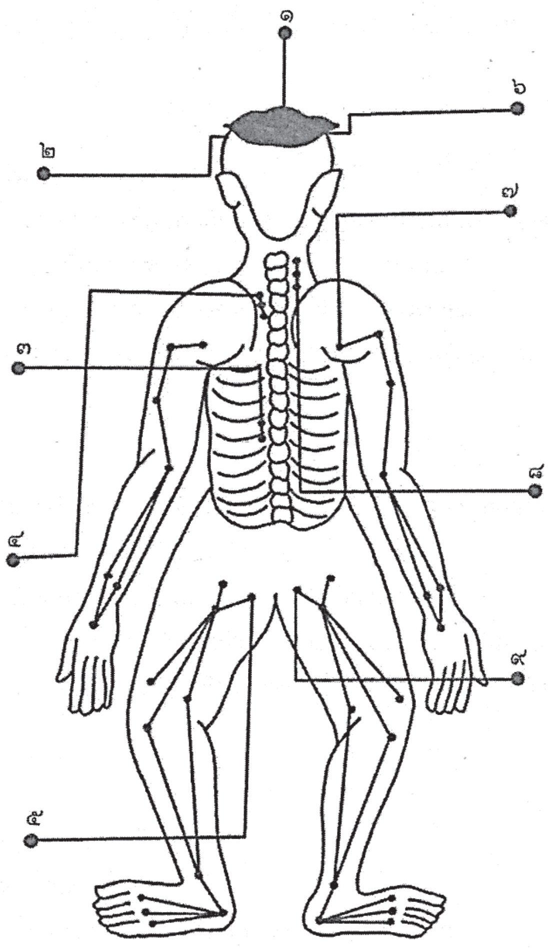

แผนนวดด้านหลังรูปที่ ๒๙

บอกเล่าประสบการณ์การรักษาโรคภูมิแพ้ด้วยการแพทย์แผนไทย
(โดย อาจารย์วัลลภ เผ่าพนัส)

โรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ

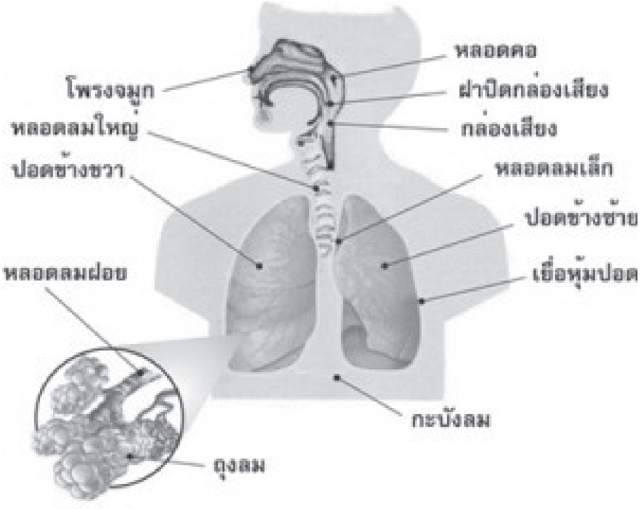

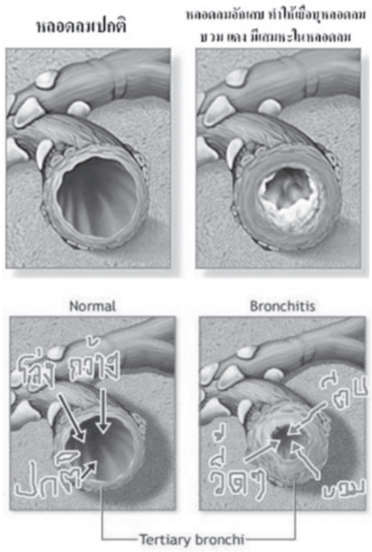

สาเหตุการเกิดโรค

โรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจส่วนใหญ่จะเกิดจาก สารก่อภูมิแพ้ที่พบบ่อย ได้แก่ ละอองเกสร หญ้า วัชพืช สปอร์ของเชื้อราที่อยู่นอกบ้าน ทำให้เกิดอาการกำเริบในบางฤดูกาล ส่วนผู้ที่มีอาการตลอดปีมักเกิดจากสารก่อภูมิแพ้ภายในบ้าน เช่น ไรฝุ่นในบ้าน แมลงสาบ สัตว์เลี้ยง ฝุ่นละออง ฯลฯ ผู้ที่เป็นโรคหวัดภูมิแพ้ มักมีการตอบสนองไวเกินต่อสิ่งกระตุ้น เช่น กลิ่นฉุนๆ บุหรี่ ควัน อาหารเผ็ด แอลกอฮอล์ อากาศเปลี่ยน ความชื้น ผู้ป่วยอยู่ในสภาพแวดล้อม ที่มีมลภาวะกระตุ้นให้เกิดอาการ

อาการโรคหวัดภูมิแพ้

มีอาการเป็นหวัด คัดจมูก จามบ่อย น้ำมูกมีลักษณะใสๆ มักมีอาการคันในจมูก คันคอ คันตา น้ำตาไหล เจ็บคอ แสบคอ หรือไอแห้งๆ ร่วมด้วย บางรายอาจมีอาการปวดตื้อตรงบริเวณหน้าผาก หรือหัวคิ้ว หรือปวดศีรษะ หูอื้อ หรือมีเสียงดังในหู การรับรู้กลิ่นน้อยลง หรือหายใจมีกลิ่นเหม็นอาการมักเกิดเวลาถูกอากาศเย็น ควัน ฝุ่นละออง สารก่อภูมิแพ้ หรือสิ่งกระตุ้นอื่นๆ บางรายอาจมีอาการตอนช่วงเช้าๆ พอสายๆ ก็ทุเลาไปได้เอง ในบางรายอาจมีอาการของโรคหืดร่วมด้วย

ถ้าเป็นผู้ป่วยกลุ่มเด็กส่วนมากจะเกิดจาก ไรฝุ่น จากการที่พ่อแม่ เอาตุ๊กตาหรือหมอนข้างที่มักจะอมฝุ่นไปให้ลูกกอดดม เด็กก็จะสูดไรฝุ่นเข้าไป เด็กภูมิต้านทานยังน้อยเจอตัวกระตุ้นเข้าไป จึงเกิดการระคายเคืองเกิดเป็นภูมิแพ้ทางเดินหายใจ ซึ่งส่วนใหญ่จะพบว่าเริ่มเป็นตั้งแต่ ๒-๓ ขวบ

อีกกลุ่มที่พบ คือกลุ่มผู้ใหญ่ วัยทำงาน ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่เท่าที่พบเจอและซักประวัติผู้ป่วย มักจะเกิดจากสภาพแวดล้อมในที่ทำงาน หรือในถิ่นที่อยู่อาศัยมีมลภาวะเป็นพิษ เช่น คนที่ทำงานอยู่ในนิคมอุตสาหกรรมต่างๆ จะเห็นได้ว่าสภาพในนิคมจะปนเปื้อนด้วยฝุ่นละอองและสารเคมี ที่จะทำให้เกิดภูมิแพ้ได้ง่าย หรือ ที่เคยเจออีกแบบหนึ่งคือ ผู้ป่วยอาศัยอยู่ในถิ่นที่อยู่ที่มีโรงอบ ใบชา ใบเมี่ยง ซึ่งจะต้องเจอกลิ่น และควัน เป็นประจำเป็นเวลานาน ๆ ภูมิต้านทานของผู้ป่วยเริ่มเสื่อมถอย ก็กลายเป็นภูมิแพ้ทางเดินหายใจได้เช่นกัน

การแพทย์แผนไทยจะดูแลผู้ป่วยที่มีปัญหาโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจ ด้วยการใช้ยาสมุนไพรที่เข้าไปช่วย

แก้การอักเสบที่จมูก ขยายหลอดลม และบำรุงปอดให้แข็งแรง และหลีกเลี่ยงสิ่งกระตุ้นในระหว่างการรักษา ซึ่งหลักการดูแลไม่ยุ่งยากเท่าไหร่ เช่น สมมุติว่าถ้าผู้ป่วยเป็นเด็ก ติดหมอนข้างหรือตุ๊กตา ก็เอาสิ่งกระตุ้นพวกนี้ออกไปให้ไกลจากเด็ก เปลี่ยนหมอนหนุนและหมอนข้างที่ไม่สะสมไรฝุ่น ทำความสะอาดห้องนอน กำจัดฝุ่นที่กองหนังสือ หลังตู้เสื้อผ้า ซอกมุมห้อง ทำความสะอาดไม่ให้เป็นที่สะสมไรฝุ่น เพราะไรฝุ่นคือตัวกระตุ้นให้เกิดอาการภูมิแพ้ และใช้ยาสมุนไพรในการบำรุงปอด ขยายหลอดลม คือ ยาปราบชมพูทวีป กับ หนุมานประสานกาย ยาปราบชมพูทวีปจะมีสรรพคุณขับความชื้นพวกเสมหะออกจากปอด ส่วน หนุมานประสานกายช่วยลดอาการอักเสบช่วยขยายหลอดลมทำให้ผู้ป่วยหายใจโล่งขึ้นและยังช่วยบำรุงปอดด้วย และต้องให้ผู้ป่วยออกกำลังกายด้วยการบริหารปอดให้แข็งแรงอย่างสม่ำเสมอ แล้วแต่ที่คนไข้สะดวก เช่น ถ้าเป็นเด็ก อาจจะพาไปว่ายน้ำในสระว่ายแบบฟรีสไตล์เพราะเด็กจะต้องถูกบังคับให้โผล่ขึ้นมาหายใจแรง ๆ จนเต็มปอดทำให้ปอดขยาย ปอดก็จะแข็งแรงขึ้น ผู้ป่วยเป็นภูมิแพ้ทางเดินหายใจเป็นระยะเวลานาน จะทำให้ปอดแฟบ คือมีเสมหะไปสะสมในปอด มีเมือก คล้าย ๆ เสลด อยู่ในปอด ทำให้ปอดถ่ายเท ออกซิเจน ได้ไม่ดี เมื่อปอดถ่ายเทออกซิเจนได้ไม่ดีจะทำให้การฟอกเลือดดำเป็นเลือดแดงก็ไม่ดีไปด้วย ซึ่งจะเป็นผลพวง ทำให้เป็นภูมิแพ้ผิวหนังต่อไป

ภูมิแพ้ทางเดินหายใจผู้ป่วยจะมีอาการที่ปอด กับที่จมูก ที่จมูกเป็นพวก ไซนัส ถ้าเรื้อรังก็จะกลายเป็นริดสีดวงจมูก ถ้าเป็นนาน ๆ จะลามลงปอดได้เหมือนกัน และยาที่รักษาอาการทั้ง ๒ กลุ่มนี้ เป็นยาที่มีฤทธิร้อน เป็นยาแก้อักเสบ ยาแก้ริดสีดวงจมูก เป็นกลุ่มยาร้อน แต่ทำให้จมูกแห้ง คนที่เป็นภูมิแพ้มัก จะเกิดการระคายเคืองทางเดินหายใจ จะมีอาการไอ เพราะเวลาเป็นภูมิแพ้ หลอดลมจะตีบลงแคบ เลยทำให้เสียดสีกันง่าย ระคายเคืองเลยเกิดอาการไอ เรารักษาโดยใช้ หนุมานประสานกาย เพื่อไปขยายหลอดลมทำให้กว้างขึ้น การไอจะลดลง แต่ต้องไปดูแลรักษาที่ต้นเหตุด้วยคือ ต้องไปขับเมือก ออกก่อน โดยใช้ยาตำรับปราบชมพูทวีป ซึ่งจะขับความชื้นออกจากปอด และเสริมภูมิคุ้มกันร่างกาย ด้วยการใช้ยาบำรุงโลหิต บำรุงร่างกายเสริมสร้างภูมิคุ้มกันของร่างกายให้แข็งแรงขึ้น

การวินิจฉัยโรคเราจะต้องดูว่าภูมิแพ้ทางเดินหายใจที่เป็นนั้น เป็นที่จมูกหรือที่ปอด ตัวยารักษาอาจจะใช้ต่างตำรับกัน ต้องการซักประวัติตรวจร่างกายโดยละเอียด ถ้าเป็นที่ปอด จะเหนื่อยง่าย เพราะปอดแฟบ ถ้าเป็นที่จมูก จะใช้ตำรับยารักษาริดสีดวงจมูก ถ้าเป็นที่ปอด จะใช้ตำรับยาปราบชมพูทวีป ส่วนถ้ามีอาการมีน้ำมูกไหล ไอจามตอนช่วงเช้า ๆ กับช่วงตอนเย็น คือ ช่วงเสมหะกำเริบ ตามทฤษฎีแพทย์แผนไทย เมื่อรักษาระยะหนึ่งอาการจะค่อย ๆ หายไป

การรักษาภูมิแพ้ทางเดินหายใจ ถ้าเป็นที่จมูก ก็ดูว่าเกิดจากสิ่งกระตุ้นอะไรก็หลีกเลี่ยงสิ่งนั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเกิดจากอาชีพการทำงานในชีวิตประจำวัน ถ้าเป็นเด็กก็เกี่ยวกับไรฝุ่นในตุ๊กตา หมอนหนุน หมอนข้าง กองหนังสือในห้องนอน เวลาซักประวัติคนไข้ ต้องซักให้ลึกลงไปว่ามีสาเหตุมาจากตรงไหนบ้าง ถ้าเป็นเด็กก็บอกพ่อแม่เค้าให้ไปกำจัดสิ่งกระตุ้นพวกนั้นออกไป ถ้าเป็นผู้ใหญ่ก็ให้ผู้ป่วยหาเครื่องป้องกัน เช่น ใส่หน้ากากอนามัยในระหว่างช่วงที่ทำงาน แล้วเราก็ใช้ยาสมุนไพรในการรักษาในกลุ่มแก้อักเสบ แก้ภูมิแพ้ แก้ริดสีดวงจมูก แก้ไซนัส แก้หวัดคัดจมูก แล้วแต่ว่าเป็นระดับไหน ตำรับยาก็แต่งต่างกันไป แพทย์แผนไทยสามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม ถ้าเป็นที่ปอดก็ต้องแก้ที่ต้นเหตุ ใช้ยาขับความชื้นออกจากปอด ใช้ยาขยายหลอดลม จะเป็นยาสมุนไพรสำเร็จรูปหรือปรุงเฉพาะก็ได้แต่ต้องเน้นไปที่ ฟื้นฟูปอด ขยายหลอดลม บริหารปอดให้แข็งแรง ด้วยการแนะนำให้ออกกำลังกาย หลักการนี้ใช้ได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ แต่ในเด็กจะรักษาง่าย ผู้ใหญ่จะอยู่ที่ช่วงอายุ ถ้าเป็นคนชรา อายุ ๗๐ ปี ๘๐ ปี ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ จะรักษายากกว่า เพราะจะบอกให้ผู้ป่วยไปออกกำลังกาย ก็ค่อนข้างจะลำบาก การทำความเข้าใจและความร่วมมือจะยากกว่า และส่วนมากผู้ป่วยสูงอายุจะผ่านการใช้ยากลุ่มสเตียรอยด์มาแล้ว การรักษาก็จะช้าขึ้นไปอีก ส่วนใหญ่ถ้าเป็นผู้สูงอายุ ภูมิแพ้จะเป็นที่ปอด

๒. โรคภูมิแพ้ทางผิวหนัง

(โดย อาจารย์วัลลภ เผ่าพนัส)

โรคภูมิแพ้ผิวหนังเป็นโรคที่เกิดจากผิวหนังมีการอักเสบเรื้อรัง จากปฏิกิริยาทางภูมิแพ้ โดยพบโรคนี้ได้บ่อยในเด็ก และมักพบในผู้ที่มีแนวโน้มทางพันธุกรรมอยู่เป็นพื้นฐาน กล่าวคือ อาการผื่นคันที่เกิดขึ้นมักจะไม่ใช่อาการของโรคติดต่อ แต่เกิดมาจากร่างกายของผู้ป่วยมีภูมิที่ไวต่อการตอบสนองต่อปัจจัยกระตุ้นต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ผู้ป่วยที่มีอาการภูมิแพ้ผิวหนังอาจจะมีอาการภูมิแพ้อื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น แพ้อากาศ จามบ่อย ๆ เยื่อบุจมูกและเยื่อบุตาอักเสบจากภูมิแพ้ และหอบหืด เป็นต้น อาการผื่นคันหรืออาการภูมิแพ้อื่น ๆ มักจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาอากาศเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะในสภาพอากาศที่ร้อนจัด อากาศเย็น หรืออากาศแห้ง

อาการสำคัญของโรคผื่นภูมิแพ้ผิวหนังจะสังเกตได้ว่า ผู้ป่วยมักจะมีผิวแห้ง มีอาการคันบนผิวหนังมาก ผื่นที่ขึ้นจะเป็นผื่นแดงหรือมีตุ่มแดงนูน ซึ่งหากเกาผื่นจะยิ่งลุกลามมากขึ้น ทั้งนี้อาการของโรคผื่นภูมิแพ้ผิวหนังสามารถแยกอาการแสดงตามกลุ่มอายุของผู้ป่วยได้ โดยแบ่งอาการผื่นภูมิแพ้ผิวหนังได้ ๓ กลุ่ม ดังนี้

๑. วัยทารก ทารกระหว่างอายุ ๒ เดือนถึง ๒ ขวบ มักจะเริ่มพบผื่นแดง คัน มีตุ่มแดงและตุ่มน้ำเล็ก ๆ อยู่ในผื่นแดงนั้น โดยส่วนมากจุดที่พบตุ่มคันจะพบได้ที่แก้ม หรืออาจพบผื่นคันขึ้นลามไปตามผิวหนังส่วนอื่น ๆ ของร่างกาย เช่น ลำตัว ข้อศอก เข่า (บริเวณที่เด็กคลาน ถูไถ สัมผัสกับพื้นหรือที่นอน) และในรายที่เป็นมาก ๆ อาจพบผื่นภูมิแพ้ขึ้นทั่วร่างกายได้

๒. วัยเด็ก อายุระหว่าง ๒-๑๒ ปี มักจะพบว่ามีตุ่มนูนแดงแห้ง ๆ มีขุยเล็กน้อย และผื่นเหล่านั้นจะคันมาก มักพบผื่นคันได้บ่อยบริเวณรอบคอ ข้อพับด้านในของแขนและขา และหากผู้ป่วยเกาจนเกิดการถลอกบนผิวหนังอาจเสี่ยงต่อการติดเชื้อแบคทีเรียในรอยโรคได้

๓. วัยรุ่นและผู้ใหญ่ มักพบผื่นคันบริเวณรอบคอ ข้อพับแขน ขา และตามผิวหนังที่มีการเสียดสีกับเสื้อผ้า โดยลักษณะผื่นจะคล้าย ๆ กับผื่นที่เกิดในวัยเด็ก ซึ่งในรายที่เป็นมาก ๆ ผื่นอาจจะเกิดทั่วร่างกาย ที่สำคัญผู้ป่วยโรคผื่นภูมิแพ้ผิวหนังในวัยผู้ใหญ่มีแนวโน้มที่จะเกิดผิวหนังอักเสบบริเวณมือได้ง่าย

อาการของโรคผื่นภูมิแพ้ผิวหนังมักจะเป็นเรื้อรัง กล่าวคือ จะมีช่วงที่อาการกำเริบ มีผื่นคันเห่อแดงขึ้นตามผิวหนังสลับกับช่วงภาวะโรคสงบ คือไม่เกิดอาการผื่นคันใด ๆ ตามร่างกาย ซึ่งภาวะอาการกำเริบก็มักจะเกิดขึ้นเมื่อมีปัจจัยกระตุ้น

มีผู้ป่วยบางคนเป็นโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจนาน ๆ เลือดจะเสียไม่ค่อยสะอาด ขบวนการฟอกเลือดดำเป็นเลือดแดงทำได้ไม่ดี ก็จะลามไปอีกระบบ กลายเป็นภูมิแพ้ผิวหนังได้เช่นกัน สมุฏฐานการเกิดโรคภูมิแพ้ทางเดินผิวหนัง ทางการแพทย์แผนไทย เกิดจาก ปิตตะกำเริบ วาตะกำเริบตาม กำเดาร้อน บุพโพโลหิตพิการ ปัญหามาจากบุพโพโลหิตพิการ คือ เลือดน้ำเหลืองไม่ดี อาจมาจาก พันธุกรรม ระบบทางเดินหายใจไม่ดี การกินอาหารไม่ดี ภูมิแพ้ทางเดินผิวหนัง ถ้าเกิดมาจากระบบทางเดินหายใจ ก็จะเป็นลมพิษง่าย เป็นตุ่มง่าย คัน เนื่องจากระบบการฟอกเลือดไม่ดี ซึ่งสาเหตุมาจากการกินอาหารที่ทำให้เลือดน้ำเหลืองไม่ดีด้วย เช่น พวกที่ ชอบกินของหมักดอง ปลาร้า ปลาจ่อม ปลาส้ม หรืออาหารที่ไม่สะอาด กินสารเคมีเยอะ ผงชูรส สารกันบูด ทำให้เลือดเสีย ส่วนใหญ่การรักษาแผนปัจจุบัน จะใช้ยากดภูมิคุ้มกัน กินไปนาน ๆ การใช้ยาก็จะไม่ได้ผล เกิดการดื้อยา อีกสาเหตุมาจากมลภาวะที่เป็นพิษ สภาพแวดล้อมไม่ดีเป็นตัวกระตุ้น ซึ่งมีคนไข้บางจำพวก ที่ทำงานในห้องแล็ปและได้รับสาร

เคมีเข้าสู่ร่างกายสะสมเป็นเวลานานๆ ก็ป่วยเป็นภูมิแพ้ผิวทางหนังได้เช่นกัน เราต้องซักประวัติอย่างละเอียดว่าเข้า มูลเหตุของการเกิดโรค ๘ ประการ ข้อใดบ้าง อาหาร อาชีพ อารมณ์ พันธุกรรม สิ่งแวดล้อม พฤติกรรมและบริบทแต่ละคนไม่เหมือนกัน มีความเครียดสะสมสูงหรือเปล่า ดื่มน้ำน้อยหรือเปล่า ท้องผูกหรือเปล่า ทุกอย่างเป็นปัจจัยหมด เพราะถ้าระบบการถ่ายเทของเสียไม่ดีของเสียเกิดสะสมในร่างกายมากเกินไป จะทำให้ปิตตะกำเริบตัวผู้ป่วยจะมีความร้อนอั้นอยู่ภายในร่างกาย

วิธีการรักษาของแพทย์แผนไทย จะใช้หลักการ รุ ล้อม รักษา ตัดราก ผู้ป่วยที่เป็นโรคภูมิแพ้ผิวหนังมักจะมีอาการคัน เราต้องมีการบรรเทาอาการคัน ด้วยการใช้ยาประสะผิวภายนอก ใช้ยาฤทธิเย็น ส่วนการรักษาภายในก็ต้องดับไฟ ดับปิตตะ ต้องไปดูสาเหตุ ที่ทำให้ปิตตะกำเริบว่า มาจากอะไรบ้าง สำหรับแผนไทยจะมองไปที่ตับเพราะตับเป็นตัวควบคุมธาตุไฟ ตับร้อน สาเหตุมาจากอะไร เช่น ไขมันพอกตับ ความเครียดสูงสะสมเป็นเวลานาน ตับโดนสารเคมีสะสมเป็นเวลานาน ท้องผูกกินน้ำน้อย ระบบระบายความร้อนจากตับไม่ดี ต้องไปดูในแต่ละคน รายละเอียดจะไม่เหมือนกัน เรารู้ว่าสาเหตุมาจากปิตตะกำเริบ ไฟมีมากเกินไป จะต้องไปดับไฟให้ได้ ดับไฟคือ ดับปิตตะ ดับแล้ว กำเดาก็จะหายร้อน ส่วนบุพโพโลหิต เราต้องบำรุงรักษาให้หายจากพิการ ลำดับการรักษานั้น จะต้องดับปิตตะก่อน ด้วยการล้อมตับดับพิษ ใช้ยาฤทธิเย็นตำรับไหนก็ได้ อาทิ เช่น ยากล่อมนางนอนประสะจันทน์แดง เขียวหอม และ รุ พิษร้อนออกจากตับ เช่น ตำรับยาเบญจอำมฤตย์ ส่วนการล้อม จะล้อมอาการคันด้วยยาประสะผิวภายนอก ด้วยสมุนไพรที่มีฤทธิ์เย็น อาทิ เช่น ครีมเสลดพังพอน น้ำมันเขียวเบญจพิษ (ฤทธิเย็น) เพื่อบรรเทาอาการคันทำให้คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยดีขึ้นลดอาการทุกข์ทรมาน และการตัดรากด้วยการใช้ตำรับยาสมุนไพร บำรุงเลือด บำรุงน้ำเหลือง ฟื้นฟู ระบบภูมิคุ้มกันให้แข็งแรงขึ้น ที่สำคัญระหว่างการรักษาต้องหลีกเลี่ยงพวกอาหารแสลง ของหมักดอง ปลาร้า ปลาจ่อม ปลาส้ม ผงชูรส สารกันบูด หรืออาหารที่ไม่สะอาด ที่ทำให้เลือดและน้ำเหลืองเสีย

กรณีคนไข้เป็นภูมิแพ้ ทั้ง ๒ อย่าง คือ ภูมิแพ้ทางเดินหายใจและภูมิแพ้ทางผิวหนังพร้อมกันเมื่อมาพบแพทย์แผนไทย เราต้องดูว่าคนไข้เป็นโรคอะไรก่อน ส่วนใหญ่จะเป็นภูมิแพ้ทางเดินหายใจก่อนแล้วจึงเป็นภูมิแพ้ผิวหนัง ต้องพิจารณาดูอาการของคนไข้แต่ละรายว่ามีปัญหาอะไรที่ต้องแก้ไขก่อน อาการทุกข์ทรมานมาจากอาการใดมากกว่า หรือ ควบคุมอาการของโรคใดได้บ้างแล้วหรือไม่ อะไรเป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของคนไข้ ที่ทำให้ทุกข์ทรมาน เราควรจะแก้ที่ อาการที่คนไข้ทุกข์ทรมานก่อน เช่น ถ้าทุกข์ทรมานจากอาการคันจนนอนไม่ได้เนื่องจากภูมิแพ้ผิวหนัง เราก็ต้องไปรักษาอาการคันทางผิวหนังให้ มันสงบลงก่อน อันนี้มันเป็นศิลปะถ้าเป็นโรคที่มันเกิดการระคนกันกลายเป็นสันนิบาต ปิตตะ วาตะ เสมหะ ระคนกัน มีทั้งร้อนและเย็น การจะรักษา จะแก้ ๒ ระบบพร้อมกันจะลำบาก เพราะยาสมุนไพรที่ใช้รักษารสยาอาจจะขัดกัน

บทที่ ๖ เวชปฏิบัติแพทย์แผนไทย

กลุ่มโรคไทรอยด์เป็นพิษ ไทรอยด์ต่ำ

โรคไทรอยด์ กับ กษัยกล่อนไฟ

โดย อ.กิตติ กิตติจารุวงศ์

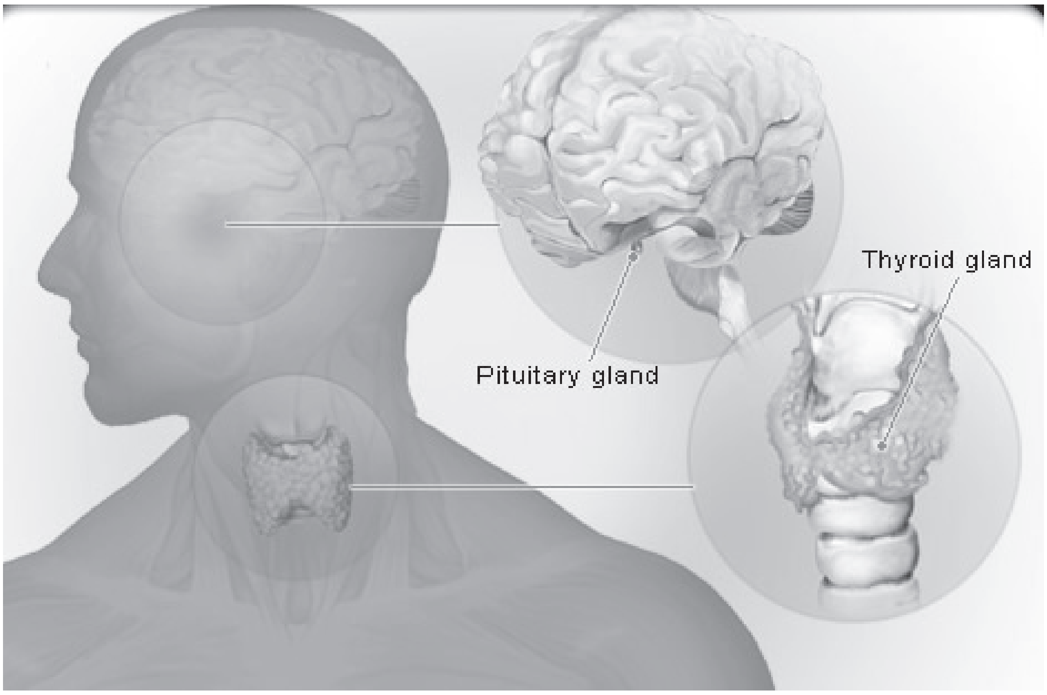

ต่อมไทรอยด์ (Thyroid gland) เป็นอวัยวะหนึ่งในต่อมไร้ท่อ ตั้งอยู่ด้านหน้าของลำคอ ในส่วนหน้าต่อลูกกระเดือกหรือกระดูกอ่อนไทรอยด์ (Thyroid cartilage) มีรูปร่างคล้ายผีเสื้อ ทำหน้าที่ควบคุมการเผาผลาญพลังงานของร่างกาย อุณหภูมิ ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ระดับไขมันในเลือด ทั้งอารมณ์และความรู้สึก

ต่อมไทรอยด์สร้างฮอร์โมนสำคัญ ๓ ชนิด คือ thyroxin หรือ (T_4) และ triiodothyronine (T_3) และ calcitonin มีหน้าที่ควบคุมการทำงานของเกลือแร่ แคลเซียมในร่างกายให้สมดุล T_4 และ T_3 ควบคุมการใช้พลังงานทั้งจากอาหารและออกซิเจน ที่เรียกว่า Metabolism ขบวนการแปรรูปอณูของเซลล์ต่าง ๆ เพื่อการเจริญเติบโต การทำงาน และการซ่อมแซมเซลล์ที่บาดเจ็บหรือสึกหรอ

ต่อมไทรอยด์ ทำงานโดยอยู่ภายใต้กำกับดูแลของต่อมใต้สมอง (Pituitary gland) และสมองส่วนที่เรียกว่า Hypothalamus ซึ่งทั้งต่อมใต้สมองและไฮโปทาลามัส ยังควบคุมการทำงานของอวัยวะอื่น ๆ ด้วย เช่น ต่อมหมวกไต รังไข่ อัณฑะ และยังมีความสัมพันธ์กับอารมณ์และจิตใจ ดังนั้น การทำงานของต่อมไทรอยด์รวมทั้งโรคและภาวะผิดปกติต่าง ๆ ของต่อมไทรอยด์ จึงสัมพันธ์กับการทำงานและโรคต่าง ๆ ของอวัยวะเหล่านั้นรวมทั้งความสัมพันธ์กับอารมณ์และจิตใจ

ปกติต่อมไทรอยด์จะหลั่งฮอร์โมนออกมาในปริมาณที่เหมาะสม ที่สำคัญคือ T_4 และ T_3 โดยฮอร์โมนนี้จะมีธาตุไอโอดีนเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ ถ้าฮอร์โมนหลั่งน้อยไปเรียก Hypothyroid ร่างกายจะเผาผลาญน้อยลง แต่ถ้าฮอร์โมนหลั่งมาก ร่างกายจะเผาผลาญมาก ทำให้น้ำหนักลด เรียกว่า Hyperthyroid โดยต่อม

ใต้สมอง (Pituitary gland) จะสร้างฮอร์โมนที่เรียกว่า Thyroid stimulating hormone (TSH) ทำหน้าที่กระตุ้นให้ต่อมไทรอยด์สร้างฮอร์โมน thyroxin T_4 และ T_3 เพื่อให้ร่างกายเผาผลาญอาหาร

- หากต่อมไทรอยด์สร้างฮอร์โมนมากเกินไป เรียก Hyperthyroid ตรวจเลือดจะพบว่า T_4 และ T_3 สูง แต่ TSH ต่ำ
- หากต่อมไทรอยด์สร้างฮอร์โมนน้อยเกินไป เรียก Hypothyroid ตรวจเลือดจะพบว่า T_4 และ T_3 ต่ำ แต่ TSH สูง

โรคของต่อมไทรอยด์

๑. Hypothyroid ต่อมไทรอยด์ทำงานน้อยไป
๒. Hyperthyroid ต่อมไทรอยด์ทำงานมากไป
๓. Grave's disease ต่อมไทรอยด์เป็นพิษร่วมกับตาโปน
๔. Hashimoto's Thyroiditis ต่อมไทรอยด์อักเสบ
๕. Thyroid Nodules ก้อนที่ต่อมไทรอยด์
๖. Thyroid Cancer มะเร็งต่อมไทรอยด์
๗. ต่อมไทรอยด์กับสุขภาพสตรี

๑. Hyperthyroid ภาวะต่อมไทรอยด์ทำงานเกิน (คอพอกเป็นพิษ)

เป็นภาวะที่ต่อมไทรอยด์ทำงานสูงขึ้นผิดปกติ จึงส่งผลให้ฮอร์โมน T_4 และ T_3 ในร่างกายในเลือดสูงกว่าปกติ จึงก่อให้เกิดอาการต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งไทรอยด์ฮอร์โมนสูงขึ้นกว่าปกติ จากสาเหตุใด ๆ ก็ตาม เช่น

- Thyrotoxicosis ต่อมไทรอยด์อักเสบ จากกินยาไทรอยด์ฮอร์โมน คือ โรคไทรอยด์เป็นพิษ
- Toxic nodular goiter คอพอกเป็นพิษ เป็นไทรอยด์เป็นพิษจากปุ่มเนื้อต่อมไทรอยด์
- Grave's disease เกิดจากความผิดปกติของภูมิต้านทานร่างกาย (Antibody) กระตุ้นต่อมไทรอยด์ ส่งผลให้ต่อมไทรอยด์ทั้งต่อมโตขึ้น และสร้างฮอร์โมนไทรอยด์สูงขึ้น

อาการผู้ป่วยคอพอกเป็นพิษ

๑. ผอมลงทั้ง ๆ ที่กินจุ ๒. หัวใจเต้นแรงและเร็ว ๓. เหงื่อแตก ๔. ใจสั่นมือสั่น ๕. เหนื่อยง่าย ๖. ทนอากาศร้อนไม่ได้ ๗. กล้ามเนื้อแขนและขาลีบ ๘. อุจจาระบ่อย ๙. ท้องเสีย ๑๐. ประจำเดือนไม่สม่ำเสมอ ๑๑. ผมเปราะผมร่วง ๑๒. หงุดหงิดง่าย ๑๓. กังวลเกินเหตุ ๑๔. อารมณ์แปรปรวน ๑๕. อ่อนเพลีย ๑๖. นอนไม่หลับ ๑๗. คอพอก ๑๘. ตาโปน ๑๙. ความดันโลหิตสูง ๒๐. ตัวร้อนรุม ๆ อาจมีต่อมไทรอยด์โตทั้งต่อมและอาจร่วมกับตาโปนทั้ง ๒ ข้าง เมื่อเกิดจากโรค Grave's disease อาจมีปุ่มเนื้อต่อมไทรอยด์เกิดจากคอพอกเป็นพิษ หรืออาจมีต่อมไทรอยด์โตเจ็บ อาจร่วมกับมีไข้ เมื่อเกิดจากต่อมไทรอยด์อักเสบ

๒. Hypothyroid ภาวะขาดไทรอยด์ฮอร์โมน หรือโรคต่อมไทรอยด์ทำงานต่ำ

เป็นภาวะที่ต่อมไทรอยด์ทำงานต่ำกว่าปกติ ส่งผลให้ฮอร์โมนไทรอยด์ในร่างกายต่ำ ในเลือดต่ำกว่าปกติ จึงก่อให้เกิดอาการต่าง ๆ ขึ้น สาเหตุที่พบบ่อยของภาวะขาดฮอร์โมนไทรอยด์ ได้แก่

- การผ่าตัดต่อมไทรอยด์จากโรคของต่อมไทรอยด์เป็นพิษมากเกินไป
- เกิดจากการอักเสบของต่อมไทรอยด์ (เมื่ออักเสบเฉียบพลันมักเกิดโรคไทรอยด์เป็นพิษ แต่ในระยะ

ยาว หรือเมื่อต่อมไทรอยด์อักเสบเรื้อรัง มักเกิดภาวะขาดไทรอยด์ฮอร์โมน)

- การเป็นผู้สูงอายุเซลล์ทุกชนิดรวมทั้งของต่อมไทรอยด์จึงเสื่อมลง
- กินยาลดการทำงานของต่อมไทรอยด์ เช่น รักษาโรคไทรอยด์เป็นพิษ การกินน้ำแร่รังสีไอโอดีนรักษาโรคต่าง ๆ ของต่อมไทรอยด์ การได้รับรังสี ในบริเวณลำคอ (เช่น การฉายรังสีรักษาโรคมะเร็งลำคอ หรือในคนที่ทำงานเกี่ยวกับรังสี)
- โรคขาดไทรอยด์ฮอร์โมนแต่กำเนิด

อาการของต่อมไทรอยด์ทำงานน้อย

๑. ทนหนาวไม่ได้ ๒. หนาวเกินเหตุ ๓. ท้องผูก ๔. ประจำเดือนมามากผิดปกติ ๕. อ่อนเพลีย ๖. ปวดข้อ ปวดกล้ามเนื้อ ๗. อ้วนฉุ เฉื่อยชา ๘. เสียงแหบ ๙. พูดได้ช้าลง ๑๐. ผิวหนังดูหนากว่าปกติ ๑๑. ผิวแห้งผมแห้ง ๑๒. เล็บแตกง่าย ๑๓. ใบหน้า รอบดวงตา มือ เท้าบวม โดยเฉพาะเมื่อตื่นนอน ๑๔. ซึมเศร้า ๑๕. อารมณ์แปรปรวน ๑๖. ขี้ลืม ๑๗. กลืนลำบาก กลุ่มอาการ Subclinical Hypothyroidism เป็นภาวะที่พบได้บ่อย เป็นภาวะที่พบว่า TSH สูง โดยที่ค่า T_4 T_3 มีค่าปกติโดยที่ไม่มีอาการ

๓. Grave's disease ต่อมไทรอยด์เป็นพิษร่วมกับตาโปน

ทางยุโรปเรียก Basedow's disease พบได้ประมาณ ๑ ใน ๑๐๐ คน ผู้หญิงพบมากกว่าผู้ชาย

สาเหตุ เกิดจากร่างกายสร้างโปรตีนที่เป็นภูมิต่อต้าน (thyroid stimulating antibody) ภูมิคุ้มกันนี้จะกระตุ้นให้ต่อมไทรอยด์ส่งฮอร์โมนออกมาปริมาณมาก ทำให้เกิดอาการของต่อมไทรอยด์เป็นพิษ

อาการของโรคต่อมไทรอยด์เป็นพิษ เกิดจากฮอร์โมนไทรอยด์ในเลือดสูง

๑. น้ำหนักลด เนื่องจากฮอร์โมนจะเร่งการเผาผลาญพลังงาน
๒. หงุดหงิดง่าย อารมณ์แปรปรวน
๓. ขี้ร้อน เหงื่อออกมาก
๔. มือสั่น
๕. กล้ามเนื้ออ่อนแรง
๖. ผิวจะมีเหงื่อซึมและนุ่ม
๗. ตาจะโปน
๘. ถ่ายเหลว
๙. รับประทานอาหารเก่งแต่น้ำหนักลด
๑๐. มีก้อนที่คอโต

ตาโปนจากต่อมไทรอยด์ พบได้ร้อยละ ๕๐ ของผู้ป่วย แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ป่วยตาโปนร้อยละ ๑๐ ก็ไม่พบว่าเป็นคอพอกเป็นพิษ ผู้ป่วยจะมีอาการปวดตาเวลากรอกตา ตาแดง น้ำตาไหล เมื่อถูกแสงหรือถูกลมทำให้ปวดตาเพิ่มขึ้น หนังตาและเนื้อเยื่อรอบตาจะบวม ทำให้ตาโปนออกมา ทำให้การเคลื่อนไหวของตาไม่สะดวก อาจจะเกิดมองภาพซ้อน เมื่อหายตายังคงโปน อาจจะยุบแต่ไม่มาก

๔. Goiter โรคคอพอก

โรคต่อมไทรอยด์โต อาจโตเรียบทั่วทั้งสองกลีบ โตเรียบเพียงกลีบเดียว โตแบบเป็นตะปุ่มตะป่ำ หรือเป็นปุ่มก้อนเนื้อ อาจเกิดเพียงก้อนเนื้อเดียวหรือหลาย ๆ ก้อน หมายถึง ต่อมไทรอยด์บวมโต อาจมาจาก

๑. มีไทรอยด์ฮอร์โมนปกติ จึงไม่มีอาการผิดปกติใดๆ ยกเว้นเพียงต่อมไทรอยด์โต โดยมักมีสาเหตุมาจากขาดเกลือแร่ ไอโอดีน ต่อมไทรอยด์จึงเพิ่มปริมาณเซลล์ให้มากขึ้น ต่อมจึงมีขนาดโตขึ้นหรือเกิดเป็นตะปุ่มตะป่ำ
๒. มีการสร้างฮอร์โมนไทรอยด์สูงขึ้น จึงเกิดภาวะไทรอยด์ทำงานเกินหรือไทรอยด์เป็นพิษ
๓. อาจมีไทรอยด์ฮอร์โมนต่ำ จึงเกิดอาการภาวะขาดฮอร์โมนไทรอยด์ ทั้งนี้ผู้ป่วยจะมีไทรอยด์ฮอร์โมนปกติ สูงหรือต่ำ ขึ้นกับสาเหตุของคอพอก

๕. Thyroid Nodules โรคปุ่มเนื้อต่อมไทรอยด์

เป็นปุ่มเนื้อต่อมไทรอยด์ซึ่งเป็นปุ่มเนื้อที่ไม่ใช่เนื้องอกมะเร็ง โดยปุ่มเนื้อต่อมไทรอยด์แบ่งเป็น ๓ ชนิดตามการจับไอโอดีนของเซลล์ปุ่มเนื้อ คือ

๑. เมื่อเซลล์ปุ่มเนื้อจับไอโอดีนได้ตามปกติเรียกว่า วอร์มโนดูล (Warm nodule) ปุ่มเนื้อชนิด นี้มักเกิดจากร่างกายขาดเกลือแร่ไอโอดีน และเป็นปุ่มเนื้อที่ไม่กลายเป็นโรคมะเร็ง
๒. เมื่อเซลล์ปุ่มเนื้อจับไอโอดีนได้สูงกว่าปกติเรียกว่า ฮอตโนดูล (Hot nodule) ซึ่งปุ่มเนื้อชนิดนี้เป็นชนิดพบได้น้อย มักทำให้มีภาวะต่อมไทรอยด์ทำงานเกิน และมีรายงานเปลี่ยนเป็นโรคมะเร็งต่อมไทรอยด์ได้ประปรายน้อยมากๆ
๓. เมื่อเซลล์ปุ่มเนื้อไม่จับไอโอดีนเรียกว่า โคลด์โนดูล (Cold nodule) ปุ่มเนื้อชนิดนี้โดยทั่ว ไปเป็นเนื้องอกที่ไม่ใช่มะเร็ง และจะยุบหายได้เมื่อได้รับการรักษาด้วยยาไทรอยด์ฮอร์โมนเรียกว่า ไทรอยด์อะดีโนมา (Thyroid adenoma) อย่างไรก็ตามพบปุ่มเนื้อโคลด์โนดูลเกิดจากโรค มะเร็งต่อมไทรอยด์ได้ประมาณ ๕ - ๑๐%

๖. Thyroid Cancer โรคมะเร็งต่อมไทรอยด์

เป็นโรคมะเร็งพบบ่อยชนิดหนึ่งของคนไทย เป็นโรคมะเร็งของผู้ใหญ่ แต่พบได้ตั้งแต่ในเด็กโตไปจนถึงผู้สูงอายุ ผู้หญิงพบเป็นโรคได้สูงกว่าผู้ชายถึงประมาณ ๓ - ๔ เท่า เป็นโรคที่ยังไม่ทราบสาเหตุ แต่ปัจจัยเสี่ยงสำคัญคือการได้รับรังสีในบริเวณต่อมไทรอยด์โดยเฉพาะในช่วงเป็นเด็ก และอาการสำคัญคือ ต่อมไทรอยด์โตมองเห็นได้และคลำได้ก้อนเนื้อหรือปุ่มเนื้อในต่อมไทรอยด์ และในโรคระยะลุกลามอาจคลำได้ต่อม น้ำเหลืองลำคอโตด้านเดียวกับที่มีก้อนเนื้อในต่อมไทรอยด์

๗. การรักษาโรคคอพอกเป็นพิษ Grave's disease ขณะตั้งครรภ์

มีข้อแตกต่างจากการรักษาในคนปกติ คือ ไม่สามารถให้รับประทานน้ำแร่ และการให้ยา PTU Metimazol E ต้องให้ขนาดน้อยที่สุดที่คุมโรค เนื่องจากไม่ต้องการให้ยาไปมีผลต่อเด็ก เพราะยาสามารถผ่านรกไปสู่เด็กได้ การให้ Thyroxin H ระหว่างตั้งครรภ์ ช่วยรักษาภาวะที่ต่อมไทรอยด์ทำงานน้อย หรือเป็นต่อมไทรอยด์อักเสบ เนื่องจากมีฮอร์โมนนี้ผ่านรกได้น้อยมาก จึงไม่มีผลต่อเด็กในครรภ์

๘. การเป็นหมัน ทั้งคอพอกเป็นพิษและต่อมไทรอยด์ทำงานน้อย จะมีบุตรยาก เมื่อรักษาดีแล้วก็สามารถมีบุตรได้เหมือนคนปกติ นอกจากนั้นหากไม่รักษาความต้องการทางเพศก็จะลดลง

๙. การมีประจำเดือน คอพอกเป็นพิษจะมีประจำเดือนน้อยกว่าคนปกติ ส่วนคนที่ต่อมไทรอยด์ทำงานน้อยประจำเดือนมากกว่าคนปกติ

ต่อมไทรอยด์อักเสบ (Hashimoto's thyroiditis) กับกษัยกล่อนไฟ

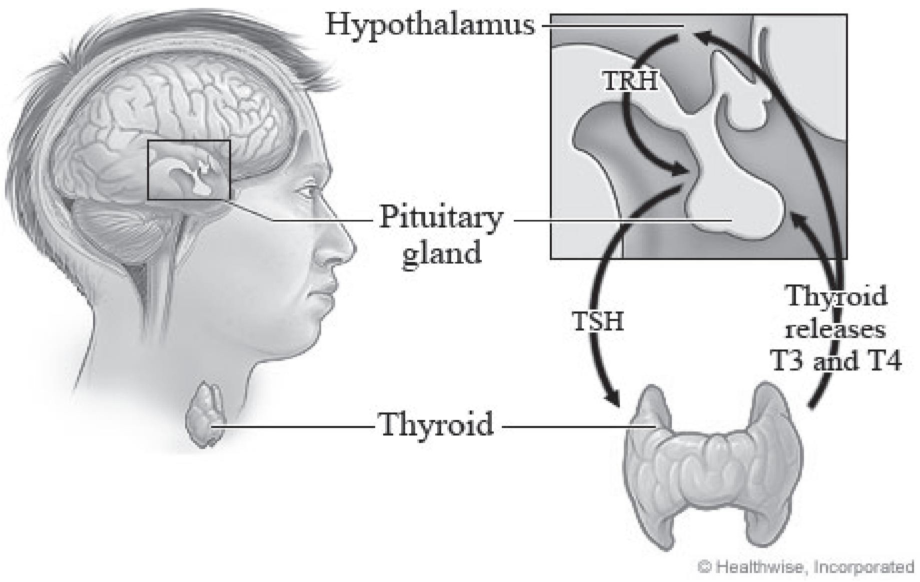

อาการต่อมไทรอยด์ทำงานน้อย (Hypothyroid)	อาการต่อมไทรอยด์ทำงานเกิน (Hyperthyroid)
• ชีพจรเต้นช้า เบา ขี้หนาว	• ชีพจรเต้นเร็ว หัวใจเต้นแรง ใจสั่น ขี้ร้อน
• อารมณ์ผันผวน	• อารมณ์แปรปรวนง่าย
• เบื่ออาหาร กลืนลำบาก น้ำหนักเพิ่ม	• รับประทานได้ดี แต่น้ำหนักลด
• อ่อนเพลีย บวม	• เหนื่อยง่าย มือสั่น กล้ามเนื้ออ่อนแรง
• นอนได้ทั้งวัน ไม่อยากทำงาน	• นอนไม่หลับ
• ขี้ลืม ความจำเลอะเลือน สมองเสื่อม	• ประจำเดือนผิดปกติ ตาโปน
• ท้องผูก	• อุจจาระบ่อยวันละหลาย ๆ ครั้ง
• ผิวหยาบและแห้ง ผิวซีด และผมแห้ง	• คอบวม มีก้อนโตที่คอ
• ค่า T๓ T๔ ต่ำหรือปกติ แต่ค่า TSH สูง	• ค่า T๓ T๔ สูง แต่ค่า TSH ต่ำ

สมุฏฐาน (ปิตตะ) เกิดแต่เพลิงธาตุทั้ง ๔ มิปกติ

๑. ธาตุจุติ (เดือน ๔, ๕, ๖ หรือเกิดในเดือน ๑, ๒, ๓) ธาตุไฟเป็นเจ้าเรือน

๒. อุตุ อยู่ในที่เย็นจัด, ร้อนจัดเป็นเวลานาน

๓. อายุ มัชฌิมวัย และปัจฉิมวัย (ช่วงมัชฌิมวัยเข้าปัจฉิมวัย)

๔. กาล ช่วงปิตตะ (๑๐.๐๐ – ๑๔.๐๐ น.) และ (๒๒.๐๐ – ๐๒.๐๐ น.)

๕. ประเทศ ร้อน อยู่ในที่ราบสูง

๖. อาหาร รสเผ็ดร้อน รสจัด รสหวาน ของหมักดอง ผงชูรส สารกันบูด สารกันรา สุรา เบียร์ สารเคมีต่าง ๆ ยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลง (DDT) เครื่องดื่มรสเย็นจัด อาหารที่มีฮอร์โมนเพศหญิงสูง เช่น ถั่วเหลือง อาหารพวกแป้งที่ผ่านขบวนการอุตสาหกรรมจะมีสารตกค้างกลุ่มโบรมาย (Bromide) เป็น

สารที่อยู่ในแป้งขัดขาว ซึ่งอยู่ในขนมปัง คุกกี้ อาหารที่ผลิตจากแป้ง จะไปขวางกั้นการรับ Iodine เป็นเหตุให้เป็น Hypothyroid และเนื้องอกต่อมไทรอยด์

๗. อารมณ์ เครียด โกรธ มุ่งมั่น หายใจตื้น
๘. ออกกำลังกายมากเกินไป ทำงานมากเกินไป พักผ่อนน้อย ทำงานเป็นกะ
๙. นอนไม่หลับ นอนดึก หลับไม่ลึก
๑๐. เสพกามคุณมากเกินไป
๑๑. พันธุกรรม โรคกษัย นิ่ว เก๊า ทาลาสซีเมีย พาหะทาลาสซีเมีย
๑๒. อุจจาระขัด ปัสสาวะขัด
๑๓. พัทธะปิตตะพิการ ส่งผลให้อพัทธะปิตตะพิการ เช่น โรคตับอักเสบ จากสุรา virus (ไข้พิษไข้กาฬ) จากนิ่วยูริก จากสารพิษต่างๆ
๑๔. กินยาบางชนิด เช่น ยาสมุนไพรลดความอ้วนที่ผสม Thyroxin Hormone หรือยาลดความอ้วนกลุ่มทำให้ขยัน แต่ไม่อยากอาหาร เช่น Fenfuramine , Dexfenfuramine

ยาแก้ไทรอยด์เป็นพิษ (ตำรับหมอชาวบ้าน)

๑.	**ดอกมะลิ**	๙๙	ดอก
๒.	**ดอกบัว**	๓	ดอก
๓.	**หัวกระเทียมโทน**	๒๐๐	กรัม
๔.	**หัวแห้วหมูคั่ว**	๒๐๐	กรัม
๕.	**มะตูมอ่อนแห้งปิ้งไฟ**	๗	ชิ้น
๖.	**ผลยอปิ้งไฟ**	๗	ชิ้น
๗.	**โสนทั้ง ๕**	๕๐๐	กรัม

วิธีทำ ต้มน้ำให้เดือด แล้วหรี่ไฟสัก ๑๐-๒๐ นาที ดื่มครั้งละ ๑ แก้วก่อนอาหาร ๓ เวลา

สรรพคุณ แก้ไทรอยด์เป็นพิษ มีอาการเหนื่อยง่าย เหงื่อแตก ใจสั่น หิวบ่อย ผมเปราะ เล็บเปราะ อุจจาระบ่อย ประจำเดือนมาไม่ปกติ น้ำหนักลด (และให้ต้มน้ำผักบุ้งแดงดื่มต่างน้ำล้างพิษอาทิตย์ละ ๑ ครั้ง)

กลไกการเกิดกษัยเพลิง Hyperthyroid

พฤติกรรมก่อโรค
- ภาวะเครียดวิตกกังวลเป็นนิจ
- อาหารแสลง ของหมักดอง
- ขาดการออกกำลังกาย
- กินน้ำน้อย

กำเดากำเริบ ๓ กอง
๑. ไฟอุ่นกายกำเริบ
๒. ไฟระส่ำระสายกำเริบ
๓. ไฟเสื่อมกำเริบ

ไฟกำเดาทั้ง ๓ กำเริบ เป็นเหตุให้โลหิตร้อนและลมร้อนตีขึ้นเบื้องบน จึงเกิดอาการต่างๆ เพราะไฟกำเดากำเริบ

๑. สันตัปปัคคีกำเริบ
- ร้อนภายในเป็นกำลัง
- ให้จุกให้ลั่นขึ้นลงให้เสียดสีข้าง
- ให้ปวดศีรษะ ให้วิงเวียนหน้าตา

๒. ปริทัยหัคคีกำเริบ
- ร้อนดั่งไฟ
- เหงื่อไหลแตกทุกเส้นขน
- เย็นทั่วตัว
- ตาแดง ผิวแดง ร้อนเป็นตอนๆ

๓. ชีรนัคคีกำเริบ
- จับเวลาบ่าย
- ลูกตาแดงเจ็บปางตาย
- เจ็บที่ยอดอกดุจฝีมะเร็งทรวง
- บวมหน้า บวมท้อง บวมเท้า

↑

ศอ

อพัทธะปิตตะกำเริบ
(ไทรอยด์/พาราไทรอยด์/ต่อมใต้สมอง)

มีการหลั่งฮอร์โมนจากต่อมไร้ท่อมากผิดปกติ ส่งผลให้อวัยวะน้อยใหญ่ของระบบต่างๆ ทำงานผิดปกติ

↑

อุระ

พัทธะปิตตะกำเริบ
(ตับ/ตับอ่อน/ถุงน้ำดี/น้ำดี)

มีนิ่วยูริคฝังตัวอยู่ที่เซลล์เยื่อบุของอวัยวะพัทธะปิตตะ ทำให้เกิดการอักเสบบวมแดงร้อน (ริดสีดวง ๓๒) ที่ตับ/ตับอ่อน/ถุงน้ำดี/กระเพาะ-ลำไส้/ม้าม ส่งผลให้อพัทธะปิตตะและกำเดากำเริบ

↓

กำเดาย่อยหย่อน

ให้มีอาการท้องขึ้น ผะอืดผะอม มิผายลม เจ็บแน่นอก กินอาหารมิได้ ให้บวมท้อง

↓

คูถ

กำเดาหย่อน
๑. ไฟสันตัปปัคคีหย่อน
๒. ไฟปริทัยหัคคีหย่อน
๓. ไฟชีรนัคคีหย่อน

กำเดาหย่อนส่งผลให้ลมร้อนน้อยตีลงล่างให้เกิดอาการปัสสาวะขัด ปัสสาวะบ่อย อุจจาระขัด ให้บวมหน้า บวมท้อง บวมเท้า

Hypothyroid

หมายเหตุ

การจับเป็นเพลาของปิตตะนั้นช่วงเวลาบ่ายทำให้บวมหน้า บวมท้อง บวมตีน เนื่องจากปิตตะกระทำให้วาตะนั้นร้อน จึงส่งผลให้โลหิตนั้นร้อนเหมือนน้ำสุก จนมีอาการบวมเห็นได้ชัด ดังนั้นคนไข้มักมีอาการตัวร้อนรุมๆ อยู่เป็นนิจ ตามโบราณได้กล่าวไว้ในเรื่องของกาล เช่น กาล ๓, กาล ๔

๑. กษัยกล่อนไฟ (ไทรอยด์อักเสบแบบ Hypothyroid)

๑. ตั้งในนาภีในอก
๒. บริโภคอาหารมิได้
๓. จักษุปวด, แดง
๔. เสโทตกหนักทุกเส้นขน
๕. จับเวลาบ่าย
๖. บวมหน้า หลัง เท้า

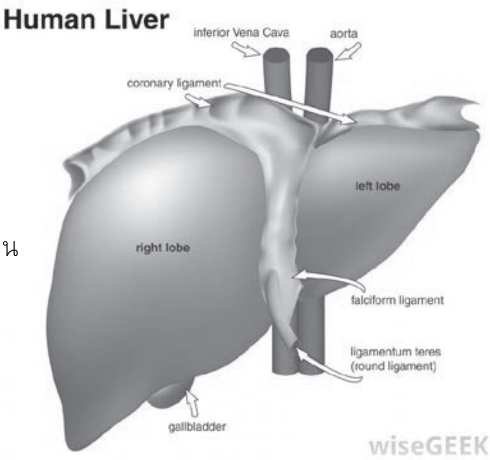

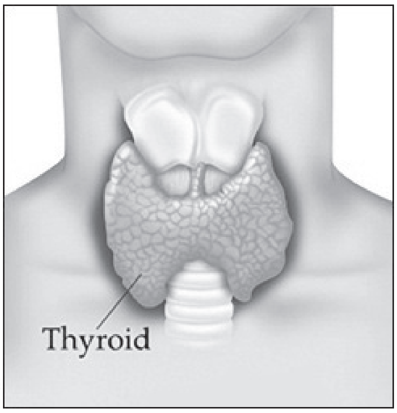

กษัยกล่อนไฟ : เกิดแต่สมุฏฐานเตโช (จากศิลาจารึกวัดโพธิ์ฯ)

จะกล่าวแต่กษัยอันบังเกิดเพื่อเตโชธาตุเป็นปฐม กล่าวคือ เพลิงธาตุทั้ง ๔ มิได้เป็นปกติ จึงให้วิปริตแปรปรวนเป็นไปต่างๆ บางทีตั้งในนาภีในอก บริโภคอาหารมิได้ บางทีให้จักษุปวดดังจะขาดใจตาย บางทีให้เสโทตกหนักทุกเส้นขน กระทำให้จักษุนั้นแดง ให้รุมเจ็บอยู่ในยอดอก ให้จับแต่เพลาบ่าย แล้วให้บวมหน้า บวมหลัง บวมเท้า ถ้าแลบวมทั้ง ๓ ฐาน ดังกล่าวมานี้ แพทย์จะเยียวยามิได้เลย ตามอาจารย์กล่าวไว้ดังนี้ ถ้าจะแก้ให้แก้ดูตามบุญ โดยนัยสรรพคุณยาดังนี้

การวินิจฉัย

อาการ พัทธะปิตตะ (ตับ ม้าม ระบบไฟย่อย) เป็นเหตุให้ไฟกำเดาทั้ง ๔ มิได้เป็นปกติ และส่งผลต่ออพัทธะปิตตะ (มีนิ่วยูริค, พิษไข้, พิษกาฬ จับเอาที่พัทธะปิตตะ) ทำให้มีอาการวิปริตแปรปรวนเป็นไปต่างๆ เช่น แน่นท้อง จุกอก บริโภคอาหารไม่ได้ ลมร้อนตีขึ้นบนเพราะตับร้อนเนื่องจากเกิดการอักเสบภายในตับ เลือดวิ่งเข้าตับมากขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นที่ตา ทำให้มีภาวะปวดตา ตาแดง มึนตึงในศีรษะ ลมร้อนตีลงล่าง มีผลให้คูถเสมหะคือไตทำงานเสียสมดุล ปัสสาวะอุจจาระขัด มีนิ่วยูริคจับที่กรวยไต ถ้าอักเสบเรื้อรังนำไปสู่ภาวะไตวายได้ ระบบขับน้ำของร่างกายเสียสมดุลก็จะไปกระทบระบบปอด และระบบหัวใจหลอดเลือด ทำให้มีอาการแน่นในอก และมีอาการบวมหน้า บวมหลัง บวมเท้า ซึ่งเข้าสู่ภาวะไตวายเรื้อรัง อันตรายถึงขั้นเสียชีวิตได้ เป็น (ลักษณะของไทรอยด์อักเสบแบบ Hypothyroid)

การดูแลรักษา
๑. รุความร้อนที่พัทธะปิตตะ (รุตะกรันในตับ/ไต/ม้าม/ปอด/หัวใจ)
๒. ล้อมอาการที่เกิดขึ้น (ล้อมลมในไส้/ลมนอกไส้/ลมพัดทั่วกาย/ลมพัดขึ้น-ลง)
๓. รักษาที่พัทธะปิตตะ (บำรุงรักษาธาตุดินทั้ง ๕/ตับ/ปอด/หัวใจ/ไต/ม้าม)

กลไกการเกิดโรคกษัยกล่อนไฟ

พฤติกรรมก่อโรค
- เครียด วิตกกังวลอยู่เป็นนิจ หายใจตื้น
- กินของแสลง อาหารรสจัดเป็นประจำ
- พักผ่อนไม่เพียงพอ
- อิริยาบทไม่สมดุล อยู่ท่านั่งมากเกินไป
- กลั้นอุจจาระ ปัสสาวะ
- ทำงานในที่ร้อน ดื่มน้ำน้อย

⇩

พัทธะปิตตะหย่อน
- การทำงานของตับแก่ ตับอ่อน ถุงน้ำดี กระเพาะอาหาร ลำไส้เล็กส่วนต้น หลั่งไฟย่อยอาหารน้อย ทำให้ปิตตะหย่อน ไฟปริณามัคคีหย่อน

⇩

อพัทธะปิตตะหย่อน
- การทำงานของตับอ่อน ต่อมไทรอยด์ ต่อมหมวกไต ต่อมใต้สมอง ต่อมเพศ และระบบต่อมไร้ท่อทำงานน้อย ประสิทธิภาพการทำงานทุกระบบหย่อนลง การไหลเวียนเลือดช้าลง

⇩

ไฟกำเดาทั้ง ๔ วิปริตแปรปรวน

ไฟปริณามัคคีหย่อน ไฟย่อยอาหารน้อยเกินไป ย่อยอาหารไม่หมดทำให้อาหารตกค้าง บูดเน่า เกิดแก๊ส เกิดลมดันขึ้น แน่นอก ทำให้กินอาหารมิลง

⇩

โกฏฐาสยาวาตาหย่อน → ลมร้อนน้อยกำเริบตีขึ้นเบื้องสูง ส่งผลต่อเส้นอิทาและปิงคลา เส้นสหัสรังษีและเส้นทวารี เส้นจันทภูสังและเส้นรุชำ ทำให้มีอาการลมออกหูออกตา (น้ำตาไหล หูอื้อ แน่นคัดจมูก) จักษุปวด จักษุแดง วิงเวียนศีรษะ

⇧

กุจฉิสยาวาตากำเริบ → เนื่องจากลมร้อนต้องการระบายออกทางทวารเปิดด้านบน ส่วนอาการบริโภคอาหารมิได้นั้นเนื่องจากอิ่มลม ร่วมกับลมร้อนดันขึ้นบนจึงกินอาหารไม่ลง

สันตัปปัคคีกำเริบ → **อังคมังคานุสารีวาตากำเริบ** → **สัตถกวาตะกำเริบ**

มีการระบายความร้อนออกทางทวารเปิดทั่วร่างกาย (รูขุมขน) ทำให้เสโทตกหนัก ปัสสาวะบ่อย ปัสสาวะขัด อุจจาระขัด

ไฟปริทัยหัคคีกำเริบ / ไฟชิรนัคคี → สมุฏฐานตั้งต้นอยู่กลางนาภี ลมร้อนตีเข้าเส้นอัพยา สุมนา ทำให้การเดินของเลือดลมไม่สะดวก ถ้าเกิดเวลาบ่ายช่วงปิตตะแล้วให้บวมหน้า

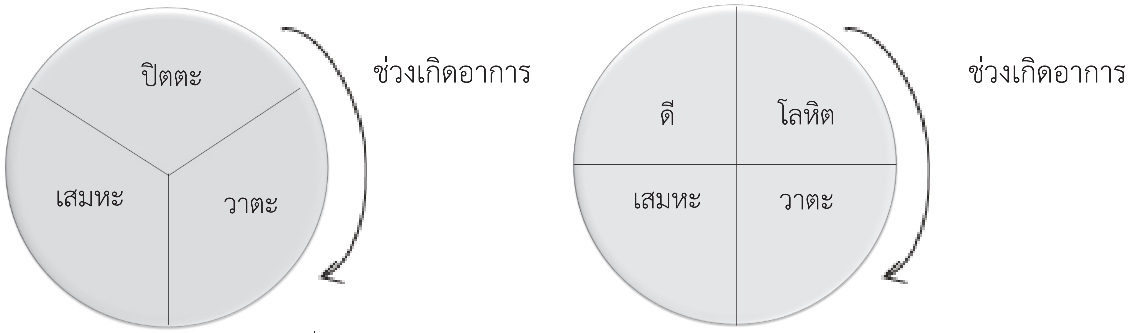

เหตุเกิดเนื่องจากปิตตะระคนวาตะให้วิปริตไป

(สุมนา) บวมหลัง (อัพยา) บวมเท้า (ลมร้อนลงล่าง)

ยาแก้กษัยกล่อนไฟ ๑ (ศิลาจารึกวัดโพธิ์ ฯ) (รสร้อน-สุขุม)

๑. โกฐทั้ง ๕ เทียนทั้ง ๗ สิ่งละ ๓ ส่วน
๒. ผักแพวแดง ชะเอมเทศ สิ่งละ ๓ ส่วน
๓. มหาหิงคุ์ ว่านน้ำ ยาดำ สิ่งละ ๓ ส่วน
๔. เบญจกูล สิ่งละ ๔ ส่วน

วิธีทำ ทำเป็นจุณบดละลายน้ำร้อนให้กิน หนัก ๑ สลึง

สรรพคุณ แก้เตโชกษัย กระทำให้แน่นหน้าอก และบริโภคอาหาร มิได้ นั้นหายดีนักฯ บำรุงปอดและระบบทางเดินหายใจ ขับปัสสาวะ กระจายกองลม ถ่ายพิษในร่างกาย ปรับธาตุ แก้นิ่ว แก้พิษโลหิต ถ่ายลมเบื้องสูงลงต่ำ ลดอาการแน่นอก

ยาแก้กษัยกล่อนไฟ ๒ (ศิลาจารึกวัดโพธิ์ ฯ) (รสร้อน-สุขุม)

๑. โกฐทั้ง ๕ ชะเอมเทศ สิ่งละ ๑ ส่วน
๒. เปราะหอม มหาหิงคุ์ อุตพิด สิ่งละ ๑ ส่วน
๓. แก่นแสมทะเล ผักแพวแดง ตรีกฎก สิ่งละ ๒ ส่วน
๔. ดองดึง เปลือกกันเกรา เทพธาโร สิ่งละ ๓ ส่วน
๕. ว่านน้ำ เทียนขาว เทียนดำ สิ่งละ ๔ ส่วน

วิธีทำ ทำเป็นจุณบดละลายน้ำเบญจกูลให้กิน

สรรพคุณ แก้เตโชกษัย ซึ่งทำให้เสโทตกและจุกแดกดังจะขาดใจตาย ให้จักษุแดงนั้นหายวิเศษดีนักฯ (ขับลม ขับเสมหะ แก้นิ่ว ช่วยในเรื่องระบบทางเดินหายใจ บำรุงปอด ลดอาการแน่นอก ปวดข้อ ลดการอักเสบภายใน ตับ ม้าม ไต ฟอกโลหิตเป็นพิษ ขับประระเมหะในระบบท่อเลือด ตำรับยามีรสสุขุม-ร้อน ช่วยขับลมในเส้น น้ำกระสายยาเบญจกูลมีรสร้อน-ร้อน ช่วยคุมลมในช่องท้องมิให้ตีขึ้นเบื้องบน ถ้าอาการยังไม่ดีขึ้นต้องรุกำเดาอุ่นกายด้วยยาประสะจันทน์แดง รุอพัทธะปิตตะด้วย ยาเขียวประสะพิมเสน และรุพัทธะปิตตะด้วยยากล่อมนางนอน จะใช้ทั้ง ๓ ตำรับร่วมกันหรืออย่างใดอย่างหนึ่งรุปิตตะก็ได้ ตามอาการของผู้ป่วย)

พัทธะปิตตะสมดุล ⇆ อพัทธะปิตตะสมดุล ⇆ กำเดา ๔ สมดุล

๑. กษัยกล่อนไฟ (ไทรอยด์เป็นพิษ Hyperthyroid)

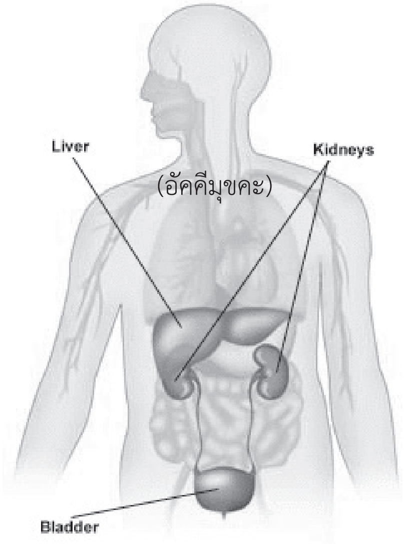

๑. ธาตุไฟพัดไม่ตลอด
๒. วิปริตแปรปรวน
๓. แน่นอก, จุก
๔. บริโภคอาหารไม่ได้
๕. ร้อนท้อง ร้อนหลัง
๖. ร้อนดั่งไฟ
๗. เหงื่อแตกทุกเส้นขน
๘. ปัสสาวะบ่อย
๙. ท้องผูก
๑๐. ตาแดง

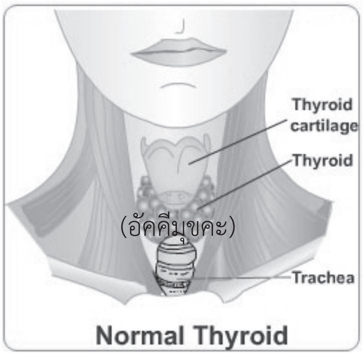

กษัยกล่อนไฟ (จากแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์)

อันว่ากษัยเพลิงนั้น มันเกิดด้วยกล่อนไฟ ด้วยธาตุไฟอันชื่อ อัคคีมุขคะ คือธาตุไฟพัดไม่ตลอด (ติดขัด) ดังอยู่เพียงที่อันนั้น และมันก็ให้วิปริตแปรปรวนไปต่าง ๆ บางทีมันตั้งขึ้นในทรวงอก (กระทำให้แน่นหน้าอก บริโภคอาหารมิได้) แล้วมันให้จุกขึ้นไปดังจะขาดใจตาย ให้ร้อนท้องร้อนหลัง (ปริณามัคคีพิการ, มีกรดในกระเพาะมาก) มันให้ร้อนดังไฟ (สันตัปปัคคีพิการ) ให้เหงื่อไหลแตกทุกเส้นขน (ปริทัยหัคคีพิการ)

การวินิจฉัย

อาการ เป็นอาการของภาวะไทรอยด์เป็นพิษสืบเนื่องมาจากเป็นกษัยที่เกี่ยวข้องกับระบบการย่อยอาหาร เช่น กษัยจุก กษัยล้น กษัยราก และเข้าสู่กษัยไฟจนเข้ากองกษัยกล่อนไฟ โดยไม่รีบรักษาให้หายเสียแต่แรกเริ่ม จึงส่งผลให้โลหิตเป็นพิษ และพิษโลหิต เป็นภาวะตับอักเสบเรื้อรัง และมีผลกระทบทำให้เกิดภาวะไตอักเสบเรื้อรัง จึงส่งผลกระทบต่อหัวใจ หลอดเลือด และระบบหายใจ คือปอดทำงานหนัก ทำให้เกิดอาการวิปริตต่าง ๆ ในร่างกายที่เลือดไปหล่อเลี้ยง การอักเสบเรื้อรังภายในตับ และระบบพัทธะปิตตะมาจากนิ่วยูริค และส่งผลต่ออัคคีมุขคะซึ่งคือไฟที่คอ คือ อพัทธะปิตตะพิการ เกี่ยวข้องกับระบบฮอร์โมน Thyroxin ซึ่งผลิตจากต่อม Thyroid

สรรพคุณยา

๑. ขับนิ่ว ขับปัสสาวะ ขับลม แก้อักเสบภายใน (รุตะกรันในตับ/ไต)
๒. ช่วยระบบไหลเวียนเลือด แก้พิษโลหิต (ล้อมลมในไส้/ลมนอกไส้/ลมพัดทั่วกาย/ลมพัดขึ้น-ลง)
๓. รักษา พัทธะปิตตะ (บำรุงรักษาตับ/ม้าม/ตับอ่อน/ถุงน้ำดี/กระเพาะ-ลำไส้ โดยฟอกโลหิตและปุพโพ) ซึ่งใช้เป็นแนวทางการดูแลรักษาภาวะไทรอยด์เป็นพิษได้ และในผู้ป่วยไทรอยด์เป็นพิษมักมีพันธุกรรมโรคกษัยเป็นส่วนใหญ่ และกลุ่มที่มีพาหะของทาลาสซีเมียก็เช่นกัน

ยาแก้กษัยกล่อนไฟ ๑ (จากแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์) (รสเย็น-ร้อน)

๑.	โคกกระสุน (ตัดหัวตัดท้าย)		๑	กำมือ
๒.	ตรีกฎุก	สิ่งละ	๒	สลึง
๓.	สารส้ม		๑	บาท
๔.	ยาข้าวเย็น		๑	บาท

วิธีทำ ต้ม ๓ เอา ๑ เสกด้วยสัพพาสีให้กิน อย่าให้ผู้อื่นกินร่วม

สรรพคุณ แก้จุก แก้ร้อนหายแล (ขับปัสสาวะ) ชำระเมือกมัน ล้างตะกรัน ขับนิ่ว ขับปัสสาวะ ลดอาการอักเสบภายใน (โคกกระสุนมีรสขมเค็มขื่นเล็กน้อย แก้ไตพิการ ขับปัสสาวะ แก้หนองใน ขับระดูขาว แก้ปัสสาวะพิการ เน้นแก้ไขระบบไตเป็นเบื้องต้น)

ยาแก้กษัยกล่อนไฟ ๒ (จากแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์) (รสร้อน-ร้อน)

๑.	ลูกจันทน์ กานพลู	สิ่งละ	๑	บาท
๒.	ขิง ดีปลี สิ่งละ		๑	บาท
๓.	แสมทะเล		๑	บาท
๔.	พริกไทย		๕	บาท

วิธีทำ บดเป็นผงละลายน้ำผึ้งกิน แก้กษัยไฟ กินไป ๗ วัน แล้วจึงกินยาประจุเสีย แล้วจึงทำยานี้ต่อไป (กษัยกล่อนไฟ ๓)

สรรพคุณ แก้กษัยกล่อนไฟให้ร้อนท้อง ร้อนหลัง (ขับลม แก้แน่นอก ถ่ายโลหิตเสีย ขับนิ่ว ขับปัสสาวะ เพิ่มลมลงล่าง เพิ่มวาตะในช่วงคูถเสมหะ กระจายกองวาตะ) แสมทะเลมีรสเค็มกร่อยเฝื่อน แก้เลือดลม แก้ลมในกระดูก แก้กษัย ฟอกและขับโลหิตระดู ถ่ายระดูเน่าเสีย แก้ปัสสาวะพิการในหญิงที่มีกษัยกล่อนไฟหรือไทรอยด์เป็นพิษจะมีภาวะโลหิตระดูพิการเช่นกัน รสเค็มจากโคกกระสุนและแสมทะเลมีผลต่อ Thyroxin Hormone (โรคทางอพัทธะปิตตะ ท่านให้วางยารสเค็มขม)

สมุฏฐานเหตุแห่งกษัยกล่อนไฟ

สาเหตุ

พัทธะปิตตะกำเริบ (ตับ ถุงน้ำดี ม้าม ตับอ่อน กระเพาะ ลำไส้เล็กส่วนต้น) → อพัทธะปิตตะกำเริบ ต่อมไทรอยด์ ต่อมหมวกไต ต่อมเพศ ต่อมใต้สมอง → กำเดาทั้ง ๔ กำเริบ - ไฟย่อยอาหาร - ไฟเสื่อม - ไฟอุ่นกาย - ไฟระส่ำระสาย

การรักษา

รุปิตตะ → ล้อมวาตะ → รักษาปิตตะ

รุปิตตะ:
- ยากษัยกล่อนไฟ ๑
- ยาประสะจันทน์แดง
- ยาเขียวประสะพิมเสน
- ยากล่อมนางนอน

ล้อมวาตะ:
- ยากษัยกล่อนไฟ ๒
- ยาหอมเทพจิตร
- ยาหอมเนาวโกฐ
- ยาหอมอินทจักร

รักษาปิตตะ:
- ยากษัยกล่อนไฟ ๓ (ยาธัพพะยาธิคุณ)
- ยาบำรุงโลหิต
- ยาตรีวาสังข์

ยาแก้กษัยกล่อนไฟ ๓ (จากแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์) (รสสุขุม-ร้อนน้อย) (ยาธัพพะยาธิคุณ ๒)

๑.	รากผักเสี้ยนผี รากส้มกุ้งทั้งสอง	สิ่งละ	๓	บาท
๒.	ผักเสี้ยนกิน		๓	ตำลึง
๓.	กรักขี รากโคกกระออม	สิ่งละ	๕	บาท
๔.	กระเทียม แก่นมะหาด	สิ่งละ	๖	บาท
๕.	แก่นขี้เหล็ก		๑	ตำลึง
๖.	รากช้าพลู รากเจตมูลเพลิง	สิ่งละ	๑๐	บาท
๗.	รากตองแตก		๕	ตำลึง
๘.	แก่นแสมทะเล แก่นแสมสาร แก่นมะเกลือ	สิ่งละ	๒๒	บาท
๙.	ข้าวเย็นเหนือ ข้าวเย็นใต้	สิ่งละ	๓๐	บาท

วิธีทำ ถ้าจะทำเป็นผง ใส่

๑.	มหาหิงคุ์		๕	บาท
๒.	ลูกจันทน์ ดีปลี	สิ่งละ	๑	บาท
๓.	กระเทียม พริกไทย	สิ่งละ	๑	บาท
๔.	เกลือแต่พอรำหัด			

เมื่อกินตั้งขวัญเข้า (ข้าวขวัญ) เทียนสามเล่ม มะพร้าวอ่อนลูก ๑ เมี่ยงคำ ๑ เงิน ๑ บาท ขนมเล็กน้อย บูชาจงดี

ถ้าจะดองด้วยเหล้าให้ใส่เหล้าพอท่วมยา เอาทอง ๑ บาท ผูกคอหม้อ ฝังข้าวเปลือกไว้ ๓ วัน จึงกินเถิด วิเศษนัก ท่านตีค่าไว้ทองชั่งหนึ่งแล

สรรพคุณ บำรุงไฟธาตุ ขับลม ขับปัสสาวะ แก้พิษโลหิต แก้อักเสบภายใน ขับและฟอกโลหิต ถ่ายเลือดเสีย บำรุงโลหิต บำรุงปอด ระบบทางเดินหายใจ ขับลมออกจากข้อ (ส่วนประกอบเครื่องยาเหมือนตำรับยาต้มธัพพะยาธิคุณ ๒ ในคัมภีร์มัญชุสารวิเชียร และยาแก้โทษสัณฑฆาตและกล่อนแห้งในคัมภีร์ชวดาร) ใช้ดูแลกลุ่มผู้ป่วยที่มีภาวะไทรอยด์เป็นพิษ หรือกษัยกล่อนไฟ โดยช่วยฟื้นฟูพัทธะปิตตะ และอพัทธะปิตตะ โดยการฟอกโลหิตและขับโลหิตที่เป็นพิษออกจากร่างกายทางธาตุดิน น้ำ ลม ไฟ

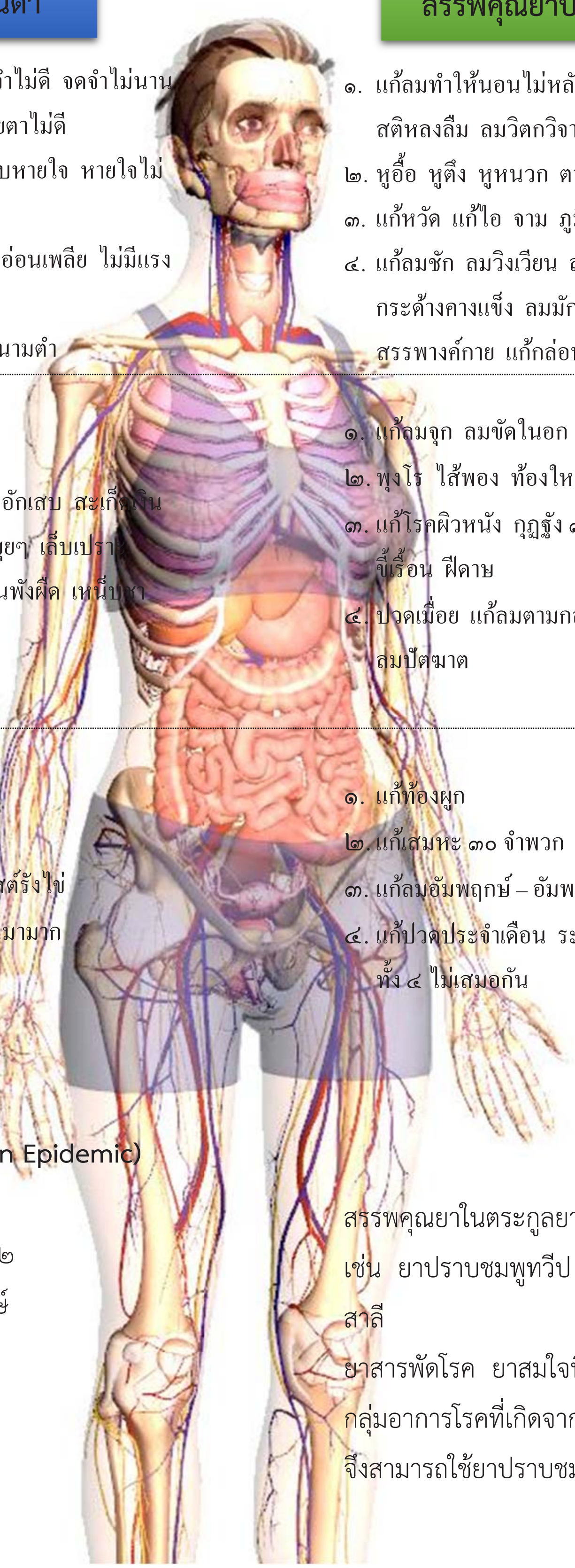

ภาวะธัยรอยด์ฮอร์โมนต่ำ

๑. นอนไม่หลับ ไมเกรน ความจำไม่ดี จดจำไม่นาน
๒. การได้ยินผิดปกติ ต้อหิน สายตาไม่ดี
๓. เป็นหวัดบ่อย ติดเชื้อทางระบบหายใจ หายใจไม่สะดวก เสียงแหบ
๔. ตอบสนองช้า เปลือกตาบวม อ่อนเพลีย ไม่มีแรง ง่วงซึม ซึมเศร้า
๕. รู้สึกแสบๆ เจ็บๆ เหมือนถูกหนามตำ

สรรพคุณยาปราบชมพูทวีป

๑. แก้ลมทำให้นอนไม่หลับ ปวดหัว ลมทำให้เผลอสติหลงลืม ลมวิตกวิจารณ์
๒. หูอื้อ หูตึง หูหนวก ตามืด ตาฟาง
๓. แก้หวัด แก้ไอ จาม ภูมิแพ้ หืดไอ ๕ จำพวก
๔. แก้ลมชัก ลมวิงเวียน ลมชักปากเบี้ยว ลมลิ้นกระด้างคางแข็ง ลมมักให้หาวเรอ สะอึก ลมทั่วสรรพางค์กาย แก้กล่อน ๕ จำพวก

---

๑. โรคผิวหนัง เช่น คัน ผิวหนังอักเสบ สะเก็ดเงิน สิว ผิวหนังแห้ง ผิวลอกเป็นขุยๆ เล็บเปราะ
๒. ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ มือเท้าเป็นพังผืด เหน็บชา

๑. แก้ลมจุก ลมขัดในอก ลมบวมทั้งตัว
๒. พุงโร ไส้พอง ท้องใหญ่ ท้องมาน ไส้เลื่อน
๓. แก้โรคผิวหนัง กุฏฐัง ๓๐ จำพวก คุดทะราด ขี้เรื้อน ฝีดาษ
๔. ปวดเมื่อย แก้ลมตามกล้ามเนื้อ เหน็บชา ลมปัตฆาต

---

๑. ท้องผูก
๒. แท้งลูกง่าย ติดลูกยาก
๓. เนื้องอกรังไข่ ซีสต์เต้านม ซีสต์รังไข่
๔. ปวดประจำเดือน ประจำเดือนมามาก

๑. แก้ท้องผูก
๒. แก้เสมหะ ๓๐ จำพวก แก้ลม ๓๐ จำพวก
๓. แก้ลมอัมพฤกษ์ – อัมพาต มือเท้าชา
๔. แก้ปวดประจำเดือน ระดูมาไม่ปกติ เพราะธาตุทั้ง ๔ ไม่เสมอกัน

โรคระบาดสมัยใหม่ (Modern Epidemic)
ข้อมูลจาก
หนังสือทำไมคุณถึงป่วย เล่ม ๒
โดย นพ.เปี่ยมโชค ชลิดาพงษ์

สรรพคุณยาในตระกูลยาทำลายพระสุเมรุ เช่น ยาปราบชมพูทวีป ยาไพศาลี ยาอภัยสาลี
ยาสารพัดโรค ยาสมใจนึก ยาหงสา
กลุ่มอาการโรคที่เกิดจาก Thyroxin H ต่ำ จึงสามารถใช้ยาปราบชมพูทวีปรักษาควบคุม

ยาปราบชมพูทวีป (ยาแก้สารพัดโรค) ตัวแทน Thyroxin H.					
๑.	ลูกจันทน์	๑	เฟื้อง		
๒.	ดอกจันทน์	๑	สลึง		
๓.	กระวาน	๑	สลึงเฟื้อง		
๔.	การบูร	๒	สลึง		
๕.	ดีปลี	๒	สลึงเฟื้อง		
๖.	พิลังกาสา	๓	สลึง		
๗.	ลำพันหางหมู	๓	สลึงเฟื้อง		
๘.	โกฐสอ	๑	บาท		
๙.	โกฐเขมา	๑	บาท		
๑๐.	เทียนดำ	๑	บาทสลึง		
๑๑.	เทียนแดง	๑	บาท	สลึงเฟื้อง	
๑๒.	เทียนตาตั๊กแตน	๑	บาท	๒	สลึงเฟื้อง
๑๓.	เทียนแกลบ	๑	บาท	๓	สลึง
๑๔.	ขิงแห้ง	๑	บาท	๓	สลึงเฟื้อง
๑๕.	เจตมูลเพลิง	๒	บาท		
๑๖.	บุกรอ	๒	บาท	๑	สลึงเฟื้อง
๑๗.	กานพลู	๒	บาท	๒	สลึง
๑๘.	สมอไทย	๓	บาท		
๑๙.	สมอเทศ	๓	บาท		
๒๐	หัสคุณเทศ	๕	บาท	สลึงเฟื้อง	
๒๑.	พริกไทยร่อน	๓๑	บาท		
๒๒	ใบกัญชาเทศ	๓๑	บาท	๒	สลึง
๒๓.	เหงือกปลาหมอทั้งห้า	๓๒	บาท		

วิธีปรุง นำยาทั้งหมดบดเป็นผง ผสมน้ำผึ้งปั้นเป็นลูกกลอนเท่าเม็ดพุทรา

รับประทาน สำหรับคนธรรมดาไม่เป็นโรค ให้ทาน ๒ เวลา หลังอาหารและก่อนนอน สำหรับคนเป็นโรคให้ทาน ๓ เวลา ถ้ามีไข้ห้ามทานยานี้

สรรพคุณ แก้โรคกุฏฐัง ๓๐ จำพวก

ตามืด ตาฟาง หูตึง หูหนวก คุดทะราด ๓๐ จำพวก พุงโร ไส้พอง ไส้เลื่อน ท้องใหญ่ท้องมาน หืด ๓๐ จำพวก ขี้เรื้อน ฝีดาษ ลม ๓๐ จำพวก ลมจุก ลมชัก ลมวิงเวียนศีรษะ ลมทั่วสรรพางค์กายบวมทั้งตัว ลมชักปากเขียว ลมปัตฆาต จามไอ โลหิตมาไม่เสมอ ลมทำให้นอนไม่หลับ ธาตุทั้งสี่ไม่เสมอกัน มือเท้าตาย เดินไม่ได้

การปฏิบัติตนในผู้ป่วยไทรอยด์

๑. เลี่ยงอาหารที่แสลง เช่น ของหมัก ของดอง หน่อไม้ เครื่องในสัตว์ วัว ควาย เป็ด ไก่ หรืออาหารแสลงต่อโรคเก๊า โรคกษัย ถั่วเหลือง และผลิตภัณฑ์จากถั่วเหลือง ผงชูรส สารกันบูด สารกันรา สารเร่ง เกลือสังเคราะห์ สุรา เบียร์ สารเคมีต่างๆ ยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลง (DDT) สารเคมีต่างๆ จะแปรไปเป็น Estrogen สังเคราะห์ไปรบกวนการทำงานของต่อมไทรอยด์ แป้งขัดขาวและผลิตภัณฑ์จากแป้งขัดขาวมี Bromide ไปรบกวนการทำงานของต่อมไทรอยด์

- สมุนไพรล้างพิษ : รางจืด ผักบุ้งแดง เถาตำลึง ย่านาง ยอดต้นอ่อนผักกระเฉด ยอดผักหวาน นำมาต้มดื่มต่างน้ำอย่างใดอย่างหนึ่งหรือมากกว่า ๑ อย่างก็ได้
- อาหารสำหรับโรคไทรอยด์ : แกงผักเชียงดากับปลาแห้ง แกงแคใส่ใบชะพลู ใบโกสน ใบเล็บครุฑ และดอกงิ้ว แกงคั่วผักชะครามปูทะเล แกงส้มหรือผัดน้ำมันหอยผักกะชับ (ผักขี้อ้น, หญ้าผมยุ่ง) แกงส้มผักกระเฉดหรือผัดไฟแดง ผักบุ้งไฟแดง ไข่ทอดดอกมะรุม ยอดมะรุมลวกจิ้มน้ำพริก แกงส้มฝักมะรุม แกงเลียงหัวปลี ส้มตำลูกยอ ห่อหมกใบยอ ใบยอผัดผักบุ้งไฟแดง แกงดอกขี้เหล็ก สะเดาน้ำปลาหวาน แกงส้มกุ้งยอดมะขาม น้ำมันรำข้าวกินก่อนนอน
- เครื่องดื่มสำหรับโรคไทรอยด์ : น้ำต้มตะไคร้ + รางจืด + ใบเตย น้ำคั้นกระชาย + โหระพา + ใบบัวบก น้ำต้มลูกมะตูมอ่อนปิ้งไฟ หรือน้ำต้มลูกยอคั่ว ๑๐๐ มก. / มะตูมแห้ง ๕๐ มก. / หัวแห้วหมูคั่ว ๕๐ มก. ต่อน้ำ ๑ ลิตร ต้มดื่มต่างน้ำ หรือก่อนอาหารและก่อนนอน เม็ดบัว + ลูกเดือยสุกปั่นกินช่วง ๑๘.๐๐-๒๑.๐๐ น.
- พืชผักผลไม้ที่ดีต่อโรคไทรอยด์ : กล้วยน้ำว้าสุก มะม่วงสุก มะม่วงกวน ลูกมะม่วงหาวสุก ลูกยอปิ้งไฟ มะตูมอ่อนปิ้งไฟ ทุกส่วนของมะรุม ทุกส่วนของผักกระชับ ผักเสี้ยนผี ผักเสี้ยนกิน กระเทียม ข่าอ่อน ขิงอ่อน ไพล กะเม็ง ใบพิลังกาสา สมอไทย มะขามป้อม ถั่วเขียว ใบปอ ผักฮ้วนหมู (กระทุงหมาบ้า) ฟักข้าว ย่านาง น้ำต้มเถากระทกรก ชาชงใบมะกล่ำตาช้าง

๒. มีสติอยู่กับกาย อิริยาบถ ลมหายใจ สวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิ ฝึกลมหายใจ เข้าสบาย ออกสบาย อย่างน้อย ๒๐ นาที (ฮอร์โมนหนุ่มสาวจะหลั่งออกมาดูแลร่างกาย)

๓. นอนหลับก่อน ๔ ทุ่ม ในที่ไม่มีแสงไฟ และคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า (ฮอร์โมนหนุ่มสาวจะหลั่ง)

๔. ออกกำลังกายเบาๆ ต่อเนื่อง เช่น เดินเร็ว รำไท้เก็ก ให้ได้ ๓๐ นาทีขึ้นไป (ฮอร์โมนหนุ่มสาวจะหลั่ง) ไม่ออกกำลังกายหรือทำงานมากเกินกำลังตน

๕. ล้างพิษด้วยสมุนไพรอาทิตย์ละครั้ง เช่น น้ำต้มผักบุ้งแดง ย่านาง รางจืด

๖. ดูแลโรคเรื้อรังให้หาย เช่น โรคตับอักเสบ กรดไหลย้อน โรคกระเพาะ โรคไต โรคนิ่วไต นิ่วถุงน้ำดี โรคโลหิตจาง

๗. ยาพอก : เอาใบมะขามมากๆ ต้มเคี่ยว กรองเอาแต่น้ำ เคี่ยวต่อไปจนงวดข้น แต่อย่าให้ไหม้ แล้วเอายาดำเท่าๆ กัน เคี่ยวลงไปด้วย พอกที่คอซึ่งบวมหรือโตหลายๆ วันก็จะยุบ แก้คอพอกหรือคอโต

๘. ใช้รากและต้นผักขมหนามสด ๖๐ กรัม เนื้อหมู ๖๐ กรัม (อาจใช้น้ำตาลกรวด ๑๕ กรัม แทนได้ นำไปต้มแล้วทานตอนอุ่นๆ หลังอาหารเช้า-เย็น ติดต่อกันอย่างน้อย ๑๐ วันขึ้นไป)

๙. ให้รับประทานใบมะรุมเป็นประจำ (หรือครั้งละ ๓ กรัม ก่อนอาหารเย็นหรือก่อนนอน วันละครั้ง) ในหญิง ๗๐% หายจากไทรอยด์เป็นพิษได้จากการกินใบมะรุม

๑๐. รากกล้วยตีบนำมาล้างให้สะอาดตากแดดให้แห้งฉีกเป็นเส้นเล็กๆ คั่วไฟให้หอม นำมาดื่มเป็นชาต่างน้ำ หรือใช้ก้านของเครือกล้วยนำมาฉีกเป็นเส้นเล็กๆ ตากแห้งคั่วให้หอมมาทำชาชงดื่มต่างน้ำ

๑๑. เหง้าและต้นตะไคร้เก็บทางทิศตะวันออก ๓ กอๆ ละ ๑ ต้น นำมาฝนกับน้ำทั้งกินทั้งทา ทาลงอย่างเดียวทุกวันจนหาย (ทาที่คอที่ต่อมไทรอยด์)

๑๒. คอพอกให้เก็บตะไคร้ ๓ กอๆ ละ ๑ ต้น ทางทิศตะวันออกในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ, แรม ๑๕ ค่ำ, ขึ้น ๑ ค่ำ ทั้งกินทั้งทาครั้งละ ๓ วันติดต่อกัน ถ้ายังไม่หายเอาข้าวปั้นกลม ๒ ก้อนพอกกับดินหม้อ เอาไปถูคอก่อนนอน

แนวทางการรักษาโรคไทรอยด์ + กษัยกล่อนไฟ

จากการซักประวัติและการตรวจร่างกาย

กษัยกล่อนไฟแบบหย่อน	กษัยกล่อนไฟแบบกำเริบ
อาการต่อมไทรอยด์ทำงานน้อย (Hypothyroid)	อาการต่อมไทรอยด์ทำงานเกิน (Hyperthyroid)
๑. ชีพจรเต้นช้า เบา ขี้หนาว เกินเหตุ	๑. ชีพจรเต้นเร็ว หัวใจเต้นแรง ใจสั่น ขี้ร้อน
๒. อารมณ์ผันผวน ซึมเศร้า	๒. อารมณ์แปรปรวนง่าย
๓. เบื่ออาหาร กลืนลำบาก น้ำหนักเพิ่ม	๓. รับประทานได้ดี แต่น้ำหนักลด
๔. อ่อนเพลีย บวม	๔. เหนื่อยง่าย มือสั่น กล้ามเนื้ออ่อนแรง
๕. นอนได้ทั้งวัน ไม่อยากทำงาน	๕. นอนไม่หลับ
๖. ขี้ลืม ความจำเลอะเลือน สมองเสื่อม	๖. ประจำเดือนผิดปกติ ตาโปน
๗. ท้องผูก	๗. อุจจาระบ่อยวันละหลาย ๆ ครั้ง
๘. ผิวหยาบและแห้ง ผิวซีด และผมแห้ง	๘. คอบวมมีก้อนโตที่คอ
๙. ประจำเดือนมามากผิดปกติ	๙. กล้ามเนื้อแขนลีบ
๑๐. ปวดข้อปวดกล้ามเนื้อ	๑๐. ผมเปราะผมร่วง
๑๑. เสียงแหบพูดช้าลง	๑๑. ความดันโลหิตสูง
๑๒. ใบหน้า รอบดวงตา มือ เท้า บวม	๑๒. ตัวร้อนรุม ๆ

หลักการวางยากษัยกล่อนไฟหย่อน	หลักการวางยากษัยกล่อนไฟกำเริบ
๑. รุ ด้วยยาพรหมภักตร์น้อย	๑. รุ ด้วยยาพรหมภักตร์น้อย
๒. ล้อม ด้วยยารสสุขุมร้อน เช่น	๒. ล้อม ด้วยยารสสุขุม/เย็น
- ยาปราบชมพูทวีป ยาหอมนวโกฐ	- ยาหอมเทพวิจิตร - ยาหอมกล่อมนางนอน
- ยาไพศาลี, ยาธัพพะยาธิคุณ ๑	- ยาเขียวประสะพิมเสน - ยาประสะจันทน์แดง
- ยาหอมกล่อมอารมณ์ - ยาหอมอินทรจักร์	- ยาหอมกล่อมอารมณ์ - ยาจันทหฤทัย
๓. รักษา	๓. รักษา
- ยาธัพพยาธิคุณ ๒	- ยาธัพพะยาธิคุณ ๒
- ยาบำรุงโลหิต	- ยาบำรุงโลหิต
- ยาอายุวัฒนะ - ยาตรีวาสังข์	- ยาอายุวัฒนะ - ยาตรีวาสังข์

หมายเหตุ : หรือจะวางยาตามกษัยกล่อนไฟ แต่ละประเภทตามพระคัมภีร์กษัยก็ได้ และใช้หลักรุ ล้อม รักษา กำกับตรีโทษะให้เข้าสู่สมดุลย์

โทรอยด์เป็นพิษ

(โดย... อ.ปณิตา ถนอมวงศ์)

พระคัมภีร์กล่าวถึงอาการกำเริบ มาจากไฟธาตุเกี่ยวกับการย่อยอาหารที่เรียกไฟปริณามัคคี ทำงานมากเกินไปจนเป็นผลให้เกิดเป็น **กติกธาตุ** ลักษณะอาการ กติกธาตุยิ่งไปด้วยสรรพิษทั้งปวง มีพิษดี พิษเสมหะ พิษลม เป็นอาทิพิษอันเศษเป็นที่สุด คือเพลิงธาตุนั้นแรง เผาอาหารฉับพลันยิ่งนัก กระทำให้จับเชื่อมมัว ทั้งกลางวันกลางคืน มิได้เว้นเวลา ให้ปวดศีรษะ ให้ผิวเนื้อแดง ตาแดงให้ขัดอุจจาระปัสสาวะ ให้เป็นพรรดึก โทษทั้งนี้เกิดแต่กองจตุกาลเตโชธาตุ (กองธาตุไฟ ๔ อย่าง) เป็นเหตุในอาการเริ่มแรก เมื่อไม่ได้รับการแก้ไข..แล้วแปรไปเป็นโรคต่างๆ

อาการต่อไปก็ตกเข้าสู่อชินธาตุใน**คัมภีร์ธาตุบรรจบ** ที่เรียกว่ามละอชินเริ่มมีอาการธาตุไฟตีขึ้นไปส่วนบนที่เรียก ศอเสมหะมีผลให้ธาตุน้ำพิการเกิด ปากคอแห้ง ให้หนักตัว(ลุกไม่ขึ้นไม่มีแรง) ให้วิงเวียน ให้อุจจาระ ปัสสาวะออกมิสะดวก(ระบบขับถ่ายไม่ปกติไปอาจไม่ถ่ายหรือถ่ายกะปริดกะปรอย หรือถ่ายบ่อย) และให้เหงื่อตก สังเกตอุจจาระจะมีกลิ่นฉุนๆเหมือนกลิ่นหญ้าเน่า(ปนน้ำดี)

สาเหตุ

- จากมูลเหตุ ๘ ประการ
    - มีสภาวะเครียดเรื้อรังอารมณ์หงุดหงิด ขี้โมโหชอบเอาแต่ใจ
    - ทำงานเกินกำลัง นั่งทำงานฝืนกายมากเกิน ใช้ความคิดมากไปจนสมองไม่ได้พัก
    - ขาดการพักผ่อน
- กินอาหารหวาน,เผ็ด,เค็ม,มัน,รสจัดเสมอเข้าอชินธาตุเป็นเหตุให้พิษไฟตีน้ำดีย้อนขึ้น ดื่มน้ำน้อยชอบดื่มเครื่องดื่มที่มีน้ำตาล ไขมันต่างๆเป็นส่วนผสม จึงไปกระตุ้นให้กำเดากำเริบกล้า(กำเดาเป็นตัวคุมระบบธาตุไฟ)

อาการ

- เหนื่อยง่าย หัวใจเต้นเร็ว ใจสั่น หัวใจเต้นผิดจังหวะ และอาจถึงขั้นหัวใจล้มเหลว
- มือสั่น หงุดหงิดง่าย นอนไม่หลับ กระสับกระส่าย ขาดสมาธิ
- เหงื่อออกมาก ผิวชื้น ผมร่วง ศีรษะล้าน หนังหนาบริเวณหน้าแข้ง นิ้วปุ้ม เล็บกร่อน
- ตาโตขึ้น เปลือกตาเปิดกว้าง หรืออาจตาโปนนัยน์ตาแดง
- หิวบ่อย ถ่ายบ่อย ถ่ายเหลว คลื่นไส้ อาเจียน
- น้ำหนักตัวลดแม้ทานปกติหรือทานมาก ตัวอุ่นขึ้น
- ประจำเดือนมาผิดปกติ กระปริดกระปรอย ประจำเดือนขาด มีบุตรยาก

- อ่อนแรง มือสั่น
- คอโต บางรายอาจมีก้อนที่ไทรอยด์

การรักษา

- อาการยังไม่มากงดที่เหตุด้านบนปั่นน้ำใบย่านางดื่มครั้งละ ๑ แก้ว(๑๕๐มล.) เช้า กลางวัน เย็น
- ใช้หอมแดงทาที่คอเช้า ก่อนนอนก้อนจะค่อยๆยุบลงไป
- ถ้าอาการเพิ่มให้ใช้ยาปรับสมดุลในคัมภีร์สิทธิสารสงเคราะห์ ร่วมกับยาลดไข้เพื่อโลหิต

ไทรอยด์ต่ำ

อาการจะตรงข้ามกับไทรอยด์เป็นพิษ คือไฟธาตุย่อยไม่พอ มีผลให้ธาตุน้ำกำเริบจับก้อนให้บวมโต ธาเ ไฟหย่อน ธาตุลมหย่อนตามเพราะไฟไปกับลม มีผลให้เชื่องช้าจากธาตุน้ำทำพิษ

สาเหตุ

- เช่นเดียวกับไทรอยด์เป็นพิษ
- กินยาที่ไปกดไทรอยด์
- กินอาหารที่ไปขัดขวางการทำงานของไทรอยด์

อาการ

- มีน้ำหนักเพิ่มขึ้น แต่อ่อนเพลีย กล้ามเนื้ออ่อนแรง
- ขี้หนาว และมีอาการซึมเศร้า
- ผิวแห้ง และผมบางแห้ง
- มีประจำเดือนมากผิดปกติไปจากเดิม
- มีปัญหาในการนอน หลับๆตื่นๆ
- วอกแวกง่าย ไม่อดทนขาดสมาธิ
- มีอาการข้อบวมหรือปวดที่ข้อและท้องผูก
- มีระดับ cholesterol สูงจากการเผาผลาญไม่ดี(ไฟย่อย)

การรักษา

- งด อาหารแปรรูป น้ำตาล ไขมันสูง แป้งจากถั่วเหลือง ตระกูลกะล่ำปลีมีสารกอยโตรเจน
- งด ยาลดกรดที่มีส่วนผสมของอลูมิเนียมหรือแมกนีเซียม ยาลดแผลในกระเพาะ
- ต้มใบย่านางดื่มครั้งละ ๑ แก้ว วันละ ๓ เวลาทาหอมแดงที่คอเช้า – ก่อนนอนก้อนจะค่อยๆยุบลงไป
- ยาปรับสมดุลธาตุ

โรคของต่อมไทรอยด์ (Thyroid gland)(ระบบต่อมไร้ท่อและโภชนาการ)

(โดย พท.ชายณรงค์ ณ เชียงใหม่)

กายวิภาคของต่อมไทรอยด์

เป็นต่อมไร้ท่อที่ใหญ่ที่สุดในร่างกายอยู่ที่ลำคอด้านหน้าต่ำกว่าลูกกระเดือกเล็กน้อย รูปร่างเหมือนเกือกม้าประกอบด้วยปีกซ้ายและปีกขวาเชื่อมต่อกันด้วยคอคอด ปกติจะมีขนาดใหญ่กว่านิ้วหัวแม่มือเล็กน้อยและมองเห็นไม่ชัด ต่อมไทรอยด์มีหน้าที่สร้างฮอร์โมนไทรอกซินโดยใช้ไอโอดีนที่ได้จากอาหารที่กินเข้าไปเป็นวัตถุดิบและมีฮอร์โมนกระตุ้นต่อมไทรอยด์จากใต้สมองเป็นตัวควบคุมการทำงานของต่อมไทรอยด์ ฮอร์โมนต่อมไทรอยด์จะออกฤทธิ์กระตุ้นเซลล์ต่าง ๆทั่วร่างกายให้ทำงานตามปกติถ้า

๑. ฮอร์โมนทำงานมากเกินไป จะเกิดคอพอกเป็นพิษ

๒. ฮอร์โมนมีน้อยเกินไป ร่างกายจะเฉื่อยชา เกิดโรคต่อมไทรอยด์ทำงานน้อย

ถ้าขาดฮอร์โมนตั้งแต่เด็ก ๆ จะทำให้เด็กเจริญเติบโตไม่ดี ตัวเตี้ยแคระ ปัญญาอ่อน เรียกว่าเด็กเครตินโรคที่เกี่ยวข้องกับต่อมไทรอยด์ที่ปรากฏในทางการแพทย์แผนปัจจุบันคือ

๑. คอพอกธรรมดาและคอพอกเป็นพิษ

๒. ต่อมไทรอยด์อักเสบ

๓. มะเร็งต่อมไทรอยด์

๔. ต่อมไทรอยด์ทำงานน้อย

*** การเป็นไทรอยด์หรือคอพอกสามารถรักษาให้เป็นปกติได้

คอพอก (Simple goiter)

หมายถึง อาการที่ต่อมไทรอยด์ตรงบริเวณคอหอยเกิดบวมโตผิดปกติ ทำให้คอโป่งเป็นลูกออกมาเห็นได้ชัดเจนและสามารถคลำเป็นก้อนเวลาผู้ป่วยกลืนน้ำลาย ก้อนนี้จะขยับขึ้นลงตามจังหวะการกลืน คอพอกแบ่งเป็น ๒ ชนิดคือ

๑. คอพอกธรรมดา (Simple goiter)

๒. คอพอกเป็นพิษ (Toxic goiter/Hyperthyroidism)

คอพอกธรรมดา มีสาเหตุที่สำคัญคือ

๑) ขาดธาตุไอโอดีน ซึ่งมีมากในเกลือทะเลและอาหารทะเล โรคนี้จึงพบมากในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้ต่อมไทรอยด์ถูกฮอร์โมนจากต่อมใต้สมองกระตุ้นจนมีขนาดโตขึ้นเป็นคอพอก บางหมู่บ้านมีคนเป็นคอพอกมากเรียกว่าคอพอกประจำถิ่น (เกณฑ์ ๑๐ คนใน ๑๐๐ คนเป็นคอพอกในแต่ละหมู่บ้าน)

๒) การเปลี่ยนแปลงของร่างกาย มักพบในผู้หญิงที่เริ่มเข้าสู่วัยรุ่นหรือกำลังตั้งครรภ์ซึ่งร่างกายต้องการฮอร์โมนไทรอยด์มากขึ้นทำให้ต่อมไทรอยด์ทำงานมากกว่าปกติ ทำให้เกิดอาการที่เรียกว่าคอพอกสรีระ (Physiologic goiter)

๓) จากผลของยาที่ใช้รักษาวัณโรค ทำให้ต่อมไทรอยด์ทำงานผิดปกติ อาการ คอโตมากกว่าปกติโดยไม่มีความผิดปกติแต่อย่างใด ถ้าก้อนโตมาก ๆอาจทำให้เกิดอาการหรือหายใจลำบาก

คอพอกเป็นพิษ (Toxic goiter)

สาเหตุ ต่อมไทรอยด์ทำงานมากเกินไป โดยอยู่เหนือการควบคุมของต่อมใต้สมองทำให้มีการหลั่งฮอร์โมนไทรอยด์ (ไทรอกซิน) ออกมาในกระแสเลือดเป็นจำนวนมาก จึงไปกระตุ้นให้เซลล์ต่าง ๆของร่างกายทำงานมากผิดปกติทำให้เกิดอาการไม่สบาย ส่วนสาเหตุที่ทำให้ต่อมไทรอยด์เสียสมดุลในการทำงานนั้น เกิดจากปฏิกิริยาภูมิแพ้ต่อตัวเองหรือที่เรียกว่าออโตอิมมูนเช่นเดียวกับโรคเอสแอลอี(SLE)

คอพอกเป็นพิษ พบในกลุ่มคนอายุ ๒๐ ถึง ๔๐ ปีในทุกเพศ แต่พบในหญิงมากกว่าชาย ๕ เท่า โรคนี้มีอาการเรื้อรังนานเป็นปี ๆ บางรายอาจหายได้เองแต่อาจกำเริบอีกถ้าไม่ได้รับการรักษา อาจเกิดอันตรายร้ายแรงได้เพราะอาจพบว่ามีญาติพี่น้องเป็นโรคนี้ร่วมด้วย

โรคนี้พบว่าความสัมพันธ์กับปัจจัยทางเพศ(หญิงเป็นมากกว่าชาย) กรรมพันธุ์และความเครียดทางจิตใจ

อาการ

๑. เหนื่อยง่าย อ่อนเพลีย นอนไม่หลับ มือสั่น ใจหวิว ใจสั่น
๒. ร้อน เหงื่อออกง่าย ฝ่ามือมีเหงื่อชุ่มตลอดเวลา
๓. น้ำหนักตัวลดลงอย่างรวดเร็วทั้ง ๆที่รับประทานอาหารปกติหรือทานจุ เพราะร่างกายมีการเผาผลาญอาหารมาก
๔. มีอาการไม่อยู่สุข ชอบทำโน่นทำนี่เหมือนคนขี้ตื่น ท่าทางหลุกหลิก หงุดหงิด โมโหง่าย
๕. อาจมีอาการถ่ายเหลวหรือคลื่นไส้อาเจียนร่วม
๖. อาจมีอาการกล้ามเนื้ออ่อนแรง แขนขาไม่มีแรง กลืนลำบาก หรือภาวะอัมพาตครั้งคราวจากโปแตสเซียมในเลือดต่ำ
๗. ถ้าเป็นหญิงบางคนอาจมีประจำเดือนน้อยหรือขาดประจำเดือน

การตรวจพบ

๑. มีอาการคอพอก ใช้เครื่องฟัง ฟังดูที่ต่อมไทรอยด์ อาจได้ยินเสียงฟู่
๒. ชีพจรเต้นเร็วประมาณ ๑๐๐ - ๑๓๐ ครั้ง/นาที (ปกติ ๗๐-๑๐๐) และอาจเต้นไม่สม่ำเสมอ
๓. ความดันโลหิตจะสูงโดยเฉพาะช่วงบน
๔. มีอาการมือสั่นทดสอบโดยเอากระดาษวางบนมือ
๕. ผิวหนังมักมีลักษณะนุ่มเรียบมีเหงื่อชุ่ม
๖. อาจมีตาโปนหรือหนังตาบนรั้งขึ้นทำให้เห็นตาขาวข้างบนชัดเจน
๗. บางคนอาจมีฝ่ามือแดง

อาการแทรกซ้อน คอพอกเป็นพิษ ถ้าไม่ได้รับการรักษาอาจมีอาการแทรกซ้อนดังนี้

๑. ภาวะหัวใจวาย หัวใจขาดเลือด หัวใจเต้นผิดจังหวะ โดยเฉพาะในผู้สูงอายุที่เป็นความดันโลหิตสูงหรือมีภาวะผนังหลอดเลือดแดงแข็ง
๒. มีอาการอัมพาตครั้งคราว
๓. ในรายที่ตาโปนมาก ๆอาจทำให้กระจกตาดำเป็นแผลและตาบอดได้
๔. ในรายที่เป็นรุนแรงอาจเกิดภาวะวิกฤตจากต่อมไทรอยด์ทำให้มีไข้สูง ช็อค และอาจตายได้

ต่อมไทรอยด์อักเสบ (Thyroiditis)

สาเหตุ

๑. เกิดจากเชื้อไวรัสผู้ป่วยจะมีอาการเฉียบพลัน เช่นเจ็บคอ ต่อมไทรอยด์โตเร็วและกดเจ็บ อาจมีไข้ต่ำ ๆ ร่วมด้วย อาการเจ็บคออาจร้าวไปถึงหูขากรรไกรและหน้าอก มักพบในคนอายุ ๒๐-๔๐ ปี ส่วนใหญ่จะเป็นหญิง บางรายอาจทำให้เกิดไทรอยด์เป็นพิษตามมา

๒. เกิดจากปฏิกิริยาภูมิแพ้ต่อตัวเอง พบมากในหญิงวัยกลางคน จะมีอาการคอพอก กดเจ็บแข็ง และอาจมีภาวะต่อมไทรอยด์ทำงานน้อยร่วมด้วย

๓. ต่อมไทรอยด์อักเสบชนิดไม่ทราบสาเหตุ จะมีอาการคอโตเป็นก้อนแข็งเรื้อรัง ทำให้เสียงแหบหรือหายใจลำบากคล้ายมะเร็งต่อมไทรอยด์

***คอพอกที่มีอาการเจ็บปวดร่วมด้วยอาจเกิดจากต่อมไทรอยด์อักเสบ

๙. มะเร็งต่อมไทรอยด์ (Thyroid cancer)

สาเหตุ มักพบในเด็กและคนหนุ่มสาวหลังจากเคยได้รับการฉายรังสีที่บริเวณคอ ซึ่งอาจมีความรุนแรงแตกต่างกัน

อาการ

๑. คอพอกเป็นก้อนแข็ง ๆ อาจเป็นก้อนเดียวหรือหลายก้อน ผิวไม่ค่อยเรียบ ไม่มีอาการเจ็บปวด เคลื่อนไหวไม่ค่อยได้ เว้นแต่กรณีมีเลือดที่ก้อนมะเร็งอาจทำให้มีอาการต่อมน้ำเหลืองคอโตร่วมด้วย

๒. บางคนอาจมีเสียงแหบ

๓. ถ้าก้อนโตอาจกดหลอดลมหรือหลอดอาหารทำให้หายใจลำบาก

ข้อสังเกต ถ้าพบคอพอกเป็นก้อนแข็งผิวขรุขระมีเสียงแหบหรือต่อมน้ำเหลืองค่อนข้างโตให้สงสัยไว้ก่อนว่าเป็นมะเร็งต่อมไทรอยด์

๑๐. ต่อมไทรอยด์ทำงานน้อย (Hypothyroidism)

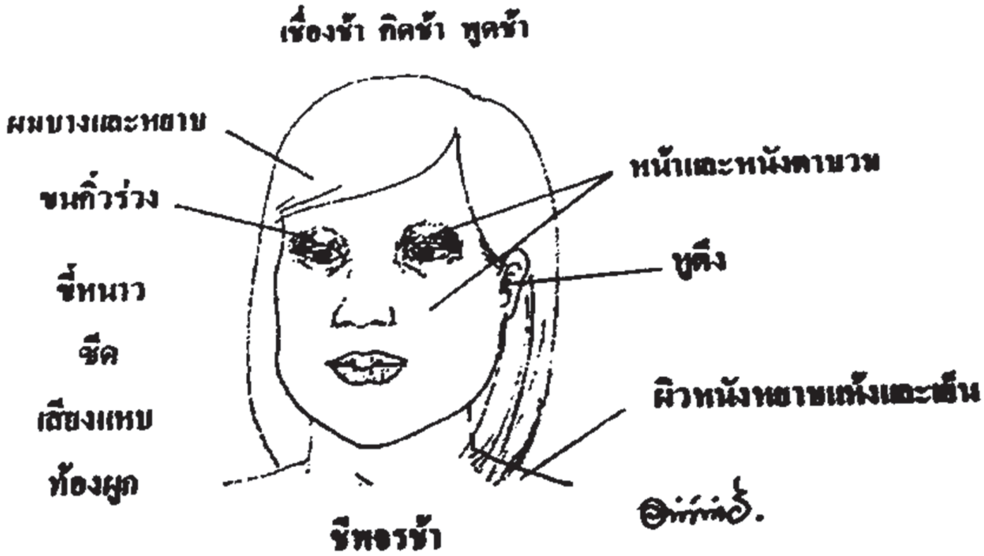

ภาวะต่อมไทรอยด์ทำงานน้อยพบในคนทุกเพศทุกวัยแต่มักพบในผู้หญิงวัยกลางคนมากกว่า

สาเหตุ เกิดจากภาวะที่ต่อมไทรอยด์สร้างฮอร์โมนได้น้อยกว่าปกติ สาเหตุอาจเกิดจาก

๑. เป็นผลที่เกิดหลังจากการรักษาคอพอกเป็นพิษ เช่นกินยาต้านไทรอยด์ กินน้ำแร่ หรือหลังผ่าตัดหรือเป็นไทรอยด์เรื้อรัง
๒. เป็นผลจากการฉายแสงรักษาโรคมะเร็งที่บริเวณคอ
๓. อาจเกิดจากความผิดปกติของต่อมใต้สมอง
๔. ในเด็กเล็กอาจเกิดภาวะขาดไอโอดีนในแม่ระหว่างตั้งครรภ์หรือระหว่างให้นมบุตร
๕. อาจเกิดจากต่อมไทรอยด์เจริญเติบโตได้ไม่เต็มที่มาแต่กำเนิด

อาการ อาจเกิดขึ้นอย่างช้า ๆ กินเวลาเป็นแรมเดือน-แรมปีและมีอาการดังนี้

๑. อ่อนเพลีย เหนื่อยง่าย เฉื่อยชา ทำงานเชื่องช้า คิดช้า ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ถ้าเป็นรุนแรงอาจหมดสติ
๒. หัวใจเต้นช้าประมาณ ๕๐ ครั้ง/นาที (ปกติ ๗๐ ครั้ง/นาที)
๓. ลำไส้เคลื่อนไหวได้ช้า ทำให้ท้องผูกประจำ
๔. ผู้ป่วยจะอ้วนขึ้นทั้ง ๆที่กินไม่มาก
๕. ขี้หนาวผิวหนังหยาบแห้งและเย็น ผมบางและหยาบ ผมและขนคิ้วอาจร่วง หน้าและหนังตาจะบวมฉุ
๖. อาจมีเสียงแหบ หูตึง ซีด ปวดชาปลายมือเพราะประสาทมือถูกพังผืดรัดแน่น
๗. ไม่มีความรู้สึกทางเพศ ถ้าเป็นหญิงประจำเดือนอาจออกมามากหรือประจำเดือนขาด
๘. ถ้าเป็นเด็กทารกแรกเกิดต่อมาเด็กจะโตช้า รูปร่างเตี้ยแคระ พุงป่องสมองทึบ ปัญญาอ่อน หูหนวกเป็นใบ้ ซึ่งแผนปัจจุบันเรียกว่าเด็กเครตีน

การตรวจทางอายุรเวทและแพทย์แผนไทย

๑ การซักประวัติ

ชื่อ-สกุล ภูมิลำเนา สถานะ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา อาชีพ ประเทศสมุฏฐาน ส่วนสูง น้ำหนัก อายุ วันเดือนปีเกิด ธาตุเจ้าเรือน ความดันโลหิต โรคประจำตัว โรคปัจจุบัน

การซักอาการเพิ่ม

คอพอกธรรมดา	-คนไข้อาจมีอาการคอพอกเพียงอย่างเดียว ไม่มีอาการอื่นร่วม ให้ถามว่าในหมู่บ้านมีคนเป็นคอพอกมากหรือไม่ ถ้ามีมากร้อยละ ๑๐ ของประชากรถือว่าเป็นคอพอกประจำถิ่น
คอพอกเป็นพิษ	-ซักในประเด็นดังต่อไปนี้ เหนื่อยไหม อ่อนเพลียหรือไม่ นอนหลับดีไหม ใจสั่นไหม ขี้ร้อนไหม เหงื่อออกมากไหม น้ำหนักลดไหม กินจุไหม ถ่ายอุจจาระเป็นอย่างไร กลืนอาหารลำบากไหม แขนขาชาหรือไม่มีแรงไหม ประจำเดือนปกติไหม
ต่อมไทรอยด์อักเสบ	-กดบริเวณไทรอยด์เจ็บไหม มีไข้ไหม เจ็บคอเจ็บหูหรือขากรรไกรไหม ปวดแขนหรือหน้าอกไหม
มะเร็งต่อมไทรอยด์	-กดบริเวณต่อมไทรอยด์เจ็บไหม เจ็บคอไหม หายใจลำบากไหม
ต่อมไทรอยด์ทำงานน้อย	-อ่อนเพลียไหม เหนื่อยง่ายไหม ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อไหม ท้องผูกไหม กินจุไหม หนาวไหม หูได้ยินตามปกติไหม ชาตามตัวหรือไม่ ความรู้สึกทางเพศผิดปกติไหม ประจำเดือนมาตามปกติไหม

๒ การตรวจเพิ่ม

คอพอกธรรมดา	-คอโตกว่าปกติไหม โตมากหรือน้อย ผอมไหม ดูท่าทางอิดโรยไหม
คอพอกเป็นพิษ	-ดูมือสั่นไหม จับมือดูร้อนไหม มีเหงื่อออกไหม ผอมไหม ตาโปนไหม ความดันโลหิตสูงไหม ฟังที่ต่อมไทรอยด์ดูได้ยินเสียงฟู่ไหม เห็นตาขาวมากไหม ฝ่ามือแดงไหม ตรวจหัวใจ
ต่อมไทรอยด์อักเสบ	-กดที่ต่อมไทรอยด์จะเจ็บ
มะเร็งต่อมไทรอยด์	-คอพอก คลำพบก้อนเดียวหรือหลายก้อนขยับได้หรือไม่ ต่อมน้ำเหลืองโตไหม
ต่อมไทรอยด์ทำงานน้อย	-ผมบางหรือหยาบไหม ขนคิ้วร่วงไหม หน้าตาบวมไหม ผิวหนังแห้งและเย็นไหม

๓ การตรวจธาตุเจ้าเรือน หมุนจักรราศี พยากรณ์โรคว่าเกิดแต่เหตุใด

๔ การจับชีพจร จะพบการเต้นผิดปกติที่

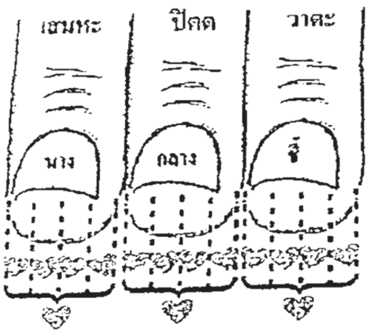

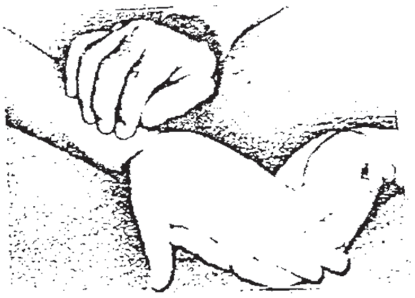

วาตะ(นิ้วชี้)	วาตะ	๑ สมอง หน้าอก หู
ปิตตะ(นิ้วกลาง)	ปิตตะ	๔ สายตา ๕ ผิวหนัง
เสมหะ(นิ้วนาง)	เสมหะ	๔ หัวใจ,ข้อ

5 การตรวจดูลายมือ (ต่อมไทรอยด์ทำงานมากเกินไป)

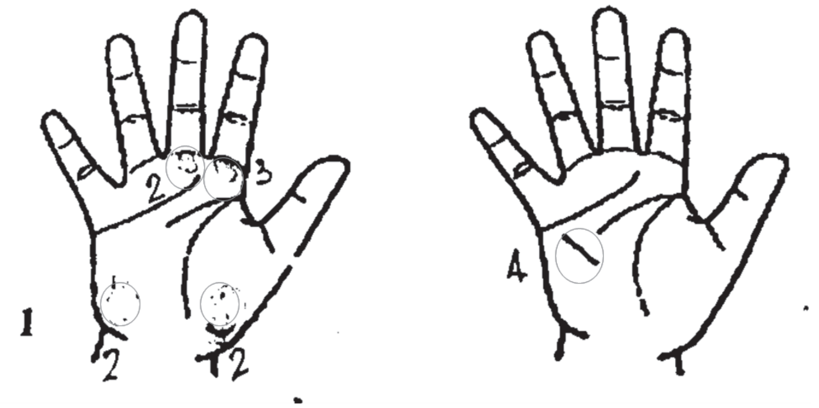

๑. เมื่อเหยียดมือ มือจะสั่น ฝ่ามือจะแดงและร้อน ผิวหนังมีเหงื่อ

๒. บริเวณเนินศุกร์ เนินจันทร์ โคนนิ้วกลางจะแดงกว่าปกติ

๓. เนินพฤหัสบดีจะนูนเด่น

๔. เส้นสุขภาพจะมีความลึกกว่าปกติ

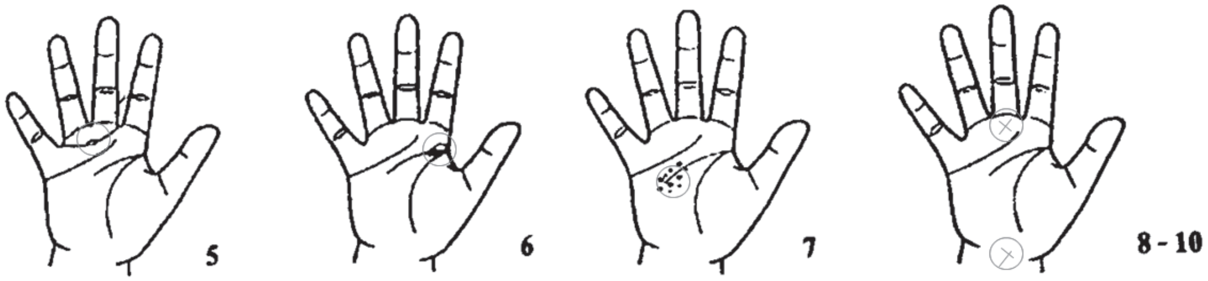

๑. มีเส้นวงพระศุกร์และมีเกาะปรากฏอยู่
๒. เส้นเกาะขนาดใหญ่อยู่บนเส้นสมองใกล้เส้นชีวิต
๓. มีเส้นบางๆรูป + หรือ * กระจายบริเวณเส้นสมอง
๔. เนินเสาร์และอาทิตย์จะมีสีแดง
๕. บริเวณเนินเนปจูนจะหย่อนและซีด
๖. บริเวณ ๘-๙ จะมี * ปรากฏให้เห็น

๖ การกดจุดฝ่าเท้า จะพบการกดเจ็บที่

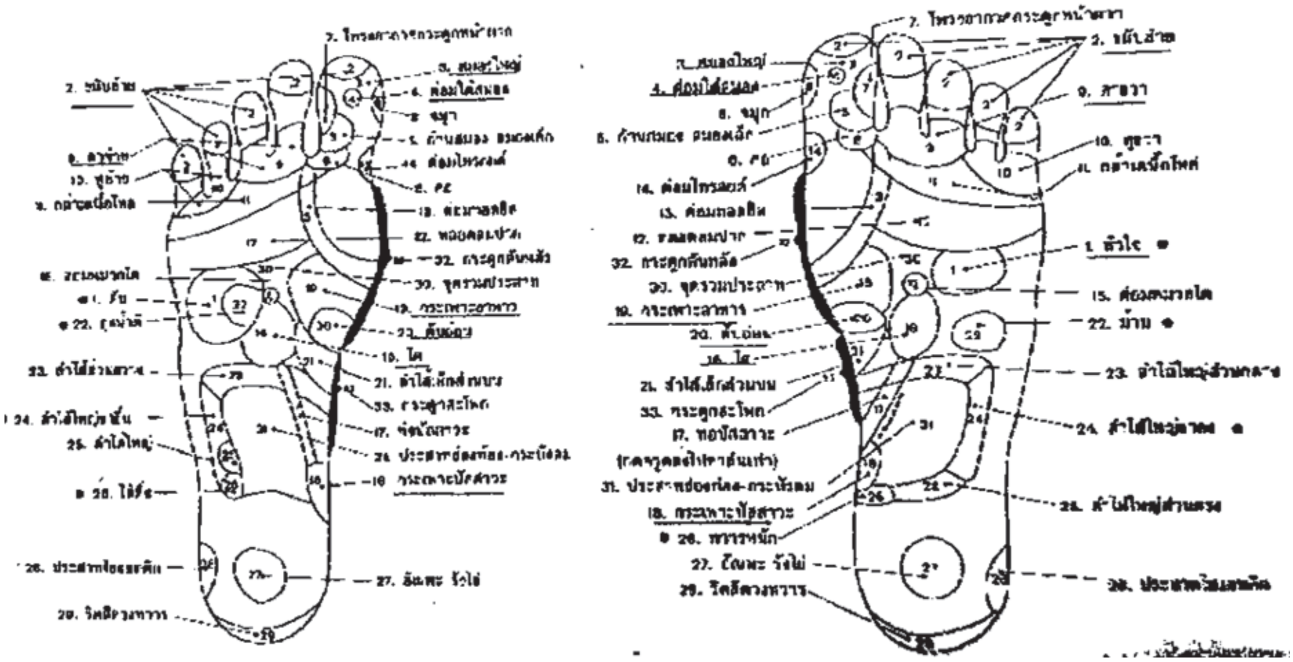

จุดฝ่าเท้าขวา-ซ้าย กดจุด ๑๔ จะกดเจ็บมาก จุด ๑ , ๓-๖ , ๙-๑๐ จะแสดงอาการเจ็บร่วม กรณีถ่ายเหลวหรือท้องผูก จุด ๒๓-๒๕ จะแสดงอาการร่วม

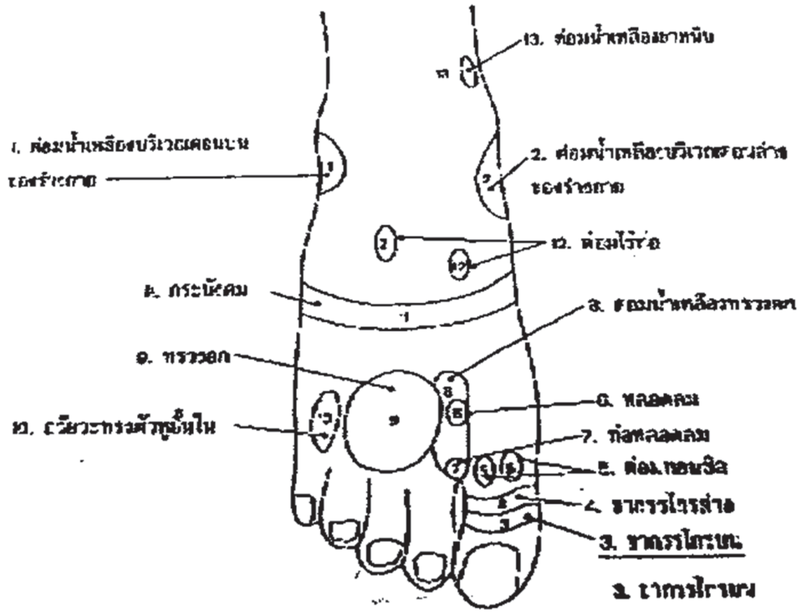

จุดหลังเท้าขวา-ซ้าย กรณีต่อมน้ำเหลืองโต กดจุด ๑ และ ๘ จะแสดงอาการร่วม

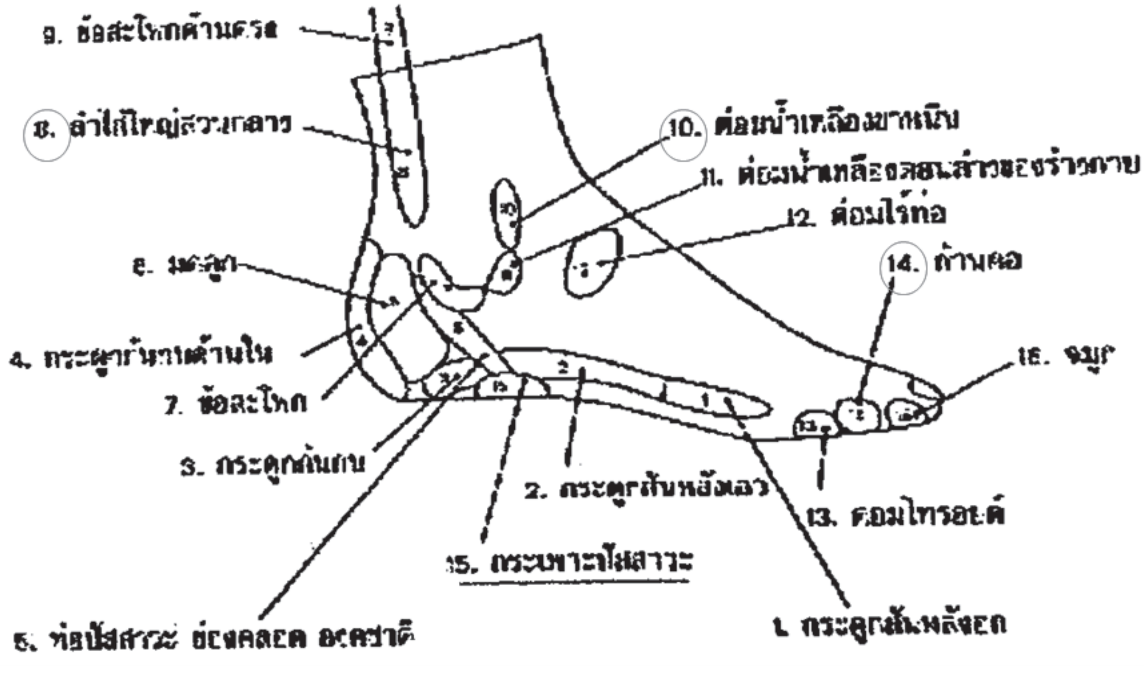

จุดเท้าด้านในขวา–ซ้าย

แสดงอาการร่วม เท้าด้านในขวาซ้าย กดจุด ๘ , ๑๐ , ๑๔ จะแสดงอาการร่วม

๗ การผูกดวง (กรณีจำเป็น)

๘ การเขียนสมุฏฐาน

- **อาการต่อมไทรอยด์โต** เกิดจากตรีธาตุเกิดตรีโทษทำให้สมุฏฐานปถวีพิกัด มัตถเกมัตถลุงคังพิการ
- อาการ_อ่อนเพลีย นอนไม่หลับ มือสั่น ใจหวิว เกิดจากสมุฏฐานวาโยพิกัดอังคมังคานุสารีวาตาและกุจฉิสยาวาตา

- **อาการร้อนเหงื่อออกมาก** เกิดจากสมุฏฐานเตโชพิกัดปริทัยหัคคีและสมุฏฐานอาโปพิกัดเสโทพิการ
- **อาการถ่ายเหลวหรือท้องผูก** สมุฏฐานอาโปพิกัดคูถเสมหะและวาโยระคน
- **อาการประจำเดือนผิดปกติ** เกิดจากสมุฏฐานอาโปพิกัดโลหิตและวาโยพิการ
- **อาการตาโปน** เกิดจากสมุฏฐานอาโปพิกัดอัสสุ วาโยพิกัดอังคมังคานุสารี และลมที่เกิดจากเส้นกาละทารีพิการ
- **อาการต่อมน้ำเหลืองโต** เกิดจากสมุฏฐานอาโปพิกัดบุพโพพิการ
- **อาการหูตึง** เกิดจากสมุฏฐานวาโยพิการ

***อาการมะเร็งถือว่าเป็นกาฬ สมุฏฐานอาโปพิกัดโลหิตและบุพโพ

๙ **การวินิจฉัย** ต่อมไทรอยด์พิการหรือคอพอกหรือสมุฏฐานปถวีพิกัดมัตถลุงคังพิการ

๑๐ การรักษา

๑.	ยาบำรุงสมอง (ปว๒)	๒ เม็ด ก่อนอาหาร เช้า - เย็น (พศส.๒/๑๑๔)
๒.	ยาไทรอยด์	๓ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร (พศส.๑/๒๑๕)
๓.	ยาบำรุงกำลัง	๒ เม็ด เช้า ก่อนนอน (กรณีอ่อนเพลีย) (ตบ.๓๒)
๔.	ยาแก้เตโช	๓ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร (กรณีตัวร้อนเหงื่อออก) (พศส.๒/๑๑๑)
๕.	เหลืองปิดสมุทร	๒ เม็ดทุก ๔ ชั่วโมง (กรณีท้องเดิน) (สม.๒๕๕๖)
๖.	บำรุงน้ำเหลือง	๒ เม็ด ๓ เวลา ก่อนอาหาร (กรณีต่อมน้ำเหลืองโต) (ตบ๑๕๖)
๗.	บำรุงไขกระดูก	๒ เม็ด ๓ เวลา หลังอาหาร (พศส.๒/๑๑๓)
๘.	ยาชำระปถวี	๒ เม็ด ๓ เวลา หลังอาหาร (ปรับธาตุ) หรือปถวี ๑ (พศส.๑/๒๓๐)

๙. กรณีประจำเดือนผิดปกติ ให้รักษาเหมือนโลหิตทุจริตโทษ

๑๐. กรณีเป็นมะเร็งให้รักษาเหมือนกับมะเร็งอื่น ๆ โดยดูอาการร่วมด้วยถ้ามีการอักเสบอาจให้ยาอติเทพและนารายณ์ปราบโรค

๑๑ คำแนะนำ

๑. มูลเหตุแห่งการเกิดโรค ๘ ประการสำหรับคอพอกธรรมดา ให้แนะนำรับประทานอาหารทะเลอย่างน้อยอาทิตย์ละ ๑-๒ ครั้ง กรณีเป็นมะเร็ง ให้หลีกเลี่ยงอาหารแสลง อาหารหมักดอง ปลาประเภทไม่มีเกล็ด แนะนำให้รับประทานอาหารตามธาตุเจ้าเรือน

๒. นาฬิกาชีวิต

บอกเล่าประสบการณ์การรักษาโรคไทรอยด์ด้วยการแพทย์แผนไทย
(โดย อาจารย์วัลลภ เผ่าพนัส)

โรคไทรอยด์เกิน (ไทรอยด์เป็นพิษ)

ตับ เป็นตัวควบคุมธาตุไฟทั้ง ๔ กอง

ธาตุ	ส่วนประกอบ	ระบบควบคุม
ไฟ	๑. ไฟย่อยอาหาร (ปริณามัคคี)	๑. พัทธปิตตะ
	๒. ไฟทำให้ร้อนระส่ำระสาย (ปริทัยหัคคี)	๒. อพัทธปิตตะ
	๓. ไฟเผาให้แก่คร่ำคร่า (ชิรณัคคี)	๓. กำเดา
	๔. ไฟอุ่นกาย (สันตัปปัคคี)	

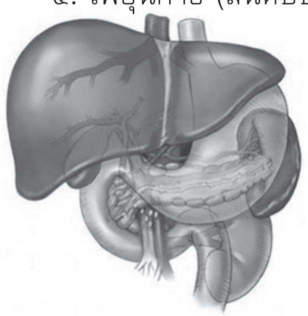

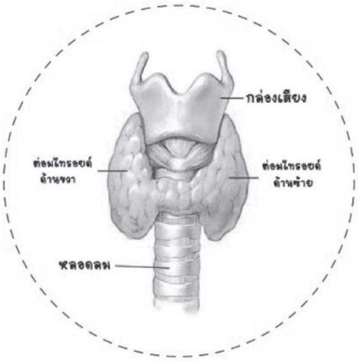

การรักษาก็ต้องวินิจฉัยโรคให้แม่นยำก่อนว่า ลักษณะอาการแบบนี้เป็นไทรอยด์เกินหรือไทรอยด์ขาดเพราะคนไข้บางคนมาพบแพทย์แผนไทยบอกว่าเป็นไทรอยด์เป็นพิษ แต่พอมาซักประวัติตรวจร่างกายปรากฏว่าไม่ใช่แต่เป็นไทรอยด์ขาด บางคนก็บอกว่าตัวเองเป็นไทรอยด์ขาดพอซักประวัติกลับกลายเป็นไทรอยด์เกินก็มี เพราะคนไข้ไม่เข้าใจ เค้ารู้แต่เพียงว่าเป็นโรคไทรอยด์แต่ไม่รู้ว่าเป็นขาดหรือเกิน ทั้งนี้เนื่องจากครั้งแรกที่เขามีอาการก็จะไปพบแพทย์และได้ยามารับประทาน และกินยาตามหมอสั่ง แต่อาการก็แกว่งไปแกว่งมา กล่าวคือ ครั้งแรกคนไข้ไปหาหมอแผนปัจจุบันพบว่าเป็นไทรอยด์เกินก็จริง พอเป็นไทรอยด์เกินก็จะได้ยาต้านไทรอยด์มากินพอกินยาต้านไทรอยด์นานๆ กลายเป็นไทรอยด์ขาด จากไฮเปอร์ไทรอยด์กลายเป็นไฮโปไทรอยด์ หรือบางคนเป็นไทรอยด์ขาดไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาล ได้ฮอร์โมนไทรอยด์มากินเมื่อไปกินไปเรื่อย ๆกลายเป็นไทรอยด์เกิน คือจะมีคนไข้กลุ่มนี้มาพบแพทย์แผนไทยจำนวนไม่น้อยจะมีอาการแกว่งไปแกว่งมาแบบนี้ ไม่ค่อยเสถียร แต่การรักษาแบบแผนไทยเป็นการปรับสมดุลแบบองค์รวม ต้องซักประวัติตรวจร่างกายหาสมุฏฐานการเกิดโรคว่าสาเหตุที่เป็นโรคไทรอยด์ขาดหรือไทรอยด์เกินมาจากสมุฏฐานอะไร สาเหตุอะไรที่ทำให้คนไข้เป็นไทรอยด์เกิน โรคไทรอยด์เกินเกิดจากธาตุไฟกำเริบ ก็คือปิตตะกำเริบ ซึ่งปิตตะประกอบด้วยพัทธะปิตตะ อพัทธะปิตตะและ กำเดา พัทธะ คือ ดีในฝัก อพัทธะ คือ ดีนอกฝัก พวกฮอร์โมนนอกตับทั้งหลายเป็นส่วนหนึ่งของดีนอกฝัก ปิตตะกำเริบก่อนแล้วลามออกสู่นอกตับและก็ลามไปที่กำเดาด้วย ถ้าปิตตะกำเริบกำเดาก็จะร้อน ปิตตะกำเริบ พัทธะก็มีปัญหา อพัทธะก็มีปัญหาตามไปด้วย ฉะนั้นคนที่ไทรอยด์เป็นพิษก็คือตับร้อน ปิตตะกำเริบ ตับร้อนส่งผลให้สมองมีปัญหาสับสนไปด้วย ต่อมใต้สมองที่ควบคุมการหลั่งฮอร์โมนไทรอยด์ มันก็เกิดทำงานผิดพลาดไปด้วย เมื่อธาตุไฟในตับคือพัทธปิตตะมีปัญหา อพัทธปิตตะก็มีปัญหาตามไปด้วย ต่อมไทรอยด์มันคือตัวส่วนหนึ่งของอพัทธปิตตะมันก็มี

ปัญหาตาม ก็คือมันประมวลผลไม่สมดุล ทำให้ผลิตฮอร์โมนไทรอยด์เกิน ก็จะเกิดโรคไทรอยด์เป็นพิษ คนไข้ก็จะมีอาการต่าง ๆตามมา ที่เห็นเป็นเชิงประจักษ์ก็คือ หงิดหงุดง่าย นอนไม่หลับ ขี้ร้อน เหงื่อออกมาก คอโต ตาโปน อาการที่ตามมาแล้วแต่ระยะของโรค การแพทย์แผนปัจจุบันใช้วิธีตรวจเลือด หาฮอร์โมนไทรอยด์ แล้ววินิจฉัยแบบแม่นยำว่าขาดหรือเกิน ถ้าเป็นไฮเปอร์ไทรอยด์ธาตุไฟเกินคนไข้จะน้ำหนักลด แต่ถ้าเป็นไฮโปไทรอยด์คนไข้ธาตุไฟน้อยน้ำหนักจะเพิ่มหลักการรักษาของแพทย์แผนไทยก็คือ เมื่อเรารู้ว่าธาตุไฟมันเกินก็ต้องลดธาตุไฟ ธาตุไฟเกินเกิดจาก ปิตตะกำเริบ เกิดจากตับ ตัวยกนั่งเป็นตัวควบคุมธาตุไฟในร่างกาย ก็มาดูสาเหตุที่ตับมันร้อนมาจากอะไร ก็ต้องมาดูในบริบทของแต่ละคน ว่าสาเหตุที่ตับร้อนมาจากบริบทอะไร มูลเหตุการเกิดโรค ๘ ประการข้อใดบ้าง ต้องซักประวัติในรายละเอียดทุกประเด็นและทุกเรื่อง ซึ่งสาเหตุที่ทำให้ตับร้อนพอจะสรุปได้ ๓ สาเหตุใหญ่ ๆ คือ

๑. เกิดจากภาวะความเครียดสูงสะสมเป็นเวลายาวนาน

๒. เกิดจากภาวะไขมันพอกตับ เนื่องมาจากการรับประทานอาหารที่มีไขมันสูงเป็นประจำ

๓. เกิดจากได้รับสารเคมีเข้าสู่ร่างกายติดต่อกันนานเกินไป

สาเหตุที่กล่าวนี้ทำให้ตับร้อน ทำให้พัทธะปิตตะกำเริบ อพัทธะก็กำเริบตามด้วย มันเป็นผลต่อเนื่องซึ่งกันและกัน การรักษาก็จะต้องหาสมุฏฐานว่าบริบทใดของคนไข้เป็นเหตุให้ปิตตะกำเริบ ก็คือต้องแก้ที่พฤติกรรมก่อโรค และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมก่อโรค หลักการรักษาก็คือ รุ ล้อม รักษา ตัดราก คือ ต้องรุธาตุไฟ ถ่ายพิษร้อนออกจากตับ ล้อมอาการที่คนไข้มีปัญหาคือ นอนไม่หลับ ใจสั่น ตกใจง่าย หรือแม้กระทั่งคอโต เราต้องซักประวัติอาการที่มีปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวันคืออะไรบ้าง เช่น อาการนอนไม่หลับเป็นอาการที่ทุกข์ทรมาน อาการตกใจง่าย เพราะตับร้อน หัวใจก็ร้อนตามไปด้วย หัวใจก็จะเต้นผิดจังหวะ ก็จะทำให้ สะดุ้ง ตกใจง่าย การรักษาคือ วิธีการดับไฟ รุพิษร้อนออกจากตับ จะใช้อะไร จะใช้วิธีไหน ใช้ยาตำรับไหนที่รุพิษร้อนออกจากตับ จะเป็นยาธรณีสันฑะฆาตก็ได้ หรือ เบญจอำมฤตย์ ก็ได้ เพื่อระบายพิษร้อนออกจากตับ ถ้าไขมันพอกตับก็ใช้พวกตรีผลาแล้วก็ล้อมอาการทำให้เลือดไหลเวียนผ่านตับดีขึ้นต้องใช้ยาหอมรส สุขุมเย็นและบำรุงหัวใจ จะทำให้เลือดผ่านตับเย็นขึ้น หัวใจเย็นขึ้น ก็จะช่วยเรื่อง ตกใจง่าย ใจสั่น ตับเย็นลงจะช่วยอาการนอนหลับดีขึ้น รักษาที่ไหนรักษาที่ตับทำให้ตับเย็นแบบคืนสู่สมดุล โดยปรับพฤติกรรมเรื่องอาหารการกิน พฤติกรรมก่อโรคทั้งหลาย ตามบริบทของคนไข้แต่ละคนเราก็ต้องซักประวัติว่าเกิดจากอะไรเราต้องแก้ไปตามนั้นเพราะเหตุไม่เหมือนกัน แก้ไปที่พฤติกรรมที่ทำลายตับ เพื่อให้ตับมันไม่ร้อน ตัดรากคือพอปรับพฤติกรรมได้มันจะหายขาด มีคนไข้ที่เป็นไทรอยด์เป็นพิษมีระดับที่คอยังไม่โต แต่มีอาการใจสั่นขี้ตกใจ เหนื่อยง่าย พวกนี้อาจมีอาการนอนฝันร้าย จะบอกว่าฝันแล้วเหนื่อยเพราะตับร้อนแล้วทำให้สมองสับสน คนไข้จะมีอาการฝันเจอผี เจอสัตว์ไล่ ถูกคนร้ายไล่ แล้วมันทำให้เหนื่อยอาการแบบนี้จะเป็นที่เราซักประวัติ การรักษาก็ที่ได้อธิบายแล้วนั้น ก็คือการถ่ายพิษร้อน รุ ล้อม รักษา ตัดรากแล้วก็ติดตามประเมินผล อาการต่าง ๆของคนไข้หายไปมั๊ย ดีขึ้นไหม เช่น อาการเหนื่อยง่าย ตกใจง่ายดีขึ้นไหมซึ่งจากรักษา ๑๕ วัน อาการของคนไข้จะดีขึ้นเช่น อาการขี้ตกใจดีขึ้น อาการนอนไม่หลับ หลับดีขึ้น บางคนมีปัญหาเรื่องท้องผูกเพราะตับร้อนไฟจะเผาน้ำให้แห้ง ปิตตะกำเริบ วาตะกำเริบ เสมหะหย่อน เสมหะแห้ง จะมีอาการท้องผูกตามมา พอเราปรับสมดุลแล้วมันก็จะทำให้คืนสู่สมดุลคือ อาการขับถ่ายดีขึ้น ท้องผูกดีขึ้น เป็นตัวประเมินผล ต้องเน้นที่การล้อมตับดับพิษ ถ่ายพิษร้อนออกจากตับ ฟื้นฟูบำรุงตับ อยู่ที่พฤติกรรมของคนไข้ว่าสาเหตุที่ทำให้ตับร้อนมาจากอะไร ที่แก้ยากคือความเครียดเพราะเป็นเรื่องภายในจิตใจ ต้องแนะนำให้คนไข้ไปฝึกจิตให้รู้จักปล่อยวาง ไม่ยึดมั่นถือมั่นจนเกินไป ให้เขาเข้าใจหลักธรรมชาติว่าทุกอย่างล้วนเป็นอนิจจังไม่มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอน สรรพสิ่งมีเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปตามกฎธรรมชาติ ไม่ต้องไปนึกถึงอดีตที่ทำให้เศร้าหมองทำให้มีความเครียด ให้ทำปัจจุบันให้ดีที่สุด ผลที่ออกมาเป็นเช่นไรก็ยอมรับกับมัน ให้อยู่กับปัจจุบันอย่างเข้าใจ คนไข้บาง

คนตับร้อนเพราะกินน้ำน้อยมาก ก็แนะนำให้กินน้ำเยอะขึ้น คนไข้ที่ตับร้อนเพราะธาตุไฟกำเริบตรวจร่างกายจะพบว่า ขอบลิ้นจะแดง ปลายลิ้นจะเป็นตุ่มแดง แสดงว่าหัวใจก็ร้อนด้วย ทำให้เหนื่อยง่าย สะดุ้งตกใจง่าย ตรวจตาจะพบว่าเส้นเลือดในตาขาวปูดโปน บ่งบอกว่าตับร้อน ให้เห็นชัดเจน หลักการของเราคือลดความร้อนจากพัทธปิตตะ อพัทธปิตตะก็จะลดตาม พัทธปิตตะดีขึ้น อพัทธปิตตะก็จะดีขึ้นตาม สมองก็จะหายสับสน การคืนสู่สมดุลของฮอร์โมนไทรอยด์ก็จะดีขึ้น อาการของโรคก็จะดีขึ้น เราจะประเมินจากคนไข้ดีขึ้นอย่างไร อาการเขาดีขึ้นอย่างไรก็ประเมินจากที่คนไข้ กินอาหารได้ดี นอนหลับดี ขับถ่ายดี ร่างกายมีแรงดีขึ้น จิตใจผ่องใสเบิกบานขึ้น จิตใจดีขึ้นก็จะไม่ขี้ตกใจง่าย เราประเมินด้วยวิธีการของแพทย์แผนไทย การรักษาต้องใช้เวลาในการปรับอาการของคนไข้ให้เสถียร การรักษาคนไข้แต่ละรายก็ไม่เท่ากัน มันอยู่ที่พฤติกรรมของแต่ละคน และระยะที่เป็นของโรคว่าเป็นมานานหรือเป็นมาไม่นาน อายุก็มีส่วนสำคัญ คนอายุน้อยจะสามารถฟื้นตัวได้เร็วกว่าคนอายุมาก มีตัวอย่างคนไข้อายุ ๑๙ ปี เป็นไทรอยด์เป็นพิษ ก็จะมีอาการขี้ตกใจ นอนไม่หลับ ฝันร้ายบ่อย คอบวมเล็กน้อย คลำดูจะรู้สึกเป็นก้อน ใช้เวลาในการปรับสมดุลประมาณ ๒ เดือน คนไข้สามารถกลับมาเป็นปกติได้ สาเหตุที่เขาป่วยก็คือนอนดึกเป็นประจำ ทานน้ำน้อยวันละไม่ถึง ๑ ลิตร และมีความเครียดจากการเรียนและการสอบในมหาวิทยาลัย การซักประวัติพบว่า คนไข้นอนดึกเวลา ตี ๑-๒ เป็นประจำ เราต้องแนะนำให้คนไข้เข้านอนไม่เกิน ๕ ทุ่ม ใช้วิธีต่อรองบอกว่าสาเหตุที่เขาป่วยเพราะพฤติกรรมนอนดึกของเขา ทำให้เขาพักผ่อนไม่เพียงพอ บวกด้วยความเครียดและความวิตกกังวนในการเรียนการสอบ ประกอบกับการกินน้ำน้อยเกินไปในแต่ละวัน เป็นสาเหตุให้ธาตุไฟในร่างกายเขากำเริบ ต้องให้คนไข้แก้ไขที่พฤติกรรมก่อโรค เราต้องหาสมุฏฐานการก่อโรคของแต่ละคน ไม่เหมือนกัน ต้องซักประวัติและตรวจร่างกาย เพื่อหาว่าพฤติกรรมมาจากอะไร ก็แก้ที่ตรงนั้น หลักการก็คือการถ่ายพิษร้อนออก พิษใหม่ไม่เอาเข้า พิษเก่าเอาออก ช่วงที่รักษาต้องคุมอาหารแสลงที่มีพิษร้อน เช่น งดการกินชากาแฟ เหล้าเบียร์ เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอร์ ของหมักดอง ของทอด ข้าวเหนียวย่อยยาก หลีกเลี่ยงเนื้อสัตว์ ให้กินผัก กินปลาอาหารที่ย่อยง่าย เอาเท่าที่คนไข้ทำได้ไม่ลำบากจนเกินไป กินน้ำให้เยอะขึ้นให้ได้สักวันละ ๒ ลิตร ใช้ยากล่อมนางนอนให้กินก่อนอาหารมื้อเที่ยงกับก่อนนอน เพราะปิตตะจะกำเริบช่วงเวลา ๑๐.๐๐-๑๔.๐๐ น. และ ๒๒.๐๐-๐๒.๐๐ น. ตามหลักของกาลสมุฏฐาน ใช้ยาหอมรสสุขุมเย็นชนิดผงชงรับประทานก่อนอาหารเช้าเย็น และนัดหมายประเมินผลช่วงแรก ๗ วัน ถ้าเราวินิจฉัยและจ่ายยาให้ถูกโรค อาทิตย์หนึ่งจะเห็นผลความเป็นเปลี่ยนแปลงว่าคุณภาพชีวิตของคนไข้ต้องดีขึ้น อาการต่าง ๆที่เคยเป็นต้องดีขึ้น ติดตามประเมินผลเป็นระยะเมื่อพบว่าอาการไม่สบายต่าง ๆกลับคืนสู่ปกติแล้ว ก็ให้คนไข้หยุดยาสมุนไพรใช้วิธีดูแลพฤติกรรมของตนเองให้สมดุลอยู่เสมอก็จะไม่กลับมาป่วยอีก

ถ้าคนไข้มีอาการคอโตบวมมาก เพราะเกิดจากการอักเสบของต่อมไทรอยด์ อาจใช้ยาสมุนไพรฤทธิ์เย็นพอกข้างนอกเพื่อลดอาการอักเสบทำให้คอยุบเร็วขึ้น มีตัวอย่างคนไข้เป็นไทรอยด์เป็นพิษ ที่เกิดจากได้รับสารเคมีเข้าสู่ร่างกายติดต่อกันนานเกินไป เพราะเป็นคนฉีดสารเคมีให้กับต้นลำไย เพื่อให้ลำไยออกผลนอกฤดู คนไข้จะมีอาการตาแดงเส้นเลือดในตาขาวโปน คอโต เห็นชัดเจน ต้องแนะนำให้คนไข้เลิกฉีดสารเคมีต้นลำใย การรักษาต้องใช้สมุนไพรรางจืดกินเพื่อล้างสารเคมีที่เป็นพิษออกจากตับ แล้วใช้หลักการรักษาดังกล่าวข้างต้น อาการของคนไข้จะดีขึ้นอย่างรวดเร็ว คอที่โตก็จะค่อย ๆยุบลงจนเป็นปกติ ตัวอย่างคนไข้ที่ยกมาให้เห็นก็เพื่อให้ทราบว่า พฤติกรรมที่เป็นสาเหตุทำให้คนไข้ป่วยเป็นโรคไทรอยด์เป็นพิษ คนไข้แต่ละรายมีพฤติกรรมไม่เหมือนกัน แพทย์แผนไทยต้องซักถามอาการอย่างละเอียดถี่ถ้วน

๒. โรคไทรอยด์ขาด (ไฮโปไทรอยด์)

โรคไทรอยด์ขาด หรือไฮโปไทรอยด์ คนไข้จะมีอาการ เฉื่อยชา ทำงานเชื่องช้า คิดช้า ขาดสมาธิ ปวดเมื่อยอ่อนเพลีย น้ำหนักขึ้นง่าย บวมน้ำ ขี้หนาว ผิวแห้ง ไม่ค่อยกระตือรือล้น บางรายมีอาการซึมเศร้า คนไข้ที่ป่วยเป็นโรคนี้เนื่องจากธาตุไฟหย่อน ขาดธาตุไฟ ทำให้ธาตุน้ำกำเริบ ระบบเผาผลาญไม่ดี คนไข้จะมีอาการตรงข้ามกันกับโรคไทรอยด์เกิน

การรักษา เนื่องจากคนไข้ธาตุไฟหย่อนจึงต้องใช้ยาบำรุงไฟธาตุ เพื่อทำให้ธาตุไฟในร่างกายของคนไข้เพิ่มขึ้น เช่น ยาเบญจกูล หรือยาบำรุงไฟธาตุตำรับต่าง ๆ กินเพื่อปรับไฟธาตุ และใช้ยาบำรุงโลหิต เช่น ยากำลังราชสีห์ ยากำลังแสงพระอาทิตย์ กินเพื่อบำรุงโลหิต บำรุงร่างกายปรับความสมดุลธาตุไฟ พร้อมกับแนะนำให้คนไข้รับประทานอาหารที่เป็นธาตุไฟร่วมด้วย เช่น อาหารที่มีส่วนผสมของสมุนไพรที่มีฤทธิร้อน เช่น ขิง ข่า ตะไคร้ ใบมะกรูด กระชาย แกงส้ม ต้มยำ แกงเผ็ด แกงเลียง เพื่อบำรุงไฟธาตุอยู่เป็นประจำ หลีกเลี่ยงอาหารที่เป็นธาตุน้ำที่มีฤทธิเย็น เช่น ฟัก แฟง แตง บวบ น้ำมะพร้าว ฯลฯ แล้วประเมินผลดูว่าคนไข้มีอาการต่าง ๆ ที่กล่าวมาดีขึ้นหรือไม่ เช่น อาการปวดเมื่อยอ่อนเพลีย อาการขี้หนาว อาการน้ำหนักขึ้นง่าย ดีขึ้นหรือไม่ ซึ่งถ้าอาการต่าง ๆ ดีขึ้นแสดงว่าการรักษาถูกต้อง ก็ต้องปฏิบัติต่อไปจนกว่าร่างกายจะคืนสู่ความสมดุลและหายจากโรคในที่สุด

ตำรับยาโดย...สถาบันการแพทย์แผนไทยเนตรดาว

อ.เนตรดาว ยวงศรี

ลม 12 จำพวก

(คัมภีร์สรรพคุณยาไทย ฉบับใบลาน)

(ความดันโลหิต)

สรรพคุณ แก้อัมพฤกษ์ ลมอัมพาต ลมอุทธังคมาวาต ลมบาดทะยัก ลมอัศวมุขี ลมอัณฑพฤกษ์ ลมปัตฆาต ลมชิวหาสดมภ์ ลมกัมมัชวาต

ที่	สมุนไพร	ส่วน	รส	สรรพคุณ
1.	แห้วหมู	1	เผ็ดร้อนปร่า	บำรุงหัวใจ ขับเหงื่อ ขับปัสสาวะ ขับลมในลำไส้ แก้ปวดท้อง อืดเฟ้อ บำรุงกำลัง บำรุงธาตุ บำรุงทารกในครรภ์ เป็นยาอายุวัฒนะ แก้ไข้ ลดความดันเลือด ลดการอักเสบ แก้บิด ท้องเสีย แก้อาเจียน แก้ตับอักเสบ และยับยั้งการเติบโตของเชื้อมาลาเรียชนิดฟัลซิรัม
2.	ใบสะเดา	1	ขม	บำรุงธาตุ ช่วยย่อยอาหาร ฆ่าแมลงศัตรูพืช
3.	ขิง	1	หวานเผ็ดร้อน	ขับลม แก้ท้องอืด จุกเสียด แน่นเฟ้อ คลื่นไส้ อาเจียน แก้หอบไอ ขับเสมหะ แก้บิด เจริญอากาศธาตุ กระตุ้นการบีบตัวของกระเพาะอาหารและลำไส้
4.	พริกไทย	1	เผ็ดร้อน	แก้ลมอัมพฤกษ์ แก้ลมลั่นในท้อง บำรุงธาตุ แก้ท้องอืดเฟ้อ แก้เสมหะเฟื่อง แก้มุตกิด
5.	ดีปลี	1	เผ็ดร้อนขม	แก้ธาตุปถวีธาตุ 20 ประการ แก้ธาตุดินพิการ แก้ท้องร่วง ขับลมในลำไส้ แก้หืดไอ แก้ลมวิงเวียน แก้ริดสีดวงทวาร แก้คุดทะราด เจริญอาหาร แก้หลอดลมอักเสบ แก้นอนไม่หลับ แก้โรคลมบ้าหมู ขับน้ำดี ขับระดู ทำให้แท้ง ขับพยาธิ แก้ปวดกล้ามเนื้อ แก้อาการอักเสบ
6.	ว่านน้ำ	1	หอมร้อน	แก้บิด แก้ปวดท้อง แก้ท้องอืดเฟ้อ แน่นจุกเสียด ขับลมในกระเพาะและลำไส้ ขับเสมหะ แก้ไอ ระงับประสาท แก้ตื่นเต้น ขี้ลืม แก้ชัก แก้ปวดตามข้อ แก้อาการสะลึมสะลือ แก้แผลมีหนอง ขับพยาธิ แก้ปวดฟัน เลือดออกตามไรฟัน ต้มชะล้าง แก้คันตามซอกขาและก้น ฝนกับสุราทาหน้าอกเด็ก แก้ปอดและหลอดลมอักเสบ ต้มดื่มหรือเคี้ยว แก้หวัด แก้หลอดลมอักเสบ อมแก้ไอ รับประทานแก้หอบหืด บำรุงหัวใจ เผาให้เป็นถ่านรับประทานแก้พิษสลอด

7.	กระเทียม	1	ร้อนฉุน	แก้ไอ แก้โรคผิวหนัง กลากเกลื้อน แผลเนื้อร้าย บำรุงธาตุ ขับโลหิตระดู แก้โรคประสาท แก้ปวดหู แก้หูอื้อ ระบายพิษไข้ แก้ริดสีดวงงอก ขับพยาธิในท้อง แก้โรคในปากคอ แก้หืด แก้อัมพาต แก้ลมเข้าข้อ แก้จุกเสียดแน่นเฟ้อ แก้ขัดปัสสาวะ บำรุงปอด แก้ปอดพิการ แก้เสมหะ แก้น้ำลายเหนียว แก้เลือดออกตามไรฟัน แก้ฟกบวม แก้สะอึก อมบ้วนปากฆ่าเชื้อโรคในปาก ขจัดไขมันที่อุดตันในหลอดเลือด ลดความดันโลหิต
8.	ผลพิลังกาสา	7	ร้อนฝาดสุขุม	แก้ไข้ท้องเสีย แก้ลมพิษ แก้ธาตุพิการ แก้ซางขโมย

ชีรนัคคีจร

(ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ คัมภีร์โรคนิทาน หน้า 575)

(ความดันโลหิต)

สรรพคุณ แก้วาโยธาตุพิการต่าง ๆ

วิธีการ บดเป็นผง ละลายน้ำร้อน

ที่	สมุนไพร	ส่วน	รส	สรรพคุณ
1.	ดีปลี	1	เผ็ดร้อนขม	แก้ธาตุปถวีธาตุ 20 ประการ แก้ธาตุดินพิการ แก้ท้องร่วง ขับลมในลำไส้ แก้หืดไอ แก้ลมวิงเวียน แก้ริดสีดวงทวาร แก้คุดทะราด เจริญอาหาร แก้หลอดลมอักเสบ แก้นอนไม่หลับ แก้โรคลมบ้าหมู ขับน้ำดี ขับระดูทำให้แท้ง ขับพยาธิ แก้ปวดกล้ามเนื้อ แก้อาการอักเสบ
2.	รากแฝกหอม	1	หอม	ทำดวงจิตให้ชุ่มชื่น ขับลมในลำไส้ ทำให้หาวเรอ แก้ปวดท้อง จุกเสียดแน่นอืด แก้ไข้เพื่อลม ขับปัสสาวะ
3.	พริกไทย	1	เผ็ดร้อน	แก้ลมอัมพฤกษ์ แก้ลมลั่นในท้อง บำรุงธาตุ แก้ท้องอืดเฟ้อ แก้เสมหะเฟื่อง แก้มุตกิด
4.	เปราะหอม	1	เผ็ดขม	แก้โลหิตซึ่งเจือด้วยลมพิษ สุมศีรษะเด็ก แก้หวัดคัดจมูก ขับลมในลำไส้ แก้เสมหะ เจริญไฟธาตุ แก้ลงท้อง
5.	ว่านน้ำ	1	หอมร้อน	แก้บิด แก้ปวดท้อง แก้ท้องอืดเฟ้อ แน่นจุกเสียด ขับลมในกระเพาะและลำไส้ ขับเสมหะ แก้ไอ ระงับประสาท แก้ตื่นเต้น ขี้ลืม แก้ชัก แก้ปวดตามข้อ แก้อาการสะลึมสะลือ แก้แผลมีหนอง ขับพยาธิ แก้ปวดฟันเลือดออกตามไรฟัน ต้มชะล้าง แก้คันตามซอกขาและก้น ฝนกับสุราทาหน้าอกเด็ก แก้ปอดและหลอดลมอักเสบ ต้มดื่มหรือเคี้ยว แก้หวัด แก้หลอดลมอักเสบ อมแก้ไอ รับประทานแก้หอบหืด บำรุงหัวใจ เผาให้เป็นถ่านรับประทานแก้พิษสลอด
6.	แห้วหมู	1	เผ็ดหอมปร่า	บำรุงหัวใจ ขับเหงื่อ ขับปัสสาวะ ขับลมในลำไส้ แก้ปวดท้อง อืดเฟ้อ บำรุงกำลัง บำรุงธาตุ บำรุงทารกในครรภ์ เป็นยาอายุวัฒนะ แก้ไข้ ลดความดันเลือด ลดการอักเสบ แก้บิด ท้องเสีย แก้อาเจียน แก้ตับอักเสบ และยับยั้งการเติบโตของเชื้อมาลาเรียชนิดฟัลซิรัม

7.	รากกระเทียม	เท่ายาทั้งหลาย	ร้อนฉุน	แก้ไอ แก้โรคผิวหนัง กลากเกลื้อน แผลเนื้อร้าย บำรุงธาตุ ขับโลหิตระดู แก้โรคประสาท แก้ปวดหู แก้หูอื้อ ระบายพิษไข้ แก้ริดสีดวงงอก ขับพยาธิในท้อง แก้โรคในปากคอ แก้หืด แก้อัมพาต แก้ลมเข้าข้อ แก้จุกเสียดแน่นเฟ้อ แก้ขัดปัสสาวะ บำรุงปอด แก้ปอดพิการ แก้เสมหะ แก้น้ำลายเหนียว แก้เลือดออกตามไรฟัน แก้ฟกบวม แก้สะอึก อมบ้วนปากฆ่าเชื้อโรคในปาก ขจัดไขมันที่อุดตันในหลอดเลือด ลดความดันโลหิต

แก้วาโยธาตุกำเริบ (ยาลดความดัน)

ศิลาจารึกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) เสาพระระเบียงที่ 6 บริเวณพระเจดีย์

สรรพคุณ แก้วาโยอันกำเริบกล้าขึ้นเบื้องบนนั้นหายดีนัก
ทำเป็นจุณ บดผงละลายน้ำผึ้ง กินหนัก 1 สลึง (ประมาณ 1 1/2 ช้อนชา)

	สมุนไพร	ส่วน	รส	สรรพคุณ
1.	การบูร	4	ร้อนปร่าเมา	บำรุงธาตุ ทำให้อาหารงวด ขับเสมหะและลม แก้ธาตุพิการ แน่นจุกเสียด ปวดท้อง ขับลมในลำไส้ แก้ไอ แก้เลือดลม ชูกำลัง แก้คัน แก้โรคตา ขับลมให้ผายกระจายลม บำรุงกำหนัด ขับเหงื่อ แก้ปวดตามเส้นเกลื่อนฝี แก้เคล็ดขัดยอกบวม แก้กระตุก แก้ปวดข้อ แก้ปวดเส้นประสาท แก้รอยผิวหนังแตก แก้พิษแมลงสัตว์กัดต่อย เป็นยาชาเฉพาะที่ แก้โรคผิวหนังเรื้อรัง ขับน้ำเหลือง บำรุงหัวใจ ใช้ปรุงกลิ่นรสในยาอื่น ไล่ยุงและแมลง
2.	กระเทียม	8	เปรี้ยวฝาดหวาน (ฝาดสุขุม)	แก้ไอ แก้โรคผิวหนัง กลากเกลื้อน แผลเนื้อร้าย บำรุงธาตุ ขับโลหิตระดู แก้โรคประสาท แก้ปวดหู แก้หูอื้อ ระบายพิษไข้ แก้ริดสีดวงงอก ขับพยาธิในท้อง แก้โรคในปากคอ แก้หืด แก้อัมพาต แก้ลมเข้าข้อ แก้จุกเสียดแน่นเฟ้อ แก้ขัดปัสสาวะ บำรุงปอด แก้ปอดพิการ แก้เสมหะ แก้น้ำลายเหนียว แก้เลือดออกตามไรฟัน แก้ฟกบวม แก้สะอึก อมบ้วนปากฆ่าเชื้อโรคในปาก ขจัดไขมันที่อุดตันในหลอดเลือด ลดความดันโลหิต
3.	ขิงแห้ง	8	ฝาดเปรี้ยวขม	ขับลม แก้ท้องอืด จุกเสียด แน่นเฟ้อ คลื่นไส้อาเจียน แก้หอบไอ ขับเสมหะ แก้บิด เจริญอากาศธาตุ กระตุ้นการบีบตัวของกระเพาะอาหารและลำไส้
4.	ดีปลี	8	เปรี้ยวฝาดขมเผ็ด	แก้ธาตุปถวีธาตุ 20 ประการ แก้ธาตุดินพิการ แก้ท้องร่วง ขับลมในลำไส้ แก้หืดไอ แก้ลมวิงเวียน แก้ริดสีดวงทวาร แก้คุดทะราด เจริญอาหาร แก้หลอดลมอักเสบ แก้นอนไม่หลับ แก้โรคลมบ้าหมู ขับน้ำดี ขับระดู ทำให้แท้ง ขับพยาธิ แก้ปวดกล้ามเนื้อ แก้อาการอักเสบ
5.	ขมิ้นอ้อย	8	ฝาดเฝื่อน	แก้ครั่นเนื้อครั่นตัว สมานลำไส้ แก้ระดูขาว ขับปัสสาวะ แก้ฟกบวม แก้อักเสบ แก้พิษโลหิต แก้ลมรักษาอาการเลือดคั่ง เลือดลมไหลเวียนไม่สะดวก แก้ระดูมาไม่ปกติ ตำผสมกับการบูรเล็กน้อย ดองกับน้ำฝนกลางหาว รินเอาน้ำหยอดตา แก้ตาแดง ตาแฉะตามัว

6.	ไพล	8	ฝาดขื่นเอียน	ขับระดู แก้เหน็บชา แก้ปวดท้อง แก้บิดมูกเลือด ขับลม แก้ท้องเสีย แก้ลำไส้อักเสบ ขับเลือดร้าย แก้มุตกิดระดูขาว แก้อาเจียน แก้ปวดฟัน แก้อาเจียนเป็นโลหิต แก้เด็กเป็นไข้สูง ตัวสั่นตาเหลือก แก้เคล็ดขัดยอก ข้อเท้าแพลง แก้โรคผิวหนัง แก้ฝี ทาเคลือบแผล ป้องกันการติดเชื้อ ดูดหนอง สมานแผล แก้ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ เป็นยาชาเฉพาะที่
7.	ว่านน้ำ	8	หอมร้อน	แก้บิด แก้ปวดท้อง แก้ท้องอืดเฟ้อ แน่นจุกเสียด ขับลมในกระเพาะและลำไส้ ขับเสมหะ แก้ไอ ระงับประสาท แก้ตื่นเต้น ขี้ลืม แก้ชัก แก้ปวดตามข้อ แก้อาการสะลึมสะลือ แก้แผลมีหนอง ขับพยาธิ แก้ปวดฟัน เลือดออกตามไรฟัน ต้มชะล้าง แก้คันตามซอกขาและก้น ฝนกับสุราทาหน้าอกเด็ก แก้ปอดและหลอดลมอักเสบ ต้มดื่มหรือเคี้ยว แก้หวัด แก้หลอดลมอักเสบ อมแก้ไอ รับประทานแก้หอบหืด บำรุงหัวใจ เผาให้เป็นถ่านรับประทานแก้พิษสลอด
8.	เหง้าหญ้าชันกาด	16	เย็นจืดเฝื่อน	แก้ทางเดินปัสสาวะพิการ ขับปัสสาวะ แก้ไตพิการ ดับร้อน แก้พิษไข้ พิษกาฬ ฝนหยอดตา แก้ตาฟาง ตาแดง ตามัว แก้พิษปวดเคืองตา
9.	หัวแห้วหมู	16	เผ็ดหอมปร่า	บำรุงหัวใจ ขับเหงื่อ ขับปัสสาวะ ขับลมในลำไส้ แก้ปวดท้อง อืดเฟ้อ บำรุงกำลัง บำรุงธาตุ บำรุงทารกในครรภ์ เป็นยาอายุวัฒนะ แก้ไข้ ลดความดันเลือด ลดการอักเสบ แก้บิด ท้องเสีย แก้อาเจียน แก้ตับอักเสบ และยับยั้งการเติบโตของเชื้อมาลาเรียชนิดฟัลซิรัม
10.	ใบมะตูม	16	ฝาดปร่าซ่าขื่นมัน	คั้นเอาน้ำรับประทาน แก้หวัด แก้หลอดลมอักเสบ แก้บวม แก้เยื่อตาอักเสบ
11.	ใบคนทีสอ	16	ร้อนสุขุมหอม	บำรุงน้ำดี ขับลม แก้หืดไอ ฆ่าแม่พยาธิ แก้สาบสางในร่างกาย แก้ริดสีดวงจมูก แก้เสมหะจุกคอ แก้ลำไส้พิการ แก้ปวดตามกล้ามเนื้อตามข้อ ขับเหงื่อ
12.	ใบสะเดา	16	ขม	บำรุงธาตุ ช่วยย่อยอาหาร ฆ่าแมลงศัตรูพืช
13.	เมล็ดพริกไทย	16	เผ็ดร้อน	แก้ลมอัมพฤกษ์ แก้ลมลั่นในท้อง บำรุงธาตุ แก้ท้องอืดเฟ้อ แก้เสมหะเฟื่อง แก้มุตกิด
14.	บอระเพ็ด	24	ขมเย็น	แก้พิษฝีดาษ แก้ไข้เหนือ ไข้พิษ ฝีกาฬ โรคแทรกซ้อนของไข้ทรพิษ แก้ไข้ทุกชนิด แก้ร้อนในกระหายน้ำ ทำให้เลือดเย็น แก้สะอึก บำรุงกำลัง บำรุงน้ำดี บำรุงไฟธาตุ เจริญอาหาร

ทศกุลาผล (ความดันโลหิต)

สรรพคุณ แก้ไข้เพื่อดีและเสมหะ ขับลมในลำไส้ บำรุงธาตุ บำรุงปอด แก้รัตตะปิตตะโรค แก้ลมอัมพฤกษ์ อัมพาต บำรุงกำลัง บำรุงดวงจิตให้แช่มชื่น แก้ไข้

ที่	สมุนไพร	ส่วน	รส	สรรพคุณ
1.	ลูกผักชีลา	1	ขมฝาดร้อนหอม	ขับลมในลำไส้ บำรุงธาตุ แก้ไตพิการ เจริญอาหาร ขับลม แก้ท้องขึ้นอืดเฟ้อ จุกเสียดแน่น
2.	ลูกผักชีล้อม	1	หอมร้อน	ขับลมในลำไส้ ทำให้ผายเรอ แก้ธาตุพิการ แก้หอบ บำรุงปอด แก้ไอ แก้ลมทำให้สะอึก แก้ลมวิงเวียน แก้อาเจียน
3.	ลูกเร่วน้อย	1	ร้อนเผ็ดปร่า	แก้ริดสีดวง แก้หืดไอ แก้ระดูขาว แก้ไข้สันนิบาต
4.	ลูกเร่วใหญ่	1	มันเฝื่อนติดเปรี้ยว	แก้ไข้เพื่อดีและเสมหะ แก้ริดสีดวงทวารทั้ง 9 แก้ธาตุพิการ แก้ท้องอืดเฟ้อ จุกเสียด แก้ปวดท้อง แก้มุตกิดระดูขาว แก้หืดไอ แก้เสมหะอันบังเกิดแต่ดี แก้โลหิตขึ้นเบื้องสูง แก้ไข้สันนิบาต ขับผายลม ทำให้เรอ
5.	ชะเอมเทศ	1	หวานขมชุ่ม	แก้น้ำลายเหนียว แก้เสมหะเป็นพิษ (ไอ) ทำเสมหะให้งวด ทำให้ชุ่มคอ บำรุงปอด แก้พิษ คั่วแล้ว แก้เบื่ออาหาร แก้ปวดท้อง แก้อ่อนเพลีย แก้ไข้ แก้ไอ สงบประสาท แก้ดีและโลหิต บำรุงกล้ามเนื้อให้เจริญ
6.	ชะเอมไทย	1	หวาน	แก้โรคในคอ แก้ลม แก้เลือดออกตามไรฟัน บำรุงธาตุ บำรุงกำลัง บำรุงกล้ามเนื้อให้เจริญ ขับเสมหะ แก้น้ำลายเหนียว
7.	ลำพันแดง	1	เค็มกร่อยร้อน	ขับโลหิตระดู แก้พิษโลหิตระดูทำให้คลั่งเพ้อ ขับลมในลำไส้ แก้จุกเสียดแน่นท้อง
8.	ลำพันขาว	1	เค็มกร่อยร้อน	ขับโลหิตระดู แก้พิษโลหิตระดูทำให้คลั่งเพ้อ ขับลมในลำไส้ แก้จุกเสียดแน่นท้อง
9.	อบเชยไทย	1	หอมสุขุม	บำรุงดวงจิต แก้อ่อนเพลีย ทำให้มีกำลัง ขับผายลม บำรุงธาตุ แก้บิด แก้ไข้สันนิบาต ใช้ปรุงยานัตถุ์แก้ปวดศีรษะ
10.	อบเชยเทศ	1	เผ็ดหวาน	แก้ลมอัณฑพฤกษ์ ปลุกธาตุอันดับให้เจริญ แก้ไข้สันนิบาต แก้อ่อนเพลีย ขับผายลม

ประสะว่านน้ำ

(จากคัมภีร์สรรพคุณยาไทย ของ คล้อย ทรงบัณฑิตย์ หน้า 157)

(ความดันโลหิต, เวียนศีรษะ, บ้านหมุน)

สรรพคุณ แก้อาโปธาตุกำเริบ ปวดศีรษะ เคืองตา หูดังอื้อๆ เมื่อยต้นคอ

ที่	สมุนไพร	ส่วน	รส	สรรพคุณ
1.	โกฐหัวบัว	1	มันสุขุมหอม	แก้ลมในกองริดสีดวง กระจายลมทั้งปวง ขับลมในลำไส้
2.	ขิงแห้ง	1	หวานเผ็ดร้อน	ขับลม แก้ท้องอืด จุกเสียด แน่นเฟ้อ คลื่นไส้อาเจียน แก้หอบไอ ขับเสมหะ แก้บิด เจริญอากาศธาตุ กระตุ้นการบีบตัวของกระเพาะอาหารและลำไส้
3.	พริกไทย	1	เผ็ดร้อน	แก้ลมอัมพฤกษ์ แก้ลมลั่นในท้อง บำรุงธาตุ แก้ท้องอืดเฟ้อ แก้เสมหะเฟื่อง แก้มุตกิด
4.	ดีปลี	1	เผ็ดร้อนขม	แก้ธาตุปถวีธาตุ 20 ประการ แก้ธาตุดินพิการ แก้ท้องร่วง ขับลมในลำไส้ แก้หืดไอ แก้ลมวิงเวียน แก้ริดสีดวงทวาร แก้คุดทะราด เจริญอาหาร แก้หลอดลมอักเสบ แก้นอนไม่หลับ แก้โรคลมบ้าหมู ขับน้ำดี ขับระดู ทำให้แท้ง ขับพยาธิ แก้ปวดกล้ามเนื้อ แก้อาการอักเสบ
5.	กระเทียม	1	ร้อนฉุน	แก้ไอ แก้โรคผิวหนัง กลากเกลื้อน แผลเนื้อร้าย บำรุงธาตุ ขับโลหิตระดู แก้โรคประสาท แก้ปวดหู แก้หูอื้อ ระบายพิษไข้ แก้ริดสีดวงงอก ขับพยาธิในท้อง แก้โรคในปากคอ แก้หืด แก้อัมพาต แก้ลมเข้าข้อ แก้จุกเสียดแน่นเฟ้อ แก้ขัดปัสสาวะ บำรุงปอด แก้ปอดพิการ แก้เสมหะ แก้น้ำลายเหนียว แก้เลือดออกตามไรฟัน แก้ฟกบวม แก้สะอึก อมบ้วนปากฆ่าเชื้อโรคในปาก ขจัดไขมันที่อุดตันในหลอดเลือด ลดความดันโลหิต
6.	ว่านน้ำ	**เท่ายาทั้งหลาย**	หอมร้อน	แก้บิด แก้ปวดท้อง แก้ท้องอืดเฟ้อ แน่นจุกเสียด ขับลมในกระเพาะและลำไส้ ขับเสมหะ แก้ไอ ระงับประสาท แก้ตื่นเต้นขี้ลืม แก้ชัก แก้ปวดตามข้อ แก้อาการสะลึมสะลือ แก้แผลมีหนอง ขับพยาธิ แก้ปวดฟัน เลือดออกตามไรฟัน ต้มชะล้างแก้คันตามซอกขาและก้น ฝนกับสุราทาหน้าอกเด็ก แก้ปอดและหลอดลมอักเสบ ต้มดื่มหรือเคี้ยว แก้หวัด แก้หลอดลมอักเสบ อมแก้ไอ รับประทานแก้หอบหืด บำรุงหัวใจ เผาให้เป็นถ่านรับประทานแก้พิษสลอด

ประสะเปลือกมะรุม (ความดันโลหิต)

(จากคัมภีร์สรรพคุณยาไทย ของ คล้อย ทรงบัณฑิตย์ หน้า 168)

สรรพคุณ แก้ลมอัมพาตให้มือตาย เท้าตาย หูตึง ลิ้นกระด้างคางแข็ง

วิธีการ บดเป็นผง ละลายน้ำขิง น้ำผึ้ง น้ำไพล น้ำส้มพะอูม

ที่	สมุนไพร	ส่วน	รส	สรรพคุณ
1.	พริกหาง	1	เผ็ดร้อนเล็กน้อย	ขับปัสสาวะ บำรุงธาตุ ถอนพิษฟกบวม แก้หนองใน ขับลมในลำไส้ ทำให้หาวเรอ
2.	ขิงแห้ง	1	หวานเผ็ดร้อน	ขับลม แก้ท้องอืด จุกเสียด แน่นเฟ้อ คลื่นไส้อาเจียน แก้หอบไอ ขับเสมหะ แก้บิด เจริญอากาศธาตุ กระตุ้นการบีบตัวของกระเพาะอาหารและลำไส้
3.	พริกไทย	1	เผ็ดร้อน	แก้ลมอัมพฤกษ์ แก้ลมลั่นในท้อง บำรุงธาตุ แก้ท้องอืดเฟ้อ แก้เสมหะเฟื่อง แก้มุตกิด
4.	ดีปลี	1	เผ็ดร้อนขม	แก้ธาตุปถวีธาตุ 20 ประการ แก้ธาตุดินพิการ แก้ท้องร่วง ขับลมในลำไส้ แก้หืดไอ แก้ลมวิงเวียน แก้ริดสีดวงทวาร แก้คุดทะราด เจริญอาหาร แก้หลอดลมอักเสบ แก้นอนไม่หลับ แก้โรคลมบ้าหมู ขับน้ำดี ขับระดู ทำให้แท้ง ขับพยาธิ แก้ปวดกล้ามเนื้อ แก้อาการอักเสบ
5.	ว่านน้ำ	1	หอมร้อน	แก้บิด แก้ปวดท้อง แก้ท้องอืดเฟ้อ แน่นจุกเสียด ขับลมในกระเพาะและลำไส้ ขับเสมหะ แก้ไอ ระงับประสาท แก้ตื่นเต้น ขี้ลืม แก้ชัก แก้ปวดตามข้อ แก้อาการสะลึมสะลือ แก้แผลมีหนอง ขับพยาธิ แก้ปวดฟัน เลือดออกตามไรฟัน ต้มชะล้าง แก้คันตามซอกขาและก้น ฝนกับสุราทาหน้าอกเด็ก แก้ปอดและหลอดลมอักเสบ ต้มดื่มหรือเคี้ยว แก้หวัด แก้หลอดลมอักเสบ อมแก้ไอ รับประทานแก้หอบหืด บำรุงหัวใจ เผาให้เป็นถ่านรับประทานแก้พิษสลอด
6.	เถาคันแดง	1	เฝื่อน	ต้มรับประทาน ขับเสมหะ แก้กระษัย ทำให้เส้นเอ็นหย่อน ฟอกโลหิต ขับลม แก้ช้ำใน นิยมใช้เถาคันแดง
7.	ใบขัดมอน	1	ราก - เผ็ดฝาดเป็นเลือก	แก้ตัวร้อน ขับพิษร้อนภายใน ขับพิษไข้หัวให้เม็ดซ่านออกมาจากภายใน แก้พิษหลบใน แก้น้ำดีพิการ แก้อาเจียน บำรุงกำลัง ขับเสมหะ บำรุงปอด แก้เยื่อสมองอักเสบ แก้ปวดมดลูก แก้ปวดหน้าท้อง ขับเลือดและรกหลังคลอด แก้กามตายด้าน ตำพอกแก้พิษปวดบาดแผล แก้แผลสด แก้โรคผิวหนังผื่นคัน นิยมใช้หญ้าขัดใบยาวและใบมนทำยา
8.	เปลือกมะรุม	เท่ายาทั้งหลาย	ร้อนเฝื่อน	ขับลมในลำไส้ ทำให้ผายเรอ แก้ลมขึ้นเบื้องสูง คุมธาตุอ่อนๆ แก้ฝี แก้พยาธิ เป็นยาอายุวัฒนะ ต้มเป็นกระสายยาแก้หอบหืด

จตุผลาธิกะ
(เบาหวาน)

สรรพคุณ แก้ไข้ แก้ลม แก้โรคตา บำรุงธาตุ ผายธาตุ รู้ถ่ายรู้ปิดเอง

ที่	ตัวยา	ส่วน	รส	สรรพคุณ
1.	สมอพิเภก	1	เปรี้ยวฝาดหวาน	แก้เสมหะจุกคอ ทำให้ชุ่มคอ แก้โรคตา แก้ธาตุกำเริบ บำรุงธาตุ แก้ไข้ แก้ริดสีดวง
2.	สมอไทย	1	ฝาดเปรี้ยวขม	แก้ไข้เพื่อเสมหะ แก้โลหิตในอุทร แก้น้ำดี ถ่ายอุจจาระ รู้ถ่ายรู้ปิดเอง แก้ลมป่วง แก้พิษร้อนภายใน แก้ลมจุกเสียด ถ่ายพิษไข้ คุมธาตุ แก้ไอเจ็บคอ ขับน้ำเหลืองเสีย แก้เสมหะเป็นพิษ แก้ดีพลุ่ง แก้อาเจียน บำรุงร่างกาย แก้นอนสะดุ้งผวา ดองกับน้ำมูตรโค ดื่มแก้ปวดเมื่อยตามร่างกายตามข้อ แก้อ่อนเพลีย บดเป็นผงโรยแผลเรื้อรัง
3.	สมอเทศ	1	เปรี้ยวฝาด	ระบายอ่อนๆ ระบายเสมหะ ระบายลม รู้ถ่ายรู้ปิดเอง แก้เสมหะ ทำให้ลมเดินสะดวก
4.	มะขามป้อม	1	เปรี้ยวฝาดขมเผ็ด	แก้ไข้เจือลม แก้ไอ แก้เสมหะ ทำให้ชุ่มคอ ลดไข้ขับปัสสาวะ ระบายท้อง บำรุงหัวใจ ฟอกโลหิต แก้ลม แก้ลักปิดลักเปิด มีวิตามินซีมากกว่าน้ำส้มคั้นถึง 20 เท่า

เบญจผลธาตุ
(เบาหวาน)

สรรพคุณ แก้ธาตุพิการ บำรุงธาตุ บำรุงกำลัง แก้ทางเดินปัสสาวะ เจริญไฟธาตุ แก้ตับทรุด

ที่	สมุนไพร	ส่วน	รส	สรรพคุณ
1.	หัวกกลังกา	1	ขม	ต้มเอาน้ำดื่มหรือบดเป็นผงละลายน้ำร้อน รับประทาน บำรุงธาตุ เจริญอาหาร แก้เสมหะเฟื่อง ขับน้ำลาย
2.	แห้วหมู	1	เผ็ดหอมปร่า	บำรุงหัวใจ ขับเหงื่อ ขับปัสสาวะ ขับลมในลำไส้ แก้ปวดท้อง อืดเฟ้อ บำรุงกำลัง บำรุงธาตุ บำรุงทารกในครรภ์ เป็นยาอายุวัฒนะ แก้ไข้ ลดความดันเลือด ลดการอักเสบ แก้บิด ท้องเสีย แก้อาเจียน แก้ตับอักเสบ และยับยั้งการเติบโตของเชื้อมาลาเรียชนิดฟัลซิรัม
3.	หญ้าชันกาด	1	เย็นจืดเฝื่อน	แก้ทางเดินปัสสาวะพิการ ขับปัสสาวะ แก้ไตพิการ ดับร้อน แก้พิษไข้ พิษกาฬ ฝนหยอดตา แก้ตาฟาง ตาแดง ตามัว แก้พิษปวดเคืองตา
4.	เปราะหอม	1	เผ็ดขม	แก้โลหิตซึ่งเจือด้วยลมพิษ สุมศีรษะเด็ก แก้หวัดคัดจมูก ขับลมในลำไส้ แก้เสมหะ เจริญไฟธาตุ แก้ลงท้อง
5.	หัวเต่าเกียด	1	เย็น	กลิ่นหอมฉุน ชักตับ ชักดาก แก้ตับปอดพิการ แก้ตับทรุดเนื่องจากชอกช้ำ

แก้ปัสสาวะมากเกินไป

(ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเวชกรรม เล่ม 2 หน้า 140)

(เบาหวาน)

สรรพคุณ แก้ปัสสาวะบ่อยและออกมากเกินไป

ที่	สมุนไพร	ส่วน	รส	สรรพคุณ
1.	จันทน์แดง	1	ขมเย็น	แก้ไออันเกิดจากซางและดี บำรุงหัวใจ แก้เลือดออกตามไรฟัน แก้ไข้เพื่อดีพิการ แก้บาดแผล
2.	จันทน์ขาว	1	ขมหวาน	บำรุงประสาท บำรุงเนื้อหนังให้สดชื่น แก้ร้อนในกระหายน้ำ แก้ตับปอดและดีพิการ แก้เหงื่อตกหนัก ขับพยาธิ
3.	สมอไทย	1	ฝาดเปรี้ยวขม	แก้ไข้เพื่อเสมหะ แก้โลหิตในอุทร แก้น้ำดี ถ่ายอุจจาระ รู้ถ่ายรู้ปิดเอง แก้ลมป่วง แก้พิษร้อนภายใน แก้ลมจุกเสียด ถ่ายพิษไข้ คุมธาตุ แก้ไอเจ็บคอ ขับน้ำเหลืองเสีย แก้เสมหะเป็นพิษ แก้ดีพลุ่ง แก้อาเจียน บำรุงร่างกาย แก้นอนสะดุ้งผวา ดองกับน้ำมูตรโค ดื่มแก้ปวดเมื่อยตามร่างกายตามข้อ แก้อ่อนเพลีย บดเป็นผงโรยแผลเรื้อรัง
4.	สมอเทศ	1	เปรี้ยวฝาด	ระบายอ่อนๆ ระบายเสมหะ ระบายลม รู้ถ่ายรู้ปิดเอง แก้เสมหะ ทำให้ลมเดินสะดวก
5.	สมอพิเภก	1	เปรี้ยวฝาดหวาน	แก้เสมหะจุกคอ ทำให้ชุ่มคอ แก้โรคตา แก้ธาตุกำเริบ บำรุงธาตุ แก้ไข้ แก้ริดสีดวง
6.	รากช้าพลู	1	เผ็ดร้อน	แก้คูถเสมหะ ขับเสมหะให้ตก บำรุงธาตุ ขับลมในลำไส้ ทำให้เสมหะแห้ง
7.	สะค้าน	1	เผ็ดร้อน	แก้ลมอันบังเกิดในกองธาตุ กองสมุฏฐาน ขับลมในลำไส้ แก้จุกเสียด แก้ธาตุพิการ บำรุงธาตุ ทำให้ผายเรอ
8.	เจตมูลเพลิง	1	ร้อน	บำรุงธาตุ บำรุงโลหิต ขับลมในกระเพาะอาหารและลำไส้ ขับโลหิตระดู แก้ริดสีดวงทวาร เกลื่อนฝี ให้ความอบอุ่นแก่ร่างกาย กระจายเลือดลม มีฤทธิ์บีบมดลูกทำให้แท้งได้ ทาแก้โรคผิวหนัง
9.	แฝกหอม	1	หอม	ทำดวงจิตให้ชุ่มชื่น ขับลมในลำไส้ ทำให้หาวเรอ แก้ปวดท้อง จุกเสียดแน่นอึด แก้ไข้เพื่อลม ขับปัสสาวะ
10.	ลูกผักชีลา	1	ขมฝาดร้อนหอม	ขับลมในลำไส้ บำรุงธาตุ แก้ไตพิการ เจริญอาหาร ขับลม แก้ท้องขึ้นอืดเฟ้อ จุกเสียดแน่น
11.	แห้วหมู	1	เผ็ดหอมปร่า	บำรุงหัวใจ ขับเหงื่อ ขับปัสสาวะ ขับลมในลำไส้ แก้ปวดท้อง อืดเฟ้อ บำรุงกำลัง บำรุงธาตุ บำรุงทารกในครรภ์ เป็นยาอายุวัฒนะ แก้ไข้ ลดความดันเลือด ลดการอักเสบ แก้บิด ท้องเสีย แก้อาเจียน แก้ตับอักเสบ และยับยั้งการเติบโตของเชื้อมาลาเรียชนิดฟัลซิรัม
12.	ลูกกระดอม	1	ขมเย็น	บำรุงน้ำดี แก้ดีแห้ง ดีฝ่อ ดีเดือด เจริญอาหาร ดับพิษโลหิต แก้ไข้ แก้มดลูกอักเสบ ถอนพิษผิดสำแดง

13.	หัวข้าวเย็นจีน	1	มันกร่อยหวานเล็กน้อย	แก้ประดง คุดทะราด แก้น้ำเหลืองเสีย แก้เส้นเอ็นพิการ แก้กามโรค เข้าข้อออกดอก ฝีแผลเน่าเปื่อยพุพอง เม็ดผื่นคัน ดับพิษในกระดูก แก้ปัสสาวะพิการ แก้อักเสบในร่างกาย
14.	อ้อยแดง	1	หวานขมชุ่ม	แก้ร้อนใน ขับปัสสาวะ ขับเสมหะ แก้หืดไอ แก้คลื่นไส้อาเจียน แก้ไข้สัมประชวน แก้ปัสสาวะพิการ ขับนิ่ว แก้ช้ำรั่ว แก้ท้องผูก บำรุงกระเพาะอาหาร แก้ขัดเบา บำรุงธาตุ แก้สะอึก

ตรีกฏุก
(ลดไขมันในโลหิต)

สรรพคุณ แก้วาตะ เสมหะ ปิตตะ ในกองธาตุ ฤดู อายุ และกองสมุฏฐาน

ที่	สมุนไพร	ส่วน	รส	สรรพคุณ
1.	ขิงแห้ง	1	หวานเผ็ดร้อน	ขับลม แก้ท้องอืด จุกเสียด แน่นเฟ้อ คลื่นไส้อาเจียน แก้หอบไอ ขับเสมหะ แก้บิด เจริญอากาศธาตุ กระตุ้นการบีบตัวของกระเพาะอาหารและลำไส้
2.	พริกไทย	1	เผ็ดร้อน	แก้ลมอัมพฤกษ์ แก้ลมลั่นในท้อง บำรุงธาตุ แก้ท้องอืดเฟ้อ แก้เสมหะเฟื่อง แก้มุตกิด
3.	ดีปลี	1	เผ็ดร้อนขม	แก้ธาตุปถวีธาตุ 20 ประการ แก้ธาตุดินพิการ แก้ท้องร่วง ขับลมในลำไส้ แก้หืดไอ แก้ลมวิงเวียน แก้ริดสีดวงทวาร แก้คุดทะราด เจริญอาหาร แก้หลอดลมอักเสบ แก้นอนไม่หลับ แก้โรคลมบ้าหมู ขับน้ำดี ขับระดู ทำให้แท้ง ขับพยาธิ แก้ปวดกล้ามเนื้อ แก้อาการอักเสบ

ตรีสาร
(ลดไขมันในโลหิต, ภูมิแพ้ผิวหนัง ทางเดินหายใจ)

สรรพคุณ แก้เสมหะ ปิตตะ วาตะในกองธาตุ ฤดู อายุและกองสมุฏฐาน

ที่	สมุนไพร	ส่วน	รส	สรรพคุณ
1.	รากเจตมูลเพลิง	1	ร้อน	บำรุงธาตุ บำรุงโลหิต ขับลมในกระเพาะอาหารและลำไส้ ขับโลหิตระดู แก้ริดสีดวงทวาร เกลื่อนฝี ให้ความอบอุ่นแก่ร่างกาย กระจายเลือดลม มีฤทธิ์บีบมดลูกทำให้แท้งได้ ทาแก้โรคผิวหนัง
2.	เถาสะค้าน	1	เผ็ดร้อน	แก้ลมอันบังเกิดในกองธาตุ กองสมุฏฐาน ขับลมในลำไส้ แก้จุกเสียด แก้ธาตุพิการ บำรุงธาตุ ทำให้ผายเรอ
3.	รากช้าพลู	1	เผ็ดร้อน	แก้คูถเสมหะ ขับเสมหะให้ตก บำรุงธาตุ ขับลมในลำไส้ ทำให้เสมหะแห้ง

ปราบชมพูทวีป
(ลดไขมันในโลหิต, ภูมิแพ้ผิวหนัง ทางเดินหายใจ)

สรรพคุณ

แก้สารพัดโรค เช่น โรคเรื้อน มะเร็ง ริดสีดวง เป็นง่อย พุงโร ไส้พองท้องใหญ่ ท้องมาน ไส้เลื่อน หืด 20 จำพวก โรคลม 108 จำพวก กุฏฐัง 20 จำพวก แก้เสมหะ 20 จำพวก ตามืด ตาฟาง หูหนวก หูตึง เจ็บสะโพก หลังเสียดแทง ลมจุกอก คุดทะราด 20 จำพวก ลมทั้งสรรพางค์กาย ฝีดาษ ลมวิงเวียนศีรษะ ลมชักปากเบี้ยว ตาแหก เจ็บคอหอย จามไอ ลมปัตคาด บาดทะยัก ลมกระดูกทั้งสรรพางค์กาย ลมชัก หาว เรอ จามไอทุกค่ำเช้า บวมช้ำทั้งตัว ลมปัสสาวะ โลหิตมาไม่สม่ำเสมอ ธาตุทั้ง 4 ไม่เสมอกัน ลมมักให้นอนหลับและไม่หลับ ลมมักให้ขึ้งโกรธ อัมพฤกษ์อัมพาต มือเท้าหมดความรู้สึก เหยียดแขนขาไม่ออก ชาตามจุดต่างๆ มึนศีรษะ

ที่	สมุนไพร	ส่วน	รส	สรรพคุณ
1.	ลูกจันทน์	1 เฟื้อง	ร้อนหอมติดฝาด	บำรุงกำลัง บำรุงธาตุ แก้ธาตุพิการ ขับลม แก้ปวดมดลูก แก้ท้องร่วง บำรุงโลหิต
2.	ดอกจันทน์	1 สลึง	เผ็ดร้อน	บำรุงโลหิต บำรุงธาตุ ขับลม
3.	กระวาน	1 สลึง 1 เฟื้อง	เผ็ดร้อนหอม	ขับเสมหะ ขับโลหิต ขับลม บำรุงธาตุ กระจายเลือดและลม ให้ซ่านผสมยาถ่าย ป้องกันไม่ให้จุกเสียดและไซ้ท้อง นำลูกมาแช่แอลกอฮอล์ได้น้ำยาสีแดง รับประทานบำรุงธาตุ แก้ธาตุพิการ อาหารไม่ย่อย ท้องอืดเฟ้อ ระบายอุจจาระธาตุ ใช้ปรุงอาหาร
4.	พิลังกาสา	3 สลึง	ร้อนฝาดสุขุม	แก้ไข้ท้องเสีย แก้ลมพิษ แก้ธาตุพิการ แก้ซางขโมย
5.	ดีปลี	2 สลึง 1 เฟื้อง	เผ็ดร้อนขม	แก้ธาตุปถวีธาตุ 20 ประการ แก้ธาตุดินพิการ แก้ท้องร่วง ขับลมในลำไส้ แก้หืดไอ แก้ลมวิงเวียน แก้ริดสีดวงทวาร แก้คุดทะราด เจริญอาหาร แก้หลอดลมอักเสบ แก้นอนไม่หลับ แก้โรคลมบ้าหมู ขับน้ำดี ขับระดู ทำให้แท้ง ขับพยาธิ แก้ปวดกล้ามเนื้อ แก้อาการอักเสบ
6.	ลำพันหางหมู	3 สลึง 1 เฟื้อง	เผ็ดเค็ม	ขับโลหิตระดู แก้พิษโลหิตระดูทำให้คลั่งเพ้อ ขับลมในลำไส้ แก้จุกเสียดแน่นท้อง
7.	โกฐสอ	1 บาท	สุขุมหอม	แก้ไข้ แก้ไข้จับสั่น แก้หืดไอ แก้สะอึก บำรุงหัวใจ แก้เสมหะเป็นพิษ แก้หลอดลมอักเสบ
8.	โกฐเขมา	1 บาท 1 เฟื้อง	สุขุมหอม	แก้โรคในปากในคอ แก้แผลเน่าเปื่อย แก้เสียดแทงสองราวข้าง แก้หอบหืด
9.	เทียนดำ	1 บาท 1 สลึง	เผ็ดขม	ขับเสมหะให้ลงสู่คูถทวาร ขับลมในลำไส้ แก้อาเจียน บำรุงโลหิตให้สมบูรณ์
10.	เทียนแดง	5 สลึง 1 เฟื้อง	เผ็ดร้อนขมหอม	แก้เสมหะ แก้ลม แก้น้ำดีพิการ แก้ลมเสียดแทงสองราวข้าง แก้คลื่นเหียนอาเจียน ขับน้ำนม แก้ลักปิดลักเปิดฟอกโลหิต เอามาแช่น้ำให้พอง รับประทานช่วยลดอาหารได้
11.	เทียนตาตั๊กแตน	6 สลึง 1 เฟื้อง	ขมเผ็ดเล็กน้อย	บำรุงธาตุ ช่วยย่อยอาหาร แก้ท้องอืดเฟ้อในเด็ก ขับลม แก้เสมหะพิการ แก้กำเดา

12.	เทียนแกลบ	7 สลึง	เผ็ดร้อนเล็กน้อย	แก้ลมขึ้นเบื้องสูง (ทำให้หูอื้อ) แก้ลมขึ้นตาทำให้ตาพร่าพราย เขม่นหน้าตา ขนหัวลุก
13.	ขิงแห้ง	7 สลึง 1 เฟื้อง	หวานเผ็ดร้อน	ขับลม แก้ท้องอืด จุกเสียด แน่นเฟ้อ คลื่นไส้อาเจียน แก้หอบไอ ขับเสมหะ แก้บิด เจริญอากาศธาตุ กระตุ้นการบีบตัวของกระเพาะอาหารและลำไส้
14.	เจตมูลเพลิง	2 บาท	ร้อน	แก้ธาตุพิการ จุกเสียดแน่นเฟ้อ ปวดท้อง ขับผายลม ทำให้เรอ แก้ท้องร่วง เจริญอาหาร ขับลมในลำไส้ แก้มูกเลือด ฝนกับน้ำปูนใสและมหาหิงคุ์ ทาท้องเด็กแก้ท้องขึ้นอืดเฟ้อ
15.	สมอไทย	2 บาท 1 เฟื้อง	ฝาดเปรี้ยวขม	แก้ไข้เพื่อเสมหะ แก้โลหิตในอุทร แก้น้ำดี ถ่ายอุจจาระ รู้ถ่ายรู้ปิดเอง แก้ลมป่วง แก้พิษร้อนภายใน แก้ลมจุกเสียด ถ่ายพิษไข้ คุมธาตุ แก้ไอเจ็บคอ ขับน้ำเหลืองเสีย แก้เสมหะเป็นพิษ แก้ดีพลุ่ง แก้อาเจียน บำรุงร่างกาย แก้นอนสะดุ้งผวา ดองกับน้ำมูตรโค ดื่มแก้ปวดเมื่อยตามร่างกายตามข้อ แก้อ่อนเพลีย บดเป็นผงโรยแผลเรื้อรัง
16.	สมอเทศ	9 สลึง	เปรี้ยวฝาด	ระบายอ่อนๆ ระบายเสมหะ ระบายลม รู้ถ่ายรู้ปิดเอง แก้เสมหะ ทำให้ลมเดินสะดวก
17.	บุก	9 สลึง 1 เฟื้อง	เบื่อคัน	กัดเถาดาน กัดเสมหะ แก้เลือดจับเป็นก้อนเป็นดาน หุงกับน้ำมันทากัดฝ้าบาดแผล นิยมใช้บุกรอทำยา ใช้หัวบุกเนื้อทรายทำเป็นอาหาร ไม่นิยมใช้บุกคางคกเพราะคันมาก
18.	กลอย	9 สลึง 1 เฟื้อง	เมาเบื่อ	กัดเถาดานในท้อง หุงน้ำมันใส่แผล กัดฝ้ากัดหนอง มีพิษทำให้อาเจียนมึนงง
19.	กานพลู	10 สลึง	เผ็ดร้อนปร่า	กระจายเสมหะ แก้เสมหะเหนียว แก้เลือดออกตามไรฟันแก้หืด ทำอาหารให้งวด แก้ปวดฟัน แก้รำมะนาด แก้ปวดท้อง แก้ลม แก้เหน็บชา แก้พิษโลหิต พิษน้ำเหลือง ขับน้ำคาวปลา ทำอุจจาระให้ปกติ ดับกลิ่นกล้า แก้ธาตุทั้ง 4 พิการ แก้ท้องขึ้น กดลมให้ลงสู่เบื้องต่ำ
20.	หัสคุณเทศ	5 บาท 1 สลึง 1 เฟื้อง	ต้น , ราก - ร้อน	ขับเลือดและหนองให้ตก ขับลม กระจายเลือดลม ขับพยาธิ
21.	ใบกัญชาเทศ	31 บาท 2 สลึง 1 เฟื้อง	ใบ, ราก - สุขุมทั้งต้น - หอมร้อนขมเล็กน้อย	บำรุงกำลัง ขับระดู ถ่ายน้ำเหลือง ขับลม ใช้ในตำรับยาแทนกัญชา
22.	พริกไทยล่อนหรือพริกไทยดำ	30 บาท 3 สลึง 1 เฟื้อง	เผ็ดร้อน	แก้ลมอัมพฤกษ์ แก้ลมลั่นในท้อง บำรุงธาตุ แก้ท้องอืดเฟ้อ แก้เสมหะเฟื่อง แก้มุตกิด

23.	ต้นเหงือกปลาหมอ (ลูก ดอก ใบ)	30 บาท	เค็มกร่อย	แก้พิษฝีดาษ แก้ฝีภายใน ตัดรากฝีทั้งปวง แก้โรคผิวหนังน้ำเหลืองเสีย ต้มอาบ แก้พิษไข้หัว แก้โรคผิวหนังผื่นคัน ปิดหัวฝี แผลเรื้อรัง ตำคั้นเอาน้ำทาศีรษะบำรุงรากผม เป็นยาอายุวัฒนะ
24.	การบูร	2 สลึง	ร้อนปร่าเมา	บำรุงธาตุ ทำให้อาหารงวด ขับเสมหะและลม แก้ธาตุพิการ แน่นจุกเสียด ปวดท้อง ขับลมในลำไส้ แก้ไอ แก้เลือดลม ชูกำลัง แก้คัน แก้โรคตา ขับลมให้ผาย กระจายลม บำรุงกำหนัด ขับเหงื่อ แก้ปวดตามเส้น เกลื่อนฝี แก้เคล็ดขัดยอกบวม แก้กระตุก แก้ปวดข้อ แก้ปวดเส้นประสาท แก้รอยผิวหนังแตก แก้พิษแมลงสัตว์กัดต่อย เป็นยาชาเฉพาะที่ แก้โรคผิวหนังเรื้อรัง ขับน้ำเหลือง บำรุงหัวใจ ใช้ปรุงกลิ่นรสในยาอื่น ไล่ยุงและแมลง

วิธีปรุง บดเป็นผง ผสมกับนม (นมข้น) เนย (มาการีน – เนยเทียมทาขนมปัง) และ น้ำผึ้ง คลุกเคล้าให้เข้ากันปั้นเป็นก้อน เม็ดหนึ่งให้มีน้ำหนัก 1 สลึง หรือ 4 กรัม (โตเท่าปลายนิ้วก้อย) ตากแดดให้แห้งเก็บใส่ขวดเอาไว้

วิธีใช้ รับประทานวันละ 2 เม็ด หลังอาหาร เช้าและก่อนนอน หากเป็นไข้ให้งด รักษาไข้ให้หายก่อนแล้วจึงรับประทานต่อไป

หากรู้สึกว่าอาการโรคที่เป็นค่อยทุเลา รู้สึกตัวว่าดีขึ้นให้ทำบุญใส่บาตร ด้วยอาหารคาวหวานกล้วยน้ำว้า 1 หวี ดอกบัวขาว 9 ดอก ธูป เทียน เงิน 6 บาท ถวายแก่พระภิกษุแล้วกรวดน้ำ แผ่ส่วนบุญกุศลให้แก่เจ้าของยานี้

ที่มา ตามตำนานกล่าวกันว่า **นายเดโช** ได้ตามเสด็จไปถึงเมืองเขมร ในเมืองโพธิสัตย์ ที่วัดช้างเทียม พบแผ่นศิลาจารึก ยาขนานนี้อยู่ที่ประตูวัด จึงได้คัดลอกมา ตำรับยาขนานนี้ได้มีคำสาปแช่งกำกับไว้ด้วยว่า หากใครคิดเอาตำรายานี้ไป**ซื้อขาย**ก็ดี หรือนำยาไปหากินหาประโยชน์ใส่ตนก็ดี ขอให้เกิดทุกข์ทรมานด้วยโรคร้าย ตกนรกหมกไหม้ อย่าได้ผุดได้เกิด แต่ขอให้ช่วยบอกต่อๆ ไป จะได้อานิสงส์พันกัป

อินทจักร์ (ยาหอม) (เวียนศีรษะ บ้านหมุน)

(ยาสามัญประจำบ้าน)

สรรพคุณ แก้ลมคลื่นเหียน อาเจียน - น้ำลูกผักชี เทียนดำ ต้ม

แก้ลมปลายไข้ - ก้านสะเดา กระดอม และบอระเพ็ด ต้มเอาน้ำ

ถ้าหาน้ำกระสายไม่ได้ให้ใช้ น้ำสุก แทน

ที่	สมุนไพร	ส่วน	รส	สรรพคุณ
1.	โกฐเชียง	1	หวานสุขุม	แก้ไข้ แก้ไอ แก้สะอึก แก้เสียดแทงสองราวข้าง
2.	โกฐสอ	1	สุขุมหอม	แก้ไข้ แก้ไข้จับสั่น แก้หืดไอ แก้สะอึก บำรุงหัวใจ แก้เสมหะเป็นพิษ แก้หลอดลมอักเสบ
3.	โกฐเขมา	1	สุขุมหอม	แก้โรคในปากในคอ แก้แผลเน่าเปื่อย แก้เสียดแทงสองราวข้าง แก้หอบหืด
4.	โกฐจุฬาลัมพา	1	สุขุมหอมร้อน	แก้ไข้เจลียง (ไข้ที่มีเม็ดผื่นตามตัว เช่น ไข้หัด สุกใส ดำแดง เป็นต้น) แก้ไข้เพื่อเสมหะ แก้หืด แก้ไอ แก้ไข้จับ เป็นยาเร่งประสาทส่วนกลางเหมือนการบูร ขับลม แก้ตกเลือด ตำพอกแก้ลม แก้ช้ำใน แก้ปวดเมื่อยรูมาติก แก้บิด แก้ปวดท้องหลังคลอด แก้ระดูมามากเกินไป
5.	โกฐก้านพร้าว	1	ขม	แก้ไข้ซึ่งมีอาการสะอึก แก้ไข้เรื้อรัง แก้หอบ แก้เสมหะเป็นพิษ
6.	โกฐกระดูก	1	มันสุขุมหอม	แก้ลมในกองเสมหะ (มักเกิดในตอนเช้า) บำรุงกระดูก
7.	โกฐพุงปลา	1	ฝาด	แก้โรคอุจจาระธาตุ ลงแดง อติสาร แก้บิดมูกเลือด
8.	โกฐกักกรา	1	สุขุม	แก้ลมคลื่นเหียน แก้ดีพิการ แก้ปวดหัวตัวร้อนนอนสะดุ้ง แก้ริดสีดวงทวาร ขับลม
9.	โกฐน้ำเต้า	1	ฝาดมันสุขุม	บำรุงธาตุ แก้ธาตุพิการ อาหารไม่ย่อย ระบายท้อง รู้ถ่ายรู้ปิดเอง แก้ท้องเสีย ขับลมในลำไส้ ขับปัสสาวะและอุจจาระให้เดินสะดวก แก้ตาเจ็บ แก้ริดสีดวงทวาร
10.	เทียนดำ	1	เผ็ดขม	ขับเสมหะให้ลงสู่คูถทวาร ขับลมในลำไส้ แก้อาเจียน บำรุงโลหิตให้สมบูรณ์
11.	เทียนแดง	1	เผ็ดร้อนขมหอม	แก้เสมหะ แก้ลม แก้น้ำดีพิการ แก้ลมเสียดแทงสองราวข้าง แก้คลื่นเหียนอาเจียน ขับน้ำนม แก้ลักปิดลักเปิดฟอกโลหิต เอามาแช่น้ำให้พอง รับประทานช่วยลดอาหารได้
12.	เทียนขาว	1	เผ็ดร้อนขมหอม	แก้ลมและดีพิการ ขับเสมหะ แก้นิ่ว ขับระดูขาว ขับผายลม แก้ท้องขึ้นในเด็ก นำมาสกัดได้น้ำมันยี่หร่า ใช้ทำเครื่องหอม เครื่องดื่มและยาขับลม
13.	เทียน ข้าวเปลือก	1	หวานเผ็ดหอม	บำรุงกำลัง ขับผายลม แก้เส้นศูนย์กลางท้องพิการ แก้ชีพจรอ่อนหรือพิการ แก้นอนสะดุ้ง (โทษน้ำดี) แก้คลั่ง

14.	เทียนเยาวพาณี	1	ร้อนหอม	กระจายเสมหะ กระจายลมที่ลั่นโครกครากอยู่ในท้อง แก้คลื่นเหียนอาเจียน แก้จุกเสียด ขับลมที่ปั่นป่วนอยู่รอบขอบสะดือ
15.	จันทน์เทศ	1	ขมหอมสุขุม	แก้ไข้เพื่อดี ดับพิษดี พิษโลหิต บำรุงตับปอด หัวใจ และน้ำดี
16.	จันทน์แดง	1	ขมเย็น	แก้ไออันเกิดจากซางและดี บำรุงหัวใจ แก้เลือดออกตามไรฟัน แก้ไข้เพื่อดีพิการ แก้บาดแผล
17.	ดีปลี	1	เผ็ดร้อนขม	แก้ธาตุปถวีธาตุ 20 ประการ แก้ธาตุดินพิการ แก้ท้องร่วง ขับลมในลำไส้ แก้หืดไอ แก้ลมวิงเวียน แก้ริดสีดวงทวาร แก้คุดทะราด เจริญอาหาร แก้หลอดลมอักเสบ แก้นอนไม่หลับ แก้โรคลมบ้าหมู ขับน้ำดี ขับระดู ทำให้แท้ง ขับพยาธิ แก้ปวดกล้ามเนื้อ แก้อาการอักเสบ
18.	ช้าพลู	1	เผ็ดร้อน	แก้คูถเสมหะ ขับเสมหะให้ตก บำรุงธาตุ ขับลมในลำไส้ ทำให้เสมหะแห้ง
19.	สะค้าน	1	เผ็ดร้อน	แก้ลมอันบังเกิดในกองธาตุ กองสมุฏฐาน ขับลมในลำไส้ แก้จุกเสียด แก้ธาตุพิการ บำรุงธาตุ ทำให้ผายเรอ
20.	เจตมูลเพลิง	1	ร้อน	แก้ธาตุพิการ จุกเสียดแน่นเฟ้อ ปวดท้อง ขับผายลม ทำให้เรอ แก้ท้องร่วง เจริญอาหาร ขับลมในลำไส้ แก้มูกเลือด ฝนกับน้ำปูนใสและมหาหิงคุ์ ทาท้องเด็กแก้ท้องขึ้นอืดเฟ้อ
21.	ขิง	1	หวานเผ็ดร้อน	ขับลม แก้ท้องอืด จุกเสียด แน่นเฟ้อ คลื่นไส้อาเจียน แก้หอบไอ ขับเสมหะ แก้บิด เจริญอากาศธาตุ กระตุ้นการบีบตัวของกระเพาะอาหารและลำไส้
22.	ลูกจันทน์	1	ร้อนหอมติดฝาด	บำรุงกำลัง บำรุงธาตุ แก้ธาตุพิการ ขับลม แก้ปวดมดลูก แก้ท้องร่วง บำรุงโลหิต
23.	ดอกจันทน์	1	เผ็ดร้อน	บำรุงโลหิต บำรุงธาตุ ขับลม
24.	ลูกกระวาน	1	เผ็ดร้อนหอม	ขับเสมหะ ขับโลหิต ขับลม บำรุงธาตุ กระจายเลือดและลมให้ซ่านผสมยาถ่าย ป้องกันไม่ให้จุกเสียดและไซ้ท้อง นำลูกมาแช่แอลกอฮอล์ได้น้ำยาสีแดง รับประทานบำรุงธาตุ แก้ธาตุพิการ อาหารไม่ย่อย ท้องอืดเฟ้อ ระบายอุจจาระธาตุ ใช้ปรุงอาหาร
25.	กานพลู	1	เผ็ดร้อนปร่า	กระจายเสมหะ แก้เสมหะเหนียว แก้เลือดออกตามไรฟัน แก้หืด ทำอาหารให้งวด แก้ปวดฟัน แก้รำมะนาด แก้ปวดท้อง แก้ลม แก้เหน็บชา แก้พิษโลหิต พิษน้ำเหลือง ขับน้ำคาวปลา ทำอุจจาระให้ปกติ ดับกลิ่นกล้า แก้ธาตุทั้ง 4 พิการ แก้ท้องขึ้น กดลมให้ลงสู่เบื้องต่ำ

26.	กฤษณา	1	หอมสุขุม	บำรุงโลหิต แก้ตับปอดพิการ แก้ไข้เพื่อเสมหะและลม แก้ลมวิงเวียน บำรุงโลหิตในหัวใจ ทำให้หัวใจชุ่มชื่น แก้ปวดข้อ ต้มดื่มแก้ร้อนในกระหายน้ำ ใช้ปรุงเป็นยาบำรุงและรักษาโรคหัวใจ แก้โรคลมกองละเอียด
27.	กระลำพัก	1	หอมสุขุม (ขมหอม)	แก้ไข้ ขับลม บำรุงหัวใจ บำรุงครรภ์รักษา
28.	ขอนดอก	1	จืดหอม	แก้ลม บำรุงหัวใจ บำรุงตับปอด บำรุงทารกในครรภ์ ทำหัวใจให้ชุ่มชื่น
29.	มะลิ	1	หอมเย็นขม	บำรุงหัวใจ ดับพิษร้อน ทำให้จิตใจชุ่มชื่น บำรุงครรภ์ แก้ไข้ แก้ร้อนในกระหายน้ำ แก้เจ็บตา
30.	พิกุล	1	หอมสุขุม	แก้ลม บำรุงโลหิต
31.	บุนนาค	1	หอมเย็นขมเล็กน้อย	บำรุงดวงจิตให้แช่มชื่น แก้ร้อนใน กระสับกระส่าย แก้ลมกองละเอียด วิงเวียน หน้ามืด ตาลาย ใจสั่นหวิว ชูกำลัง บำรุงโลหิต แก้กลิ่นสาบสางในร่างกาย
32.	สารภี	1	ขมหอมเย็น	แก้โลหิตพิการ แก้ไข้มีพิษร้อน เจริญอาหาร บำรุงหัวใจ ชูกำลัง
33.	จำปา	1	ขมหอม	ทำให้เลือดเย็น กระจายโลหิตอันร้อน ขับปัสสาวะ ขับลม แก้อ่อนเพลีย วิงเวียน ศีรษะหน้ามืดตาลาย บำรุงหัวใจ แก้เส้นกระตุก แก้โรคเรื้อน หิด ฝี แก้โรคไต แก้หนองใน บำรุงน้ำดี บำรุงโลหิต
34.	กระดังงา	1	หอมสุขุม	บำรุงโลหิต บำรุงธาตุ บำรุงหัวใจ
35.	เถามวกแดง	1	ฝาดเมา	แก้สลบ แก้พิษทั้งปวง ฆ่าพยาธิ สมานบาดแผล แก้โรคเรื้อนประดงผื่นคัน น้ำเหลืองเสีย ฝนกับน้ำมันงา แก้พิษตะขาบแมลงป่องไม่ให้ปวด แก้ท้องร่วง แก้ลงแดง บำรุงโลหิต แก้ไข้เซื่องซึม ทำให้คลอดบุตรง่าย ฝนทาแก้ปวดข้อ
36.	เถามวกขาว	1	ฝาดเมา	แก้สลบ แก้พิษทั้งปวง ฆ่าพยาธิ สมานบาดแผล แก้โรคเรื้อนประดงผื่นคัน น้ำเหลืองเสีย ฝนกับน้ำมันงา แก้พิษตะขาบแมลงป่องไม่ให้ปวด แก้ท้องร่วง แก้ลงแดง บำรุงโลหิต แก้ไข้เซื่องซึม ทำให้คลอดบุตรง่าย ฝนทาแก้ปวดข้อ
37.	อบเชยเทศ	1	เผ็ดหวาน	แก้ลมอัณฑพฤกษ์ ปลุกธาตุอันดับให้เจริญ แก้ไข้สันนิบาต แก้อ่อนเพลีย ขับผายลม
38.	สมุลแว้ง	1	หอมร้อนปร่า	แก้ลมวิงเวียน ใจสั่น แก้พิษหวัด แก้กำเดา ขับลมในลำไส้ แก้ธาตุพิการ
39.	บอระเพ็ด	1	ขมเย็น	แก้พิษฝีดาษ แก้ไข้เหนือ ไข้พิษ ฝีกาฬ โรคแทรกซ้อนของไข้ทรพิษ แก้ไข้ทุกชนิด แก้ร้อนในกระหายน้ำ ทำให้เลือดเย็น แก้สะอึก บำรุงกำลัง บำรุงน้ำดี บำรุงไฟธาตุ เจริญอาหาร

40.	ลูกกระดอม	1	ขมเย็น	บำรุงน้ำดี แก้ดีแห้ง ดีฝ่อ ดีเดือด เจริญอาหาร ดับพิษโลหิต แก้ไข้ แก้มดลูกอักเสบ ถอนพิษผิดสำแดง
41.	คำไทย	1	หวานสุขุม	บำรุงโลหิตและน้ำเหลืองให้เป็นปกติ แก้แสบร้อนคันตามผิวหนัง บำรุงโลหิตระดู ขับระดู แก้โรคโลหิตจาง แก้บิด แก้ไตพิการ แก้ดีพิการ แก้พิษ บำรุงประสาท บำรุงหัวใจ
42.	ฝางเสน	1	ขมฝาด	บำรุงโลหิต แก้ปอดพิการ แก้ร้อนในกระหายน้ำ แก้ท้องร่วง ธาตุพิการ แก้โลหิตออกทางทวารหนัก แก้เสมหะ กำเดา
43.	ลำพันแดง	1	เค็มกร่อยร้อน	ขับโลหิตระดู แก้พิษโลหิตระดูทำให้คลั่งเพ้อ ขับลมในลำไส้ แก้จุกเสียดแน่นท้อง
44.	รากไคร้เครือ	1	ขมขื่นปร่า	แก้ไข้ ไข้จับสั่น ไข้เพ้อคลั่ง แก้พิษไข้ พิษกาฬ ขับเหงื่อ เจริญอาหาร ชูกำลัง
45.	รากย่านาง	1	จืดขม	แก้พิษเมาเบื่อ กระทุ้งพิษไข้ แก้ไข้ แก้เมาสุรา ถอนพิษผิดสำแดง แก้ไม่ผูกไม่ถ่าย แก้ไข้รากสาด ไข้กลับ แก้ลม แก้โรคหัวใจบวม แก้กำเดา
46.	ชะลูด	1	หอมเย็น	ขับผายลม แก้ปวดในท้อง บำรุงกำลัง แก้ปวดมวนท้อง บำรุงหัวใจ บำรุงครรภ์
47.	ลูกผักชีลา	1	ขมฝาดร้อนหอม	ขับลมในลำไส้ บำรุงธาตุ แก้ไตพิการ เจริญอาหาร ขับลม แก้ท้องขึ้นอืดเฟ้อ จุกเสียดแน่น
48.	ดีงูเห่า	1	ขมร้อน	เป็นกระสายยาช่วยให้ฤทธิ์ยาแล่นเร็ว
49.	ดีหมูป่า	1	ขมร้อน	เป็นกระสายยาช่วยให้ฤทธิ์ยาแล่นเร็ว
50.	ดีวัว	1	ขมร้อน	เป็นกระสายยาช่วยให้ฤทธิ์ยาแล่นเร็ว
51.	ชะมดเช็ด	1	หอมเย็นคาว	บำรุงดวงจิตให้ชุ่มชื่น ดับพิษโลหิต บำรุงหัวใจ บำรุงน้ำดี
52.	กำยาน	1	ฝาดหอม	บำรุงหัวใจ ขับปัสสาวะ แก้ปอดและหลอดลมอักเสบ ขับเสมหะ สมานบาดแผล แก้ลม บำรุงเส้นเอ็น แก้นิ่ว ดับกลิ่น ฆ่าเชื้อราน้ำกัดเท้า เผาอบห้องฆ่าเชื้อโรคในอากาศ ไล่ยุงริ้น
53.	พิมเสน	1	หอมเย็น	แก้ลมวิงเวียนหน้ามืด หัวใจอ่อน บำรุงหัวใจ ทำให้ชุ่มชื่น ทำให้เรอ ขับผายลม แก้จุกเสียดแน่นเฟ้อ แก้ปวดท้อง แก้บาดแผลสด แผลเรื้อรัง แผลกามโรค แผลเนื้อร้าย

หมายเหตุ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณ พ.ศ. 2556
ยาหอมอินทจักร์ ไม่ใส่ รากไคร้เครือ ดีงูเห่า ดีหมูป่า และชะมดเช็ด

แก้ไข้เพื่ออากาศธาตุ
(เวียนศีรษะ บ้านหมุน)

สรรพคุณ ปวดศีรษะ ร้อนกระบอกตา ให้ท้องขึ้นและเจ็บกระดูกทุกข้อ

ที่	สมุนไพร	ส่วน	รส	สรรพคุณ
1.	พริกหอม	1	ร้อน	ขับลมในลำไส้ ขับปัสสาวะ บำรุงธาตุ ถอนพิษฝกบวม แก้หนองใน
2.	พริกหาง	1	เผ็ดร้อนเล็กน้อย	ขับปัสสาวะ บำรุงธาตุ ถอนพิษฝกบวม แก้หนองใน ขับลมในลำไส้ ทำให้หาวเรอ
3.	จันทน์แดง	1	ขมเย็น	แก้ไออันเกิดจากซางและดี บำรุงหัวใจ แก้เลือดออกตามไรฟัน แก้ไข้เพื่อดีพิการ แก้บาดแผล
4.	จันทน์ขาว	1	ขมหวาน	บำรุงประสาท บำรุงเนื้อหนังให้สดชื่น แก้ร้อนในกระหายน้ำ แก้ตับปอดและดีพิการ แก้เหงื่อตกหนัก ขับพยาธิ
5.	ลูกพิลังกาสา	1	ร้อนฝาดสุขุม	แก้ไข้ท้องเสีย แก้ลมพิษ แก้ธาตุพิการ แก้ซางขโมย
6.	ลูกกระวาน	เท่ายาทั้งหลาย	เผ็ดร้อนหอม	ขับเสมหะ ขับโลหิต ขับลม บำรุงธาตุ กระจายเลือดและลมให้ซ่านผสมยาถ่าย ป้องกันไม่ให้จุกเสียดและไซ้ท้อง นำลูกมาแช่แอลกอฮอล์ได้น้ำยาสีแดง รับประทานบำรุงธาตุ แก้ธาตุพิการ อาหารไม่ย่อย ท้องอืดเฟ้อ ระบายอุจจาระธาตุ ใช้ปรุงอาหาร

เบญจโลกวิเชียร

(ยา 5 ราก)

(เริม งูสวัด)

สรรพคุณ ใช้กระทุ้งพิษต่าง ๆ หรือถอนพิษต่าง ๆ แก้ไข้ต้นมือ แก้ไข้พิษ ไข้กาฬ ไข้หัว แก้ไข้เพื่อดีและโลหิต

ที่	สมุนไพร	ส่วน	รส	สรรพคุณ
1.	รากชิงชี่	1	ขมขื่น	แก้โรคที่เกิดในท้อง ขับลมให้ซ่านออกมา แก้ไข้ร้อนภายในทุกชนิด แก้ไข้เพื่อดีและโลหิต ไข้พิษ ไข้กาฬ แก้โรคตา
2.	รากย่านาง	1	จืดขม	แก้พิษเมาเบื่อ กระทุ้งพิษไข้ แก้ไข้ แก้เมาสุรา ถอนพิษผิดสำแดง แก้ไม่ผูกไม่ถ่าย แก้ไข้รากสาด ไข้กลับ แก้ลม แก้โรคหัวใจบวม แก้กำเดา
3.	รากเท้ายายม่อม	1	ขมเฝื่อน	ขับเสมหะลงสู่เบื้องต่ำ ถอนพิษไข้ทุกชนิด แก้ร้อนใน กระหายน้ำ แก้หืดไอ แก้อาเจียน ดับพิษฝี แก้ไข้เหนือ ไข้พิษ ไข้กาฬ ตัดไข้จับ แก้ไข้เพื่อดีพิการ
4.	รากคนทา	1	จืดขื่น	แก้ไข้เหนือ ไข้พิษ ไข้กาฬ ไข้ตักศิลา แก้ไข้เส้น กระทุ้งพิษไข้หัว แก้ไข้ทุกชนิด
5.	รากมะเดื่อชุมพร	1	ฝาดเย็น	แก้ไข้ กระทุ้งพิษไข้ กล่อมเสมหะและโลหิต แก้ไข้หัว ไข้กาฬ แก้พิษร้อน แก้ท้องร่วง

ประสะผิวภายนอก
(เริม งูสวัด)

สรรพคุณ ลดอาการคัน ปวดแสบปวดร้อน

วิธีทำ เอาหนักสิ่งละเสมอภาค บดแทรกดินประสิว ละลายน้ำซาวข้าวพ่น

ที่	สมุนไพร	ส่วน	รส	สรรพคุณ
1.	ใบย่านาง	1	จืดขม	รับประทาน ถอนพิษ แก้ไข้ แก้ไข้รากสาด ไข้พิษ ไข้เซื่องซึม ไข้หัว ลิ้นกระด้างคางแข็ง กวาดคอ แก้ไข้ฝีดาษ ไข้ดำแดง
2.	ใบมะขาม	1	เปรี้ยวฝาด	ขับเสมหะในลำไส้ ฟอกโลหิต ขับเลือดและลมในลำไส้ แก้บิด แก้ไอ ต้มเอาน้ำโกรกศีรษะเด็กในตอนเช้า แก้หวัดคัดจมูก
3.	เถาวัลย์เปรียง	1	เฝื่อนเอียน	ต้มรับประทานถ่ายเส้น ถ่ายกระษัย แก้เส้นเอ็นขอด ถ่ายเสมหะ ไม่ถ่ายอุจจาระ เหมาะที่จะใช้ในโรคบิด แก้ไอ แก้หวัด ใช้ในเด็กได้ดี ทำให้เส้นเอ็นอ่อนลง ขับปัสสาวะ แก้ปัสสาวะพิการ คั่วให้หอมชงดื่ม แก้เส้นเอ็นพิการ แก้เมื่อยขบตามร่างกาย แก้กระษัยเหน็บชา

ประสะจันทน์แดง

(ยาสามัญประจำบ้าน)

(ไทรอยด์, ภูมิแพ้ผิวหนัง ทางเดินหายใจ)

สรรพคุณ แก้ไข้ตัวร้อน กระหายน้ำ

ที่	สมุนไพร	ส่วน	รส	สรรพคุณ
1.	รากเหมือดคน	4	สุขุม	แก้พิษ ถอนพิษ ถอนพิษผิดสำแดง แก้ไข้กลับไข้ซ้ำ ไข้พิษ ไข้หวัด ไข้หัด ไข้ปอดบวม ถอนพิษยาเบื่อเมา แก้เมาเห็ด เมาหอย
2.	รากมะปรางหวาน	4	จืดเย็น	ถอนพิษผิดสำแดง แก้ไข้กลับไข้ซ้ำ แก้ไข้ตัวร้อน
3.	รากมะนาว	4	จืดเย็น	แก้ไข้ แก้ไข้กลับไข้ซ้ำ ถอนพิษผิดสำแดง ฝนกับสุราทาแก้ปวดฝี แก้พิษอักเสบ
4.	เปราะหอม	4	เผ็ดขม	แก้โลหิตซึ่งเจือด้วยลมพิษ สุมศีรษะเด็ก แก้หวัดคัดจมูก ขับลมในลำไส้ แก้เสมหะ เจริญไฟธาตุ แก้ลงท้อง
5.	โกฐหัวบัว	4	มันสุขุมหอม	แก้ลมในกองริดสีดวง กระจายลมทั้งปวง ขับลมในลำไส้
6.	จันทน์เทศ	4	ขมหอมสุขุม	แก้ไข้เพื่อดี ดับพิษดี พิษโลหิต บำรุงตับปอด หัวใจและน้ำดี
7.	ฝางเสน	4	ขมฝาด	บำรุงโลหิต แก้ปอดพิการ แก้ร้อนในกระหายน้ำ แก้ท้องร่วง ธาตุพิการ แก้โลหิตออกทางทวารหนัก แก้เสมหะ กำเดา
8.	มะลิ	1	หอมเย็นขม	บำรุงหัวใจ ดับพิษร้อน ทำให้จิตใจชุ่มชื่น บำรุงครรภ์ แก้ไข้ แก้ร้อนในกระหายน้ำ แก้เจ็บตา
9.	บุนนาค	1	หอมเย็นขมเล็กน้อย	บำรุงดวงจิตให้แช่มชื่น แก้ร้อนใน กระสับกระส่าย แก้ลมกองละเอียด วิงเวียน หน้ามืด ตาลาย ใจสั่นหวิว ชูกำลัง บำรุงโลหิต แก้กลิ่นสาบสางในร่างกาย
10.	สารภี	1	ขมหอมเย็น	แก้โลหิตพิการ แก้ไข้มีพิษร้อน เจริญอาหาร บำรุงหัวใจ ชูกำลัง
11.	เกสรบัวหลวง	1	ฝาดหอม	แก้ไข้รากสาด แก้ไข้มีพิษร้อน ชูกำลัง ทำให้ชื่นใจ บำรุงครรภ์รักษา
12.	จันทน์แดง	32	ขมเย็น	แก้ไออันเกิดจากซางและดี บำรุงหัวใจ แก้เลือดออกตามไรฟัน แก้ไข้เพื่อดีพิการ แก้บาดแผล

ประสะเปราะใหญ่

(ยาสามัญประจำบ้าน)

(ไทรอยด์)

สรรพคุณ ถอนพิษไข้ตานทราง สำหรับเด็ก

ละลาย น้ำดอกไม้เทศ หรือ น้ำสุก รับประทาน หรือผสม น้ำสุรา สุมกระหม่อม

ที่	สมุนไพร	ส่วน	รส	สรรพคุณ
1.	โกฐเชียง	1	หวานสุขุม	แก้ไข้ แก้ไอ แก้สะอึก แก้เสียดแทงสองราวข้าง
2.	โกฐสอ	1	สุขุมหอม	แก้ไข้ แก้ไข้จับสั่น แก้หืดไอ แก้สะอึก บำรุงหัวใจ แก้เสมหะเป็นพิษ แก้หลอดลมอักเสบ
3.	โกฐหัวบัว	1	มันสุขุมหอม	แก้ลมในกองริดสีดวง กระจายลมทั้งปวง ขับลมในลำไส้
4.	โกฐเขมา	1	สุขุมหอม	แก้โรคในปากในคอ แก้แผลเน่าเปื่อย แก้เสียดแทงสองราวข้าง แก้หอบหืด
5.	โกฐจุฬาลัมพา	1	สุขุมหอมร้อน	แก้ไข้เจลียง (ไข้ที่มีเม็ดผื่นตามตัว เช่น ไข้หัด สุกใส ดำแดง เป็นต้น) แก้ไข้เพื่อเสมหะ แก้หืด แก้ไอ แก้ไข้จับ เป็นยาเร่งประสาทส่วนกลางเหมือนการบูร ขับลม แก้ตกเลือด ตำพอกแก้ลม แก้ช้ำใน แก้ปวดเมื่อยรูมาติก แก้บิด แก้ปวดท้องหลังคลอด แก้ระดูมามากเกินไป
6.	เทียนดำ	1	เผ็ดขม	ขับเสมหะให้ลงสู่คูถทวาร ขับลมในลำไส้ แก้อาเจียน บำรุงโลหิตให้สมบูรณ์
7.	เทียนแดง	1	เผ็ดร้อนขมหอม	แก้เสมหะ แก้ลม แก้น้ำดีพิการ แก้ลมเสียดแทงสองราวข้าง แก้คลื่นเหียนอาเจียน ขับน้ำนม แก้ลักปิดลักเปิดฟอกโลหิต เอามาแช่น้ำให้พอง รับประทานช่วยลดอาหารได้
8.	เทียนขาว	1	เผ็ดร้อนขมหอม	แก้ลมและดีพิการ ขับเสมหะ แก้นิ่ว ขับระดูขาว ขับผายลม แก้ท้องขึ้นในเด็ก นำมาสกัดได้น้ำมันยี่หร่า ใช้ทำเครื่องหอม เครื่องดื่มและยาขับลม
9.	เทียนข้าวเปลือก	1	หวานเผ็ดหอม	บำรุงกำลัง ขับผายลม แก้เส้นศูนย์กลางท้องพิการ แก้ชีพจรอ่อนหรือพิการ แก้นอนสะดุ้ง (โทษน้ำดี) แก้คลั่ง
10.	เทียนตาตั๊กแตน	1	ขมเผ็ดเล็กน้อย	บำรุงธาตุ ช่วยย่อยอาหาร แก้ท้องอืดเฟ้อในเด็ก ขับลม แก้เสมหะพิการ แก้กำเดา
11.	ลูกจันทน์	1	ฝาดร้อนหอม	แก้ธาตุพิการ แก้จุกเสียด แก้กำเดา แก้ท้องร่วง แก้ร้อนในกระหายน้ำ แก้ปวดมดลูก ขับลม บำรุงโลหิต
12.	ดอกจันทน์	1	เผ็ดร้อน	บำรุงโลหิต บำรุงธาตุ ขับลม

13.	กระวาน	1	เผ็ดร้อนหอม	ขับเสมหะ ขับโลหิต ขับลม บำรุงธาตุ กระจายเลือดและลม ให้ซ่านผสมยาถ่าย ป้องกันไม่ให้จุกเสียดและไซ้ท้อง นำลูกมาแช่แอลกอฮอล์ได้น้ำยาสีแดง รับประทานบำรุงธาตุ แก้ธาตุพิการ อาหารไม่ย่อย ท้องอืดเฟ้อ ระบายอุจจาระธาตุ ใช้ปรุงอาหาร
14.	กานพลู	1	เผ็ดร้อนปร่า	กระจายเสมหะ แก้เสมหะเหนียว แก้เลือดออกตามไรฟัน แก้หืด ทำอาหารให้งวด แก้ปวดฟัน แก้รำมะนาด แก้ปวดท้อง แก้ลม แก้เหน็บชา แก้พิษโลหิต พิษน้ำเหลือง ขับน้ำคาวปลา ทำอุจจาระให้ปกติ ดับกลิ่นกล้า แก้ธาตุทั้ง 4 พิการ แก้ท้องขึ้น กดลมให้ลงสู่เบื้องต่ำ
15.	แก่นจันทน์เทศ	1	ขมหอมสุขุม	แก้ไข้เพื่อดี ดับพิษดี พิษโลหิต บำรุงตับปอด หัวใจ และน้ำดี
16.	แก่นจันทน์แดง	1	ขมเย็น	แก้ไออันเกิดจากซางและดี บำรุงหัวใจ แก้เลือดออกตามไรฟัน แก้ไข้เพื่อดีพิการ แก้บาดแผล
17.	พิกุล	1	หอมสุขุม	แก้ลม บำรุงโลหิต
18.	บุนนาค	1	หอมเย็นขมเล็กน้อย	บำรุงดวงจิตให้แช่มชื่น แก้ร้อนใน กระสับกระส่าย แก้ลมกองละเอียด วิงเวียน หน้ามืด ตาลาย ใจสั่นหวิว ชูกำลัง บำรุงโลหิต แก้กลิ่นสาบสางในร่างกาย
19.	สารภี	1	ขมหอมเย็น	แก้โลหิตพิการ แก้ไข้มีพิษร้อน เจริญอาหาร บำรุงหัวใจ ชูกำลัง
20.	เกสรบัวหลวง	1	ฝาดหอม	แก้ไข้รากสาด แก้ไข้มีพิษร้อน ชูกำลัง ทำให้ชื่นใจ บำรุงครรภ์รักษา
21.	เปราะหอม	20	เผ็ดขม	แก้โลหิตซึ่งเจือด้วยลมพิษ สุมศีรษะเด็ก แก้หวัดคัดจมูก ขับลมในลำไส้ แก้เสมหะ เจริญไฟธาตุ แก้ลงท้อง

จันทน์จุฬา

(คัมภีร์สรรพคุณยาไทย ของ อ.คล้อย ทรงบัณฑิตย์)

(ไทรอยด์)

สรรพคุณ แก้ลมอันมิได้เสมอเป็นปกติ กระทำให้ร้อนให้เย็น เป็นเหงื่อไหลออกมา

วิธีรับประทาน บดเป็นผงละลายน้ำดอกไม้ น้ำจันทน์ขาว น้ำร้อนกิน

ที่	สมุนไพร	ส่วน	รส	สรรพคุณ
1.	โกฐจุฬาลัมพา	2	สุขุมหอมร้อน	แก้ไข้เจลียง (ไข้ที่มีเม็ดผื่นตามตัว เช่น ไข้หัด สุกใส ดำแดง เป็นต้น) แก้ไข้เพื่อเสมหะ แก้หืด แก้ไอ แก้ไข้จับ เป็นยาเร่งประสาทส่วนกลางเหมือนการบูร ขับลม แก้ตกเลือด ตำพอกแก้ลม แก้ช้ำใน แก้ปวดเมื่อยรูมาติก แก้บิด แก้ปวดท้องหลังคลอด แก้ระดูมามากเกินไป
2.	ขอนดอก	1	จืดหอม	แก้ลม บำรุงหัวใจ บำรุงตับปอด บำรุงทารกในครรภ์ ทำหัวใจให้ชุ่มชื้น
3.	ขิงสด	1	หวานเผ็ดร้อน	ขับลม แก้ท้องอืด จุกเสียด แน่นเฟ้อ คลื่นไส้อาเจียน แก้หอบไอ ขับเสมหะ แก้บิด เจริญอากาศธาตุ กระตุ้นการบีบตัวของกระเพาะอาหารและลำไส้

หมายเหตุ ใช้น้ำจันทน์ขาวเป็นกระสายยา

จันทน์ขาว รส ขมหวาน

สรรพคุณ บำรุงประสาท บำรุงเนื้อหนังให้สดชื่น แก้ร้อนในกระหายน้ำ แก้ตับปอดและดีพิการ แก้เหงื่อตกหนัก ขับพยาธิ

สัตตะโกฐ
(ภูมิแพ้ ผิวหนัง ทางเดินหายใจ)

สรรพคุณ แก้ไข้จับ แก้ไข้เพื่อเสมหะ หืดไอ แก้โรคปอด แก้โรคในปาก ชูกำลัง บำรุงโลหิต แก้ลมในกองธาตุ แก้ไข้เรื้อรัง แก้หอบสะอึก

ที่	สมุนไพร	ส่วน	รส	สรรพคุณ
1.	โกฐเชียง	1	หวานสุขุม	แก้ไข้ แก้ไอ แก้สะอึก แก้เสียดแทงสองราวข้าง
2.	โกฐสอ	1	สุขุมหอม	แก้ไข้ แก้ไข้จับสั่น แก้หืดไอ แก้สะอึก บำรุงหัวใจ แก้เสมหะเป็นพิษ แก้หลอดลมอักเสบ
3.	โกฐหัวบัว	1	มันสุขุมหอม	แก้ลมในกองริดสีดวง กระจายลมทั้งปวง ขับลมในลำไส้
4.	โกฐเขมา	1	สุขุมหอม	แก้โรคในปากในคอ แก้แผลเน่าเปื่อย แก้เสียดแทงสองราวข้าง แก้หอบหืด
5.	โกฐจุฬาลัมพา	1	สุขุมหอมร้อน	แก้ไข้เจลียง (ไข้ที่มีเม็ดผื่นตามตัว เช่น ไข้หัด สุกใส ดำแดง เป็นต้น) แก้ไข้เพื่อเสมหะ แก้หืด แก้ไอ แก้ไข้จับ เป็นยาเร่งประสาทส่วนกลาง เหมือนการบูร ขับลม แก้ตกเลือด ตำพอกแก้ลม แก้ช้ำใน แก้ปวดเมื่อยรูมาติก แก้บิด แก้ปวดท้องหลังคลอด แก้ระดูมามากเกินไป
6.	โกฐก้านพร้าว	1	ขม	แก้ไข้ซึ่งมีอาการสะอึก แก้ไข้เรื้อรัง แก้หอบ แก้เสมหะเป็นพิษ
7.	โกฐกระดูก	1	มันสุขุมหอม	แก้ลมในกองเสมหะ (มักเกิดในตอนเช้า) บำรุงกระดูก

ยาธาตุบรรจบ

(ยาสามัญประจำบ้าน)

(ภูมิแพ้ ผิวหนัง ทางเดินหายใจ)

สรรพคุณ แก้ธาตุไม่ปกติ ท้องเสีย ใช้ เปลือกแค หรือ เปลือกสะเดาหรือ เปลือกลูกทับทิมต้มกับน้ำปูนใส
แก้ท้องขึ้น ท้องเฟ้อ ใช้ กระเทียม 3 กลีบ ทุบชงน้ำร้อน หรือ ใบกะเพรา ต้มเป็นกระสายยา

ที่	สมุนไพร	ส่วน	รส	สรรพคุณ
1.	ขิง	4	หวานเผ็ดร้อน	ขับลม แก้ท้องอืด จุกเสียด แน่นเฟ้อ คลื่นไส้อาเจียน แก้หอบไอ ขับเสมหะ แก้บิด เจริญอากาศธาตุ กระตุ้นการบีบตัวของกระเพาะอาหารและลำไส้
2.	โกฐเชียง	4	หวานสุขุม	แก้ไข้ แก้ไอ แก้สะอึก แก้เสียดแทงสองราวข้าง
3.	โกฐสอ	4	สุขุมหอม	แก้ไข้ แก้ไข้จับสั่น แก้หืดไอ แก้สะอึก บำรุงหัวใจ แก้เสมหะเป็นพิษ แก้หลอดลมอักเสบ
4.	โกฐเขมา	4	สุขุมหอม	แก้โรคในปากในคอ แก้แผลเน่าเปื่อย แก้เสียดแทงสองราวข้าง แก้หอบหืด
5.	โกฐพุงปลา	4	ฝาด	แก้โรคอุจจาระธาตุ ลงแดง อติสาร แก้บิดมูกเลือด
6.	เทียนดำ	4	เผ็ดขม	ขับเสมหะให้ลงสู่คูถทวาร ขับลมในลำไส้ แก้อาเจียน บำรุงโลหิตให้สมบูรณ์
7.	เทียนแดง	4	เผ็ดร้อนขมหอม	แก้เสมหะ แก้ลม แก้น้ำดีพิการ แก้ลมเสียดแทงสองราวข้าง แก้คลื่นเหียนอาเจียน ขับน้ำนม แก้ลักปิดลักเปิด ฟอกโลหิต เอามาแช่น้ำให้พอง รับประทานช่วยลดอาหารได้
8.	เทียนขาว	4	เผ็ดร้อนขมหอม	แก้ลมและดีพิการ ขับเสมหะ แก้นิ่ว ขับระดูขาว ขับผายลม แก้ท้องขึ้นในเด็ก นำมาสกัดได้น้ำมันยี่หร่า ใช้ทำเครื่องหอม เครื่องดื่มและยาขับลม
9.	เทียนเยาวพาณี	4	ร้อนหอม	กระจายเสมหะ กระจายลมที่ลั่นโครกครากอยู่ในท้อง แก้คลื่นเหียนอาเจียน แก้จุกเสียด ขับลมที่ปั่นป่วนอยู่รอบขอบสะดือ
10.	เทียนสัตตบุษย์	4	เผ็ดหอมหวานร้อน เล็กน้อย	แก้ลมครรภรักษา แก้พิษระส่ำระสาย แก้ไข้ แก้หอบ แก้สะอึก ปรุงร่วมกับชะเอมจีน ทำยาอมแก้ไอ
11.	ลูกจันทน์	4	ฝาดร้อนหอม	แก้ธาตุพิการ แก้จุกเสียด แก้กำเดา แก้ท้องร่วง แก้ร้อนใน กระหายน้ำ แก้ปวดมดลูก ขับลม บำรุงโลหิต
12.	ดอกจันทน์	4	เผ็ดร้อน	บำรุงโลหิต บำรุงธาตุ ขับลม
13.	กระวาน	4	เผ็ดร้อนหอม	ขับเสมหะ ขับโลหิต ขับลม บำรุงธาตุ กระจายเลือดและลมให้ซ่านผสมยาถ่าย ป้องกันไม่ให้จุกเสียดและไซ้ท้อง นำลูกมาแช่แอลกอฮอล์ได้น้ำยาสีแดง รับประทานบำรุงธาตุ แก้ธาตุพิการ อาหารไม่ย่อย ท้องอืดเฟ้อ ระบายอุจจาระธาตุ ใช้ปรุงอาหาร

14.	กานพลู	4	เผ็ดร้อนปร่า	กระจายเสมหะ แก้เสมหะเหนียว แก้เลือดออกตามไรฟัน แก้หืด ทำอาหารให้งวด แก้ปวดฟัน แก้รำมะนาด แก้ปวดท้อง แก้ลม แก้เหน็บชา แก้พิษโลหิต พิษน้ำเหลือง ขับน้ำคาวปลา ทำอุจจาระให้ปกติ ดับกลิ่นกล้า แก้ธาตุทั้ง 4 พิการ แก้ท้องขึ้น กดลมให้ลงสู่เบื้องต่ำ
15.	รากไคร้เครือ	4	ขมขื่นปร่า	แก้ไข้ ไข้จับสั่น ไข้เพ้อคลั่ง แก้พิษไข้ พิษกาฬ ขับเหงื่อ เจริญอาหาร ชูกำลัง
16.	ใบพิมเสน	4	เย็นหอม	ถอนพิษร้อน ดับพิษไข้ แก้ไข้ทุกชนิด แก้ลม บำรุงหัวใจ
17.	ลูกผักชีลา	4	ขมฝาดร้อนหอม	ขับลมในลำไส้ บำรุงธาตุ แก้ไตพิการ เจริญอาหาร ขับลม แก้ท้องขึ้นอืดเฟ้อ จุกเสียดแน่น
18.	ดีปลี	4	เผ็ดร้อนขม	แก้ธาตุปถวีธาตุ 20 ประการ แก้ธาตุดินพิการ แก้ท้องร่วง ขับลมในลำไส้ แก้หืดไอ แก้ลมวิงเวียน แก้ริดสีดวงทวาร แก้คุดทะราด เจริญอาหาร แก้หลอดลมอักเสบ แก้นอนไม่หลับ แก้โรคลมบ้าหมู ขับน้ำดี ขับระดูทำให้แท้ง ขับพยาธิ แก้ปวดกล้ามเนื้อ แก้อาการอักเสบ
19.	เปราะหอม	4	เผ็ดขม	แก้โลหิตซึ่งเจือด้วยลมพิษ สุมศีรษะเด็ก แก้หวัดคัดจมูก ขับลมในลำไส้ แก้เสมหะ เจริญไฟธาตุ แก้ลงท้อง
20.	เปลือกสมุลแว้ง	4	หอมร้อนปร่า	แก้ลมวิงเวียน ใจสั่น แก้พิษหวัด แก้กำเดา ขับลมในลำไส้ แก้ธาตุพิการ
21.	การบูร	4	ร้อนปร่าเมา	บำรุงธาตุ ทำให้อาหารงวด ขับเสมหะและลม แก้ธาตุพิการ แน่นจุกเสียด ปวดท้อง ขับลมในลำไส้ แก้ไอ แก้เลือดลม ชูกำลัง แก้คัน แก้โรคตา ขับลมให้ผาย กระจายลม บำรุงกำหนัด ขับเหงื่อ แก้ปวดตามเส้น เกลื่อนฝี แก้เคล็ดขัดยอกบวม แก้กระตุก แก้ปวดข้อ แก้ปวดเส้นประสาท แก้รอยผิวหนังแตก แก้พิษแมลงสัตว์กัดต่อย เป็นยาชาเฉพาะที่ แก้โรคผิวหนังเรื้อรัง ขับน้ำเหลือง บำรุงหัวใจ ใช้ปรุงกลิ่นรสในยาอื่น ไล่ยุงและแมลง
22.	โกฐก้านพร้าว	8	ขม	แก้ไข้ซึ่งมีอาการสะอึก แก้ไข้เรื้อรัง แก้หอบ แก้เสมหะเป็นพิษ
23.	เนื้อสมอไทย	16	ฝาดเปรี้ยว	แก้บิด แก้ท้องผูก แก้ท้องขึ้นอืดเฟ้อ แก้โรคเกี่ยวกับน้ำดี แก้โรคท้องมาน แก้ตับ ม้ามโต แก้อาเจียน แก้สะอึก แก้หืดไอ แก้ท้องร่วงเรื้อรัง

หมายเหตุ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณ พ.ศ. 2556 ยาธาตุบรรจบไม่ใส่ รากไคร้เครือ

จันทลีลา

(ยาสามัญประจำบ้าน)

(ภูมิแพ้ ผิวหนัง ทางเดินหายใจ)

สรรพคุณ แก้ไข้ แก้ตัวร้อน

ที่	สมุนไพร	ส่วน	รส	สรรพคุณ
1.	โกฐสอ	4	สุขุมหอม	แก้ไข้ แก้ไข้จับสั่น แก้หืดไอ แก้สะอึก บำรุงหัวใจ แก้เสมหะเป็นพิษ แก้หลอดลมอักเสบ
2.	โกฐเขมา	4	สุขุมหอม	แก้โรคในปากในคอ แก้แผลเน่าเปื่อย แก้เสียดแทงสองราวข้าง แก้หอบหืด
3.	โกฐจุฬาลัมพา	4	สุขุมหอมร้อน	แก้ไข้เจลียง (ไข้ที่มีเม็ดผื่นตามตัว เช่น ไข้หัด สุกใส ดำแดง เป็นต้น) แก้ไข้เพื่อเสมหะ แก้หืด แก้ไอ แก้ไข้จับ เป็นยาเร่งประสาทส่วนกลางเหมือนการบูร ขับลม แก้ตกเลือด ตำพอกแก้ลม แก้ช้ำใน แก้ปวดเมื่อยรูมาติก แก้บิด แก้ปวดท้องหลังคลอด แก้ระดูมามากเกินไป
4.	จันทน์เทศ	4	ขมหอมสุขุม	แก้ไข้เพื่อดี ดับพิษดี พิษโลหิต บำรุงตับปอด หัวใจ และน้ำดี
5.	จันทน์แดง	4	ขมเย็น	แก้ไออันเกิดจากซางและดี บำรุงหัวใจ แก้เลือดออกตามไรฟัน แก้ไข้เพื่อดีพิการ แก้บาดแผล
6.	ลูกกระดอม	4	ขมเย็น	บำรุงน้ำดี แก้ดีแห้ง ดีฝ่อ ดีเดือด เจริญอาหาร ดับพิษโลหิต แก้ไข้ แก้มดลูกอักเสบ ถอนพิษผิดสำแดง
7.	บอระเพ็ด	4	ขมเย็น	แก้พิษฝีดาษ แก้ไข้เหนือ ไข้พิษ ฝีกาฬ โรคแทรกซ้อนของไข้ทรพิษ แก้ไข้ทุกชนิด แก้ร้อนในกระหายน้ำ ทำให้เลือดเย็น แก้สะอึก บำรุงกำลัง บำรุงน้ำดี บำรุงไฟธาตุ เจริญอาหาร
8.	รากปลาไหลเผือก	4	ขมเมาเล็กน้อย	ถ่ายพิษต่างๆ ถ่ายฝีในท้อง ถ่ายพิษไข้ พิษเสมหะและโลหิต แก้ไข้ ตัดไข้ทุกชนิด แก้ลม แก้วัณโรคระยะบวม
9.	พิมเสน	1	หอมเย็น	แก้ลมวิงเวียนหน้ามืด หัวใจอ่อน บำรุงหัวใจ ทำให้ชุ่มชื่น ทำให้เรอ ขับผายลม แก้จุกเสียดแน่นเฟ้อ แก้ปวดท้อง แก้บาดแผลสด แผลเรื้อรัง แผลกามโรค แผลเนื้อร้าย

หมายเหตุ ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเภสัชกรรม รายการที่ 4 ใช้ จันทน์เทศ
แต่ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่องยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณ พ.ศ. 2556 ใช้ จันทน์ขาว

ยาถ่าย / ขับฟอกโลหิต

(ยาสามัญประจำบ้าน)

(ภูมิแพ้ ผิวหนัง ทางเดินหายใจ)

สรรพคุณ ขับและฟอกล้างโลหิตที่เสีย

ที่	สมุนไพร	ส่วน	รส	สรรพคุณ
1.	ใบมะกา	1	ขมขื่น	ถ่ายเสมหะและโลหิต ถ่ายพิษตานซาง ถ่ายพิษไข้ ชักลมเบื้องสูงลงสู่เบื้องต่ำ ใบสดต้องปิ้งไฟก่อนใช้ กันไม่ให้ไซร้ท้อง
2.	ใบมะขาม	1	เปรี้ยวฝาด	ขับเสมหะในลำไส้ ฟอกโลหิต ขับเลือดและลมในลำไส้ แก้บิด แก้ไอ ต้มเอาน้ำโกรกศีรษะเด็กในตอนเช้า แก้หวัดคัดจมูก
3.	ใบไผ่ป่า	1	ขื่นเฝื่อน	ขับและฟอกล้างโลหิตระดูที่เสีย ขับระดูขาว แก้มดลูกอักเสบ ขับปัสสาวะ
4.	ใบส้มป่อย	1	เปรี้ยวฝาดร้อนเล็กน้อย	ถ่ายเสมหะ ถ่ายระดูขาว แก้บิด ล้างเมือกมันในลำไส้ ฟอกโลหิตระดู แก้โรคตา ตำประคบแก้เส้นตึง
5.	ฝักส้มป่อย	1	เปรี้ยว	เป็นยาถ่าย ขับเสมหะ แก้ไอ แก้ไข้จับสั่น ทำให้อาเจียน แก้น้ำลายเหนียว ต้มเอาน้ำสระผม แก้รังแค แก้โรคผิวหนัง ฆ่าพยาธิไส้เดือน ต้านเชื้อราและเชื้อแบคทีเรีย
6.	หญ้าไซ	1	จืดขื่น	ขับปัสสาวะ ขับและฟอกโลหิตระดู แก้โลหิตระดูเป็นลิ่มก้อนดำเน่าเหม็น ให้เจ็บปวดตามท้องน้อย ปั้นเอว และเป็นยาบำรุงโลหิตในตัว ขับฟอกพิษในตับ
7.	ฝักคูน	1	หวานเอียน	ถ่ายเสมหะและแก้พรรดึก (แก้ท้องผูก) ระบายพิษไข้ เป็นยาระบายที่ไม่ปวดมวนหรือไซ้ท้อง ใช้ในเด็กหรือสตรีระหว่างมีครรภ์ ผู้ที่ท้องผูกเรื้อรัง แก้ไข้มาลาเรีย แก้บิดถ่ายพยาธิ แก้ตานขโมย ใช้พอก แก้ปวดข้อ
8.	รากขี้กาแดง	1	ขม	บำรุงน้ำดี แก้ไข้ ดับพิษไข้ แก้ปวดศีรษะ แก้จุกเสียด บดทาฝีฝักบัว แก้ตับโต ม้ามย้อย อวัยวะในช่องท้องบวมโต
9.	รากขี้กาขาว	1	ขม	บำรุงร่างกาย แก้ตับหรือม้ามโต รากสดตำผสมน้ำมันทาแก้โรคเรื้อน
10.	รากตองแตก	1	เฝื่อนร้อนขม	ถ่ายลมถ่ายเสมหะเป็นพิษ ไม่ไซ้ท้อง ใช้ในรายที่ถ่ายด้วยยาดำไม่ได้ แก้บวมน้ำ แก้ดีซ่าน แก้ม้ามอักเสบ แก้โลหิตจาง
11.	เถาวัลย์เปรียง	1	เฝื่อนเอียน	ต้มรับประทานถ่ายเส้น ถ่ายกระษัย แก้เส้นเอ็นขอด ถ่ายเสมหะ ไม่ถ่ายอุจจาระ เหมาะที่จะใช้ในโรคบิด แก้ไอ แก้หวัด ใช้ในเด็กได้ดี ทำให้เส้นเอ็นอ่อนลง ขับปัสสาวะ แก้ปัสสาวะพิการ คั่วให้หอมชงดื่ม แก้เส้นเอ็นพิการ แก้เมื่อยขบตามร่างกาย แก้กระษัยเหน็บชา

12.	หัวหอม (หอมแดง)	1	ร้อน	ขับลมในกระเพาะอาหารลำไส้ ตำสุมกระหม่อมเด็กแก้หวัด
13.	สมอไทย	1	ฝาดเปรี้ยวขม	แก้ไข้เพื่อเสมหะ แก้โลหิตในอุทร แก้น้ำดี ถ่ายอุจจาระ รู้ถ่ายรู้ปิดเอง แก้ลมป่วง แก้พิษร้อนภายใน แก้ลมจุกเสียด ถ่ายพิษไข้ คุมธาตุ แก้ไอเจ็บคอ ขับน้ำเหลืองเสีย แก้เสมหะเป็นพิษ แก้ดีพลุ่ง แก้อาเจียน บำรุงร่างกาย แก้นอนสะดุ้งผวา ดองกับน้ำมูตรโค ดื่มแก้ปวดเมื่อยตามร่างกายตามข้อ แก้อ่อนเพลีย บดเป็นผงโรยแผลเรื้อรัง
14.	สมอดีงู	1	ขมฝาด	แก้พิษดี พิษโลหิต แก้ไอ ขับโลหิตระดู ถ่ายพิษไข้ พิษเสมหะและโลหิต ถ่ายอุจจาระธาตุ ระบายแรงกว่าสมออื่นๆ
15.	ขี้เหล็ก ทั้ง 5	1	ขม	ถ่ายพิษกระษัย พิษไข้ พิษเสมหะ ถ่ายเส้น ถ่ายพิษทั้งปวง
16.	ยาดำ	4	ขมเหม็นเบื่อ	เป็นยาถ่าย ถ่ายลมเบื้องสูงลงสู่เบื้องต่ำ กัดฟอกเสมหะและโลหิต ถ่ายพิษไข้ ถ่ายพยาธิตัวตืด ไส้เดือน ขับน้ำดี มีฤทธิ์ไซร้ท้อง ฝนกับเหล้าขาวทาหัวฝี ทาแก้ฟกบวม
17.	ดีเกลือฝรั่ง	20	เค็มเฝื่อน	ถ่ายพรรดึก ถ่ายพิษไข้ ถ่ายกระษัย ถ่ายเสมหะ ขับเมือกมันในลำไส้

บำรุงโลหิต 1

(ยาในบัญชียาหลักแห่งชาติ)

(ภูมิแพ้ ผิวหนัง ทางเดินหายใจ)

สรรพคุณ บำรุงโลหิต

ที่	สมุนไพร	ส่วน	รส	สรรพคุณ
1.	ดอกดีปลี	2	เผ็ดร้อนขม	แก้ธาตุปถวีธาตุ 20 ประการ แก้ธาตุดินพิการ แก้ท้องร่วง ขับลมในลำไส้ แก้หืดไอ แก้ลมวิงเวียน แก้ริดสีดวงทวาร แก้คุดทะราด เจริญอาหาร แก้หลอดลมอักเสบ แก้นอนไม่หลับ แก้โรคลมบ้าหมู ขับน้ำดี ขับระดู ทำให้แท้ง ขับพยาธิ แก้ปวดกล้ามเนื้อ แก้อาการอักเสบ
2.	รากช้าพลู	2	เผ็ดร้อน	แก้คูถเสมหะ ขับเสมหะให้ตก บำรุงธาตุ ขับลมในลำไส้ ทำให้เสมหะแห้ง
3.	เถาสะค้าน	2	เผ็ดร้อน	แก้ลมอันบังเกิดในกองธาตุ กองสมุฏฐาน ขับลมในลำไส้ แก้จุกเสียด แก้ธาตุพิการ บำรุงธาตุ ทำให้ผายเรอ
4.	รากเจตมูลเพลิง	2	ร้อน	แก้ธาตุพิการ จุกเสียดแน่นเฟ้อ ปวดท้อง ขับผายลม ทำให้เรอ แก้ท้องร่วง เจริญอาหาร ขับลมในลำไส้ แก้มูกเลือด ฝนกับน้ำปูนใสและมหาหิงคุ์ ทาท้องเด็กแก้ท้องขึ้นอืดเฟ้อ
5.	เหง้าขิงแห้ง	2	หวานเผ็ดร้อน	ขับลม แก้ท้องอืด จุกเสียด แน่นเฟ้อ คลื่นไส้อาเจียน แก้หอบไอ ขับเสมหะ แก้บิด เจริญอากาศธาตุ กระตุ้นการบีบตัวของกระเพาะอาหารและลำไส้
6.	ขมิ้นเครือ	2	ร้อนฝาดเฝื่อน	แก้ดีพิการ ขับผายลม ทำให้เรอ ต้มดื่ม แก้ไข้ ร้อนใน แก้ท้องเสียเนื่องจากอาหารไม่ย่อย แก้ดีซ่าน
7.	เถามวกแดง	2	ฝาดเมา	แก้สลบ แก้พิษทั้งปวง ฆ่าพยาธิ สมานบาดแผล แก้โรคเรื้อน ประดงผื่นคัน น้ำเหลืองเสีย ฝนกับน้ำมันงา แก้พิษตะขาบแมลงป่องไม่ให้ปวด แก้ท้องร่วง แก้ลงแดง บำรุงโลหิต แก้ไข้เซื่องซึม ทำให้คลอดบุตรง่าย ฝนทาแก้ปวดข้อ
8.	กำลังวัวเถลิง	2	มันร้อนติดฝาด	บำรุงโลหิต ทำธาตุให้บริบูรณ์ บำรุงเส้นเอ็น แก้ปวดเมื่อยตามร่างกาย บำรุงกำลัง บำรุงกระดูกให้แข็งแรง เป็นยาอายุวัฒนะ
9.	พิกุล	2	หอมสุขุม	แก้ลม บำรุงโลหิต
10.	บุนนาค	2	หอมเย็นขมเล็กน้อย	บำรุงดวงจิตให้แช่มชื่น แก้ร้อนใน กระสับกระส่าย แก้ลมกองละเอียด วิงเวียน หน้ามืด ตาลาย ใจสั่นหวิว ชูกำลัง บำรุงโลหิต แก้กลิ่นสาบสางในร่างกาย
11.	สารภี	2	ขมหอมเย็น	แก้โลหิตพิการ แก้ไข้มีพิษร้อน เจริญอาหาร บำรุงหัวใจ ชูกำลัง
12.	เกสรบัวหลวง	2	ฝาดหอม	แก้ไข้รากสาด แก้ไข้มีพิษร้อน ชูกำลัง ทำให้ชื่นใจ บำรุงครรภ์รักษา

13.	ลูกจันทน์	1	ร้อนหอมติดฝาด	บำรุงกำลัง บำรุงธาตุ แก้ธาตุพิการ ขับลม แก้ปวดมดลูก แก้ท้องร่วง บำรุงโลหิต
14.	ดอกจันทน์	1	เผ็ดร้อน	บำรุงโลหิต บำรุงธาตุ ขับลม
15.	ลูกกระวาน	1	เผ็ดร้อนหอม	ขับเสมหะ ขับโลหิต ขับลม บำรุงธาตุ กระจายเลือดและลม ให้ซ่านผสมยาถ่าย ป้องกันไม่ให้จุกเสียดและไซ้ท้อง นำลูกมาแช่แอลกอฮอล์ได้น้ำยาสีแดง รับประทานบำรุงธาตุ แก้ธาตุพิการ อาหารไม่ย่อย ท้องอืดเฟ้อ ระบายอุจจาระธาตุ ใช้ปรุงอาหาร
16.	กานพลู	1	เผ็ดร้อนปร่า	กระจายเสมหะ แก้เสมหะเหนียว แก้เลือดออกตามไรฟัน แก้หืด ทำอาหารให้งวด แก้ปวดฟัน แก้รำมะนาด แก้ปวดท้อง แก้ลม แก้เหน็บชา แก้พิษโลหิต พิษน้ำเหลือง ขับน้ำคาวปลา ทำอุจจาระให้ปกติ ดับกลิ่นกล้า แก้ธาตุทั้ง 4 พิการ แก้ท้องขึ้น กดลมให้ลงสู่เบื้องต่ำ
17.	เทียนดำ	1	เผ็ดขม	ขับเสมหะให้ลงสู่คูถทวาร ขับลมในลำไส้ แก้อาเจียน บำรุงโลหิตให้สมบูรณ์
18.	เทียนแดง	1	เผ็ดร้อนขมหอม	แก้เสมหะ แก้ลม แก้น้ำดีพิการ แก้ลมเสียดแทงสองราวข้าง แก้คลื่นเหียนอาเจียน ขับน้ำนม แก้ลักปิดลักเปิดฟอกโลหิต เอามาแช่น้ำให้พอง รับประทานช่วยลดอาหารได้
19.	เทียนขาว	1	เผ็ดร้อนขมหอม	แก้ลมและดีพิการ ขับเสมหะ แก้นิ่ว ขับระดูขาว ขับผายลม แก้ท้องขึ้นในเด็ก นำมาสกัดได้น้ำมันยี่หร่า ใช้ทำเครื่องหอม เครื่องดื่มและยาขับลม
20.	เทียนข้าวเปลือก	1	หวานเผ็ดหอม	บำรุงกำลัง ขับผายลม แก้เส้นศูนย์กลางท้องพิการ แก้ชีพจรอ่อนหรือพิการ แก้นอนสะดุ้ง (โทษน้ำดี) แก้คลั่ง
21.	เทียนตาตั๊กแตน	1	ขมเผ็ดเล็กน้อย	บำรุงธาตุ ช่วยย่อยอาหาร แก้ท้องอืดเฟ้อในเด็ก ขับลม แก้เสมหะพิการ แก้กำเดา
22.	โกฐเชียง	1	หวานสุขุม	แก้ไข้ แก้ไอ แก้สะอึก แก้เสียดแทงสองราวข้าง
23.	โกฐสอ	1	สุขุมหอม	แก้ไข้ แก้ไข้จับสั่น แก้หืดไอ แก้สะอึก บำรุงหัวใจ แก้เสมหะเป็นพิษ แก้หลอดลมอักเสบ
24.	โกฐหัวบัว	1	มันสุขุมหอม	แก้ลมในกองริดสีดวง กระจายลมทั้งปวง ขับลมในลำไส้
25.	โกฐเขมา	1	สุขุมหอม	แก้โรคในปากในคอ แก้แผลเน่าเปื่อย แก้เสียดแทงสองราวข้าง แก้หอบหืด
26.	โกฐจุฬาลัมพา	1	หวานสุขุม	แก้ไข้เจลียง (ไข้ที่มีเม็ดผื่นตามตัว เช่น ไข้หัด สุกใส ดำแดง เป็นต้น) แก้ไข้เพื่อเสมหะ แก้หืด แก้ไอ แก้ไข้จับ เป็นยาเร่งประสาทส่วนกลางเหมือนการบูร ขับลม แก้ตกเลือด ตำพอกแก้ลม แก้ช้ำใน แก้ปวดเมื่อยรูมาติก แก้บิด แก้ปวดท้องหลังคลอด แก้ระดูมามากเกินไป

27.	เนื้อลูกสมอไทย	1	ฝาดเปรี้ยว	แก้บิด แก้ท้องผูก แก้ท้องขึ้นอืดเฟ้อ แก้โรคเกี่ยวกับน้ำดี แก้โรคท้องมาน แก้ตับ ม้ามโต แก้อาเจียน แก้สะอึก แก้หืด ไอ แก้ท้องร่วงเรื้อรัง
28.	เนื้อลูกสมอดีงู	1	ลูก - ขมฝาด	แก้พิษดี พิษโลหิต แก้ไอ ขับโลหิตระดู ถ่ายพิษไข้ พิษเสมหะและโลหิต ถ่ายอุจจาระธาตุ ระบายแรงกว่าสมออื่นๆ
29.	เนื้อลูกสมอพิเภก	1	ลูก - เปรี้ยวฝาดหวาน	แก้เสมหะจุกคอ ทำให้ชุ่มคอ แก้โรคตา แก้ธาตุกำเริบ บำรุงธาตุ แก้ไข้ แก้ริดสีดวง
30.	เปลือกชะลูด	1	หอมเย็น	ขับผายลม แก้ปวดในท้อง บำรุงกำลัง แก้ปวดมวนท้อง บำรุงหัวใจ บำรุงครรภ์
31.	อบเชยเทศ	1	เผ็ดหวาน	แก้ลมอัณฑพฤกษ์ ปลุกธาตุอันดับให้เจริญ แก้ไข้สันนิบาต แก้อ่อนเพลีย ขับผายลม
32.	จันทน์แดง	1	ขมเย็น	แก้ไออันเกิดจากซางและดี บำรุงหัวใจ แก้เลือดออกตามไรฟัน แก้ไข้เพื่อดีพิการ แก้บาดแผล
33.	แสมสาร	1	ขมเฝื่อน	ถ่ายกระษัย ถ่ายเสมหะ ถ่ายโลหิตระดู ทำให้เส้นเอ็นหย่อน แก้ปัสสาวะเป็นสีต่างๆ แก้เลือด แก้ลม แก้กระษัย
34.	แสมทะเล	1	เค็มกร่อยเฝื่อน	แก้เลือดลม แก้ลมในกระดูก แก้กระษัย ฟอกและขับโลหิตระดู ถ่ายระดูเน่าเสีย แก้ปัสสาวะพิการ
35.	กฤษณา	1	หอมสุขุม	บำรุงโลหิต แก้ตับปอดพิการ แก้ไข้เพื่อเสมหะและลม แก้ลมวิงเวียน บำรุงโลหิตในหัวใจ ทำให้หัวใจชุ่มชื่น แก้ปวดข้อ ต้มดื่มแก้ร้อนในกระหายน้ำ ใช้ปรุงเป็นยาบำรุงและรักษาโรคหัวใจ แก้โรคลมกองละเอียด
36.	ครั่ง	8	ฝาด	บำรุงโลหิต ห้ามเสมหะ คุมอาจม แก้ท้องร่วง
37.	ฝาง	10	ขมฝาด	บำรุงโลหิต แก้ปอดพิการ แก้ร้อนในกระหายน้ำ แก้ท้องร่วงธาตุพิการ แก้โลหิตออกทางทวารหนัก แก้เสมหะ กำเดา
38.	ดอกคำไทย	10	หวานสุขุม	บำรุงโลหิตและน้ำเหลืองให้เป็นปกติ แก้แสบร้อนคันตามผิวหนัง บำรุงโลหิตระดู ขับระดู แก้โรคโลหิตจาง แก้บิด แก้ไตพิการ แก้ดีพิการ แก้พิษ บำรุงประสาท บำรุงหัวใจ

คลินิกการแพทย์แผนไทยเนตรดาว

โรคภูมิแพ้

เนื่องจากเป็นคลินิกสาธารณกุศล ผู้ป่วยหยอดตู้ตามกำลังศรัทธาเป็นค่ารักษา จึงมีคนไข้ในปริมาณมากน้อยตั้งแต่ 170 คน ถึง 500 กว่าคน มีผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม เภสัชกรรม ผดุงครรภ์ หัตถเวช นักศึกษาเภสัชกรรมไทย เวชกรรมไทย และจิตอาสา รวมจำนวน 130 คน โดยประมาณ รวมตัวเพื่อทำงานในทุกๆวันอังคาร ที่คลินิกใช้แคปซูลขนาดบรรจุ 250 มิลลิกรัม เพื่อเหมาะสมในการปรับขนาดของยาแต่ละตำรับ คลินิกมีความหลากหลายทางความคิดในการใช้ตำรับยาที่แตกต่างกัน เพราะการรักษาเป็นการรักษาของแต่ละธาตุ หมอบางท่านรักษาลมรักษาน้ำ แต่เมื่อรวมระยะเวลาและจำนวนคนไข้เมื่อเปรียบเทียบหาจุดเด่นและจุดด้อยของตำรับยากับธาตุต่างๆจึงได้ตำรับที่เหมาะสมปลอดภัยได้ผล 90% ขึ้นไป เช่น ลมพิษ, ภูมิแพ้อากาศ, ไซนัส, หอบหืด, สะเก็ดเงิน, ถุงลมโป่งพอง, โรคด่างขาว เป็นต้น

ประสบการณ์ส่วนตัวสมัยเด็ก เคยเป็นโรคหอบหืด คุณพ่อท่านเป็นหมอแผนโบราณ ท่านทำตำรับยารักษาด้วย สุรา ยาดอง ให้ดื่มครั้งละ 1 ช้อนชา ก่อนนอน

ตำรับยาประกอบด้วย เมล็ดบวมขม 1 กำมือคนไข้ บุบพอแตก ห่อด้วยผ้าขาวบาง ดองด้วยเหล้าขาว 15 วัน เมื่อได้ที่ให้คนไข้ดื่มครั้งละ 1 ช้อนชา ก่อนนอน รักษาอยู่ประมาณไม่เกิน 3 เดือน ก่อนที่อาการจะดีขึ้น จำได้ว่าเมื่ออาเจียนออกมามีรูปทรงคล้ายแมงกระพรุน ก้อนขนาดเกือบเท่าฝ่ามือ เมื่ออาเจียนออกมาแล้วอาการต่างๆหายไปมาก เหลือเพียงภูมิแพ้ติดตัวมา อาการคือ เมื่อฝนจะตกจะมีอาการคันจมูก จาม โพรงจมูกบวม หายใจได้ไม่ดีนัก จึงรักษาต่อด้วยเบญจกูล ประมาณ 2 เดือน เท่านั้น อาการต่างๆหายจนปัจจุบัน แต่ที่น่าสนใจคือตำรับนี้ไม่สามารถทำให้อาการหายได้ทุกคน แต่ตำรับปัจจุบันที่ใช้รักษาในคลินิกกลับใช้ได้ผลดีเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ ซึ่งจะอธิบายต่อไป

ลมพิษ

คนไข้ที่มีปัญหาเรื่องลมพิษ มีผื่นลักษณะบวมเหมือนผิวส้ม คันมาก สัมผัสตามผิวมีความร้อน เริ่มใช้ตำรับยา 2 ตำรับ

ตำรับที่ 1. ยาถ่ายดีเกลือ เป็นตำรับยาในบัญชียาหลัก และยาสามัญประจำบ้านของแพทย์แผนไทย ให้รับประทาน 3 แคปซูล ก่อนอาหาร 3 เวลา

ตำรับที่ 2. ยาบำรุงโลหิต เป็นตำรับยาในบัญชียาหลัก ให้รับประทาน 3 แคปซูล ก่อนนอน

รับประทานติดต่อกัน 1 เดือน อาการดีขึ้นตั้งแต่ 3 – 4 วันที่เริ่มกิน ต้องรับประทานต่อเนื่อง 1 เดือน ส่วนใหญ่อาการลมพิษจะหายไปไม่เป็นอีกถ้าคนไข้ดูแลตัวเองดี กินผัก ผลไม้ ดื่มน้ำสะอาด ให้พอเพียงกับร่างกาย ออกกำลังกายตามสมควรส่วนใหญ่แข็งแรงดีไม่กลับมาเป็นอีก ถ้าคนไข้ไม่ดูแลสุขภาพ มีพฤติกรรมเดิม อาการจะกลับมาเป็นอีกครั้ง หลังจาก 2 ปี

แนวคิดจากยาถ่ายดีเกลือที่เลือกใช้กับอาการนี้ เพราะในตำรับประกอบไปด้วย ใบไผ่ป่า หญ้าไซ รากขี้กา เถาวัลย์เปรียง ขี้เหล็กทั้ง 5

- ใบไผ่ป่า ไม่ได้มุ่งเน้นเรื่องขับถ่าย แต่ดูแลเรื่องขับปัสสาวะ และขับฟอกล้างระดูที่เสีย
- หญ้าไซ ไม่เน้นเรื่องขับถ่ายอุจจาระ แต่ดูแลเรื่องขับปัสสาวะ ขับฟอกโลหิตระดู ที่เป็นก้อนดำ เน่าเหม็น และยาบำรุงโลหิต ขับฟอกพิษในตับ
- รากขี้กาแดง และรากขี้กาขาว ช่วยในเรื่องบำรุงน้ำดี บำรุงร่างกาย ดูแลตับ และม้าม
- เถาวัลย์เปรียง ไม่เน้นเรื่องขับถ่ายอุจจาระ เพราะในเถาวัลย์เปรียงแจ้งในสรรพคุณว่า ถ่ายเสมหะ ไม่ถ่ายอุจจาระ เน้นเป็นยาถ่ายเส้น ถ่ายกระษัย ถ่ายเสมหะ
- ขี้เหล็กทั้ง 5 ถ่ายพิษกระษัย พิษไข้ พิษเสมหะ ถ่ายพิษทั้งปวง

นำสรรพคุณตัวยาต่างๆ ในตำรับยาถ่ายดีเกลือมาพิจารณาร่วม และจึงนำมาใช้ ยาชื่อ <u>ยาถ่ายดีเกลือ</u> บางครั้งต้องเปลี่ยนชื่อเนื่องจากคนไข้จะไม่รับประทานเพราะเกรงจะระบายมากไป และคนไข้ท้องไม่ผูก ระบายดีอยู่แล้ว จึงต้องเปลี่ยนชื่อตำรับยาถ่ายว่า <u>ขับฟอกโลหิต</u> เพื่อสร้างความมั่นใจในการรับประทานยา ส่วนที่เลือกใช้ยาบำรุงโลหิตร่วมด้วย เพราะในตำรับยา มี

- เบญจกูล ซึ่งดูแลเรื่องธาตุต่างๆของร่างกาย
- โกฐทั้งห้า ดูแลปอด ไข้เพื่อเสมหะ
- เทียนทั้ง 5 ดูแลเรื่องเลือด ขับลมต่างๆ
- ฝาง ดูแลปอด และบำรุงโลหิต
- ดอกคำไทย บำรุงโลหิต และน้ำเหลืองให้สมบูรณ์ ดูแลเรื่องไต บำรุงหัวใจ แก้แสบร้อนคันตามผิว

ตำรับยาบำรุงโลหิต ใช้ได้ดีกับอีกหลายกลุ่มอาการโรค ซึ่งจะแจ้งในครั้งต่อไป

<u>**สะเก็ดเงิน**</u>

พบคนไข้ส่วนหนึ่งที่มารับการรักษาที่คลินิก มีภูมิลำเนาอยู่แถบสมุทรปราการ บริเวณที่อยู่อาศัยใกล้กับโรงงานอุตสาหกรรม และกลุ่มคนไข้ มีการใช้ยาฆ่าแมลงจากการทำสวน ทำนา คนไข้ทำงานออฟฟิศ มีความเครียด พักผ่อนไม่พอ ดื่มสุรา รับประทานผัก ผลไม้น้อย ดื่มน้ำน้อย คนไข้มาพบด้วยอาการของผิวหนังจากสะเก็ดเงิน ทางคลินิกจะเริ่มการรักษาด้วยการดูแลปอด ระบบทางเดินอาหาร เป็นลำดับแรกเสมอ ตำรับที่ใช้ในการดูแลปอด มียาต้ม กับยาแคปซูล

ยาต้มบำรุงปอด มี เถาวัลย์เปรียง, มะคำไก่, แสมสาร, ฝางเสน หนักสิ่งละ 2 บาท 2 สลึง ยา 1 ชุด ต้มได้ 1 สัปดาห์

วิธีการต้ม

นำตัวยาใส่หม้อเคลือบ หรือหม้อสแตนเลส (ห้ามใช้หม้ออลูมิเนียม) เติมน้ำ 2 ลิตรเปิดไฟแรง เมื่อยาเดือดให้หรี่ไฟลงให้เหลือไฟกลาง ปล่อยให้เดือดด้วยไฟกลาง 15 นาที แล้วดับไฟ แบ่งดื่ม 3 เวลา ก่อนอาหาร เช้า-กลางวัน-เย็น ครั้งละ 100 c.c วันรุ่งขึ้นเติมน้ำสะอาดลงในหม้อยาต้ม ให้เป็น 2 ลิตรเท่าเดิม ต้มแบบเดิม ทำซ้ำเช่นเดิมทุกวัน ครบ 7 วันเปลี่ยนยา โดยตักแต่กากยาออก เอาน้ำยาเดิมเก็บไว้ เอาตัวยาใหม่ใส่ลงในน้ำเดิม เติมน้ำให้เป็น 2 ลิตรเหมือนเดิม ต้มแบบเดิม แบ่งรับประทานเหมือนเดิม

ยาแคปซูลที่รับประทานร่วมกัน

1. สัตตโกฐ แก้โรคปอด แก้ลมในกองธาตุ ชูกำลัง บำรุงโลหิต
2. ธาตุบรรจบ แก้ธาตุไม่ปกติ รับประทานแล้วไม่พบอาการท้องผูก (ยกเว้นรับประทานร่วมกับน้ำกระสายเพื่อแก้ท้องเสีย) ยาตำรับนี้มีเนื้อสมอไทยถึง 16 ส่วน จึงไม่ส่งผลให้ท้องผูก แต่คงสรรพคุณรู้ถ่ายรู้ปิด และโกฐก้านพร้าว 8 ส่วน แก้หอบ และเสมหะ อันเป็นพิษ มี เปราะหอม เรื่องเจริญไฟธาตุ
3. จันทน์ลีลา เน้นตัวยาถ่ายฝีต่างๆจากรากปลาไหลเผือก ผื่นต่างๆ (ไข้เจรียง) และใช้กับกลุ่มโรคปอดที่มีปัญหาไข้ช่วงบ่ายๆ เย็นๆ ได้ผลดีมาก

ยาชุดนี้ประกอบด้วย

1. ยาต้มบำรุงปอด 100 c.c ก่อนอาหาร 3 เวลา

2. สัตต โกฐ	2 cap:	ก่อนอาหาร 3 เวลา
3. ธาตุบรรจบ	2 cap:	
4. จันทน์ลีลา	1 cap:	

ยาชุดนี้ใช้รักษาอาการถุงลมโป่งพองได้ผลดี สะเก็ดเงินได้ผลดี โรคหนังแห้งได้ผลดี จุดดำที่ปอด ใช้เวลา 1 เดือนขึ้นไป

<u>หอบหืด</u>

ใช้ตำรับยา 2 ตำรับ (สำหรับผู้ใหญ่ หรือเด็กโตที่กลืนยาเม็ดได้)

1. สัตตโกฐ	2 cap:	ก่อนอาหาร 3 เวลา
2. ตรีผลา	1 cap:	

การใช้ยากลุ่มนี้ยังต้องพ่นยาเหมือนเดิม แต่จำนวนการพ่นยาจะค่อยๆลดลงเรื่อยๆ คนไข้ต้องพยายามหลีกเลี่ยงสิ่งเร้าต่างๆ เช่น ขนสัตว์ สุนัข, แมว ฝุ่นละออง ขาแมลงสาบ ละอองเกสรดอกไม้ ควัน ผงปูน

ต้องสังเกตุการกำเริบของอาการ ถ้าอยู่บ้านมีอาการกำเริบ สิ่งที่ทำให้เกิดอาการจะอยู่ในบ้าน ถ้าออกนอกบ้านมีอาการกำเริบ สิ่งที่ทำให้เกิดอาการ คืออยู่นอกบ้าน เช่น ฝุ่น ควัน เกสรดอกไม้ต่างๆ

ริดสีดวงจมูก / ไซนัส

ใช้ตำรับยา 2 ตำรับ ยาสูบ 1 ตำรับ

1. สัตตโกฐ 3 cap: } ก่อนอาหาร 3 เวลา
2. ประสะจันทน์แดง 3 cap: }

3. ยาสูบประกอบด้วยดอกปีบ เปลือกต้นขลู่ ก้านบัวหลวง เสมอภาค กลิ่นแรกที่คนไข้ได้กลิ่นคือกลิ่นเหม็นจากโพรงไซนัสของคนไข้เอง

โรคด่างขาว

พบในคลินิกพอสมควร บริเวณที่พบมากที่สุดคือหลังมือทั้ง 2 ข้าง บริเวณริมฝีปาก คอ หลัง บริเวณที่เป็นด่างขาว คนไข้โดนแดดจัดไม่ค่อยได้ จะมีอาการแสบผิว และด่างขาวจะเป็นสีแดงอ่อนๆ ถ้าไม่โดนแดดอาการแสบร้อนจะไม่มี ทางคลินิกเลือกใช้ยาจากคัมภีร์โรคนิทาน และยาพิกัดจตุผลาธิกะ ในบางรายอาจมีใช้ตำรับยาฟอกน้ำเหลืองช่วยเสริม การนำตำรับยาจากพระคัมภีร์โรคนิทานมาใช้ตามตำรา กล่าวว่ามีสรรพคุณแก้ปถวีธาตุ 8 ประการคือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ กระดูก เอ็น พิการ นำตัวยา 18 สิ่งมาบดผงละลายน้ำผึ้งกินเท่าผลพุทรา กินเช้า – เย็น แก้ปถวีธาตุ 8 จำพวกหายแล

ส่วนใหญ่การใช้ยาตำรับนี้มีผลเรื่องผิวพรรณที่คล้ำลง ซึ่งไม่น่าแปลกใจเพราะกล่าวเรื่องกระดูกไว้ด้วย จึงมีการกระตุ้นให้วิตามินดีทำงาน ให้คนไข้โดนแดดอ่อนๆ ยามเช้าประมาณ 15 นาที เมื่อแสงแดดอ่อนๆ สัมผัสผิวหนัง วิตามินดีจะสังเคราะห์ในผิวหนังชั้นนอกสุด หรือหนังกำพร้า วิตามินดีจะช่วยในการดูดซึมแคลเซียมและฟอสฟอรัส เพื่อสร้างความแข็งแรงของกระดูกและฟัน

ตำรับยาโรคนิทานจึงถูกนำมาใช้กับคนไข้หลายอาการโรค (หลายธาตุ) เช่น ผมร่วง เล็บฉีกขาดง่าย (2 อาการนี้พบในสตรีที่มีภาวะถุงน้ำรังไข่ร่วม) โรคเกี่ยวกับข้อกระดูก โรคด่างขาว กล้ามเนื้อเส้นเอ็น สามารถเข้ากับหลากหลายธาตุ หลากหลายอาการ หรือแม้แต่ไทรอยด์ที่มีภาวะผมร่วง ทางคลินิกยังต้องเก็บผลการรักษาอาการต่างๆ จากยาตำรับปถวีธาตุทั้ง 8 ประการนี้ต่อไป เพื่อนำผลมาเผยแพร่ต่อเพื่อนร่วมวิชาชีพ เพื่อนำไปรักษาบรรเทาอาการคนไข้โรคต่างๆ

ขนาดและวิธีการรับประทานยาของคนไข้ด่างขาว

Rx	จตุผลาธิกะ	3 cap:	2 – 3 เวลาก่อนอาหาร ซึ่งต้องพิจารณาจากอาการของคนไข้
	โรคนิทาน	2 cap:	

กินติดต่อกัน 3 – 5 เดือน

หลายท่านอาจสงสัยเรื่องจตุผลาธิกะ วิธีคิดของทางคลินิกมองเป็นเรื่องของสมอทั้งสามชนิดมีสรรพคุณเสมอเกลือสินเธาว์ตามตำรากล่าว แต่เมื่อนำมาใช้กับคนไข้พบว่า เป็นเรื่องของการกักเก็บเกลือแร่มากกว่า และมีมะขามป้อมอีกหนึ่งอย่าง ซึ่งเราทราบดีว่า เป็นวิตามินซีชนิดพิเศษ โดนความร้อนวิตามินซีชนิดนี้ไม่สลายหายไป แม้ในคนไข้บางรายรับประทานแค่จตุผลาธิกะเพียงตำรับเดียว อาการด่างขาวลดลงได้เช่นกัน จตุผลาธิกะจัดได้ว่าเป็นยามีคุณอันมากใช้ได้หลากหลายเช่นกัน ซึ่งจะนำเสนอต่อไป

การใช้ตำรับยาดูแลเรื่องไข้หวัดภูมิแพ้สำหรับเด็ก โดยการนำเอาตำรับยาประสะจันทน์แดงต้มเอาน้ำผสมน้ำหวาน และประสะเปราะใหญ่นำมาต้มเอาแต่น้ำผสมน้ำหวาน และยาทศโอสถประกอบด้วยสัตตโกฐสิ่งละ 2 ส่วน และตรีสารสิ่งละ 1 ส่วน ต้มเอาแต่น้ำผสมน้ำหวาน ใช้สารกันเสียคือกำยาน น้ำหวานที่ใช้ผสมเอาแบบหาง่าย เช่น เฮลซ์บลูบอยกลิ่นสละ หลายท่านคงสงสัย แล้วทำไมไม่ใช้น้ำผึ้ง ต้องตอบว่าเคยใช้แล้วแต่พบปัญหาในกรณีเด็กแพ้เกสรดอกไม้ ทำให้ยาไม่ได้ผล เคยโดนหัวเราะเยาะว่าเป็นหมอเฮลซ์บลูบอย นั้นเป็นเพราะเพียงว่าท่านเหล่านั้นไม่ได้ลงมารักษา หรือสัมผัสปัญหาของคนไข้อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง และมีอีกหลายท่านกล่าวว่า พิกัดต่างๆ นั้นรักษาโรคไม่ได้ เราพิสูจน์มาหลายพิกัดแล้ว พบว่ารักษาได้จริง และพิกัดต่างๆ ก็ซ่อนตัวอยู่ในตำรับยาต่างๆ มากมาย หรือแม้นแต่พิกัดเบญจ เช่น เบญจโลกวิเชียร หรือยาห้าราก คลินิกใช้รักษางูสวัด ไฟลามทุ่ง ลำลาบเพลิง เส้นเลือดฝอยอักเสบ รักษาได้ผลดีมาก ความรู้ไม่มีวันสิ้นสุด เนื่องจากยังพบเจอคนไข้เสมอต่อเนื่องติดตามอาการ เพราะคนไข้คือตำราที่มีชีวิต ครูผู้ให้ปัญหาเพื่อสร้างปัญญาให้วิชาชีพของเรา

ยาต้มประสะจันทน์แดง ใช้ตามสูตรตำรับ ต้ม 3 เอา 1 ทำซ้ำ 3 ครั้ง จากนั้น นำเอาแต่น้ำยาทั้ง 3 ครั้งมาต้มรวมกันอีกครั้ง เพื่อให้เข้มข้น เหลือเพียง 1 ส่วน จากนั้น เติมน้ำหวานตามที่หาได้ลงไปผสม ½ ส่วน บรรจุใส่ขวดที่นึ่งทำความสะอาดแล้ว เมื่อเปิดใช้ต้องเก็บในตู้เย็น

ประสะเปราะใหญ่ก็ต้มเช่นเดียวกัน แต่ข้อควรระวังคือ หัวว่านเปราะหอมต้องนำเอาผงออกให้หมดเหลือแต่ชิ้นของส่วนหัวว่านเท่านั้น เพราะหัวเปราะหอมมีแป้ง ถ้าแป้งจากหัวเปราะตกค้างอยู่ในน้ำยาที่กรองแล้วจะเสียง่าย ควรต้องคัดเลือกวัตถุดิบ และกรองอย่างละเอียด ผสมกับน้ำหวาน แบบประสะจันทน์แดง

และยาน้ำทศโอสถคือการนำพิกัดสัต และพิกัดตรี มาผสมกัน วิธีต้มเหมือนกัน ผสมน้ำหวานเหมือนกัน จำเป็นต้องปรับแต่ง เพื่อให้เด็กๆ รับประทานยาได้ง่าย เพื่อบรรเทาอาการของหอบหืด วิธีการรับประทานจะแจ้งตามอาการต่อไป

ปัญหาของเด็กที่พบบ่อย เด็กเบื่ออาหาร เป็นหวัดหายยาก ลุกลามทำให้เป็นไซนัส หอบหืด ศีรษะมีเหงื่อออกมาก ผมเปียกแฉะตลอดเวลา อุจจาระมีเมือกคลุม ต่อมทอนซิลโต การให้รับประทานยาเริ่มจาก

Rx 1. ประสะจันทน์แดง ½-1 ช้อนชา 2 – 3 เวลาก่อนอาหาร

2. ประสะเปราะใหญ่ ½ - 1 ช้อนชา 2 – 3 เวลาก่อนอาหาร

ยาชุดนี้ เด็กรับประทานในวันแรกจะมีไข้นิดหน่อยช่วง 1-2 วันแรกแล้วหายไป บางรายไม่มีไข้ (ใน 10 ราย มีไข้ 4 – 6 ราย) ถ้ากังวล สามารถใช้ยาลดไข้ชนิดน้ำของเด็กช่วยได้ จากการรับประทานยาชุดนี้ เด็กๆ ยังคงเป็นหวัดตามปกติ เพราะไข้หวัดมาจากเชื้อไวรัสซึ่งมีอยู่มากกว่า 200 ชนิด จึงผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเป็น เมื่อเด็กสร้างภูมิคุ้มกันต่อเชื้อไวรัสชนิดต่างๆ ได้ อาการจะเบาลงไม่เป็นหวัดรุนแรง เด็กเล็กๆ เป็นหวัดบ่อย เมื่ออายุ 8 ปี ไปแล้ว เด็กจะเป็นหวัดน้อยลง เพราะร่างกายมีภูมิคุ้มกันต่อเชื้อหวัดต่างๆ มากขึ้น

*** แนวคิดในการให้ประสะจันทน์แดง ซึ่งมีสรรพคุณมากกว่า แก้ไข้ แก้ร้อนในกระหายน้ำ ตำรับยาประสะจันทน์แดงเป็นพระเอกของคลินิกมานานมาก เพราะใช้ได้หลากหลายอาการ โรค ครั้งนี้จะกล่าวเรื่องภูมิแพ้ต่างๆ ในเด็ก พบตัวยาหลายตัวที่กล่าวสรรพคุณแก้พิษ แก้ไข้กลับ ไข้ซ้ำ ไข้พิษ ไข้หวัด ไข้หัด ไข้ปอดบวม ไข้ตัวร้อน พบสรรพคุณนี้ในรากเหมือดคน รากมะปรางหวาน รากมะนาว

พบเปราะหอมมีสรรพคุณแก้หวัดคัดจมูก เจริญไฟธาตุ แก้ลงท้อง จันทน์แดงช่วยแก้ไออันเกิดจากซางและดี จึงตีความของสรรพคุณเรื่องภูมิคุ้มกัน การดูดซึมสารอาหาร ช่วยเจริญอาหาร ดูแลระบบลำไส้ เช่น คำว่าลงท้อง เด็กที่ภูมิคุ้มกันต่ำจะมีภาวะเป็นโรคติดเชื้อง่าย เช่น ไข้หวัด ท้องเดิน ปอดอักเสบ หัดหลบใน เด็กที่ภูมิคุ้มกันต่ำจะท้องเสียง่าย (ลงท้อง) เด็กถ้าท้องเสียง่ายก็จะส่งผลให้ภูมิคุ้มกันต่ำลงเช่นกัน จึงพิจารณาใช้ตำรับนี้กับเด็ก และโรคอื่นๆ

*** แนวคิดในการใช้ประสะเปราะใหญ่ สรรพคุณแจ้งว่า ใช้ถอนพิษไข้ตานทรางสำหรับเด็ก ซางตามพจนานุกรมศัพท์แพทย์และเภสัชกรรมไทยกล่าวว่า มักเกิดในเด็กเล็ก ทำให้ตัวร้อน เซื่องซึม ปากแห้ง อาเจียน กินอาหารไม่ได้ ท้องเดิน มีเม็ดขึ้นในปาก ในคอ ลิ้นเป็นฝ้าขาว

ตานซาง, ตานทราง กล่าวว่าเป็นความเจ็บป่วยในเด็ก เกิดจากนม น้ำ อาหารที่ไม่สะอาด กินผิดเวลา กินไม่ถูกขนาด ทำให้ท้องเสีย สำรอกอาเจียน เกิดเป็นฝ้าละออง อย่างที่ได้กล่าวไปแล้ว ท้องเสียทำให้ขาด

สารอาหาร การขาดสารอาหารทำให้ท้องเสีย หรือทำให้ภูมิคุ้มกันต่ำลง ทำให้มีการติดเชื้อต่างๆ ได้ง่าย ตามแนวคิดแพทย์แผนไทยกล่าวไว้ว่า **ดิน**เป็นที่ตั้งแห่งกอง**โรค**และกองธาตุ กองโรคและกองธาตุเป็นที่ตั้งแห่งกองอาหาร แปลได้ว่า อาหารส่งผลต่อโรคและธาตุต่างๆ ความเจ็บไข้ต่างๆ เกิดจากพฤติกรรมการกิน ดังที่กล่าวกันคือ You are What you eat กินอย่างไรก็เป็นอย่างนั้น การใช้ตำรับยาประสะเปราะใหญ่จึงเกี่ยวโยงกับการดูดซึมสารอาหาร การย่อย การนำเอาสารอาหารไปใช้ประโยชน์ต่างๆ กับร่างกาย

ยาประสะเปราะใหญ่ใช้ได้ผลดีกับผู้สูงอายุที่เบื่ออาหาร ทำให้กินอาหารได้ มีความอยากอาหาร กินอาหารอร่อย แต่ต้องเลือกอาหารให้เหมาะกับโรค เหมาะกับธาตุของคนไข้ ตำรับยาประกอบด้วย โกฐทั้ง 5 เทียนทั้งห้า ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ กระวาน กานพลู ตัวยา 4 ชนิดนี้ พบในตำรับยา ตามบันทึกและตามพระคัมภีร์ว่าด้วยโรคลมต่างๆ มากมาย และยังกลุ่มของเกสร 4 ตัวขาดมะลิไป 1 ตัวยา ในตำรับยาประสะจันทน์แดง เกสร 4 ตัวเช่นกัน แต่ไม่ใส่พิกุล กลุ่มคลินิกยังคงค้นหาคำตอบว่าทำไมจึงไม่ใส่เกสรให้ครบ 5 ชนิด

ในการเพิ่มตำรับยา เช่น ทศโอสถ ในกรณีเด็กเป็นหวัด และมีอาการหอบหืด จึงเพิ่มทศโอสถลงไป เช่น

Rx	ประสะจันทน์แดง	½ - 1 ช้อนชา	2 – 3 เวลาก่อนอาหาร
	ประสะเปราะใหญ่	½ - 1 ช้อนชา	
	ทศโอสถ	1 ช้อนชา	ก่อนนอน หรือ หลังอาหาร เช้า – เย็น

การรักษาอาการต่างๆ ตามแนวคิดของคลินิก เน้นเรื่องการดูดซึมสารอาหาร การสร้างภูมิคุ้มกัน เพราะ

- ธาตุดิน 20 ประการเน้น หทัยวัตถุ อุทริยัง (อาหารใหม่) กรีสัง (อาหารเก่า)
- ธาตุไฟ 4 ประการ เน้นพัทธะปิตตะ (น้ำดีที่อยู่ในฝักหรือในถุงน้ำดี) อพัทธะปิตตะ (น้ำดีที่อยู่นอกฝักหรือนอกถุงน้ำดี) กำเดา (เปลวแห่งความร้อน หรือความร้อนที่ได้จากการเผาผลาญในร่างกาย ในบางตำรากล่าวคือการเลี้ยงบำรุงดูแล)
- ธาตุลม 6 ประการ เน้นหทัยวาตะ (ลมในหัวใจ อันทำให้หัวใจทำงานเป็นปกติ) สัตถกวาตะ (สัตถ แปลว่า อาวุธ, คัมภีร์แปลได้ว่า ลมเสียดแทงดั่งอาวุธ) สุมนาวาตะ (ลมในเส้น อันทำให้เกิดอาการปวดเมื่อย) บางตำรากล่าวว่า สุมนา แปลว่า ดอกไม้ หรือดอกมะลิมาจากสุมนะ โดยเปรียบสะดือเป็นดอกไม้ หรือดอกมะลิ เส้นสุมนาคือ เส้นเหนือสะดือ หรือเส้นกลางลำตัว
- ธาตุน้ำ 12 ประการ เน้นที่ ศอเสมหะ (เสมหะในลำคอ) อุระเสมหะ (เสมหะในอก) คูถเสมหะ (เสมหะในส้วงทวาร)

สรุปโดยรวมคือ กินอาหารดี กินปลาเป็นหลัก กินผักเป็นพื้น ขบวนการย่อยเริ่มจากในปากเคี้ยวบดย่อยคลุกเคล้าอาหารด้วยน้ำลายเพื่อให้กลืนง่าย ลงสู่กระเพาะอาหาร กรดเกลือในกระเพาะอาหารจะย่อยโปรตีนให้อ่อนนุ่มและกระตุ้นเอ็นไซม์ย่อยโปรตีนให้มีโมเลกุลเล็กลง อาหารเมื่อเคลื่อนจากกระเพาะสู่ลำไส้เล็กส่วนต้นจะปล่อยเมือกออกมาเพื่อป้องกันกรดจากกระเพาะอาหารกัดลำไส้เล็ก และกระตุ้นให้ปล่อยน้ำดีจากถุงน้ำดีที่มีฤทธิ์เป็นด่างเพื่อต้านทานกรดจากกระเพาะอาหาร เอ็นไซม์ย่อยอาหารซึ่งหลั่งมาจากตับอ่อนและลำไส้เล็ก (อันตคุนัง) จะย่อยอาหารให้มีโมเลกุลขนาดเล็กลงเพื่อให้ร่างการดูดซึมง่าย ทำให้คาร์โบไฮเดรตเปลี่ยนเป็นกลูโคส โปรตีนเปลี่ยนเป็นกรดอะมิโน เกลือแร่ วิตามิน B12 ซึ่งมีผลต่อการผลิตเม็ดเลือด (โลหิตตัง) และการทำงานของสมองและระบบประสาท (มัตถเกมัตถลุงคัง) เมื่ออาหารเคลื่อนมาสุดลำไส้เล็กส่วนปลาย สารอาหารส่วนใหญ่จะถูกดูดซึมไปเกือบหมด เหลือกากอาหารที่จะขับถ่ายออกมาเคลื่อนสู่ลำไส้ใหญ่ (อันตัง) ลำไส้ใหญ่จะดูดซึมน้ำและแร่ธาตุต่างๆกลับโดยผ่านกระแสเลือด กากที่เหลือจะถูกอัดแน่นให้เป็นอุจจาระ เมือกที่หลั่งจากลำไส้ใหญ่ (คูถเสมหะ) จะช่วยกันประสานกากอาหารเข้าด้วยกันและปล่อยสารหล่อลื่นเคลือบลำไส้ใหญ่ ช่วยให้อุจจาระเคลื่อนไปตามลำไส้ใหญ่ได้ง่ายขึ้น ซึ่งสัมพันธ์กับรากช้าพลู ยาประจำคูถเสมหะ การกินอาหารดี ย่อยได้ดี ขับถ่ายสะดวกดีจัดว่าเป็นผลดีต่อสุขภาพ แพทย์แผนไทยต้องเน้นตำรับยารักษาธาตุต่างๆ การดูดซึมสารอาหารต้องดี อาหารต้องดีเหมาะกับโรค เหมาะกับธาตุ การกินยาเป็นเหมือนการซ่อมบำรุงโรงงาน เครื่องจักรต่างๆแต่วัตถุดิบดีๆคนไข้และผู้ดูแลคนไข้ต้องหาอาหารคือวัตถุดิบที่ดี ป้อนสู่โรงงานผลิตพร้อมกันไปด้วย

SLE หรือที่เรารู้จักกันในชื่อโรคพุ่มพวง โรคนี้มีความผิดปกติของอวัยวะได้หลายระบบ เช่น ผิวหนัง ข้อกระดูก ไต ปอด หัวใจ เลือด สมอง โรคนี้มีความรุนแรง ทำให้พิการหรือตายได้ ทางแพทย์แผนปัจจุบันยังไม่ทราบสาเหตุแน่ชัด แต่สันนิษฐานว่าเป็นผลมาจากระบบภูมิคุ้มกันของร่างกายมีการตอบสนองอย่างผิดปกติ ต่อเชื้อโรคต่างๆทำให้การสร้างสารภูมิต้านทานต่อเนื้อเยื่อต่างๆผิดปกติ จึงจัดเป็นโรคภูมิต้านตนเอง (autoimmune) คนไข้ที่มาพบมีอาการที่เห็นชัดเจนบ่อยมากที่สุดคือ ผื่นปีกผีเสื้อเป็นผื่นแดงเกิดขึ้นบริเวณข้างจมูกทั้ง 2 ข้าง และบางรายมีอาการปวดข้อนิ้วมือนิ้วเท้าและมีไข้ คลินิกจึงพิจารณาใช้ตำรับยาที่ปลอดภัยมากที่สุดเป็นลำดับแรก คือ ประสะจันทน์แดง ใช้เป็นยารักษาโรคนี้มานานร่วม 10 ปี พบว่าปลอดภัยมาก ผลการรักษาเห็นชัดเจนคือ ผื่นแดงข้างจมูกทั้ง 2 ข้างหายไป ไข้ลดลง การปวดข้อลดลง แต่มีบางรายอาการปวดข้อไม่บรรเทาลง ต้องเพิ่มตำรับยาห้าราก เพื่อลดอาการปวดข้อร่วมด้วย และควรติดตามอาการอย่างต่อเนื่อง การใช้ยาประสะจันทน์แดง 3 แคปซูล 2-3 เวลา ก่อนอาหาร

ตำรับยาช่วยลดน้ำมูก ขณะที่เริ่มมีอาการ และยังไม่มีไข้เมื่อเกือบ 10 ปีก่อน ใช้กับผู้ใหญ่ เริ่มใช้ตำรับยาเหงือกปลาหมอ 2 ส่วน พริกไทย 1 ส่วน บดผงผสมกัน บรรจุแคปซูลขนาด 250 มิลลิกรัม รับประทานครั้งละ 2-3 แคปซูล ก่อนอาหาร 2-3 เวลา สามารถลดน้ำมูกได้ผลดี ผลพลอยได้คือ ลดไขมันได้

ด้วย เพราะตำรับนี้ถือว่าเป็นยาอายุวัฒนะ มีบันทึกมานาน ปัจจุบันยังคงใช้ตำรับยานี้อยู่ ส่วนตำรับยาปราบชมภูทวีป ใช้มาประมาณ 7 ปี พบว่า ใช้ลดน้ำมูกได้ดีเช่นกัน รักษาอาการภูมิแพ้ได้ดี เมื่อพิจารณายา 2 ตำรับนี้ มีตัวยาที่เหมือนกันคือ เหงือกปลาหมอ และเมล็ดพริกไทย ในตำรับปราบชมภูทวีปมีตัวยามากถึง 24 ตัวยา จึงนำไปรักษากลุ่มเรื่องลม การไหลเวียนไม่สะดวก ธาตุทั้ง4ไม่เสมอกัน ชาตามจุดต่างๆ มีการบันทึกเรื่องจาม ไอ ทุกค่ำเช้า ของสรรพคุณปราบชมภูทวีป คงต้องช่วยกันยืนยันสรรพคุณนี้ เพราะภูมิแพ้ ไอ จาม น้ำมูกไหล ใช้ได้ผลดีจริงตามที่อ้างสรรพคุณ

โรคหนังแข็ง

ทางคลินิกใช้ยาดูแลเรื่องปอดก่อนเป็นอันดับแรกโดยใช้ยาต้ม 1 ตำรับ ยาแคปซูล 4 ตำรับ อาการโดยรวมดีขึ้นทุกราย แผลปริแตกตามข้อหายดี หายใจสะดวก ปวดตามข้อเวลาอากาศเย็นไม่พบอาการ การรักษาแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกที่พบคนไข้มีอาการแผลแตก อักเสบ

ให้ใช้ยาต้มบำรุงปอด	100 c.c	ก่อนอาหาร 3 เวลา
สัตตโกฐ	2 cap:	
ธาตุบรรจบ	2 cap:	
จันทลีลา	1 cap:	

*หมายเหตุ ถ้าหน้าหนาวคนไข้ควรเสริมตรีผลา เพื่อบรรเทาอาการปวดตามข้อ เมื่อรักษาไประยะหนึ่ง แผลบริเวณข้อนิ้วมือหายดีแล้วจึงเพิ่มยาตำรับ โรคนิทาน 2 แคปซูล หลังอาหารเช้า-เย็น

อ.รุ่งทิพย์ ทองใบพาณิชย์กุล

คุยเรื่องหนังแข็งนะคะคนไข้อยู่โคราชเราใช้ยาต้มปอด 100 c.c (4ตัวที่กล่าวไป) 3 เวลาก่อนอาหาร ใช้สัตตโกฐ 2 เม็ด 3 เวลาก่อนอาหาร และก็ธาตุบรรจบ 2 เม็ดก่อนอาหาร 3 มื้อ จันทลีลา 1 เม็ด 3 มื้อ ใช้เวลา 2 สัปดาห์ อาการที่เหนื่อยหอบและหนังแข็งลดลง อาการอ่อนเพลียเดินไม่ไหวดีขึ้น ทำงานได้มากขึ้น เคสนี้คนไข้เป็น HIV ด้วยและตาเริ่มมองไม่เห็นแล้ว เขาดีใจมากและโทรมาขอบคุณ

อ.รุ่งทิพย์ ทองใบพาณิชย์กุล

คุยเรื่องหนังแข็งนะคะคนไข้อยู่โคราชเราใช้ยาต้มปอด 100 c.c (4ตัวที่กล่าวไป) 3 เวลาก่อนอาหาร ใช้สัตตโกฐ 2 เม็ด 3 เวลาก่อนอาหาร และก็ธาตุบรรจบ 2 เม็ดก่อนอาหาร 3 มื้อ จันทลีลา 1 เม็ด 3 มื้อ ใช้เวลา 2 สัปดาห์ อาการที่เหนื่อยหอบและหนังแข็งลดลง อาการอ่อนเพลียเดินไม่ไหวดีขึ้น ทำงานได้มากขึ้น เคสนี้คนไข้เป็น HIV ด้วยและตาเริ่มมองไม่เห็นแล้ว เขาดีใจมากและโทรมาขอบคุณ

อ.สุจิรา เกลื่อนถนอม

คนไข้สะเก็ดเงินที่มาสถาบัน ตอนที่นักศึกษาจะจบต้องทำเคส 30 เคส พรีเซ้นท์ 1 เคส ซึ่งส่วนมากจะเป็นเรื่องสะเก็ดเงินทั้งนั้น เด็กจะรู้สึกภูมิใจเมื่อคนไข้เดินเข้ามาโดยที่เป็นสะเก็ดเงินทั้งตัวแล้วเขาจ่ายยาไปแค่ 2 สัปดาห์ เมื่อคนไข้กลับมา คนไข้หาย รู้สึกดีใจ เดี๋ยวนี้อาจารย์ไม่ค่อยได้รักษา เด็กจะเอาไปรักษาหมด กลุ่มโรคผิวหนังไม่ว่าจะเป็นด่างขาว สะเก็ดเงิน แล้วก็ผิวหนังอักเสบ หนังแข็ง รักษาหายด้วยสัตตโกฐ ธาตุบรรจบ จันทลีลาแล้วก็ยาต้มปอดค่ะ

อ.เนตรดาว ยวงศรี

คนไข้ที่มารักษาเกี่ยวกับอาการทางผิวหนัง เช่นด่างขาว สะเก็ดเงิน หนังแข็ง คลินิกจะเริ่มดูแลปอดก่อนเป็นอันดับแรก ปอดคือการไหลเวียนของโลหิตที่รองรับออกซิเจนและสารอาหารเพื่อหล่อเลี้ยงร่างกาย มีคนไข้หลายรายที่ดูแลเรื่องปอด แต่ส่งผลให้ค่าไตดีขึ้นไปด้วย

อ.สุนทรี พีรกุล

ใช้ตรีวาสังข์กับคนไข้ที่เป็นหมอนรองกระดูกเคลื่อน ปวดจนทนไม่ไหวเลยไปผ่าตัดแล้วหายปวด แต่เดินไม่ได้ คุณแม่คนไข้พานั่งรถเข็นมา เราไปหาในตำราดู ทำตรีวาสังข์ให้กินอยู่ประมาณเดือนเศษๆ แล้วกลับมาเดินได้ อีกเคสหนึ่งใช้ตรีวาสังข์บำรุงม้าม คือคนที่เป็นโรคกรดไหลย้อนเรื้อรัง ทานแล้วอาการหายไปนานมาก

อ.ตรี ด่านไพบูลย์

ขอเพิ่มเติมในเรื่องของพาร์กินสัน มีคนไข้ที่ลำพูนนั่งรถเข็นมาหาอ.กิตติกับผม บอกว่าอยู่ในบ้านต้องคลาน กลางคืนจะตัวแข็ง กินยาแผนปัจจุบันได้ประมาณ 2 ชั่วโมงถึงขยับตัวได้ เรานวดและย่างยา พอทำไปสักชั่วโมงกว่า ซึ่งคนไข้ร้องโอดโอยมาก ก็สามารถเดินได้ ผมประเมินว่าเป็นลักษณะที่มีสภาวะทางจิตด้วย คือจิตอ่อน ไม่สู้ เพราะความจริงไม่น่าจะถึงขั้นนั้น การนวดส่งผลให้กล้ามเนื้อ เส้นเอ็น ที่ยึดมาตลอดเพราะเขาไม่ขยับตัว มันดีขึ้นทันที

บรรณานุกรม

๑. คมสัน ทินกร ณ อยุธยา, **หลักการพื้นฐานของการแพทย์แผนไทย.** กรุงเทพฯ: ๒๕๕๙

๒. ปณิตา ถนอมวงษ์. **ประมวลคัมภีร์วินิจฉัย.** แพทย์แผนโบราณชมรมวัดบางกร่าง, กรุงเทพฯ: ๒๕๖๑

๓. ล้อเกวียน. **หน้าตาบ่งบอกชีวี.** ธรรมทัศน์สมาคม, กรุงเทพฯ: มกราคม ๒๕๕๐

๔. โรงเรียน.แพทย์แผนโบราณ, วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม. **ตำรายาศิลาจารึกในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม.** กรุงเทพฯ: สุพจน์การพิมพ์, ๒๕๐๕

๕. ชีวเวทย์. **รู้โรคร้ายจากปลายเล็บ.** กรุงเทพฯ: ไพลิน. ๒๕๕๐.

๖. กองประกอบโรคศิลปะ สนง.ปลัดกระทรวงสาธารณสุข. **ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเวชกรรม เล่ม ๑, ๒.** ๒๕๔๒

๗. กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ. **แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ : ภูมิปัญญาทางการแพทย์แผนไทยและมรดกทางวรรณกรรมของชาติ.** กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒

๘. ขุนนิทเทศสุขกิจ. **อายุรเวทศึกษา.** โรงพิมพ์จักรการพิมพ์. กรุงเทพฯ: กุมภาพันธ์ ๒๕๑๖.

๙. กิตติ กิตติจารุวงศ์. **โรคอีสานรวมมิตร โรคล้านนารวมมิตร โรคกษัย ๑๘+๘ จำพวก.** สมาคมแพทย์แผนไทยเชียงใหม่, อู๋ปรินท์ ลำพูน: ตุลาคม ๒๕๕๓.

๑๐. สุรเกียรติ อาชานานุภาพ. **ตำราการตรวจโรคทั่วไป.** บ.พิมพ์ดี เรือนแก้วการพิมพ์, กรุงเทพฯ: มิถุนายน ๒๕๓๙.

๑๑. วัฒนา นาวาเจริญ (บรรณาธิการ. **Vertigo.** พิมพ์ครั้งที่ ๑ กรุงเทพฯ: พี.บี. ฟอเรนบุ๊คส์เซนเตอร์, ๒๕๓๘.

๑๒. หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ. **ตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวงรัชกาลที่ ๕ เล่ม ๑-๒.** อัมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน). กรุงเทพฯ: ๒๕๔๒.

๑๓. โรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดโพธิ์. **แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ เล่ม ๑, ๒, ๓.** พระนคร: ๒๕๐๔.

๑๔. ขุนโสภิตบรรณลักษณ์ (อำพัน กิตติขจร). **คัมภีร์แพทย์ไทยแผนโบราณ เล่ม ๑, ๒, ๓.** กรุงเทพฯ: อุตสาหกรรมการพิมพ์: ๒๕๐๔.

๑๕. ชยันต์ พิเชียรสุนทร และวิเชียร จีรวงศ์. **น้ำกระสายยา.** กรุงเทพฯ: อัมรินทร์, ๒๕๔๕.

๑๖. เพ็ญนภา ทรัพย์เจริญ. **คัมภีร์สิทธิสารสงเคราะห์ (ฉบับปรับปรุง).** บ.สามเจริญพาณิชย์, ๒๕๔๘.

๑๗. สุพรรณ ศิริธรรมวานิช. **แมะยึดชีวิตจับชีพจร.** สยามอินเตอร์บุ๊คส์, กรุงเทพฯ: กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒.

๑๘. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่. สมาพันธ์การแพทย์แผนไทยล้านนา, คู่มือเวชปฏิบัติแพทย์แผนไทย. ห้างหุ้นส่วนจำกัด เยส กู๊ดไอเดีย, เชียงใหม่ : พฤษภาคม ๒๕๕๙

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่
CHIANG MAI PROVINCIAL PUBLIC HEALTH OFFICE

กลุ่มส่งเสริมและสนับสนุนธุรกิจสุขภาพ
กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่
10 ถนนสุเทพ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทรศัพท์ : ๐๕๓-๘๙๔-๗๔๒ ต่อ ๑๒ โทรสาร : ๐๕๓-๘๙๔-๓๗๙
E-mail : healthwisdom_cm@hotmail.com Website : www.lannahealthhub.org

---

สมาพันธ์การแพทย์แผนไทยล้านนา
49 ถนนช่างหล่อ ตำบลหายยา อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๑๐๐
โทรศัพท์ : ๐๕๓-๒๐๐-๓๐๐ มือถือ : ๐๘๘-๔๐๐-๗๙๓๖
E-mail : lannahealth@gmail.com Website : www.lannahealth.com